

**MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI**

**EXPERIENȚA DE CERCETARE –
COMPONENTĂ INDISPENSABILĂ
A FORMĂRII DE SPECIALITATE
EDIȚIA A V-A**

Materialele Conferinței științifice a studenților și masteranzilor

4 – 5 Noiembrie 2009

Bălți
Presa universitară bălțeană
2010

CZU 378 (082)

E.97

*Materialele conferinței sînt recomandate spre publicare
de Senatul Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Experiența de cercetare – componentă indispensabilă a formării de specialitate”, conf. șt. a studenților. Ediția a V-a (2009; Bălți). Materialele conferinței științifice a studenților și masteranzilor „Experiența de cercetare – componentă indispensabilă a formării de specialitate”, Bălți / col. red.: Ion Gagim – Bălți: Presa universitară bălțeană, 2010.

100 ex.

ISBN 978-9975-50-038-8

378(082)

Responsabilitatea pentru conținutul și redactarea articolelor revine autorilor

Colegiul de redacție: **Ion Gagim**, dr. hab., prof. univ.

Comitetul organizatoric: **Ina Minciuna**, Facultatea de Drept; **Sorina Rusu**, Facultatea de Economie; **Irina Zeablițaia**, Facultatea de Economie; **Valentin Proțiu**, Facultatea de Limbi și Literaturi străine; **Doina Noroc**, Facultatea de Filologie; **Igor Vasilos**, Facultatea de Tehnică, Fizică, Matematică și Informatică

Redactor literar: **Svetlana Stanțieru**, lector superior universitar

Corector: **Liliana Evdochimov**

Tehnoredactare: **Liliana Evdochimov**

Tiparul: *Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți*

© *Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2010*

ISBN 978-9975-50-038-8

CUPRINS
FACULTATEA DE DREPT

Bejenari Valeria, Combaterea șomajului – atribut indispensabil al sistemului de protecție socială	6
Bîndu Mariana, Privatizarea serviciului public	14
Cuciuc Diana, Exercițarea dreptului de proprietate asupra terenurilor de către cetățenii străini	19
Leontiev Lucia, Particularites des conflicts dans la region de la Mer Noire ..	22
Leontiev Lucia, Conflictul transnistrean și problemele soluționării lui	27
Mătea Alina, Procedura în fața tribunalului arbitral	30
Minciuna Ina, Clasificarea funcțiilor publice în legislația Republicii Moldova	37
Roca Paul, Răspunderea penală a persoanei juridice. Aspecte de drept comparat	41
Teodorescu Cristian, Norbe Pal, Consiliul de securitate din cadrul O.N.U. și fenomenul pirateriei pe lângă Coastele Somaleze	45
Țibuleac Mihai Mădălin, Bosa Mihai Cristian, Contractul de arendare	54
Țimciuc Denis, Particularitățile contractelor electronice	59
Tomuș Alexandrina, Promisiunea sinalagmatică	63
Zarișneac Ludmila, Descentralizarea administrativă – efect al reformei administrației publice locale în Republica Moldova	70
Zecseș Adrian, Răspunderea civilă delictuală pentru fapta proprie a persoanei juridice	74
Бакoш Светлана, Актуальные экологические проблемы Республики Молдова	79
Гречкина Янна, Эволюция понятия «достоинство личности» и его роль в современном обществе	86
FACULTATEA DE TEHNICĂ, FIZICĂ, MATEMATICĂ ȘI INFORMATICĂ	
Andrieș Alexandru, Cu privire la calculul circuitelor electrice ramificate ...	93
Iuzu Viorica, Activizarea cognitivă a elevilor la lecțiile de fizică	96
Morozov S., Excitații elementare în medii condensate	99
Шусть Алёна, Гранецкая Олеся, Задачи предлагаемые школьникам м. Бэлць на олимпиадах по физике	107
Загорудько Сергей, Изучение основных свойств низкотемпературной плазмы	113
Николенко Александр, Паттерн MVC. MVC Framework	122
FACULTATEA DE ECONOMIE	
Pastușac Tatiana, Condiții necesare implementării strategiei de țintire directă a inflației	128
Rusu Sorina, Management eficient fără pronunțate calități ale liderismului	131
Zeablițaia Irina, Turismul rural – experiență mondială	136
Pelțu Carina, Certificatul bancar de depozit	143
FACULTATEA DE ȘTIINȚE ALE NATURII ȘI AGROECOLOGIE	
Berzan Verginia, Valoarea didactică a intuitivității spațial-vizuale la lecțiile de biologie în școală	146
Cecan Dumitru, Productivitatea grâului de toamnă în dependență de rotația culturilor, sistemele de lucrare și fertilizare a solului în asolament în Stepa Bălțului	151
Grițunic Vadim, Prognoza demografică și importanța ei în elaborarea strategiilor socio-economice în Republica Moldova	154

Lazari I., Manole A., Nicora S., Stratulat A., Stadnic S., <i>Azotul mineral din sol în ecosistemele agricole</i>	161
Pînzari Lilian, <i>Producția la boabe a porumbului în asolament și cultura permanentă în Stepa Bălțului</i>	166
Prodan Anotolie, <i>Impactul antropogen asupra habitatului și unele manifestări ecologice ale șarpelui-de-casă (natrux natrux)</i>	168
Tăbîrța Alina, <i>Influența diferitor procedee tehnologice asupra unor indicatori biologici ai cernoziomului tipic din Stepa Bălțului</i>	175
Крышмару Г., <i>Методика HF-секционирования промышленных стекол</i>	178

FACULTATEA DE FILOLOGIE

Cuzmina Marina, <i>Corectitudinea politică: aspecte privind dezabilitatea și problema gender</i>	184
Margarint Rodica, <i>On requests in the english and romanian languages</i>	191
Ocinscaia Violina, <i>Relația atributivă: aspecte didactice</i>	198
Procofiieva Olga, <i>„Codrule, Măria Ta” - mitologie în limitele textualității</i>	201
Țurcan Victoria, <i>The problem of connotation in translation</i>	206
Мелентий Кристина, <i>Особенности функционирования метафорических знаков в произведениях С.А.Есенина</i>	211
Романтовский А., <i>Философема как феномен взаимодействия художественного и философского начала в творчестве А.Платонова (на материале романа «Счастливая Москва»)</i>	215

FACULTATEA DE LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE

Antonciuc Lia, <i>Aspects of imperialism in the novel “Heart of darkness” by Joseph Conrad</i>	220
Braescu Elena, <i>Destinul fatal al femeii în literaturile engleză, franceză și română</i>	224
Buznea Maria, <i>L’acte de signifier dans le discours</i>	227
Condrat Viorica, <i>Defining discourse</i>	232
Gaideec Olga, <i>Competențele discursive – norme de reușită a acțiunii de comunicare</i>	235
Dragan E., Gradinari E., <i>Les cibles stéréotypées et racistes dans les blagues ethniques</i>	238
Ignatiuc Alexandru, <i>Complimenting in modern English</i>	242
Moroșan Lina, <i>Tema declinului familiei în literaturile engleză, română și franceză</i>	246
Nacioglo Natalia, <i>Peculiarities of english gerund (as compared to its russian equivalents)</i>	249
Tabanova Irina, <i>Peculiarities of phraseological units in gagauzian and english (on the basis of speciality literature)</i>	255
Țentiu Snejana, <i>Parents – Children relationships in Jane Eyre by Charlotte Brontë versus the stereotyped image created by the Victorian Society</i>	258
Процюк Валентин, <i>Семантическая структура пословиц с ключевой лексемой friend/freund/prieten/друг в английском, немецком, румынском и русском языках</i>	261

FACULTATEA DE PEDAGOGIE, PSIHLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Pelevaniuc Ludmila, Socoliuc Nina, <i>Strategia formării comunicării manageriale la etapa contemporană</i>	270
Rusov Veronica, <i>Managementul situațiilor de risc educațional</i>	275
Тучак С., Антоню К., Зорило Л., <i>Формирование толерантности у младших школьников в процессе художественно-эстетической деятельности</i>	279
Зорило Лариса, Гончар Марина, Баланко Татьяна, <i>Самовоспитание младшего школьника в условиях реализации современного куррикулума</i>	283

Перетятку М., Баланко Т., Плаксиенко И., <i>Формирование у младших школьников умений самоорганизации учебной деятельности</i>	288
Гынжу Татьяна, Онофрей Жанна, Мертикару Светлана, <i>Педагогические условия приобщения младших школьников к семейным традициям</i>	296
Graneșkaia Lilia, Grejdieru Tatiana, <i>Dezvoltarea simțului ritmic la elevi prin intermediul cântecelor folclorice</i>	301
Colițova Aliona, <i>Новаторские черты и особенности интерпретации фортепианных сонат Л. Бетховена</i>	305
Герца Яна, <i>Роль музыкального произведения в создании декоративной керамики (на материале работы «Либертанго»)</i>	309
Cesnocova Tamara, <i>Методы развития интонационно-образного слуха у учащихся младших классов общеобразовательной школы</i>	313

FACULTATEA DE DREPT

COMBATEREA ȘOMAJULUI – ATRIBUT INDISPENSABIL AL SISTEMULUI DE PROTECȚIE SOCIALĂ

Bejenari Valeria, masterandă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Recenzent: Dănoi Ion, lector univ.

Abstract: *Since the start of the recession in our country, the number of unemployed persons has increased to 82,8 thousand. Unemployment occurs when a person is available to work and seeking work but currently without work. More efficient policies to encourage employment and combat unemployment are essential if countries are to reap the full benefits of globalization and avoid a backlash against open trade. Societies try a number of different measures to get as many people as possible into work. However, attempts to reduce the level of unemployment beyond the Natural rate of unemployment generally fail, resulting only in less output and more inflation. It is estimated that, during the Great Depression unemployment due sticky wages cost. So, our country must improve the system of social protection, because the question “How to combat Unemployment?” represents an indispensable attribute of insurance policy.*

Trecerea la relațiile economiei de piață naște probleme noi în domeniul repartizării, împărțirii și folosirii resurselor de muncă din considerentul că o dată cu proclamarea principiului libertății muncii și activității de antreprenoriat se deschid posibilități largi pentru dezvoltarea inițiativei, activităților creative ale oamenilor¹.

În contextul crizei economice mondiale se atestă un impact important asupra pieței forței de muncă din Republica Moldova, de aceea este necesar de a identifica anumite principii și acțiuni pentru combaterea șomajului și crearea de noi locuri de muncă.

Această dilemă se impune stringent și pe plan european care este afectat de cea mai gravă recesiune din ultimele decenii. Se estimează că eforturile de stimulare monetară și fiscală vor da rezultat anul viitor – însă pînă atunci se vor pierde circa 8,5 milioane de locuri de muncă. La sfîrșitul anului 2010, rata șomajului în zona euro ar putea ajunge la 11,5%, cel mai ridicat nivel înregistrat după cel de-al Doilea Război Mondial. În luna martie, peste 600 000 de europeni și-au pierdut locurile de muncă. În unele țări din UE s-au înregistrat, în ultimele luni, o serie de mișcări de protest în acest sens.

Odată cu scăderea ritmului de creștere economică, rata șomajului în cele 27 de state membre ale UE a ajuns la 8,3% în luna martie, față de 8,1% în luna februarie. În prezent, numărul șomerilor se ridică la 20 de milioane, cu 4 milioane mai mult decît în urmă cu un an. În zona euro, șomajul a crescut de la 8,7% la 8,9%, iar potrivit estimărilor, în zona euro rata șomajului va crește la 11,5% pînă la sfîrșitul lui 2010².

În această ordine de idei, este necesară cercetarea sistematică a problematicii combaterii și protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă pentru care pledează și o serie de argumente:

- propagarea și realizarea unei protecții sociale corespunzătoare, creșterea numărului celor pretendenți la locuri vacante de muncă care sînt în descreștere;
- populația în șomaj reprezintă în prezent un segment neglijat al potențialului uman și al celui de muncă, un canal de alimentare a creșterii ofertei de muncă, de tensiunare a pieței muncii;

¹ Romandaș, N., *Dreptul protecției sociale*, Chișinău, Universitas, 2001, p.213.

² http://ec.europa.eu/news/employment/090507_ro.htm

- aprecierile diverse privind dimensiunea reală a neocupării determină cercetarea ulterioară a domeniului dat, perfecționarea măsurilor de prevenire a șomajului și de stimulare a ocupării forței de muncă;
- considerăm că pînă în prezent nu a fost suficient studiat suportul teoretic modern, ce ține de conceptele recente ale *protecției sociale a șomerilor*, care își găsesc aplicare practică în sistemele de protecție socială de nivel internațional.

Prin amploarea îngrijorătoare, șomajul a devenit o problemă macroeconomică ce face obiectul unor aprige dispute teoretice, metodologice și politico-ideologice.

Noțiunea de *șomaj* provine de la cuvîntul *chomage* din limba franceză, la rîndul său preluat din limba greacă *cauma*, care însemna *căldură mare* din cauza căreia se întrepruau orice activitate.

Șomajul se poate caracteriza ca o *stare negativă a economiei, care afectează o parte din populația activă disponibilă prin neasigurarea locurilor de muncă* care a devenit o problemă, odată cu dezvoltarea industrială, începînd cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în perioadele de recesiune, cînd întreprinderile industriale își micșorau producția și, ca urmare, eliberau un număr important de muncitori, care deveneau șomeri.

Cel mai adesea, șomajul contemporan este abordat și analizat ca un dezechilibru al pieței muncii la nivel național, ca un loc de întîlnire și de confruntare între cererea globală și oferta globală de muncă, cererea nefiind luată în considerare³.

Dicționarul explicativ îl definește ca un *fenomen economic cauzat de crizele sau recesiunile economice, care constă în aceea că o parte din salariați rămîn fără lucru, ca urmare a decalajului dintre cererea și oferta de forță de muncă; situația celui care nu se poate angaja din cauza imposibilității de a găsi un loc de muncă*⁴.

Noul dicționar universal al limbii române definește șomajul ca un fenomen social care constă în persistența inactivității forțate a unui salarîu sau a unei părți a salariaților care nu găsesc de lucru din cauza situației economice defavorabile⁵.

În *Vocabularul economic și financiar*⁶, prin șomaj se înțelege *încetarea involuntară și prelungită a lucrului, din cauza imposibilității de a găsi un loc de muncă*.

Șomajul poate fi privit ca fiind o *situație proprie persoanelor care și-au încetat involuntar activitatea și/sau nu se pot angaja, din cauza imposibilității găsirii unui loc de muncă*⁷.

În anul 1954, la Conferința Staticienilor în Probleme de Muncă, organizată de Biroul Internațional al Muncii s-a adoptat o definiție a șomajului care a fost modificată în 1982. Potrivit acestora, pentru a fi considerată șomer, o persoană trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să depășească vîrsta de 15 ani;
- să fie disponibilă pentru a munci într-un loc de muncă;
- să fie fără loc de muncă (a încetat contractul sau a fost temporar întrerupt și e în căutare de muncă remunerată);
- să fie disponibilă imediat pentru o muncă salariată⁸.

³ Răducanu, V., *Macroeconomie. Mondoeconomie*, Tîrgoviște, Bibliotheca, 2000, p.117.

⁴ Coteanu, I., Seche, L., Seche, M., (coord.) *Dicționarul explicativ al limbii române*, Ediția a III-a, București, Universul Enciclopedic, 1998, p. 1058.

⁵ *Noul dicționar universal al limbii române*, București, Litera Internațional, 2002, p.1458.

⁶ Bernard, Y., Colli J.-C., *Vocabular economic și financiar*, București, Humanitas, 1994, p. 367.

⁷ Mihalciuc, M., Stănculescu G. et alii., *Dicționar poliglot explicativ – termeni uzuali în economia de piață*, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 169.

⁸ Freyssenete, J., *Le chomage*, Paris, Editions la Decouverte, 2000, p.11.

Iar conform *Legii privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă*⁹ șomer este persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții:

- a) are vârsta cuprinsă între 16 ani și vârsta stabilită de lege pentru pensionare;
- b) este aptă, după starea de sănătate și capacitățile fizice și psihice, pentru prestarea unei munci;
- c) nu are loc de muncă și nu desfășoară activitate în scopul obținerii de venituri;
- d) caută activ un loc de muncă și este disponibilă să înceapă lucrul;
- e) nu studiază la secția cu frecvență la zi la o instituție de învățământ;
- f) este înregistrată la Agenția Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă în a cărei rază teritorială își are domiciliul.

În Moldova analiza șomajului devine complicată din cauza datelor statistice incomplete. În țările economice dezvoltate, șomajul este calculat pe baza datelor înregistrate lunar de oficiile de forță de muncă, însă la noi în stat, cu părere de rău, această metodă nu funcționează eficient, deoarece majoritatea cetățenilor nu se prea grăbesc să se înregistreze la oficiile de ocupare a forței de muncă. Ea denotă ori ineficiența politicii guvernamentale de susținere a șomerilor, ori faptul că cetățeanul pur și simplu nu are încredere și nu așteaptă nimic de la stat, oficiul forței de muncă fiind în această situație una din înfrunțările autorității de stat¹⁰.

Biroul Național de Statistică informează că în trimestrul II 2009 populația economic activă (populația ocupată plus șomerii) a Republicii Moldova a constituit 1358,1 mii persoane, fiind în descreștere cu 2,9% (-41,1 mii) față de tr. II 2008. Acest fapt a fost determinat în principal de scăderea numărului populației ocupate (-81,4 mii), în special a populației ocupate în agricultură (-52,6 mii). Structura populației active s-a modificat după cum urmează: ponderea populației ocupate s-a micșorat de la 97,0% la 93,9%, iar ponderea șomerilor a crescut de la 3,0% la 6,1%.

Disparități importante pe sexe în cadrul persoanelor active nu s-au înregistrat: ponderea bărbaților (51,1%) a depășit puțin ponderea femeilor (48,9%), iar ponderea persoanelor active din mediul rural a fost mai mare față de cea a populației active din mediul urban (55,6% și respectiv 44,4%).

Potrivit datelor rezultate din declarațiile agenților economici privind locurile de muncă vacante, în evidență la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), la data de 28.09.2009 sînt înregistrate 3529 locuri vacante¹¹.

Numărul șomerilor, estimat conform metodologiei Biroului Internațional al Muncii, a fost de circa 82,8 mii, fiind cu 40,3 mii mai mare față de trimestrul II 2008. Șomajul a afectat într-o proporție mai mare bărbații – 60,9% din numărul total de șomeri, la fel și persoanele din mediul urban – 57,9%.

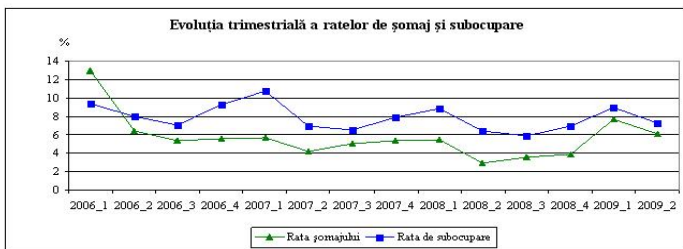
Rata șomajului (proporția șomerilor BIM în populația activă) la nivel de țară a înregistrat valoarea de 6,1%, fiind mai ridicată față de trimestrul II al anului 2008 (3,0%). Rata șomajului la bărbați și la femei a înregistrat următoarele valori: 7,3% /4,9%¹².

⁹ *Legea Republicii Moldova privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă*, nr. 102-XV din 13.03.2003 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.70-72/312 din 15.04.2003.

¹⁰ Prohnițchi, V., *Șomajul: un blestem al tranziției* // Guvernarea și democrația în Moldova, e-journal, Nr.56, 30 iulie-30 august 2005.

¹¹ <http://www.anofm.md/news/>

¹² <http://www.statistica.md/newsview.php>

Șomajul apare ca urmare a unei evoluții nefavorabile a activităților social economice, datorită solicitărilor suplimentare de muncă ale noilor generații sau datorită solicitărilor de locuri de muncă ale persoanelor încadrate în vîrsta a doua. Astfel, se disting o serie de forme ale șomajului în dependență de anumite criterii: a) *după modul de manifestare* - **șomaj voluntar/involuntar**; b) *după sex, vîrstă și pregătirea persoanelor afectate*: **șomaj feminin, șomaj juvenil, șomaj intelectual**, etc.; c) *în analize care cuplează criteriile cauză, sferă de cuprindere și durată*, se disting: **șomaj conjunctural (ciclic), tehnologic, tehnic, structural, sezonier, intermitent, ciclic, de discontinuitate, de inadaptare, fricțional, de excludere, de ofertă, de inserție, de conversiune, de reconversiune, total, parțial**.

În Republica Moldova cele mai răspîndite forme de șomaj sînt: *fricțional*, datorită lipsei informației privind oportunitățile de a găsi un loc de muncă, care necesită o îmbunătățire radicală în activitatea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă; *structural*, care determină scăderea ocupării în unele ramuri, pentru Republica Moldova este industria, și care impune măsuri legate de calificarea și recalificarea, creșterea mobilității forței de muncă; *ciclic*, determinat de scăderea cererii și impune măsuri de stimulare a sectorului de întreprinderi mici, de creare a locurilor de muncă, măsuri sociale etc. Actualmente, angajatorii invocă *șomajul tehnic* ca măsură legală temporară în caz de criză determinat de întreruperea activității unei firme din lipsă de comenzi pe un timp îndelungat, de materii prime, materiale, energie, blocaj financiar, pînă la revigorarea activității agenților economici, pentru a se evita intrarea salariaților în șomaj, se convine „prin negocieri colective” asupra concediilor fără plată. Cei afectați primesc indemnizații de șomaj de la firma respectivă¹³.

Conform art. 80 al *Codului Muncii al Republicii Moldova* șomajul tehnic reprezintă *imposibilitatea temporară a continuării activității de producție de către unitate sau de către o subdiviziune interioară a acesteia pentru motive economice obiective*.

Durata șomajului tehnic nu poate depăși 3 luni în decursul unui an calendaristic în cadrul căreia salariații se vor afla la dispoziția angajatorului, acesta avînd oricînd posibilitatea să dispună reluarea activității, iar salariații vor beneficia de o indemnizație ce nu poate fi mai mică de 75 la sută din salariul lor de bază, cu excepția cazurilor de suspendare a contractului individual de muncă conform art. 77 lit. c), *Codul Muncii al Republicii Moldova*¹⁴.

Deoarece fiecare cauză și tip de șomaj implică o viziune specială și, în consecință, și măsuri adecvate de combatere, trebuie ca aceste două aspecte, care, la prima vedere, s-ar părea că ar trebui tratate separat, să fie abordate în strînsă corelație.

Analiza cauzelor șomajului este un domeniu foarte fertil în dezvoltări teoretice. În ciuda acestora nu există nici un model care poate să explice global și satisfăcător realitatea recidivistă a șomajului. Chiar dacă fiecare dă numai explicații parțiale, o observare a **ba-**

¹³ Romandaș, N., Boiștean E., *Ghidul specialistului în resurse umane*, Chișinău, 2009, p. 106-107.

¹⁴ *Codul Muncii al Republicii Moldova*, nr. 154 din 28.03.2003. // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 159-162/648 din 29.07.2003.

rierelor care împiedică întâlnirea dintre cererea și oferta de pe piața muncii ne-ar da o panoramă completă:

- *Salariul minim impus* reprezintă o limită inferioară a salariului stabilit prin legislație care împiedică intrarea pe piață a locurilor de muncă pentru oamenii care sînt dispuși să lucreze sub această limită, obligîndu-i să rămînă șomeri. Creșterea salariului real minim impus peste cel mai mic preț al ofertei, are ca efect creșterea șomajului;
 - *Limitarea numărului de angajatori*. Cu cîteva excepții, legislația muncii nu permite persoanelor fizice să devină angajatori, fiind o barieră pe piața muncii prin faptul că sînt blocate o multitudine de locuri de muncă, ce ar fi intrat în competiție directă cu cele oferite de societățile comerciale, cu efecte pozitive asupra șomerilor și salariaților.
 - *Obligativitatea contribuțiilor la asigurările sociale*. Accesul pe piața muncii (dreptul la muncă) al oricărui cetățean este condiționat de cumpărarea asigurărilor sociale prin intermediul contribuțiilor obligatorii plătite din salariu. Refuzul unui salariat de a cumpăra asigurările sociale este sancționat cu eliminarea sa de pe piața muncii.
 - *Certificarea profesională*. Condiția deținerii unei diplome corespunzătoare meseriei în care urmează să acționeze un cetățean, impusă prin intermediul legislației muncii, este o barieră la intrarea pe piața muncii pentru persoanele autodidacte care dețin cunoștințele, deprinderile și aptitudinile necesare pentru a se angaja în acea ramură economică¹⁵.
- Apariția și accentuarea șomajului au o mulțime de cauze *obiective*, dar și *subiective*.
- Creșterea economiei, în condițiile unei productivități a muncii ridicate, nu poate crea noi locuri de muncă pentru a asigura o ocupare deplină.
 - Comportamentul reținut al agenților economici de a angaja tineri fie din cauza lipsei lor de experiență, fie că aceștia nu se încadrează în disciplina muncii. În rîndul tinerilor, șomajul apare și ca urmare a tendinței de a căuta locuri de muncă plătite cu un salariu mai mare, fapt ce întîrzie integrarea lor activă.
 - Progresul tehnic, pe termen scurt, este generator de șomaj, într-o proporție mai mare sau mai mică, în funcție de capacitatea financiară a țărilor de a asimila noutățile cercetării științifice. Exemplul țărilor dezvoltate confirmă teza că introducerea progresului tehnic nu numai suprimă, dar și creează locuri de muncă chiar dacă rata șomajului a crescut.
 - Criza economică, caracterizată prin scăderi sau stagnări ale activității economice, sporește numărul de șomeri, iar integrarea lor, în perioada de boom, poate fi la un nivel scăzut. Modificările de structură ale ramurilor și sectoarelor economice, sub impactul diversificării cererii de bunuri, al crizei economice, conduc inevitabil pentru o perioadă îndelungată la reducerea cererilor de muncă.
 - Dinamica economică influențează șomajul în mod indirect, determinînd o asimetrie a proporțiilor modificării, scăderea PIB devansînd cu mult diminuarea ocupării. Situația creată ne demonstrează în pofida faptului că pe parcursul a mai multor ani politica economică a purtat un caracter liberal, piața muncii din RM nu s-a supus mecanismului „pieței libere”, ci a ales varianta șomajului deghizat, cînd o parte din lucrătorii economici ineficienți se deplasează spre alte activități (în interiorul sau exteriorul țării), iar altă parte rămîn formal ocupați în așteptarea unor alternative mai bune¹⁶.

¹⁵ <http://ro.wiktionary.org/wiki>.

¹⁶ Trofimov, V., *Șomajul și direcțiile prioritare ale politicii de ocupare în economia de tranziție*, Chișinău, 2001.

- Factorul demo-economic favorizează amploarea șomajului datorită: creșterii efectivului populației economic active prin lărgirea limitelor legale ale vârstei de muncă; densității sporite a populației; caracterul pronunțat agrar al economiei; ponderii ridicate a femeilor în totalul populației și nivelului lor de activitate tradițional înalt.
- Imigrarea – emigrarea influențează asupra stării pieței muncii.
- Conjunctura economică și politică internațională nefavorabilă, datorită oscilațiilor ritmului creșterii economice, conflictelor armate, promovării unor politici de embargou influențează negativ asupra relațiilor economice vizînd importul – exportul, deteriorînd activitățile economice în țările din zonă și contribuind la șomaj.
- Sărăcia care reprezintă o problemă socială actuală, combaterea căreia este dictată atît de considerente de ordin umanitar, de justiția socială, cît și din rațiuni de eficiență economică și legislativă¹⁷.
- Intervalul mare de căutare a unui loc de muncă determinat de lipsa informațiilor despre existența locurilor de muncă, disponibile în orice moment. Soluția reducerii acestui interval de timp pînă la o limită insesizabilă este oferită de progresul tehnologiei informației, care creează posibilitatea accesării în timp real a informațiilor cu privire la cererea și oferta de pe piața muncii.
- Inegala concentrare a firmelor pe teritoriu, cerințele pieței care fac ca unele industrii să nu aibă căutare, dificultățile privind schimbările de calificare, de domiciliu, cauze care conduc la un șomaj structural.
- Legislația muncii prin interdicțiile impuse atît angajatorilor, cît și salariaților.

Din cele expuse anterior, se observă că reglementările privind combaterea șomajului se încadrează în cadrul sistemului de protecție socială, deoarece de esența acestuia ține repartizarea fondurilor de asigurări sociale nebugetare și reîmpărțirea unei părți din bugetul de stat în scopuri de satisfacere a necesităților persoanelor fizice care și-au pierdut locul de muncă sau venitul din muncă, în legătură cu întreținerea și educarea copiilor, susținerea altor membri ai familiei care au nevoie de ajutor, absența surselor pentru condiții minime de trai, precum și acordarea ajutorului medical și social¹⁸.

În scopul prevenirii șomajului și consolidării locurilor de muncă prin creșterea și diversificarea competențelor profesionale ale persoanelor încadrate în muncă, sînt stabilite anumite măsuri.

Măsurile de prevenire a șomajului sînt realizate de către Agenții în conformitate cu *Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă*¹⁹. Acestea constau în prestarea serviciilor de preconcediere a persoanelor, care urmează să fie disponibilizate în cazul schimbărilor din organizarea producției și a muncii, inclusiv lichidarea, reorganizarea sau reprofilarea unității.

Pentru prevenirea șomajului se recurge la implementarea măsurilor active de stimulare a ocupării forței de muncă care se realizează prin intermediul serviciilor specializate, prestate de agenții, sau prin alți furnizori de servicii similare din sectorul public sau privat ce presupun:

- a) sporirea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
- b) stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea a noi locuri de muncă;

¹⁷ Bulgaru, M., *Aspecte teoretice și practice al asistenței sociale*, Chișinău, 2003, p. 100.

¹⁸ Мачульская, Е. Е., Горбачева, Ж. А., *Право социального обеспечения*, Москва, 2000, с. 5-6.

¹⁹ *Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă*, Nr. 862 din 14.07.2003., MO al Republicii Moldova Nr. 155-158/911 din 25.07.2003.

- c) stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a absolvenților instituțiilor de învățământ superior.

Creșterea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă se efectuează cu aportul anumitor servicii în domeniul dat, și anume prin:

- a) mediere a muncii;
- b) informare și consiliere profesională;
- c) consultanță și asistență pentru inițierea unei activități de întreprinzător;
- d) subvenționare a costurilor forței de muncă;
- e) stimulare a mobilității forței de muncă;
- f) orientare și formare profesională.

Iar pentru combaterea șomajului se impun aplicarea măsurilor pasive care constau în plata ajutorului de șomaj sau a alocației de integrare sau reintegrare profesională.

Ajutorul de șomaj reprezintă o sumă de bani plătită periodic (lunar) cu scopul de a susține material șomerii din contul surselor special rezervate în acest scop²⁰.

În conformitate cu art. 29 al *Legii privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă* - acordarea ajutorului de șomaj este o măsură pasivă de protecție socială a șomerilor asigurați.

Ajutorul de șomaj este o formă a protecției sociale a persoanei asigurate apte pentru muncă și neîncadrate, ce constă dintr-o sumă de bani stabilită și acordată lunar, în conformitate cu legislația, iar prin **asigurat** se subînțelege persoana fizică aptă pentru muncă, cu domiciliul în Republica Moldova, avînd obligația de a plăti contribuții de asigurări sociale în vederea beneficierii de dreptul pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea riscurilor sociale prevăzute de lege²¹.

Reprezentanții ANOFM afirmă că, după o perioadă îndelungată de timp, numărul șomerilor indemnizați l-a depășit pe cel al șomerilor neindemnizați. În prezent, 55% din numărul total al șomerilor primesc ajutor de șomaj.

Alocația de integrare sau reintegrare profesională este o sumă lunară fixă, de 15 la sută din salariul mediu pe anul precedent, neimpozabilă, acordată de la bugetul de stat Fondului de șomaj, conform *Procedurii de înregistrare și examinare a cererilor pentru acordarea alocației de integrare sau reintegrare profesională*²². Mijloacele bugetului de stat alocate Fondului de șomaj se utilizează la protecția socială a persoanelor neasigurate contra riscului șomajului.

Aplicarea acestor măsuri intervine în dependență de situația fiecărui șomer în parte, însă cert este faptul că dimensiunea șomajului se impune indispensabil în cadrul sistemului de protecție socială, în cadrul căruia sînt alocate surse financiare gestionate de către Ministerul Economiei și Comerțului. Însă pentru a repartiza cît mai eficient aceste surse rata șomajului real trebuie calculată luînd în considerare și componența neînregistrată a șomerilor, și, respectiv, elaborînd măsuri cît mai eficace pentru luarea lor la evidență de către instituțiile de ocupare a forței de muncă.

Fondul Monetar Internațional a estimat anterior că vom încheia anul cu o rată a șomajului de 8,9%, dublu față de nivelul în anul trecut. În același timp, Comisia Națională de

²⁰ Сулейманова Г. В., *Право социального обеспечения*, Учебник для вузов, Москва, 2007, с. 276.

²¹ *Legea Nr. 489 privind sistemul public de asigurări sociale din 08.07.1999*, MO al RM Nr. 1-4 din 06.01.2000. În vigoare din 01.07.2000.

²² *Hotărîrea Guvernului Nr. 888 din 02.08.2004 despre aprobarea procedurii de înregistrare și examinare a cererilor pentru acordarea alocației de integrare sau reintegrare profesională*, MO al RM Nr. 138 din 13.08.2004

Statistică preconizează însă că rata șomajului va fi de 7,6%. Cele mai pesimiste voci au estimat că numărul șomerilor va trece de un milion de persoane pînă la începutul lui 2010²³.

Considerăm, totodată, că se necesită perfecționarea nu numai metodologică de evaluare a proporțiilor cantitative ale șomajului și măsurilor de stimulare a ocupării, dar și a caracteristicilor structurale ale fenomenului, în special în secțiune urban-rural. Disparități semnificative s-au înregistrat între rata șomajului în mediul urban – 8,0%, față de mediul rural – 4,6%. În rândurile tinerilor (15-24 ani), rata șomajului a constituit 15,4%. În categoria de vîrstă 15-29 ani acest indicator a avut valoarea 11,1 %.

O altă problemă este faptul că nu există o concordanță în ceea ce privește cererea și oferta forței de muncă. La nivel național, pentru persoane cu studii superioare și medii de specialitate sînt oferite mai puține locuri de muncă. Cea mai bogată ofertă este pentru: surori medicale, asistenți medicali, medici de profil, medicină generală, inspector, agent, profesor, învățător, profesii care nu sînt prea atractive pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă.

Pentru realizarea acesteia am propune următoarele: perfecționarea sistemului de instruire, instruirea profesională școlară, înclinarea antreprenorială, pregătirea de profesii cerute pe piață, fortificarea legăturii instruire – loc de muncă, perfecționarea activității OFM și a evidenței șomerilor, flexibilizarea timpului de muncă.

Sușținem că o prioritate a protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă trebuie să devină măsurile active, care poate fi obținută numai prin relansarea creșterii economice. Însă, totodată, contradicția principală în domeniul ocupării și protecției șomerilor în Republica Moldova este coexistența unui comportament preponderent activ, deși condiționat, al persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și o necesitate acută de locuri de muncă, cu o politică de ocupare actuală preponderent pasivă.

În realizarea politicilor sociale de combatere a șomajului pe lîngă Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă, mai sînt implicate și Organizația Internațională a Muncii, Ministerul Economiei și Comerțului, de rînd cu reprezentanții sindicatelor și patronatelor care au lansat noul „**Program de Țară privind Munca Decentă**” (PȚMD) pentru Moldova pentru anii 2008-2011, activitate asistată și de Rezidentul Coordonator al ONU în țară²⁴. Ministerul Economiei și Comerțului își propune perfecționarea procesului de elaborare, monitorizare și evaluare a politicilor ocupaționale printr-o administrare mai eficientă a muncii și prin măsuri predestinate lucrătorilor informal și celor expuși migrației.

Pentru viitor, în legătură cu orientarea europeană a țării noastre, în fața Agenției Naționale stau noi obiective, privind adaptarea forței de muncă la noile condiții și cerințe ale pieței muncii, pregătirea forței de muncă pentru a avea posibilitate de a concura pe piața muncii, de a integra sau reintegra pe piața muncii categoriile de persoane social vulnerabile, de a dezvolta și perfecționa măsurile implementate, de a perfecționa și completa legislația în domeniul ocupării forței de muncă și a introduce noi măsuri de stimulare a angajării unor categorii de persoane social vulnerabile .

În vederea atenuării șomajului și a consecințelor lui, sînt importante și alte măsuri, acțiuni, ca: acordarea de facilități, care să stimuleze mobilitatea forței de muncă de la o zonă la alta, de la un sector de activitate la altul; încurajarea șomerilor de a se lansa în activități pe cont propriu; dezvoltarea cercetării științifice, a sectoarelor de concepție; recordarea învățămîntului la tendințele ce se conturează în diviziunea muncii interne și

²³ <http://www.zf.ro/eveniment/anofm-somajul-este-mai-mare-decat-spunem-noi-4948584>

²⁴ *Program de țară privind munca decentă pentru Moldova pentru anii 2008-2011*, lansat la 10 decembrie 2008 de către ILO, Ministerul Economiei și Comerțului, de rînd cu reprezentanții sindicatelor și patronatelor.

internaționale, formarea și specializarea tineretului în domenii de perspectivă îndelungată, care să le ofere o mobilitate profesională ridicată; dezvoltarea sau crearea de unități în sectoare ce țin de: producerea de instalații, utilaje de depoluare, reciclarea materialelor și materialelor utile, protecția resurselor, gestionarea pădurilor, a deșeurilor, depoluarea râurilor; introducerea de restricții, privind imigrarea și trimiterea forțată a imigranților în țara de origine; unele guverne acordă acestor persoane facilități bănești, pentru a le stimula să plece, fără intervenția brutală din partea organelor administrative.

Pentru realizarea unei politici de ocupare eficientă (de susținere a ocupării, crearea de noi locuri de muncă și protecție socială a șomerilor), se consideră necesar de a perfecționa și a completa baza legislativă pentru funcționarea pieții muncii referitor la:

- corelarea legislației naționale privind ocuparea și șomajul cu cea internațională;
- omogenizarea vârstei subiecților legislației de muncă și a celei de șomaj (*Codul muncii*, art. 46-15 ani, șomeri în sensul BIM – 15 ani, 16 ani – *Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă*);
- legalizarea lucrului cu timp incomplet și extinderea protecției contra șomajului asupra persoanelor respective dacă ele lucrează mai puțin de un minim legal stabilit (de ex. 18 ore săptămânal);
- eliminarea, benevolă de pe piața muncii a unor categorii de ofertanți.

ANOFM ar trebui să elaboreze o strategie internă pe termen lung și un program de dezvoltare a resurselor umane capabil să asigure performanța de activitate a unui serviciu de ocupare modern, inclusiv prin elaborarea, monitorizarea și evaluarea programelor și măsurilor active pe piața muncii din perspectivă gender și orientarea spre necesitățile persoanelor dezavantajate. Rezultatul menționat mai sus va fi obținut prin alternarea asistenței tehnice cu servicii de consultanță, care să includă programe de fortificare a capacităților resurselor umane din instituțiile menționate mai sus și a partenerilor sociali. Instruirile vor lua forma unor activități individuale și de grup, durabilitatea lor fiind asigurată de ghiduri și instrumente didactice elaborate în scopul facilitării procesului de formulare a politicilor.

PRIVATIZAREA SERVICIULUI PUBLIC

Blindu Mariana, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Rusu Vladimir**, drd., lector univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Recenzent: **Botnari Elena**, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *This article demonstrates that traditional public services became incapable to satisfy efficiently the general necessities of the society. Thanks to this situation private public services appears the privatization process of the public service in the Republic of Moldova is not advanced and it is not recognized by the society, despite of this fact private public services offers the possibility to benefit by a better satisfaction of general interests.*

Din punct de vedere etimologic, cuvântul *administrație* provine din limba latină și este format din prepoziția *ad* = „la, către” și *minister* = „servitor, supus mai mic”. De aici cuvântul legat *administer* ne apare atît într-o semnificație directă: *ajutor al cuiva, slujitor, executant*, cît și într-o semnificație figurativă de *unealtă, instrument*.²⁵ Pornind de la sensul etimologic, s-a ajuns la o primă semnificație a noțiunii de *administrație* = *serviciul celui*

²⁵ Duțu, G., *Dicționar latin-român*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, pag. 38.

mai mic, a celui supus, activitate subordonată, sub comandă. Această semnificație din limba latină a pătruns în toate limbile de circulație mondială.

Termenul de administrație este mai larg decât noțiunea administrației publice, care este distinctă de administrația particulară.

Vom prezenta în cele ce urmează câteva criterii de delimitare a administrației publice de cea privată:

- a. caracterul grupării sociale în care și în legătură cu care se produce faptul administrativ;
- b. valorile pe care le slujește sînt exterioare și superioare sistemului prin care se realizează;
- c. presupune organizarea unor acțiuni și mijloace care au ca scop îndeplinirea obiectivului stabilit, satisfacerea unor cerințe de interes general.

Consider că tema administrației private este actuală, deoarece în prezent se observă o tendință tot mai sporită a privatizării serviciului public. Această tendință a apărut din cauza că serviciul public tradițional, clasic, a rămas în urma evoluției sociale și nu mai este în stare să corespundă necesităților unor categorii sociale. Actualitatea temei e reprezentată și prin faptul că în prezent s-a observat o delegare a gestiunii serviciilor publice către firmele private, care mai eficiente și mai calitativ răspund necesităților generale ale societății. Astfel, astăzi avem firme private ce desfășoară o activitate de interes public.

Caracterul novator al prezentei lucrări e determinat de faptul că pînă în prezent nu s-a vorbit despre serviciul public privatizat, deoarece această formă de organizare a serviciului public nu este încă dezvoltat și nu se practică pe larg în Republica Moldova, deoarece oamenii prin „privatizarea serviciilor publice” înțeleg un trust economic, ce are ca scop doar obținerea unui profit pe seama banilor publici, oamenii au păstrat frica față de ceva nou în organizarea domeniului administrativ. Caracterul novator e reprezentat și prin faptul că prezentul articol redă laturile pozitive ale noului proces de privatizare a serviciului public, distrugînd iluzia privatizării ca a unui proces de declin sau de criză, în contextul privatizării serviciului public, acest proces apare ca un îndrumător al progresului și al evoluției.

Organizarea administrativă a statului sub un anumit aspect sau formă este determinată de mai mulți factori: istorici, politici, economici, geografici etc. Astfel, statul, pentru a exista și pentru a-și apăra suveranitatea, integritatea și independența, precum și pentru a-și realiza puterea asupra teritoriului său, organizează la nivel central și local servicii publice. Noțiunea de serviciu public comportă mai multe semnificații, una din care se desprinde din precedenta Lege a serviciului public, definind serviciul public ca o totalitate a autorităților publice și activitatea persoanelor ce ocupă posturi în aparatul acestor organe, îndreptată spre realizarea împuternicirilor acestor autorități în scopul dezvoltării economiei, culturii, sferei sociale, promovării politicii externe, apărării ordinii de drept și asigurării securității naționale, ocrotirii drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale cetățenilor.

În actuala Lege cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public din 04.07.2008, noțiunea de serviciu public este abordată vag, definind serviciul public ca o activitate de interes public, organizată și desfășurată de către o autoritate publică.

Jan Rivero în lucrarea sa „Droit administratif” atribuie noțiunii de serviciu public trei accepțiuni: 1) în sens organic, serviciul public desemnează un ansamblu de agenți și de mijloace pe care o persoană de drept public le utilizează pentru îndeplinirea unei anumite sarcini; 2) în sens material sau funcțional, serviciul public se referă la o activitate de interes general, pe care administrația este chemată să o desfășoare; 3) a treia accepțiune atribuie o activitate ce reprezintă un serviciu public unui anumit regim juridic, derogatoriu de la dreptul comun.

Serviciul public este un organism creat de către stat, raion sau comună, cu o competență și putere determinată, cu mijloacele financiare procurate din patrimoniul general al administrației creatoare, pus la dispoziția publicului pentru a satisface în mod regulat și continuu o nevoie cu caracter general, căreia inițiativa privată nu ar putea să-i dea decât o satisfacție incompletă și indeterminată.

Serviciul public este mijlocul administrației prin care se prestează cetățenilor servicii de interes general, în regim de putere politică. Înființarea serviciilor publice este atributul exclusiv al autorităților deliberative, respectiv al consiliilor locale, iar organizarea și funcționarea lor constituie atributul autorităților executive, adică al perfecților și primarilor. În categoria serviciilor publice se includ:

- Servicii publice cu caracter statal;
- Servicii comunitare (*înființate la nivel local, dar și raional*);
- Servicii publice de gospodărie comunală;
- Alte servicii publice locale;
- Servicii publice comerciale;
- Servicii publice pentru activități culturale.

Formele de organizare a serviciilor publice: în funcție de modul de gestionare (*publică sau privată*), distingem următoarele forme de organizare a serviciilor publice:

a) *Compartimentele interioare ale autorităților administrației publice.* Aceste compartimente, neavând personalitate juridică, nu au nici calitate de subiect de drept în raporturile juridice cu terții și nici calitate procesuală. Această calitate o au autoritățile publice din care fac parte compartimentele respective.

b) *Stabilimentele sau instituțiile publice, cu sau fără personalitate juridică, cărora le-au fost încredințate anumite servicii publice administrative.* Acestea au o anumită autonomie, dar se află sub tutela administrației publice.

c) *Delegarea gestiunii serviciilor publice*²⁶, care constă în concesiunea pe bază de licitație a unor servicii publice economice unor agenți comerciali (societăți comerciale), care își desfășoară activitatea pe bază concurențială și pentru obținerea unui profit.

Acești agenți comerciali, denumiți și operatori de servicii publice²⁷, sînt persoane juridice de drept privat, care nu se află în raporturi de subordonare cu administrația publică, însă aceasta are drept de supraveghere și control asupra modului de funcționare a serviciului public concesionat.

Dacă serviciul public este organizat sub forma unei regii autonome sau a unei societăți comerciale înființate de administrația publică, atunci forma de organizare a acestui serviciu public nu este concesiunea, ci gestiunea directă, acești operatori de servicii publice fiind structuri proprii ale administrației. Cu alte cuvinte, statul și unitățile administrativ-teritoriale nu pot concesiunea servicii publice propriilor lor agenți economici, pentru că astfel ar însemna să contracteze cu ele înseși.

d) *Delegarea gestiunii unor servicii publice administrative organismelor private (neguvernamentale) cu denumiri diferite: fundații, asociații, uniuni etc., care preiau, de regulă, gestiunea serviciilor publice cu caracter social, de învățămînt, sănătate etc.*

Delegarea gestiunii acestor servicii publice se face pe baza autorizației emise, în temeiul legii, de către autoritățile publice cu competențe în domeniul serviciului public

²⁶ Această formă de organizare a serviciilor publice este prevăzută de Legea serviciilor publice de gospodărie comunală nr. 326/200, (M. Of. Nr. 359 din 7 iulie 2001).

²⁷ Această denumire este dată agenților economici concesionari ai serviciilor publice de către Legea serviciilor publice de gospodărie comunală nr 326/2001, supra cit.

delegat, spre deosebire de delegarea gestiunii serviciilor publice economice, care se face pe cale contractuală.²⁸

Evoluția economiei Republicii Moldova pe parcursul perioadei de tranziție oferă imaginea unei țări marcate încă de distorsiunile structurale moștenite, reflectate, printre altele, în dimensiunea atrofiată a sectorului de servicii. Printre cauzele majore care explică de ce noile condiții create pe piața internă nu au atras după sine o cotitură radicală în statutul sectorului moldovenesc de servicii pe parcursul perioadei de tranziție se numără în consecvență în aplicarea reformelor economice. Aceasta a dus la întârzieri în procesul privatizării și al restructurării²⁹.

Absența unor progrese vizibile în planul privatizării și al restructurării întreprinderilor industriale a împiedicat dezvoltarea unui sector puternic al întreprinderilor mici și mijlocii modernizat, chemat să asigure o sporire a eficienței economice și o creștere economică vizibilă pe termen lung. În plus, în sectorul public este necesară schimbarea mentalității atît cu privire la procesul de management, cît și cu privire la eficiența utilizării banului public.

Calitatea serviciilor publice trebuie gîndită și concepută astfel, încît să fie satisfăcute nevoile consumatorilor, conștientizînd importanța calității la toate nivelurile organizației. Trebuie recunoscut faptul că costul serviciilor de slabă calitate îl depășește uneori pe cel al serviciilor de o calitate ridicată, dar gestionate de firmele private. Totodată pentru a asigura un nivel ridicat al calității este necesară efectuarea unui control riguros în toate etapele procesului și nu numai în finalul procesului. Îmbunătățirea calității serviciului furnizat nu trebuie percepută ca un cost, ci ca o investiție într-un client permanent.

Pentru realizarea celor amintite mai sus este necesar ca organizațiile de servicii publice să-și schimbe mentalitatea pe care o au despre consumator și să reconsidere rolul acestuia.

Organizațiile vor trebui să opereze în condiții de transparență, vor trebui să-l informeze mai des pe consumator despre activitatea lor, să-i explice schimbările care vor interveni, modul în care acestea îl vor afecta. Procedînd în acest mod și consumatorul își va schimba treptat mentalitatea pe care o are despre organizațiile de servicii publice. El va fi mai receptiv la schimbările care au loc, chiar va conștientiza drepturile și obligațiile pe care le are și va fi capabil să identifice abuzurile organizațiilor de servicii publice. Pentru ca toate aceste lucruri să devină posibile este necesară voința, însă aceasta lipsește multor organizații de servicii publice.

Consider că în realitate este mult mai comodă situația în care se găsesc unele organizații care refuză să conștientizeze deplin rolul serviciilor publice în economie în general și în contextul procesului de transformare a Republicii Moldova. Procedînd în acest mod, ele nu se adaptează la cerințele impuse de perioada de tranziție.

Urmărindu-se ca scop fundamental al serviciului public satisfacerea interesului general, este necesar ca organizația de servicii publice să cunoască nevoile consumatorului. Aceasta impune o apropiere de consumator, care, alături de alte măsuri, va flexibiliza activitatea organizațiilor de servicii publice.

Pentru ca o organizație de servicii publice să devină performantă, sînt necesare și schimbări în infrastructura acesteia, care să ducă la automatizarea unor procese și înnoirea instalațiilor și a echipamentelor. De asemenea, cooperarea va crea condiții care vor ajuta organizațiile de servicii publice să-și schimbe atitudinea de la pasivitate la o angajare deplină aferentă traversării cu rezultate bune ale perioadei de tranziție.

²⁸ În legătură cu delegarea gestiunii serviciilor publice, a se vedea, G. Dupuis, M. J. Guedon, P. Chretien, *Droit administratif*, 6-ième ed. Revue, Armand Colin, Paris, 1999, p. 792.

²⁹ Ghibuțiu, Agnes, *Serviciile și dezvoltarea*, București, Editura Expert, 2001.

Este evident faptul că pentru a eficientiza serviciile publice și sistemul administrativ, în general, este nevoie de un management public bazat pe performanță. Procesul schimbării este complex, de durată și cuprinde câteva mutații importante:

Privatizarea serviciilor publice – în acest sens și în Republica Moldova se poate dezvolta un parteneriat, respectiv între organizațiile publice și cele private, care desfășoară activități de interes social. Astfel, va începe să se formeze piața serviciilor publice, care atrage competiția, concurența între ofertanții de servicii. Este necesară, în acest sens, o flexibilizare a legislației, care să stimuleze formarea unui mediu concurențial pentru serviciile publice. În acest context, se poate opta pentru mai multe forme de parteneriat: subcontractarea de lucrări publice, concesiunea de terenuri și infrastructuri pentru execuția serviciilor publice, dezvoltarea de franchising, întreprinderi mixte. *Laturile pozitive ale privatizării serviciilor publice:*

- Transformarea funcțiunii de personal într-o componentă a strategiei instituției publice în general și nu într-o reuniune de activități administrative specifice. În acest context, este necesară flexibilizarea practicilor de angajare a personalului în structurile administrative;
- Schimbarea stilului de management al managerilor publici; acesta devenind mai mult raționalist, orientat spre obiective, decât paternalist;
- Schimbarea rolului funcționarului public – de la cel tradițional, clasic, de tip mecanicist, la cel nou, în care accentul se pune pe capacitatea creativă a funcționarului public, pe flexibilitatea lui în gândire și acțiune;
- Orientarea organizațiilor publice, conduse de manageri publici către clienți;
- Accentuarea preocupării funcționarilor publici pentru un management public de tip raționalist, orientat pe schimbarea continuă, nu pe menținerea unei stabilități temporare a unui sistem;
- Dezvoltarea în cadrul instituțiilor publice a unei noi abordări, aceea a organizației care învață;
- Transformarea serviciilor publice în afaceri publice, orientate exclusiv către piața serviciilor, unde acționează toți factorii economici, prin urmare, funcționarul public se transformă din angajat al statului în om de afaceri, preocupat permanent de nevoile clientului, de calitatea serviciilor pe care le oferă și de eficiență organizațională;
- Introducerea managerilor profesioniști în instituțiile statului, acesta fiind cel mai bun mod de a asigura eficiența și eficacitatea și, nu în ultimul rând, calitatea serviciilor publice;
- Informatizarea instituțiilor publice permite fluidizarea procesului de comunicare și diminuare a gradului de birocratizare al unei instituții publice și/sau al managementului public dintr-o țară;
- Funcționarea instituțiilor administrative pe principiul autocoordonării, ceea ce presupune o descentralizare a sistemului respectiv, o delegare de sarcini, competențe și responsabilități către niveluri inferioare ale structurii sistemului;
- Flexibilizarea structurilor instituțiilor publice. Instituția publică trebuie să dispună de compartimente distincte, pentru care să fie definite clar atribuțiile determinate de sistemul nevoilor sociale;
- Accentuarea laturii creative a managementului public;

Adaptarea instituțiilor publice la economia de piață presupune profunde schimbări la nivelul managementului public. Necesitatea urgentă de a inova, de a crea „noul” în management presupune la nivelul fiecărei instituții publice adoptarea unor strategii inovatoare orientate spre promovarea noului, pentru realizarea eficienței în cadrul sistemului.

Unul dintre principalele obiective ale funcționarilor publici, în special pentru cei cu funcții de conducere în sistem, trebuie să fie descoperirea și asimilarea elementelor noi în toate domeniile de activitate și abordarea într-un spirit deschis a propunerilor de schimbare.

Cred că ar fi util de menționat că privatizarea serviciilor publice a apărut din cauză că serviciile publice, în mod clasic, au devenit ineficiente, învechite și nu erau capabile să satisfacă interesul general al societății în întregime, sectorul serviciului public devenind un sector parțial. Serviciile publice prestate de firmele private au un nivel al calității mai înalt, deoarece privații profită de tehnologii mai performante și de specialiști mai bine pregătiți, care au o gândire orientată spre satisfacerea interesului general, prin aplicarea unei metodologii noi, performante. Noul model de organizare a serviciilor publice, cel privat, are ca scop conlucrarea cu cetățenii și integrarea lor în procesul de activitate a prestării serviciilor publice. Prin existența a două tipuri de servicii publice, cetățenii au alternativa de a apela la serviciile publice de stat sau la cele private, au dreptul de a alege și de a decide care din funcționarii publici vor soluționa problemele apărute prompt, mai calitativ și mai eficient.

EXERCITAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE ASUPRA TERENURILOR DE CĂTRE CETĂȚENII STRĂINI

Cuciuc Diana, Facultatea de Drept

Coordonatori: **Pînzari V., Danoi I.**

Recenzent: **Dănoi Ion**

Summary: *The property law represents a fundamental law that the state is obliged to protect and to guarantee. Following the property law concerning holding lands by the foreign citizens in Republic of Moldova is ruled by the destination of the lands. The fertile soil in our country can be turned to good account only by the native people, because to carry out the property law of holding lands by foreign citizens is difficult to realise.*

Fiind unul din drepturile fundamentale ale omului ocrotirea dreptului de proprietate trebuie să fie garantată de către stat. În societatea contemporană, mai ales la noi în țară, spiritul timpului e agitat de problema proprietății³⁰. Ca fenomen complex, proprietatea determină necesitatea unor reglementări echitabile din partea autorităților legislative ale Republicii Moldova față de cetățeni, ceea ce implică problema exercitării dreptului de proprietate asupra terenurilor de către cetățenii străini.

Cadrul constituțional al sistemului proprietății în Republica Moldova îl asigură art. 46 în care se reglementează principiul garantării proprietății private, art. 127 care stabilește în alin. (1) și alin. (2) că statul ocrotește și garantează dreptul de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele sociale și art. 128 cu privire la proprietatea cetățenilor străini și apatrizi, aceste prevederi normative garantează și ocrotesc dreptul de proprietate privată. Analiza acestor norme din Legea Supremă a Republicii ne permite să observăm două aspecte ale protecției proprietății private: garantarea acesteia și ocrotirea ei.

Garantarea proprietății private presupune că nici un obiect sau bun nu poate fi exclus pe calea dispoziției legale din circuitul civil. Anumite bunuri, ținând cont de pericolul pe care ele îl pot prezenta, au un regim de circulație și folosință mai restrâns. Caracterul inviolabil al proprietății presupune că nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea

³⁰ Sergiu Baieș, Aurel Baieș, *Drept civil. Drepturi reale. Teoria generală a obligațiilor*, Vol. II, Chișinău, 2005, p. 43.

sa decît prin expropriere pentru cauză de utilitate publică, stabilită de lege, cu despăgubire dreaptă și prealabilă.

Statul e cel care ocrotește proprietatea. În Republica Moldova este ocrotită proprietatea altor state, a organizațiilor internaționale, a cetățenilor străini și a apatrizilor.

Persoanele fizice sînt subiecte predilecte ale dreptului de proprietate privată, nu numai datorită faptului că numărul lor este considerabil mai mare decît al altor subiecte de drept, dar din considerentul că ele pot dobîndi dreptul de proprietate asupra oricăror bunuri, mobile sau imobile, în mod nelimitat. Există excepții de la această regulă generală, care sînt atribuite atît obiectului dreptului de proprietate privată, cît și persoanelor care pot exercita acest drept. Astfel, legiuitorul stabilește că persoanele fizice nu pot dobîndi bunuri ce formează obiectul exclusiv al proprietății publice [art. 127 alin (4) Constituția Republicii Moldova] și că cetățenii străini și apatrizii pot fi titulari ai dreptului de proprietate, conform unor prevederi legale exprese.

Gama de abordări ale reglementărilor actuale privind dreptul cetățenilor străini de a deține pămînt este foarte importantă pentru protecția proprietății deținute de cetățenii statului care au prioritate³¹. Atenția deosebită asupra acestei probleme a fost generată de lipsa reglementărilor în acest domeniu din partea dreptului internațional și inexistența tratatelor multilaterale globale privind deținerea și utilizarea terenurilor de către cetățenii străini.

Dreptul internațional nu limitează dreptul statelor de a restricționa sau reglementa dreptul de proprietate asupra terenurilor de pe teritoriul lor de către cetățenii străini. Rolul pămîntului în stat nu se reduce doar ca element constitutiv, asupra căruia statul își exercită suveranitatea, el mai constituie și o resursă fundamentală.

Pentru Republica Moldova stabilirea cadrului legislativ și instituțional reprezintă o modalitate eficientă de intervenție pe piața funciară, care este în proces de formare și consolidare. Organul legislativ a stabilit reguli deosebite pentru înstrăinarea terenurilor, ținînd cont de natura bunului.

În Republica Moldova, dobîndirea dreptului de proprietate asupra terenurilor de către cetățenii străini este condiționată de destinația acestor terenuri. Legislația interzice expres cetățenilor străini să cumpere terenuri cu destinație agricolă și cele ce fac parte din fondul silvic: dreptul de vînzare-cumpărare a terenurilor cu destinație agricolă aparține statului, persoanelor fizice cetățeni ai Republicii Moldova, persoanelor juridice al căror capital social nu conține intervenții străine. În cazul în care cetățenii străini sau apatrizii devin proprietari de terenuri cu destinație agricolă sau ale fondului silvic prin moștenire legală sau testamentară, ei au dreptul de a le înstrăina prin acte juridice între vii numai cetățenilor Republicii Moldova.

Deși Legea privind prețul normativ și modul de vînzare-cumpărare a pămîntului nr.1308-XIII din 25.07.97 interzice cetățenilor străini și apatrizilor de a deveni proprietari ai terenurilor cu destinație agricolă, totuși ei pot dobîndi acest drept „prin moștenire legală sau testamentară”.

Sucesiunea, ca mod de dobîndire a dreptului de proprietate asupra terenurilor de către cetățenii străini, prevăzut în legislația Republicii Moldova, permite soluționarea a mai multor probleme. De exemplu, în România, legea ce era în vigoare pînă la aderarea țării la Uniunea Europeană, interzicea cetățenilor străini și apatrizilor dobîndirea dreptului de proprietate asupra terenurilor, această interdicție provoca problema de a ști cui îi revine dreptul de proprietate asupra terenurilor în acele cazuri în care moștenitor al unui cetățean

³¹ Ion Fililipescu, Andrei Fililipescu. *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, București, 2006, p. 209-210.

român era un cetățean străin sau un apatrid și dacă ea era de natură să-i lipsească pe aceștia de drepturile pe care le conferă calitatea de moștenitori. Asupra acestei probleme au apărut în literatura juridică două opinii.

Conform opiniei restrictive, în cauzele succesoriale, în care singurul moștenitor este un cetățean străin sau apatrid, se va constata, cu privire la terenuri, vacanța succesorală. Această opinie poate fi criticată din considerentul că cetățeanul străin sau apatridul nu numai că nu va putea culege, în calitate de moștenitor, din terenurile ce aparțin succesiunii, dar nu va fi îndreptățit nici la contravaloarea lor.

Conform opiniei liberale, căreia mă aliniez, cetățenii străini și apatrizii au dreptul la echivalentul valoric al terenurilor a căror proprietate nu o pot dobândi prin moștenire. Această opinie înlătură posibilitatea îmbogățirii fără justă cauză. Anume în temeiul acestei opinii în anul 1997 România modifică prevederile constituționale³².

Revenind la reglementările legislative, asupra exercitării dreptului de proprietate asupra terenurilor de către cetățenii străini din Republica Moldova, constatăm că cu toate că Legea privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului prevede că cetățenii străini au dreptul de a înstrăina prin acte juridice între vii terenurile cu destinație agricolă numai cetățenilor Republicii Moldova, aceasta nu înseamnă că ei imediat după ce au dobândit dreptul de proprietate trebuie să-l înstrăineze. Potrivit art. 340 alin. (1) din Codul Civil al Republicii Moldova dacă, în temeiurile prevăzute de lege, persoana a dobândit dreptul de proprietate asupra unui bun, care, conform legii, nu poate să-i aparțină cu drept de proprietate, proprietarul este obligat să înstrăineze bunul timp de un an din momentul dobândirii dreptului de proprietate sau în alt temei stabilit de lege. Alin. (2) prevede că dacă proprietarul nu înstrăinează bunul, instanța de judecată, la cererea autorității administrației publice locale, poate dispune, după caz, înstrăinarea bunului și remiterea sumei obținute către fostul proprietar, cu reținerea cheltuielilor de înstrăinare, sau transmiterea bunului în proprietatea statului și despăgubirea proprietarului în cuantumul stabilit de instanța de judecată. În momentul dobândirii dreptului de proprietate asupra cetățenilor străini se răsfrâng toate drepturile și obligațiile cu privire la folosirea acestor categorii de terenuri.

În comparație, legislația din România stabilește expres că persoanele care nu pot dobândi prin acte între vii terenuri, dar dacă le dobândesc prin moștenire, sînt obligate să le înstrăineze în termen de 1 an de la dobîndire.

În Republica Moldova au fost întreprinse încercări de a modifica Legea privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului, cu intenția de a li se permite investitorilor străini să cumpere terenuri cu destinație agricolă, din fericire acestea nu s-au soldat cu succes. Argumentul forte invocat împotriva vânzării terenurilor cu destinație agricolă și din fondul silvic cetățenilor străini este stoparea operațiunilor de speculare cu pământul.

Pentru a asigura evitarea speculațiilor cu terenuri, este necesară stabilirea unui mecanism prin care se va acorda dreptul de a procura terenuri cu destinație agricolă în baza unui plan de investiții, cu interdicția de înstrăinare. Aceste condiții sînt favorabile, deoarece în cazul în care planul de investiții nu va fi realizat complet în termenul stabilit, investitorul va restitui drepturile asupra terenului.

Vînzarea terenurilor agricole și a celor din fondul silvic investitorilor străini sau cetățenilor străini poate crea unele beneficii, dar există și riscul de survenire a unor consecințe negative.

Cumpărarea terenurilor de către cetățenii străini e benefică, deoarece doar astfel se creează un mediu favorabil investițiilor străine. Astfel ca investitorii străini să dețină

³² Beleiu, Gh., *Dreptul civil roman. Subiectele dreptului civil*, p. 238-239.

pământul nu doar pentru a obține beneficiile care rezultă din dreptul de proprietate, dar și pentru a mări capitalul prin taxe sau credite, utilizând terenul drept garanție. Dar de cele mai multe ori, investitorii străini sînt atrași doar de obiect, interesele proprii sînt întotdeauna superioare intereselor străine.

Un alt argument în favoarea permiterii cetățenilor străini de a beneficia de dreptul de a cumpăra terenuri ar fi posibila ridicare a valorii acestora, fapt care ar duce la acceptarea sa ca gaj de către bănci.

Dacă se va permite cumpărarea de către străini a terenurilor din Republica Moldova și dacă se va stabili inițial obligativitatea acestora de a-l lucra, se vor crea noi locuri de muncă, se va dezvolta infrastructura, vor crește veniturile bugetului local.

Pe lângă beneficiile enumerate, există și riscuri de a pierde controlul asupra principalei resurse a statului – pământul.

În Republica Moldova pămînturile sînt fertile și foarte ieftine, situarea geografică a țării este avantajoasă, iar populația se descurcă cu greu în condițiile economiei de piață. În aceste condiții statul ar trebui să inițieze programe de educare a generației tinere în domeniul dezvoltării relațiilor agrare cu alte state care au reușit să se evidențieze în acest domeniu și care au experiențe recunoscute la nivel internațional.

Obținerea de subsidii ar constitui o altă soluție de dezvoltare a economiei naționale fără permiterea pătrunderii pe terenurile noastre a cetățenilor străini.

Scopul cu care un cetățean străin ar cumpăra un teren va rămîne un risc pentru independența națională, pentru securitatea populației, care este valoarea supremă a statului, pentru integritatea teritorială și pentru existența noastră ca națiune.

Valorificarea terenurilor de către cetățenii străini reprezintă o decădere a poporului, aceasta nu trebuie să fie permisă de către puterile statului. Legislația trebuie să stimuleze valorificarea solului prin crearea unui mediu favorabil de comercializare și stabilirea unor impozite echitabile în raport cu veniturile și cheltuielile de producere a mărfii. E ușor a permite implicarea cetățenilor străini în deținerea proprietății de terenuri, însă raportînd aceasta la situația conducerii și modurile de realizare a ei va fi dificil de a realiza controlul asupra acestor implicări.

PARTICULARITES DES CONFLICTS DANS LA REGION DE LA MER NOIRE

Leontiev Lucia, masterandă
Universitatea de Stat din Moldova

La côte de la mer Noire et ses régions ont été au fil du temps un point constant d'interaction entre les différents groupes ethniques, nations et civilisations. Aux Etats de Transcaucasie, par exemple, et dans la république autonome du Caucase du Nord sont présents plus de 60 groupes ethniques d'origine locale, outre les 60 autres groupes ethniques provenus de l'extérieur. Si on ajoute l'Ukraine, la Roumanie, la Bulgarie, la Turquie, la Grèce et la population kurde, on obtient un aperçu de la richesse ethnique de la région. La structure religieuse est également très hétérogène. L'orthodoxie chrétienne est représentée par la Russie, l'Ukraine, la Roumanie, la Bulgarie, la Grèce, la Géorgie et l'Arménie (l'Eglise grégorienne). Une partie de l'Ukraine appartient à l'Eglise catholique chrétienne. On ne peut pas négliger les protestants qui, quoique moins nombreux, se prononcent par la confession de leur religion. Il s'y trouve aussi un grand nombre de musulmans (en Turquie, Albanie, Azerbaïdjan, Caucase du Nord).

En grande partie, cette région contient deux cultures, la première chrétienne et l'autre musulmane, chacune d'entre elles possédant un système de valeurs propres, fait qui

se présente comme un argument tentant de classer les conflits locaux comme un « choc des civilisations » (S. Huntington). Tout de même, chaque fois que de tels conflits éclatent le long des lignes de démarcation culturelle et religieuse, ils sont basés sur les conflits économiques ou politiques. La Tchétchénie est un bon exemple pour illustrer l'utilisation des différences religieuses pour atteindre des objectifs géopolitiques et économiques. La guerre en Tchétchénie fait partie de la bataille pour la route du pétrole de la mer Caspienne vers l'Europe occidentale. En termes de différences ethno-religieuses, on peut constater que la politique de certains pays à ce chapitre engendre des conflits. Par exemple, les plans de nouveaux axes de transport et de communication représentent une option politique et pacifique, en ouvrant des opportunités économiques pour la région.

Un bon accent mis correctement sur les questions transnationales dans la région de la mer Noire pourrait éventuellement conduire à la destruction des principes nationaux et de l'intolérance religieuse. Un renouvellement des lignes historiques de transport et de communication dans la région euro-asiatique (sur les traces du « Silk Road ») permettrait d'améliorer ces conditions, sous le risque, pourtant, de déclencher une nouvelle rivalité géopolitique et géoéconomique dans le monde.

La mer Noire joue un rôle crucial dans le Sud-Est de l'Europe, autour de laquelle se sont données plusieurs luttes d'influence. On a affaire ici, sans aucun doute, au revers inévitable de la médaille: l'intérêt historique que suscite une région géographique est un privilège payé cher. Dans cet ensemble de circonstances, la mer Noire a été, par la force des choses, au premier plan de recherche et d'intérêt. Dans ce contexte, le thème *de la région de la Mer Noire dans la nouvelle Europe élargie* présente un intérêt énorme dans la gestion des conflits existant dans la région des pays du Sud-Est.

De cette perspective, la Moldavie est à la croisée des changements radicaux après le scrutin des élections, mais l'intégration de la Moldavie dans l'UE reste un objectif qui ne deviendra certainement pas réalité bientôt. La cause en est le fait que la Moldavie est confrontée au problème de la Transdniestrie, qui semble ne pas avoir de solution, parce que les intérêts de puissance sont nombreux dans la zone de la mer Noire et parce que l'UE semble ne pas avoir aucun intérêt dans la Moldavie, ainsi s'expliquant sa non-implication dans la résolution du conflit transdniestrien.

L'histoire de la Mer Noire permet de dévoiler et de déterminer l'origine de tous les conflits dans la région. Dans ce contexte, la Mer Noire en est une qui se distingue par des qualités spécifiques qui la distinguent de beaucoup d'autres mers. En voilà quelques unes: climat tempéré, région très fertile, position géographique favorable au commerce, frontière entre les mondes européen et asiatique. C'était une zone d'influence et d'intérêt de conflits à travers toute l'histoire, dès l'époque antique jusqu'à nos jours: le rôle joué dans la fortification de l'Empire Romain, le déclin après l'invasion mongole, la constitution de l'Empire byzantin devenu centre du monde l'influence décisive de Constantinople pendant sept siècles ultérieurs, ensuite, la domination ottomane, les conflits entre les grandes puissances de l'histoire moderne, les luttes pour la prise des zones cardinales de la région comme la Crimée, les Balkans, le Caucase, la Moldavie.

Dans ce contexte historique, la Moldavie s'est constituée comme le carrefour des voies naturelles et logiques de communication économique et commerciale entre les marchés de l'Europe Centrale et toute la région de la Mer Noire. En ce qui concerne l'accès à la mer Noire dans les temps modernes, tels actes ont été signés: en 1856 – Le Traité de Paris, qui accepte dans la région tous les navires de commerce, en 1936 – La Convention de Montreux, en 1991 – traités qui reconnaissent les nouveaux états apparus dans la région, en 1992 – Le Traité d'Istanbul qui vise la coopération économique dans la

mer Noire, en 1998 – Le Traité de Zalta, axé sur l'organisation de la coopération économique des pays de la Mer Noire.

Ainsi, comme une conclusion à l'ensemble, on déduit que la Mer Noire n'a pas d'identité personnelle, c'est une région de frontières, de la communication et de la coexistence multiculturelle. C'est une région basée sur le mouvement entre les peuples. Pour comprendre la mer Noire, il faut négliger la notion de *nation*. Le problème des frontières de l'Europe est actuel même de nos jours. Des facteurs comme les principes géographiques, les intérêts de la communauté humaine et les priorités politiques des états en peuvent dicter les définitions. Dans ce contexte, la mer Noire relève son importance justement par son emplacement géostratégique, or c'est un véritable pont reliant l'Asie et l'Europe. C'est la plaque tournante de ce que les géopoliticiens appellent «Heartland» («Le Cœur de la Terre»).

Aujourd'hui, la zone de la mer Noire est présentée comme un champ de bataille pour la promotion des intérêts, en particulier de ceux économiques. Certains des principaux sujets de cette confrontation sont l'Ukraine et la Russie. De nos jours, l'Ukraine devient une puissance militaire majeure, avec la capacité de produire des armes nucléaires. La Russie, selon les données statistiques, se présente comme un pays en déclin, occupant le 5e rang européen derrière l'Allemagne, la Grande-Bretagne, la France et l'Italie, sur le plan économique. Mais elle reste encore une force majeure du point de vue militaire et géographique, vu qu'elle occupe une grande partie de l'Euroasie. Pourtant, ce que joue contre la Russie c'est une forte baisse de la natalité et le fait que, dans les 21 sujets de la fédération, les Russes sont en minorité.

La politique étrangère de la Russie est fondée sur la création et le soutien des conflits régionaux, en particulier dans le Caucase, afin de promouvoir ses intérêts. Dans cette politique s'inscrivent les conflits en Tchétchénie, en Ingouchie, en Ossétie du Nord. Intervention de la Russie dans le conflit en Ossétie du Sud envoie un message clair: Moscou est déterminé à réaffirmer son influence dans la région Caspienne si riche en ressources énergétiques. D'habitude, les conflits régionaux sont à l'origine soit des conflits religieux, soit des luttes pour l'indépendance.

Les Turcs ont aussi leurs intérêts pour le Caucase et leur politique vise à s'emparer de positions politiques et économiques dans la région, en particulier, en Karatchay, Balkaie. Un autre de leurs intérêts est celui pour la Géorgie, dont la valeur géopolitique a augmenté en raison de la découverte de ressources énergétiques dans la mer Caspienne, le pays étant l'un des chemins du pétrole de la Caspienne vers la mer Noire et d'ici vers l'Europe. La Géorgie a quelques avantages grâce à sa position stratégique recommandée comme une alternative préférable à d'autres itinéraires de transit pour le pétrole de la Caspienne. Les autres itinéraires traversent la Russie ou l'Iran, pays considérés comme instables et qui impliquent des risques politiques inacceptables pour les États-Unis et leurs partenaires occidentaux.

La Géorgie occupe une position clé dans ce qu'on appelle le corridor énergétique sud, une initiative des États-Unis et l'Union européenne pour relier la mer Caspienne aux marchés internationaux du pétrole et du gaz, en contournant la Russie. Les deux grands oléoducs traversent le territoire géorgien à l'heure actuelle, constituant des alternatives pour la route russe Bakou-Novorossisk. L'itinéraire de ces oléoducs passe par le Caucase de Nord. Parce que la Russie n'a pas un grand espace d'accès à la mer, son intérêt à l'obtenir est énorme. Novorossiisk, un port commercial qui a été oublié, est maintenant en reconstruction.

Dans les années 2000-2001, l'aspect militaire a été une priorité dans la politique russe sur la mer Noire pour assurer des conditions d'offensive militaire dans la possibilité

de se fortifier dans les Balkans. Au présent, ce ne sont pas les ressources énergétiques qui retiennent l'intérêt des Russes dans la région, car la Mer Noire n'a pas de réserves d'hydrocarbures, vues ses conditions climatiques spécifiques. L'intérêt est que la mer relie le continent à l'océan mondial. Si les Balkans accèdent à la mer à l'aide du Danube, qui est un fleuve international, alors la Russie, pour faciliter son accès aux voies maritimes, a construit le Canal Volga qui relie le Don, la mer d'Azov, mer Noire et l'océan mondial.

À présent, ce qui mobilise l'intérêt économique de la Russie c'est le gaz et le pétrole de Kazakhstan, d'Ouzbékistan, de Turkménistan et la possibilité d'accéder en Asie. Dans ce contexte, la Mer Noire représente la zone autour de laquelle se produit le processus de chargement, de rechargement et de déchargement du pétrole et du gaz. L'intérêt est d'autant plus aigu du fait que la Turquie a interdit le transport de carburants sur le Bosphore. Le mobile spirituel n'est pas à négliger non plus, car autrefois, la Mer Noire appartenait à la Russie.

Un sujet suffisamment controversé et avec des intérêts multiples dans l'espace marin est l'Ukraine. La géopolitique de l'Ukraine dans la mer Noire met en relief la diversité pluriculturelle (ethnique, religieuse, linguistique), la fracturité territoriale de l'Ukraine (le Boudjak, la Crimée, les Transcarpatés), ainsi que son intérêt pour la Transdnestrrie. Dans l'espace de l'Europe, l'Ukraine joue un rôle important, les Etats-Unis manifestant leur intérêt pour elle. L'Ukraine est un État tampon entre deux mondes: l'Europe, qui se caractérise par la stabilité et l'Asie, qui est dévastée par les mouvements d'indépendance. Les Etats-Unis veulent de plus en plus accentuer leur présence sur ce territoire pour empêcher la création éventuelle d'une nouvelle Union soviétique, parce que sans l'Ukraine, la Russie ne réussira jamais à construire une Union forte. Ainsi, les États-Unis sont intéressés à maintenir le statu quo de l'Ukraine.

Mais ce qui fait déstabiliser l'Ukraine sont les deux ennemis voisins: la Russie et la Roumanie. Les origines des conflits sont de nature différente. Le territoire de l'Ukraine a gagné des espaces comme la Crimée, le Budjak, la région de Chernivtsi, les Transcarpatés, qui normalement ne lui appartenait pas. Les problèmes que la Roumanie ont plusieurs aspects: la démarcation des frontières, l'ukrainisation de la population roumaine, l'appui du conflit en Transdnestrrie, ce territoire enclavé qui n'aurait pas existé sans l'aide de l'Ukraine. Les conflits de la Moldavie avec l'Ukraine sont de même ordre. Actuellement, l'Ukraine a renoncé à sa politique pro-OTAN, après la retraite rapide des Américains du conflit géorgien.

Un autre écosystème de conflit dans cette zone le représente l'espace Balkan et de la Turquie. Entre l'Asie et l'Europe, au sud de la Grèce, baignée par la mer Adriatique et la mer Noire se trouve la région des Balkans, qui comprend des pays comme la Grèce, la Macédoine, le Monténégro, le Kosovo, la Bulgarie, la Serbie, la Bosnie-Herzégovine, la Croatie, la Roumanie. L'importance de ce domaine est plus que symbolique. L'intérêt est déterminé dans les conflits américains et européens. Les conflits dans les Balkans sont les suivants: le gréco-turc: le problème chypriote, la politique d'adhésion des territoires grecs, la délimitation de la mer Egée, l'héritage gréco-catholique et orthodoxe, la Cathédrale Sainte-Sophie, la religion des minorités nationales. Les relations entre la Bulgarie et la Turquie sont touchées par les minorités ethniques.

Or la Bulgarie et la Grèce sont contre l'adhésion de la Turquie à l'UE.

Les conflits entre la Bulgarie et la Macédoine sont largement symboliques, avec des répercussions historiques, les Macédoniens étant envisagés comme des Bulgares. La Bulgarie a des réclamations liées à la non-reconnaissance de la langue macédonienne, bien que Sofia en 1991 a reconnu l'indépendance de la Macédoine. Entre la Macédoine et

la Grèce il n'existe pas des problèmes de territoire, mais le conflit est centré autour de symboles et de la personnalité d'Alexandre le Grand. Macédoine a été le territoire grec, mais qui a réclamé l'indépendance en utilisant des symboles d'Alexandre le Grand. Le problème des minorités nationales alimente le conflit entre l'Albanie et la Macédoine. Il y en a de revendications territoriales aussi. L'Albanie est également en conflit avec la Grèce, la Bulgarie à la Serbie, à cause des questions territoriales. Un cas particulier est de la Bosnie-Herzégovine, qui s'est produite à la suite d'une erreur de Tito.

Dans la géopolitique de la mer Noire, la Turquie joue un rôle important. Ces conflits sont liés des problèmes de cohésion nationale, de la minorité kurde, de la minorité arabe. La Turquie a des problèmes avec tous ses voisins. La Turquie est située dans un conflit territorial avec la Syrie. Avec l'Irak et l'Iran elle a des problèmes ethniques. La politique extérieure actuelle de la Turquie est orientée vers l'Asie centrale. Les investissements sont en cours pour l'Azerbaïdjan, les Balkans. Istanbul est un lien entre l'Europe et l'Asie. Les Etats-Unis se servent de la Turquie dans sa lutte contre la Russie, l'Iran, la Chine. Les Etats-Unis ont participé activement à la réconciliation du conflit entre la Turquie et la Géorgie. L'Arménie est l'ennemi naturel de la Turquie, à cause des problèmes de génocide.

Il y a d'autres conflits aussi. L'Arménie et l'Azerbaïdjan ont un conflit territorial, car 20% du territoire de l'Azerbaïdjan, la région Karabak, se trouve sous l'administration de l'Arménie. Le conflit entre la Géorgie et l'Azerbaïdjan se fonde sur les exigences d'autonomie de la région Kvimacarti de Géorgie. La Géorgie et l'Arménie ont des conflits à cause de la minorité arménienne en Géorgie.

Concernant la Moldavie, le conflit qui lui est propre est celui de la Transnistrie. Le conflit de la Transnistrie est simple, artificiel, sans problèmes ethniques et religieux, la population étant compatible sur les deux côtés du Dniestr. Il existe une identité transnistrienne, mais elle n'est pas un obstacle pour l'unification du territoire. Pour atteindre cet objectif, il faut une approche étape par étape, par phases, par la solution des problèmes économiques, sociaux, culturels. L'essentiel dans la solution de ce conflit est l'intégrité et la souveraineté nationale. Mais c'est uniquement l'intérêt de la Moldavie et pas d'autres acteurs internationaux.

Le conflit en Transnistrie serait plus facile à résoudre sans l'implication de la Russie et de l'Ukraine. De l'autre côté, l'UE et les États-Unis ne semblent pas avoir trop d'intérêt à ce chapitre, car la Moldavie n'est même pas un point géopolitique stratégique dans le bassin de la mer Noire fait qui explique l'absence de prises de décisions définitives dans la solution de ce conflit. La Russie insiste sur le fait que les négociations soient faites seulement entre Chisinau et Tiraspol et que d'autres sujets soient des consultants. Le règlement du conflit doit être basé sur une politique de confiance, parce que la population de la Transnistrie a peur d'une éventuelle unification de la Moldavie avec la Roumanie, fait qui évidemment n'est pas possible. Il est certain que tant que la Moldavie aura le problème de la Transnistrie, ses chances d'intégration européenne sont minuscules ou même impossibles. La Moldavie ne sera pas en mesure de suivre son cours vers la construction d'un Etat et d'une société démocratique en vertu des principes et des valeurs européens établis.

Ces dernières années, la zone de la mer Noire est devenu une zone où se disputent l'influence les trois puissances internationales: l'OTAN, l'UE et la Russie. Le conflit transnistrien appartient à frontière Euro-atlantique vers la mer Noire. Dans une telle perspective, la Moldavie aurait le rôle de «pont de transfert» des intérêts occidentaux vers l'Europe orientale et l'Asie centrale.

Bibliografie

1. Serebrian, Oleg, *Geopolitica spațiului pontic*, Chișinău, 2006.

2. Serebrean, Oleg, *Politică și geopolitică*, Chișinău, 2004.
3. www.transnistria.md
4. <http://md.altermedia.info>
5. www.fisd.ro

CONFLICTUL TRANSNISTREAN ȘI PROBLEMELE SOLUȚIONĂRII LUI

Leontiev Lucia, masterandă
Universitatea de Stat din Moldova

În literatura de specialitate sînt două puncte de vedere în ceea ce privește conflictul transnistrean. Astfel, primul îi acordă conflictului un caracter politic. Cel de-al doilea, îi statuează un caracter interetnic. Conflictul politic trebuie să aibă la bază o confruntare ideologică, ceea ce nu este caracteristic confruntării din Transnistria. Iar în ceea ce privește caracterul interetnic, e de menționat faptul că majoritatea populației ce locuiește în spațiul transnistrean este moldoveană. Prin urmare, conform multiplelor păreri, conflictul transnistrean este unul de natură geopolitică.

Partea transnistreană și cea basarabeană a Republicii Moldova a avut o istorie destul de zbuciumată. În conjunctura geopolitică de la finele anilor optzeci ai sec. XX, această caracteristică a zonei a fost din plin exploatată de autoritățile ruse. Conform lui Oleg Serebrean [4], valoarea geopolitică a Transnistriei este un instrument de control și de subordonare a Republicii Moldova, aceasta deoarece în condițiile în care relațiile Rusiei cu U.E. și S.U.A. sînt greu de prognozat, Moscova dorește să-și întărească controlul în zona de vest a CSI-ului. Conflictul transnistrean este și unul teritorial, deoarece există probleme de limite teritoriale care, din punctul de vedere al ambelor puteri, sînt diferite.

Cînd se încearcă a defini specificul conflictului transnistrean, opiniile celor de la Tiraspol și ale celor de la Chișinău diferă radical. Conducerea de la Chișinău declară regimul de la Tiraspol drept unul neconstituțional, ce are la bază interese economice de clan și este implicat în crima organizată și trafic de armament. Iar Tiraspolul încearcă să demonstreze că la Chișinău la începutul anilor 90 au venit la putere naționaliștii și că ei, separatiștii, au fost obligați să se apere, creînd în acest scop RMN. Diversele pretenții pot fi admise, în schimb, promovarea intereselor geopolitice și economice ale Rusiei, camuflata sub pretextul apărării drepturilor economice și politice ale „poporului transnistrean”, par a fi veșnice. Este vorba despre afaceri economice dubioase, trafic ilicit de armament, contrabandă.

De la declararea independenței Republicii Moldova în 1991, problema transnistreană a căpătat un caracter de conflict geopolitic determinat de lupta între EST-VEST. Valoarea geopolitică a Transnistriei este una ce prevede controlul Republicii Moldova și amenințarea Ucrainei, României, Balcanilor, dar și periclitarea securității întregului continent european. Conducerea din Transnistria a mai încercat să demonstreze existența unui drept obiectiv pentru crearea în zonă a unei republici suverane, invocînd specificul etnic, istoric al ținutului dat, care ar reprezenta un pămînt rusesc strămoșesc, cu specific multinațional, care nu a fost niciodată în componența unui stat românesc.

De la începuturi, ideile transnistrene erau trasate în sensul împiedicării unui traseu proeuropean al Chișinăului, susținerea principiilor imperialismului sovietic, al unei istorii și civilizații autohtone diferite, stăpînirea și controlul asupra sistemului economic și infrastructurii din regiune, și alte direcții ideologice care definitivau și motivau statutul Transnistriei. În problema transnistreană, un factor important îl joacă politica externă a Rusiei, care își îndreaptă eforturile pentru a nu permite o eventuală intervenție a NATO și UE în spațiul postsovietic. Ideea federală oferită Moldovei presupune interesul geopolitic al Federației Ruse de a-i consfinți un statut juridic Transnistriei în plan internațional.

În 1997, Duma rusă s-a pronunțat asupra tratatului ruso-moldovenesc din 1990, ce a fost urmat de un protocol adițional în 1995 și care a recunoscut existente de facto două state: Republica Moldova – subiect de drept internațional și Transnistria – nerecunoscută în plan internațional. Ideea rusă era de a oficializa relațiile statal-juridice între Transnistria, care prezintă zonă de interes strategic pentru Moscova și Moldova și identificarea unei soluții în ceea ce privește dislocarea trupelor ruse în Transnistria. În momentul în care Chișinăul va accepta condiționarea impusă de Rusia și va realiza constituirea unei federații contractuale, ar fi posibilă acordarea unui statut preferențial așa-zisei Republici Moldovenești Nistreenă în contextul internațional.

Cu o puternică armată, susținută tehnic de Rusia, cu o economie subterană, dar care aduce fonduri nelimitate în bugetul regimului CSI, cu un lobby continuu susținut de mafia internațională, Tiraspolul este la momentul de față un pronunțat focar de insecuritate pentru Europa. După unele estimări, pe teritoriul Transnistriei se află cca 1200 militari ruși înarmați cu armament ușor, pentru a păzi arsenalul militar. Privitor la armata rusă de pe teritoriul Transnistriei, au fost adoptate două hotărâri OSCE de la Istanbul 1999 și de la Porto 2002, prin care Rusia a fost obligată să-și retragă forțele armate. Rusia a refuzat să semneze documentul final al summit-ului OSCE de la Maastricht din 2003, prin care a trebuit să accepte un nou și un ultim termen pentru retragerea trupelor și munițiilor de pe teritoriul Republicii Moldova.

În prezent, existența armatei ruse pe teritoriul RM nu e reglementată de nici un fel de tratat între Rusia și RM, ceea ce indică asupra ilegalității aflării acesteia în teritoriu. În ceea ce privește implicarea armatei rusești în conflictul transnistrean, s-a expus și CEDO în dosarul grupului Ilașcu vs Rusia și Republica Moldova. Apreciind obiectiv probele contra Rusiei, CEDO a condamnat-o pentru imixtiune în treburile interne ale Republicii Moldova. În acest context, Rusia ar putea fie să-și retragă armata a 14-a și să respecte prevederile angajamentelor de la Porto și Istanbul, acest fapt dînd posibilitatea de a soluționa cît mai rapid și echitabil conflictul transnistrean; fie să transforme armata a 14-a într-o bază militară permanentă, soluție susținută de Ministerul Apărării al Rusiei ca o contra-pondere a extinderii NATO și UE în est. Implementarea ultimei variante ține nemijlocit de acordul Chișinăului și al comunității internaționale.

În 1992, Rusia, Ucraina, România și Moldova au convenit să-și coordoneze eforturile diplomatice în vederea soluționării crizei transnistrene. În declarația comună a miniștrilor de externe ai acestor state, au fost anunțate principiile care urmau să stea la baza soluționării conflictului. Însă nerespectarea prevederilor declarației date, precum și excluderea ulterioară a României din negocieri, a condiționat un eșec diplomatic în acest sens. Astfel, imposibilitatea soluționării conflictului dintre negociatori a dus la apelarea la organisme regionale, la OSCE, care în 1993 și-a deschis sediul la Chișinău. Rusia, avînd interesele sale în conflict, a lansat în 1998 „Memorandumul cu privire la bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Transnistria” sau, altfel zis, Planul Primakov. Petru Lucinschi a semnat planul din partea Republicii Moldova consolidînd, prin aceasta, regimul neconstituțional al lui Smirnov. Conform proiectului, se prevedea un stat comun din două componente cu statut egal, Moldova și Transnistria, cu repartizarea împuternicirilor prin acorduri între Chișinău și Tiraspol. Actul stabilea formatul de negocieri cu cinci participanți: Rusia, Ucraina, OSCE, Transnistria și RM, format actual și astăzi. În calitate de mediatori și garanți apăreau Rusia, Ucraina și OSCE, astfel fiind exclusă participarea sau vreo oarecare influență occidentală în soluționarea conflictului.

În 2001 a fost ratificat tratatul bilateral moldo-rus, prin care Rusia a devenit partener strategic și garant al statalității și integrității Republicii Moldova. La summit-ul UE – Rusia din 29 mai 2002, părțile au decis să colaboreze în vederea soluționării conflictului, iar Olanda a definit această problemă ca cea mai importantă în timpul președinției sale a

OSCE în 2003. În 2002, a fost elaborat „Acordul dintre Republica Moldova și Transnistria” promovat de OSCE și care prevedea constituirea unei federații. Însă proiectul nu a fost o reușită, societatea civilă din Republica Moldova fiind împotriva constituirii unei federații. Au urmat un șir de alte proiecte, care ar fi putut soluționa diferendele existente, printre care se enumeră constituirea Comisiei Constituționale Mixte pentru elaborarea unei constituții unice pentru cele două teritorii. Dar nici acest proiect nu a fost o reușită, rezultatul scontat fiind tensionarea relațiilor dintre UE și liderii din Transnistria, pe de o parte, și a celor dintre Transnistria și Republica Moldova, pe de altă parte.

O perioadă nouă în istoria conflictului transnistrean din Republica Moldova este cea a planului rus de reglementare a diferendului prin elaborarea „Memorandumul Kozak” din 17 noiembrie 2003, care reprezenta un proiect de constituție federală analogică celei ruse și care mai prevedea în plus păstrarea armatei ruse pe teritoriul Transnistriei pentru următorii 20 de ani, drept unică forță pacificatoare. Acest memorandum nu a fost semnat de Republica Moldova fiind, în același timp, vehement criticat atât de societatea civilă, cât și de OSCE, S.U.A., nemulțumite și ele de unele prevederi ale planului. Deoarece situația nu a suferit nicio schimbare, la 13 februarie 2004 OSCE emite „Propunerile și Recomandările Mediatorilor din partea OSCE, a Rusiei și a Ucrainei, referitor la reglementarea problemei transnistrene”, act care susține, la fel, ideea unei federații și care oferă Transnistriei drept de veto împotriva participării occidentale în operațiunile de pacificare și garantare militară din zonă.

Drept răspuns, în 2004, Chișinăul elaborează „Declarația cu privire la principiile de bază ale orînduirii de stat a Republicii Moldova” care preia principiile din prevederile actelor anterioare. Tot în scopul soluționării diferendului, un grup de ONG-uri din Moldova au elaborat strategia celor **3-D** (demilitarizare, decriminalizare, democratizare).

Este cert faptul că Ucraina ocupă un loc important în soluționarea conflictului transnistrean. După revoluția oranj din Ucraina și venirea la putere a prooccidentalilor Iușenco și Timoșenco, a revenit speranța soluționării conflictului cu ajutorul Ucrainei. Însă realitatea i-a dezamăgit pe toți, mai ales că președintele Ucrainei a propus „Planul Ucrainei de reglementare a diferendului transnistrean”, care nu era altceva decât o transpunere pe hîrtie a tuturor dorințelor transnistrene, în ceea ce privește crearea federației, menținerea armatei a 14-a și alte clauze. La fel, acest Plan finaliza cu un Tratat internațional între Republica Moldova și Ucraina, Rusia și OSCE privind respectarea garanțiilor acordate Transnistriei. La toate acțiunile Ucrainei, Chișinăul și-a exprimat dezacordul, menționînd că Planul lui Iușenco nu includea prevederi referitoare la evacuarea trupelor rusești, la demilitarizare, la instituirea unui control transparent asupra teritoriului transnistrean ș.a. De asemenea, parlamentarii au reafirmat că, în conformitate cu Constituția, Republica Moldova este un stat neutru și nu poate fi folosit pentru dislocarea trupelor armate străine.

În 2005 Parlamentul Republicii Moldova a propus în dezbatere proiectul de lege privind prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din sîngina Nistrului a Republicii Moldova. Astfel, contravenind Constituției, art.1 al acestui proiect prevedea instituirea Republicii Transnistrene, drept a unei unități teritorial-administrative speciale a Republicii Moldova. De asemenea, proiectul în cauză legitima regimul neconstituțional din Transnistria și accentua ideea confederalizării Republicii Moldova. Art. 10 prevedea dreptul Transnistriei de a ieși din componența R.M., drept legiferat prin referendum, la care puteau să ia parte doar locuitorii transnistreni. După acest proiect dezastruos, s-a discutat oferirea Transnistriei a statutului juridic și constituțional identic cu cel din Gagăuzia, adică „unitate teritorială autonomă în cadrul Republicii Moldova”. Pentru a adopta această lege, parlamentul trebuia să modifice constituția inserînd în ea prevederi referitor la statutul Transnistriei și ulterior să adopte o altă lege organică „privind reglementarea statutului special al regiunii autonome Transnistria”.

Conflictul transnistrean trebuie să-și găsească soluționarea, deoarece blochează evoluția R.M. Aderarea la U.E. e stopată, avînd ca unul din motive faptul că Republica Moldova nu controlează întreg teritoriul său. Astfel, o soluție ar fi demilitarizarea și neutralizarea teritoriului transnistrean, prin urmare, disparînd problema prezenței militare în teritoriu. Întru soluționarea conflictului, trebuie să se ajungă la un consens național și politic între cele două spații. La fel, pentru ca guvernul să-și poată realiza obiectivele de soluționare a diferendului, trebuie să se consolideze o susținere din partea întregii țări și a partidelor politice. Oleg Serebrian propune cinci scenarii pentru soluționarea conflictului [3]:

- Păstrarea status-quo-ului existent;
- Transnistria ca parte integrantă a Republicii Moldova;
- Transnistria stat independent;
- Transnistria enclavă rusă;
- Transnistria parte a Ucrainei.

Luînd în considerare ideile expuse, am putea menționa că o evoluție normală a lucrurilor ar implica integrarea teritoriului transnistrean cu Republica Moldova. În ceea ce privește Republica Moldova, aceasta ar trebui să se determine: fie că luptă în continuare pentru Transnistria, în scopul de a crea un teritoriu unic moldovenesc (scenariu absolut logic, de altfel, deoarece în lumea contemporană nu se întîlnesc cazuri cînd un stat renunță de bună voie la suveranitatea asupra unui teritoriu, cu atît mai mult că Transnistria constituie 11% din teritoriul național), fie că creează o federație în care Transnistria să fie o republică autonomă. Acest ultim scenariu va rezolva mai multe din problemele care stau în fața Republicii Moldova, în special în plan internațional, inclusiv integrarea europeană a Republicii Moldova ca stat independent.

Ceea ce interesează este faptul dacă Occidentul se va implica în soluționarea conflictului sau se va eschiva și va lăsa Moldova să joace rolul de centură de siguranță a Rusiei. Unii experți propun implicarea în soluționarea conflictului a ONU, care are experiență în ceea ce privește rezolvarea conflictelor internaționale, dar nimeni din acești experți nu este sigur de interesul structurilor internaționale și regionale în evoluția situației din Moldova. Un răspuns categoric la incertitudinile date ar permite să se vadă lumină în conflict. Însă cert este faptul că acesta trebuie soluționat, pentru a asigura evoluția firească a Republicii Moldova atît în plan național, cît și internațional.

Bibliografie

1. Mihăieș, Roman, *Pentru o Moldovă Europeană și unită*, Chișinău, 2005.
2. Munteanu, I., Chifu, I., et alii, *Moldova pe calea democrației și stabilității*, Chișinău, 2005.
3. Serebrian, Oleg, *Geopolitica spațiului pontic*, Chișinău, 2006.
4. Serebrian, Oleg, *Politică și geopolitică*, Chișinău, 2004.
5. www.minjus.md

PROCEDURA ÎN FAȚA TRIBUNALULUI ARBITRAL

Mătea Alina, masterandă CJMA

Coordonator: **Roba Roxana**, prep. univ., drd.

Résumé: „En regarde la procedure avant le tribunal arbitral, les parties peuvent specifier la procedure a suivre par le tribunal arbitral. Ils peuvent regler cette procedure dans la convention arbitrale ou dans un document distinct pourvu qu'il soit signe par toutes les parties. En l'absence de regles prevues par les parties, les arbitres eux-mêmes fixent la procedure. La sentence arbitrale, ou un accord sanctionne par le tribunal arbitral equivaut a un jugement définitif. Un sentence arbitrale valable est un obstacle à

toute a tout action devant le tribunal de droit commun. Même s'il n'y a pas eu de convention arbitrale valable, un declinatoire de compétence peut être seuleve par le tribunal de droit commun en presence d'un sentence arbitral prima facie, jusqu'à ce que la sentence ait été invalidée où annulée."

Spre deosebire de alcătuirea instanței care este opera legii, alcătuirea tribunalului arbitral este opera părților, justiția arbitrală fiind prin excelență o justiție fiduciară, încrederea în arbitri fiind determinată de aprecierea subiectivă a părților (competență, probitate, etc), încrederea în judecători fiind determinată de statutul lor juridic.

Entitatea prin care arbitrajul se manifestă în plan jurisdicțional este tribunalul arbitral. Între subiecții procesuali ai arbitrajului se stabilesc anumite raporturi care sînt guvernate de convenția arbitrală. Doctrina și jurisprudența străină și românească au relevat multitudinea de raporturi contractuale pe care le generează existența unei convenții arbitrale, fără însă a avea o concepție unitară cît privește calificarea acestora³³:

- raporturile dintre părți și arbitrii numiți de acestea;
 - raporturile dintre arbitrii și instituția permanentă de arbitraj (în arbitrajul instituțional);
 - raporturile dintre părți și instituția permanentă de arbitraj (în arbitrajul instituțional);
- Toate aceste raporturi se circumscriu contractului general de organizare a arbitrajului.

Conform art. 37 al Convenției de la Washington, tribunalul arbitral se compune dintr-un arbitru unic sau dintr-un număr impar de arbitri numiți în conformitate cu acordul părților. De asemenea, se compune un Centru internațional pentru reglementarea diferendelor cu privire la investiții (art. 1), care conține o listă de conciliatori și o listă de arbitri, arbitrii putînd fi aleși și din afara acestei liste.

Potrivit art. 344 C. pr. civ., arbitru poate să fie orice persoană fizică, de cetățenie română, care are capacitatea deplină de exercițiu a drepturilor.

Cocontractanții pot să decidă prin convenția de arbitraj ca desemnarea arbitrilor să se realizeze cu respectarea anumitor limite. De exemplu, ei pot să convină ca arbitrul unic să nu aparțină nici unuia din statele a căror naționalitate o au partenerii de afaceri, oriunde aceștia își au sediul. Convenția de la New York permite părților să stabilească numele arbitrilor sau modalitatea de numire a lor, legea țării unde are loc arbitrajul, aplicîndu-se numai cu caracter subsidiar, acest lucru este punctat și de Convenția de la Geneva³⁴.

Fiind un contract cu executare succesivă în timp, activitatea arbitrului implică o examinare pe toată perioada procedurii arbitrale. Indiferent de etapa procesuală, arbitrul are o serie de obligații cu caracter permanent și anume: *Obligația de independență și imparțialitate a arbitrului; Obligația arbitrului de a respecta confidențialitatea arbitrajului; Obligația arbitrului de disponibilitate; Obligația arbitrului de a controla procedura arbitrală; Obligația arbitrului de a-și îndeplini termenele convenite de părți prin convenția arbitrală; Obligația de diligență a arbitrului; Obligația arbitrului de a asigura respectarea garanțiilor fundamentale ale procesului civil.*

În timp ce desfășurarea procedurii arbitrale urmează, în general, regulile procesului civil, alcătuirea tribunalului arbitral prezintă un specific mult mai accentuat. Cu toate acestea, misiunea, pe care părțile o încredințează arbitrilor, de a rezolva diferendul care le separă, are un pronunțat și incontestabil caracter jurisdicțional, esențial în configurarea statutului arbitrului³⁵.

Spre deosebire de situația judecătorilor de la instanțele judecătorești, art. 353 C. proc. civ. prevede că arbitrii sînt răspunzători de daune, angajînd răspunderea civilă

³³ Giorgiana Dănăilă, *Procedura arbitrală*, București, Editura Universul juridic, 2006, pag. 173.

³⁴ Art. 4, par. 1, lit. d din Convenția de la New York și art. III din Convenția de la Geneva.

³⁵ Giorgiana Dănăilă, *op. cit.*, pag. 147.

contractuală a arbitrului față de oricare dintre părți³⁶, dacă: după acceptare renunță în mod nejustificat la însărcinarea lor; fără motiv justificat, nu participă la judecarea litigiului ori nu pronunță hotărârea în termenul stabilit de convenția arbitrală sau de lege (arbitrii, în virtutea obligației de diligență, care are un caracter permanent, trebuie să respecte termenele procedurale arbitrare convenite de părți prin clauza compromisorie³⁷); nu respectă confidențialitatea arbitrajului publicînd sau divulgînd date de care iau cunoștință în calitate de arbitri, fără a avea autorizația părților³⁸.

Spre deosebire de procedura civilă de drept comun, unde voința părților nu are vreo înfriure asupra compunerii instanței de judecată – nici cu privire la numărul judecătorilor ce alcătuiesc completul, nici cu privire la persoana judecătorilor din complet – în arbitraj, părțile sînt libere să stabilească dacă litigiul lor va fi soluționat de un arbitru unic ori de un tribunal arbitral, format din două sau mai multe persoane³⁹.

Întregul proces de nominare a arbitrilor și de constituire a tribunalului arbitral este guvernat de convenția arbitrală, atît în cazul arbitrajului ad-hoc – unde acordul de voință al părților joacă un rol esențial și indispensabil în stabilirea regulilor de numire – cît și în cazul arbitrajului instituțional (unde însă rolul voinței părților apare mai puțin pronunțat, datorită faptului că procedura de numire a arbitrilor și de constituire a tribunalului arbitral este prestabilită în cuprinsul normelor edictate de fiecare instituție de arbitraj în parte, iar semnatarii convenției arbitrale nu își însușesc această procedură decît în mod implicit, prin raportarea globală la regulamentul instituției respective⁴⁰). Prin inserarea unor clauze exprese, în acest sens, în cuprinsul contractului de arbitraj și în arbitrajul instituțional, părțile au posibilitatea de a deroga de la regulile prestabilite pentru numirea arbitrilor.

Tribunalul arbitral este sesizat de reclamant printr-o cerere scrisă, denumită cerere de arbitrare sau acțiune arbitrală, care va cuprinde:

- a. numele, domiciliul sau reședința persoanei fizice, iar, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul lor. Se vor menționa după caz: numărul de înmatriculare în Registrul comerțului, numărul de telefon, telex, fax, cont bancar;
- b. numele și calitatea celui care angajează sau reprezintă partea în litigiu, anexîndu-se dovada calității;
- c. menționarea convenției arbitrale, anexîndu-se copia de pe contractul în care este inserată, iar dacă s-a încheiat un compromis, copie de pe acesta;
- d. obiectul și valoarea cererii, precum și calculul prin care s-a ajuns la determinarea acestei valori;
- e. motivele de fapt și de drept pe care se sprijină fiecare capăt de cerere, cu trimitere la înscrisurile doveditoare corespunzătoare sau la alte probe. Cînd se solicită proba cu martori, se vor arăta numele și domiciliul acestora;
- f. numele arbitrului numit sau al arbitrului unic propus;
- g. dovada plății taxei arbitrale;
- h. dovada comunicării către pîrît a cererii de arbitrare și a actelor însoțitoare;

³⁶ Titus Prescure, Radu Crișan, *Curs de arbitraj comercial*, Editura Rosetti, 2005, pag. 161.

³⁷ T. Prescure, R. Crișan, *op. cit.*, pag.154.

³⁸ RPA – CAB prin art. 7 alin. 1 prevede că și tribunalului arbitral îi incumbă obligația de a asigura confidențialitatea arbitrajului, de a nu publica sau divulga datele de care ia cunoștință în îndeplinirea atribuțiilor ce le revin, fără a avea în acest sens permisiunea părților. Aliniatul 2 al aceluiași articol prevede confidențialitatea dosarului litigiului, nici o persoană neavînd acces la dosar fără permisiunea scrisă a părților.

³⁹ T. Prescure, R. Crișan, *op. cit.*, pag. 63.

⁴⁰ T. Prescure, R. Crișan, *op. cit.* pag. 62.

i. semnătura părții.

Înscrierile se depun în original sau în copia certificată de parte.

Dacă cererea de arbitrare sau înscrierile sînt formulate într-o limbă străină, tribunalul arbitral, din oficiu sau la cerere, poate obliga partea să prezinte o traducere a lor în limba română sau, în arbitrajul comercial și civil internațional, într-o limbă de circulație internațională. Părțile pot solicita ca traducerea să fie efectuată pe cheltuiala lor, prin grija Secretariatului *Curții de Arbitraj*.

Cererea se adresează *Curții de Arbitraj* și se depune împreună cu actele însoțitoare la registratura acestei *Curți*. Data introducerii cererii de arbitrare fiind considerată ziua înregistrării acesteia la registratura *Curții de Arbitraj*, iar în cazul expedierii ei prin poștă, data prevăzută în ștampila oficiului poștal de expediere.

În cazul în care cererea nu cuprinde toate mențiunile și cerințele prevăzute mai sus, Secretariatul *Curții de Arbitraj* va înștiința, de îndată, pe reclamant să le completeze în mod corespunzător, într-un termen care nu va depăși 10 zile, de la data primirii înștiințării.

Secretariatul va verifica, de asemenea, plata taxei arbitrale, iar dacă aceasta nu a fost plătită conform Normelor privind taxele și cheltuielile arbitrale, va comunica reclamantului cuantumul și modalitatea de plată a taxei convenite. Dacă dovada plății taxei arbitrale nu se face în condițiile comunicate de secretariat, cererea de arbitrare se restituie reclamantului.

Comunicarea, prin Secretariatul *Curții de Arbitraj*, a cererii de arbitrare, a citațiilor și a hotărîrilor arbitrale se face prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire sau prin poșta rapidă.

Celelalte înscrieri, precum și informațiile și diversele înștiințări pot fi făcute și prin scrisoare recomandată cu recipisă poștală de predare, prin poștă rapidă, poștă electronică, telegramă, telex, telefax sau orice alt mijloc de comunicare, ce permite stabilirea probei comunicării și a textului transmis. În cazul comunicărilor telefonice, asistentul arbitral va face mențiune în dosar, precizînd data și ora convorbirii.

Înscrierile comunicate părților se consideră înmîinate și în cazul în care destinatarul a refuzat primirea sau nu s-a prezentat la oficiul poștal pentru a le ridica, deși există dovada avizării sale. Orice înscris poate fi înmînat și personal părții sau reprezentantului ei, sub semnătură certificată de asistentul arbitral sau de un agent al *Curții de Arbitraj*, cu precizarea datei înmînării. Dovezile de comunicare se depun la dosar.

Pîrîtul va comunica reclamantului și arbitrilor întîmpinarea sa, în cel mult 30 de zile de la primirea cererii de arbitrare, dacă în contractul de arbitraj nu se prevede altfel.

Compunerea tribunalului arbitral depinde de cîțiva factori: existența unor stipulații exprese în convenția arbitrală cu privire la numărul arbitrilor sau, dimpotrivă, lipsa unei astfel de stipulații; compunerea unipersonală a tribunalului arbitral.

a) *Compunerea tribunalului arbitral în prezența unor stipulații exprese în convenția arbitrală cu privire la numărul arbitrilor.*

Părțile pot conveni, prin convenție arbitrală, și asupra numărului arbitrilor care vor forma tribunalul arbitral. În acest sens, dispozițiile art. 345 alin. 1 C. pr. civ. prevăd că părțile stabilesc dacă litigiul se judecă de un arbitru unic (componentă unipersonală) sau de doi ori mai mulți arbitri (componentă colegială). Pornind de la caracterul fiduciar al arbitrajului, care constă în dreptul fiecărei părți de a-și alege ca arbitru persoana care-i inspire încredere și avînd în vedere imparțialitatea pe care arbitrul trebuie să o manifeste în cadrul judecății arbitrale, precum și din rațiuni ce țin de economia de mijloace, inclusiv financiare, acordă părților și facultatea de a conveni asupra unui număr par sau impar de arbitri⁴¹.

⁴¹ Giorgiana Dănilă, *op. cit.*, pag. 156.

Dacă părțile n-au stabilit numărul arbitrilor, operează regula comună, adică litigiul se judecă de arbitri, câte unul numit de fiecare dintre părți, iar al treilea – supraarbitrul – desemnat de cei doi arbitri⁴².

Legislațiile străine nu îmbrățișează soluția numărului par de arbitri, astfel, evitându-se dificultățile ce s-ar putea ivi în situația în care arbitrii ar avea păreri împărțite, ajungându-se la tergiversarea pronunțării hotărârii arbitrale. Dreptul francez consacră regula numărului impar. În situația în care părțile ar alege un număr par de arbitri, tribunalul arbitral urmează a fi completat cu un arbitru ales de părți conform acordului lor, iar în lipsa unui astfel de acord, numirea se face de către arbitrii deja desemnați sau de președintele TGI. Aceeași regulă este valabilă și în dreptul belgian (art. 1681 Cod judiciar), în dreptul Italian (art. 809 alin. 1 C. pr. civ.)⁴³. În cazul în care prin convenție părțile nu au stabilit numărul arbitrilor, acesta va fi de trei, iar în cazul dreptului englez va fi de un arbitru⁴⁴.

b) Compunerea tribunalului arbitral în lipsa unor stipulații în convenția arbitrală cu privire la numărul de arbitri.

Legea română a arbitrajului consacră, pentru situația în care părțile nu au prevăzut prin convenția arbitrală compunerea tribunalului arbitral, regula tribunalului colegial, arbitrajul unipersonal urmînd a se manifesta numai în prezența acordului expres al părților, atît cu privire la compunerea instanței, cît și cu privire la persoana arbitrului unic⁴⁵. Regula numărului impar de arbitri se regăsește în Regulamentul UNCITRAL, în art. 10, pct. 1 și 2 și în legea olandeză a arbitrajului WBR, în art. 1026 (1).

c) Compunerea unipersonală a tribunalului arbitral.

Există două condiții privind compunerea unipersonală a tribunalului arbitral, astfel: – condiția prealabilă și esențial necesară pentru compunerea unipersonală a tribunalului arbitral este acordul de principiu al părților cu privire la soluționarea diferendului care le separă, de către un arbitru unic;

– acordul părților cu privire la nominalizarea arbitrului unic, după cum convenția îmbracă forma clauzei compromisorii sau cea a compromisului, în acest din urmă caz arătarea numelui arbitrilor trebuie făcută sub sancțiunea nulității.

Legiuitorul a stabilit și în cazul arbitrajului o serie de mijloace procedurale aflate la îndemîna părților sau chiar a arbitrilor înșiși, prin care se vizează posibilitatea înlăturării (ori chiar a autoexcluderii) de la judecarea litigiului a celui arbitru care, din motive obiective sau subiective, s-ar putea dovedi pătînitor în cauza respectivă.

Două dintre aceste mijloace sînt comune cu cele aplicabile magistraților din dreptul comun (**abținerea și recuzarea**), iar două sînt aplicabile doar în cazul arbitrajului (**revoacarea și renunțarea arbitrului la însărcinare**).

a) Abținerea

Abținerea poate fi considerată drept o autorecuzare⁴⁶, dar acest fapt nu împiedică participarea arbitrului care s-a autorecuzat la soluționarea litigiului dacă părțile fac o declarație scrisă, în sensul că înțeleg să nu ceară recuzarea.

⁴² Există două ipoteze cu privire la funcția supraarbitrului, astfel art. 345, alin. 2, C.pr. civ., are în vedere supraarbitrul desemnat de cei doi arbitrii, ca membru al tribunalului arbitral și, participînd la judecată, cu același statut, alături de cei doi arbitrii care l-au desemnat și art. 360, pct. 3 C. pr. civ. care se referă la supraarbitrul numit de părți sau instanță, atunci cînd arbitrii desemnați în număr par, delibărînd, nu s-au înțeles asupra soluției, urmînd ca supraarbitrul să tranșeze situația rămasă indecisă.

⁴³ J. F. Poudret, S. Besson, S. Berti, A. Ponti, *Comparative Law of International Arbitration*, Ediția II, ed. Sweet & Maxwell, 2007.

⁴⁴ Arbitration Act 1996, s.15 (3).

⁴⁵ Giorgiana Dănăilă, *op. cit.*, pag. 157.

⁴⁶ I. Deleanu, S. Deleanu, *Competența arbitrală*, R.D.C. nr. 11/2000, București, Editura Lumina Lex, pag. 49-50. I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, Ediția a II-a, Editura All Beck, București, 2002, pag. 228.

În arbitraj, abținerea are o sferă mult mai largă decât la instanțele judecătorești, arbitrul putându-se abține nu numai când în privința sa există cauze de recuzare, dar și pentru orice alte cauze care ar pune la îndoială independența și imparțialitatea sa. De exemplu, când a devenit asociat într-un cabinet de avocați la care a apelat una dintre părți.

Arbitrul are dreptul, potrivit art. 351 ind. 1, alin. ultim, să se abțină de la judecarea cauzei. Chiar în prezența unei cereri de recuzare neîntemeiată, unii arbitri se abțin. Într-un litigiu aflat pe rolul CAB, arbitrul numit de reclamant s-a abținut de la judecarea cauzei, argumentând că anterior a acordat consultanță juridică părții care l-a desemnat; în același litigiu, arbitrul desemnat de pârîtă a făcut cunoscut părților și celorlalți membrii ai tribunalului arbitral, la prima zi de înfățișare, că a fost coleg de facultate cu apărătorul pârîtei, lăsând la latitudinea părților să aprecieze dacă acesta poate fi un motiv de recuzare; părțile au învederat tribunalului arbitral că nu înțeleg să ceară recuzarea arbitrului, acest fapt fiind consemnat printr-o încheiere interlocutorie.

b) Recuzarea⁴⁷

Recuzarea este dreptul pe care îl au părțile din proces de a cere, în cazurile determinate de lege, ca arbitrul să se retragă din compunerea tribunalului arbitral: 1) când el, soțul său, ascendenții lor au vreun interes în arbitrajul respectiv, ori când este soț, rudă, afin, până la gradul IV inclusiv, cu vreuna din părți; 2) când el este soț, rudă sau afin în linie directă ori în linie colaterală, până la gradul IV inclusiv, cu avocatul sau mandatarul unei părți, sau dacă este căsătorit cu fratele ori sora soțului uneia dintre aceste persoane; 3) când soțul în viață și nedespărțit este rudă sau afin al uneia din părți până la gradul IV inclusiv, sau dacă, fiind încetat din viață sau despărțit, au rămas copii; 4) dacă el, soțul sau rudele până la al patrulea grad inclusiv au o pricină asemănătoare cu aceea care se judecă sau dacă au o judecată la instanța unde una din părți este judecător/arbitru; 5) dacă între persoanele descrise mai sus și una din părți a fost o judecată penală în cei cinci ani anteriori recuzării; 6) dacă este tutore sau curator al uneia din părți, iar în condițiile în care părțile în convenția arbitrală sînt întotdeauna persoane cu capacitate deplină de exercițiu, acest caz de recuzare al arbitrilor devine în practică pur teoretic; 7) dacă s-a antepronunțat sau și-a spus părerea cu privire la pricina ce se judecă; 8) dacă a primit de la una din părți daruri sau făgăduieli de daruri ori altfel de îndatoriri; 9) dacă este vrăjmașie între el, soțul sau una din rudele sale până la al patrulea grad inclusiv și una din părți, soții sau rudele acestora până la gradul al treilea inclusiv; 10) dacă nu îndeplinește condițiile speciale pe care părțile le-ar fi prevăzut în contractul de arbitraj pentru arbitrii (condiții de calificare profesională, vîrstă, experiență etc.)⁴⁸.

În cazul în care partea nu cunoștea cauza de recuzare la momentul numirii arbitrului, acesteia nu i se încheie dreptul de a invoca recuzarea, în afară de cazul în care partea adversă face dovada că acea cauză era cunoscută de partea care a numit arbitrul, la acel moment.

Recuzarea trebuie cerută în termen de 10 zile de la data când partea a luat cunoștință de numirea arbitrului sau, după caz, după survenirea cauzei de recuzare. Cererea este soluționată de instanța judecătorească care, în lipsa convenției arbitrale, ar fi fost competentă să soluționeze litigiul în fond în primă instanță, în situația în care o atare cerere este formulată în fața tribunalului arbitral⁴⁹.

⁴⁷ Potrivit art. 351, punctul 1, C. pr. civ., arbitrul poate fi recuzat pentru cauze care pun la îndoială independența și imparțialitatea lui, iar potrivit art. 358 C. pr. civ., în întreaga procedură arbitrală trebuie să se asigure părților egalitatea de tratament, sub sancțiunea nulității hotărîrii arbitrale.

⁴⁸ T. Prescure, R. Crișan, *op. cit.*, pag. 69-70.

⁴⁹ Giorgiana Dănăilă, *op. cit.*, pag. 164.

c) **Revocarea**

Arbitrii sînt numiți, revocați sau înlocuiți conform convenției arbitrale⁵⁰.

Revocarea arbitrilor este sancțiunea care intervine în cazul în care arbitrul nu își îndeplinește îndatoririle ce-i revin, potrivit misiunii încredințate de părți. Cazurile de revocare se regăsesc, indirect, în dispozițiile art. 353 lit. b), care reglementează răspunderea arbitrilor, prevăzînd că aceștia sînt răspunzători de daune, în condițiile legii și dacă, fără motiv justificat, nu participă la judecarea litigiului. Revocarea mai poate interveni în urma încheierii unei tranzacții de către părțile în litigiu, a renunțării părților la soluționarea prin arbitraj a litigiului – sau în cursul ei – de exemplu, pierderea încrederii părților în arbitri⁵¹.

Revocarea operează ad-nutum (discreționar), tocmai datorită caracterului intuitu personae al acestui tip de relație contractuală. Revocarea ca și numirea ar trebui să fie notificată de către parte în scris arbitrului, tribunalului arbitral și celorlalte părți.

d) Renunțarea arbitrului la însărcinarea sa este, la rîndul ei, o cauză de încetare a calității de arbitru asemănătoare renunțării mandatarului la mandatul încredințat. Prin analogie cu aceasta, renunțarea arbitrului trebuie să fie notificată din timp părților și să nu intervină într-un mod, în care să creeze prejudicii pentru acestea (intempestiv, abuziv, etc.). În caz contrar, arbitrul este răspunzător de daunele produse, în afara cazului cînd probează că el însuși ar fi păgubit prin continuarea însărcinării⁵².

e) **Refuzul pîrîtului de a-și numi arbitrul; lipsa acordului arbitrilor privind numirea supraarbitrului**

Ipoteza refuzului unei părți de a-și desemna arbitrul sau refuzul unui arbitru, desemnat de parte, de a desemna supraarbitrul sînt cele mai frecvente tentative de obstaculare a derulării procedurii arbitrale, întîlnite în practică. Legislațiile privind arbitrajul consacră libertatea părților de a prevedea, prin convenție, modalitatea de constituire a tribunalului arbitral, și, în consecință, și mecanismele de numire a unui arbitru, în cazul în care partea refuză numirea acestuia. În arbitrajul instituțional, aceste manevre obstrucționiste sînt eliminate prin existența unor dispoziții procedurale cuprinse în regulamentele de arbitraj proprii instituțiilor permanente de arbitraj, care suplinesc efectele inacțiunii părții sau arbitrului de rea credință.

Adevăratele dificultăți se întîlnesc însă în arbitrajul ad-hoc, în cîteva situații distincte: cînd autoritatea de numire prevăzută de părți prin convenția arbitrală refuză să dea curs numirii arbitrului; cînd există o posibilitate imediată de a se contesta numirea făcută de autoritatea de nominare; cînd convenția arbitrală este deficitară⁵³.

f) **Renunțarea arbitrilor la misiunea încredințată de părți**⁵⁴

g) **Incompatibilitatea**

În arbitrajul internațional, potrivit convenției de la New York, arbitru poate să fie nu numai o persoană fizică, ci și o persoană juridică. Organele de arbitraj permanente, cărora părțile s-au supus, și arbitrii numiți pentru cazuri determinate emit sentințe arbitrale⁵⁵. În situația în care se aplică reglementările codului român de procedură civilă, arbitrii nu pot să fie decît persoane fizice⁵⁶.

O situație controversată a fost și este posibilitatea numirii ca arbitru a unei persoane, care în calitate de debitor, se află în procedura reorganizării judiciare și a falimentului.

⁵⁰ Art. 347 alin. 1, Cartea a IV-a, C. pr. civ.

⁵¹ Giorgia Dănilă, *op. cit.*, pag. 165.

⁵² T. Prescure, R. Crișan, *op. cit.*, pag. 72.

⁵³ Giorgia Dănilă, *op. cit.*, pag. 167.

⁵⁴ Art. 353 C.pr.civ.

⁵⁵ Ion Deleanu, Sergiu Deleanu, *op. cit.*, pag. 408.

⁵⁶ Art. 17 și 75, *Regulile de procedură arbitrală ale CAB*.

Falitul nu poate fi arbitru deoarece este desesizat de prerogativele lui de administrare și de dispoziție, astfel încât ceea ce nu poate face pentru el, nu poate face nici pentru altul, în calitate de arbitru.⁵⁷

Alte persoane, care nu pot fi arbitri: minorii, interzișii judecătorești, interzișii legali, majorul aflat sub regim de curatelă, persoana condamnată la pedeapsa complementară de interzicere a unor drepturi și persoana aflată în executarea pedepselor accesorii.

Bibliografie

1. Dănăilă Giorgiana, *Procedura arbitrală*, Editura Universul juridic, București, 2006.
2. Titus Prescure, Radu Crișan, *Curs de arbitraj comercial*, Editura Rosetti, 2005.
3. J.F. Poudret, S. Besson, S. Berti, A. Ponti, *Comparative Law of International Arbitration*, Ediția II, ed. Sweet & Maxwell, 2007.
4. Deleanu I., Deleanu S., *Competența arbitrală*, R.D.C. nr. 11/2000, Editura Lumina Lex, București, pag. 49-50.
5. Leș I., *Tratat de drept procesual civil*, Ediția a II-a, Editura All Beck, București, 2002, pag. 228.
6. Regulamentul UNCITRAL.
7. Regulile de procedură arbitrală ale CAB.

CLASIFICAREA FUNCȚIILOR PUBLICE ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Minciuna Ina, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Conducător științific: **Rusu Vladimir**, drd., lector univ.
Recenzent: **Botnari Elena**, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Riassunto: *Le funzione pubbliche hanno avuto sempre un ruolo importante. Nel nostro paese queste lo stesso occupano il posto più importante in quello che guarda la soddisfazione dell'interesse pubblico. Per quanto dalle funzione pubbliche fanno parte numerosi funzionari pubblici, queste devono essere classificate per poterle più bene strutturare.*

Odată cu evoluția societății, a fost necesară instituirea anumitor funcții, care ar satisface interesul general al societății și ar ajuta la realizarea serviciului public, întrucât acesta este indivizibil de funcția publică.

Pentru a realiza o satisfacere la nivel înalt a serviciului public, organul legiuitor din țara noastră a întreprins mai multe încercări în ceea ce privește clasificarea funcțiilor publice, adoptând *Legea serviciului public* în 1995, iar, mai târziu, aceasta este abrogată și în 2008 este adoptată *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*, fiind introduse schimbări cu privire la clasificarea acestora.

După părerea noastră, articolul respectiv poartă un caracter novator, întrucât vom încerca să observăm schimbările ce au fost făcute odată cu adoptarea legii noi, precum și îmbunătățirile ce au fost făcute în ceea ce privește clasificarea funcțiilor publice.

Actualitatea temei rezultă din cele expuse mai sus, deoarece *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* este un act legislativ adoptat oarecum recent, intervenind cu modificări esențiale în domeniul clasificării funcțiilor publice și vom încerca să observăm aceste modificări, precum și îmbunătățirile ce au fost aduse în acest domeniu.

⁵⁷Ion Deleanu, Sergiu Deleanu, pag. 111-112.

Funcția publică este constituită de competențele stabilite de lege, cuprinzând atribuțiile necesare satisfacerii intereselor generale și scopurilor de interes public pentru care a fost creată. Nu se admite ca ea să fie utilizată în scopuri personale, deoarece orice Administrație publică și prerogativele care i-au fost conferite de lege se legitimează numai prin finalitatea sa de servire a interesului public⁵⁸.

Conform articolului 2 din *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*, funcția publică este definită ca fiind ansamblul atribuțiilor și obligațiilor stabilite în temeiul legii, în scopul realizării prerogativelor de putere publică⁵⁹.

În *Legea serviciului public* abrogată, funcția publică este definită drept unitatea primară a autorității publice, care determină locul și rolul cetățeanului în munca socială în sistemul serviciului public, drepturile și obligațiile, exigențele față de pregătirea lui profesională⁶⁰.

Din aceste definiții se poate observa o diferență și o relatare diferită a noțiunii de *funcție publică*. Totuși aceste definiții nu întrunesc o caracteristică esențială a acestei noțiuni. Astfel, o definiție mai complexă este dată de Paul Negulescu care definește funcția publică drept complexul de competențe, organizat de lege, pentru satisfacerea unui interes general, destinată a fi ocupată, în mod temporar, de unul sau mai mulți titulari, persoane fizice, care exercită atribuțiile în limitele atribuțiilor legale, urmărind realizarea scopului pentru care a fost creată funcțiunea.

Funcția publică sau conținutul ei, adică atribuțiile sau competențele proprii, ce o deosebesc de alte funcții publice, sînt stabilite, de regulă, de actul care o înființează: lege, decret, hotărîre, ordin etc.⁶¹.

În ceea ce privește instituirea funcțiilor publice, *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* prevede că funcțiile publice se instituie în temeiul actelor Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului și ale altor autorități publice, emise în limitele competenței lor, stabilite de Constituție și alte legi.

Deși funcțiile publice sînt foarte diverse prin atribuțiile și competențele lor, legea le face o clasificare după necesitatea și complexitatea lor⁶².

În *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* acestea sînt clasificate în 3 categorii:

- funcții publice de conducere de nivel superior;
- funcții publice de conducere;
- funcții publice de execuție.

Conform aceleiași legi, funcționarii publici de conducere de nivel superior realizează managementul nivelului superior în autoritățile publice. În acest sens, legea stabilește și o listă a funcționarilor publici, care fac parte din această categorie și anume:

- conducător și adjunct al conducătorului Aparatului Guvernului;
- viceministru;
- adjunct al conducătorului autorității administrative;
- conducător și adjunct al conducătorului aparatului autorității publice (Parlamentul, Președintele Republicii Moldova, Consiliul Superior al Magistraturii, Curtea Constituțională, Curtea de Justiție, Procuratura Generală, Curtea de Conturi).

⁵⁸ *Deontologia funcției publice*, p. 2, www.facultate.regielive.ro.

⁵⁹ *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* nr.158-XVI din 04.07.2008.

⁶⁰ *Legea serviciului public* nr. 443-XIII din 04.05.1995.

⁶¹ Ion Creangă, *Curs de drept administrativ*, Volumul I, Chișinău, Ed. EPIGRAF, 2003, p. 179.

⁶² *Ibidem*.

Din categoria funcționarilor publici de conducere fac parte:

- Conducător și adjunct al conducătorului organului din subordinea ministerelor și altor autorități administrative;
- Conducător și adjunct al conducătorului subdiviziunii interioare a autorității publice;
- Conducător și adjunct al conducătorului serviciului desconcentrat al autorității publice;
- Vicepreședinte al raionului;
- Viceprimar al municipiului;
- Viceprimar al satului (comunei), sectorului, orașului;
- Conducător și adjunct al conducătorului serviciului descentralizat, organizat în unitatea administrativ-teritorială și în unitatea teritorială autonomă cu statut special;
- Secretar a consiliului satului (comunei), sectorului, orașului (municipiului), raionului și secretar al preturii;
- Pretor și vicepretor al sectorului municipiului Chișinău.

În ceea ce privește funcționarii publici de execuție, legiuitorul a atribuit, prin nederminarea concretă a funcțiilor publice, persoanele numite, în condițiile legii, în alte funcții decât cele prevăzute mai sus⁶³.

În *Legea serviciului public* abrogată, funcțiile publice erau clasificate, de asemenea, după necesitatea și complexitatea lor, determinându-le 3 ranguri:

Rangul întâi includea funcțiile deținute de funcționarii de conducere din autoritățile publice centrale, conducătorii administrației publice a unităților teritoriale autonome cu statut special. În acest sens, legiuitorul a stabilit o listă a funcțiilor publice ce se atribuie acestui rang:

- Viceministru;
- Conducător de autoritate publică centrală de specialitate, care nu este membru al Guvernului, constituită de Președintele Republicii Moldova, de Parlament sau de Guvern, adjunctul lui;
- Membru al Curții de Conturi;
- Conducător al Cancelariei de Stat, adjunctul lui;
- Reprezentant permanent în structura reprezentativă a Republicii Moldova în organismul internațional la care Republica Moldova este parte, dacă statutul juridic al acestei structuri nu este reglementat de altă lege;
- Conducător de autoritate a administrației publice a unității teritoriale autonome cu statut special care nu este membru al Guvernului;
- Consilier al Președintelui Republicii Moldova;
- Consilier al Președintelui Parlamentului;
- Consilier al Prim-ministrului.

Rangul doi includea funcțiile deținute de funcționarii de conducere din unitățile autorităților publice centrale, funcționarii de execuție din aceste autorități și funcționarii de conducere din autoritățile administrației publice locale.

La acest rang se atribuie funcțiile de:

- Conducător adjunct de autoritate a administrației publice a unității teritoriale autonome cu statut special;
- Conducător de unitate a aparatului Președintelui Republicii Moldova, adjunctul lui;
- Conducător de unitate a aparatului Parlamentului, adjunctul lui;
- Șef al Secretariatului Curții Constituționale, adjunctul lui, consilier al Președintelui Curții Constituționale;

⁶³ *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public* nr.158-XVI din 04.07.2008.

- Funcționar cu împuterniciri respective în structura reprezentativă a Republicii Moldova în organismul internațional la care Republica Moldova este parte, dacă statutul juridic al acestei structuri nu este reglementat de altă lege;
- Conducător de departament, de un alt organ al administrației publice din subordinea administrației publice centrale de specialitate, adjunctul lui;
- Conducător de subsecție, controlor superior de stat al Curții de Conturi;
- Conducător de direcție autonomă, conducător de secție autonomă și conducător de secție din componența direcției ministerului, departamentului, conducător de serviciu, de un alt organ al administrației publice centrale de specialitate, adjunctii lor, alte funcții echivalente;
- Ajutor, purtător de cuvânt, referent, consultant, expert și consilier din aparatul Președintelui Republicii Moldova, din aparatul Parlamentului, din Cancelaria de Stat, din ministere și departamente; conducător de direcție, conducător de secție, conducător de serviciu și adjunctii lor, consultant, specialist, alte funcții echivalente din Secretariatul Curții Constituționale; conducător de direcție, conducător de secție, conducător de serviciu și alte funcții echivalente din autoritatea administrației publice a unității teritoriale autonome cu statut special, din autoritatea administrației publice locale, precum și din unitatea teritorială a departamentului, serviciului și unui alt organ al administrației publice din subordinea administrației publice centrale de specialitate, conducător de serviciu de stat de arhivă din raion, secretar și viceprimar salarizat al autorității administrației publice locale;
- Conducător de direcție, conducător de secție, conducător de serviciu și alte funcții echivalente din instanța judecătorească, procuratură, din serviciul diplomatic, serviciul fiscal, garda financiară, din organele controlului vamal, securității statului, organele de interne, organele apărării, a căror activitate nu este reglementată prin acte legislative speciale privind statutul juridic al acestor autorități publice, adjunctii lor.

La rangul trei sînt atribuite celelalte funcții publice deținute de funcționarii din aparatele autorităților administrației publice locale⁶⁴.

În concluzie, se poate spune că totuși, adoptîndu-se o lege nouă, au fost introduse modificări esențiale. Abrogînd *Legea serviciului public*, în care funcțiile publice erau clasificate după ranguri, a fost adoptată *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*, în care funcțiile publice sînt clasificate în categorii.

O altă deosebire esențială este aceea că în legea abrogată se poate găsi o relație mai detaliată a funcțiilor publice de rangul întîi și doi, iar în legea nouă putem observa o descriere mai succintă, dar mult mai structurată.

Totuși între aceste două legi putem găsi un punct de tangență și anume nespecificarea în cadrul lor a funcțiilor de execuție și, respectiv, a funcțiilor de rangul trei.

Considerăm că această nouă clasificare a funcțiilor publice este mai structurată și mai bine elucidează categoriile funcțiilor publice, vechea clasificare fiind mai voluminoasă și mult prea complexă.

În ceea ce privește noua clasificare, se poate spune că multe elemente de clasificare au fost împrumutate din legislația română, categoriile și funcțiile din cadrul acestor categorii asemănîndu-se considerabil cu cele prevăzute în *Legea nr. 188/1999 privind statutul funcționarilor publici* din România. Însă spre deosebire de legislația română, în care este relatată explicit categoria funcționarilor de execuție, în *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public*, legiuitorul nu explică exact și expres care funcții fac parte din această categorie.

⁶⁴ *Legea serviciului public* nr. 443-XIII din 04.05.1995.

RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANEI JURIDICE. ASPECTE DE DREPT COMPARAT

Roca Paul

Conducător științific: **Sabău-Pop Olimpiu A.**, asist. univ., drd.

Recenzent: **Roca Paul Alexandru***

Abstract: *In the past a great part of the penal doctrine considered that the juridical person, being fiction, couldn't commit criminal offence because " it doesn't have will or liberty, being unable to commit an illicit fact and it can't go to prison"[1]. The actual legislator, due to the modern legislation (The French Penal Code in art. 121-122 "the juridical persons ...have criminal liability ...for the offences...", Belgium's Penal Code in art. 5 paragraph 1" any juridical person has criminal liability for the offences ...", the Dutch Penal Code in art. 51 paragraph 1 shows that the offences can be committed by individuals or juridical persons). Expands the criminal liability to the juridical person, too, both comercial societies and in the case of other juridical persons of private law as the associations, foundations, autonomous state – owned companies. The basis of the criminal liability of the juridical person is that the criminal offence facts of their so – called employeés, collective body of leadership, etc. benefits from the juridical person which they represent, growing its patrimony or making fraudlously an image of power and solidity to the prejudice of other honest juridical persons.*

Scurt istoric

Deși problema răspunderii penale a persoanei juridice mai cu deosebire în prezent, din cauza faptului că viața socială și economică este într-o continuă evoluție și extindere a schimburilor comerciale, aceasta are o istorie mai veche, încă din timpul lui Grotius, care ne amintește pedeapsa aplicată de către împăratul Teodossie al Bizanțului asupra orașului Antiohia. Iar prin aceeași metodă împăratul Septimiu a pedepsit Bizanțul.

Studiind Dreptul Canonic, aflăm că în acea perioadă era admis principiul responsabilității colective, iar orașele răspundeau penal prin pierderea privilegiilor, doborârea zidurilor sau amenzii deosebit de aspre⁶⁶.

În următoarele secole, ajungem la doctrina franceză, unde Jousse, în lucrarea sa, prezintă o condamnare contra orașului Bordeaux, care, datorită revoltei oamenilor regelui asupra cetățenilor pentru plățirea impozitelor, a fost aspru pedepsit.

Dat fiind faptul că odată cu timpul diversificarea infracționalității pe plan atît economic cît și patrimonial au cunoscut numeroase schimbări și adaptări, ceea ce a dus la o implicare cît mai serioasă a comunității umane, pentru căutarea de instrumente juridice, care să reglementeze răspunderea penală a persoanei juridice. Astfel, în Codul penal francez, adoptat în 1994, regăsim răspunderea penală a persoanei juridice în următoarele condiții:

- Subiect al răspunderii poate fi orice persoană juridică cu excepția statului;
- Infracțiunea să fie comisă în numele persoanei juridice de organele sau reprezentanții săi.

Pe parcursul anilor, în domeniul dreptului internațional au existat mai multe norme juridice, care să reglementeze răspunderea penală a persoanei juridice, printre care amintim al doilea Protocol al Convenției privind protejarea intereselor financiare ale comunităților europene din 19 iunie 1997.

*Student la Universitatea Petru Maior, Facultatea de Științe Economice Juridice și Administrative, specializarea Drept.

⁶⁶ George Antoniu, *Răspunderea penală a persoanei juridice*.

Reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice în Codul penal român a fost impusă odată cu complexitatea problemelor social-economice și a integrării în Uniunea Europeană, care forțează România la adoptarea unui nou Cod penal, care să reflecte noile cerințe legislative europene. În acest sens, prin legea numărul 301/2004 a fost adoptat un nou Cod penal, care urma să intre în vigoare la data de 1 septembrie 2006, dar, din anumite considerente, intrarea în vigoare s-a amânat, însă pînă la intrarea noului Cod penal, legiuitorul român a introdus în Codul penal actual unele din soluțiile consacrate prin noul Cod penal.

Astfel, prin introducerea art. 19 în Codul penal în vigoare s-a prevăzut, pentru prima dată în țara noastră, că subiect activ al anumitor infracțiuni pot fi și persoanele juridice, care pot fi trase la răspunderea penală.

Aspecte generale

Răspunderea penală a persoanei juridice ca instituție de drept penal își are reglementarea în art.19 din Codul penal, introdusă prin Legea nr. 278/2006. Ea se regăsește în Codul penal ca o noutate în legislația română, iar modelul inspirat este cel din Convențiile europene ale căror sancțiuni cu caracter pecuniar se pot aplica și persoanelor juridice⁶⁷.

Instituția răspunderii penale a persoanei juridice nu poate fi trasă la răspundere pentru fapta comisă, însă reprezentanții care au comis fapte penale în beneficiul⁶⁸, în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. Dacă fapta a fost săvârșită sub formă de vinovăție, aceștia, potrivit art. 19 alin. 2 și t. III din Codul penal, răspund penal pentru fapta comisă, cu alte cuvinte persoana juridică (cu excepția statului, autorităților publice și a instituțiilor publice) poate răspunde penal fără excluderea persoanelor fizice care au participat la comiterea faptei.

Răspunderea penală a persoanei juridice poate interveni doar în cazul în care un organ de conducere sau un membru al acesteia a comis în cunoștință de cauză și voit o infracțiune în care a implicat persoana juridică sau a permis în mod tacit astfel de infracțiuni.

Tragerea la răspunderea penală a persoanei juridice potrivit Legii nr. 278/2006 o înțelminim și în cazul concursului de infracțiuni și al recidivei.

Recidiva postcondamnatorie atrage după sine următoarele condiții aplicabile persoanelor juridice:

- persoana juridică să comită o nouă infracțiune (al doilea termen al recidivei);
- infracțiunea nouă să fie comisă cu intenție;
- amenda pentru infracțiunea anterioară să nu fi fost executată.

În cazul recidivei postexecutorie se prevăd următoarele condiții:

- să existe o hotărîre anterioară definitivă de condamnare a persoanei juridice;
- persoana juridică să comită o nouă infracțiune;
- pentru acțiunea nouă să fie comisă cu intenție;
- amenda pentru infracțiunea anterioară să fi fost executată sau considerată ca executată.

Pedepsele aplicabile persoanei juridice

Pentru a se aduce atingere doar persoanei juridice, în doctrina penală regăsim sancțiunea persoanei juridice cu caracter pecuniar, dat fiind faptul că orice persoană are propriul său patrimoniu. Tot în doctrina penală se consideră amenda ca fiind o soluție optimă dintre sancțiunile susceptibile de aplicare în cazul persoanelor juridice, aceasta constînd într-o anumită sumă de bani pe care trebuie să o plătească⁶⁹.

⁶⁷ Valerică Dabu, Remus Borza, *Studii de Drept Românesc 2007*, Academia Română Institutul de Cercetări Juridice.

⁶⁸ *Revista de Drept Penal*, numărul 3/1998, Ramiro Virgil Mancaș, p. 67-73.

⁶⁹ *Revista Dreptul 2007*, Nr. 3., Ioan Lașcu, p. 113 – 117.

În Codul penal adoptat, cu modificarea lui prin Legea 278/2006, legiuitorul prevede și sancțiunile care se aplică persoanelor juridice, acestea fiind:

A. Pedepsele principale

Pedeapsa principală generală se sancționează cu amendă de la 2.500 lei la 2.000.000 lei, ea însă se stabilește după anumite reguli prevăzute în Lege:

- minimul special al amenzii pentru persoana juridică este de 5.000 lei, iar maximul special este de 600.000 lei, atunci când pedeapsa închisorii pentru fapta comisă de persoana fizică este de cel mult 10 ani;
 - minimul special al amenzii pentru persoana juridică este de 10.000 lei, iar maximul special este de 900.000, atunci când pedeapsa închisorii pentru fapta comisă de către persoana fizică este mai mare de 10 ani sau cu închisoarea pe viață.
- În cadrul pedepsei principale concursul de infracțiuni se stabilește după următorul criteriu:
- se aplică pedeapsa principală pentru fiecare infracțiune în parte apoi se aplică amenda cea mai mare care poate fi sporită pînă la maximul ei special de 600.000 lei sau 900.000 lei în raport cu pedeapsa închisorii persoanei fizice, care poate fi de pînă la 10 ani sau mai mare, acesteia i se poate adăuga un spor de pînă la o treime din acel maxim în cazul în care se consideră neindestulător, la fel se întîmplă și în cazul în care persoana juridică a fost condamnată definitiv, iar aceasta este judecată ulterior pentru o infracțiune concurentă.

În cazul recidivei postcondamnatorie, amenda pedepsei săvîrșită ulterior se contopește cu amenda aplicată pentru infracțiunea anterioară, iar sporul se poate mări pînă la jumătate, iar dacă o parte a amenzii anterioare a fost plătită, restul rămas se contopește cu cel aplicat infracțiunii ulterioare⁷⁰.

În cazul recidivei postexecutorii, se aplică maximul special, iar dacă acesta nu e de ajuns, ca și în cazul concursului de infracțiuni, i se aplică un spor de pînă la o treime din acesta.

Tentativa în cazul persoanelor juridice se sancționează cu o amendă cuprinsă între minimul special și maximul special al amenzii prevăzute pentru infracțiunea consumată, redus la jumătate. La această pedeapsă se pot adăuga una sau mai multe pedepse complementare⁷¹.

B. Pedepse complementare

- închiderea punctelor de lucru ale persoanelor juridice de la 3 luni la 3 ani;
- interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice de la 1 an la 3 ani;
- afișarea sau difuzarea hotărîrii de condamnare;
- suspendarea activității persoanei juridice pe o durată de la 3 luni la 1 an sau suspendarea uneia dintre activitățile persoanei juridice în legătură cu care s-a săvîrșit infracțiunea pe o durată de la 3 luni la 3 ani;
- dizolvarea persoanei juridice.

Pedepsele complementare se pot aplica în mod cumulativ, în ceea ce privește regulile generale de individualizare a pedepsei pentru persoana juridică sînt reglementate în art. 72, alin. 3 din Codul penal⁷².

În cazul în care există circumstanțe atenuante, amenda pentru persoana juridică conform art. 76, alin 4 din Codul penal se reduce după cum urmează:

- cînd minimul special al amenzii este de 10.000 lei sau mai mare, amenda se coboară sub acest minim, dar nu mai mult de o pătrime;

⁷⁰ Revista *Dreptul* 2008, Nr. 1, Cristina-Maria Dumitru, p. 175 – 179.

⁷¹ Revista de *Drept Penal* 2007, Nr. 4, Ioan Lașcu, p. 71 – 77.

⁷² Florin Streteanu, Radu Chiriță, *Răspunderea penală a persoanei Juridice*, București, Editura C.H. Bek, 2007.

- cînd minimul special al amenzii este de 5.000 lei sau mai mare, amenda se coboară sub acest minim, dar nu mai mult de o treime.

În cazul cînd există circumstanțe agravante, persoanei juridice i se aplică amenda care poate fi sporită pînă la maximul special (600.000 lei, respectiv, 900.000 lei), iar dacă acest maxim este neîndestulător se poate adăuga un spor de pînă la o pătrime din acel maxim.

Persoana juridică în dreptul de common law

În dreptul englez al Evului mediu, persoana juridică reprezenta o asociere de persoane sau o funcție în cazul persoanelor juridice unipersonale. Dreptul anglo-saxon în Evul mediu cunoștea doar răspunderea penală individuală, doar asupra corpului sau sufletului individului putîndu-se aplica sau pronunța pedepse ca: lovituri, mutilare, spînzurare, deca-pitare, blesteme. În secolul XVIII, în dreptul common law, jurisprudența considera că persoana juridică dacă nu are corp pe care să îl poți lovi, nu are capacitatea să gîndească, nu poate să acționeze⁷³, deci nu este un om, este o abstracțiune, o ficțiune, prin urmare nu i se pot aplica pedepse. Fără a adopta teoria ficțiunii din dreptul romano-germanic și fără a analiza teoretic natura juridică a persoanei juridice, instanțele și doctrina britanică, numesc persoana juridică o ficțiune, o abstracțiune, o entitate metafizică pentru simplu fapt că nu este om. Neavînd o existență material-palpabilă, aceasta nu poate comite delictе.

Un obstacol în recunoașterea răspunderii penale a corporațiilor a fost teoria ultra vires, consacrată printr-o hotărîre judecătorească, potrivit căreia, în actul de constituire al corporației sînt prevăzute scopurile și puterile acesteia, care trebuie să fie licite și în limitele cărora actele corporației sînt recunoscute, fiind intra vires, dar actele ilicite nu-i aparțin, deoarece îi lipsește capacitatea de a le săvîrși, fiind acte ultra vires. Corporația are așadar capacitate limitată, capacitate care nu include și capacitatea de a comite infracțiuni. Lipsa capacității de voință și de acțiune, lipsa sancțiunilor adecvate, regula ultra vires au reprezentat obstacole de natură conceptuală în calea admiterii răspunderii penale a corporațiilor pînă la apariția necesității reacției de apărare socială împotriva actelor lor neglijate⁷⁴.

Jurisprudența engleză, pentru care la restabilirea ordinii juridice încălcate, valoarea unei doctrine este dată de efectele ei practice și de fundamentele teoretice bine definite, a depășit ușor aceste impedimente conceptuale cînd evoluția relațiilor sociale a pus-o în fața activităților necorespunzătoare a corporațiilor.

Eventuala răspundere penală a persoanei juridice

Adoptarea Legii nr. 11/1991 cu privire la combaterea concurenței neloiale ne-a dat ocazia unor reflecții cu privire la calitatea de subiect activ al infracțiunii.

Potrivit concepției Codului penal român, subiect activ al infracțiunii nu poate fi decît o persoană fizică. Această idee se desprinde dintr-o serie de reglementări precum art. 17 alin. 1, art. 48, art. 50, art. 72, art. 99 și art. 46 din Codul penal.

Astfel, în art. 17, alin. 1, se arată că una din trăsăturile esențiale ale infracțiunii o constituie săvîrșirea ei cu vinovăție, ori vinovăția ca atitudine de conștiință nu poate fi specificată decît unei persoane fizice⁷⁵.

Art. 48 statuează că dacă făptuitorul în momentul săvîrșirii faptei prevăzute de legea penală se afla într-o stare de alienație mintală, fapta nu are caracter penal. De asemenea, în art. 50 se arată că nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală săvîrșită de un minor care la data comiterii acesteia nu îndeplinea condițiile legale pentru a răspunde penal, condiții care, de altfel, sînt înscrise în art. 99.

⁷³ A. V. Lansdown, *Outlines of South African Criminal Law and Procedure*, Cape Town, Editura Juta and Co, 1980, pag. 20 – 29.

⁷⁴ Dorina Maria Costin, Universitatea „Dimitrie Cantemir” Tirgu Mureș.

⁷⁵ Revista *Dreptul*, 1994, Nr. 10 – 11, Constantin Butiuc, p. 87.

Ca și vinovăția, alienația mintală, minoritatea, constrângerea fizică sau constrângerea morală sînt caracteristice exclusiv persoanei fizice. În conformitate cu art. 1, comercianții sînt obligați să-și exercite activitatea cu bună credință și potrivit uzanțelor cinstite, iar în conformitate cu art. 2 constituie concurență neloială orice act sau fapt contrar uzanțelor cinstite în activitatea comercială sau industrială.

Codul Comercial în art. 7 stabilește că sînt comercianți cei care fac fapte de comerț, avînd comerțul ca o profesiune obișnuită și societățile comerciale. Singurele persoane juridice care nu pot avea calitatea de comerciant fiind potrivit art. 8 sînt Județul și Comuna.

Din interpretarea acestor dispoziții reiese că pot avea calitatea de comerciant atît persoane fizice cît și persoane juridice, lucru cu care doctrina mai veche cît și cea nouă, sînt de acord fără rezerve.

Încă din anul 1923 Traian Pop arăta: „Faptul că scopul persoanei morale, fixat prin actul de asociere, nu admite că dacă totuși contrar scopului se vor comite, ele nu se vor socoti ca fapte ale persoanei morale, din a cărei voință derivă...”

De asemenea, Vintilă Dongoroz aderînd la teoria realității, potrivit căreia persoana juridică este o realitate, susținea că teza care afirmă aceasta poate deveni infractor este mai logică și mai conformă cu realitatea. Dacă în materia măsurilor de siguranță Codul penal din anul 1936 prevedea două astfel de măsuri aplicabile în exclusivitate persoanelor juridice, respectiv societăților comerciale, și anume: închiderea localului în art. 84 și dizolvarea sau suspendarea unei persoane juridice în art. 85, Codul penal actual nu mai prevede astfel de sancțiuni. După cum este cunoscut în materie contravențională, legiuitorul român a adoptat ideea că răspunderea administrativă incumbă și persoanele juridice, împrejurare ce rezultă în mod explicit din dispozițiile art. 5, alin. 3 din Legea nr. 32/1968 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor⁷⁶.

Deosebirea esențială dintre infracțiune și contravenție rezultă din gradul de pericol social mai redus al acesteia din urmă în raport cu prima, împrejurare ce reiese din dispozițiile art.1 din Legea nr. 32/1968.

Concluzie

Datorită creșterii noilor forme de criminalitate care utilizează din ce în ce mai mult odată cu trecerea timpului aspectele economice și administrative, precum și resursele financiare ale persoanelor juridice, cere pedepse cît mai descurajante, aplicate persoanelor juridice, în vederea scăderii infraționalității „moderne”.

În concluzie, răspunderea penală reprezintă o categorie fundamentală și o instituție juridică de importanță primordială a dreptului penal. Pe bună dreptate, se consideră că ea constituie baza întregii acestei ramuri de drept, o axă în jurul căreia se centrează multe dintre noțiunile și instituțiile dreptului penal. De aceea, cunoașterea acesteia este o necesitate sine qua non și un adevărat imperativ.

CONSILIUL DE SECURITATE DIN CADRUL O.N.U. ȘI FENOMENUL PIRATERIEI PE LÎNGĂ COASTELE SOMALEZE

Teodorescu Cristian, Norbe Pal, Tîrgu Mureș

Coordonator: **Sabău-Pop Olimpiu**, asist. univ., drd.

Recenzenți: **Teodorescu Cristian Claudiu***, **Pal Norbert**⁷⁷

Abstract: *The phenomenon of piracy off the coast of Somalia, “endorsed” by the climate of instability in the area, has advanced in the last years. In the present international context,*

⁷⁶ Revista *Dreptul*, 1994, Nr. 10 – 11, Constantin Butiuc, p. 88 – 89.

⁷⁷ ***Studenti ai Universității „Petru Maior”, Tîrgu Mureș, România, Facultatea de Științe Economice, Juridice și Administrative, Specializarea Drept, anul 3.**

piracy has all the chances to be considered a problem of the scale of – the still unsolved – issue of terrorism. International law provides for the interested states the legal mechanisms, of customary and conventional source, needed for tackling the phenomenon. However, the manner by which the Security Council intervenes in this scene, in the virtue of its attribution regarding the maintenance of international peace and security, is interesting.

In 2008, based on Chapter VII of the UN Charter, several resolutions were adopted regarding the Gulf of Aden. The study of Security Council resolutions 1816/2008, 1838/2008, 1844/2008, 1846/2008 and 1851/2008 reveals the manner by which the subject is treated by the Security Council, and also the progressive evolution of the measures taken to combat piracy. The involvement of the Security Council in the issue reveals interesting aspect of international law that will be explored in the present paper along with the International Organization of the United Nations, the Security Council and their evolution.

I. Introducere

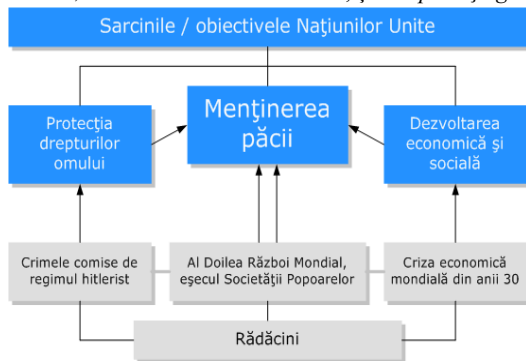
Fenomenul pirateriei pe lângă coastele somaleze, „sprijinit” fiind de climatul de instabilitate din zonă, a luat amploare în ultimii ani. În actualul context internațional, pirateria are toate șansele să fie considerată o problemă de amploarea chestiunii – încă nerezolvate – a terorismului. Dreptul internațional public furnizează pentru statele interesate, mijloacele juridice de origine cutumiare și convenționale, necesare contracarării acestui fenomen. Însă, este interesantă maniera în care intervine pe această scenă *Consiliul de Securitate a Națiunilor Unite*, în virtutea atribuțiilor privind menținerea păcii și securității internaționale.

În anul 2008, pe baza Capitolului VII din *Carta O.N.U.* au fost adoptate câteva rezoluții specifice privind pirateria din **Golful Aden**. Din studiul rezoluțiilor Consiliului de Securitate 1816/2008, 1838/2008, 1844/2008, 1846/2008 și 1851/2008, reiese modul de abordare, scopul precum și evoluția progresivă a măsurilor luate pentru *combaterea pirateriei*. Implicarea Consiliului de Securitate în problemă relevă niște aspecte interesante pe domeniul dreptului internațional, aspecte care vor fi explorate în prezenta lucrare alături de o prezentare a ceea ce înseamnă Organizația Națiunilor Unite, Consiliul de Securitate din cadrul O.N.U. și evoluția acestora.

II. Organizația Națiunilor Unite

1. Organizație cu vocație universală și competență generală

Cea mai importantă organizație internațională de state naționale, cu *vocație universală*, având 192 de state membre, și *competență generală*, fiind competentă să intervină

într-o vastitate de domenii (politic, juridic, economic, social, umanitar, cultural, etc.), Organizația Națiunilor Unite este descendentă Societății Națiunilor (denumită și Liga Națiunilor 1920-1945). Aceasta din urmă fiind o organizație „rigidă”⁷⁸ a eșuat în misiunea sa universală de menținere a păcii, nereușind să prevină declanșarea celui de-al doilea război mondial. Așadar, Organizația Națiunilor

⁷⁸ D. Chilea, *Drept Internațional Public*, București, Editura Hamangiu, 2007, p. 101.

nilor Unite a fost creată pentru remedierea „defectelor”⁷⁹ Societății Națiunilor și anume pentru *stabilirea unei noi ordini internaționale*.

Pe 25 Aprilie 1945, delegații a 50 de națiuni s-au întâlnit în *San Francisco*, pentru a lua parte la Conferința Națiunilor Unite asupra Organizației Internaționale. Pe parcursul a două luni, ei au completat o Cartă constând în **111 articole** pe baza schiței elaborate la *Dumbarton Oaks*. Carta a fost **aprobată pe 25 Iunie** și semnată a doua zi, devenind **efectivă pe 24 Octombrie** 1945, după ratificarea majorității semnatarilor.

O.N.U. și-a stabilit sediul permanent în **New York**, aceasta, la invitația Congresului Statelor Unite „element revelator al *hegemoniei*”⁸⁰ dintre Statele Unite și Organizația universală”⁸¹.

2. Obiectivele Organizației Națiunilor Unite

Scopurile Națiunilor Unite sînt de a menține pacea și securitatea internațională și, astfel, s-au obligat acestea: „să izbăvim generațiile viitoare de flagelul războiului care, de două ori în cursul unei vieți de om, a provocat omenirii suferințe de nespus”⁸²; *de a dezvolta relațiile de prietenie între națiuni*; de a realiza *cooperarea internațională în rezolvarea problemelor economice, sociale, culturale sau umanitare*, și nu în ultimul rînd, *de a încuraja respectul pentru drepturile omului și pentru libertățile fundamentale ale acestuia*. Obiectivele menționate anterior se regăsesc formulate în **articolul 1** din Carta Națiunilor Unite, care prevede că scopurile Națiunilor Unite sînt următoarele:

1. Să mențină pacea și securitatea internațională, și, în acest scop: să ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și dreptului internațional, aplanarea ori rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii;
2. Să dezvolte relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptului lor de a dispune de ele însele, și să ia oricare alte măsuri potrivite pentru consolidarea păcii mondiale;
3. Să realizeze cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social, cultural sau umanitar, în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie;
4. Să fie un centru în care să se armonizeze eforturile națiunilor către atingerea acestor scopuri comune.

Aceste obiective pot fi dificil de atins, iar așa cum a arătat fostul Secretar General al O.N.U., *Kurt Waldheim*⁸³, în raportul său anual din 1978: „Problemele cu care se confruntă Națiunile Unite sînt de cele mai multe ori extrem de complexe. Națiunile Unite oferă un cadru politic în care aceste probleme pot fi restrînse, dezamorsate și tratate. Națiunile Unite sînt și locul în care oamenii pot coopera și cădea de acord în sensul rezolvării comune a acestor probleme.

⁷⁹ Al. Bolintineanu, A. Năstase, B. Aurescu, *Drept Internațional Contemporan*, București, Ed. All Beck, 2000, p. 104-106.

⁸⁰ HEGEMONIE s.f. Faptul de a avea rolul de conducere; supremație, dominație, de obicei a unui stat față de alte state. [Var.: **hegemonie** s.f.] – Din fr. **Hégémonie**; www.dexonline.ro.

⁸¹ D. Chilea, *op. cit.*, p. 101.

⁸² Din **Preambulul Cartei Națiunilor Unite**, semnată la 26 iunie 1945 la San Francisco, intrată în vigoare la 24 octombrie 1945.

⁸³ *Secretar General al Organizației Națiunilor Unite* între anii **1972 - 1981**, apoi ales în 1986 Președinte al Austriei. *Precedesor - U That și successor - Javier Pérez de Cuéllar*;

De multe ori se întâmplă totuși ca un asemenea acord să nu poată fi atins decât foarte încet, de-a lungul unei perioade de dezvoltare, timp în care problemele trebuie tratate, iar forțele pozitive trebuie manevrate în mod continuu în direcția corectă. Aceasta este o funcție vitală și practică îndeplinită de Națiunile Unite, care nu trebuie umbrită de dezamăgirile care s-ar putea naște din eșecul găsirii unor soluții rapide și atotcuprinzătoare”.

- ❖ Din prevederile înscrise în Carta Națiunilor Unite se poate înțelege că **sarcinile principale ale Organizației Națiunilor Unite** sînt împărțite în trei mari domenii interdependente și cu motivații specifice:

2.1. După două războaie mondiale devastatoare, **garantarea păcii și securitatea internațională** a devenit sarcina centrală a Organizației.

Însă, dacă la înființarea Organizației problema neajungerii la pace o constituia războaiele interstatale, această situație s-a schimbat pe parcursul ultimelor decenii: conflictele armate dintre state au scăzut la număr, pe cînd cele interne, din interiorul statelor au cunoscut o creștere importantă, la fel și unele fenomene mai noi precum **terorismul transnațional**.

Acest *vis de pace* a Națiunilor Unite nu a fost atins, din motive lesne de înțeles, dacă este să urmărim istoria de pînă la sfîrșitul Războiului Rece.⁸⁴ „Acordul dintre marile puteri care se aflau în aceeași tabără pe timpul celui de-al Doilea Război Mondial s-a evaporat încă de la împărțirea cîștigurilor. Dacă Națiunile Unite reușiseră să repurteze unele succese pînă în 1947, printre altele retragerea Uniunii Sovietice de pe teritoriul Iranului, reglementarea problemei Trieste-ului și retragerea trupelor franco-britanice din Liban și Siria, fosta asociere armată dintre puterile occidentale și U.R.S.S. a degenerat cel mai tîrziu în 1947 într-un conflict care a durat, după cum se știe, 40 de ani și care a marcat relațiile internaționale și activitățile Națiunilor Unite.

Conflictele ideologice și de putere politică dintre cele două blocuri au dominat din acest moment dezbaterile și negocierile din toate forurile O.N.U. și, evident, mai ales în cadrul **Consiliului de Securitate**. *Funcția de menținere a păcii* a Organizației a fost practic desființată, ba mai mult: *marile puteri iubitoare de pace*, care, conform statutului, purtau răspunderea principală pentru pace, au comis în curînd, în lupta pentru dobîndirea sferelor de influență în lumea a treia, cele mai periculoase acte de încălcare a păcii”⁸⁵.

Totuși, aceste patru decenii cît a durat **Blocada Consiliului de Securitate** creată de Războiul Rece, nu trebuie să ne facă să credem că ar fi fost timp pierdut pentru O.N.U., istoria acestei Organizații începînd de abia odată cu răsturnarea de situație din anii 1989/90.

2.2. Fundalul creării celui de-al doilea mare domeniu de activitate al O.N.U. „**protecția drepturilor omului și dezvoltarea drepturilor popoarelor**” au fost genocidul și crimele împotriva umanității comise de regimul hitlerist. Adunarea Generală a adoptat *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, cel mai important document din istoria drepturilor omului⁸⁶.

⁸⁴ Cîmpul de activitate al ONU s-a limitat în prima fază a existenței sale asupra acelor domenii care nu vizau interesele directe ale marilor puteri. Primul Secretar General, *Trygve Lie* din Norvegia, s-a preocupat mare parte din mandatul său (1946-1952) cu dezvoltarea Secretariatului și organizarea Națiunilor Unite, cu sediul principal la New York, într-o structură competentă. În plus, în această perioadă a fost creată o serie de organizații speciale și organizații umanitare, menite să faciliteze reconstrucția teritoriilor distruse - mai ales la nivel european. Un punct culminant al acelor ani a fost, în fine, **Declarația Universală a Drepturilor Omului**, elaborată de Comisia ONU pentru drepturile omului - organism special din cadrul Consiliului Economic și Social - și adoptată în unanimitate la data de 10 decembrie 1948 de către Adunarea Generală.

⁸⁵ G. Unser, M. Wimmer, *Organizația Națiunilor Unite. Între aspirație și realitate*, Agenția Federală de Educație Civică, Bonn, 1995, p. 37.

⁸⁶ Mai multe informații despre drepturile omului și despre toate documentele importante în acest sens se află în cadrul complexului tematic *Drepturile Omului* de pe serverul D@dalos, www.dadalos.org.

Progresul social, înscris în Carta din 1945, este un principiu generator de pace, dar nu este singurul principiu generos. „Există o complementaritate evidentă între menținerea păcii și promovarea dezvoltării. Factorii economici și sociali atîrnă cu greutate în cele mai multe conflicte actuale. Mai mult, situațiile conflictuale agravează considerabil subdezvoltarea statelor. **Nu există eficiență fără dezvoltare, nici dezvoltare durabilă fără pace**”⁸⁷.

2.3. În prezent, problemele dezvoltării economice au dobîndit o importanță deosebită și în cadrul O.N.U. Așadar, **Dezvoltarea economică și socială** constituie cel de-al treilea mare punct de interes al Națiunilor Unite. Avînd în vedere unele probleme globale legate de mediu⁸⁸, la acest al treilea mare punct s-a adăugat *domeniul protecției mediului ambiant*.

Legătura indisolubilă dintre pace și dezvoltare a fost recunoscută încă din 1945. Edward Stettinius⁸⁹: „Lupta pentru pace trebuie dusă pe două fronturi. Pe un front vom lupta pentru securitate, pe celălalt, pentru economie și dreptate socială. Doar o victorie pe ambele fronturi va aduce lumii o pace de durată”. Doar că interesele economice și lupta continuă pentru supremație au făcut de-a lungul următoarelor decenii să izbucnească nenumărate conflicte, războaie chiar, deși populația integră era convinsă că izbucnirea unui nou război devenise imposibilă, eventual un război nu avea cum să dureze mai mult de cîteva săptămîni, căci piețele financiare globale nu ar fi putut face față presiunii. Viitorul părea previzibil: O Europă liniștită și prosperă avea să conducă lumea⁹⁰. Însă nu era așa, Londra nu mai era capitala lumii așa cum era la începutul secolului XX pe parcurs, S.U.A., marea învingătoare a ambelor războaie mondiale, urmînd să preia frîiele întregii lumi, dejucînd U.R.S.S.-ul.

Dar, după mulți ani, O.N.U. trece printr-o **criză de credibilitate**, și aceasta în ciuda contribuției reușite la restabilirea democrației și păcii în Salvador, Mozambic și în Africa de Sud.

Ca efect a fost stigmatizată **incapacitatea** Organizației de a pune capăt conflictelor din Bosnia și Somalia⁹¹. Noua situație internațională este în realitate, așa cum constată Boutros Boutros-Ghali,⁹² „mai dificilă decît a războiului rece”, așadar organizația trebuie să se poată adapta actualului context internațional.⁹³

3. Structura Organizației Națiunilor Unite

O.N.U. este structurată în organe principale, șase la număr, Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul O.N.U., mai multe organe secundare și organe specializate.

În continuare vom avea în vedere organizarea și rolul Consiliului de Securitate și modul de adoptare al rezoluțiilor O.N.U.

3.1. Consiliul de Securitate (UNSC) este un organ restrîns prin excelență, care are un **caracter permanent** în cadrul O.N.U.⁹⁴, cu *răspundere primordială* pentru menținerea păcii și securității internaționale^{95,96}. Este constituit din 15 membri (11 înainte de 1965),

⁸⁷ Boutros Boutros-Ghali, interviu acordat ziarului *Le Figaro* (6 martie 1995).

⁸⁸ Cum ar fi *efectul de seră* sau gaura din stratul de ozon.

⁸⁹ Ministrul de Externe al S.U.A. din acea vreme.

⁹⁰ G. Friedman, *Următorii 100 de ani. Previțiuni pentru secolul XXI*, București, Editura Litera, 2009, p. 11-22.

⁹¹ D. M. Malone, *The UN Security Council in The Post-Cold War World: 1987-1997*, International Peace Research Institute, Oslo, p. 393.

⁹² Boutros Boutros- Ghali, Secretar General al O.N.U. între ani 1991-1996.

⁹³ D. Chilea, *op. cit.*, p. 102.

⁹⁴ S. Sur, *Le Conseil de Sécurité dans l' après 11 septembre*, Paris, Ed. L.G.D.J., 2004, p. 196.

⁹⁵ Malcolm N. Shaw, *International Law. Fifth Edition*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, p. 1084.

dintre care **cinci permanenți cu drept de veto** (S.U.A., Marea Britanie, Franța, China și Rusia). Hotărârile de fond ale consiliului (mai puțin procedura) trebuie, deci, să întruiească, votul afirmativ a **nouă membri**, din totalitatea de voturi ale membrilor permanenți⁹⁷.

Consiliul de Securitate acționează în numele statelor membre ale O.N.U., având atribuite diferite competențe particulare, mergînd de la reglementarea pașnică a diferendelor (capitolul VI din Cartă) pînă la acțiunea în caz de încălcare a păcii (capitolul VII). Carta nu definește aceste concepte și lasă Consiliului sarcina de a califica situațiile, după caz, în: „diferend a cărui prelungire ar putea pune în primejdie menținerea păcii și securității” (art. 33 din Cartă), o „situație care ar putea da naștere unui diferend” (art. 34) sau o „amenințare la adresa păcii, încălcare a păcii sau act de agresiune” (art. 39). În ultima ipoteză, Carta conferă Consiliului **puterea de acțiune** (art. 41 și 42) prin adoptarea măsurilor coercitive⁹⁸. Consiliul poate alege astfel încît să își abiliteze membrii să ia ei înșiși măsuri, așa cum a fost cazul celor luate cu ocazia invadării Kuweitului de către Irak, pe 2 august 1990.

Prin *rezoluția 678* din 29 noiembrie 1990, Consiliul de Securitate „autorizează statele membre să folosească mijloacele necesare (...) pentru restabilirea păcii și securității internaționale în regiune”, fără să desemneze vreun contingent de **căști albastre**^{99,100}.

Deși este clar stipulat în Art. 2, alineatul (7) faptul că O.N.U. nu poate interveni în problemele interne ale statelor membre și astfel să încalce suveranitatea unui Stat, Consiliul de Securitate a tratat asemenea crize interne în Haiti, Cambodgia, El Salvador, Georgia, Liberia, Mozambique, Rwanda, **Somalia**¹⁰¹, Sierra Leone și Tajikistan¹⁰².

În continuare am avut în vedere situația existentă în Somalia și rezoluțiile Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite care vin să stabilească ordinea în regiune și să vedem dacă Consiliul de Securitate a încălcat prevederi ale Cartei Națiunilor Unite.

III. Studiu de caz Somalia

1. Starea de fapt:

Somalia și-a obținut independența în 1960 de la puterile coloniale Marea Britanie și Italia, timp de nouă ani Somalia bucurîndu-se de un guvern democratic și stabil. Cu toate acestea, în 1969, **acuzajii de fraudă**, aduse guvernului ales, l-a făcut pe generalul-maior *Mohamed Siad Barre* să preia puterea printr-o lovitură de stat militară. Prin manipularea loialităților clanurilor somaleze, reprimarea grupurilor de opoziție și a corupției, Barre și-a menținut puterea în Somalia timp de două decenii.

Datorită locației strategice a Somaliei, în apropiere de Golful Aden, ambele superputeri urmăreau supunerea Somaliei în timpul războiului rece, oferindu-i lui Barre ajutor străin. Așadar, Barre curta SUA și Uniunea Sovietică în mod alternativ. După venirea lui la putere în 1969, a declarat guvernul său unul *marxist* în scopul de a primi ajutor extern din partea Uniunii Sovietice. În 1977, Uniunea Sovietică a semnat un tratat cu Etiopia, dușmanul istoric al Somaliei, în consecință, Barre a cerut și a primit ajutor de la SUA, colaborarea cu Uniunea Sovietică în continuare fiind de neimagineat.

⁹⁶ Articolele 23, 24, 25 și 28 din Carta Națiunilor Unite.

⁹⁷ J.-P. Zarka, *Institutions internationales, 3e édition*, Ed. Ellipses, 2005, p. 43.

⁹⁸ Y. Dubois, Hélène Tigroudja, *Droit International Public*, Ed. Vuibert, Paris, p. 55.

⁹⁹ „Căștile albastre sînt soldații care acționează în cadrul operațiunilor de menținere a păcii sub egida ONU. Numele lor provine de la căștile albastre pe care le poartă pentru a fi deosebiți de alți combatanți. În plus, culoarea amintește drapelul emblematic al ONU” // *Ziarul Adevărul*, 26 mai 2007, Arina Avram.

¹⁰⁰ D. Carreau, *Droit International public, 3e édition*, Ed. Pedone, Paris, 2001, p. 561.

¹⁰¹ Membră O.N.U. din 1960, fondatoare a Organizația Unității Africane în 1963 (OUA).

¹⁰² D. M. Malone, *op. cit.*, p. 395.

La mijlocul anilor '80, Statele Unite au redus ajutorul acordat Somaliei¹⁰³. Pînă în 1988, S.U.A. și Comunitatea Europeană, cu excepția Italiei, practic au abandonat Somalia. După sfîrșitul războiului rece, poziția strategică a țării a încetat să mai aibă valoare, interesul comunității internaționale în această țară diminuîndu-se, ceea ce a subminat poziția politică a lui Barre. Inter-rivalități de clan, corupția din cadrul administrației lui, și presiunile politice au generat un război civil. Chiar înainte de colapsul final al Guvernului lui Barre, în ianuarie 1991, statul somalez a încetat să-și îndeplinească funcțiile sale instituționale, politice și economice. După înfrîngerea finală a lui Barre, Congresul Unit Somali l-a numit în funcția de președinte interimar al Somaliei pe *Ali Mahdi Mohamed*¹⁰⁴.

La 3 decembrie 1992, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite a adoptat în unanimitate o rezoluție care să permită unei forțe militare conduse de Statele Unite să folosească „**toate mijloacele necesare** pentru a stabili cît mai curînd posibil un mediu sigur pentru operațiuni de **ajutor umanitar în Somalia**”. Această rezoluție și rezultatul ei, intervenția militară, numită „Operațiunea de Restaurare a Speranței”, stabilește precedente importante pentru doctrina de *intervenție umanitară*. Mai mult decît atât, aceasta ilustrează importanța și puterea crescută al Consiliului de Securitate în era post-războiului rece. Neputînd ajunge la un consens cu privire la utilizarea forței în conformitate cu Carta O.N.U., Statele Unite, Rusia și China au convenit asupra unei justificări umanitare a **utilizării forței în Somalia**, permițînd Consiliului de Securitate să acționeze.

Decisiv în aplicarea acestui nou consens în Somalia a fost o nouă înțelegere a relațiilor dintre articolele aparent exclusiv mutuale ale Cartei O.N.U. Articolul 2 alineatul (4) din Cartă interzice „amenințarea sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau a independenței politice a oricărui stat” și articolul 2 alineatul (7) interzice intervenția ONU „în cadrul jurisdicției interne a oricărui stat”.

Cu toate acestea, o excepție importantă de la aceste interdicții generale constă în capacitatea Consiliului de Securitate de a acționa în conformitate cu capitolul VII al Cartei. Procedînd potrivit capitolului VII, Consiliul de Securitate poate să *stabilească* faptul că **anumite condiții constituie o amenințare** „la adresa **păcii**” și să ia măsuri în conformitate cu articolele 41 sau 42 din Cartă. Angajînd o construcție liberală a capitolului VII din Carta O.N.U., Consiliul de Securitate ar putea sancționa oriunde în lume, unde abuzurile umanitare constituie o „amenințare la adresa păcii”¹⁰⁵.

2. Pirateria în Somalia și cauzele acestui fenomen:

Cauza pirateriei este determinată în parte de faptul că regimul decentralizat somalez nu a reușit să împiedice pescuitul navelor străine în apele teritoriale ale Somaliei. Pescarii somalezi au căutat să-și facă dreptate prin alungarea navelor străine. Prin poziția Somaliei pe drumul comercial nautic, acești pescari înarmați care la început au căutat împiedicarea pescuitului ilegal în apele lor, nefiind sub control guvernamental, au devenit o parte din ei, prin anii '90, pirați. Expertul kenian *Andrew Mwangura* afirmă că originea pirateriei se datorează 90% pescuitului ilegal în apele somaleze. Atacurile piraților încep la Mogadishu (sudul Somaliei) și continuă spre nord în Golful Aden. Cele mai multe atacuri au avut loc în regiunea Puntland din nord-estul Somaliei, în porturile Eyl, Harardheere și

¹⁰³Care a scăzut de la 34 milioane dolari în 1984 la 8.7 milioane dolari în 1987, un procent de 75 declin în doar trei ani.

¹⁰⁴ *Tragedies In Somalia, Yugoslavia, Haiti, Rwanda and Liberia*, Revisiting the Validity of Humanitarian Intervention Under International Law- Part II, Denver, 1998 Denver Journal of International Law and Policy, p. 3.

¹⁰⁵ M. R. Hutchinson, *Recent Development: Restoring hope: U.N. Security Council Resolutions for Somalia and an expanded doctrine of humanitarian intervention*, Harvard International Law Journal, p. 1.

Hoby. Cînd s-a constatat că pirateria este o afacere rentabilă, a fost atrasă atenția aface-riștilor dubioși care au început să recruteze pirați și să le asigure arme moderne¹⁰⁶.

Numai în 2007 atacurile piraților au crescut cu 200%, în primele luni ale anului 2009 s-au produs atacuri de piraterie nu numai în Golful Aden, dar și mai departe în Oceanul Indian.

Deoarece Golful Aden este patruleat de marina statelor care luptă împotriva pirate-riei, inclusiv Statele Unite, pirații și-au mutat operațiunile mai în sud, în Oceanul Indian. Pi-rații somalezi deținînd la această oră circa 200 de persoane și o duzină de nave ostatice¹⁰⁷.

3. Starea de drept:

În conformitate cu dreptul internațional al tratatelor, precum și cu dreptul cutumiar, orice stat are competența să captureze în marea liberă pirați. *Articolul 19 din Convenția de la Geneva*, precum și *articolul 105 din UNCLOS*¹⁰⁸, prevăd că: „Orice stat poate, în marea liberă sau în orice alt loc care nu se află sub jurisdicția vreunui stat, să rețină o navă sau aereo-navă pirat sau o navă ori o aeronavă capturată în urma unui act de piraterie și care este în mâinile piraților, să aresteze persoanele și să sechestreze bunurile care se găsesc la bord”.

De fapt, în conformitate cu legea mării, mările libere sînt privite ca teritoriul nimă-nui și competența de a aresta aparține tuturor statelor. Însă nici o națiune nu are dreptul de a intra în apele teritoriale ale unui alt stat, unde statul teritorial are jurisdicție exclusivă. Pirații din Somalia au profitat rapid de această situație, în 2007, acestea atacau nave în Golful Aden și apoi repede reveneau în apele teritoriale somaleze, unde se bucurau de **imunitate de persecuție** față de statele care patrolau zona golfului pentru a combate pirateria.

Pentru a schimba această situație nefericită, Consiliul de Securitate a Națiunilor Unite a adoptat **cinci rezoluții diferite în 2008**, care autorizează oricărei națiuni, care patrulează Golful Aden, să intre în apele teritoriale somaleze și să folosească forța împotriva piraților.

3.1. Cele cinci rezoluții:

- În **rezoluția 1816** asupra situației din Somalia, adoptată pe 2 iunie 2008, C.S. și-a exprimat îngrijorarea cu privire la *amenințarea* pe care actele de piraterie și jafurile armate îndreptate împotriva navelor reprezintă pentru livrarea ajutoarelor umanitare Somaliei, siguranța rutelor comerciale maritime și navigației internaționale. C.S. a încurajat, în particular, Statele interesate în folosirea rutelor comerciale maritime din largul coastelor Somaliei pentru a crește și coordona eforturile lor, în cooperare cu **Gvernul Federal de Tranziție din So-malia**, de a descuraja actele de piraterie și jaf armat pe mare. A autorizat, pentru o perioadă de 6 luni de la data rezoluției, Statelor cooperînd cu **G.F.T.**, din notificarea prealabilă care a fost dată de către G.F.T. Secretarului General O.N.U., să pătrundă în apele teritoriale ale Somaliei și să folosească, într-un mod compatibil cu dreptul internațional relevant, toate mijloacele necesare pentru a reprima actele de piraterie și jaf armat pe mare¹⁰⁹.

- În **rezoluția 1838** (2008) C.S. a supravegheat procesul de desfășurare pentru o posi-bilă acțiune navală a Uniunii Europene, precum și alte inițiative internaționale sau naționale luate în vederea punerii în aplicare a Rezoluțiilor 1814 (2008) și 1816 (2008), și a îndemnat Statele să coopereze cu G.F.T. în lupta împotriva piraților și jafurilor armate pe mare. A mai îndemnat Statele și organizațiile regionale, în conformitate cu prevederile Rezoluției

¹⁰⁶ Pirateria in Somalia - www.wikipedia.org.

¹⁰⁷ M. Sterio, *Fighting Piracy in Somalia (and Elsewhere): Why more is needed*, Cleveland State University Research Paper, Cleveland, 2008, p. 8.

¹⁰⁸ *United Nation Convention on the Law of the Sea*, semnată la Montago Bay, Jamaica, în 10 de-cembrie 1982, intrată în vigoare abia la 16 noiembrie 1994, cînd a întrunit condiția de 60 de ratificări.

¹⁰⁹ COUNCIL JOINT ACTION 2008/851/CFSP on a European Union military operation to con-tribute to the deterrence, prevention and repression of acts of piracy and armed robbery off the Somali coast, Official Journal of the European Union, p.1.

1814 (2008), să continue să apere convoaiele maritime ale Programului Alimentar Mondial, care este vital pentru a aduce asistență umanitară populației afectate din Somalia¹¹⁰.

În urma acestor Rezoluții a fost lansată operațiunea navală „UE ATALANTA”, prima misiune navală a Uniunii Europene, în vederea unei contribuții la descurajarea, prevenirea și reprimarea actelor de piraterie și de jaf armat din largul coastelor Somaliei.

● Prin **Rezoluția 1844** (2008), Consiliul de Securitate a decis să impună sancțiuni specifice individuale (un *embargo* asupra armelor, inclusiv asupra formării și asistenței financiare pentru indivizi și entități; *interdicție de călătorie* a indivizilor; și o *blocare a activelor* persoanelor și entităților, desemnate de către Comitet). Aceeași rezoluție prevede derogări de la măsuri și **extinde mandatul Comitetului**.

● **Rezoluția 1846** (2008), adoptată în unanimitate, extinde pentru încă 12 luni decizia care permite statelor și organizațiilor regionale, care cooperează cu Guvernul Federal de Tranziție somalez, să desfășoare operațiuni de combatere a pirateriei și de jaf armat în apele teritoriale și marea liberă din largul coastelor Somaliei.

Documentul Consiliului de Securitate salută inițiativele unui număr de state, inclusiv Federația Rusă, pentru combaterea pirateriei în largul coastelor Somaliei, în conformitate cu rezoluțiile sale anterioare 1814 (2008), 1816 (2008) și 1838 (2008).

● **Rezoluția 1851** (2008) a fost elaborată de *Statele Unite* și ia actualele măsuri anti-piraterie la un alt nivel, autorizând statele, *cu permisiunea* Guvernului Federal de Tranziție, să „întreprindă toate măsurile necesare în Somalia”, pentru a urmări și captura piraiți atît în apele interne ale Somaliei, cît și pe teritoriul terestru și aerian al Somaliei.

IV. Concluzii

Rezoluțiile adoptate în cazul Somaliei ajută la combaterea pirateriei și sîntem de părere că în viitor nevoia va cere ca regulile adoptate să fie implementate și în alte regiuni ale lumii, unde oamenii se confruntă cu asemenea probleme, pentru că numai prin aceste mijloace Statele au posibilitate de a *contracara* pirateria în lume. Deși în textul rezoluțiilor se menționează că nu este un precedent în dreptul maritim, noi credem că aceste reguli vor deveni, după un anumit timp în care o să fie aplicate, cutume internaționale.

La această oră, 16 marinari români sînt răpiți în Somalia, cinci au fost capturați în data de 12 aprilie, la bordul unui remorcher italian care venea din Japonia. Aceste acțiuni se petrec pe culoarul de securitate din golf, sub nasul navelor de război responsabile cu securitatea în zonă¹¹¹.

Bibliografie

1. Dragoș Chilea, *Drept Internațional Public*, Ed. Hamangiu, București, 2007.
2. Alexandru Bolintineanu, Adrian Năstase, Bogdan Aurescu, *Drept Internațional Contemporan*, Ed. All Beck, București, 2000.
3. Günther Unser, Michaela Wimmer, *Organizația Națiunilor Unite. Între aspirație și realitate*, Agenția Federală de Educație Civică, Bonn, 1995.
4. George Friedman, *Următorii 100 de ani. Previzuni pentru secolul XXI*, Editura Litera, București 2009.
5. David. M. Malone, *The UN Security Council in The Post-Cold War World: 1987-1997*, International Peace Research Institute, Oslo.
6. Malcolm N. Shaw, *International Law. Fifth Edition*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

¹¹⁰ COUNCIL JOINT ACTION 2008/851/CFSP on a European Union military operation to contribute to the deterrence, prevention and repression of acts of piracy and armed robbery off the Somali coast, Official Journal of the European Union, p.2.

¹¹¹ Articol apărut în ziarul Evenimentul Zilei la 6 mai 2009, intitulat *Marinari români, răpiți de piraiți*.

7. Jean-Claude Zarka, *Institutions internationales, 3e édition*, Ed. Ellipses, 2005.
8. Tragedies In Somalia, Yugoslavia, Haiti, Rwanda and Liberia – Revisiting the Validity of Humanitarian Intervention Under International Law- Part II, 1998 Denver Journal of International Law and Policy.
9. Mark R. Hutchinson, Recent Development: Restoring hope: U.N. Security Council Resolutions for Somalia and an expanded doctrine of humanitarian intervention, Harvard International Law Journal.
10. Milena Sterio, Fighting Piracy in Somalia (and Elsewhere): Why more is needed, Cleveland State University Research Paper 09-178.
11. COUNCIL JOINT ACTION 2008/851/CFSP on a European Union military operation to contribute to the deterrence, prevention and repression of acts of piracy and armed robbery off the Somali coast, Official Journal of the European Union.
12. Articol apărut în ziarul Evenimentul Zilei la 6 mai 2009, intitulat *Marinari români, răpiți de pirați*.
13. www.wikipedia.org, Pirateria în Somalia.

CONTRACTUL DE ARENDARE

Student: **Țibuleac Mihai Mădălin, Bosa Mihai Cristian**,
 Universitatea „Petru Maior” Tîrgu-Mureș
 Profesori coordonatori: **Hodoș Raul Felix**,
Sabău-Pop Aurelian Olimpiu

Abstract: *The lease contract is known from Roman times, as it started to be used in that certain period. A modern form of this lease contract was introduced in Romania by Alexandru Ioan Cuza's New Civil Code, in the XVth century. Though the contract shares many juridical characteristics with other types of lease contracts, it still maintains its' identity. Taking into account the legislation of other European countries in this matter, the main characteristics of the lease contract remain unchanged. The particularities that differentiate the lease contracts of several European countries come from the specific legislative orientations of those certain countries.*

1. Noțiune și definiție

Conform art. 2 din Legea nr. 16 din 5 aprilie 1994 prin arendare se înțelege contractul încheiat între proprietar, uzufructuar sau alt deținător legal al bunului agricol, denumit arendator, și arendaș cu privire la exploatarea bunurilor agricole pe o durată determinată și la un preț stabilit de părți.

Astfel, vom defini contractul de arendare ca fiind acel contract prin care una dintre părți, numită arendator, transmite celeilalte părți, numită arendaș, exploatarea unor bunuri agricole, pe o perioadă determinată, în schimbul unui preț, numit arendă.

2. Scurtă prezentare istorică a contractului de arendare

Arendarea este cunoscută încă din dreptul roman, acest fel de închiriere realizându-se prin acte consensuale, spre deosebire de locațiunea sclavilor și a caselor, care la origine au îmbrăcat forma stipulațiunilor.

În Franța, din a cărei legislație s-a inspirat și legiuitorul român, locația bunurilor agricole era bazată pe principiul libertății de a contracta și era cuprinsă în Codul Civil din 1804.

Instituția modernă a arendării a fost introdusă în spațiul românesc odată cu promulgarea Codului Civil, la data de 4 decembrie 1864, de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza, care prin articolele 1413-1415 și 1454-1469, o definește ca varietate a contractului de locațiune și îi stabilește regulile particulare.

Ulterior, arendarea a fost reglementată și prin alte legi, respectiv prin Legea pentru tocmeli agricole și pentru exploatarea lor (apărută în anul 1866), Legea pentru învoielii agricole adoptată în anul 1907, Legea pentru arendarea obligatorie (1918), Legea agrară din 1921, Legea privitoare la organizarea și încurajarea agriculturii (1937), precum și prin Legea pentru reglementarea arendării din 1941.

În acest moment, arendarea este reglementată de Legea nr.16/1994, modificată și completată de Legea nr.58/1995 și de Legea nr. 65/1998, necesitatea acestor legi speciale fiind justificată prin lipsa dispozițiilor din Codul Civil român cu privire la exploatarea terenurilor și a altor bunuri cu destinație agricolă.

3. Caractere juridice

Contractul de arendare este, în cele mai multe privințe, asemănător contractului de locațiune, avînd următoarele caractere juridice comune, astfel ambele contracte sînt:

- a. Contracte sinalagmatice, deoarece fiecare dintre părți își asumă obligații reciproce, iar acestea sînt interdependente;
- b. Contracte cu titlu oneros, deoarece fiecare dintre părți urmărește un interes patrimonial propriu;
- c. Contracte comutative, fiindcă existența și întinderea obligațiilor părților sînt cunoscute de la momentul încheierii contractului;
- d. Contracte cu execuție succesivă, pentru că obligațiile părților se execută în timp pe durata stabilită în contract;
- e. Contracte ce nu transmit dreptul de proprietate, se transmite doar folosința unor bunuri expres precizate în contract.

Cu toate acestea, există și deosebiri esențiale între cele două contracte civile ce țin de caracterele juridice și modul de încetare a acestora.

Un caracter propriu al contractului de arendare este caracterul intuitu personae. Potrivit art. 3 al Legii 16/1994, persoanele fizice ce pot dobîndi calitatea de arendași pot fi cetățeni români sau cetățeni străini. Indiferent dacă aceștia au domiciliul în țară sau în străinătate, ei trebuie să aibă pregătire de specialitate agricolă, practică agricolă sau atestat de cunoștințe agricole eliberat de organele abilitate ale Ministerului Agriculturii și Alimentației și să prezinte garanțiile solicitate de arendator. În cazul persoanelor juridice, arendași pot fi persoanele juridice cu sediul în România, inclusiv cele cu capital parțial sau integral străin, care au ca obiect de activitate exploatarea bunurilor agricole și prezintă garanțiile solicitate de arendator. Dispozițiile art. 22 din Legea 16/1994 nu permit intermedierea și interzic subarendarea parțială sau totală, actele de acest gen fiind nule.

Ca ipoteză legală, în cazul arendării, se permite cesiunea de către arendaș a contractului de arendare, soțului sau descendenților săi, precum și continuarea contractului de arendare în cazul decesului arendatorului sau arendașului, cu moștenitorii sau succesorii acestora.

Contractul de arendare este considerat de majoritatea autorilor un contract solemn datorită prevederilor cuprinse în art. 6 alin. 4 și în art. 24 alin.1. Aceste prevederi stipulează faptul că pentru a fi încheiate în mod valabil și pentru a-și produce efectele, contractele de arendare trebuie să fie încheiate în formă scrisă, conform cerințelor legale, și înregistrate la Consiliul Local corespunzător. Acesta este Consiliul Local în a cărui circumscripție se află raza teritorială în care se află bunurile arendate.

Contractele de arendare încheiate cu încălcarea prevederilor legii sînt nule sau anulabile. În consecință, nerespectarea cerinței întocmirii în scris a contractului de arendare atrage nulitatea absolută a acestuia, în timp ce încălcarea dispozițiilor legale privind înregistrarea lui, se sancționează cu inopozabilitatea.

Astfel forma cerută este ad validitatem, iar contractul trebuie încheiat în trei exemplare: cîte un exemplar pentru fiecare parte și un exemplar care se depune la Consiliul

Local. Operațiunea de înregistrare a actului într-un registru special, ținut de secretarul consiliului local, se subsumează necesității formei cerute pentru opozabilitatea față de terți.

4. Condițiile de validitate și încheierea contractului de arendare

a. Consimțământul

În privința consimțământului, reglementările legale nu conțin reguli speciale astfel încât vor fi aplicate regulile de drept comun prevăzute în Codul Civil. Normele de reglementare prevăd că pentru a fi valabil consimțământul trebuie să fie: exteriorizat, exprimat cu intenția de a produce efecte juridice, provenit de la o persoană cu discernământ, nefectat de vicii (eroare, dol, violență, leziune).

b. Capacitatea

Conform art. 948 din Codul civil român, pentru încheierea valabilă a unui contract este necesar ca persoanele care îl încheie să aibă capacitatea de a contracta. Legea 16/1994 cuprinde anumite reguli speciale în privința arendatorilor și arendașilor. Astfel, calitatea de arendator o poate avea proprietarul, uzufructuarul sau orice alt deținător legal al bunurilor agricole care fac obiectul contractului.

Articolul 3 din lege prevede că arendatorul poate să fie persoană fizică, fie persoană juridică. Totuși regiile autonome, institutele și stațiunile de cercetare și producție agricolă, societățile comerciale și alte unități care au în patrimoniu sau în administrare terenuri, proprietate publică, nu pot da în arendă bunurile destinate exploatații agricole, orice act de arendare făcut de acestea fiind nul.

Legea mai interzice funcționarilor publici și salariaților din conducerile administrative a regiilor autonome cu profil agricol ale instituțiilor și stațiunilor de cercetare și producție agricolă, care au în administrare terenuri agricole – proprietate publică, să ia în arendă orice fel de bunuri destinate exploatații agricole. Am putea interpreta aceste restricții ca fiind încălcări ale articolului 16 alin. 1 din Constituția României, potrivit căreia cetățenii sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări, dar introducerea acestei interdicții nu are ca scop restrîngerea unor drepturi, ci înlăturarea posibilității folosirii funcției ocupate pentru a primi în arendă, în mod incorect, bunuri agricole din patrimoniu sau administrarea statului.

c. Obiectul arendării

Contractul de arendare are dublu obiect:

- bunurile arendate
- prețul (arenda)

Spre deosebire de obiectul contractului de locațiune, obiectul contractului de arendare, potrivit art.1 din Legea 16/1994, îl constituie bunurile agricole.

Potrivit textului de lege, prin bunuri agricole, care pot fi arendate, se înțeleg terenuri cu destinație agricolă, animale, precum și construcții de orice fel, mașini, utilaje și alte asemenea bunuri destinate exploatații agricole.

În noțiunea de terenuri cu destinație agricolă, legea de reglementare cuprinde terenuri agricole productiv-arabile, viile, livezile, pepinierele viticole, agricole, pomicele, arbuști fructiferi, plantațiile de hamei și duzi, pășunile împădurite, terenurile ocupate cu construcții și instalații agrozootehnice, amenajări piscicole și de îmbunătățiri funciare, drumurile tehnologice, platformele și spațiile de depozitare care servesc nevoilor producției agricole și terenurile neproductive care pot fi amenajate pe folosite pentru producția agricolă.

Legea prevede că obiectul contractului trebuie să fie complet și precis determinat, cu descrierea amănunțită a tuturor bunurilor arendate, inventarul acestora și planul de situație al terenurilor.

Scopul arendării agricole este acela de a fi destinate exploatării agricole; dacă folosința bunurilor este transmisă în alte scopuri, contractul nu va mai fi un contract de arendare, ci se vor aplica principiile de drept comun prevăzute de Codul civil pentru locațiune.

În privința prețului folosinței bunurilor arendate, Codul civil prevede că arenda poate fi stabilită fie pe bani, fie pe fructe (sub forma unei cantități de produse agricole echivalente în bani). Plata arendeii se face potrivit părților contractante, astfel încât ea se poate stabili liber, prin convenția părților.

d. Cauza

Potrivit regulilor generale de drept, cauza contractului de arendare trebuie să existe, să fie reală, licită și morală, în absența acestor condiții contractul fiind lovit de nulitate absolută.

e. Forma contractului de arendare

Potrivit art. 6 alin. 4 din Legea 16/1994, sînt valabile și opozabile numai contractele de arendare încheiate în scris și înregistrate la Consiliul Local, în condițiile legii.

Forma scrisă este prevăzută de lege pentru valabilitatea contractului, astfel nu este impusă forma autentică, fiind valabil și un înscris sub semnătură privată.

Pe lângă forma scrisă, se impune ca un formular să fie depus la Consiliul Local în a cărui rază teritorială se află bunurile arendate. Termenul în care trebuie depus contractul este de 15 zile de la data încheierii lui și înregistrat într-un registru special, ținut de secretarul consiliului local. Termenul de 15 zile nu este un termen de decădere, ci un termen de recomandare, urmărind atenționarea părților cu privire la condițiile de validitate ale contractului, pentru a trece la executarea acestuia.

f. Termenul arendării

Spre deosebire de locațiunea de drept comun și de regulile Codului civil român privind arendarea, arendarea trebuie făcută pe o perioadă determinată, durata arendării stabilindu-se de către părți în contractul de arendare, prin menționarea datei la care începe și a datei la care încetează contractul de arendare.

5. Efectele contractului de arendare

Ca urmare a încheierii valabile a contractului sinalagmatic de arendare, celor două părți le revin o serie de drepturi și obligații reciproce.

Arendatorul se bucură de următoarele drepturi: dreptul de a controla oricînd modul de administrare a bunurilor date în arendă, dreptul de a pretinde plata arendeii în modalitatea, locul și la termenele stabilite în contract, dreptul de dispoziție asupra bunului sau bunurilor agricole date în arendă, precum și dreptul de a consimți sau nu la prelungirea sau încetarea înainte de termen a contractului de arendare.

Corelativ cu drepturile menționate în paragraful anterior, în sarcina arendatorului cad și următoarele obligații față de arendaș: obligația de a preda bunurile date în arendă la termenul și în condițiile stabilite în contract, obligația de garantare împotriva evicțiunii (totală sau parțială) și a viciilor ascunse, obligația de plată a taxelor și impozitelor datorate pentru bunurile date în arendă, precum și obligația de a încunostiința cealaltă parte cu minim 3 luni înainte de expirarea contractului, despre intenția sa de a reînnoi sau nu contractul de arendare.

Arendașului i se atribuie potrivit legii, următoarele drepturi: dreptul de a pretinde predarea bunurilor luate în arendă în condițiile contractuale și în stare corespunzătoare pentru exploatare agricolă, dreptul de a fi considerat producător agricol (agricultor) și de a beneficia de unele facilități acordate de stat (exemplu: subvenții), dreptul de a consimți sau nu la prelungirea sau la încetarea contractului încheiat înainte de termen, dreptul de retenție asupra bunurilor luate în arendă, pînă la plata sumelor datorate de arendator pentru acoperirea cheltuielilor făcute de acesta pentru conservarea, întreținerea sau îmbunătățirea bunurilor luate în arendă, precum și dreptul de preempțiune la cumpărarea bunurilor agricole luate în arendă, în condițiile Legii 16/1994.

Obligațiile arendașului sînt următoarele: obligația de a folosi bunurile luate în arendă ca un bun proprietar, obligația de a menține potențialul productiv al bunurilor luate în arendă, obligația de a plăti arenda conform condițiilor contractuale sau conform reglementărilor legale ale dreptului comun, obligația de a nu schimba destinația bunurilor agricole arendate și categoria de folosință a terenului arendat (decît în condițiile prevăzute de lege), obligația de a încunoștiința arendatorul cu minim 3 luni înainte de expirarea contractului, despre intenția sa de a reînnoi sau nu contractul de arendare, obligația de a restitui la finalul contractului de arendare bunurile arendate în starea în care le-a primit, obligația de a asigura bunurile luate în arendă, precum și obligația de a plăti statului impozitele datorate pe veniturile realizate din exploatarea bunurilor agricole luate în arendă.

Aceste drepturi și obligații pot fi regăsite în cuprinsul art. 5, 8-13 și 20 din Legea 16/1994, precum și în art. 1422 și 1104 din Codul Civil.

Ca urmare a nașterii raportului juridic și, pe cale de consecință, a unor obligații în sarcina părților, în caz de neexecutare a obligațiilor stipulate în contract putem fi în prezența următoarelor 2 situații:

În caz de neexecutare datorată unei cauze independente de culpa vreunei părți, aceasta este exonerată de răspundere;

În cazul neexecutării culpabile a obligațiilor contractuale de către una sau de către ambele părți, se aplică normele de drept comun.

6. *Încetarea contractului de arendare*

Contractul de arendă încetează prin ajungerea la termen, reziliere, piere fortuită a bunului care formează obiectul arendei, desființarea sau desfacerea titlului arendatorului (exemplu: nu mai este proprietar) în condițiile prevăzute de lege.

Încetarea contractului de arendă prin reziliere poate avea loc prin manifestarea acordului comun al părților contractante (înainte de împlinirea termenului pentru care a fost încheiat) sau ca titlu de sancțiune pentru neîndeplinirea culpabilă a obligațiilor contractuale.

În cazul în care survine moartea arendatorului sau a arendașului, contractul nu încetează de drept, ci poate continua. Pentru acest lucru este însă nevoie ca exprimarea în formă scrisă a intențiilor moștenitorilor părții să fie conformă dispozițiilor legale.

Contractul de arendare, ca o variație a contractului de locațiune, împarte multe din caracterile sale juridice și condițiile sale de valabilitate cu acesta. Aspectele specifice descrise în această lucrare provin în special din domeniul de aplicare al acestui contract și anume domeniul agricol.

Raportîndu-ne la legislația altor state europene, putem observa că aspecte specifice ale acestui contract se regăsesc indiferent de orientarea abordată de către acestea. Diferențele reprezintă consecințele adoptării principiului recunoașterii independenței contractuale a părților sau a principiului intervenției statului în raporturile stabilite prin contractul de arendare.

Bibliografie

1. Motica I. Radu, Moțiu Florin, *Contracte civile*, Editura Lumina Lex, București, 2004.
2. Franciusc Deak, Cărpenu Stanciu, *Contracte civile și comerciale*, Editura Lumina Lex, 1993.
3. Ana Manea Luca, *Drept civil. Noțiuni generale despre obligații*, *Contracte Civile*. Note de curs, Editura Chemarea, Iași, 1994.
4. Camelia Toader, *Contracte speciale: Studiu al doctrinei și jurisprudenței române*, Editura All Beck, București, 2005.
5. Jorg K. Menzer, *Cartea de contracte*, Editura C.H. Beck, București, 2007.
6. Emil Molcuț, Dan Oancea, *Drept Român*, Casa de editură și presă Șansa, București, 1995.

7. Revista *Studii de Drept Românesc*, an 13, nr 1-2, București, ianuarie-iunie 2001.
8. Constituția României.
9. Legea 16/1994.
10. Legea fondului funciar nr. 18/1991.
11. Codul civil român art. 1411-1469 privind locațiunea și arendarea.

PARTICULARITĂȚILE CONTRACTELOR ELECTRONICE

Timciuc Denis, masterand, Facultatea de Drept
Universitatea de Stat „A. Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Dănoi Ion**

The current context of human existence is characterized by an obvious progress of informational technologies. It tracks a new digital age (Internet Age), that gave birth to a new virtual reality. This phenomenon has left its footprints on almost all fields and social relationships, even the civil ones. Our purpose is to outline the way these technologies have influenced the contract signing procedure. We will achieve this objective by analyzing the electronic contracts' features, that became very important to each businessman, each citizen, and more than that, the nature of these contracts is of a great juridical importance.

Contextul actual al existenței umane se caracterizează printr-un evident progres al tehnologiilor informaționale, care marchează o triumfală eră digitală (Internetul), generatoare a unei noi realități virtuale. Acest fenomen și-a lăsat amprenta, practic, asupra tuturor domeniilor și relațiilor sociale, cele civile nefiind excepții. Implementarea în circuitul civil a realizărilor științifice și tehnice de ultimă oră a determinat apariția unor noi fenomene și entități juridice, cum sînt contractele electronice și semnătura digitală, acestea constituind instrumente de asigurare a dinamicii circuitului civil și mijloace de protecție a drepturilor și intereselor personale ale participanților la comerțul electronic.

Ne-am propus drept scop să analizăm particularitățile contractelor electronice, care devin o componentă indispensabilă a oricărui comerciant, a oricărui cetățean modern, cu atît mai mult că specificul acestor contracte are o importanță deosebită din punct de vedere juridic, încît, în cazul apariției unor litigii în legătură cu încheierea sau executarea contractelor electronice, să se cunoască, cu certitudine, care sînt elementele esențiale ce urmează a fi luate în calcul la soluționarea acestora.

Pentru realizarea cît mai reușită a obiectivului propus, vom încerca să elucidăm următoarele subiecte-reper:

- Noțiunea contractului electronic.
- Dovada și puterea juridică a contractului electronic.
- Clauzele contractului electronic.
- Momentul și locul încheierii contractului electronic.
- Identitatea părților și valabilitatea consimțămîntului.
- Contractele ce nu pot fi încheiate electronic.
- Contractele electronice de tip *click-wrap*.

În dreptul comun, precum prevede Codul civil al Republicii Moldova, prin contract se înțelege „acordul de voință realizat între două sau mai multe persoane prin care se stabilesc, se modifică sau se sting raporturi juridice”. Noțiunea de *contract electronic* figurează, pentru prima dată, în legislația Republicii Moldova odată cu adoptarea de către Parlament a *Legii privind comerțul electronic*, nr. 284 din 22.07.2004¹¹².

¹¹² Publicată în MO al Republicii Moldova Nr. 138-146 din 13.08.2004; în vigoare din 14.11.2004.

Astfel, în conformitate cu art. 4 al legii în cauză, contractul electronic reprezintă „totalitatea documentelor electronice ce constituie contractul de drept civil, urmărind stabilirea, modificarea sau sistarea unor drepturi și obligații civile, al căror obiect îl pot constitui bunurile, lucrările sau serviciile”. Aceeași lege stabilește, în art. 19, al. 4, că „referitor la contractele electronice se aplică prevederile generale cu privire la contracte, stipulate în Codul civil al Republicii Moldova”.

Așadar, analizând aceste prevederi legale, putem afirma că un contract electronic nu diferă de unul încheiat în varianta clasică decât în ceea ce privește suportul și, respectiv, modalitatea electronică de încheiere. Astfel, regulile generale de încheiere a unui contract se vor aplica și în cazul contractelor electronice, la acestea adăugându-se însă unele specifice, așa cum vom preciza în cele ce urmează¹¹³.

Dacă e să ne referim la puterea juridică a contractului electronic, atunci vom lua în considerațiune prevederile exprese ale art. 19, al. 3 din *Legea privind comerțul electronic*, și anume: „După puterea juridică, contractul electronic se echivalează cu contractul întocmit în formă scrisă și semnat de părți, inclusiv autentificat cu ștampilele părților”. Aceasta înseamnă că un contract încheiat în formă electronică va produce exact aceleași efecte juridice ca și în situația în care acesta ar fi fost încheiat în formă scrisă și semnat de către părți cu semnătura olografă. De asemenea, alineatul 5 al aceluiași articol stabilește că puterea doveditoare a contractului electronic se echivalează cu cea a contractului întocmit în formă scrisă. Din aceste prevederi rezultă că un contract electronic este asimilat contractului clasic, din punctul de vedere al validității sale și al efectelor produse, însă apare o condiție suplimentară în ceea ce privește dovada existenței acestui tip de contract¹¹⁴.

Dacă, pentru contractul încheiat în formă scrisă, elementul probator îl constituie semnăturile olografe ale părților, atunci în cazul contractelor electronice, este aplicat un alt mecanism care permite autentificarea contractului de către părți. De exemplu, în *Legea privind comerțul electronic* din România, în art. 7, al. 3 este prevăzut expres că: „Proba încheierii contractelor prin mijloace electronice și a obligațiilor care rezultă din aceste contracte este supusă dispozițiilor dreptului comun în materie de probă și prevederilor Legii nr. 455/2001, privind semnătura electronică”¹¹⁵. În legislația Republicii Moldova nu există o asemenea prevedere din care ar rezulta expres modalitatea de probă a contractului electronic. Acest lucru îl putem deduce doar în urma analizării minuțioase a textului *Legii privind comerțul electronic*. Deci, chiar în definirea noțiunii de *contract electronic*, legiuitorul utilizează sintagma „document electronic”. Conform art. 3 al *Legii cu privire la documentul electronic și semnătura digitală*, nr. 264 din 15.07.2004¹¹⁶, document electronic este „informația în formă electronică, creată, structurată, prelucrată, păstrată și transmisă cu ajutorul computerului, al altor dispozitive electronice sau mijloace tehnice și de program, semnată cu semnătură digitală în conformitate cu prezenta lege”. Prin urmare, din această prevedere legală rezultă nemijlocit faptul că statut de document electronic are doar acea informație electronică care este semnată digital. Contractul electronic fiind asimilat unui document electronic va trebui să conțină, în mod obligatoriu, și semnăturile digitale ale

¹¹³ Axinescu S., et alii, *Sunt contractele încheiate online valabile din punct de vedere juridic?*, Revista electronică *Computer World*, <http://www.computerworld.ro/?page=node&id=17845>.

¹¹⁴ Leceanu C., *Particularitățile contractelor electronice*, Revista electronică *Săptămîna financiară*, 22.08.2008, www.sfin.ro.

¹¹⁵ Publicată în *Monitorul Oficial al României* Nr. 483/5 din 05.07.2002.

¹¹⁶ Publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* Nr. 132-137 din 06.08.2004; în vigoare din 06.11.2004.

părților care îl încheie. De asemenea, art. 20, al. 3, lit. *b* din *Legea privind comerțul electronic*, impune ca fiind obligatorie, la încheierea contractului electronic, clauza privind modul de aplicare a semnăturii digitale. Această obligație se justifică anume pentru a putea face dovada existenței și încheierii contractului electronic. Semnătura digitală, beneficiind de recunoaștere legală și având aceeași valoare cu semnătura olografă, mai prezintă și un anumit avantaj, furnizând un grad mult mai mare de securizare decât semnătura olografă, falsificarea acesteia fiind mult mai greu de realizat.

În ceea ce privește clauzele contractului electronic, ținem să menționăm că în afara celor pe care părțile pot să le negocieze, *Legea privind comerțul electronic* mai stabilește și o serie de clauze care urmează a fi introduse în mod obligatoriu. Astfel, conform art. 20, al. 3 al legii nominalizate, „Contractul electronic va conține următoarele clauze obligatorii:

- a) modul și etapele de încheiere și executare a contractului;
- b) modul de aplicare a semnăturii digitale;
- c) limba în care se întocmește contractul;
- d) modul de prezentare și retragere a ofertei și acceptării;
- e) principalele drepturi și obligații ale părților;
- f) natura, caracteristicile și prețul bunului, tariful lucrării sau serviciului;
- g) modul de efectuare a achitărilor între părți;
- h) condițiile de renunțare la actul juridic;
- i) modul și termenele de executare a obligațiilor;
- j) modul de modificare a clauzelor contractuale;
- k) clauzele ce se includ în contract cu referință la documentele electronice și comunicările electronice și modul de acces la asemenea referințe;
- l) clauzele de încetare a contractului;
- m) adresele juridice și electronice și elementele de identificare bancare ale părților; precum și
- n) alte clauze coordonate între părți”.

De asemenea, la alineatul 4 al aceluiași articol, este stipulată o condiție esențială, constând în aceea că „informația cu privire la clauzele contractului electronic trebuie să fie prezentată de către părți înainte de încheierea acestuia”. Această condiție, precum și obligativitatea anumitor clauze instituite de către legiuitor, sînt benefice, protejîndu-l, întîi de toate, pe consumator și reducînd eventualele posibilități de fraudare a acestor contracte.

Pentru orice tip de contract, fie el clasic sau electronic, este important să se determine momentul perfectării lui din mai multe considerente: capacitatea persoanelor fizice sau juridice de a contracta se apreciază în funcție de acest moment; momentul încheierii contractului este cel din care încep să curgă anumite termene legale sau convenționale; raportat la acest moment contractul începe să producă efecte, dacă părțile n-au convenit altfel etc.

Conform art. 21, al. 4 al *Legii privind comerțul electronic*: „Contractul electronic se consideră încheiat din momentul primirii de către partea care a expediat oferta, a acceptării ei expediate de către cealaltă parte, dacă contractul electronic nu prevede altfel”. Regula instituită de această normă legală specială reprezintă o aplicare a teoriei clasice intitulată „sistemul recepțiunii acceptării”. Această concepție o regăsim și în art. 699, al. 1 din Codul civil al Republicii Moldova. Astfel: „Contractul se consideră încheiat în momentul primirii acceptului de către ofertant”. Comparînd aceste prevederi, observăm că *Legea privind comerțul electronic* dă părților posibilitate de a deroga de la norma Codului civil și, eventual, de a stabili un alt sistem în vederea momentului încheierii contractului, deoarece în componența art. 21, al. 4 al *Legii privind comerțul electronic* se conține sintagma „dacă contractul electronic nu prevede altfel”, ceea ce nu presupune altceva decât

faptul că părțile sînt acelea care negociază clauzele contractuale și, respectiv, tot ele sînt în drept să stabilească alt moment cînd contractul se va considera încheiat.

Deseori locul încheierii contractelor electronice prezintă dificultăți legate de legea aplicabilă, deoarece părțile contractante pot fi din state diferite, unde sînt aplicate legi diferite. În acest sens, art. 21, al. 5 din *Legea privind comerțul electronic* prevede: „Locul încheierii contractului electronic se consideră locul unde se află agentul comerțului electronic, dacă contractul nu prevede altfel”.

Consimțămîntul este unul dintre elementele esențiale ale oricărui act juridic și exprimă voința persoanei la încheierea actului respectiv, voință care poate produce efecte juridice numai dacă autorul manifestării de voință este, potrivit legii, capabil să o facă. Lipsa consimțămîntului sancționează actul astfel încheiat cu nulitatea absolută¹¹⁷.

O condiție importantă pe care a luat-o în calcul legiuitorul instituind obligativitatea aplicării semnăturii digitale se referă tocmai la acordul sau consimțămîntul părților, avînd în vedere că acesta este exprimat în variantă electronică, iar părțile nu sînt prezente în același loc și în același moment la încheierea tranzacției. Conform art. 199 din Codul civil, pentru a fi valabil, consimțămîntul trebuie să îndeplinească în mod cumulativ următoarele condiții:

- să provină de la o persoană cu discernămint;
- să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice;
- să fie exteriorizat;
- sa nu fie alterat de vreun viciu de consimțămînt.

În cazul contractelor electronice, pot apărea doua probleme referitoare la consimțămînt și anume: consimțămîntul de la o persoană fără discernămint și eroarea asupra identității persoanei. Întrucît lipsa sau viciile consimțămîntului sancționează actul astfel încheiat cu nulitatea, pentru evitarea unor astfel de erori, legiuitorul a impus aplicarea semnăturii digitale.

În ceea ce privește evitarea erorii asupra identității persoanei, semnătura digitală constituie principalul mecanism de verificare a acesteia. Astfel, semnătura digitală este rezultatul inversării mecanismului de criptare (*criptare* – codificarea datelor prin intermediul unui algoritm, astfel încît acestea să nu mai poată fi citite decît de posesorul unei chei de decriptare, adică un algoritm ce reface textul inițial) cu cheia publică. Utilizatorul își creează propria semnătură digitală, criptînd un text anume cu cheia sa privată. Această semnătură o atașează apoi oricărui mesaj (în cazul nostru – contractului electronic) pe care îl trimite, criptînd cu cheia publică a destinatarului. Destinatarul decriptează mesajul cu cheia sa privată, apoi decriptează semnătura expeditorului cu cheia publică a acestuia. Reușita decriptării garantează identitatea expeditorului¹¹⁸.

Prin intermediul mijloacelor informatice nu pot fi încheiate orice tipuri de contract, existînd anumite excepții în acest sens. Astfel, conform art. 19, al. 6 din *Legea privind comerțul electronic*:

„Sub formă de contract electronic nu pot fi încheiate:

- a) contracte în baza cărora apar sau se transmit drepturile de proprietate asupra bunurilor imobile, cu excepția contractelor de locațiune sau arendă;
- b) contracte a căror încheiere necesită, conform legislației, participarea instanțelor de judecată, autorităților administrației publice sau demnitarilor publici;
- c) contractele de fidejusiune și de gaj al valorilor mobiliare, executate de persoane ce acționează în scopuri nelegate de activitatea lor comercială;

¹¹⁷ Leceanu C., *art. cit.*

¹¹⁸ Pistol Gh. M., *Bazele comerțului*, București, Ed. Fundației România de Mîine, 2004, p. 168.

d) contractele ce sînt reglementate de dreptul familial sau dreptul succesoral”.

În cele din urmă, ne vom referi la o varietate a contractelor electronice, foarte răspîndite, însă care nu sînt reglementate de legislația Republicii Moldova, dar, spre exemplu, de cea a SUA.

Deseori am fost în situația în care am dat click pe un buton de „I accept” sau „Sînt de acord” pentru a beneficia de un serviciu online – gratuit sau nu. Este acesta un contract sau nu? Evident că da! Apăsînd pe un buton anume pe o pagina web nu poate să reprezinte decît acceptarea ofertei prezentate mai sus și, în consecință, avem un acord de voință între cel ce pune la dispoziție serviciul și cel care vrea să-l folosească. Asemenea contracte de adeziune poartă denumirea de contract de tip *click-wrap*. Aceste contracte au fost pe deplin acceptate de instanțele americane și chiar aplicate. Au existat și cazuri în care unele dispoziții au fost considerate ca fiind abuzive și, ca atare, aplicarea lor nu a fost acceptată de instanțe. Dar restul contractului a rămas, în continuare, valabil¹¹⁹.

În concluzie, menționăm și avantajele contractelor electronice. Costurile sale sînt minime, indiferent de distanța dintre parteneri, eliminîndu-se în totalitate costurile generate de transportul persoanelor implicate în negociere. Orice contract electronic poate fi rapid și comod încheiat. Deși aceste contracte, uneori, sînt privity cu o anumită doză de scepticism, pledăm totuși pentru faptul că ele au un grad securizat avansat, datorită aplicării semnăturii digitale și a mecanismului de criptare a acestora, ceea ce reduce considerabil posibilitatea comiterii anumitor fraude.

Avînd în vedere faptul că și contractele de tip *click-wrap* sînt foarte răspîndite și cunoscute practic fiecărui utilizator al Internetului, considerăm că ar fi bine să fie reglementate și acestea, pentru a evita eventualele abuzuri din partea prestatorilor de servicii în spațiul virtual.

PROMISIUNEA SINALAGMATICĂ

Tomuș Alexandrina

Coordonator științific: **Roba Roxana Maria**, asist. univ., drd.

Recenzent: **Tomuș Alexandrina Camelia ***

Abstract: *The main subject of the paper represents the reciprocal promise of sale. The reciprocal promise of sale is the contract through which both parts of the deal consent to end a contract of sale, whose essential elements are already settled. The present work is upon the juridical statute of the reciprocal promise of sale in Romania and a comparison with the juridical statute of the issue in France.*

I. Noțiuni introductive

Promisiunea sinalagmatică de vînzare este contractul prin care ambele părți se obligă ferm să încheie în viitor un contract de vînzare ale căror elemente esențiale (lucru vîndut și preț) sînt deja convenite. Ea este cunoscută în practica judiciară și în doctrină și sub denumirile de „antecontract”, „contract provizoriu”, „precontract”, „promisiune autonomă” sau „compromis de vînzare” (în dreptul francez).

Promisiunea sinalagmatică este un contract aparte, care nu se confundă cu două promisiuni unilaterale încrucișate (una de a vinde, iar cealaltă de a cumpăra) în privința aceluiasi bun și la același preț, deoarece acestea nu se întîlnesc în același plan realizînd un contract sinalagmatic (cu obligații reciproce și interdependente), ci fiecare rămîne inde-

¹¹⁹ Matei O., *Curs complet de comerț electronic*, Ed. HoliSun, Baia Mare, 2007, p. 23.

* Studentă la Universitatea Petru Maior, Facultatea de Științe Economice Juridice și Administrative, specializarea Drept.

pendentă, în cazul fiecăreia vânzarea neputându-se realiza decît prin ridicarea opțiunii de către cealaltă parte contractantă (consimțămînt distinct de cel prin care s-a realizat fiecare din cele două promisiuni unilaterale).

Așa cum rezultă din dispozițiile art. 971 și 1295 alin. 1 C. civ., vânzarea este în principiu un contract consensual, care este valabil încheiat și produce efecte deîndată ce părțile se înțeleg asupra lucrului vîndut și asupra prețului, fără a fi necesară îndeplinirea vreunei condiții de formă.

II. Utilitatea și autonomia promisiunii sinalagmatice

Plecînd de la faptul că promisiunea sinalagmatică de vânzare implică acordul de voințe al părților asupra lucrului vîndut și asupra prețului, o parte a doctrinei și jurisprudenței franceze au pus sub semnul întrebării autonomia promisiunii, unii autori considerînd-o de-a dreptul „artificială”, „inoportună” și „illogică”. În această optică, promisiunea sinalagmatică nu este altceva decît fie o vânzare condițională, fie una afectată de un termen suspensiv. Acestei concepții, care neagă autonomia promisiunii de vânzare, i s-au adus cîteva obiecții din cele mai serioase.

Astfel, în primul rînd, s-a remarcat faptul că semnarea actului autentic nu poate fi, în același timp, obiectul unei obligații asumate de părți și al unei condiții, deoarece se exclude reciproc, executarea obligațiilor contractuale depinzînd de voința părților contractante (la nevoie chiar putînd fi impuse prin forța de constrîngere a statului), pe cînd în cazul obligațiilor condiționale, însăși nașterea acestora depinde de un eveniment viitor și nesigur, întotdeauna exterior voinței părților, lăsat la voia hazardului, ori semnarea actului autentic nu este un eveniment exterior voinței părților, ci, dimpotrivă, unul depinzînd de această voință.

În al doilea rînd, termenul și condiția sînt modalități ale unui *contract încheiat*, pe cînd în cazul promisiunii sinalagmatice ceea ce este în discuție este *formarea* unui contract de vânzare care încă nu este încheiat.

Iată așadar suficiente motive care fac ca o parte semnificativă a doctrinei să recunoască utilitatea și autonomia promisiunii sinalagmatice de vânzare, contract aparte de vânzarea propriu-zisă.

Dacă din punct de vedere teoretic-conceptual putem conchide că promisiunea sinalagmatică nu se confundă cu vânzarea, avînd o existență autonomă, se pune totuși întrebarea ce rațiuni practice ar putea justifica încheierea unui asemenea contract, iar nu a vânzării propriu-zise?

Utilitatea practică a promisiunii sinalagmatice a fost scoasă pregnant în evidență în dreptul românesc începînd din momentul în care s-a introdus cerința formei autentice *ad validitatem* pentru înstrăinarea unor categorii de imobile, situație în care, dat fiind că autentificarea nu se putea realiza imediat ce părțile cădeau de acord asupra lucrului și asupra prețului, se ajungea la un acord prealabil vânzării propriu-zise, părțile asumîndu-și reciproc obligația de a se prezenta ulterior la notar vânzării. Promisiunea sinalagmatică de vânzare este tocmai acest acord.

În cazul în care forma este cerută de lege *ad validitatem*, consimțămîntul, care este un element structural al contractului, prin excepție de la regula consensualismului, nu poate fi dat decît în forma respectivă. Ea este imperativă, „*adică impusă, fără echivalent posibil, pentru a da valoare juridică manifestării de voință*”. Dacă forma nu este impusă de lege *ad validitatem*, vânzarea este consensuală, *adică* valabil încheiată prin simplu acord de voințe. Regula consensualismului nefiind însă de ordine publică, părțile pot deroga, stabilind prin voința lor că vânzarea respectivă nu este valabilă între ele decît prin autentificarea actului. Voința de „esențializare” a formei autentice, *adică* de ridicare a unui element obiectiv accesoriu la rangul de element esențial, fără de care vânzarea nu poate

lua naștere, trebuie să fie expresă. Diferența față de forma *ad validitatem* impusă de lege constă doar în faptul că în timp ce aceasta nu poate fi eludată de părți în nici un fel, cea convenită de părți poate fi înlăturată printr-un acord în sens contrar. Și în acest caz, ca și în cazul în care forma este impusă de lege, înțelegerea inițială are valoarea unei promisiuni sinalagmatice de vânzare.

Concluzia care se desprinde din cele ce preced este că promisiunea sinalagmatică de vânzare, ca instituție autonomă, distinctă de vânzarea propriu-zisă, subzistă în cazul în care precedă o vânzare solemnă în virtutea legii sau a unei stipulații contractuale neechivoce în acest sens.

III. Condițiile de validitate ale promisiunii sinalagmatice

Promisiunea sinalagmatică este un contact nenumit (nereglementat în mod expres de lege), fiind supusă normelor generale aplicabile în materie de contracte (art. 942-1206 C. civ.). Din punctul de vedere al condițiilor de validitate, promisiunea trebuie așadar să întrunească cerințele impuse contractelor în general (art. 948-968 C. civ.), dar întrucât este o proiecție a unei vânzări ferme, trebuie să întrunească, cu unele diferențe, și condițiile de validitate ale acestui contract.

A. Condițiile de formă

1. Soluția actuală în dreptul român

Încă de pe vremea când era în vigoare Decretul nr. 144/1958, practica judiciară și doctrina și-au pus problema dacă forma autentică impusă de art. 11 din acel act normativ pentru validitatea vânzărilor imobilelor la care se referea (terenurile cu și fără construcții din localitățile urbane) se cerea sau nu și în cazul promisiunilor sinalagmatice. După unele căutări, în final, jurisprudența instanței Supreme s-a cristalizat, în sensul că forma autentică era necesară pentru validitatea promisiunii, întrucât este vorba de un contract distinct de cel translativ de proprietate la care se referea textul de lege mai sus menționat. Doctrina a împărțit unanim această soluție.

Dat fiind faptul că odată cu adoptarea Legii nr. 247/2005 s-au reintrodus în legislația noastră dispoziții similare celor din art. 12 din Decretul nr. 144/1958, care prevăd posibilitatea pronunțării unei hotărâri judecătorești, care să țină loc de act autentic, în cazul când una din părțile unui antecontract avînd ca obiect un teren cu sau fără construcții refuză autentificare (art. 5 alin. 2 din Titlul X), problemele se pun în aceiași termeni și în prezent.

2. Privire comparativă cu soluția din dreptul francez

Problema promisiunii unui act solemn este reglementată în mod expres în unele legislații europene și diferă esențial de concepția românească în materie.

În dreptul francez, care nu reglementează prin lege problema în mod expres, predomină autoritar opinia că promisiunea unui contract solemn pentru a fi valabilă trebuie să fie și ea solemnă, dacă forma este cerută *ad validitatem* pentru protecția consimțămîntului părților.

După cum s-a subliniat, forma solemnă cerută de lege *ad validitatem* din rațiuni de protecție a voinței autorului unui act juridic are menirea de a tempera impulsul de a se angaja pripit, necugetat și de a-i atrage atenția asupra gravității actului pe care îl încheie, obligîndu-l prin temporizare la reflecție (prezentarea în fața notarului necesitînd timp), astfel încît angajamentul să fie bine gîndit și asumat în deplină cunoștință de cauză a consecințelor sale. În cazul unor asemenea acte solenne, manifestarea de voință nu poate avea valoare decît cu respectarea strictă a formei. Fără îndeplinirea acesteia actul nu există.

IV. Efectele promisiunii

Valabil încheiată, promisiunea sinalagmatică de vânzare dă naștere unui raport juridic de natură contractuală. Analiza acestui raport implică prezentarea obligațiilor promitentului-vînzător și a obligațiilor promitentului-cumpărător. În același context, se

impune analiza problemelor legate de transmisiunea și cesiunea acestor obligații, precum și a duratei în timp a efectelor promisiunii.

A. Obligațiile promitentului-vînzător

Întrucît promisiunea este un contract autonom, distinct de vînzarea propriu-zisă, dă naștere unor drepturi și obligații specifice, care nu se confundă cu cele care își au izvorul în contractul de vînzare.

Promitentului-vînzător îi revin: **ca obligații principale**, prezente în orice promisiune, obligația de a nu înstrăina sau greva în folosul altei persoane lucrul promis, obligația de a nu încheia cu terții acte juridice susceptibile de a restrînge sau înlătura drepturile promitentului-vînzător, obligația de a consimți la autentificarea vînzării, iar **ca obligații secundare**, ocazional, dacă părțile convin astfel, obligația de a preda anticipat promitentului-cumpărător lucrul promis, precum și obligația de a permite promitentului-cumpărător să construiască pe terenul care formează obiectul promisiunii.

Promisiunea în discuție fiind sinalagmatică, prezintă trăsăturile contractelor din această categorie, orice obligație revenind unei părți contractante avîndu-și corespondentul într-un drept corelativ simetric în favoarea celeilalte părți contractante. Prin urmare, analiza obligațiilor, revenind unei părți contractante, trebuie făcută în corelație cu dreptul celeilalte părți.

1. Obligația principală de a nu înstrăina sau greva în folosul unei terțe persoane lucrul promis

Din momentul încheierii promisiunii se naște în sarcina promitentului-vînzător obligația personală de a nu înstrăina lucrul promis sau de a nu-l greva în favoarea unui terț.

Obligația poate fi stipulată în mod expres, dar chiar și în lipsa unei asemenea stipulații ea subzistă implicit (tacit) în toate promisiunile, întrucît este de neconceput reiterarea ulterioară a consimțămîntului și perfectarea vînzării fără păstrarea bunului promis la dispoziția promitentului-cumpărător.

Promisiunea nefiind translativă de proprietate, promitentul-vînzător rămîne proprietar al lucrului promis, păstrîndu-și toate atributele acestui drept, inclusiv acela de dispoziție juridică (*jus abutendi*). Așadar, obligația de a nu înstrăina nu se confundă cu inalienabilitatea (indisponibilizarea) convențională, fiind doar o simplă obligație personală.

Obligația personală de a nu înstrăina și clauza de inalienabilitate sînt diferite din mai multe puncte de vedere.

În primul rînd, clauza de inalienabilitate nu poate fi asumată decît expres cu prilejul încheierii unui act translativ de proprietate, în timp ce obligația de a nu înstrăina poate fi asumată și tacit.

Apoi, în timp ce clauza de inalienabilitate dă naștere unei indisponibilizări reale, fiind atașată direct lucrului, atrăgînd nu numai inalienabilitatea propriu-zisă, ci și insesizabilitatea (imposibilitatea urmăririi silite a bunului de către creditorii proprietarului), precum și imposibilitatea ipotecării, obligația de a nu înstrăina decurgînd din promisiune este personală, neatrăgînd niciuna din consecințele de mai sus.

În fine, în timp ce sancțiunea atrasă de încălcarea clauzei de inalienabilitate este nulitatea relativă, care nu are nici o legătură cu necesitatea stabilirii vreunei culpe în sarcina proprietarului care a nesocotit-o sau a terțului dobînditor, sancțiunea încălcării obligației personale de a nu înstrăina se rezolvă prin daune-interese (art. 1075 C. civ.), avînd ca temeii culpa debitorului (art. 1078 și 1082 C. civ.).

2. Obligația principală de a nu încheia cu terții acte juridice susceptibile de a restrînge sau înlătura drepturile promitentului-cumpărător

Deși promitentul-vînzător își păstrează intacte pînă la data vînzării toate atributele dreptului de proprietate (*jus utendi, jus fruendi, jus abutendi*) în privința bunului care formează obiectul promisiunii, libertatea lui este îngrădită, în sensul că, sub sancțiunea

angajării răspunderii contractuale, trebuie să se abțină să încheie cu terții acte care ar putea restrânge sau înlătura drepturile promitentului-cumpărător.

Așa, de pildă, trebuie să se abțină să încheie un contract de locațiune cu un terț în condiții care l-ar obliga pe promitentul-cumpărător să respecte fără voia lui un asemenea contract și după data perfectării vânzării (art. 1441 C. civ.).

3. Obligația principală de a consimți la autentificarea vânzării

Promisiunea sinalagmatică este înțelegerea precontractuală cea mai apropiată de vânzare, părților nemairămînindu-le decît să consimtă în fața notarului asupra vânzării propriu-zise, ale cărei elemente esențiale (lucru vîndut și preț) sînt deja fixate prin acordul realizat la încheierea promisiunii, obligația de a consimți, fiind și ea asumată ferm de ambele părți contractante. Chiar dacă promisiunea are ca obiect un bun imobil, obligația promitentului-vînzător, (respectiv, dreptul promitentului-cumpărător la autentificare), fiind una de a face, are o natură mobilă, iar nu imobilă, ceea ce atrage importante consecințe, cum sînt cele legate de prescripția extinctivă, legea aplicabilă contractului care conține elemente de extraneitate, competența instanțelor judecătorești de a soluționa conflictele dintre părți.

4. Obligația secundară de a preda anticipat bunul promitentului-cumpărător

Pe lîngă obligațiile principale, fără de care promisiunea este de neconceput, facultativ, părțile pot stipula și obligația secundară a promitentului-vînzător de a preda promitentului-cumpărător bunul care formează obiectul înțelegerii spre a fi folosit de acesta înaintea perfectării vânzării.

Promisiunea nefiind translativă de proprietate, folosința lucrului este conferită promitentului-cumpărător cu titlu de detenție precară.

Oricum am califica această folosință (locațiune, comodat, drept nenumit etc.), ea constituie un drept personal (de creanță) cu conținut patrimonial, care poate fi atribuit ca atare în cazul unui partaj survenit înaintea perfectării vânzării, dacă a aparținut în coproprietate (devălmășie) la doi sau mai mulți titulari promitenți-cumpărători.

Fiind un simplu detentor precar, promitentul-cumpărător care construiește fără acordul promitentului-vînzător pe terenul care, prin ipoteză, formează obiectul promisiunii este un constructor de rea-credință. Practic însă el nu va fi sancționat ca atare conform dispozițiilor art. 494 C. civ. decît atunci cînd vânzarea nu se perfectează, punîndu-se problema restituirii prestațiilor făcute în temeiul promisiunii. Cînd vânzarea se perfectează, prin jocul accesiiunii imobiliare (art. 494 C. civ.) și al confuziunii (art. 1154 C. civ.) cumpărătorul-constructor devine proprietar al construcției, iar creanța sa în despăgubire contra proprietarului terenului se stinge.

5. Obligația secundară de a permite promitentului-cumpărător să construiască pe terenul care formează obiectul promisiunii

Promitentul-vînzător poate concede promitentului-cumpărător prin contract (fie odată cu încheierea promisiunii, fie ulterior) dreptul de a construi pe terenul care formează obiectul promisiunii, caz în care promitentul-cumpărător devine titularul unui drept de suprafață asupra construcției ridicate de el înaintea perfectării vânzării.

B. Obligațiile promitentului-cumpărător

Promitentului-cumpărător îi revine obligația principală de a autentifica contractul de vânzare și obligația accesorie, stabilită facultativ prin voința părților, de a plăti anticipat prețul vânzării în tot sau în parte.

1. Obligația principală de a consimți la autentificarea contractului de vânzare

Ca și promitentul-vînzător, promitentul-cumpărător are obligația principală de a consimți la autentificarea contractului promis. Este o obligație „în oglindă”, perfect simetrică celei a promitentului-vînzător.

2. Obligația secundară de a plăti anticipat prețul vânzării în tot sau în parte

Contract distinct de vânzare, promisiunea nu dă naștere prin ea însăși obligației de plată a prețului specifice vânzării, dar părțile pot conveni ca promitentul-cumpărător să plătească anticipat, în tot sau în parte, prețul vânzării. Acest lucru, de regulă, se întâmplă când promitentul-cumpărător i se predă bunul cu anticipație spre folosință.

Într-o asemenea situație se prezumă pînă la proba contrară fiecare parte a dobîndit dreptul să beneficieze de folosința bunului pe care l-a primit de la cocontractant (promitentul-vînzător — prețul, iar promitentul-cumpărător — lucrul care formează obiectul vânzării) fără să datoreze celuilalt un echivalent al „lipsei de folosință”, prestațiile anticipate echilibrîndu-se reciproc.

V. Consecințele nerespectării promisiunii

Promisiunea sinalagmatică poate fi încalcată fie prin înstrăinarea de către promitentul-vînzător a bunului promis către un terț, fie prin refuzul autentificării vânzării promise.

A. Înstrăinarea bunului promis către un terț

Promisiunea sinalagmatică, așa cum am văzut, nu este un contract translativ de proprietate, pînă la perfectarea vânzării promitentul-vînzător bucurîndu-se de toate atributele dreptului de proprietate, fiind ținut doar de o obligație personală de a nu înstrăina bunul promis.

În aceste condiții, promitentul-vînzător poate fi tentat ca înaintea perfectării vânzării să înstrăineze unui terț bunul promis. Firește, o asemenea conduită constituie o violare a promisiunii, care poate atrage răspunderea promitentului-vînzător, acesta urmînd a fi obligat la daune-interese. Problema, care se pune, este însă de a ști ce posibilități de acțiune are contra terțului promitentul-cumpărător înșelat în așteptările sale. În această privință, soluțiile diferă după cum terțul a fost de bună-credință sau de rea-credință.

1. Situația cînd terțul a fost de bună-credință

Dacă la data înstrăinării bunului de către promitentul-vînzător terțul a fost de bună-credință, ignorînd fără culpă încheierea anterioară a promisiunii, soluțiile diferă după cum actul de înstrăinare în favoarea terțului este cu titlu oneros sau cu titlu gratuit.

a. Actul încheiat cu terțul este cu titlu oneros

Dacă actul prin care promitentul-vînzător a înstrăinat bunul terțului este cu titlu oneros (vînzare, schimb, întreținere, rentă viageră), titlul de proprietate dobîndit de terț este inatacabil, promitentul-cumpărător neavînd nici o acțiune contra acestuia.

În materie de imobile, notarea promisiunii de vînzare în cartea funciară în temeiul art. 40 din Legea nr. 7/1996, privind cadastrul și publicitatea imobiliară, face ca aceasta să devină opozabilă terților, impunîndu-se să fie respectată. Cînd promisiunea nu este notată în cartea funciară, dar terțul are cunoștință de existența ei pe altă cale, acesta este de rea-credință, fiind tratat ca atare.

b. Actul încheiat cu terțul este cu titlu gratuit

Dacă actul prin care terțul dobîndește proprietatea este cu titlu gratuit (donație), buna sa credință este lipsită de efecte, deoarece prin aplicarea conjugată a regulilor care guvernează acțiunea pauliană și principiul *nemo liberalis nisi liberatus* (nimeni nu poate face liberalități pînă nu este eliberat de datoriile sale), titlul său de proprietate poate fi declarat inopozabil promitentului-cumpărător, la cererea acestuia.

2. Situația cînd terțul a fost de rea-credință

În cazul în care terțul dobînditor este de rea-credință, știind sau trebuind să știe despre existența promisiunii, el este în culpă, și poate fi tras la răspundere de promitentul-cumpărător pe teme delictual (art. 998), putînd fi obligat la daune-interese.

Este suficient ca terțul să fi avut cunoștință sau să fi trebuit să aibă cunoștință despre existența contractului, la a cărui violare participă, pentru ca răspunderea lui să fie

angajată, nefiind necesară fraudă calificată care comportă din partea lui și intenția de a-l păgubi pe promitentul-cumpărător.

La cererea promitentului-cumpărător, instanța de judecată va putea pronunța cu titlu de reparație în natură a daunei suferite de acesta inopozabilitatea față de el a contractului de înstrăinare încheiat între promitentul-vînzător și terț.

B. Refuzul autentificării vînzării promise

Nerespectarea promisiunii poate lua și forma refuzului autentificării vînzării promise, adică a îndeplinirii obligației principale asumate, care poate proveni atît din partea promitentului-vînzător, cît și din partea promitentului-cumpărător.

Este de principiu că refuzul îndeplinirii unei obligații legale asumate dă dreptul creditorului de a cere executarea silită a acesteia. În acest sens, art. 1073 C. civ. stipulează că „creditorul are dreptul de a dobîndi executarea exactă a obligației, și în caz contrar are dreptul la dezdăunări”.

Referitor la obligațiile de a face, principiul este că „se schimbă în dezdăunări în caz de neexecutare din partea debitorului” (art. 1075 C. civ.), dar prin excepție „nefiind îndeplinită obligația de a face, creditorul poate asemenea să fie autorizat a o aduce el la îndeplinire cu cheltuiala debitorului” (art. 1077 C. civ.). Îndeplinirea obligației de a face de către creditor pe seama debitorului este funcțională doar în cazul în care este vorba despre o obligație care nu implică în mod necesar fapta personală a debitorului, fiind de principiu că pentru obligațiile care, din contra, implică acest lucru, nu există posibilitatea de constrîngere directă, idee sintetizată în cunoscutul adagiu *nemo praece cogi potest ad factum*.

Problema care se pune este dacă obligația de a consimți la vînzare în formă autentică poate fi executată silit direct sau nu, executarea silită prin echivalent prin plata de daune interese fiind în afara oricărei discuții. În acest context, urmează să prezentăm soluția admisă actualmente în dreptul românesc, critica acestei soluții și soluțiile pe care le preconizăm în cazul refuzului autentificării vînzării promise.

1. Soluția admisă actualmente în dreptul românesc. Admisibilitatea suplínirii consimțămîntului prin hotărîre judecătorească.

Pînă de curînd, practica noastră judiciară și doctrina admiteau unanim că promisiunea sinalagmatică de vînzare, încheiată în forma unui înscris sub semnătură privată sau chiar verbal (în acest caz, cu condiția de a putea fi dovedită prin alte mijloace de probă decît înscrisul), dă dreptul părții care și-a executat obligațiile sau se declară gata a o face să obțină în caz de refuz din partea celeilalte părți pronunțarea unei hotărîri judecătorești care să țină loc de act autentic de vînzare, chiar dacă pentru înstrăinarea bunului care a format obiectul acesteia legea impune forma autentică *ad validitatem*.

De altfel, în final, recent, s-au reintrodus în legislația noastră norme care prevăd în mod expres posibilitatea pronunțării unei hotărîri judecătorești care să țină loc de act autentic în cazul refuzului uneia dintre părțile care au încheiat un antecontract de vînzare cu privire la un teren cu sau fără construcții (art. 5 alin. 2 din Titlul X al Legii nr. 247/2005). Această situație legislativă, așa cum vom vedea în cele ce urmează, nu este în măsură să înlătore neajunsurile juridice ale admisibilității soluției pronunțării unei hotărîri care să țină loc de act autentic.

Bibliografie

1. Dan CHIRICĂ, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, vol. I, Editura C.H. Beck, București, 2008.
2. Francisc DEAK, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, vol. I, Editura Universul Juridic, București, 2007.
3. Ioan POPA, *Contractul de vînzare-cumpărare. Studiu comparativ de doctrină și jurisprudență*, Editura Universul Juridic, București, 2008.

4. *Revista română de jurisprudență*, numărul 1/2009, Editura Universul Juridic, București, 2009.

DESCENTRALIZAREA ADMINISTRATIVĂ – EFECT AL REFORMEI ADMINISTRAȚIEI PUBLICE LOCALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Zarișneac Ludmila, studentă, Facultatea de Drept,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Rusu Vladimir**, drd., lector univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Recenzent: **Botnari Elena**, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Abstract: *This article contains information about local public administration reform in the Republic of Moldova and its effects. As a result of this reform is the decentralization process, that is a juridical system, characterized by granting the right to exert the public power to local authorities. During 17 years public administration suffered many changes and the implementation of different reforms had not just benefits, but some errors also. Now, Moldova is looking for a better reform in order to correspond to the European standards and to give to local authorities more rights in administration, solving problems and satisfaction of social interests.*

Prezentul articol abordează una din actualele teme ale administrației publice și anume, descentralizarea, actualitatea constind în faptul că în prezent se atestă o tendință tot mai mare de a reforma sistemul administrației publice conferindu-i tendințe europene. Scopul acestui articol este de a evidenția efectele reformei administrației publice locale în Republica Moldova și, în special, nivelul de descentralizare rezultat. Este incontestabil faptul că buna guvernare este o artă, iar orice artă a guvernării are nevoie de instrumente adecvate, punctuale și consistente cu scopul pe care-l urmăresc. Succesul oricărei activități de administrare a treburilor publice se află în raport direct proporțional cu însușirea unor tehnici de gestionare, management calitativ, stabilirea unor criterii și standarde de furnizare a unor servicii cetățenilor. Este nevoie încă de multe schimbări și îmbunătățiri în sistemul administrației publice din Republica Moldova, pentru ca rezultatele să fie pe măsura așteptărilor cetățenilor. De aceea, reforma administrației publice locale și căutarea unui model optimal pentru descentralizare administrativă a devenit o prioritate de acțiune în Republica Moldova.

Descentralizarea reprezintă un sistem de organizare administrativă care permite colectivităților umane sau serviciilor publice să se administreze între ele însele, sub controlul statului, care le conferă personalitate juridică, le permite constituirea unor autorități proprii și le deotează cu resursele necesare. Esența descentralizării administrative constă în transferarea unor atribuții ale diverselor autorități centrale unor autorități care funcționează în unitățile administrativ-teritoriale (regionale) și chiar autorităților colectivităților locale. Prin descentralizare, administrația publică devine mai eficientă și mai operativă, problemele care interesează populația nu se mai îndosariază în birourile ministeriale, ci ele se soluționează la nivele inferioare, în condiții de oportunitate și de operativitate sporită. Descentralizarea cunoaște două forme: descentralizarea administrativă teritorială și descentralizarea tehnică.

Descentralizarea care privește colectivitățile locale poartă denumirea de *descenztralizare administrativă teritorială*, iar cea care are în vedere serviciile administrației publice de stat se numește *descenztralizare tehnică*.

Descentralizarea administrativă teritorială este legată de recunoașterea colectivităților locale și a dreptului acestora de a se administra ele însele. Pentru ca o colectivitate locală să fie considerată descentralizată este necesar să fie îndeplinite următoarele condiții:

- colectivitatea locală să beneficieze de personalitate juridică;
- colectivitatea locală să dispună de autorități administrative proprii;
- supravegherea colectivității locale de către autorități numai prin intermediul unor forme de control stabilite de lege.

Într-o descentralizare administrativă, în condiții mai bune, se pot realiza interesele locale, serviciile publice locale putând fi conduse mai eficient de către autoritățile locale într-un regim în care nu au obligația să se conformeze ordinelor și instrucțiunilor de la centru.

În cazul unei descentralizări adecvate, măsurile și deciziile pot fi luate mai operativ de către autoritățile locale, iar resursele materiale și financiare și chiar forța de muncă poate fi folosită cu mai mare eficiență și care ar răspunde unor nevoi prioritare pe care autoritățile locale le cunosc mai bine decât autoritățile centrale.

Există o legătură puternică între reforma administrației publice și descentralizare. Crearea unor condiții de muncă adecvate (privind salarizarea și posibilitățile de construire a unei cariere) e o condiție necesară pentru existența unor instituții de autogovernare locală puternice, care să asigure o descentralizare eficientă.

La prima vedere s-ar părea că legislația administrației publice locale în RM a fost racordată pe deplin la tradițiile europene și principiile constituționale, stipulate în articolul 109, precum și în Carta Europeană a Autonomiei Locale. În realitate, fiecare încercare de a reforma sistemul administrației publice are nobila intenție să evite experiența negativă acumulată în administrația publică. Însă sistemul administrației publice locale, plămădit în baza principiilor constituționale, din diferite motive, atât de ordin obiectiv, cât și de ordin subiectiv, nu are posibilitate să dea dovadă de a fi eficient și stabil.

Majoritatea țărilor în tranziție, printre care și Moldova, au moștenit o administrație publică problematică din mai multe puncte de vedere:

- angajații săi erau supuși presiunilor politice și erau vulnerabili la nivel individual;
- birocrăția în întregul său avea o foarte mică responsabilitate politică față de cetățeni sau față de partide;
- administrația publică ducea lipsă de pregătire profesională și de informațiile necesare pentru a participa la elaborarea politicilor într-o lume nouă, de democrație de piață;
- datorită controlului exercitat de stat asupra tuturor organizațiilor, lipsa o etică a administrației publice, deoarece distincția dintre „funcționarii publici” și alte categorii de angajați guvernamentali era neclară.

Pentru a remedia gradat această situație, toate reformele administrației publice din țările Europei Centrale urmăresc, într-o anumită măsură, unele dintre următoarele aspecte:

- să înlocuiască o parte dintre angajații din administrația publică cu alții, având alte competențe profesionale și alte preferințe;
- să ofere vechilor și noilor funcționari publici o serie de stimulente, pentru ca aceștia să-și modeleze o atitudine corespunzătoare;
- să înzestreze funcționarii publici cu o pregătire profesională, care să le permită să răspundă adecvat stimulentei oferite.

Descentralizarea în administrația publică este un regim juridic în care rezolvarea problemelor locale nu se mai face de funcționari numiți de la centru, ci de către cei aleși de corpul electoral. În acest regim administrativ, statul conferă unor autorități publice și dreptul de exercitare a puterii publice în unele probleme. Acest regim juridic se fundamentează, în plan material, pe un patrimoniu propriu al unităților administrativ-teritoriale, distinct de cel al statului, care asigură mijloacele necesare pentru satisfacerea intereselor locale.

„Gradul descentralizării administrative depinde de:

- a. modul în care sînt organizate autoritățile administrației publice locale și raporturile lor cu cele centrale. Dacă autoritatea centrală are dreptul de a dizolva, de a demite sau de a suspenda autoritatea locală și cu cît aceste drepturi se exercită mai frecvent, descentralizarea va fi mai mică;
- b. numărul serviciilor publice date în competența autorităților locale;
- c. forma în care se exercită controlul special efectuat de autoritatea centrală”¹²⁰.

Procesul de descentralizare în Republica Moldova a fost realizat prin descentralizarea serviciilor publice fără a fi urmat și de o descentralizare reală a resurselor financiare, ce a condiționat incapacitatea autorităților publice locale noi formate de a-și onora obligațiile sale față de cetățeni.

În RM există un deficit de reușite pe terenul descentralizării administrative. Această situație se referă în special la dezechilibrul existent între resursele disponibile la nivel local și funcțiile stipulate prin lege autorităților locale. Acest dezechilibru a servit mult timp drept un argument puternic în favoarea unei centralizări pe verticală a deciziilor care se iau la nivelul autorităților locale (de ordin bugetar, administrativ, social), ceea ce a inhibat încrederea cetățeanului în autoritatea publică. Mult timp s-a considerat că acest control impus de sus îl va face mai „ascultător” pe funcționarul public local și va spori, prin urmare, eficiența acțiunilor sale.

„Sub aspect cronologic, pot fi identificate 3 perioade pe parcursul cărora în Republica Moldova s-au făcut eforturi de a crea un sistem nou al administrației publice:

1. 1991-1994 – perioada de tranziție, în care a început procesul de trecere de la formele hipercentralizate de guvernare la forme moderne de administrare, a fost adoptată „Legea cu privire la bazele autoadministrării locale”, concepută în spiritul principiilor fundamentale ale administrației publice locale. Cel mai important document pentru crearea cadrului legislativ al administrației publice a devenit Constituția RM. Conform art. 109 al Constituției, „administrația publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților administrației publice locale și consultarea cetățenilor în problemele locale de interes deosebit.
2. 1994-1997 – perioadă marcată de adoptarea unui pachet de legi, care a constituit premisele unui nou sistem de administrație locală, perfecționarea lui în continuare (Legea privind administrația publică locală, Legea cu privire la alegerile locale).
3. 1997-... – se caracterizează prin eforturi depuse în vederea adaptării reformelor în administrația publică locală la noile condiții social-economice de dezvoltare a societății, una din direcțiile principale în procesul de reformare fiind trecerea la autoadministrarea locală”¹²¹. Evoluțiile produse în această perioadă nu au încetățenit spiritul și valorile descentralizării administrative, fiindcă nu au determinat apariția unui nou model de autonomie locală, recunoscută pretutindeni în Europa Centrală și de Vest, prin acceptarea și garantarea realizării principiilor stipulate în Carta Europeană a Autonomiei Locale.

Reformele în administrația publică locală, implementate în RM, au avut o serie de eșecuri. Astfel, Legea privind administrația publică locală din 1994 reproducea reglemen-

¹²⁰ Preda Mircea, *Autoritățile administrației publice*, București, Editura Lumina Lex, 1999, p.636, 638.

¹²¹ Platon M., Simboteanu A., Popescu T., Deliu T., *Reforma administrației publice în Moldova: realizări și perspective*, Chișinău, 2001.

tările constituționale privind principiile în ale căror bază se organizează administrația publică locală. Însă, lipsa mecanismului descentralizării anihila aceste principii, dându-le un caracter mai mult decorativ în arhitectura organizării administrației publice locale. Ve-neau în contradicție cu principiul autonomiei locale și prevederile alin. 2 al art.10, care stipulau că în domeniile ce nu țin de competența lor exclusivă, unitățile administrativ-teritoriale se subordonează Guvernului. Astfel, se încalcă principiul autonomiei locale. Unitățile administrativ-teritoriale nu pot fi subordonate Guvernului, acesta trebuie să-și exercite atribuțiile în teritoriu prin serviciile publice specializate, desconcentrate și prin reprezentanți numiți (prefecți).

Noua Lege privind administrația publică locală din 1998 a reparat greșelile pe care le conținea cea din 1994, introducând instituția prefectului, în schimb, conținea un șir de neclarități, care nu permiteau o descentralizare efectivă a serviciilor publice. Nu erau clar delimitate competențele comunei, orașului și județului, ceea ce ducea la un amestec în gestiunea serviciilor publice.

Legea din 2003 privind administrația publică locală, repeta erorile vechii legislații. Fără mari schimbări a rămas problema competențelor autorităților publice de diferit nivel sau, altfel spus, mecanismul descentralizării serviciilor publice. Autonomia locală a rămas iarăși la nivel declarativ, competențele de care dispun autoritățile publice locale nefiind acoperite cu resurse financiare suficiente, iar abrogarea instituției prefectului a făcut ca relațiile de colaborare dintre autoritățile de nivelul I și II și autoritățile centrale să se transforme în relații de subordonare.

La fiecare abordare legislativă (1994, 1998, 2001, 2003) au fost admise unele și aceleași neajunsuri generate mai mult de interesele politice, decât de interesele cetățenilor. Printre acestea vom evidenția următoarele:

- (1) la stabilirea domeniilor de activitate și a competențelor atribuite APL, nu s-a ținut cont de caracterul complet și exclusiv al acestor atribuții;
- (2) nu a fost înțeleasă relația între interesul de nivel local, raional și interesul național, care trebuie să definească motivul, amploarea și tipul de competențe transmise către fiecare nivel de autoritate, în parte. Comunele, orașele, municipiile – responsabile numai de servicii ce țin de interesul colectivității respective, raionul – responsabil numai de serviciile publice, ce au interes pentru populația raionului, iar nivelul central – responsabil de serviciile desconcentrate ce corespund intereselor naționale;
- (3) multe competențe recunoscute ca drepturi ale autorităților publice raionale și locale au fost amestecate, dublate ori au fost transmise pur formal, în acest fel, lăsând un larg spațiu de discreție autorităților publice centrale și raionale.

În prezent este în vigoare Legea privind administrația publică locală din 28.12.2006, care, la fel ca și cea precedentă, nu a introdus instituția prefectului, necesară pentru a evita subordonarea autorităților administrativ-teritoriale Guvernului, care poate să realizeze controlul lor prin intermediul reprezentantului său în teritoriu. Descentralizarea corectă și eficientă este esențială în procesul reformei administrației publice locale, deoarece presupune o delimitare clară a atribuțiilor și surselor de venit ale autorităților centrale și locale după anumite reguli, astfel încât autonomia locală să fie garantată și autoritățile locale să poată gestiona independent problemele de interes local și resursele materiale și financiare pe care le au la dispoziție.

„În scopul unei descentralizări eficiente, care ar putea ameliora sistemul APL, experții IDIS „Viitorul” au propus restabilirea instituției reprezentantului statului în teritoriu, responsabil de gestionarea serviciilor publice desconcentrate, constituind veriga de legătură și colaborare între administrația publică centrală și locală. Prin restabilirea acestei

instituții se va face reală posibilitatea ca autoritățile publice locale să fie ferite de intervențiile nejustificate ale administrației publice centrale și să aibă posibilitate să se concentreze asupra problemelor dezvoltării sociale a localităților respective¹²².

„Efectele descentralizării se resimt la nivelul fiecărei colectivități locale, măsura fiind dată de gradul de:

- ✓ Conștientizare a cetățenilor privind rolul lor în procesul administrării;
- ✓ Deschidere a administrației publice locale față de aplicarea inovațiilor în gestionarea treburilor publice;
- ✓ Capacitate administrativă a autorităților administrației publice, resursele și capitalul relațional.

Alte date prin care poate fi evaluat impactul descentralizării se referă la percepțiile cetățenilor asupra procesului. Cetățenii nu cunosc termenul și nici beneficiile descentralizării. Cca 22% dintre respondenți susțineau în 2004 că descentralizarea este necesară, față de 20%, care susțineau necesitatea re-centralizării puterii în stat, în timp ce alte 25% au indicat că „această problemă nu are nici o importanță pentru ei”¹²³.

În concluzie, putem afirma că nivelul actual al descentralizării în Republica Moldova cere perfecțiune continuă, Republica Moldova aflându-se în căutarea și implementarea unui sistem de administrație publică locală, care ar corespunde anumitor principii și standarde stipulate în documente internaționale, pe care statul le-a acceptat și s-a angajat să le implementeze, îmbinându-le armonios cu tradițiile și obiceiurile existente.

RĂSPUNDEREA CIVILĂ DELICTUALĂ PENTRU FAPTA PROPRIE A PERSOANEI JURIDICE

Zecseș Adrian

Conducător științific: **Sabău-Pop Olimpiu A.**, asist. univ., drd.

Recenzent: **Zecses Adrian Viorel***

Abstract: *A legal person, also called juridical person or juristic person, is a legal entity through which the law allows a group of natural persons to act as if they were a single composite individual for certain purposes, or in some jurisdictions, for a single person to have a separate legal personality other than their own.*

Persoana juridică este subiect de drept civil. În absența unei definiții legale a persoanei juridice doctrina a sintetizat principalele trăsături caracteristice:

- o „entitate”, un ansamblu de elemente umane și materiale care îndeplinesc condițiile prevăzute de lege, având calitatea de titulară de drepturi și obligații¹²⁵.
- un „subiect colectiv de drepturi și obligații” care trebuie să întrunească condițiile cerute de lege și să urmărească realizarea unui scop¹²⁶.

Este cunoscut că ființa însăși a persoanei juridice se exprimă prin organele sale care, spre deosebire de reprezentanți, sînt părți intrinseci ale acesteia. Cînd vorbim de

¹²² Popa V., *Efectele descentralizării: rolul reprezentantului Guvernului în unitățile administrative-teritoriale*, Chișinău, Editura TISH, 2008.

¹²³ Comea V., *Probleme sociale ale perfecționării activității administrației publice locale*, (teză de doctor în sociologie), Chișinău, 2008.

* Student la Universitatea Petru Maior, Facultatea de Științe Economice Juridice și Administrative, specializarea Drept.

¹²⁵ G. Boroș, *Drept civil, Persoanele*, Editura All Beck, București, 2001, p. 107.

¹²⁶ E. Poenaru, *Drept civil. Teoria generală. Persoanele*, București, Editura All Beck, p. 378-379.

organele persoanei juridice, nu avem în vedere două entități juridice de sine stătătoare – persoana juridică, pe de o parte, și organele acesteia, pe de altă parte, – ci ne aflăm în fața unei singure entități – persoana juridică – ce se exprimă prin organele sale.

În literatura juridică interbelică, Matei B. Cantacuzino spunea că persoana juridică nu este doar o simplă ficțiune, ci rezultatul unei nevoi reale destinate a satisface interesele colective, prin unirea energiilor individuale.

În literatura juridică franceză contemporană se susține că persoana juridică este o „*ficțiune*”. În acest sens, persoana juridică este definită ca un grup dotat în anumite condiții cu o personalitate juridică mai mult sau mai puțin completă, subiect de drept fictive, care are aptitudinea comună de a fi subiect de drepturi și obligații și este supusă unui regim variabil.

Alți autori au definit persoana juridică ca fiind orice „colectivitate umană care are calitatea de subiect de drept distinct, se bucură de o organizare proprie și de un patrimoniu propriu pentru realizarea unui anumit scop.

De-a lungul timpului, în doctrină au fost formulate mai multe teorii care au influențat concepțiile privind fundamentul răspunderii civile delictuale a persoanei juridice:

- Teoria Ficțiunii;
- Teoria realității concrete;
- Teoria realității tehnice.

Temeiul legal al persoanei juridice este Decretul nr. 31/1954¹²⁷ privitor la persoanele fizice și persoanele juridice, unde sînt consacrate norme cu privire la denumirea, sediul, modalitățile de încetare a persoanei juridice și totodată se face referire și la condițiile răspunderii persoanei juridice, fie că este o persoană juridică de drept privat, fie de drept public.

Se prevede prin art. 26 din Decretul nr. 31/1954, printr-o enumerare, că sînt în condițiile legii, persoane juridice:

- Organele locale ale puterii de stat, organele centrale locale ale administrației de stat și celelalte instituții de stat, dacă au un plan de cheltuieli propriu și dreptul să dispună independent de creditele bugetare acordate.

- Întreprinderile și organizațiile economice de stat și celelalte organizații socialiste de stat cu gospodărire socialistă deplină.

- Gospodăriile agricole colective, celelalte organizații cooperatiste și orice organizații obștești, ca și societățile de colaborare economică, dacă potrivit legii ori actului administrativ care le înființează sau potrivit prevederilor actului de înființare ori statutului, au un patrimoniu distinct.

- Instituțiile anexe, dacă au un plan de cheltuieli propriu și dreptul să dispună independent de creditele acordate, precum și întreprinderile anexe, dacă au gospodărire socialistă deplină.

- Orice altă organizație socialistă care are o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu afectat realizării unui anume scop, în acord cu interesul obștesc.

Articolul 28 din Decretul nr. 31/1954 privind statutul persoanelor juridice stabilește modurile de înființare a persoanei juridice:

- prin actul de dispozițiune al organului competent sau administrativ de stat;

- prin actul de înființare al celor care o constituie, recunoscut de organul puterii sau administrației de stat, competent a verifica dacă sînt întrunite condițiile legii ca aceea persoana juridică să poată lua ființă;

- prin actul de înființare al celor care o constituie cu prealabila autorizare a organului puterii sau administrației de stat;

¹²⁷ Publicat în *Buletinul Oficial* nr. 8 din 30/01/1954.

- prin alt mod reglementat de lege.

Elementele constitutive ale persoanei juridice sînt: *existența unui patrimoniu propriu, o organizare de sine stătătoare și stabilirea unui scop special în acord cu interesele obștesc.*

Temeiul juridic al angajării răspunderii civile delictuale a persoanei juridice pentru prejudiciile cauzate este prevăzut în articolul 35 alin.(1) și (2) din Decretul nr.31/1954 care prevede că: „Actele juridice făcute de organele persoanei juridice, în limita puterilor care le-au fost conferite, sînt actele persoanei juridice însăși. Faptele licite sau ilicite săvîrșite de organele sale obligă însăși persoana juridică, dacă au fost îndeplinite cu prilejul exercitării funcției lor¹²⁸. Activitatea organelor de conducere este apreciată de activitatea persoanei juridice, în numele căreia se desfășoară, ca părți intrinseci ale acesteia.

Existența persoanei juridice ar putea fi interpretată ca un artificiu juridic, deoarece este recunoscută calitatea de subiect de drept unei colectivități umane, devenită o entitate distinctă, cu un patrimoniu destinat realizării unui scop special propus, în acord cu interesele societății și avînd o organizare proprie.

Activitatea persoanei juridice este reală și se materializează prin acțiunile întreprinse de organele sale, alcătuite din una sau mai multe persoane fizice învestite cu anumite prerogative, pentru a aduce la îndeplinire obiectivele propuse la înființare.

În numele persoanei juridice se încheie acte și sînt săvîrșite fapte juridice, prin intermediul organelor sale care angajează răspunderea patrimonială, delictuală sau contractuală. Activitatea persoanei juridice este îndeplinită de către organele sale de conducere și execuție, care acționează pentru aceasta. Rezultă că activitatea persoanei juridice este activitatea organelor sale, care au acționat în cadru organizat, în limitele competențelor stabilite, valorificînd patrimoniul propriu, pentru realizarea scopului propus. Scopul persoanei juridice se supune interesului, care *exprimă însăși rațiunea de a fi a persoanei juridice*, în acord cu interesul general, propus la înființare, în jurul căruia se articulează întreaga activitate. Persoana juridică nu poate avea decît acele drepturi care corespund scopului ei, stabilit prin lege, actul de înființare sau statut¹²⁹.

Entitatea care reprezintă persoana juridică nu are o conștiință proprie, autonomă, pe de o parte, și nici nu reprezintă *suma conștiințelor membrilor săi*, pe de altă parte. În aceste sens, după cum se arată în literatura juridică¹³⁰, *voința persoanei juridice se formează și se manifestă prin organele sale.*

Răspunderea civilă delictuală a persoanei juridice este o răspundere pentru fapta proprie, fiind antrenată în toate situațiile în care prin activitatea desfășurată în realizarea scopului stabilit au fost săvîrșite fapte cauzatoare de prejudiciu.

În raportul obligațional delictual față de creditoare, victima fetei ilicite este angajată obligația de reparare a prejudiciului față de doi debitori: persoană juridică¹³¹ și membrii organului său de conducere, care răspund în condițiile prevăzute de lege¹³². În ceea ce privește voința juridică, în principiu, doar o persoană fizică poate să acționeze conștient, deliberat, în vederea realizării propriilor sale interese, conștientizînd consecințele prejudiciabile ale propriei fapte. În situația răspunderii persoanei juridice nu poate fi invocată propria culpă în absența unor procese cognitive și volitive specifice personalității umane.

¹²⁸ Aceste dispoziții sînt reluate într-o formă aproape identică în art. 159 din Proiectul Noului Cod Civil.

¹²⁹ Art. 34 din Decretul nr.31/1954.

¹³⁰ L. Pop, *Drept civil român. Teoria generală a obligațiilor*, 2000, p. 234.

¹³¹ Potrivit art. 35 alin. 1 și 2 din decretul nr. 31/1954.

¹³² Art. 998-999 Cod Civil.

Voința persoanei juridice este exprimată prin activitatea organelor desemnate în actele constitutive, ca reprezentante cu prilejul și în timpul îndeplinirii funcțiilor. În aceste condiții, este echitabilă soluția angajării răspunderii persoanei juridice, pentru ca patrimoniul său să fie folosit în vederea reparării pagubelor cauzate, când activitatea sa a avut un caracter ilicit și a cauzat altor persoane prejudicii.

Răspunderea delictuală a persoanei juridice nu este o răspundere pentru fapta altei persoane, respectiv acelor care alcătuiesc organele de conducere sau administrative. Există o singură entitate care ființează prin structura sa organizatorică de sine stătătoare, creată în scopul realizării scopului propus, o singură activitate (cea a persoanei juridice îndeplinită prin organele sale) și, în consecință o singură răspundere în fața societății, cea a persoanei juridice.

Faptele licite sau ilicite săvârșite de organele sale obligă însăși persoana juridică dacă au fost îndeplinite cu prilejul exercitării funcției lor¹³³. Aceste prevederi se coroborează cu dispozițiile art. 36¹³⁴.

Faptul sau actul juridic prejudiciabil constă în încălcarea unei obligații contractuale sau a unei îndatoriri legale, adoptarea unei decizii de către organul de conducere al persoanei juridice, prin care se ordonă sau se autorizează desfășurarea unei activități ilicite sau periculoase de natură a aduce atingere securității persoanelor, lansarea pe piață a unui produs defectuos sau exploatarea unor mașini, aparate, utilaje sau imobile, în condiții care nu respectă normele de urbanism sau de securitate, încurajarea unei politici de concurență nelocală.

Din conținutul acestor prevederi rezultă că, pentru a obține repararea prejudiciului suferit, persoana vătămată trebuie să facă dovada unui prejudiciu cauzat prin săvârșirea unei fapte ilicite în cadrul activității unei persoane juridice precum și îndeplinirea unor condiții speciale.

Depășirea limitelor atribuțiilor încredințate echivalează cu un abuz de funcție, situație în care răspunderea pentru prejudiciile cauzate revine persoanei vinovate. Cel care a acționat abuziv trebuie să răspundă personal pentru consecințele prejudiciabile pe care le-a comis.

Răspunderea persoanei juridice poate fi angajată numai în acele situații în care organul său de conducere a acționat în limitele puterilor conferite prin actul constitutiv sau în virtutea legii. Pot fi situații în care faptele ilicite au fost săvârșite de membrii organelor persoanei juridice, care au abuzat de funcțiile lor prin încălcarea scopului stabilit prin lege, prevederile actului de înființare sau ale statutului, prin depășirea limitelor competențelor stabilite sau prin neîndeplinirea anumitor sarcini.

Orice faptă prejudiciabilă a organelor sale urmărește scopuri străine persoanei juridice și este o încălcare a dispozițiilor legii și a actelor constitutive prin atingerea adusă drepturilor subiective și interesele legitime ale altor persoane.

Aplicarea dispozițiilor art. 34 din Decretul nr. 31/1954 privind principiul specialității capacității de folosință a persoanei juridice stabilește aplicarea sancțiunii nulității actului, care nu sînt făcute în vederea realizării acestui scop. În absența unei dispoziții legale exprese, exonerare de răspundere se consideră a se aplica regula instituită de alin. 3 al art. 35 din Decretul nr. 31/1954¹³⁵.

Persoana juridică răspunde față de terțe persoane și în situațiile în care membrii organului de conducere au abuzat de funcția încredințată sau au depășit aceste limite.

¹³³ Art. 35 alin. 3 din Decretul nr. 31/1954.

¹³⁴ Raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale sînt supuse prin asemănarea regulilor mandatului, dacă nu s-a prevaăzut altfel prin lege, actul de înființare sau statut.

¹³⁵ Faptele ilicite săvârșite de organele sale obligă însăși persoana juridică, dacă au fost săvârșite cu prilejul îndeplinirii funcțiilor lor.

Persoana juridică este ținută să garanteze activitatea desfășurată prin intermediul organelor sale de persoanele care le alcătuiesc în beneficiul victimei, pentru a asigura repararea prejudiciului. În acest caz, răspunderea persoanei juridice are un caracter indirect, fiind condiționată de dovedirea culpei celor care au luat decizii sau au acționat cauzând prejudicii altor persoane. Persoana juridică doar avansează despăgubirile, care, în final, vor fi recuperate de la persoanele culpabile¹³⁶.

Răspunderea persoanei juridice față de victimă este directă, necondiționată de dovida culpei personale a persoanelor din organele sale de conducere și administrarea prin fapta cărora a fost produs prejudiciul. În consecință, victima trebuie despăgubită integral pentru consecințele prejudiciabile suferite independent de răspunderea pentru propria faptă a acestor persoane pentru neexecutarea sau executarea necorespunzătoare a obligațiilor contractuale și legale asumate¹³⁷.

Astfel, persoana juridică răspunde pentru propria sa faptă ca o consecință a defectuoșității activităților desfășurate prin care s-a adus atingere drepturilor subiective și intereselor legitime ale altor persoane.

Alături de răspunderea persoanei juridice poate fi angajată *in solidum* răspunderea pentru propria faptă a persoanelor din organele sale. Literatura juridică a statuat că angajarea răspunderii persoanei juridice și a persoanei din organele sale este necesară¹³⁸, întrucât constituie o măsură de protecție pentru victima prejudiciului, care are posibilitatea să obțină despăgubiri de la persoana juridică¹³⁹.

Prevederile art. 35 alin. 4 Decretul nr. 31 din 1954 potrivit cărora faptele ilicite atrag și răspunderea personală a celui ce le-a săvârșit atât față de persoana juridică, cât și față de cel de al doilea. Aceasta înseamnă că persoana fizică, care a săvârșit o faptă ilicită și a acționat în calitate de organ sau membru al unui organ al persoanei juridice, va răspunde pentru prejudiciile cauzate atât față de victimă, pentru propria sa faptă culpabilă, cât și față de persoana juridică în numele și pentru că a reacționat.

În calitate de titular al unui drept de creanță pentru despăgubirile civile și repararea prejudiciului, victima va putea să acționeze în justiție pe autorul direct al faptei ilicite¹⁴⁰, persoana juridică pe temeiul garanției pentru riscul de activitate creată în societate¹⁴¹, persoana fizică și juridică pentru a răspunde *in solidum* în vederea reparării prejudiciului.

Persoana juridică trebuie să își asume răspunderea pentru repararea prejudiciilor cauzate altor persoane în calitate de garant pentru riscul de activitate desfășurată în societate în mod direct, independent de orice conduită culpabilă. În susținerea acestei opinii se pot invoca următoarele argumente.

Răspunderea persoanei juridice este o răspundere pentru fapta proprie, care, prin excepție de la principiul general instituit în art. 998-999 Cod Civil, este o răspundere obiectivă fundamentată pe ideea de garanție pentru risc de activitate.

Răspunderea persoanei juridice este o răspundere directă și independentă de răspunderea personală a membrilor organelor sale de conducere și administrare care poate fi angajată dacă prejudiciul a fost cauzat prin activitatea ilicită a organelor sau nu.

¹³⁶ Aceasta a fost orientarea dominantă pînă în deceniul al 6-lea al secolului trecut în țările occidentale.

¹³⁷ Opinie dominantă în doctrina și jurisprudența contemporană, care susține interesul victimei pentru obținerea despăgubirilor, indiferent dacă prejudiciul se datorează culpei unui reprezentant sau lipsa de organizare și funcționare.

¹³⁸ L. Pop, *op. cit.*, pag. 236.

¹³⁹ C. Stătescu, C. Bîrsan, *op. cit.*, pag. 225.

¹⁴⁰ Art. 998-999 Cod Civil.

¹⁴¹ Art. 35. Decretul nr. 31 din 1954.

Răspunderea persoanei juridice este nu numai posibilă, dar și necesară pentru protejarea intereselor victimei faptei ilicite.

Răspunderea persoanei juridice poate să fie angajată alături de răspunderea membrilor organelor sale de conducere, fiind o răspundere întemeiată pe dispozițiile art. 35 alin. 1 și 2 din Decretul nr. 31 din 1954. Coexistența celor două răspunderi – una fundamentată, obiectiv pe ideea de garanție, iar cealaltă, subiectiv, pe ideea de culpă, nu contravine regulii privind caracterul direct și independent al răspunderii persoanei juridice, din contra, răspunderea obiectivă prezintă avantajul acordării despăgubirilor, indiferent de dovedirea condițiilor răspunderii subiective.

Supportarea prejudiciilor produse determină diminuarea patrimoniului persoanei juridice, uneori cu riscul imposibilității continuității activităților circumscrise scopului propus. Față de această situație este legitimă acțiunea în regres, îndreptată împotriva acelor persoane care au săvârșit cu vinovăție fapta ilicită cauzatoare de prejudicii. Acestea trebuie ca în final să suporte consecințele propriei neglijențe sau abuzuri. În speță, în cazul delictelor civile, există o răspundere a autorului faptei ilicite. Membru al unui organ de conducere al unei persoane juridice cel, care a luat decizia unei acțiuni sau inacțiuni prejudiciabile și iau decizia persoanei juridice, al cărei nume și prestigiu a fost implicat.

Concluzionînd, apreciem că, din rațiuni de echitate socială, răspunderea persoanei juridice trebuie fundamentată obiectiv pe ideea garanției pentru riscul de activitate creată în societate.

АКТУАЛЬНЫЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Бакош Светлана, студентка Юридического Факультета

БГУ им. А. Руссо

Научный руководитель: Кулик Е. А., магистр права,

БГУ им. А. Руссо

Рецензент: Зинковский В. И., начальник отдела
муниципального хозяйства Примэрии мун. Бэлць

Rezumat: *În lucrarea dată sînt reflectate problemele ecologice ale Republicii Moldova, care duc la schimbări grave în plan economic, politic și social în societatea contemporană. Autorul totuși propune niște metode, care pot rezolva aceste sarcini.*

Благоприятная окружающая среда является одновременно основанием для осуществления одноименного конституционного права и обязанности граждан Молдовы и многих других государств.

Республика Молдова является аграрной страной, экономика которой основывается, в первую очередь, на переработке продуктов сельского хозяйства. С целью увеличения урожая в последние десятилетия применялись интенсивные агротехнические методы, которые привели к деградации почвы. Химические удобрения, гербициды, пестициды вымываются дождями из почвы, уничтожая не только вредителей, но и природную экосистему. Было доказано, что, когда вмешательство человека является слишком грубым или часто повторяющимся (без соблюдения правил мелиорации), почва может стать полностью истощенной. (Пример: непродуманное орошение – деградация почвы в степях Буджака – противозаконная раскорчевка лесов – оползни – пересыхание малых рек – опасность наступления пустынь и т. д.)

В этом году сильно деградированным землям, оползневым участкам, оврагам и крутым склонам, исключенным из сельхозпользования, уделено больше внимания: на землях примэрий лесами будет засажено 7,93 тыс га, что на 430 га больше

прошлогоднего. А всего "Moldsilva" облесит этой осенью около 8,9 тыс га. Для сравнения, ежегодно, в соответствии со Стратегией устойчивого развития национального лесного сектора на 2003-2020 гг., лес высаживается на площади около 8,5 тыс. га, из которых 7,5 тыс. га приходится на расширение лесопосадок на деградированных землях примэрий и 1 тыс. га - на посадки в гослесфонде.

Учитывая аграрную специфику Молдовы, восстановление плодородного слоя почвы является одной из первейших задач и напрямую связано с обеспечением продовольственной безопасности страны. К сожалению, в республике 800 тыс. га эродированных и деградированных земель, из них - 100 тыс. га сильно деградированных. Специалисты подсчитали, что ежегодный ущерб, наносимый за счет этого национальной экономике, равен 3 млрд леев. Традиционным методом борьбы с эрозией почв являются так называемые агро-лесные практики, то есть восстановление лесов и облесение. Посадка осуществляется механизированным способом, где есть доступ для техники, и ручным - на участках с крутыми склонами и оврагами.

Для внедрения проекта "Сохранение почв в Молдове" Агентство сотрудничает с Фондом прототипа углерода и Фондом биоуглерода Всемирного банка. В рамках проекта Молдова находится на первом месте по поглощению углерода новыми лесами. Согласно соглашениям, заключенным с фондами, лесная отрасль должна получить \$4,5 млн. Основная доля финансирования придется на 2011-2015 гг. Хорошим подспорьем стал и грант Японии под проект "Развитие коммунальных лесов и пастбищ", в том числе на благоустройство 1,8 тыс га коммунальных пастбищ.

В Молдове произошли заметные изменения в флоре и фауне лесов. Главные проблемы: лесопосадки, снижение качества и устойчивости лесонасаждений.

Основные факторы:

- небольшой процент лесонасаждений;
- интенсивное хозяйственное использование древесины;
- большой процент (более 38,8%) растительности, интродуцированной из других регионов, например, таких древесных растений, как *Acacia* (31,8% лесов);
- использование лесных массивов в качестве пастбищ и сенокосов;
- большое движение в рекреационных зонах.

Последствия:

- деградация лесов;
- дисбаланс сообществ, нарушение их внутренней структуры и процесса восстановления некоторых видов;
- дубы, которые составляют 47,6% лесного фонда, растут сейчас небольшими рощами, и их полезная жизнь сократилась до 70-80 лет;
- уменьшение биологического разнообразия и генетического фонда различных видов в лесных формациях;
- замедленное развитие некоторых исчезающих и редких видов и увеличение количества видов, которые исчезли или находятся на грани исчезновения в последние 15-20 лет;
- более 20% территории подвержено облесению (более 95%);
- ослабленная сопротивляемость лесов болезням и вредителям;
- нестабильность микроэволюционного процесса;

В "лесной стратегии" прописано, что основной задачей являются экологическая реконструкция 24,5 тыс га лесов и расширение площадей, покрытых лесными насаждениями, на 128 тыс га. Причем 60 тыс. га уже посажено.

Для проведения обязательных лесохозяйственных работ и для расширения лесных массивов "Moldsilva" ежегодно расходует почти 250 млн леев. Из них средства, выделенные бюджетом, составляют лишь 18% от общих расходов.

Если в текущем году на восстановление лесов предусмотрено 27,6 млн леев и на расширение лесных массивов 43,3 млн леев, то на 2009 г. на эти цели предусмотрено соответственно 33,2 млн и 54,8 млн леев. Для поддержания устойчивого экологического равновесия в стране недостаточно лесов. Молдова решила к 2020 г. увеличить лесистость страны до 15%. На сегодня она составляет 10,7%. По историческим данным, только два века назад леса Молдовы покрывали в три раза большую площадь. Для Европы средний показатель лесистости - 30,5%, стран СНГ - 40,1%,

Проблема в том, что молдавский лес сильно "постарел", у него низкая продуктивность, он ослаблен и плохо сопротивляется болезням и вредителям. К примеру, в дубравах много поросли. Это связано с тем, что в течение нескольких веков велось порослевое низкоствольное хозяйство, то есть сплошные вырубki проводились три-четыре, а то и пять раз. И, к примеру, дубы росли не из желудей или семян, а от пня. Деревья эти слабые, кривые, тонкоствольные. С каждым поколением технические показатели древесины ухудшаются. Такие заросли отмечены в 60% лесов. Как известно, Молдова не обладает промышленными лесами, как Россия. В основной функция молдавского леса чисто экологическая - защита окружающей среды. Есть леса водоохранные, укрепляющие берега, - 5,8 тыс га; почвозащитные - 28,5 тыс га, по защите от неблагоприятных климатических условий и промышленных факторов (в том числе от грязных стоков вод, пестицидов, загазованности) - 171,9 тыс га. И леса с рекреационной функцией составляют около 96 тыс га. Заповедные зоны, которые представляют молдавский лесной генофонд и экологический фонд занимают 61,2 тыс. га, или 17% от лесного фонда.

Охота и рыболовство являются основными факторами жесткого влияния на некоторые виды диких животных и рыб, имеющих огромное значение для экономики страны. Плохо контролируемые охота и браконьерство привели к заметному уменьшению или даже исчезновению редких видов (выдра, горностай, олень, лось, др.). В результате постоянного вылавливания различных видов рыб и нарушений их нереста в водных бассейнах количество видов и продолжительность жизни рыб значительно сократились. Исторически в Молдове в этих водах водились различные виды рыб (зеленый карп, черный амур, сибирский осетр, серебряный карп, карп, др.), но позже размеры их популяций и плодовитость сократились более чем в 6-7 раз.

Энергетический комплекс и промышленность являются одними из главных загрязнителей окружающей среды.

Главные представители: большие предприятия, например, Электрическая термодель в Кучургане, Металлургический завод в Рыбнице, Бетонный завод в Резине, Тракторно-химический завод в Кишиневе, и другие;

Последствия:

- загрязнение окружающей среды промышленными и домашними токсичными отходами, особенно тяжелыми металлами;
- различные нарушения функционирования биоты (включая и генетический уровень), биогеоценоза, биотопов и экосистем в целом;
- обилие и жизнеспособность популяций некоторых видов растений (лишайники, мхи) и животных (амфибии и водоплавающие птицы) резко уменьшились.

В Молдове около 340 предприятий и институтов, работающих с источниками ионной радиации, также существует центр хранения радиоактивных отходов.

По территории Молдовы осуществляется перевозка атомного топлива, отходов и других радиоактивных источников, которые представляют собой потенциальную угрозу здоровью населения и благополучию окружающей среды.

На территориях, соседствующих с Молдовой, на расстоянии от 125 до 450 кв. км, имеется 8 центральных атомных электростанций, и аварии, которые случаются время от времени, могут также отразиться на экологии страны.

Одной из самых неотложных экологических проблем в Республике Молдова является проблема питьевой воды, потому что как поверхностные, так и подземные и подпочвенные воды загрязнены различными химическими соединениями (включая азот, фтор, селений, стронций), в том числе органическими. Этот феномен проявляется прежде всего в сельской зоне, где более 50% колодцев и источников содержат большое количество нитратов.

Нарушение экологического равновесия в Республике Молдова связано, с одной стороны, с чрезмерной эксплуатацией восстанавливаемых естественных ресурсов (вода, почва), с другой – с глобальной деградацией качества среды. Снижение способности к возобновлению ресурсов и загрязнение среды тяжело влияют на состояние живых существ и здоровье людей.

В отношении речных каналов, создания водохранилищ, осушения пойменных лугов и др. были проведены обширные работы. Они, в свою очередь, привели к усилению замутненности воды, сплошному покрытию илом речного дна, внезапному уменьшению разнообразия видов. За последние 50-100 лет в Молдове значительно уменьшилось количество видов рыб, уменьшилось также и их экономическое использование. Во многих случаях полностью исчезла ихтиофауна маленьких рек.

Еще одной насущной задачей является контроль за течением Днестра, для чего в конце 80-х годов была сооружена дамба в Новоднестровске (Украина). Последствия этого: неудачный способ регулирования водного потока в нижнем течении, в особенности - придонных холодных слоев; в среднем течении Днестра снизились показатели функционирования экосистем и биологического разнообразия (например, репродукция термофильных видов, принесшая сокращение продукции в 44 раза).

Экологи, зачастую незаметно для доброй части граждан, не перестают бить тревогу. Ситуация действительно вызывает беспокойство, особенно в городах. Около 50 процентов дней в году качество воздуха в городах Молдовы не соответствует санитарным нормам. Выхлопные газы составляют около 90-95% общего объема веществ, загрязняющих городской воздух. Практически все, что выделяется через выхлопные трубы автомобилей, вредит здоровью окружающей среды и людей: окись углерода, сажа, формальдегид, бензопирен, окислы серы и азота, озон и др. Санитарные врачи с изумлением обнаружили формальдегид даже в пробе воздуха, взятой в самом сердце столичного парка "Валя Морилор".

Чем объясняется такое положение? Прежде всего, большим количеством автомобилей, едущих в течение дня по улицам города. Те, кто разрабатывали план центральной части и многих других кварталов столицы, не могли предусмотреть подобного темпа развития автотранспорта. Сегодня город не в состоянии "переварить" растущее число автомобилей, достигшее на данный момент 180-200 тысяч единиц. Положение усугубляется и такими факторами, как крайне плохое состояние автопарка. В итоге каждый ВТОрой автомобиль экс-советского производства превышает допустимый уровень концентрации токсичных веществ, выделяемых в атмосферу. Каждый четвертый автомобиль западного производства, в силу изношенности, также избыточно загрязняет воздух. Мы – единственная страна в Европе,

не применяющая экологические стандарты Euro-2, Euro-3, Euro-4. Украина, например, внедрила стандарты Euro-2, Румыния - Euro-3.

Решающим фактором для сокращения уровня токсических выделений является качество топлива. Однако никто не владеет реальной картиной, сложившейся у нас в этом плане. Несколько лет назад кишиневская территориальная организация Экологического движения Молдовы отобрала 10 проб бензина и исследовала их в лабораториях Ясс (Румыния) и Ватры (муниципий Кишинэу). 8 из них не соответствовали стандартам. Несмотря на эти удручающие результаты, до сих пор для улучшения качества бензина ничего не предпринято. Импортёры и торговцы нефтепродуктами чувствуют себя прекрасно. Зато автомобилисты то и дело чинят моторы, а остальные граждане дышат воздухом, пропитанным отравляющими веществами.

Серьезной головной болью, в прямом и переносном смысле, являются плохие дороги. Водители резко тормозят, часто переключают скорости, отчего расход бензина практически удваивается, соответственно, удваивается объем токсичных выделений в атмосферу.

Конечно, кое-что для исправления ситуации предпринимается. Министерство транспорта и связи, Министерство охраны окружающей среды, другие министерства и департаменты разработали и предложили правительству довольно эффективные меры по сокращению уровня загрязненности воздуха. Уже несколько лет подряд, 22 сентября, наряду с другими странами, в Молдове проходит европейская акция "В город без автомобиля". Но воз сдвинуть с места нелегко. Точнее сказать, он даже катится назад. Уровень загрязненности атмосферы ежегодно увеличивается в среднем на 10 процентов, пропорционально росту числа импортируемых машин и увеличению объема сжигаемого горючего. Старые правительственные постановления так и остаются на бумаге, новые предложения пока не рассматриваются. Круглый стол под названием "Развитие экологического транспорта в Республике Молдова" не прибавил оптимизма. Как констатировали участники заседания, продвижение долгосрочного, безвредного для атмосферы транспорта является сложной задачей, на пути решения которой стоят многочисленные препятствия. Низкий уровень экономического развития, бедность населения, устаревшее мышление и многие другие причины не позволяют добиться радикальных перемен.

Но решения существуют. Прежде всего, мы должны присоединиться к европейским стандартам в области охраны природы. Внедрение нормативов Euro-2, Euro-3, Euro-4 - это не каприз, а насущная необходимость.

Абсолютно необходимо ввести обязательную ежегодную проверку автомобилей на соответствие экологическим и техническим требованиям. У нас уже есть 11 специализированных центров технической диагностики. Если правительство утвердит такое положение, создание аналогичных предприятий в каждом районе не составит проблемы.

Необходимо установить строгий контроль над качеством горючего. Департамент стандартов и метрологии имеет все возможности для того, чтобы держать ситуацию под контролем. Более того - нужна полная прозрачность относительно результатов проводимых проверок. Потребители вправе знать, какие компании, какие заправочные станции фальсифицируют бензин, солярку, газ, чтобы иметь возможность выбирать.

Для решения многочисленных экологических проблем Молдовы необходимо активное участие общественности. Только совместное сотрудничество людей, принимающих решения, NGO и СМИ может привести к положительным результатам. Острый экономический кризис, которым характеризуется период перехода к рыночной экономике, затрудняет привлечение внимания общества к рациональному природо-

пользованию, а коррупция в сферах власти и отсутствие традиций гласности свидетельствуют о необходимости перемен. Зачастую бывает так, что городские власти принимают решение построить, например, вместо детской площадки на территории, прилегающей непосредственно к домам, заправочную станцию или ресторан, игнорируя при этом мнение жителей района. Между тем, законодательства, определяющего то, как могут быть защищены их права, до недавнего времени не существовало. Поэтому ряд молдавских NGO решили привлечь внимание властей к этому вопросу, установить прочные связи с депутатами, правительством, деловыми кругами и СМИ и тем самым добиться укрепления своего положения и влияния на решение вопросов, касающихся принятия решений в областях, влияющих на состояние окружающей среды.

Не последняя роль в том, что Молдова стала первой страной, ратифицировавшей Орхусскую Конвенцию, принадлежит молдавским NGO, организовавшим долговременную кампанию в стране, направленную на внедрение принципов участия общественности в Молдове. Необходимо отметить, что экологические организации сотрудничали с Министерством окружающей среды, чья активная позиция способствовала положительному решению многих вопросов.

Экологическое общество “BIOTICA” совместно с Независимым институтом проблем окружающей среды (неправительственная организация из Берлина) разработали и реализовали проект “Демократия через участие” в рамках Программы “TACIS-Demogasy”, целью которого было распространение опыта стран Европейского Союза, в частности, немецкого, в области участия общественности в принятии решений, на деятельность NGO Молдовы, изменение существующего законодательства так, чтобы доступ к экологической информации, к участию в обсуждении принимаемых решений и к суду стали возможны для общественности Молдовы. Через активное привлечение и участие общественности была поставлена цель повысить статус, т.е. поднять на более значимый уровень вопросы окружающей среды в обществе.

По ходу развития истории влияние человека на экосистемы и биологическое разнообразие в основном выражалось в рубке леса и изменении его структуры, значительном изменении различных элементов природных ландшафтов и осушение болотистых местностей в результате обработки земель и урбанизации. Катастрофой обернулось преобразование степи, которая раньше занимала более 30% территории страны, в сельскохозяйственные угодья. Такие же изменения произошли и с болотами и гумидными зонами. В целом, около 95% территории Молдовы сейчас активно используется человеком, и это самый большой процент в Европе.

Также нужно отметить, что основные природные экосистемы республики Молдова, а именно леса, степи, водохранилища, находятся сейчас в плачевном состоянии и нуждаются в немедленных действиях по восстановлению их ресурсов.

Следовательно, упомянутые преобразования резко сократили биологическое разнообразие и стали причиной исчезновения большого количества видов. Так, в XVII веке в Молдове обитали бизоны, рыси, медведи, т.д. Затем, в течение последних 300 лет, исчезло еще 18 видов животных. В настоящее время большая часть фауны находится под постоянным давлением со стороны человека, и 110 ее представителей занесены в Красную Книгу Молдовы. Растительный мир испытывает такое же давление - 131 разновидность растений зарегистрирована в Красной Книге. Научные исследования, проведенные в последние годы, показали, что 600 различных разновидностей нуждаются в государственной защите и должны быть включены в Красную Книгу. В бассейне Дуная, поймах рек Днестр и Прут, так же как и в озере Кучурган, Белеу и др., являющимися основными местами обитания большинства

представителей фауны, пока еще имеется достаточное количество тех видов, которые в Европе находятся на грани исчезновения. Что касается растительности, то в Молдове наибольшие потери понесли болота, водоемы, степи и луга.

Считается, что состояние окружающей среды говорит об уровне цивилизованности общества. В развитых странах стекло, бумага, пластик перерабатываются, используются стиральные машины без стирального порошка, велосипед – наиболее популярный вид транспорта, нежели автомобиль, за незаконное рыболовство или охоту взимаются огромные штрафы и т. д.

У нас, к сожалению, до этого ещё далеко. Мы уничтожаем среду, в которой живем. Почему так происходит? Ответов на этот вопрос много: халатность, необразованность, отсутствие культуры, бессознательность. Кто-то может сказать, что в Республике Молдова не созданы необходимые условия для экономии энергетических и природных ресурсов. Конечно, нет сомнений в том, что ещё многое необходимо сделать в сфере охраны окружающей среды, однако наиболее ощутимых результатов можно добиться благодаря усилиям каждого из нас.

В последнее время всё чаще говорится о последствиях безответственного обращения с окружающей средой, таких как загрязнение, глобальное потепление, вызывающее различные болезни, и природные бедствия. Это лишь самые тяжелые результаты «вмешательства человека в природу».

Республика Молдова не располагает энергетическими ресурсами в избытке. Эксперты отмечают, что у нас наблюдается недостаток даже самого необходимого природного ресурса – воды, в республике 90% источников питьевой воды загрязнено. К несчастью, главное богатство Республики Молдова – плодородная почва также испытывает проблемы. По вине человеческого фактора возрос риск того, что в последующие десять лет количество перегной в пахотной почве снизится в среднем на 10-25%. Это причинит ежегодные убытки национальной экономике в размере свыше 3 млрд лей.

Гражданам Молдовы нужно пройти через многие препятствия для того, чтобы понять финансовую и экологическую ценность энергетических и природных ресурсов. Мы испытали на себе газовый кризис, теперь нужно ощутить дефицит воды и так далее, пока не осознаем, что экономия – один из путей к благополучию.

Эффективность использования энергетических ресурсов в Республике Молдова в три раза меньше, чем в странах с высоким уровнем развития.

Во второй половине XX в. рост промышленности и интенсивная эксплуатация подземных богатств требуют, однако, раскорчевки лесов и устранения слоя плодородной почвы. Все это, вместе с опустошительными пожарами и кислотными дождями, ускоряет изменение гидрологического режима и микроклимата с непредсказуемыми последствиями для экологического равновесия. Не так давно считалось, что природные ресурсы являются неисчерпаемыми. Сегодня достоверно известно, что это не так.

Более того, природа мстит за каждое необдуманное действие человека. Даже один ошибочный шаг, например вырубка леса, ведет к ухудшению качества воздуха, ускорению процесса эрозии почв, снижая возможности сельскохозяйственного производства, воздействуя на качество его продукции, а также на состояние здоровья людей.

Библиография

1. Конституция Республики Молдова от 29.07.1994 г. www.justice.md
2. Национальная программа по освоению новых земель и повышению плодородия почв на период 2003-2010. (ППр nr. 636 от 26.05.2003) www.justice.md

3. Национальная стратегия и план действий по сохранению биоразнообразия. (УП nr. 112-XV от 27.04.2001) www.justice.md
4. Национальный план действий по борьбе с опустыниванием. (ППр nr. 367 от 13.04.2000) www.justice.md
5. Стратегии долговременного развития лесного сектора Республики Молдова. (ПП nr. 350-XV от 12.06.2001) www.justice.md
6. Беспалов И.Н. О водных ресурсах в Молдове. Кишинев: «ACVAPROIECT», 2005.
7. Гараба Влад. Уровень загрязнения воздуха вызывает тревогу. www.ecology.md
8. Деградированным землям – поддержка. www.mediu.gov.md
9. Демократия через участие. – Кишинев: ВІОТІСА, 1999.
10. Орхусская Конвенция. – Кишинев: ВІОТІСА, 1999.
11. Синяева Т.С., Горбуненко П.Н., Тромбицкий И.Д. В решении местных экологических проблем. – Кишинев: ВІОТІСА, 1999.

ЭВОЛЮЦИЯ ПОНЯТИЯ «ДОСТОИНСТВО ЛИЧНОСТИ» И ЕГО РОЛЬ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Гречкина Янна, студентка Юридического Факультета
БГУ им. А. Руссо

Кулик Елена, магистр права, преподаватель, БГУ им. А. Руссо
Научный руководитель: **Кулик Е. А.**, магистр права,
преподаватель, БГУ им. А. Руссо

Рецензент: **Гуцу Г. В.**, начальник представительства
Центра по Правам Человека в мун. Бэлць

Rezumat: *Demnitatea omului este ceva ce ne înconjoară pe toți și pe fiecare în parte. Fiecare om se naște cu demnitate. Demnitatea poate fi utilizată în trei sensuri: sensul juridic, sensul moral și cel religios. În sens juridic, demnitatea înseamnă dreptul omului, pe care fiecare individ îl deține. Demnitatea este o avere pentru om și pentru întreaga societate.*

Вопрос о достоинстве личности, соблюдении основных прав и свобод человека, несмотря на высокую степень разработанности проблемы, продолжает оставаться чрезвычайно актуальным для современного общества, для мира в целом, где понятие «человек» размыто, и сколько существует людей, столько и мнений на этот счёт. Можно заметить, что с эволюцией человеческого общества простые на первый взгляд категории покрываются плёнкой, которая отражает содержащееся под ней по-разному, причем картины, которые мы видим, зависят от нас самих.

Что представляет собой достоинство человека, зависит от того, что каждый индивид понимает под этим понятием и насколько оно значимо для него. Ведь это на первый взгляд простое слово имеет очень богатое содержание. Можно выделить три смысла данного понятия, а именно: достоинство в моральном, в религиозном, в юридическом смысле.

Достоинство – абсолютная честь морально автономной личности, с ее естественными правами и обязанностями. Таким образом, это бесценная честь человека как такового, сознаваемая в себе личностью, духовно созревшей до автономии. Это абсолютное достоинство жаловано человеку Богом. Достоинство – это право. Пусть далеко не каждый умеет быть на высоте своего достоинства, но, как право, оно абсолютно в каждом.

Как оно проявляется? – Как сознание своих естественных прав в каждой ситуации (иначе именуемое правосознанием), предполагающее те же права за дру-

гими, то есть налагающее и обязанности. Потому достоинство – это независимость, свобода и связанная с ними личная (перед собственной совестью) ответственность. Достоинство проявляется абсолютно в каждой функции, которую исполняет в обществе человек, какой бы относительно значимой или малозаметной она ни была (лишь бы была, именно, достойной, то есть этичной). Каждый в своем достоинстве точно равен каждому – и тому кто «выше», и тому, кто «ниже». Ибо «выше» и «ниже» относительны, это лишь должности или разные функции социального механизма, отправляемые лицами одного высочайшего титула «человек». Каждый делает свое, но долг – нравственный долг – при этом у всех один и тот же: браться лишь за дело доброе и притом быть в нем добросовестным.

Достоинство имеет две противоположных ипостаси – а) цена и б) бесценное, абсолютное, святое; и когда дело касается человека, достоинство – это, конечно же, только и исключительно святое. Человеческое достоинство – это, видимо, та самая абсолютная ценность человека как такового, – прежде всего как просто биологической особи со всеми ее потребностями, общими всему человеческому роду. Физическое насилие, притеснение, возмущает человеческое достоинство (точно так же как оно возмущает, то есть злит и склоняет к отпору, зверя). Но, кроме этой общей со всеми сферы, в которой биологическая особь невольна, есть в каждой человеческой особи более или менее выраженная сфера того, в чем она должна оставаться именно вольной, свободной, то есть всегда отдельной и «другой» – это ее внутренний мир. Человек есть и духовная особь – личность; как личность, он не терпит и морального насилия, насилия над своим внутренним миром, в котором, реализуя свою свободу – свободу быть тем, что он есть – человек защищает, как минимум, собственную уникальность. С какого-то момента духовного развития человека являются категории интимного, личного дела, собственного вкуса, частной жизни; все внутри личности и касающееся лишь ее, все ее непохожее, непонятное, непредсказуемое и даже на посторонний взгляд никак не оправданное или никчемное становится свято и неприкосновенно, неподконтрольно, неподотчетно. Так достоинство человеческое, может быть, не сразу, но закономерно становится синонимом личного. Личное достоинство – человеческое достоинство в самом полном смысле этих слов. В древности звание («достоинство») гражданина данного государства означало его право на покровительство со стороны этого государства, его законов; так, гражданина нельзя было безнаказанно убить или ограбить, не гражданина – раба или иноземца – в принципе можно; раба защищал лишь его статус чьей-то собственности, иноземца – статус чьего-то гостя. Плюс еще, в отдельных случаях, минимум сострадательности. С тех пор «гражданское достоинство» накрепко ассоциируется с готовностью человека отстаивать свои законные права, – и ассоциируется в общем правильно. Время, когда на развалинах античного мира восторжествовали новые мировые религии, христианство и ислам, часто представляют как эпоху резкого упрощения общественного устройства, утраты многих культурных ценностей, падения интереса к человеческой личности, характерного для греко-римской цивилизации — словом, как эпоху Темных веков.

Здесь не место для того, чтобы спорить с этой точкой зрения или соглашаться с нею. Отметим лишь, что обе великие религии (равно как иудаизм, конфуцианство, буддизм, которых мы вообще не касаемся в этой брошюре) с самого начала проявляют пристальное и напряженное внимание к нормам отношений между людьми. В качестве интеллектуальных и нравственных достижений этих религий, имеющих прямое отношение к нашей теме, можно назвать, например, разработан-

ное христианскими богословами учение о свободе воли как следствии ответственности человека перед Богом, или прямые предписания ислама о политическом равенстве членов уммы (общины). Но ислам и христианство можно рассматривать и как полноправных преемников античной философии. Не случайно рассуждения о свободе, праве и справедливости, имевшие хождение в христианско-исламском мире в Средние века, базировались не только на соответствующем религиозном фундаменте, но в большой степени и на наследии античности (подробно изучавшемся и комментировавшемся и христианскими легистами, и мусульманскими законооведами).

Народы, строившие свои государства на обломках Римской империи, опирались в первую очередь, конечно, не на римское право (хотя и оно играло определенную роль), а на собственное обычное право. По мере укрепления классического западноевропейского феодализма сложное сочетание правовых и социальных институтов, религиозных предписаний, философских концепций, превращалось в систему норм, подробно регулиующую поведение всех членов средневекового социума. Представление о свободе, справедливости, праве вовсе не было утрачено — оно лишь невероятно усложнилось. Возникли сложные иерархические системы взаимных прав и обязанностей, свои в каждом регионе. Политическую свободу эллинов и гражданское право римлян заменили многочисленные локальные «свободы» или «вольности», относящиеся к определенным группам населения (сословиям, профессиональным объединениям — цехам, этническим группам и т.п.) и к определенным городам или областям. В эпоху позднего феодализма эти права и свободы рассматривались скорее как привилегии, основанные на обычае или возникающие в результате политического компромисса. В определенном смысле люди приобрели более глубокие представления о свободе. В средневековой Европе эта идея потеряла, однако, свою целостность: универсальные концепции свободы перешли в область религиозных и философских представлений, политические — раздробились в разных отраслях общего права. В то же время идея равенства, также получившая мощную опору в религии и в Европе, и на Востоке, не раз становилась источником общественных потрясений. Соединение двух идей — свободы и равенства — в концепции прав человека оставалось делом будущего. Так называемое Средневековье — это целый мир, куда более сложный и многообразный, чем предшествовавшая ему античность и следовавшее за ним Новое время. Даже ограничиваясь Западной Европой, где свобода, равенство, справедливость, право стали проблемами, требующими незамедлительного разрешения.

Термин «человеческое достоинство» становится общепотребительным после тяжких нарушений прав человека. Самые типичные примеры — не только статья 1 конституции Германии и статья 41 конституции Италии (обе были приняты вскоре после второй мировой войны), но и конституции Греции, Испании и Португалии, принятые гораздо позднее — в середине 70-х годов. То же явление существует на международном уровне. Определение человеческого достоинству было дано в Уставе ООН. В Преамбуле подчеркивается необходимость «вновь утвердить веру в основные права человека, в достоинство и ценность человеческой личности». В Уставе ЮНЕСКО война рассматривается как отказ от демократических принципов достоинства человеческой личности, равноправия и взаимного уважения людей. С течением времени сочетание термина «человеческое достоинство» с негативным опытом времён нацизма утратило прежнее значение, что, в свою очередь, обусловило процесс, в результате которого термин «человеческое достоинство» стал пониматься шире. Конкретное значение раскрыто во Всеобщей декларации прав человека 1948 г., которая

оказала огромное идеологическое влияние на развитие международной защиты прав человека. Формулировка Всеобщей декларации «присущее человеческой личности достоинство» стала важной категорией в нормативных международно-правовых документах, относящихся как к универсальным, так и к региональным системам. В преамбуле Декларации можно прочесть, что «признание достоинства, присущего все членам человеческой семьи, и равных и неотъемлемых прав их является основой свободы, справедливости всеобщего мира». Статья первая Преамбулы гласит: «Все люди рождаются свободными и равными в своём достоинстве и правах. Они наделены разумом и совестью и должны поступать в отношении друг друга в духе братства». Термин «человеческое достоинство» присутствует во множестве конвенций и деклараций. Человеческое достоинство чаще всего рассматривается как конкретный стандарт этико-правового происхождения, на который посягает какое-то конкретное положение дел или явление. Например, в Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин (1979 г.) указано, что «дискриминация женщин нарушает принципы равноправия и уважения человеческого достоинства».

Одним из величайших достижений Организации Объединенных Наций является создание всеобъемлющего свода правовых документов по правам человека. Впервые за всю историю был создан универсальный кодекс прав человека, приемлемый для всех стран и народов. Наиболее широкими обязательными соглашениями по правам человека, заключенными под эгидой ООН, являются Международный пакт о гражданских и политических правах и Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах 1966 года.

В системе ООН существуют шесть комитетов, которые обеспечивают контроль за соблюдением странами подписанных ими договоров о правах человека. Их называют «органами по контролю за соблюдением договоров»:

- Комитет по ликвидации расовой дискриминации;
- Комитет по правам человека;
- Комитет по экономическим, социальным и культурным правам;
- Комитет против пыток;
- Комитет по ликвидации дискриминации в отношении женщин;
- Комитет по правам ребенка.

Эти комитеты могут призвать правительства представить ответы на те, или иные обвинения и могут принимать и публиковать решения, содержащие критические замечания или рекомендации.

С течением лет Организация Объединенных Наций выработала различные методы по расследованию нарушений прав человека и принуждению к принятию мер по их исправлению. Эксперты, известные как специальные докладчики или представители, осуществляют сбор фактов, посещают тюрьмы, проводят опросы потерпевших и выносят рекомендации в отношении укрепления уважения прав человека. Они проводят расследования ситуаций в конкретных странах и готовят тематические исследования по таким вопросам, как пытки, религиозная нетерпимость, расизм, торговля детьми и насилие в отношении женщин. Каждый год они направляют тысячи экстренных телеграмм правительствам с просьбами об освобождении заключенных, отмене смертных приговоров или принятии иных важнейших решений.

Были созданы рабочие группы для изучения таких вопросов, как насильственные исчезновения и произвольное лишение свободы. В их докладах освещаются нарушения прав человека с целью привлечь внимание международной общественности.

Верховный комиссар Организации Объединенных Наций по правам человека координирует программу ООН в области прав человека и содействует универсальному соблюдению прав человека. Деятельность в области прав человека в ООН координируется Управлением Верховного комиссара по правам человека в Женеве. Это Управление обслуживает Совет ООН по правам человека (ранее – Комиссию) и многие договорные органы ООН по правам человека.

Международное гуманитарное право всё чаще воспринимается как составная часть права прав человека в ходе вооруженных конфликтов. В периоды вооруженных конфликтов становится более заметным, какую роль играет само понятие «достоинство» и как оно взаимодействует с кровопролитием. Вооруженные конфликты, неизбирательное применение насилия и террористические акты по-прежнему угрожают безопасности огромного числа людей и подрывают усилия по установлению длительного мира и стабильности во всем мире.

Защита человеческого достоинства требует возобновленного партнерства между государствами, с целью способствующего содействию уважения ко всем людям, независимо от их происхождения, вероисповедания, положения или пола. Государства должны распространять знания о международном гуманитарном праве среди вооруженных сил и гражданского населения, для чего они могут объединять свои усилия с усилиями участников Движения Красного Креста, различных СМИ, религиозных и других соответствующих институтов. Сегодня мир сталкивается с новыми угрозами своей безопасности. Международное гуманитарное право применимо ко всем ситуациям, сопоставимым с вооруженным конфликтом и иностранной оккупацией. Каждый год миллионы людей погибают во время чрезвычайных ситуаций, в результате заболеваний и вооруженных конфликтов. Наибольшее количество жертв наблюдается среди наиболее уязвимых категорий населения разных стран мира, тех, кто живет в бедности, не имеет возможности пользоваться элементарными услугами, не получает информацию и не участвует в процессе принятия решений. Инфекционные болезни, такие как ВИЧ-инфекция и СПИД, туберкулез и малярия, стали ужасающим бедствием для многих стран мира. В наибольшей степени подвержено им беднейшее население, а также лица, пострадавшие от вооруженных конфликтов, чрезвычайных ситуаций и результатов социальной маргинализации, такие как беженцы, перемещенные внутри страны лица, мигранты и меньшинства, и в особенности женщины и дети. Клеймо общественного презрения и дискриминация еще более усугубляют их уязвимость и риск, которому они подвергаются. Защита человеческого достоинства требует повышения стандартов в области здравоохранения и снижения риска для здоровья человека посредством принятия обширных превентивных мер, обеспечения лечения и ухода за больными, а также доступности цен на лекарства.

Вышеперечисленные угрозы человеческому достоинству представляют собой наиболее актуальные задачи гуманитарного характера, с которыми сегодня сталкивается человечество.

На национальном уровне проблемами, связанными с соблюдением достоинства личности и защитой конституционных прав и свобод человека, а также законных интересов граждан Республики Молдова, занимается Центр по Правам Человека, одно из представительств которого действует и в мун. Бэлць.

Уполномоченные по правам человека или омбудсмены отстаивают достоинство личности во многих странах мира уже на протяжении двух веков. Первоначально институт омбудсмена был учрежден в Швеции в 1809 году на основании статьи 6 Акта о правлении, который предоставил Риксдагу (парламенту) право “избирать одного или более омбудсменов для целей надзора, на основании определенных Риксдагом правил, за применение публичной администрацией законов и других законодатель-

ных актов”. Впоследствии институт омбудсмена в Швеции развивался и количество омбудсменов увеличивалось, но смысл его оставался прежним: Парламент избирает высокого ранга должностное лицо, наблюдающее за применением законов властью. Очень быстро практика привела к тому, что выделилась более конкретная сфера деятельности омбудсмена: столкновение рядового гражданина и власти, персонафицированной в лице чиновников того или иного ведомства. Более столетия институт существовал только в Швеции. Примеру Швеции последовала Финляндия в 1919 году. Но по–настоящему широкое развитие во всем мире институт получил после второй мировой войны. В 1954 году в ходе конституционной реформы в Дании был создан институт омбудсмена, значительно отличающийся от шведской модели. Он и стал той базовой моделью, на которой были созданы аналогичные институты во многих странах мира. В 1962 году служба омбудсмена была учреждена в Новой Зеландии, в 1967 – в Великобритании и нескольких провинциях Канады, в 1969 – на Гавайях, в 1971 – в штате Небраска, а затем и в других штатах США, в Западной и, позже, южной Австралии, в 1973 – во Франции, 1976 – в Португалии, 1981 – в Испании, 1982 – в Нидерландах. Одними из последних по времени в Европе были созданы аналогичные институты в Польше (1988) и Венгрии (1989). Уже на V Всемирной конференции омбудсменов и аналогичных институтов в октябре 1992 г., проходившей в Вене, приняли участие представители 55 стран всех континентов.

В Республике Молдова институт государственного правозащитника был учрежден в 1998 году на базе Закона о парламентских адвокатах, принятого 17 октября 1997 года. В настоящее время в нашем государстве четыре парламентских адвоката. Согласно статье 15 упомянутого Закона парламентские адвокаты рассматривают заявления на решения или действия (бездействие) центральных и местных органов публичной власти, учреждений, организаций и предприятий независимо от вида собственности, общественных объединений и должностных лиц всех уровней, нарушивших, по мнению заявителя, его конституционные права и свободы. Следовательно граждане имеют возможность обратиться в Центр по Правам Человека письменно или устно, во время ежедневного приема посетителей.

В 2008 году было зарегистрировано 3792 обращения к парламентским адвокатам, в том числе через представительства Центра по Правам Человека в Бэлць, Кахуле и Комрате (1402 письменных обращения за подписью 1618 заявителей и 2174 устных обращения). По сравнению с предыдущими годами, общее количество обращений относительно стабильно. Тем не менее, по сравнению с 2007 годом зарегистрирован значительный рост, что свидетельствует о продолжении нарушения прав человека в Республике Молдова. В то же время, это свидетельствует о возрастающем интересе граждан к тем проблемам, с которыми они сталкиваются в повседневной жизни.

Обращения в Центр по Правам Человека позволяют выявить самые злободневные вопросы. Следует отметить, что за время деятельности парламентских адвокатов в Республике Молдова заявители чаще всего обращались с жалобами о нарушении права частной собственности, свободного доступа к правосудию, права на социальное обеспечение и защиту, права на труд. Из общего количества жалоб, поступивших в 2008 году в Центр по Правам Человека и в территориальные представительства, более 50% относятся к вышеперечисленным сферам: свободный доступ к правосудию (24,04%), право на социальное обеспечение и защиту (10,59%), право на труд (10,79%), свободный доступ к информации (10,79%) право частной собственности (14,59%). Эти данные подтверждают, что в обществе еще не сложилась терпимая атмосфера и уважение к правам и свободам человека. Принцип сосуществования, основанного на взаимоуважении, еще не реализовался как составная пра-

вой культуры нашего общества. Вопреки предпринимаемым усилиям, уровень обеспечения экономических и социальных прав граждан оставляет желать лучшего. Это способствует росту количества обращений, в которых затрагиваются финансово-экономические и правовые вопросы. Незначительное количество обращений по некоторым тематикам не обязательно свидетельствуют о высоком уровне соблюдения прав человека в этой сфере. Могут существовать и другие причины, такие как отсутствие возможности обратиться к парламентскому адвокату, терпимость к незначительному нарушению прав, разрешение возникших вопросов в судебной инстанции.

В заключение важно отметить, что современном обществе любой человек вправе претендовать на восстановление утраченного статуса, ущемленного достоинства. Принципы прав человека были выработаны в качестве средства обеспечения надлежащего и равноправного соблюдения достоинства каждого лица, т.е. обеспечения возможностей для личности всесторонне развиваться и проявлять такие человеческие качества, как разум, талант и сознание, а также удовлетворять свои духовные и иные потребности. Достоинство дает человеку чувство собственной значимости и ценности. Существование прав человека свидетельствует о том, что люди понимают ценность человеческой личности. Человеческое достоинство не является индивидуалистическим, исключительным и изолированным понятием. Оно является частью нашего общего человеческого облика.

Права человека дают нам возможность уважать друг друга и сосуществовать друг с другом. Иными словами, они являются не просто правами, которые необходимо соблюдать, но и правами, соблюдение которых необходимо требовать от других. Права, применимые к вам, применимы и к другим. Нарушение прав человека и основных свобод является не только личной трагедией, но и создает условия для социальных и политических беспорядков и порождает насилие и конфликты с обществами и государствами и между ними.

Библиография

1. Устав ООН 1945г. www.un.org
2. Устав ЮНЕСКО 1945 г. www.un.org
3. Всеобщая декларация прав человека 1948г. www.un.org
4. Международный пакт о гражданских и политических правах 1966 г. www.un.org
5. Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах 1966 г. www.un.org
6. Конвенция о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин. 1979г. www.un.org
7. Закон Республики Молдова о парламентских адвокатах от 17 октября 1997 г. www.ombudsman.md
8. Кувакин В.А. Твой рай и ад. М.-СПб., 1998.
9. Абелев Г.И. Достоинство в жизни и в науке. // Газете «Поиск», 16.01.1990.
10. Деятельность Центра по Правам Человека в 2008 году. www.ombudsman.md
11. Досвальд-Бек Луиза, Вите Сильвен. Международное гуманитарное право и право прав человека. – М.: Международный Комитет Красного Креста, 2001.
12. Заядло Ежи. Человеческое достоинство и права человека. Введение в вопросы международной защиты прав человека. / Под ред. Райя Хански и Маркку Сукси. – Турку: Институт прав человека, Университет «Або Академи», 1997.
13. Защита прав: Исторические сведения. http://sch594.edu.mhost.ru/viewpage.php?page_id=13
14. Круглов Александр. Что такое достоинство?
http://www.gazetaprotestant.ru/index.php/personal_advantage/1469

FACULTATEA DE TEHNICĂ, FIZICĂ, MATEMATICĂ ȘI INFORMATICĂ
CU PRIVIRE LA CALCULUL
CIRCUITELOR ELECTRICE RAMIFICATE

Andrieș Alexandru, student,
 Facultatea de Tehnică, Fizică, Matematică și Informatică
 Conducător științific: **Băncilă S.**, dr., conf. univ.
 Recenzent: **Fotescu E.**, dr., conf. univ.

Abstract: *The article presents methods of calculation of ramified circuits, and examples of solved problems. Also we propose problems(exercises) for solvation which are referred to this theme. Some of them are quite original.*

De regulă, calculul circuitelor ramificate se efectuează utilizând metodele tradiționale și metode bazate pe teoremele:

- Legile lui Kirchoff.
- Teorema lui Kennely.
- Metoda lui Maxwell.
- Teorema lui Thevenin.
- Teorema Norton.
- Teorema Millman.
- Principiul Superpoziției.

Aplicarea metodelor nominalizate nu este cea mai rațională, deoarece, în asemenea cazuri, se cere scrierea și rezolvarea sistemelor de ecuații destul de complicate.

Se știe că la conectarea (deconectarea) unor puncte echipotențiale ale circuitului electric nu are loc redistribuirea curenților în ramificațiile lui. Această afirmație este utilizată la calculul schemelor simetrice. Propunem câteva exemple:

Problema 1.

Să se determine rezistența R_{AB} , care este echivalentă rezistoarelor legate în cub (fig.1), dacă fiecare din rezistențele din schema dată este egală cu R .

Rezolvare:

După cum rezultă din fig. 1. Potențialele punctelor A_1, A_2, A_3 și a punctelor B_1, B_2, B_3 sînt egale între ele adică:

$$\varphi_{A_1} = \varphi_{A_2} = \varphi_{A_3} \quad (1) \text{ și}$$

$$\varphi_{B_1} = \varphi_{B_2} = \varphi_{B_3} \quad (2)$$

În asemenea condiții schema prezentată în fig.1 și fig. 2, a se transformă în schemele echivalente din fig. 2, b și respectiv fig. 2, c (schema finală) care ne permite să concludem:

$$R_{AB} = \frac{5}{6} R \quad (3)$$

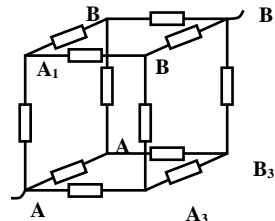

Fig.1

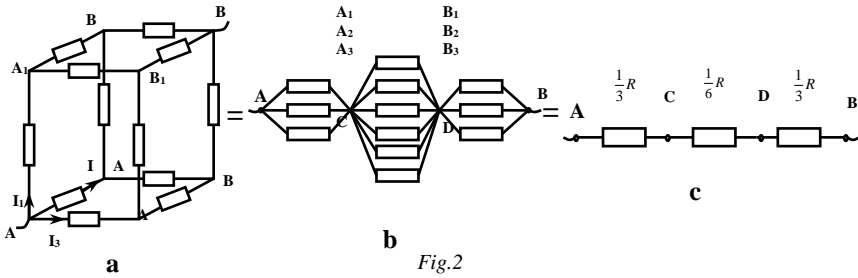

Fig.2

Problema 2.

Să se determine rezistența echivalentă cu rezistența fiecărui sector de circuit AB din fig. 3 și fig. 4, dacă rezistența fiecărei ramuri este egală cu R.

Rezolvare:

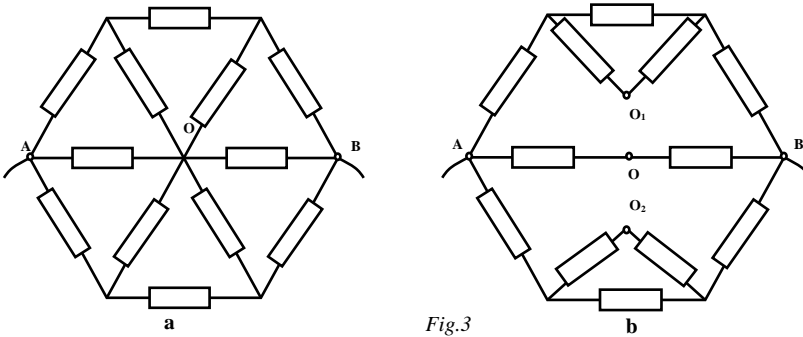

Fig.3

Pentru a determina rezistența echivalentă R_{AB} în fiecare caz este rațional a aplica metoda mării numărului nodurilor. Într-adevăr, dacă vom înlocui nodurile O (fig.3,a), a, b, c și d (fig.4,a), prin nodurile echipotențiale O_1, O_2 și O_2 (fig.3,b), a_1 și a_2 , b_1 și b_2 , c_1 și c_2 , d_1 și d_2 (fig.4,b). Se poate calcula ușor rezistența sectoarelor respective: $\frac{4}{5}R$ și $2R$.

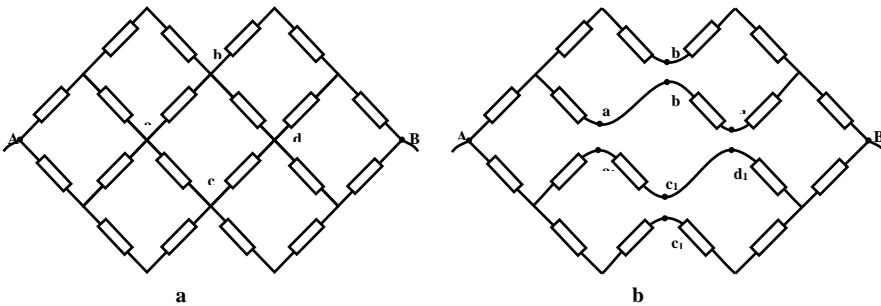

Fig.4

Problema 3.

Să se determine rezistența R_{AB} echivalentă a sectorului AB (fig.5,a), dacă rezistența fiecărei ramuri este egală cu R .

Rezolvare:

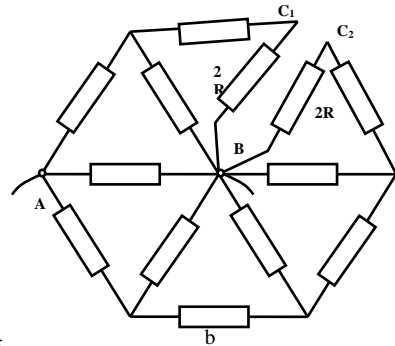
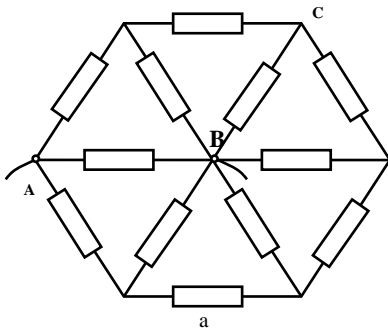

Fig. 5

În acest caz e mai rațional să înlocuim ramura BC prin ramurile BC_1 și BC_2 (fiecare egală cu rezistența $2R$) prin despărțirea nodului C în două nuduri echipotențiale C_1 și C_2 (așa cum este arătat în fig. 5, b).

Propunem câteva probleme similare pentru a determina de sine stătător rezistențele echivalente R_{AB} în fiecare din problemele de mai jos.

Problema 4.

În fig. 6 este reprezentat un circuit electric confecționat din sîrmă de secțiunea constantă. Latura pătratului mare este egală cu „ a ”, rezistența unei porțiuni de sîrmă de lungimea $1m$ este egală cu ρ . Să se determine rezistența între nodurile A și B, considerînd că numărul pătratelor interior este destul de mare (infinat).

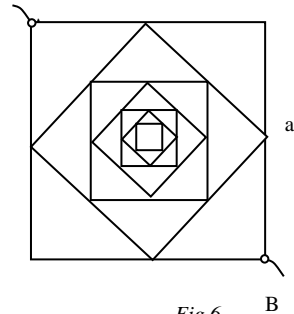

Fig.6

Problema 5.

Un lanț de rezistoare este alcătuit din cele două tipuri de $2R$ - R și R - $2R$, legate alternativ așa ca în fig. 7. Determinați rezistența între punctele A și B dacă numărul de celule din lanț este foarte mare.

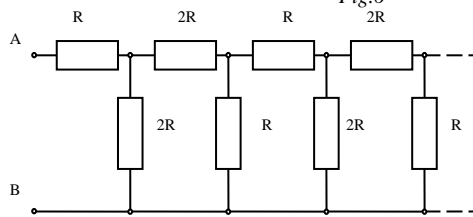

Fig.7

Problema 6.

Să se determine rezistența echivalentă între punctele A-B și punctele A-C pentru rețeaua infinită reprezentată în fig. 8, dacă rezistența conductorului din fiecare două noduri este $r=1\Omega$.

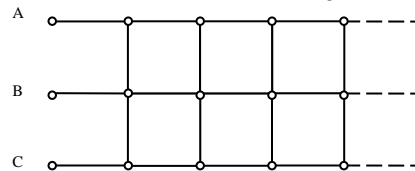

Fig.8

Bibliografie

1. S. Băncilă, I. Luchianciuc, *Studiul Rezistenței Electrice*, Materialele Colocviului Internațional de Fizică „Evrca”, Chișinău, 2002, pag. 61.
2. I. Luchianciuc, *Studiul Rezistenței Electrice ale Metalelor*, Teză de Magistrul în Fizică, Bălți, 2005, pag. 49-51.
3. Revistele „Evrka”.

ACTIVIZAREA COGNITIVĂ A ELEVILOR LA LECȚIILE DE FIZICĂ

Iuzu Viorica, masterandă

Conducător științific: Cheptea Virgil, dr., conf. univ.

Abstract: *This paper analyses ways and methods of the demonstrative experiment usage in physics. In order to activate the knowledge acquisition process in the framework of a lesson in physics, the author of the paper systemizes the selection and usage methods of the demonstrative experiments the paper analyses the didactic material that is described in the methodology of physics (diagrams, tables, charts, etc), as well as the ways of the proficiency improvement. There were sets of questions and problems prepared for every experiment. It is proved that character of the problems and questions determines the degree of the pupils' thinking activation, consequently they must include elements of analysis, comparison, systematization, etc.*

Activizarea cognitivă a elevilor trebuie privită ca una din condițiile de care depinde eficacitatea învățămîntului în genere. A activa procesul de instruire înseamnă a ridica nivelul funcțional al tuturor proceselor psihologice: spirit de observare, receptivitate, atenție, memorie, gândire, imaginație etc. Căile și procedeele de activizare a gândirii elevilor sînt diferite: experimentul demonstrativ și de laborator, rezolvarea problemelor, materialul ilustrativ, problematizarea etc. și reprezintă o problemă centrală în procesul studierii fizicii, deoarece este vorba de crearea unui sistem prin intermediul căruia profesorul dirijează activitatea elevilor. De regulă, aceste metode nu se aplică izolat, dar în complex și întotdeauna sînt însoțite de o explicare și interpretare a experimentului, a problemei propuse, a lucrării de laborator, a aparatelor și instalațiilor etc. Explicarea și interpretarea necesită însă o discuție, o convorbire euristică cu clasa, eficacitatea căreia în mare măsură depinde de utilizarea corectă a reprezentărilor figurative (desene, planșete, scheme, grafice, tabele, diagrame etc.).

Convorbirea didactică, conversația presupune o sistemă de întrebări și probleme propuse elevilor, care se deosebesc prin conținut (fenomenele și legile fizice care se studiază), formă (modalitatea de a le prezenta – oral, în scris etc.) și caracter. Caracterul întrebărilor determină gradul de activizare a gândirii elevilor. Dacă întrebarea stimulează dezvoltarea memoriei atunci ea are caracter reproductiv. Dacă însă pentru a răspunde la întrebare elevii trebuie să compare careva date sau fenomene, să sistematizeze, să analizeze, să facă concluzii, atunci întrebarea are caracter creator. Întrebarea „Formulați legea lui Ohm pentru un sector de circuit” are un caracter reproductiv. Dacă însă aceeași întrebare o formulăm „Cu cît va varia intensitatea curentului, dacă rezistența electrică se va micșora de două ori”, atunci ea are un caracter euristic. Conținutul întrebărilor nu trebuie să prezinte un plan de expunere a materiei sau de descriere a experienței etc., dar trebuie să prezinte niște elemente de analiză, de discuție cu elevii. Experimentul demonstrativ, poate servi atît ca modalitate de prezentare a problemelor și întrebărilor cît și ca element de analiză pentru găsirea răspunsului la problema propusă.

O importanță deosebită în activizarea procesului de cunoaștere o au întrebările și problemele de comparare, sistematizare și generalizare a materiei studiate. Activitatea ele-

vilor depinde de gradul de participare a lor la formularea, căutarea și rezolvarea problemelor de studiu.

În calitate de exemplu prezentăm unele întrebări și probleme folosite în practica de predare a fizicii, pe care le sistematizăm pe compartimente și pe clase.

– Aveți trei formulări a legii inerției:

- a) Dacă corpul nu interacționează cu alte corpuri, atunci viteza lui nu se schimbă nici după direcție, nici după valoarea absolută;
- b) Orice corp își păstrează starea sa de repaus sau de mișcare uniformă și rectilie până când acțiunea altor corpuri nu-i va schimba starea;
- c) Dacă asupra corpului nu acționează alte corpuri sau acțiunea lor se compensează reciproc, atunci acest corp se află în repaus sau se mișcă uniform și rectiliniu. Care din ele este mai completă?

– Reieșind din formula generală a lucrului $L = F \cdot S \cdot \cos \alpha$, deduceți formula pentru lucrul gazului exprimând-o prin variația volumului.

– Energia internă a corpurilor include în sine și energia nucleelor atomice.

De ce nu se ține cont de ea la analiza schimbului de căldură dintre corpuri?

– Poate oare energia cinetică a corpului să rămână constantă, dacă rezultanta forțelor care acționează asupra lui este diferită de zero?

– Determinați lucrul forțelor care acționează asupra greutății pendulului matematic în decurs de o perioadă.

– Propune-ți câteva variante de măsurare a intensității curentului electric dintr-un circuit, dacă ampermetrul este menit pentru măsurarea curenților mai mici.

– Dovediți că distanța dintre nivelele energetice ale electronilor în atom se micșorează pe măsura creșterii numărului cuantic principal n .

– Argumentați că nucleele radioactive nu au „vîrstă”, nu „îmbătrînesc”.

– Energia cinetică pe care o posedă un foton și un electron este una și aceeași. Căruia din ei îi corespunde o lungime de undă mai mare?

– Poate oare un electron liber să absoarbă un foton?

Menționăm că foarte efective sînt întrebările și problemele care îi fac pe elevi să înainteze propuneri, să-și manifeste și dezvolte intuiția, dînd discuțiilor un caracter de cercetare, creator. Pentru dezvoltarea acestor capacități, de obicei se propun probleme legate de contrazicerea dintre experiența de viață a elevilor și cunoștințele acumulate; de planificare și precizarea a rezultatului experienței; de precizare a domeniului de aplicare practică etc.

Există o experiență bogată în domeniul activizării procesului de cunoaștere al elevilor la studierea fizicii, [1, 2] care a conturat anumite reguli sau principii de activizare a procesului de învățare. Aceste principii prevăd: pregătirea elevilor în atmosferă de căutare, utilizînd o tehnică de laborator adecvată; punerea elevilor în situația de a face singur concluzii, de a-și pune întrebări și a găsi răspunsuri, care să se bazeze pe cît mai multe reprezentări vii (experiment și reprezentări figurative); actul de învățare activă trebuie să solicite participare motivată și efort din partea elevului fapt ce oferă posibilitatea dezvoltării încrederii în posibilitățile proprii.

O condiție necesară pentru activizarea gîndirii elevilor constă în capacitatea lor de a analiza, sistematiza și a face concluzii. Activizarea acestor operații mintale este posibilă, utilizînd metode active de lucru cu elevii.

În acest plan o importanță deosebită o au:

1. Analiza legilor și fenomenelor fizice precăutate la lecții. Cu acest scop se pot folosi trei modalități, care cer de la elevi un grad diferit de activizare a gîndirii.

- a) analiza legilor și fenomenelor (se efectuează precăutînd diferite cazuri particulare).

- b) de formulat condițiile de realizare a fiecărui caz particular.
- c) de argumentat justetea definițiilor, concluziilor.
- 2. Utilizarea cunoștințelor acumulate în situații noi.
- 3. Utilizarea metodei de comparare (alcătuirea tabelelor, schemelor, construirea graficelor).
- 4. Rezolvarea problemelor de fizică.

Foarte des după studierea unui compartiment elevii nu se mai întâlnesc cu materia de studiu analizată și după o lună sau două ei au și uitat de fenomenele fizice analizate. De aceea, profesorul trebuie să selecteze din totalitatea de fenomene, legi referitoare la tema dată acelea, care constituie baza temei studiate și să organizeze studierea lor în așa fel ca ele să poată fi utilizate la studierea următoarelor teme. În legătură cu aceasta un rol deosebit îi revine consolidării materialului. Această etapă a lecției trebuie să aibă ca scop nu numai consolidarea materialului studiat, dar și lărgirea și adâncirea cunoștințelor.

În școală consolidarea materialului se realizează rezolvând probleme de același tip sau adresând elevilor întrebări de tipul: „Formulați legea lui Ohm pentru un sector de circuit”, „Cu ce este egală puterea curentului electric” etc. Așa întrebări contribuie la dezvoltarea memoriei, însă ele nu cer analiza fenomenului, dependența funcțională dintre mărimile fizice etc., și prin urmare nu contribuie la dezvoltare gândirii elevilor, gradului de activizare a lor. Dacă problema s-ar pune sub altă formă și altă structură, de exemplu, pe tablă se scriu două relații:

$$P = I^2 R \text{ și } P = U^2 / R$$

și se întreabă: „De ce într-un caz puterea este proporțională cu R, iar în al doilea caz puterea este invers proporțională cu R”. O așa formulare a problemei nu duce la o reproducere mecanică a dependenței, din contra, pentru a răspunde la întrebare elevii trebuie să analizeze circuite electrice în care rezistențele electrice sînt unite consecutiv și paralel.

Aceeași întrebare poate fi pusă și sub altă formă, de exemplu, „De cîte ori se va schimba puterea, dacă rezistența conductorului se va mări sau se va micșora de două ori?”. În acest caz, elevul trebuie să analizeze de cine este determinată rezistența conductorului: ρ , l , S . Din acest exemplu se vede că noi schimbăm nu numai forma punerii întrebării sau problemei, dar și conținutul și caracterul ei, structura căreia devine mai largă, mai vastă și include în sine un volum de informații mai mare. Este interesant de analizat cu elevii problema, de ce la schimbarea lungimii conductorului de două ori puterea curentului se schimbă nu exact de două ori. Aceeași întrebare poate fi formulată de o problemă calitativă: „Două becuri electrice sînt prevăzute pentru tensiunea de 220 V fiecare. Puterea unuia din becuri este de 60 Wt, iar a celuiilalt bec este de 100 Wt. Rezistența cărui bec este mai mare?”

Motivația cuprinde interese, satisfacții, aspirații, care determină gradul de angajare a elevului în învățare. La baza motivației învățării stau anumite cerințe ale elevului (fiziologice, de securitate, sociale, de autorealizare, cognitive, estetice, de concordanță între cunoaștere-simțire-acțiune) și care se traduc prin următoarele motive: recompensa socială a aprecierii, dorința de autoafirmare și autorealizare profesională și socială, dorința de succes școlar, dorința de a cunoaște și a crea.

Activitatea creatoare cere cunoștințe profunde, o gândire logică dezvoltată, flexibilitatea gândirii. Pentru dezvoltarea capacităților creatoare este necesar să-i punem pe elevi în astfel de situații, în care ei sînt nevoiți să facă presupuneri, să-și manifeste și dezvolte intuiția.

În activizarea procesului de cunoaștere o importanță deosebită o au, după cum s-a menționat, întrebările și problemele de comparare, sistematizare și generalizare a materiei studiate. Activitatea elevilor depinde de gradul de participare a lor la formularea, căutarea și rezolvarea problemelor de studiu. Experimentul fizic și materialul ilustrativ oferă largi posibilități în realizarea acestor cerințe. Alcătuirea schemelor, tabelelor, diagramelor, gra-

ficelor, rezolvarea problemelor, pregătirea experimentului demonstrativ și altele permit elevilor de a evidenția caracteristicile generale și specifice ale fenomenelor fizice, de a stabili legătura dintre ele, de a le compara, de a sistematiza cunoștințele. Tabelele, diagramele, graficele permit de a materializa rezultatele activității mintale a elevilor, de a crea imagini și reprezentări concrete despre fenomenele fizice studiate, permit dezvoltarea inițiativei, încrederii în puterile proprii. Foarte efective sînt problemele legate cu contrazicerea dintre experiență și cunoștințele acumulate de către elevi, de precizarea rezultatului experienței, de planificarea lui, de precizarea domeniului de aplicare a fenomenului studiat. Generalizarea și sistematizarea cunoștințelor poate fi efectuată propunîndu-li-se să completeze tabele suplimentare, de exemplu „Purtătorii de curent în diferite medii” sau să sistematizeze mărimile fizice din capitolul respectiv, valorile și unitățile lor de măsură, sau să clasifice forțele cunoscute din activitatea practică după natura lor; să compare proprietățile comune și specifice ale cîmpului electrostatic, cîmpului electric staționar și turbionar etc.

Materialul ilustrativ, experimentul demonstrativ, rezolvarea problemelor permit de a fragmenta materia de studiu, de a stabili legăturile logice dintre părțile componente și contribuie la o însușire mai ușoară a lui. Ele trebuie privite nu ca o modalitate de a obține careva informații suplimentare, dar ca o parte componentă a metodelor de predare.

Pentru a dezvolta gîndirea elevilor, precum și lucrul independent, se cere de organizat procedeul euristic de analiză a materialului studiat la lecții, care în fond se bazează pe compararea diferitor fenomene, parametri și valori ale mărimilor fizice. Acest lucru în depinde, mare măsură, de iscusința profesorului de a selecta și formula întrebările legate de materia de studiu, care antrenează elevii în discuții legate de lămurirea esenței fenomenelor studiate prin compararea proprietăților sau particularităților lor.

Bibliografie

1. L. A. Ivanova, *Activizarea procesului de cunoaștere la studierea fizicii*, Chișinău, Lumina, 1985.
2. Н. М. Зверева, *Активизация мышления учащихся на уроках физики*, Москва, Просвещение, 1980.

EXCITAȚII ELEMENTARE ÎN MEDII CONDENSATE

Morozov S., student

Conducător științific: Cheptea V., dr., conf. univ.

Abstract: *This paper analyzes the basic disturbance of the average condensate, the concept of precautionary fonon, magnon, exciton, playmon, etc. The properties of real particles are compared with those cvaziparticles.*

Conform concepțiilor contemporane un cristal poate fi privit ca o totalitate de ioni care posedă sarcina pozitivă și care formează un sistem spațial cvaziperiodic (rețeaua cristalină) și un sistem de electroni de valență relativ liberi. Numind rețeaua cristalină cvaziperiodică se accentuează faptul că ionii pozitivi efectuează mișcări în jurul pozițiilor de echilibru nu în tot intervalul de temperaturi în care se poate găsi substanța data ca un corp solid.

Oscilațiile ionilor rețelei cristaline pot fi separate în:

1. Oscilații termice, energia cărora este determinată de temperatură. La temperatura de zero absolut amplitudinea oscilațiilor termice devine zero.
2. Oscilații nule, energia cărora la 0° K are o valoare bine determinată. Oscilațiile nule ale ionilor reprezintă o mișcare pur cuantică care reiese din principiul de nedeterminare. De regulă, amplitudinea oscilațiilor nule este mai mică decît distanța medie dintre ionii rețelei.

Dacă amplitudinea oscilațiilor nule este comparabilă cu distanța medie dintre atomi, atunci un așa sistem de atomi, chiar la temperatura de 0°K , nu poate forma o rețea cristalină.

Substanța rămîne în stare lichidă. Unica substanță care posedă această proprietate – este heliul.

În lichide, ionii, de asemenea, se găsesc la anumite distanțe unul de altul, numai că poziția lor nu este fixată în spațiu (lichidele nu-și păstrează forma). În principiu, în lichide forțele de interacțiune dintre ioni sunt, de asemenea, anizotrope, însă datorită mișcării termice ionii pot trece de la o groapă de potențial la alta, adică nu formează rețeaua cristalină. Despre faptul că forțele de interacțiune în lichide au un caracter anizotrop ne vorbește, de exemplu, următorul fapt: dacă un monocristal ar fi topit fără a introduce careva perturbații suplimentate, atunci la răcirea lui se formează un monocristal de aceeași orientare ca cel inițial. Pentru ca să avem trecerea din starea lichidă în solidă este necesar ca ionii, care se deplasează relativ liber unul față de altul, să capete poziții de echilibru fixate. O așa tratare a rețelei cristaline presupune că ea reprezintă o structură strict periodică. Aceasta însă nu este corect pentru tot intervalul de temperaturi (mai mici de temperatura de topire). Într-adevăr, la temperaturi apropiate de cea de topire apar poziții de echilibru fixe care determină periodicitatea (medie în timp) rețelei cristaline în întregime. Amplitudinea oscilațiilor fiind proporțională cu \sqrt{T} , iar frecvența

$$v \sim \frac{1}{2\pi} \sqrt{\frac{f}{m}} \sim 10^{13} \frac{1}{s}$$

unde: f – forța cvazielastică de interacțiune dintre ioni.

m – masa ionului.

Menționăm că frecvența oscilațiilor termice, în prima aproximație, nu depinde de temperatură. O creștere lentă a frecvenței, în a doua aproximație, cu micșorarea temperaturii este legată de variația forței cuazielastice la micșorarea distanței dintre atomi.

La temperaturi mult mai mici decât cea de topire oscilațiile ionilor rețelei capătă o nouă proprietate – mișcarea ionilor rețelei devine coordonată. Deplasarea unui oarecare atom de la poziția de echilibru va duce la deplasarea atomilor vecini în aceeași direcție. În acest caz, noțiunea de poziție fixă a fiecărui atom își pierde sensul, deoarece dacă ar exista așa poziții, apoi aceasta ar însemna că ionii oscilează independent unul față de altul. Existența unei mișcări coordonate a atomilor ne impune să privim cristalul ca un continuu. Deosebirea dintre cristal și faza lui lichidă se determină prin faptul că:

1. În lichide pozițiile de echilibru a atomilor și înșiși atomii se pot deplasa în întreg spațiul ocupat de lichid.
2. În cristale (fără solidă), la temperaturi relativ mici, pozițiile de echilibru în jurul cărora oscilează ionii singuri, efectuează mișcări oscilatorii cu frecvențe cu mult mai mici decât frecvența proprie a atomilor.

Adică spectrul oscilațiilor termice a ionilor din rețeaua cristalină este diferit în două regiuni ale temperaturilor: la temperaturi joase și la temperaturi înalte. La temperaturi joase, când energia cinetică a oscilațiilor termice $\sim k_B T$ este cu mult mai mică decât energia potențială de legătură $-U_{\text{leg}}$, atomii (ionii) oscilează coordonat. Poziția fiecărui ion al rețelei cristaline este determinată de poziția ionilor vecini.

La temperaturi înalte, când energia cinetică este comparabilă cu energia potențială de legătură $k_B T \sim U_{\text{leg}}$, corelația dintre mișcarea diferitelor atomi lipsește. Rețeaua cristalină, ca o totalitate de puncte distribuite strict periodic în spațiu, corespunde valorii minime a energiei potențiale. În jurul acestor poziții ionii efectuează mișcări oscilatorii independent unul de altul.

Pentru intervale de timp $t \gg 10^{-13}$ s, datorită medierii în timp a oscilațiilor ionilor, apare o periodicitate strictă a amenajării lor. În acest caz, noțiunea de „poziție de echilibru fixă” are sens. Totalitatea acestor poziții de echilibru formează în spațiu o structură periodică.

Pentru intervale de timp $t < 10^{-13}$ s rețeaua cristalină nu mai poate fi privită ca o structură periodică, de exemplu, pentru o particulă rapidă, care parcurge distanța dintre atomi într-un interval de timp mai mic ca 10^{-13} s. Pentru așa particulă și în genere pentru procese fizice foarte rapide, rețeaua cristalină va prezenta o structură neregulată, o „fotografie momentală” a pozițiilor atomilor, în jurul cărora ei efectuează oscilații termice, care nu interacționează între ele. În regiunea temperaturilor joase ($kT \ll U_{reg}$) energia de legătură este atât de mare, încât ionii nu pot oscila independent unul de altul. Temperatura care desparte aceste două regiuni, în care caracterul oscilațiilor ionilor se deosebește radical, se numește temperatura Debye – θ_D . Deși în cazul general temperatura Debye θ_D nu poate fi determinată precis, ea reprezintă un parametru fizic foarte important și intră în relațiile a mai multor caracteristici integrale a corpului solid, cum ar fi conductibilitatea termică, capacitatea termică specifică etc. Temperatura θ_D pentru substanța dată depinde de energia de legătură dintre atomi – U_{leg} și prin urmare și de temperatura de topire T_{top} . Cantitativ legătura dintre θ_D și T_{top} este stabilită de formula empirică produsă de Linderman

$$\theta_D \approx BT_{top}^{\frac{1}{2}} \tilde{A}^{\frac{5}{3}} D_0^{\frac{1}{3}}$$

unde: \tilde{A} – greutatea atomică medie, D_0 – densitatea substanței, B – un coeficient constant.

Valoarea lui B determinată empiric este de ≈ 120 (dacă A se măsoară în g, iar D în g/cm^3). Pentru plumb, care reprezintă o substanță moale, plastică, cu o energie de legătură dintre atomi mică $\theta_D = 70^0$ K. Pentru o substanță dură, cu o energie de legătură dintre atomi destul de mare, să zicem diamantul, temperatura Debye - $\theta_D = 1100^0$ K. Temperatura Debye reprezintă un parametru fizic caracteristic cristalului dat, cunoașterea căruia are o mare importanță. Aceasta poate fi ilustrată prin următorul exemplu: recoacerea la temperaturi compatabile cu temperatura de topire nu îmbunătățesc, dar, din contra, înrăutățesc rețeaua cristalină, deoarece la așa temperaturi pot apărea vacansii, dislocații etc. Pe de altă parte, recoacerea la temperaturi $T \ll \theta_D$ este puțin efectivă, deoarece la așa temperaturi energia de legături este atât de mare, în comparare cu energia oscilațiilor termice, încât recoacerea nu poate duce la detensionarea rețelei, de asemenea la dispariția defectelor în rețea. Prin urmare, ne rămîne regiunea $T \geq \theta_D$, în care recoacerea cristalelor este cea mai efectivă. De exemplu, cupru, pentru care $\theta_D \approx 315^0$ K, recoacerea este foarte efectivă la temperaturi de ordin 470^0 K (270^0 C). O probă de cupru, care s-a aflat cîteva zile (50-60 ore) la o așa temperatură devine foarte moale (tensiunile externe dispar). Temperatura Debye determină de asemenea, în mare măsură, și posibilitatea păstrării fazei date a corpului solid la micșorarea rapidă a temperaturii (la călire).

Vom precăuta mai detaliat spectrul oscilațiilor termice în rețeaua cristalină la temperaturi joase, adică la temperaturi mai mici ca θ_D . Mișcarea oscilatorie foarte complicată a ionilor rețelei cristaline, însă coordonată, poate fi privită ca superpoziția unor oscilații normale, independente care au loc în cristal. Această afirmare poartă denumirea de postulatul Born-Kramer. O deplasare a atomului din poziția de echilibru este echivalentă cu o acțiune de scurtă durată asupra atomilor vecini și se transmite de la un atom la altul. Aceasta înseamnă că în cristal va apărea o undă elastică care se propagă cu viteza sunetu-

lui. Datorita acestui fapt, pozițiile de echilibru a atomilor vor începe ele însele să efectueze mișcări oscilatorii cu frecvențe mai mici decât frecvențele proprii ale atomilor. Prin urmare, mișcarea oscilatorie a atomilor poate fi privită ca superpoziția oscilațiilor de diferite frecvențe. De exemplu, amenajarea atomilor arătată în fig. 1 poate fi descrisă prin superpoziția a două oscilații: de frecvență joasă și de frecvență înaltă.

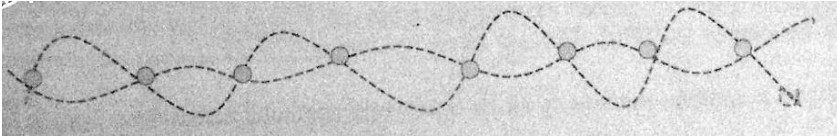

Fig. 1.

La temperaturi $T \ll \theta_D$ concluzia din teoria creată pe baza postulatului Born-Kramer, se confirmă foarte bine experimental. Să precizăm noțiunea de oscilații normale într-un mediu continuu. Într-un cristal de lungimea L , în direcția dată, oscilațiile normale pot fi reprezentate printr-o totalitate discretă de unde staționare, lungimea de undă maximală a căroră este $2L$.

Toate semiunde următoare trebuie să se includă pe lungimea cristalului, în direcția dată, de un număr întreg de ori.

$$\lambda_1 = \lambda_{max} = 2L; \lambda_2 = \frac{2L}{2} = L; \lambda_3 = \frac{2L}{3}; \dots$$

Evident că într-un cristal, care este alcătuit dintr-un număr finit de atomi, lungimea de undă minimă posibilă va fi $\lambda_{min} = 2a$, unde a – distanța medie dintre atomi în direcția dată. Pentru lungimi de undă $\lambda < \lambda_{min}$ cristalul nu mai poate fi privit ca un mediu continuu și așa unde în cristal nu pot exista. Atunci când $\lambda = \lambda_{min}$, atomi vecini oscilează în faze opuse. (fig. 3)

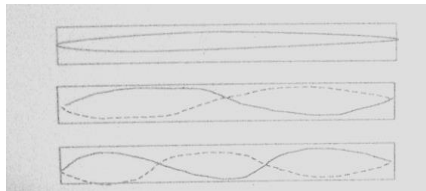

Fig.2

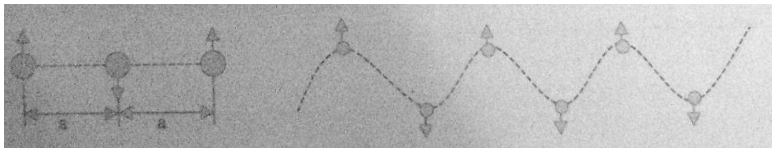

Fig.3

Fiecare dintre aceste unde se reflectă de la granițele cristalului cu pierderea unei jumătăți de lungime de undă (adică deplasarea la graniță este zero; granița coincide cu nodurile unde staționare). În acest caz, putem trece de la totalitatea de unde staționare, la totalitatea de unde plane, monocromatice ce se propagă în cristal. Conform concepției noastre, amenajarea momentală a atomilor în rețeaua cristalină și caracterul mișcării lor la $T \ll \theta_D$ se descrie de superpoziția oscilațiilor normale care există în cristal. Scopul nostru este de a găsi o modalitate relativ simplă care să ne descrie mișcarea reală a atomilor în

cristal. Din acest punct de vedere, este indiferent faptul, precăutăm noi o totalitate de oscilații normale ce se propagă în cristal sau o totalitate de unde plane care se reflectă de la granițele lui, și care corespund acestor oscilații normale. Ambele căi sînt echivalente, deoarece corespund unuia și aceluiași caracter al mișcării atomilor în rețea. Vom analiza totalitatea de unde plane, monocromatice, care se propagă în cristal cu viteza sunetului V_s . Fiecărei din acestea îi corespunde frecvența

$$v_1 = \frac{V_s}{\lambda_1}$$

Frecvențele acestei totalități de unde monocromatice vor fi:

$$v_1 = v_{min} = \frac{V_s}{\lambda_{min}}$$

$$v_2 = 2v_1 = \frac{V_s}{\lambda_2}$$

.....

$$v_{max} = \frac{V_s}{\lambda_{min}} = \frac{V_s}{2a}$$

Fiecărei dintre aceste unde monocromatice îi putem pune în corespundere o particulă cu energia $E = hv = h\omega$ și impulsul $\vec{p} = \hbar\vec{k}$ (asemănător cum am procedat în cazul undelor electromagnetice) unde $\vec{k} = \frac{2\pi}{\lambda}$ – vectorul de undă, direcția căruia coincide cu direcția

de propagare a undei. Aceste particule au fost numite fononi. Noțiunea de fonon, ca cuantul de energie a oscilațiilor normale care se propagă în cristal simplifică cu mult înțelegerea și descrierea multor procese, cum ar fi interacțiunea electronilor cu oscilațiile atomilor din cristal etc. Ținînd cont că undele monocromatice nu interacționează între ele, totalitatea de fononi din cristal formează un gaz ideal de cuaziparticule. Numind fononii cuaziparticule noi, accentuăm prin aceasta deosebirea lor de particulele reale – proton, neutron etc.

Vom analiza în continuare alte excitații elementare (cuaziparticule) care se folosesc pe larg în fizică.

a) *Magnonii*

Proprietățile magnetice ale cristalelor depind de faptul dacă în lipsa cîmpului magnetic celula elementară a lor posedă sau nu moment magnetic. Cristalele care posedă un așa moment se numesc paramagnetici, iar cele ce nu posedă moment magnetic se numesc diamagnetici. În fond, proprietățile magnetice ale cristalului sînt determinate de momentul magnetic al atomilor sau moleculelor din care el este alcătuit. În atom electronii se mișcă pe orbite în jurul nucleului, deci avem mișcarea ordonată a particulelor încărcate, adică avem curent electric turbionar.

$$J = e \cdot v = \frac{e \cdot V}{2\pi r}$$

unde e – sarcina electronului, v – frecvența de rotație a electronului pe orbită.

Se știe însă ca în jurul oricărui curent apare cîmp magnetic, deci mișcarea electronilor pe orbite duce la aceea că atomul posedă un moment magnetic orbital \vec{P}_m . Vectorul \vec{P}_m este orientat perpendicular pe planul orbitei electronului, iar modului lui:

$$\vec{P}_m = I \cdot S = \frac{1}{2} eVr$$

unde $S = \pi r^2$ – suprafața orbitei.

Electronul care se mișcă pe orbită posedă un moment al impulsului (moment al cantității de mișcare) orbital.

$$L_e = Pr = mVr$$

unde r – raza ce unește centrul orbitei cu electronul.

Direcția vectorului L_e este opusă sensului vectorului \vec{P}_m .

$$P_m = -gL_e$$

unde $g = \frac{e}{2m}$ – se numește raport giromagnetic.

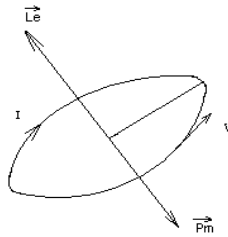

Fig. 4.

Afară de aceasta electronul mai posedă moment magnetic propriu; prin urmare și moment al cantității de mișcare propriu, adică spin. Momentul magnetic total al atomului sau moleculei este determinat de momentul magnetic orbital și momentul magnetic propriu al electronilor. La unele cristale toate momentele magnetice ale atomilor datorită interacțiunii puternice dintre ei (la temperaturi mai mici decât o anumită temperatură numită temperatura Curie – θ_C) spontan (fără acțiunea câmpului magnetic exterior) se orientează paralel într-o singură direcție. Cu cât temperatura este mai mică, cu atât această interacțiune este mai puternică și mișcarea termică nu este în stare să-l dezorienteze. Drept rezultat, cristalul capătă un moment magnetic rezultat (în lipsa câmpului magnetic exterior) egal cu suma momentelor magnetice ale atomilor. Așa cristale se numesc feromagnetici (Fe, Co, Ni). La alte cristale (Cr, NiO, FeO, etc.) momentele magnetice la o anumită temperatură, numită temperatura lui Neell, se amenajează antiparalel. Așa substanțe se numesc antiferomagnetici.

Dacă la feromagnetici am schimba direcția momentului magnetic al unui atom, atunci, datorită interacțiunii dintre el și momentul magnetic al atomilor vecini, ultimii vor tinde să-l readucă la starea inițială. Aceasta duce la aceea că de acum și momentul magnetic al atomului vecin se va deplasa de la poziția sa inițială ș. a. m. d. În felul acesta avem deplasarea în cristal a abaterii momentelor magnetice de la starea inițială, adică a unei unde care a căpătat numirea de undă de spin.

Conform ipotezei lui Brogle, acestei unde îi putem pune în corespondere o cuaziparticulă care a căpătat numirea de magnon. Energia și impulsul magnonilor este:

$$E = \frac{p^2}{2m_g}; \vec{P} = \hbar\vec{k},$$

unde $m_e = \frac{\pi^2 \hbar^2}{2a^2 I}$ – poartă numirea de masă efectivă, a – distanța dintre atomi, I – constantă.

Dacă în feromagnetici este schimbată direcția momentului magnetic, nu a unui atom, dar a mai mulți atomi, apoi prin așa cristal se propagă mai multe unde de spin, deci avem mai mulți magnoni. Odată cu creșterea temperaturii, numărul de magnoni se micșorează. (Cu mărirea temperaturii, mișcarea termică poate schimba direcția momentului magnetic).

b) *Exitoni*

1. Să precăuțăm absorbția luminii de către cristale. Această absorbție poate duce la smulgerea electronilor din cristal – efectul fotoelectric exterior. Dacă însă lumina este absorbită de un semiconductor, apoi sub acțiunea ei electronii pot trece de zona de valență în zona de conductibilitate, adică avem curent electric în interiorul cristalului – efectul fotoelectric intern (fotoconductibilitate). În acest caz avem smulgerea electronilor de la atomii cristalului. Dacă la acest cristal vom aplica o diferență de potențial, atunci prin el va trece curentul electric.

Ce se întâmplă însă dacă energia cuantului de lumină absorbită este mică și nu poate smulge electronul de la atom? Într-un caz alcătuit din atomi vor apărea atomi excitați. Probabil că și în cristal (dielectrici) lucrurile stau la fel – vor apărea atomi excitați. Numai că în acest caz trebuie să ținem cont de faptul că atomii din cristal (dielectric) interacționează între ei și, prin urmare, excitarea unui atom se va transmite și la ceilalți atomi. În felul acesta, avem propagarea excitației în cristal, adică avem propagarea unei unde de excitații. Conform ipotezei lui Broglie, acestei unde îi corespunde un cuant, o cuaziparticulă numită exciton, care are energie și impuls:

$$E = \hbar\nu; p = \frac{2\pi\hbar}{\lambda};$$

Această cuaziparticulă se mai numește exciton de rază mică (de ordinul dimensiunii atomului).

2. Semiconductorul se deosebește de dielectric prin aceea că atomii semiconductorului ușor se ionizează, datorită unor acțiuni exterioare (mărirea temperaturii, câmpul magnetic sau electric etc.). Sistemul de electroni al semiconductorului se excită, electronul poate trece din zona de valență în zona de conductibilitate, iar în zona de valență rămîne un gol, un loc liber care se comportă ca o particulă încărcată pozitiv. Avem mișcarea electronului prin cristal, care are sarcină negativă și mișcarea golului care se comportă ca o particulă cu sarcină pozitivă. Prin urmare, ei trebuie să se atragă, și să formeze ceva asemănător cu atomul de hidrogen sau, cu alte cuvinte, să formeze un cuaziatom alcătuit dintr-un electron și un gol. Așa cuaziatom a căpătat numirea de exciton de rază mare sau excitomul lui Wannier-Mott.

Deși excitonul este alcătuit din electron și gol, el totuși se consideră excitație elementară, deoarece energia interacțiunii dintre doi excitoni este mai mică decît energia fiecărui din ei și deci se comportă ca cuaziparticule de sine stătătoare.

c) *Plazmoni*

Electronii în atom tind să se amenajeze în așa fel ca să ecranizeze potențialul nucleului – e^2/r . Datorită acestei ecranări potențialul coulombian va fi:

$$\frac{e^2}{r} \exp\left(-\frac{r}{r_D}\right)$$

unde r_D – raza de ecranare Debye, care pentru metale este cu mult mai mică decît parcursul liber al electronului.

Observăm că acest potențial se micșorează repede cu creșterea distanței. Să analizăm mai detaliat interacțiunea electron – electron. Vom considera că în rețeaua

cristalului există forțe care acționează la distanțe relativ mari. Dar, la început, vom neglija mișcarea termică a electronilor. Un ion cu sarcina $+eN$ este înconjurat de un gaz electronic cu sarcina $-eN$. Vom alege un punct oarecare 0 ca centrul sistemului de coordonate. Și vom deplasa electronii în direcția radială față de fonul încărcat negativ. Deplasarea o însemnăm prin $x(r)$ care este funcția de r . Această deplasare a electronilor înseamnă că din sfera de rază r se îndepărtează sarcina electrică care se găsește în stratul cu grosimea $x(r)$ care înconjoară această sferă (în desen – regiunea punctată).

Mărimea acestei sarcini electrice va fi:

$$q = 4\pi r^2 x(r) eN$$

Deoarece forța coulombiană $\sim \frac{1}{r^2}$ asupra electronului

ce se găsește la distanța r va acționa o forță de atracție

$$F = \frac{qe}{r^2} = 4\pi e^2 N X(r)$$

care va tinde să întoarcă electronul înapoi în sfera de rază r . Ca rezultat vor apărea niște oscilații colective de comprimare și dilatate a gazului electronic. Ecuația de mișcare va fi:

$$m\ddot{X}(r) = -F$$

$$\ddot{X}(r) = -\frac{4\pi e^2 N X(r)}{m}$$

$$\ddot{X}(r) + \frac{4\pi e^2 N}{m} X(r) = 0.$$

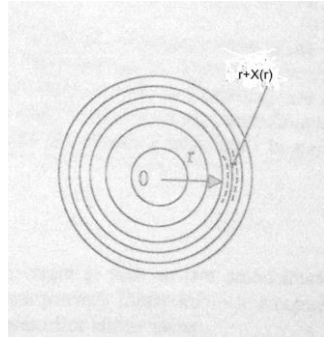
Această ecuație reprezintă ecuația de mișcare a unui oscilator armonic în apropierea punctului 0. Prin urmare, sarcina electrică va efectua oscilații în jurul punctului 0 cu frecvența:

$$\omega = \sqrt{\frac{4\pi e^2 N}{m}}$$

Acest proces a căpătat denumirea de oscilații ale plasmei. Noi am presupus că mișcarea termică lipsește, de aceea aceste oscilații nu se pot propaga în cristal. Chiar dacă am ține cont de mișcarea termică, aceste oscilații în metale nu pot apărea. Într-adevăr, pentru metale numărul de electroni $N=10^{22} \text{ cm}^{-3}$ și energia oscilațiilor plasmei $\hbar\omega \approx 4\text{eV}$, care este cu mult mai mare decât energia mișcării termice a electronilor (la $T=300 \text{ K}$; $k_B T \approx 3 \cdot 10^{-2} \text{ eV}$). Deci mișcarea termică nu poate excita oscilațiile plasmei în metale. În metale oscilațiile plasmei s-ar putea excita dacă am injecta din exterior electroni cu energii mari. În semiconductoare și dielectrici însă concentrația electronilor N este cu mult mai mică ($N \sim 10^{15}$) și frecvența oscilațiilor plasmei este de ordinul $10^{10} \frac{1}{s}$ cu mult

mai mică decât în metale, prin urmare mai mică va fi și energia oscilațiilor plasmei care este comparabilă în acest caz cu cea termică (la dielectrici). Deci, în dielectrici, aceste oscilații pot să se propage prin cristal, adică avem propagarea unei unde, căreia îi punem în corespondență o cuaziparticulă numită plazmon. Plazmonii reprezintă propagarea oscilațiilor gazului electronic în cristal. La interacțiunea cu electronii ei pot dispărea, fiind absorbiți de electroni. Prin urmare, ei au o durată a vieții finită.

Afară de fononi, excitoni, magnoni, plazmoni mai sînt și alte cuaziparticule – vacanșioni, polaroni etc. Fiecare din aceste cuaziparticule ne descriu o anumită mișcare a particulelor din care este alcătuit cristalul: fononi - mișcarea oscilatorie a atomilor, ionilor; vacanșioni - deplasarea prin cristale a locurilor libere, a vacanșelor etc. Folosirea

noțiunii de cvaziparticulă ne permite să simplificăm lămurirea unui număr foarte mare de fenomene fizice a solidelor.

Particulele reale (atom, ion, electron etc.) formează cristalul. Cvaziparticulele există în această construcție formată din particulele reale. Particulele reale pot fi scoase din cristal, iar cvaziparticulele nu. La particulele reale energia nu depinde de direcția impulsului, la cvaziparticule energia depinde de direcția impulsului și această dependență are un caracter periodic (deoarece s-a înlocuit rețeaua reală cu o rețea strict periodică). Cvaziparticula este o realitate fizică numai în cazul când durata vieții τ a atomului (în genere a cristalului) în starea excitată este destul de mare, atunci când se respectă condiția

$$\varepsilon \gg \frac{\hbar}{\tau}$$

unde τ - durata vieții în stare excitată.

Cu creșterea temperaturii, numărul de cvaziparticule crește și, prin urmare, crește probabilitatea ciocnirii dintre ele, iar durata vieții lor τ se micșorează. De aceea, folosirea noțiunii de cvaziparticule este îndeosebi folositoare în domeniul temperaturilor relativ joase.

Bibliografie

1. Свирский М. С., *Электронная теория вещества*. М., Просвещение, 1980.
2. Маделунг О., *Теория твёрдого тела*. М., Наука, 1980.
3. Niculaescu I. I, Conțer V.G., *Fizica corpului solid*, partea I, Chișinău, 1991.
4. Брандт, Н. Б., Чудинов С. М., *Электроны и фононы в металлах*. М., МГУ, 1990.
5. Епифанов Г. И., *Физика твёрдого тела*. М., Высшая школа, 1977.

ЗАДАЧИ ПРЕДЛОГАЕМЫЕ ШКОЛЬНИКАМ м. БЭЛЦЬ НА ОЛИМПИАДАХ ПО ФИЗИКЕ

Щусь Алёна , Гранецкая Олеся, студентки,
Факультет Техники, Физики, Математики и Информатики

Банчила С., доктор конференциар

Рецензент: Застынчану Л., доктор конференциар

Abstract: *The article deals with the problems, which were proposed to school children in the last year, at the school Olympiads in physics, in which the authors were participant. Some of the exercises are solved. Some are proposed for salvation, they compose the whole course of physics. The majority of them are taken from the magazines "Cvant", "Physics in school" and "Evrca".*

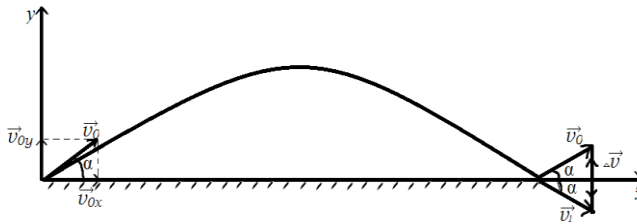
Олимпиада является одной из форм учебного процесса, этот процесс способствует развитию интеллектуального уровня участников, как школьников, так и учителей. В настоящее время, когда увеличивает спрос на всесторонне образованных специалистов, олимпиады особенно важны. Не стоит забывать, что методика проведения предметных олимпиад, формировалась в условиях единой общеобразовательной школы, когда приоритетной задачей было формирование знаний и умений, а не развития личности ученика. Естественно, что в последние годы внимание к олимпиадам по физике на всех уровнях ослабло, их стали вытеснять другие формы работы по развитию личности и одаренности учеников – интеллектуальные марафоны, конференции, конкурсы и т.д. Но не надо забывать, что олимпиады позволяют расширить границы понимания самого предмета, изменить представления о методах решения задач, у участников возникает потребность предложить нечто новое, новый способ решения, а не найти готовый ответ. У учеников формируется умение грамотно, развернуто, доказательно формулировать свой ответ, а не просто писать

цепочку необходимых формул для решения задачи. Нельзя пренебрегать олимпиадами из-за несоответствия методик их подготовки и проведения специфике современного этапа развития школы. Нужно больше обратить внимание на организацию, подготовку и проведения олимпиад. Олимпиада должна приобрести более творческую и эвристическую направленность. Большинство задач предлагаемых школьникам м. Бэлць выбраны из журналов «Квант», «Физика в школе», «Eureka!».

I. Примеры решения задач.

Задача №1

Тело брошено с начальной скоростью v_0 под углом α к горизонту. Найдите изменение скорости тела за время полета, пренебрегая сопротивлением воздуха.
Решение:

Поскольку пренебрегается сопротивление воздуха, то составляющие скорости точки в момент бросания будут равны составляющим скорости в момент падения

$$|\Delta \vec{v}| = |\vec{v}_1 - \vec{v}_0| = 2v_0 \sin \alpha$$

Задача №2

Замкнутая металлическая цепочка соединена нитью с осью центробежной машины и вращаются с угловой скоростью ω . При этом нить составляет α с вертикалью. Найти расстояние от центра тяжести цепочки до оси вращения.

РЕШЕНИЕ:

Силы действующие на цепочку, показаны на рисунке, T -сила натяжения нити, mg -сила тяжести. Так как центр тяжести цепочки движется по окружности радиуса x , то согласно второму закону Ньютона, сумма проекций всех сил действующих на цепочку в горизонтальном направлении, должна быть равна произведению массы цепочки на центростремительное ускорение ее центра масс. То есть

$$T \sin \alpha = m \omega^2 x \quad (1)$$

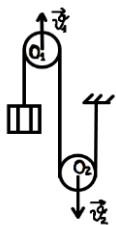
В вертикальном направлении цепочка не перемещается, следовательно, сумма проекций всех сил, действующих на цепочку, в вертикальном направлении равна нулю:

$$T \cos \alpha - mg = 0 \quad (2)$$

Исключая из этих двух уравнений T , найдем: $x = \frac{g}{\omega^2} \operatorname{tg} \alpha$.

Задача №3

Найти скорость кубика (см. рис) в указанной системе. Нить нерастяжима.

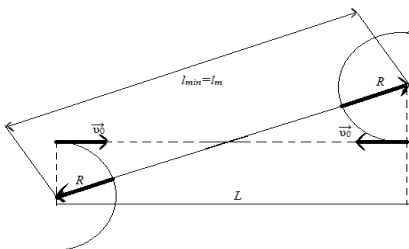

РЕШЕНИЕ:

Так как подвижный блок O_2 движется вниз со скоростью v_2 , то каждая точка нити между O_1 и O_2 движется вниз со скоростью $2v_2$ и следовательно кубик – вверх со скоростью $2v_2$. Из-за движения блока O_1 вверх со скоростью v_1 каждая точка левой нити движется вверх со скоростью $2v_1$. Следовательно и кубик тоже. Вследствие этих двух движений скорость кубика $2v_1 + 2v_2 = 2(v_1 + v_2)$ - вверх.

Задача №4

Самолеты летят навстречу друг другу вдоль одной прямой с одинаковыми скоростями v_0 . Завидев друг друга на расстоянии L , пилоты начинают разворот по

окружности, оставаясь в горизонтальной плоскости и не меняя величины скоростей. Найдите минимальное расстояние между самолётами, если повороты выполняются с одинаковыми ускорениями a .

РЕШЕНИЕ:

«Разлететься» нужно так, как показано на рисунке. Наименьшее расстояние

между самолетами будет в тот момент, когда они окажутся на линии соединяющей центры окружностей. Из рисунка следует, что

$$l_{min} = 2 \left(\sqrt{R^2 + \frac{L^2}{4}} - R \right) = \sqrt{4R^2 + L^2} - 2R$$

Радиус каждой окружности можно найти из условия: $a = \frac{v_0^2}{R} \Rightarrow R = \frac{v_0^2}{a}$. Таким

образом: $l_{min} = \sqrt{4 \cdot \frac{v_0^4}{a^2} + L^2} - 2 \frac{v_0^2}{a}$.

Задача №5

КПД тепловой машины в цикле 1-2-3-1 состоящем из изотермы 1-1, изохоры 2-3 и адиабаты 3-1 равен η_1 . В цикле 1-3-4-1 состоящем из адиабаты 1-3, изотермы 3-4 и изохоры 4-1, КПД равен η_2 . Чему равен КПД тепловой машины, работающей по циклу 1-2-3-4-1? Рабочим веществом является идеальный одноатомный газ.

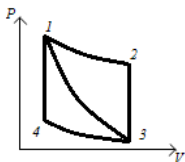
РЕШЕНИЕ:

В цикле 1-2-3-1 тепло потребляется на участке 1-2 и отдается на 2-3. Поэтому

$$\eta_1 = \frac{Q_{12} - Q_{23}}{Q_{12}}$$

где Q_{23} – количество теплоты, отданное газом на участке 2-3. В цикле 1-3-4-1 тепло потребляется на участке 4-1 и отдается на участке 3-4. Аналогично предыдущему равенству

$$\eta_2 = \frac{Q_{41} - Q_{34}}{Q_{41}}$$

Легко увидеть, что Q_{23} отдаваемо ровно Q_{41} потребляемому – и в том числе, и в другом случае все количество теплоты соответствует изменению внутренней энергии, а перепады температур одинаковы: $T_2 - T_3 = T_1 - T_4$. И так $Q_{23} = Q_{41} = Q$. Теперь можно записать выражение для КПД «большого» цикла:

$$\eta = \frac{A}{Q_{\text{потр}}} = \frac{A_{12} - A_{34}}{Q_{12} + Q_{41}} = \frac{Q_{12} - Q_{34}}{Q_{12} + Q_{41}}$$

Количество теплоты Q_{12} и Q_{34} просто выражаются через Q

$$Q_{12} = \frac{Q_{23}}{1 - \eta_1} = \frac{Q}{1 - \eta_1}$$

$$Q_{34} = Q_4 - (1 - \eta_2) = Q(1 - \eta_2)$$

Окончательно получаем:

$$\eta = \frac{\frac{Q}{1 - \eta_1} - Q(1 - \eta_2)}{\frac{Q}{1 - \eta_1} + Q} = \frac{\eta_1 + \eta_2 - \eta_1 \eta_2}{2 - \eta_1}$$

Задача №6

Почему сосиски при варке лопаются обычно вдоль, а не поперек?

РЕШЕНИЕ:

Предположим, что избыточное давление внутри сосиски равно P и содержимое ее представляет вещество близкое к жидкому состоянию. Тогда на единицу длины поперек сосиски приходится сила

$$\frac{F_1}{l_1} = \frac{P S_{\text{торца}}}{2\pi R} = \frac{P\pi R^2}{2\pi R} = \frac{PR}{2},$$

где R – радиус сечения сосиски.

Вдоль сосиски:

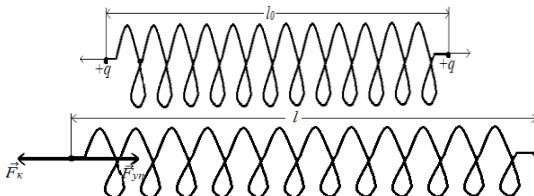
$$\frac{F_1}{l_1} = \frac{Pl \cdot 2R}{2l + 4R} \approx PR, l \gg R: 2l + 4R \approx 2l$$

Таким образом, F_2 в 2 раза больше F_1 .

Задача №7

Два шарика с зарядами q закреплены к концам пружины длиной l_0 и отпустили. Какое количество энергии перешло в тепло при затухании колебаний, если расстояние между шариками после прекращения колебаний оказалось равным l ?

РЕШЕНИЕ:

$$F_k = F_{yn} \Rightarrow \frac{1}{4\pi\epsilon_0} \cdot \frac{q^2}{c^2} = c(l - l_0) = c\Delta l$$

$$c = \frac{q^2}{4\pi\epsilon_0 l^2 \cdot \Delta l}$$

По закону сохранения энергии

$$W_{np} = \frac{c\Delta l^2}{2} = \frac{q^2\Delta l}{8\pi\epsilon_0 l^2} \Rightarrow W_0 = W + W_{np} + Q \Rightarrow$$

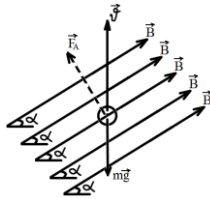
$$Q = \frac{q^2}{4\pi\epsilon_0 l_0} - \frac{q^2}{4\pi\epsilon_0 l} - \frac{q^2(l-l_0)}{8\pi\epsilon_0 l^2} = \frac{q^2}{4\pi\epsilon_0} \left[\frac{1}{l_0} - \frac{3}{2l} + \frac{l_0}{2l^2} \right]$$

Задача №8

В магнитном индукцией 2Тл, направленного под углом 30° к горизонту, движется вертикально вверх, прямолинейный проводник по которому протекает ток в 4А. Масса проводника равна 2кг. Через 3с после начала движения скорость проводника равна 10 м/с . Найти длину проводника.

РЕШЕНИЕ:

По второму закону динамики для вертикального движения: $ma = F_A \cos\alpha - mg$. Учитывая, что ускорение $a = \frac{\vartheta}{\tau}$ и сила Ампера $F_A = BIl$.

Второй закон динамики можно записать и по другому:

$$m \frac{\vartheta}{\tau} = BIl \cos 30^\circ - mg$$

Отсюда можно найти длину проводника l :

$$l = \frac{mg + m \frac{\vartheta}{\tau}}{B \cos 30^\circ}$$

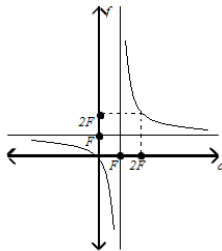
Подставляем в рабочую формулу числовые данные и полу-

чим: $l = \frac{2 \cdot 10 + 2 \cdot \frac{10}{3}}{2 \cdot 4 \cdot 0,866} = 3,85\text{ м}$

Задача №9

Постройте график зависимости расстояния изображения до собирающей линзы от расстояния предмета от линзы.

РЕШЕНИЕ:

1. Условия задач предлагаемых для решения

Механика

Задача №1: Пружина длиной 4 см при подвешивании груза массой 1 кг удлиняется на 1 см. Определите жесткость пружины. Ускорение свободного падения принять равным 10 м/с^2 .

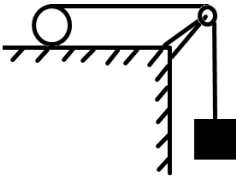
Задача №2. Найти период свободных вертикальных колебаний корабля на спокойной воде, если масса корабля $M\text{ г}$. Площадь его горизонтальной проекции 5 м^2 . Плотность воды $\rho = 1\text{ т/м}^3$. Силами обусловленными вязкостью воды пренебречь!

Задача №3. Автомобиль движется по повороту дороги радиуса R . Внезапно водитель увидел на дороге препятствие и начал тормозить. Какое расстояние автомобиль пройдёт до остановки, если его скорость равна v_0 , коэффициент трения колёс о дорогу k и автомобиль тормозит с максимально возможным постоянным ускорением?

Задача №4. Найти амплитуду и начальную фазу гармонического колебания представляющую результат сложения двух гармонических колебаний:

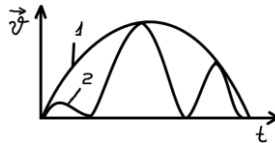
$$x_1 = A_1 \cos(\omega t + \varphi_1)$$

$$x_2 = A_2 \cos(\omega t + \varphi_2)$$

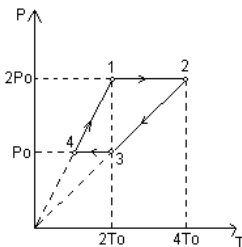
Задача №5. Нерастяжимая нить намотана на цилиндр, концом привязана к грузу. Какой путь пройдёт груз, когда катящийся без скольжения цилиндр, длина окружности которого равна l , сделает один оборот?

Задача №6. График изображает зависимость от времени скоростей двух прямолинейно движущихся тел на протяжении одного и того же промежутка времени. Какое из тел имело за этот промежуток большую скорость?

Молекулярная

Задача №1. Моль гелия в процессе расширения получает тепло, его теплоёмкость при этом составляет $C=15$ Дж/(моль·К). Найдите изменение температуры газа в этом процессе при совершении им работы $A=20$ Дж.

Задача №2. Один моль идеального газа участвует в некотором процессе, изображенном на P T – координатах, проходя последовательно состояния 1,2,3,4,1. При этом $T_1=T_3=2T_0$, $T_4=T_0$, $T_2=4T_0$, $P_1=P_2=2P_0$, $P_3=P_4=P_0$. Найти работу, совершенную газом за этот цикл.

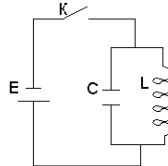
Задача №3. В объёме V_0 при температуре T_0 и давлении P находился воздух, содержащий некоторое количество озона O_3 . После долгого выдерживания в тени озон полностью превратился молекулярный кислород. При том же давлении температура воздуха стала T , объём – V . Найти начальное число молей озона.

Электричество

Задача №1. Как можно определить неизвестное сопротивление (P_x) имея в распоряжении источник тока, вольтметр и амперметр внутреннее сопротивление которых неизвестно? Как можно определить сопротивление вольтметра?

Задача №2. По катушке, не имеющей омического сопротивления, протекает переменный синусоидальный ток. Начертить график изменения со временем мгновенной мощности катушки. Чему равна средняя за период мощность, потребляемая катушкой?

Задача №3. Батарея с ЭДС $E=1$ В и внутренним сопротивлением $r=2$ Ом подключена к колебательному контуру с индуктивностью $L=1$ Гн и ёмкостью $C=1000$ пФ. Определите максимальное напряжение на контуре после отключения батареи. Активным сопротивлением проводов катушки можно пренебречь.

Оптика

Задача №1. Постройте график зависимости расстояния изображения до собирающей линзы от расстояния предмета от линзы.

Задача №2. Сколько главных максимумов можно наблюдать в дифракционной картине при нормальном падении монохроматического света с длиной волны $\lambda=600$ нм на решетку с периодом $d=3$ мкм?

Задача №3. Расстояние от предмета до экрана $L=105$ см. Тонкая линза, перемещенная между ними, даёт на экране увеличенное изображение предмета. Если линзу переместить на $l=32$ см, то на экране получится уменьшенное изображение. Каково фокусное расстояние линзы?

Задача №4. Параллельно главной оптической оси собирающей линзы с фокусным расстоянием F движется точечный источник света. На каком расстоянии от линзы он окажется в тот момент, когда скорость изображения в линзе будет равна по величине скорости источника? Расстояние от главной оптической оси линзы до источника $H=F/4$.

ИЗУЧЕНИЕ ОСНОВНЫХ СВОЙСТВ НИЗКОТЕМПЕРАТУРНОЙ ПЛАЗМЫ

Загорудко Сергей, студент, Факультет ТФМИ
 Conducător științific: **Hîrbu A.**, lector superior
 Recenzent: **Topală P.**, dr. hab., prof. univ.

Adnotare: În lucrarea dată datorită folosirii unui electrod special confecționat prin canale separate de descărcare timpul descărcării depășește $1\mu s$ și trecerea de la descărcarea luminiscentă la cea sub formă de arc nu are loc datorită limitării curentului prin canale de descărcare și atunci energia rezervată este aplicată mediului gazos inclus între electrozi.

În experimentul efectuat drept mediu activ gazos a fost folosit aerul la presiunea atmosferică (760 Torr), distanța dintre electrozi fiind de 1cm, diferența de potențial aplicată electrozilor fiind de 25 kV.

Исследования пробоя газов под воздействием импульсного напряжения являются разделом физики газового разряда, который позволяет получить низкотемпературную плазму в лабораторных условиях. Именно в таких исследованиях были установлены таундсендовский и стримерный механизм пробоя. Изменяя давление и состав газа, размеры электродов и межэлектродного промежутка, электри-

ческое поле и ток газового разряда можно в широких пределах управлять параметрами плазмы: температурой заряженных частиц, концентрацией и степенью ионизаций плазмы, распределением возбужденных частиц, но и внутренними степенями свободы. Известно что любой газ в нормальном состоянии является хорошим диэлектриком, так как скорость образования в газе сводных электронов и ионов за счет естественной радиации обычно ничтожно мала (порядка 10 электронов за 1с в 1см^3 газового объема). Поэтому для образования в газе заметного числа заряженных частиц необходимо каким либо образом ионизировать атомы и или молекулы газа. Ионизацию газа можно осуществлять двумя способами в первом случае газ можно ионизировать, подвергая его облучению частицами или фотонами энергия которых превышает потенциал ионизаций атомов или молекул газа. Если такой газ уже ионизированный который становится проводящий поместить в электрическое поле то в газе потечет ток и следовательно будет происходить поглощения электрической энергии, что собственно, и дает возможность управлять параметрами образовавшейся плазмы. Такие разряды в газе называются самостоятельными. Если же газ, который может находится в нормальных условиях или может быть специально подвергнут ионизирующему излучению, поместить в такое электрическое поле при котором свободные заряженные частицы в газе сами набирают энергию превышающую потенциал ионизаций атомов или молекул, то степень ионизаций газа существенно возрастает. При этом проводимость газа и протекающим в нем электрический ток будет определяться направленностью приложенного электрического тока. Такие разряды в газе называются самостоятельными. В последнее время объем информации тоже возросла, физики импульсного пробоя существенно возрос. Это относится к более детальному изучению таунсендского стримерного механизмов на основе современной техники эксперимента при которых были обнаружены новые фундаментальные закономерности и возникли новые области исследований.

В результате развития импульсной техники стали возможны формирование высоковольтных импульсов с фронтом порядка наносекунды и прикладывать к зазору напряжения в несколько раз превышающую напряжение статистического пробоя. В таких условиях возникают новые эффекты связанные с иницированием начальных электронов с поверхности катода в результате автоэмиссионных процессов. Электрон в газе даже при повышенных давлениях могут испытывать процесс непрерывного ускорения. Одна из фундаментальных закономерностей состоит в том, что характер иницирования начальных электронов определяющим образом влияет на процесс развития пробоя [1,5]. В наших экспериментах при зажигании самостоятельного разряда без вспомогательной ионизаций газа возможна реализаций объемной формы горения при давлениях порядка атмосферного. Важной характеристикой электрического разряда в газе во многом определяющей свойства газоразрядной плазмы является такая величина, как напряжение пробоя. Напряжение пробоя называется разность потенциалов, приложенное к газовому промежутку, при повышении собирает в газе зажигается самостоятельный разряд. В стаеопорном самостоятельным таунсендским разрядом концентрация электронов будет лавинообразна нарастать если газ поместить в постоянном электрическом поле напряженности которого выше пробойной. Если этот процесс произошел, то образуется то образуется плазма которую называют газоразрядной. Если пробой завершается стационарным состоянием то через газ будет протекать стационарным разряд. Параметры стационарной газоразрядной плазмы такие как плотность и температура и степень возбуждения нейтральных, пространственное распределения заряженных и нейтральных частиц

будет определяться составом и давлением газа, плотностью газоразрядной тока, характерными размерами газоразрядной области и граничными условиями для температуры и концентраций всех частиц составляющих плазму. Внутри самой газоразрядной области и основную область (центральную) между электродами, в пределах которой электрическое поле почти постоянно, а плазма квазинейтральна. Эту область называют областью положительного столба газового разряда. Так как в разряде имеем много параметров то тогда существует много типов газовых разрядов. Чтобы отчертить круг рассматриваемых процессов нужно классифицировать газовые разряды по физическим свойствам плазмы положительного столбы. По этим свойствам газовые разряды в постоянном электрическом поле можно разделить на два основных типа.

1. Тлеющий разряд - это разряд плазмы которого представляет собой слабо ионизированный газ со степенью ионизации порядка $10^{-8} - 10^{-6}$. Средняя энергия электронов (температура) устанавливающаяся под действием электрического поля имеет значение порядка 1эВ температура тяжелых частиц (атомов, ионов, молекул) близко к комнатной температуры. Столь существенная термодинамическая неравномерность плазмы обусловлена большой теплоемкостью газа по сравнению с теплоемкостью заряженных частиц, а также достаточно быстрым теплообменом газа с окружающей средой.
2. Дуговой разряд - это разряд, плазма которого равновесна и сильно ионизирована. Температура плазмы таких разрядов меняется в широких пределах, существенно превышающая 1эВ. В области температур порядка 1эВ плазму называют низкотемпературной (1эВ=11600К). плазма дуговых разрядов с температурой $T > 10^2$ эВ называется высокотемпературной. Нам больше всего интересуют плазму тлеющего разряда а именно устойчивость плазмы и пространственная однородность.

Отличительным признаком таунсендовского механизма пробоя является то, что объединенный заряд одиночной лавины практически не искажает электрическое поле в промежутке, т.е. число электронов в лавине меньше некоторого $N_{кр}$

$$\exp(\alpha \cdot d) < N_{кр} (1)$$

α – первый коэффициент таунсенда или коэффициент ударной ионизаций.

d – расстояние между электродами кроме этого должно выполняться также условие самостоятельного разряда

$$\mu = \gamma[\exp(\alpha d)]$$

γ – коэффициент характеризующий вторичные процессы на катоде или второй коэффициент таунсенда.

μ - показывает во сколько раз увеличивается среднее число электронов в последующей лавине по сравнению с предыдущей.

Смысл данного уравнения состоит что при развитии одиночной электронной лавины в результате вторичных процессов, характеризующихся коэффициентом γ , на катоде возникает хотя бы один вторичный электрон дающий начало новой электронной лавины.

При выполнении условия (1) и (2) начальная фаза пробоя обусловлена большим числом следующим друг за другом электронов лавин. Поскольку вторичные лавины возникают произвольно различных участках поверхности катода, то данный механизм в большинстве случаев приводит к объединенному протеканию тока в стадии запаздывания пробоя и в первые моменты времени после резкого спада

напряжения как указывается в [1] число носителей в лавине для азота при 760 мл Hg, $d=1$ см и $\frac{E}{P} = 41 \frac{В}{см}$

$$N = \exp(\alpha d) \approx 4 \cdot 10^6$$

Искажение поля в промежутке за счет простраченного заряда одиночной половины можно грубо оценить положив что заряды сосредоточены в сфере, радиус которого равен радиусу лавины

$$r_g = (4Dt)^{1/2} [2]$$

r_g -радиус Дебая

D - коэффициент диффузий

t - время дрейфа электронов

$$D = \frac{2\varepsilon_{cp}\mu}{3l} t = \frac{d}{\mu - E}$$

μ -подвижность электронов

и тогда

$$r_g = \left[\frac{8\varepsilon_{cp}d}{3eE} \right]^{1/2}$$

Согласно [2] $\varepsilon_{cp} = 2,3В$ и применяя формулу $E_1 = \frac{eN}{4\pi\varepsilon_0 r_g^2}$

Где N –число электронов в лавине

E_1 – напряженность поля на поверхности заряженных сферы.

Используя данную формулу для напряженности поля на поверхности сферы то искажение как составляет $\sim 10\%$. Незначительное увелеличение внешнего поля ведет к широкму увеличению E_1 . Тогда условия развития одиночной лавины существенно изменяются и реализуется стримерный пробой. Критерием стрименого пробоя является соотношение

$$\exp(\alpha d) \geq N_{кр}$$

Когда число электронов достигает $N_{кр}$ для лавины характерна совокупность признаков, при которых может протекать стримерный разряд [2,3].

Нами был изготовлен электрод специальной конструкций для получения плазмы в лабораторных условиях и для оценки коэффициента ударной ионизаций. Для получения плазмы газового разряда мы использовали батарею емкостей которой $C = \frac{1}{12} \mu F$ заряженные до напряжения 25 кВ. Заряженную емкость разрядили в промежутке между 2 электродами расположенных на расстояний 1см. Специально изготовленный электрод состоит из каналов на 1 см^2 .

Для определения коэффициента ударной ионизаций использовалось формула:

$$\frac{\alpha}{P} = A \exp\left(-\frac{B}{E/P}\right) [1,4]$$

Из [1] для воздуха E/P от 36-180 В/см Торр

$$A = 8,6 (\text{см. Торр})^{-1}$$

$$B = 254 \text{ В/смТорр}$$

$$\frac{\alpha}{P} = 8,6 \exp\left(-\frac{254 \cdot 760}{37,5 \cdot 10^3}\right) = \frac{8,6}{172,33676} = 0,0499$$

$$\text{Откуда } \alpha = 0,0499 \cdot 760 = 37,9256 \approx 38$$

Зная первый коэффициент таунсенда можно оценить условие перехода разряда из тлеющего в стримерный пробой. Согласно [1] $N_{кр} \approx 10^8$. В нашем случае согласно (1)

$$\exp(\alpha d) = \exp(38) \approx 3 \cdot 10^{16}$$

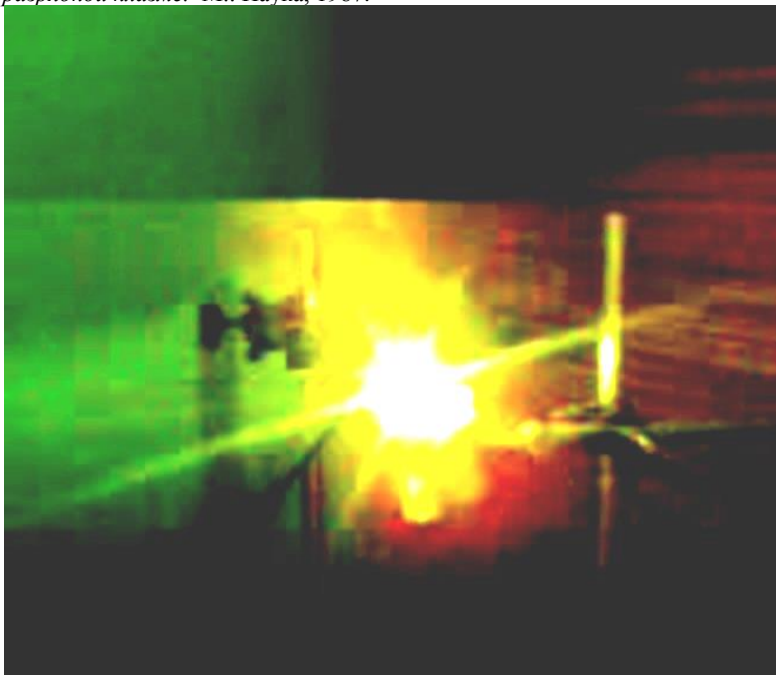
Которая намного превышает те условия при котором согласно [1] имеет место переход разряда из тлеющего в искровой. В нашем случае этого не происходит благодаря специальной конструкции электрода который ограничивает ток протекающий через каналы. Известно что если время разряда будет больше чем ≈ 20 нс то разряд будет дуговой. В нашем случае время разряда превышает микросекунду (оценка сделана по следу разряда на аноде изготовленного из латуни-достигается жидкой фазы) и он является объемным разрядом. Вводимая энергия в разряд ≈ 26 Дж. Температура плазмы ≈ 1 эВ

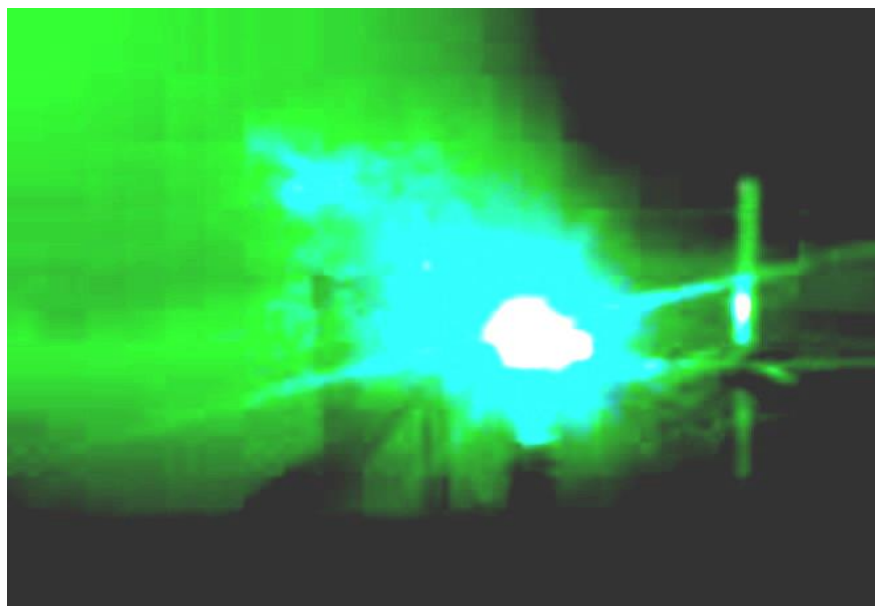
$$1\text{эВ} = 11600\text{ К}$$

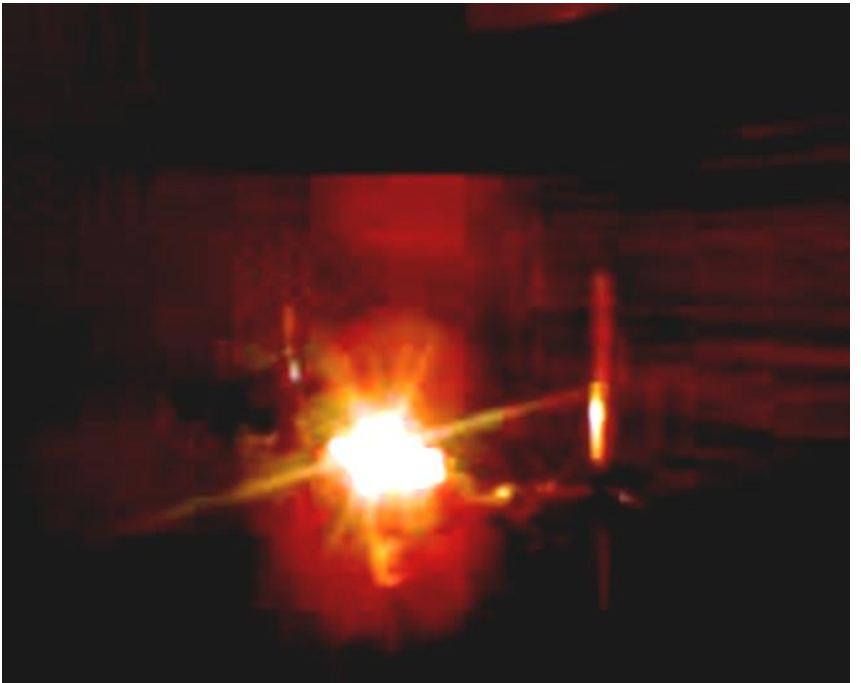
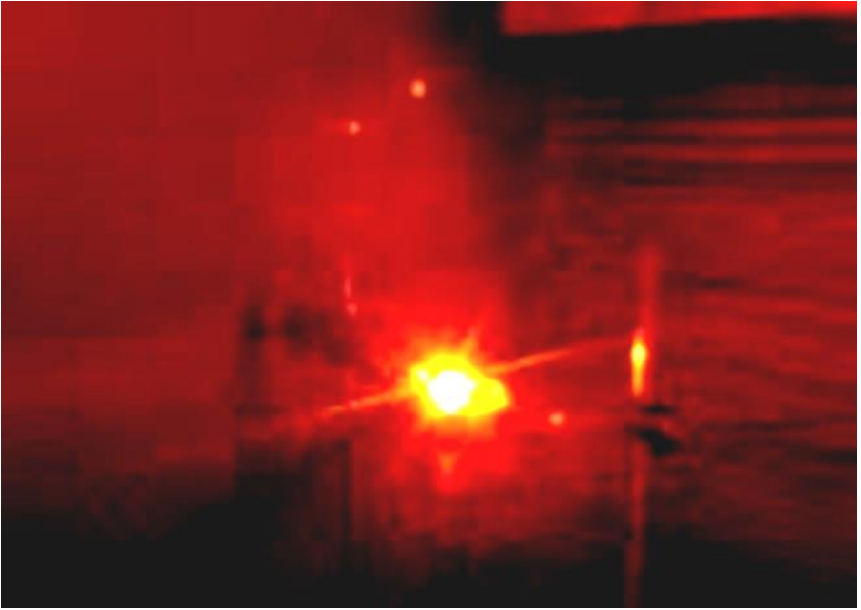
В приложениях к работе показаны фотографии плазменного разряда увиденные через разные фильтры.

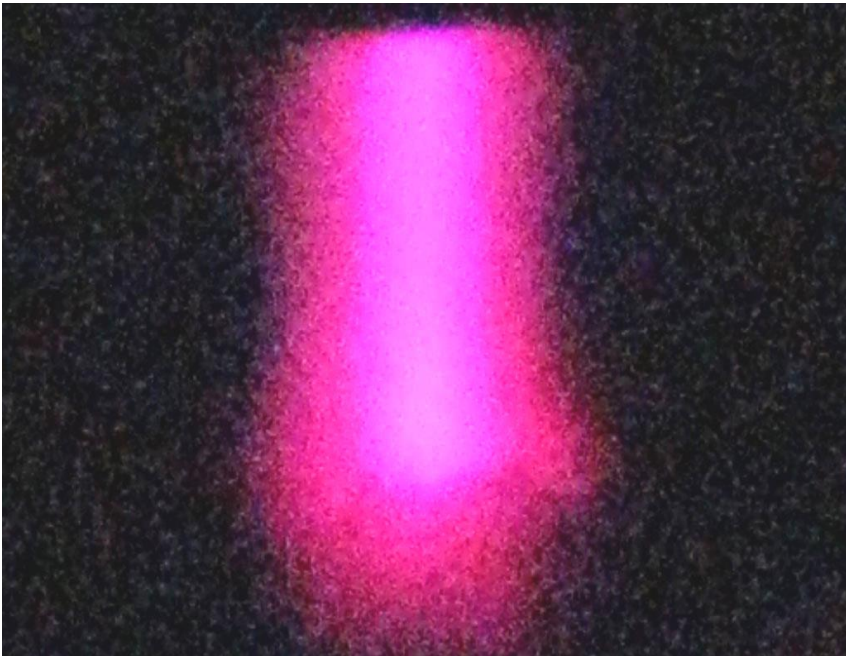
Литература

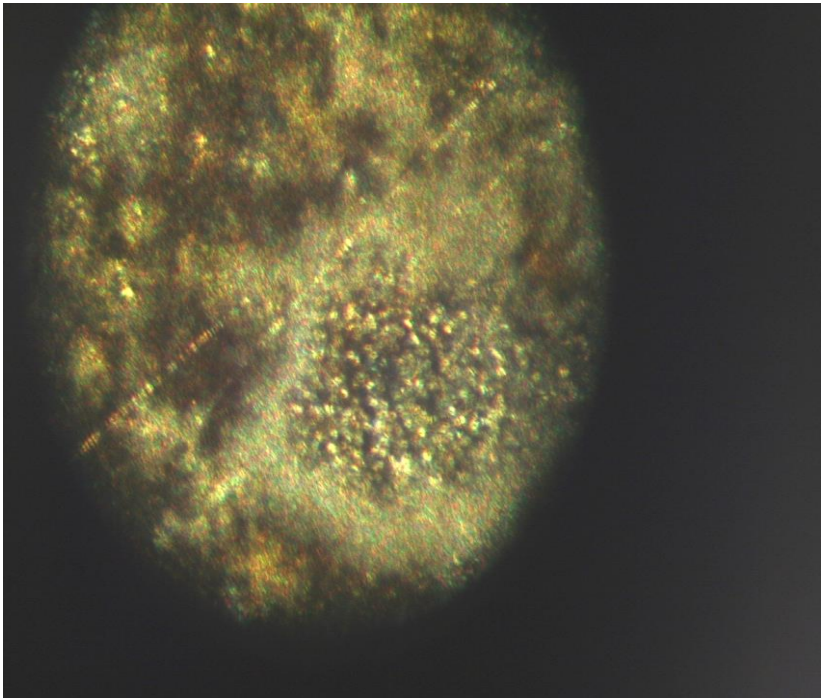
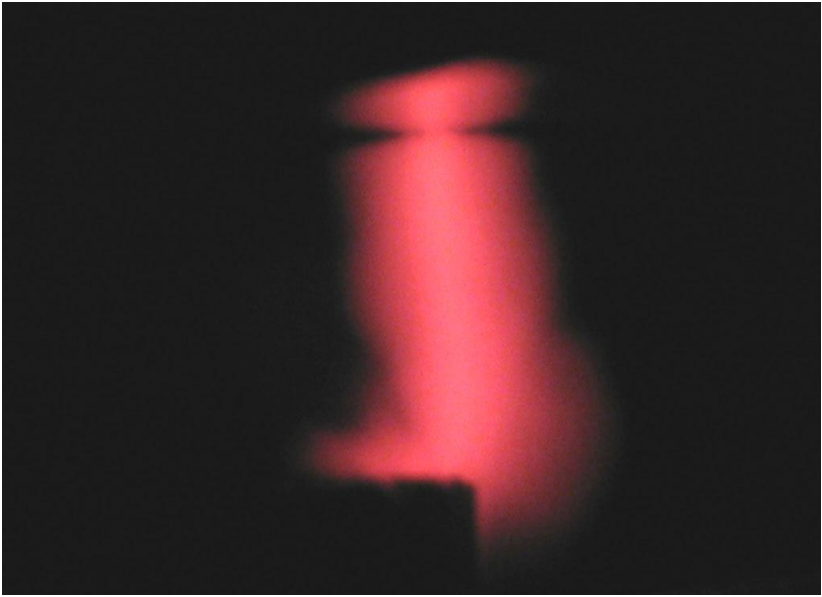
1. Королев Ю.Д., Месяц Г.А., *Физика импульсного пробоя газов*. М.: Наука. Гл. ред. Физ.-мат. лит., 1991
2. Ретер Г., *Электронные лавины и пробой в газах*. М.: Мир 1968.
3. Мик Д., Крэгс Д., *Электрический пробой в газах*. М.: ИЛ, 1960..
4. Френсис Г., *Ионизационные явления в газах*. М.: Атомиздат, 1964.
5. Велихов Е. П., Ковалев А.С., Рахимов А. Т., *Физические явления в газо-разрядной плазме*. М.: Наука, 1987.

ПАТТЕРН MVC. MVC FRAMEWORK

Николенко Александр, студент
Галиц Валерий, лектор

Резюме: В последнее время заметно, что компания Microsoft уделяет повышенное внимание развитию своих средств разработки, новым инструментам и механизмам разработки программ на своей платформе .net. Быстро развивается язык C#, четвертая версия которого не за горами. Представлен и активно продвигается новый язык F#. Для разработчиков баз данных разработан Entity Framework, который уже доступен в виде финальной версии в первом сервиспаке к .Net Framework 3.5 и Visual Studio 2008. Microsoft активно занялась и клиентской частью разработки web-проектов. Для нашего внимания предложен путь развития Ajax.Net 4.0. Internet Explorer 8 все больше соответствует стандартам и становится привлекательным инструментом для web-программистов, так например, его вкладка Developer Tools включает в себя профайлер Javascript. Очень хорошей новостью стало недавно объявление о полной поддержке и включении Javascript-библиотеки jQuery в следующее обновление Visual Studio. В этом свете возникает вопрос, что же предложено разработчикам ASP.NET? Ответ — MVC Framework. Целью данной статьи рассмотреть некоторые общие проблемы, с которыми могут столкнуться программисты, решившие использовать MVC Framework для своих web-проектов, и их решения.

О MVC

Паттерн Модель-представление-контроллер или по-английски Model-view-controller используется очень давно. Еще в 1979 году его описал Тригве Реенскауг в своей работе «Разработка приложений на Smalltalk-80: как использовать Модель-представление-контроллер». С тех пор паттерн зарекомендовал себя как очень удачная архитектура программного обеспечения.

Пользователь, работая с интерфейсом, управляет контроллером, который перехватывает действия пользователя. Далее контроллер уведомляет модель о действиях пользователя, тем самым изменяя состояние модели. Контроллер также уведомляет представление. Представление, используя текущее состояние модели, строит пользовательский интерфейс.

Основой паттерна является отделение модели данных приложения, его логики и представления данных друг от друга. Таким образом, следуя правилу «разделяй и властвуй», удастся строить стройное программное обеспечение, в котором, во-первых, модель не зависит от представления и логики, а во-вторых, пользовательский интерфейс надежно отделен от управляющей логики.

На данный момент паттерн MVC реализован в том или ином виде для большинства языков программирования используемых для разработки web-приложений. Самое большое количество реализаций имеет PHP, но и для Java, Perl, Python, Ruby есть свои варианты. До появления версии MVC от Microsoft, для платформы .NET так же существовали свои варианты: Maverick.NET и MonoRail.

Впервые услышав такие слова, как **Model View Controller**, мне было интересно, но немного не ясно, поскольку, не зная ничего о шаблонах проектирования, разобраться в конкретном их случае, достаточно сложно. Мешало малое количество опыта в разработке приложений, да и вообще малая осведомленность в подобном вопросе.

Новичку, пожалуй, сразу начинать с рассмотрения вопросов шаблонов не следует, но по мере продвижения в области разработки ПО, уделить внимание этой области, так или иначе, необходимо.

Итак, давайте рассмотрим теоретические выкладки, но применительно к веб-приложениям.

Стандартная схема архитектуры «Модель-Вид-Контроллер» изображена на следующем рисунке: (схема заимствована из книги «Ajax in action» издательского дома «Вильямс»)

Разберём по пунктам данную схему.

В шаблоне MVC, как следует из названия, есть три основных компонента: **Модель**, **Представление**, и **Контроллер**.

Представление (вид) отвечает за отображение информации, поступающей из системы или в систему.

Модель является «сутью» системы и отвечает за непосредственные алгоритмы, расчёты и тому подобное внутреннее устройство системы.

Контроллер является связующим звеном между «представлением» и «моделью» системы, посредством которого и существует возможность произвести разделение между ними. Контроллер получает данные от пользователя и передаёт их в «модель». Кроме того, он получает сообщения от модели, и передаёт их в «представление».

Применительно к интернет-приложениям бытует мнение, что части контроллер и представление объединены, потому что за отображение и одновременно за ввод информации отвечает браузер. С этим можно согласиться, а можно не соглашаться и выделить-таки контроллер в отдельную часть, что мы и сделаем.

Итак, условимся:

Представление. Модуль вывода информации. Это может быть шаблонизатор или что-либо подобное, цель которого является только в выводе информации в виде HTML на основе каких-либо *готовых* данных.

Контроллер. Модуль управления вводом и выводом данных. Данный модуль должен следить за переданными в систему данными (через форму, строку запроса, cookie или любым другим способом) и на основе введённых данных решить:

Передавать ли их в модель

Вывести сообщение об ошибке и запросить повторный ввод (заставить модуль представление обновить страницу с учётом изменившихся условий)

Кроме того, контроллер обязан определять тип данных, полученных от модели (есть ли это готовый результат, отсутствие оно, либо сообщение об ошибке) и передавать информацию в модуль представления.

Модель. Модуль, отвечающий за непосредственный расчёт чего-либо на основе полученных от пользователя данных. Результат, полученный этим модулем, должен быть передан в контроллер, и не должен содержать ничего, относящегося к непосредственному выводу (то есть должен быть представлен во внутреннем формате приложения).

Достаточно сложно с первого раза разобраться и понять. На это требуется время и подходящий проект.

Но на самом деле ничего сверхсложного в этом нет.

Представим себе в качестве представления какой-либо класс, который с помощью шаблонизатора выводит результат или сообщение об ошибке. На его вход подаётся либо массив с данными (объект или что-либо иное), либо переменная, содержащая текст с ошибкой.

В качестве контроллера будет выступать класс, производящий все необходимые проверки корректности данных и генерирующий сообщения об ошибках. Проверку данных целесообразно поместить именно в класс контроллера, их используют достаточно часто. Как вариант, можно просто наследовать класс контроллера от более общего класса, реализующего проверку входных данных по заданным правилам. Или, если так будет удобнее, включить в класс контроллера класс или серию функций проверки данных.

Этот же класс должен передать данные, полученные в результате работы модели, в класс представления для вывода.

Одними словами схему потоков данных в этой архитектуре объяснить сложно, поэтому обратимся к языку UML и к диаграмме последовательностей в частности (незначительные отступления от UML, принятые в диаграммах, заключаются в том, что в некоторых случаях вместе с именами сущностей или объектов, даны переводы в скобках). На этой диаграмме показана последовательность действий, а также последовательность передаваемых данных: от пользователя, к пользователю и между модулями.

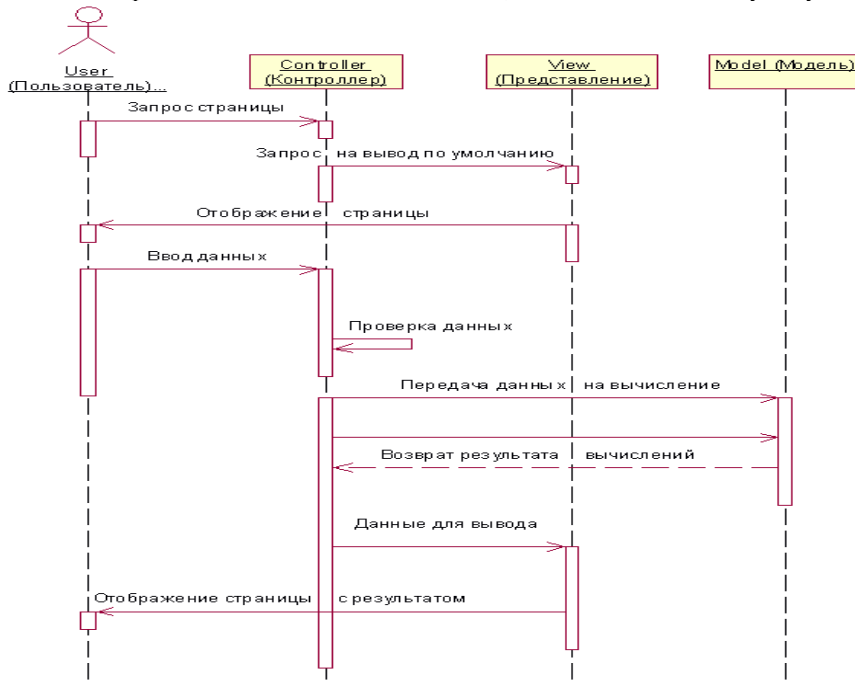

Схема отображает типичный процесс вывода формы, заполнения её пользователем и возврат пользователю результатов. Никаких ошибок в данном случае не происходит.

Как видно из диаграммы, обращение к модели происходит лишь в случае посылки пользователем верных данных. На внутреннем же уровне приложения, модель отделена от представления и контроллера. Контроллер также отделён от модели и представления, и его функция состоит в управлении и проверке.

Теперь попробуем составить диаграмму классов для большей наглядности.

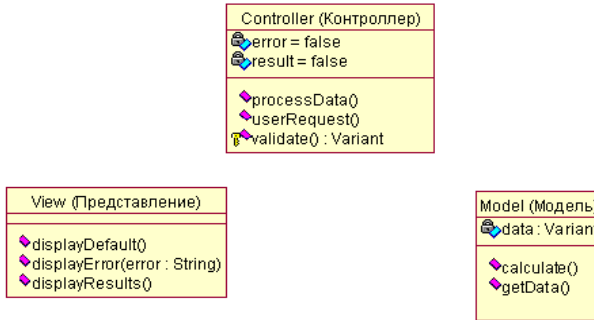

Диаграмма классов содержит три класса, по одному для каждого компонента архитектуры MVC. Для удобства, они так и названы: Model, View, Controller.

В представлении есть три функции (хотя, вполне возможно обойтись только лишь одной), которые отвечают за отображение состояния приложения:

- **displayDefault()** – вывод формы по умолчанию;
- **displayError(error = false)** – вывод формы с сообщением об ошибке, либо отдельной формы с ошибкой;
- **displayResults()** – вывод результатов вычислений.

Контроллер имеет не только методы, но и поля. С полями всё просто: это ошибка и результаты вычислений. По умолчанию им задаётся значение *false*, что свидетельствует о том, что пока нет ни ошибки, ни результатов.

Три метода, присутствующие в контроллере, служат для управления и проверки. Метод для проверки (**validate()**) является необязательным, и вполне может отсутствовать, если никаких проверок не требуется.

Метод **processData()** служит для вывода формы по умолчанию, однако он включает также метод **userRequest()**, функциональность которого выполняется лишь в том случае, когда есть введённые пользователем данные. Именно метод **userRequest()** содержит в себе функцию **validate()** (если данные не введены, следовательно, незачем делать их проверку) и, кроме того, должен содержать вызов конструктора класса модели.

В модели может содержаться любое количество полей и методов. Однако два метода должны быть обязательными (или даже один).

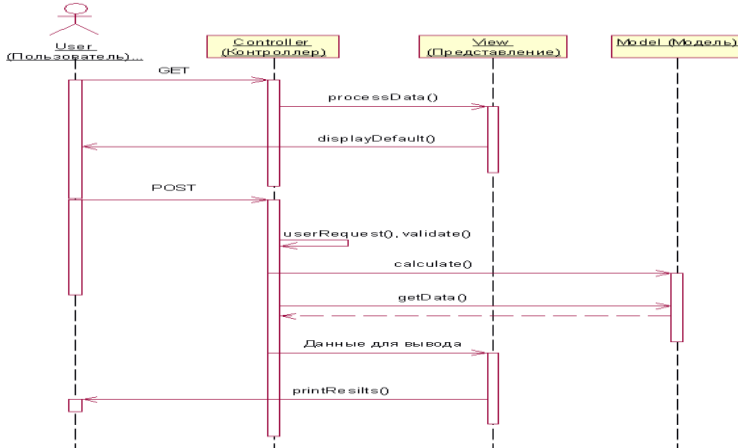
- **calculate()** – функция, производящая основной расчёт;
- **getData()** – функция, возвращающая данные результата.

Разделение функций модели скорее смысловое. Вполне достаточно создать один метод, который будет и считать, и возвращать результат.

Возвращаемся в метод **userRequest()** контроллера. После того, как в нём был посчитан результат и возвращён в том или ином виде, его можно смело отдавать на вход функции **displayResults()** класса View. Однако заметим, что в принципе,

можно отдавать на вход представления и экземпляр класса модели, если вывод одного хранится в его полях, а их много (если лень, так сказать, создавать структуру, массив либо ещё какой-либо объёмный тип данных).

Если функция `validate()` контроллера выявила ошибку, и установила значение поля `errors` в значение, отличное от `false`, контроллер сам вызовет метод `displayError()` класса `View`.

Теперь уместно привести ту же самую диаграмму последовательности, но заменив в ней смысловые значения, названиями функций классов из соответствующей диаграммы.

Итак, собственно, у нас есть три класса и алгоритм взаимодействия между ними. Суть архитектурного шаблона MVC состоит в том, чтобы чётко разделить представление, управление и модель системы. Это очень удобно, ведь если что-либо поменяется в одной из частей системы, других частей эти изменения не коснутся.

Например, в представлении мы можем написать:

// Это код на PHP

```

public function displayDefault() {
    echo "<p>Введите имя: ";
    echo "<input type='text' name='name' value='> ";
}
  
```

А потом через месяц ужаснуться, и перейти к использованию шаблонизатора. Скажем, smarty.

Или, например, в модели изменить пару расчетных формул. Или в контроллере убрать пару ограничений, или изменить метод приёма-передачи данных. Если же взять в расчёт принципы наследования в ООП, то архитектура MVC станет ещё удобнее. Скажем, когда есть две формы, выглядящие одинаково, но с несколько отличающимися алгоритмами расчёта.

ASP.NET MVC Framework

10 декабря 2007 года Microsoft представила свой вариант реализации MVC для ASP.NET. Он по-прежнему базируется на `.aspx`, `.ascx` и `.master` файлах, полностью поддерживает аутентификацию на базе форм, роли, кэширование данных, управление состоянием сессий, health monitoring, конфигурирование, архитектуру провайдеров и другое.

С другой стороны, MVC Framework не предполагает использование классических web-форм и web-элементов управления, в нем отсутствуют такие механизмы как обратные вызовы (postbacks) и состояние представления (viewstate). MVC Framework так же предлагает использование URL-mapping и архитектуру REST в качестве модели запросов, что положительно повлияет на поисковую оптимизацию web-проектов.

В целом, высказывая свое мнение, я могу сказать, что MVC Framework предложил для разработчиков ASP.NET новый стиль, ориентированный на качество клиентского кода. Генерируемый MVC код страниц не содержит ничего автоматически создаваемого, здесь нет раздутых идентификаторов, нет огромных viewstate, написание клиентских скриптов упрощено в связи с тем, что код страницы представляет собой чистый, созданный самим программистом HTML. В эпоху, когда понятие web 2.0 прочно вошло в нашу жизнь полный контроль над страницей на клиентской стороне – это залог успеха любого web-проекта.

FACULTATEA DE ECONOMIE

CONDIȚII NECESARE IMPLEMENTĂRII STRATEGIEI DE ȚINTIRE DIRECTĂ A INFLAȚIEI

Pastușac Tatiana, masterandă, ASEM

Conducător științific: Stela Ciobu, dr. conf., ASEM

Coordonator de organizare: Alexei Chirdeachin, dr., lect.sup., ASEM

Abstract: *Adopting the strategy of inflation targeting takes place in the conditions when monetary aggregates, exchange rates or aggregate demand targeting, stops to represent an efficient strategy of monetary policy implementation. The strategy of direct inflation targeting influences in an advantageous way the economic situation, reducing negative effects if inflation, serving as a reference for inflation expectations reducing the fluctuations of economic cycles. The success of this strategy depends in great measure on the support provided by other policies adopted by state authorities contributing to final goal achievement.*

Țintirea directă a inflației a fost introdusă pentru prima dată în Noua Zeelandă în 1990, unde a avut succes atât în stabilizarea inflației, cât și în dinamizarea economiei reale. Până în 2009 mai mult de 20 de țări au adoptat strategii de țintire directă a inflației (Marea Britanie, Suedia, Spania, Finlanda, Australia, Israel, Cehia, Polonia, Ungaria, România și altele), nici una dintre aceste țări nu le-au abandonat și se pare că nu regretă acest lucru. O situație care demonstrează succesul implementării acestei strategii e prezentată în tabelul de mai jos, în care s-a urmărit atingerea nivelului de inflație pentru perioada 2002-2008, conform obiectivelor propuse de autoritatea monetară.

Tabelul 1. Inflația în țările care au adoptat regim de țintire directă a inflației *

Țara	Anul adoptării	Rata inflației din anul anterior	Obiectivul final	Orizontul de timp	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Israel	Ian 1992	18%	1-3%	2003	6,5%	-1,9%	1,2%	2,6%	-0,1%	6,4%	6,8%
Cehia	Dec 1997	10%	2-4%	2005	1,8%	0,1%	2,8%	1,9%	2,5%	2,8%	6,3%
Polonia	Oct 1998	12,2%	<4%	2003	0,8%	1,7%	4,4%	0,7%	1,4%	4%	3,3%
Ungaria	Aug 2001	8,7%	2-3%	2004-2005	4,9%	5,7%	5,5%	3,5%	6,4%	7,4%	3,7%
România	Iun 2005	11,9%	<5%	2006				7,5%	5%	4%	3,8%
Moldova	Iul 2006	10%	<10%	2007-2010	4,4%	15,7%	12,5%	10%	14,1%	13,5%	8,5%

*Elaborat și calculat de autor în baza datelor din Rapoartele anuale ale băncilor centrale

Țintirea directă a inflației este un lucru salutar în sine, însă succesul noii strategii depinde de nivelul de pregătire al Băncii Naționale și al Guvernului. Majoritatea statelor care au adoptat astfel de strategii erau în situații economice mult mai favorabile decât a Moldovei, iar nivelul inflației se afla în majoritatea cazurilor în limitele unei singure cifre la momentul adoptării strategiei.

În anul 2006 Guvernul Republicii Moldova și-a fixat ca obiectiv principal menținerea ratei inflației pentru anul 2007 în limita de 10%. După depășirea, deja în octombrie, a acestui nivel, Banca Națională a Moldovei a hotărât să treacă oficial la țintirea directă a inflației în decurs de 2-3 ani.

După modificările din iulie 2006 a legii cu privire la BNM, prin care s-a stabilit că obiectivul fundamental al Băncii este asigurarea și menținerea stabilității prețurilor și renunțarea la obiectivul de țintire a agregatelor monetare, adoptarea strategiei de țintire oficială a inflației este un pas logic, dar și extrem de îndrăzneț.

Adoptarea regimului de țintire directă a inflației (ȚI) are loc în condițiile în care țintirea agregatelor monetare, a cursului de schimb sau a cererii agregate încetează de a reprezenta un regim eficient de implementare a politicii monetare. Regimul de țintire directă a inflației influențează benefic situația economică, reducând efectele negative inflaționiste; servește drept reper pentru așteptările inflaționiste; diminuează fluctuațiile ciclurilor economice. Succesul regimului ȚI depinde, în mare măsură, de suportul acordat de celelalte politici promovate de către autoritățile statului, contribuind astfel la atingerea scopului final al politicii monetare și există două modalități de abordare a regimului de țintire a inflației: deplină și implicită. Diferența dintre țintirea inflației deplină și țintirea inflației implicită constă doar în faptul anunțării publice a țintei inflației (și pasului ei) pe un termen mediu. Diferite țări și-au ales modul său de a trece la țintirea inflației deplină. Unele (de ex. Australia) au început de la regimul țintirii inflației implicite, trecând apoi la cel deplin, în timp ce alte țări (de ex. Noua Zelandă) au trecut nemijlocit la regimul țintirii inflației depline.

Prima abordare poate fi explicată prin expresia „acțiunile vorbesc de la sine”. Însă acest tip de comportament al băncilor centrale creează dificultăți în comunicarea cu publicul, lăsând mult spațiu incertitudinii, ceea ce nu facilitează sarcina autorităților monetare de a acționa.

Cea de-a doua abordare pune accent pe transparența sporită și pe comunicarea deschisă cu publicul. Obiectivele clar definite și responsabilitatea vizavi de atingerea lor, eficiența în completarea sarcinilor etc. sporesc încrederea publicului în acțiunile autorităților, astfel reducând incertitudinea și, la rândul său, sporind gradul de anticipare a acțiunilor participanților pieței, totodată, ușurând sarcina celor ce promovează politica monetară. Rolul cel mai important îl joacă abilitatea de comunicare și modul de acces la informația relevantă.

Prioritatea țintirii directe a inflației constă în posibilitatea de a reacționa mai operativ în cazul șocurilor, în timp ce în cadrul țintirii agregatelor monetare întotdeauna există un lag temporar (perioada de timp dintre două fenomene legate între ele) semnificativ dintre modificarea ofertei monetare și reacția inflației. Rolul politicii monetare constă în asigurarea unei ancore nominale (indicator de reper) pentru economie, care este reprezentat de scopul pentru inflație.

Punând accente și pe alte obiective, este esențial să nu se creeze discordanțe cu scopul principal de asigurare a unui nivel jos al inflației. Absența obiectivelor multiple pentru politica monetară este o condiție importantă, ce se explică prin faptul că atingerea obiectivelor multiple poate submina îndeplinirea scopului final – menținerea stabilității prețurilor. Menținerea simultană a mai multor scopuri practic niciodată nu a dat rezultate scontate. De aceea, autoritățile monetare trebuie să se dezică de țintirea altor indicatori economici, cum ar fi cursul valutar sau gradul ocupării forței de muncă.

Totodată, pentru implementarea cu succes a țintirii directe a inflației trebuie respectată axioma: inflația nu trebuie să fie unicul scop al politicii monetare, dar cel prioritar în comparație cu altele, care, de asemenea trebuie îndeplinite.

În cadrul țintirii inflației obiectivul clar definit are rolul de a fi mai bine perceput de către public și de a reda suficientă încredere din partea autorităților în îndeplinirea acestui obiectiv.

O condiție obligatorie pentru implementarea țintirii inflației este atribuirea băncii centrale a autonomiei în procesul luării deciziilor în vederea asigurării stabilității financiare. Absența dominanței fiscale (accesul la creditele băncii centrale este strict limitat ori interzis), aranjamentele explicite pentru luarea deciziei privind valoarea numerică a țintei (ținta inflației fiind stabilită în comun de către guvern și banca centrală, sau delegând responsabilitatea deplină a băncii centrale pentru stabilirea țintei inflației, toate acestea fiind condiții necesare pentru determinarea unui cadru legal instituțional adecvat, implementării regimului țintirii inflației.

O altă condiție necesară realizării regimului de țintire a inflației este existența în țară a unei piețe financiare bine dezvoltate. Instrumentele utilizate de către banca centrală pentru atingerea scopului privind nivelul prețurilor vor fi eficiente numai în condițiile funcționării canalelor transmisiei monetare. La rândul său, despre eficiența canalelor de transmisie ale politicii monetare se poate discuta doar în cazul existenței unor piețe monetare, valutare și de capital bine dezvoltate.

În promovarea politicii monetare în cadrul regimului țintirii inflației este necesar de a dispune de un instrument eficient aflat în controlul băncii centrale. De obicei, acest instrument este rata dobânzii la resursele creditoare pe termen (foarte) scurt, deși sînt posibile și alte aranjamente. Important este și modul de percepere de către factorii de decizie a mecanismului transmisiei monetare de la instrument la obiectiv. Pentru determinarea instrumentului eficient, ce poate fi aplicat de către politica monetară în cazul regimului țintirii inflației, se cere de a avea o înțelegere adecvată a canalelor de transmisie monetară și de propagare a șocurilor economice. Scopul pentru inflație poate fi elaborat în comun de către guvern și banca centrală, iar banca centrală trebuie să fie independentă în alegerea instrumentelor necesare pentru atingerea scopului final.

Transparența și responsabilitatea sînt factorii primordialii în cazul regimului țintirii inflației. Beneficiile transparenței sînt substanțiale: creșterea înțelegerii de către piața financiară a acțiunilor băncii centrale prin anunțarea publicului despre nivelul țintit (prognostic) al inflației și, respectiv, ancorarea așteptărilor inflaționiste.

Precondiții de bază. Astfel, pentru implementarea reușită a regimului țintirii inflației sînt necesare următoarele precondiții de bază:

- Cadrul legal și instituțional adecvat.
- Mecanisme stabilite pentru o politică monetară transparentă, necesară pentru edificarea responsabilității și credibilității.
- Capacități și instrumente eficiente necesare pentru promovarea politicii monetare.
- Un sistem financiar relativ stabil și o piață financiară dezvoltată.
- Metode avansate de pronosticare a inflației (monitorizarea și modelarea economică pe termen mediu).
- Aranjamente organizatorice adecvate.

Ca urmare, țintirea directă a inflației este binevenită, dar implică responsabilități mari pentru Banca Națională și multe cedări din partea Guvernului, probabil că mai mult decît Guvernul este pregătit să le accepte la moment. Dar pentru implementarea cu succes a strategiei de țintire a inflației este vital consensul între aceste două instituții: la cît poate renunța Guvernul și ce poate garanta Banca Națională. Totuși trecerea treptată la țintirea directă a inflației, în decurs de 2-3 ani după cum a stabilit chiar BNM, este posibilă, timp în care gradul de pregătire al Republicii Moldova ar putea să sporească.

Bibliografie

1. Cuhal V., *Impactul politicii monetare asupra creșterii economice. Autoreferat al tezei de doctor în economie*, Chișinău, 2007.

2. www.bnm.md
3. www.bankisrael.gov
4. www.cnb.cz
5. www.mnb.hu
6. www.bnr.ro
7. www.nbp.pl

MANAGEMENT EFICIENT FĂRĂ PRONUȚATE CALITĂȚI ALE LEADERISMULUI

Rusu Sorina, studentă,

Conducător științific: **Tcaci Carolina**, lector superior

Recenzent: **Chiseliov Lilia**, lector superior

Résumé: *Des centaines d'étudiants diplômés chaque année Faculté des Sciences Economiques, la spécialité de Business et de l'Administration, ayant le but de devenir de bons économistes, notamment les gestionnaires professionnels. La pratique a montré que la connaissance de la théorie n'est qu'une partie de la condition de devenir les professionnels dans le domaine. L'une des conditions prioritaires pour être un gestionnaire efficace est de posséder des qualités de leadership. Mais pas tous les gestionnaires ont des traits de leadership, mieux-dit pas tous diplômés ont des qualités de leadership. Alors, que faire? Le désespoir est la dernière chose dont il a besoin à obtenir!*

S'appuyant sur les recherches, cet œuvre décrit principales idées qui représentent le fondement d'une activité efficace d'un gestionnaire. Ils peuvent servir comme un guide, un type de comportement pour un manager dans l'entreprise, ils sont des vérités si évidentes, mais auxquelles on ne pas attirer beaucoup d'attention ... En conclusion, on peut dire que le but de ce travail est d'élucider les principes avec lesquels un gestionnaire, qui n'a pas de qualités de leadership, ou même il est un débutant, il a la possibilité de réaliser une gestion de grande valeur, précieuse et efficace.

„A fi sau a nu fi”... întrebare care a frământat umanitatea din totdeauna, dar cel mai mult a început să ne preocupe din moment ce intrăm la facultate. Această întrebare capătă aspect de specialitate și, pentru studenții/ absolvenții specialității business și administrare, se transformă în „a fi sau a nu fi manager”. De fapt, problema de bază constă nu în însăși „simplă” profesie de manager, dar în derularea eficientă și cu succes a activității de management.

Ce înseamnă a fi un manager? A fi un manager înseamnă a folosi, a combina și a coordona în modul cel mai eficient, rațional, optimal resursele de care dispune întreprinderea (materiale, umane, financiare, informaționale) cu țelul de a atinge scopurile întreprinderii. Noțiunea de manager e foarte extinsă, în prealabil conținutul este practic același, însă abordarea este diferită. De fapt, din câte surse nu am fi studiat noțiunea de „manager”, specialiștii încearcă să o acomodeze la activitatea practică a unui manager. Înțelegând că orice loc de muncă presupune conexiunea cu societatea, postul de manager se referă la categoria celor a căror prioritate constituie comunicarea, aflarea permanentă în contextul unei societăți, a unui colectiv, a unui grup de oameni cu care fie conlucrează, fie reprezintă clienții întreprinderii. Automat apare întrebarea „ce înseamnă a fi un bun manager?” Răspunsul cuprinde capacitățile acestuia de a-și îndeplini funcțiunile, rolurile manageriale. Și doar atât? Doar la asta se rezumă activitatea unui manager? Un manager activează în mediu social, deci lucrează/conlucrează cu oamenii. Ce calități trebuie să posedă un manager pentru a satisface calitatea de „bun”? De aici rezultă deja noțiunea de *leader*.

Majoritatea personalităților marcante din istorie au fost înzestrate cu calități de *leader*. Fie în războaie, în conducerea statului sau îndeplinirea unei funcții de seamă și importanță mare, aceste personalități au dat dovadă de trăsături remarcabile. Aceleași trăsături pot fi identificate ca necesare pentru realizarea cu succes a unei afaceri. Deci liderismul se implementează și în mediul afacerilor.

Niciodată nu v-ați pus întrebarea de ce sînt atît de actuale trainingurile, cărțile și, în general, tematica formării liderilor? De ce se pune accent pe dezvoltarea unor personalități puternice? De ce vin persoane cu experiențe frumoase și succese remarcabile în domeniul afacerilor și le împărtășesc „noilor-inițiați”? Un posibil răspuns l-ar constitui faptul că orice sferă de activitate are nevoie de lideri, mai cu seamă managementul.

Ce înseamnă a fi un *leader*? *Leaderul* este persoana care stabilește un scop, împărtășește o concepție ce oferă sens muncii celor din jur. *Leaderul* se caracterizează prin anumite trăsături, și anume: încrederea în sine, energie, inteligență, prietenie, abundența noilor idei și ambiție pentru a le realiza.

Oare zicînd *leader* sau *manager*, putem subînțelege idei diferite? Pentru a da răspuns la această întrebare am hotărît să realizez o cercetare.

Pornind de la ideile că „*managerul* știe cum trebuie să se facă lucrurile, *leaderii* știu ce trebuie de făcut” (P.F. Drucker), „*managerul* face lucrurile bine, în timp ce *leaderul* face lucrurile bune” (W. Bennis), ne-am dat seama că managementul și leadershipul au anumite trăsături ce le diferențiază. Astfel, am studiat calitățile definițiilor ale unui *manager* și ale unui *leader*. Am evidențiat acele caracteristici care diferă, de la *leader* la *manager*, în cazul abordării uneia și aceleiași probleme. Am elaborat un chestionar format din 16 întrebări, la care, prin încercuire, trebuiau să răspundă 10 *manageri* care deja activează în domeniu. Vă prezentăm mai jos, în formă tabelară, rezultatele cercetării în procente, adică cîți *manageri* din cei 10 au optat pentru fiecare din variantă.

Rezultatele generale ale cercetării Tabel 1.

Caracteristicile specifice unui				
	Manager	%	Leader	%
Specificul	Succesul bazat pe predictibilitate	20	Succesul bazat pe adaptare și inovare	80
	Obiective	60	Viziune și valori	40
	Definește viziunea și scrie scopul	50	Trăiește viziunea și scopul	50
	Face lucrurile bine	80	Face lucrurile bune	20
	Strategie de sus în jos	80	Leadership la toate nivelurile, oricine este de importanță strategică	20
	Evaluarea activităților	60	Evaluarea rezultatelor	40
	Importanța rezultatelor pe termen scurt	50	Importanța rezultatelor pe termen lung, imaginea de ansamblu	50
	Rațional, linear, analitic	60	Intuitiv, sistematic, alinierea la ansamblu	40
	Comportament	70	Morala, implicare	30
	Control	50	Mentor, crearea de noi posibilități	50
	Tehnica	60	Principii	40
	Concentrat pe conținut	80	Setează contextul, pune accentul pe procesul de creare	20
	Controlul calității	50	Toată lumea este responsabilă de calitatea serviciilor, produselor, proiectelor	50

	Concentrat pe câștiguri cât mai mari	30	Concentrat pe client	70
	Succes personal	70	Succesul altora este succesul meu	30
	Ce este mai bine pentru organizație	50	Ce este mai bine pentru organizație în cadrul societății în care trăiește	50
	Total calități manager	57,5	Total calități leader	42,5

Studiind tabelul 1, remarcăm faptul că activitatea managerilor, ce au participat la cercetare, este bazată în egală măsură pe abilitățile specifice atât unui manager, cât și unui leader. Însă acest rezultat este reflectat mai mult de generalizarea datelor. Dacă vom elucida rezultatele pentru fiecare participant la cercetare, vom obține alte date, deci și alte rezultate. În acest scop, vă prezentăm mai jos un alt tabel în care vom remarca fiecare participant, notat simbolic prin litere majuscule ale alfabetului latin, iar ponderea calităților de manager și a leaderului pentru fiecare prin procente.

Rezultatele individuale ale cercetării Tabelul 2.

Participantul	Preponderența calităților (în %) de:	
	manager	leader
A	87,5	12,5
B	18,75	81,25
C	87,5	12,5
D	37,5	62,5
E	37,5	62,5
F	50	50
G	75	25
H	62,5	37,5
I	81,25	18,75
J	37,5	62,5
Total, %:	57,5	42,5

Analizând datele prezentate în tabelul 2, putem evidenția faptul că trăsăturile specifice fie managerului, fie leaderului, sînt mai transparente. Astfel, avem 5 participanți din 10, la care predomină evident calități de manager, și 4 din 10, cărora le este specific mai mult liderismul. Doar unul din cei 10 chestionați posedă definirea, aproximativ în egală măsură, atât a caracteristicilor de manager, cât și de leader.

Concluzia asupra tabelelor se rezumă la ideea că 50 % din participanți au nevoie de a-și perfecționa sau chiar de a dezvolta abilitățile de leader. Aceasta este nevoie pentru a spori gradul de eficiență a activității sale.

În cazul managerilor care deja activează în domeniu, este mai ușor pentru ei să se acomodeze la realitatea din jur. De asemenea, din experiența trăită, lor le este mai facil să elaboreze un ghid de comportare, de manifestare a personalității sale, cu scopul de a-și derula activitatea la cel mai înalt nivel. Dar ce trebuie să facă tinerii specialiști, studenții care dețin funcția de manager chiar după absolvirea facultății?

Este evident faptul că încadrarea unui manager în colectiv depinde de colectivul însuși, care este atitudinea lui față de manager, care este gradul de acceptabilitate și de compatibilitate cu el. Pentru încadrarea cât mai bună a unui manager, și nu doar, în anturajul social, am elaborat câteva principii, pași, idei-axă, care vor ghida acest proces.

Orice manager, oriunde n-ar activa el, fie într-o țară dezvoltată sau în una în curs de dezvoltare, trebuie să conceapă foarte bine rolul său în cadrul întreprinderii. Astfel, el va realiza mai ușor direcția de activitate a firmei însăși, simțindu-se un tot întreg cu ea. Este cert faptul că la noul post de serviciu vă așteaptă noi realizări și dezamăgiri, cunoștințe plăcute și mai puțin plăcute, realitatea în anturajul ei, uneori cu urcări, alteori cu coborâșuri. Principalul țel este nu doar de a depăși toate acestea, dar de a le acomoda în folosul dumneavoastră. Nu, acesta nu e egoism, ci pur și simplu un mod eficient de realizare a scopului vostru și al întreprinderii. Mai sînt și alte nuanțe, și anume:

- ❖ trebuie să conlucrați cu oamenii. Nu uitați, unul din aspectele managementului este de a se afla în permanentă conexiune cu factorul social, fie el reprezentat de colegii de serviciu, fie de clienți;
- ❖ nu vă temeți de noi cunoștințe, noi idei, noi situații. Tot ce e nou este bine, chiar și în cazul unor eșecuri, unor trăiri negative simțite pentru prima dată. Principalul nu este însuși evenimentul, ci concluzia, experiența trăită;
- ❖ fiți mai înțelegător, mai răbdător;
- ❖ dați dovadă de mai multă sinceritate. Să nu vă pară că un simplu lucrător nu poate recunoaște sinceritatea și prefăcătoria, fățărnicia. Toți sîntem oameni și avem posibilitate de a vedea realitatea, și în cazul în care o vedem, nu mai avem dorința de a crede omului ce ne-a părut perfid;
- ❖ cuvintele au o importanță imensă, un salut cu un zîmbet pe buze, o frază „atît de bine e că te-ai reîntors, și-am simțit lipsa” are o pondere imensă. Asemenea lucruri pot servi ca o motivare psihologică pentru lucrători, care uneori este mai importantă decît cea materială;
- ❖ respectați și prețuiți atît opiniile celor din jur, cît și serviciul pe care îl îndeplinesc. Orice muncă are valoarea ei;
- ❖ țineți minte numele persoanelor cu care fie lucrați, fie conlucrați. Aceasta vă va oferi posibilitatea să vă apropiați mai mult de personal, de clienți, mărind gradul de conexiune cu ei;
- ❖ interesați-vă de cei din jur, dar în măsura eticii, oferiți-le cîte puțin din timpul vostru, pentru a-i face să se simtă importanți. Nu faceți abuz în aflarea unor date personale, însă o intenție de a ajuta este binevenită;
- ❖ mîndriți-vă cu serviciul dumneavoastră, chiar și cînd sînteți în afara lui. Tratați totul la plural, persoana I – „noi”, „al nostru” și nicidecum la singular „eu”, „al meu”. În primul caz, oferiți lucrurilor un spirit de echipă, în al doilea caz, dați dovadă de egoism;
- ❖ fiecare persoană are sarcinile ei, nu intrați în detalii neimportante sau care nu țin de împunericirile voastre. Tot ce puteți face este de a da un sfat, dar și aici aveți grijă să nu interveniți cu ele prea des, căci riscați să dezinteresați muncitorii în ceea ce fac. Dați-le posibilitate lor să simtă că și ei sînt de folos la activitatea întreprinderii;
- ❖ aveți încredere în colectiv, chiar dacă doriți să-i faceți un control, organizați-l foarte atent. Este de înțeles că una din funcțiile principale ale managementului este controlul, dar nu uitați că aceasta reprezintă și una din cele mai precaute funcții. Deci, înainte de a controla, asigurați-vă că ați ales o tactică bună;
- ❖ învățați-vă să înțelegeți cauza unei plîngeri și să o abordați pe cît se poate de serios. În cazul în care ea este stipulată în scris, păstrați-o, nu o aruncați în lada de gunoi, în cazul explicării orale, ascultați cu atenție, deoarece pentru un salariat plîngerea poate avea o cauză fie subînțeleasă, fie are o importanță imensă;
- ❖ nu ascundeți problemele întreprinderii de lucrătorii de care acestea sînt legate și nu uitați că ei sînt cei care vă pot ajuta în primul rînd, întrucît anume ei cunosc cel mai bine specificul lucrărilor unde au intervenit problemele;

- ❖ nu respingeți prompt și decisiv inițiativa parvenită din partea muncitorilor, e important chiar faptul că o să vă horăriți să o analizați. Astfel, o să stimulați apariția noilor idei din partea personalului, deoarece ei sînt conștienți că propunerile lor sînt luate în seamă;
- ❖ fiți binevoitori, un mic zîmbet poate face uitată pentru o clipă o problemă mare;
- ❖ nu criticați; înainte de a o face, puneți-vă în situația persoanei date;
- ❖ fiți punctual și exemplu în toate. Numai așa o să puteți cere de la cei din jur disciplină;
- ❖ nu vă îndispuneți și nu vă pierdeți cumpătul, controlați-vă emoțiile. Deseori, după epuizarea conflictului, analizîndu-l, parvin unele momente de care ne pare rău. Cel mai bine e să ne controlăm atît spiritele, cît și vorbele, pentru a ocoli situații incomode;
- ❖ fiți diplomat, tacticos și răbdător. Vă înconjoară zeci sau sute de oameni, și pentru fiecare trebuie să găsiți o modalitate de a intra în contact;
- ❖ puțîn umor nu strică. Seriozitatea sporită ridică gradul de tensiune în colectiv, ceea ce defavorizează atmosfera prielnică pentru executarea sarcinilor puse lucrătorilor;
- ❖ nu impuneți efectuarea unui serviciu. Cel mai bine e să aduceți cîteva argumente despre prioritatea efectuării acestuia, astfel trezind interes pentru realizarea lui;
- ❖ recunoașteți greșelile proprii dacă doriți ca colectivul în care lucrați să fie sincer cu dumneavoastră;
- ❖ nu așteptați să fiți înțeleși deodată, dacă sensul problemei este complicat, explicați din nou, rar, explicit, folosind propoziții mici și cuvinte accesibile pentru înțelegerea contextului;
- ❖ niciodată să nu vă considerați de neînlocuit, aceasta mărește gradul de aroganță;
- ❖ învățați-vă să delegați împunernicirile, nu vă asumați întreaga responsabilitate. Să nu credeți că din această cauză va crește productivitatea muncii. Rezultatele, de obicei, sînt inverse;
- ❖ nu uitați că postul dumneavoastră nu reprezintă un bun mod de a impune să fiți respectat. Respectul trebuie meritat;
- ❖ nu faceți concluzii pripite. Situația trebuie analizată înainte de a fi supusă criticii;
- ❖ nu-i învinuiți pe cei din jur de eșecurile întreprinderii. Nu uitați că dumneavoastră tot faceți parte din întreprindere, deci ați contribuit la eșecurile date;
- ❖ găsiți permanent muncitorilor de lucru. Nu permiteți să se irosească în van timpul dedicat serviciului;
- ❖ nu promiteți nimic sau faceți-o în cea mai mică măsură posibilă. Astfel veți evita posibilitatea unor învinuiri neplăcute sau chiar pierderea respectului sau a comportamentului serios față de dumneavoastră;
- ❖ „sînt dezamăgit”– fraza care va atinge coardele sufletești ale oricărui om, dar aceasta poate suna foarte drastic. În scopul evitării unor momente neplăcute, putem folosi o alta frază: „și asta e tot ce puteți face la acest capitol”, răspunsul va fi stingherit „nu”, după ce veți putea adăuga: „atunci aștept ceva mai mult”;
- ❖ acționați hotărîtor. Puterea dumneavoastră de decizie trebuie să fie evidentă;
- ❖ aveți grijă de aspectul dumneavoastră atît exterior (vestimentația, look-ul) cît și interior (nu uitați să vă reactualizați cunoștințele și să fiți cît mai informat).

Recomandările prezentate mai sus, par a fi atît de evidente și căroră, totuși, li se atrage o atenție mică. Aceste măsuri țin mai mult de cadrul social, de asigurarea unei conlucrări cît mai reușite. De ce am abordat anume anturajul social? Pentru că, după cum am menționat anterior, de gradul de compatibilitate depinde cît de rezultativă va fi colaborarea, pe cît de bine se va încadra managerul în echipă și pe cît de acceptat va fi el de colectiv, acestor fapte li se va subordona și succesul afacerii. Nu trebuie să uităm că managerul, în

cele mai dese cazuri, este veriga ce îndeplinește două misiuni: prima, este de a face legătură între toți factorii de producție și, cea de-a doua, este de a dirija, de a arăta drumul cel mai rațional, optimal și eficient spre atingerea scopului firmei și totodată să păstreze unitatea ei, asigurarea mișcării tuturor factorilor de producție în același sens și în aceeași direcție.

Bibliografie

1. Covez, Stephen R., *Etica liderului eficient sau Conducerea bazată pe principii*, București, Editura Allfa, 2000.
2. Maxwell, John, *Dezvoltă liderul din tine*, București, Editura Amaltea, 1999.
3. Parkinson, C. N., Rustomji, M. K., *Business is people*, SL, Editura Fair, 1986.
4. Zlate, Mielu, *Leadership și management*, Iași, Editura Polirom, 2004.
5. <http://www.leadershipcenter.ro/diferenta-intre-manager-si-lider.html>.

TURISMUL RURAL – EXPERIENȚĂ MONDIALĂ

Zeablița Irina, studentă,

Coordonator științific: **Tcaci Carolina**, lector superior

Recenzent: **Chiseliov Lilia**, lector superior

Résumé: *Le tourisme c'est un domaine de recherche scientifique de l'économie. Son activité tien plus sur le domaine de la maintenance, mais ses résultats d'exploitation ont des impacts sur les indicateurs économiques et sociaux de pays. Des nos jours il s'agit d'une évolution profonde du tourisme rurale. Son activité tient de l'organisation et la planification des zones rurales dans une zone urbaine, afin de fournir ceux qui s'intéressent les clientelles. Le tourisme rurale contribue au développement de colonies de peuplement dans laquelle elle est menée, d'assurer le développement de l'infrastructure, augmentation de niveau de culture. Le tourisme dans les zones rurales afin de stimuler la création d'activités économiques complémentaires de l'agriculture, basse sur le potentiel des services généraux par le tourisme, des produits agricoles biologiques purs. Tourisme rurale dans la promotion des habitudes, des traditions locales, apporter d'avantage de revenus de la population indigène.*

TURISMUL este o activitate veche, practică de oameni din cele mai vechi timpuri. În perioada romană el avea un caracter militar și politic. În evul mediu turismul se caracterizează prin călătorii științifice și de cercetare a savanților.

Oamenii doresc să practice turismul în orice anotimp al anului, deoarece acesta favorizează crearea unei dispoziții, o recreare atât fizică, cât și psihologică, ajută oamenii să se debaraseze de problemele cotidiene și să se simtă ademeniți de o altă lume, care poate pentru puțin timp, dar la majoritatea, le aduce fericire, liniște și bună dispoziție.

Turismul, de asemenea, este un factor important al economiei oricărei țări care posedă un potențial turistic. Astfel, ne sînt bine cunoscute așa țări ca: Franța, Italia, Marea Britanie, Cipru etc., care datorită istoriei sale, precum și construcțiilor arhitecturale deosebite, se bucură anual de milioane de turiști, dornici de a admira și de a face cunoștință cu trecutul acestor țări și civilizații.

Turismul există dintotdeauna, în orice fază a dezvoltării societății, deoarece întotdeauna vor exista persoane care vor dori să călătorească. Mai intens însă, turismul se dezvoltă în a doua jumătate a secolului al XX-lea, îndeosebi după cel de-al doilea război mondial.

La etapa actuală turismul devine un obiect de cercetare important atât pentru economie, marketing, cât și pentru management, deoarece buna organizare a acestuia poate determina o dezvoltare prosperă a țării, din punct de vedere economic, cultural, informațional, de servicii.

Există diverse tipuri de turism: urban, balnear, montan, sezonier etc. În această tipologie deosebim și așa o formă a turismului - **turismul rural**.

TURISMUL RURAL este o formă de turism practică în spațiul rural, care utilizează resurse turistice și asigură călătorii cu servicii de cazare, masă și de agrement, în condiții tradiționale și naturale specifice¹⁴².

Turismul rural apare simultan cu manifestarea primelor tendințe de petrecere a vacanțelor în mijlocul naturii, de petrecere a clipei de relaxare în mediul rural. Apare întrebarea – ce-și doresc acești turiști?

Răspunsul reiese din obiectivele acestui tip de turism:

- Să-și satisfacă curiozitatea și dorința de petrecere a vacanțelor în cu totul alte condiții de viață și civilizație decât cele obișnuite;
- Să-și materializeze interesul pentru noi destinații;
- Să fragmenteze vacanța în 3-4 minivacanțe;
- Să sporească gradul de solicitare pentru spații de cazare cu un confort mai redus;
- Să realizeze turism cultural și de cunoaștere;
- Să aleagă ca destinații de vacanță țările învecinate.

Pentru a realiza obiectivele înaintate, în organizarea turismului rural, trebuie să se țină cont de trei elemente fundamentale de funcționare a acestuia și anume¹⁴³:

1. Atracția față de frumusețile naturii, de noutatea, farmecul și evenimentele specifice vieții de la țară;
2. Cazarea și masa chiar dacă nu sînt la standardele hoteliere trebuie să fie de calitate și oferite cu ospitalitate;
3. Transportul, căile de acces spre mediul rural trebuie să fie într-o stare decentă, deoarece sînt absolut necesare pentru asigurarea unui flux continuu de turiști.

Obiectivele determinate, precum și evidențierea elementelor de funcționare a turismului rural, facilitează conturarea următoarelor avantaje ale acestuia:

- valorificarea bogatului potențial rural;
- economisirea de investiții pentru crearea de capacități de cazare, alimentație publică și agrement;
- decongestionarea zonelor turistice supraaglomerate;
- îmbunătățirea nivelului de trai în zonele utilizate ca bază materială a turismului;
- surse suplimentare de venituri pentru populația rurală;
- înviorarea tradițiilor populare, dorința de perpetuare a unor meșteșuguri tradiționale.

Pe lângă faptul că buna funcționare a turismului rural ține de condițiile menționate, totuși factorul principal al acestuia rămîne oaspetele-turist, pentru care și se organizează toate.

Oaspeții-turiști ce-și doresc să petreacă timpul liber în mediul rural sînt întâmpinați de gazdele care ulterior le vor fi ghizi și-i primesc într-o atmosferă familiară. Turiștii au posibilitatea să facă cunoștință cu viața patriarhală rurală dintr-o țară necunoscută, unde ei au ce descoperi, începînd cu monumentele solicitate și terminînd cu folclorul local, cultural, culinar etc., care le pot aduce mai multe surprize plăcute.

În mediul rural turiștii pot fi găzduiți în diverse așezăminte, fie o locuință din sec. al XVIII-lea, fie o moșie, un castel, o fermă, un conac boieresc din sec. XIX-XX sau o casă țărănească simplă acoperită cu stuh, paie de secară sau șindrilă. În funcție de numărul oaspeților – o familie cu cîțiva copii sau un turist – aceștia vor fi primiți în cadrul familiei-gază și vor beneficia de tot confortul familial-provincial, care are farmecul său.

¹⁴² Miron V., *Turismul rural în Moldova*, p. 4.

¹⁴³ Jolondovschi Al., Florea S., *Turismul ecologic și rural: realități și perspective*, p. 38.

Localitățile rurale în care sînt situate așezămintele pot favoriza dezvoltarea turismului rural, dacă corespund unor anumite cerințe, cum ar fi¹⁴⁴:

- a) Disponibilitatea de zone pitorești;
- b) Disponibilitatea de un trecut istoric;
- c) Disponibilitatea de construcții cu o arhitectură originală;
- d) Respectarea tradițiilor locale;
- e) Răspîndirea artizanatului;
- f) Prezența formațiunilor artistice etno-folclorice.

Un factor important de dezvoltare a turismului îl constituie prezența locurilor nepoluuate cu aer și ape curate, cu vegetație bogată, locuri lipsite de poluare fonică, locuri unde oamenii au posibilitatea să se alimenteze cu produse proaspete, ecologic pure.

În prezent turismul rural devine atractiv, deoarece oaspeții au posibilitatea, în mod benevol, liber, relaxant, să participe la lucrările de menaj, culesul și prelucrarea roadei, îngrijirea animalelor de casă, a albinelor, prepararea brînzeturilor, pregătirea bucatelor. Un rol deosebit de atractiv îl au participările oaspeților la serbările care în mediul rural capătă un caracter deosebit: Sfintele Paști, Hramul, Anul Nou, Crăciunul etc.

În general, în perioada turistică a anului se evidențiază trei anotimpuri cu fenomene specifice pentru turiști¹⁴⁵:

1. Primăvara, cînd are loc înflorirea masivă a copacilor meliferi de pădure (cireș, castan), fructiferi (măr, păr, piersic, vișin), a arbuștilor decorativi (liliac), a salcîmului;
2. Vara, cînd are loc înflorirea teiului, a culturilor de cîmp (floarea-soarelui), a plantelor oleaginoase (trandafir, levănțică, salvie, busuioc), la care se adaugă recoltarea fructelor timpurii (cireșe, vișine, mere de vară, unele soiuri de piersici), legume timpurii;
3. Toamna – perioada recoltării strugurilor, a celui mai mare volum de legume și fructe, stoarcerea mustului din struguri, fierberea vinului.

Turismul rural cunoaște o dezvoltare largă în toată lumea, posedînd un specific diferit în dependență de țară (tabelul 1).

Tabelul 1

Experiența mondială în dezvoltarea turismului rural

Țara	Criterii		Oferte
	Reprezentanții	Regiuni	
1	2	3	4
Germania 1980	-concept german „Mala Jonh Business Guide Europeen” -„Vacanțele la fermele țărănești”	Schwart-Wald, Messen, Bavaria	Alimentare: -mic dejun Locuințe: - demipensiune sau pensiune completă Itinerarii: - cicloturistice, călare, cu căruța, vizite în ateliere ale artizanilor, sejururi pentru naturaliști, peripluri perpedes
Franța 1970	-Gites de France -Station Vertes de vacances -Relais et Chateau -Relais et Silance	Bourgogne, Bretange, Alsace	Alimentare: - micul dejun, ineditul preparatelor cu melci, brînzeturi Vinuri: - alb, roșu, roz sau negru, șampania, frenc-cancanul

¹⁴⁴ Jolondovschi Al., Florea S., *Turismul ecologic și rural: realități și perspective*, p. 39.

¹⁴⁵ Jolondovschi Al., Florea S., *Turismul ecologic și rural: realități și perspective*, p. 43.

Austria 1979	-„Planul Verde” -Organizațiile Turistice Sătești	Intersecția rutelor N-S și E-V, Tirolul	Locuințe: - unități mici cu caracter familial - nivel calitativ al echipamentelor hoteliere - dotări pentru practicarea sportului în orice anotimp
Belgia 1973	-Les Gites de Wallonie	Sudul Belgiei, Wallonie	Locuințe: - 260 de gituri turistice - echipamente de vacanță confortabile Spații recreaționale: - muzee, construcții vechi
Danemarca	-Landsforeningen for Landboturisme	Skandenborg	Locuințe și oferte: - 22 așezăminte, demipensiune, pen- siune completă, locuințe la fermă, apartamente independente, campinguri - prețuri speciale practicate în extrasezon
Finlanda	-	Sudul Finlandei	Locuințe și ocupații: - ferme/gospodării țărănești - turiștii pot participa la viața așeză- rilor rurale, - practicarea sportului Oferte speciale: - reduceri de preț
Irlanda	-	Litoralul vestic, partea centrală între Galway și Dublin	Oferte speciale: - echipamente pentru echitație - instrumentar pentru practicarea pes- cuitului - terenuri de golf -posibilități pentru drumeții sau esca- lade, plaje cu nisip
Italia 1965	L’Asociazione Nazionale per l’Ambiente e il Territorio	Piemonte, Lombardia Veneto, Lazio Liguria, Toscana, Sicilia	Locuințe: - ferme, locuințe antice renovate Alimentare: - tradițiile culinare ale bucătăriei ita- liene, renumitele vinuri Divertisment: - dansurile și cîntecele folclorului sau muzicii culte - arhitectura diverselor monumente istorice, - poezia și legenda populară
Portugalia 1986	Turismo no Escapo Rural	Costa de Lisa- bona, Costa Verde, Costa de Prata, Montanhas, Azorele, Madeira	Locuințe: - 100 de echipamente - locuințe la ferme, conace, castele, mori, vile Oferte speciale - posibilitatea practicării sportului - participarea la viața fermei

Spre exemplu, în **Germania** turismul rural începe să fie promovat din anul 1980, prin crearea în regiunea „de la Marea Nordului pînă la Alpi”, a cca. 2000 de locuințe pentru vacanță. Cele mai dezvoltate regiuni în activitatea de turism sînt: Schwart-Wald, Messen, Bavaria. La momentul actual, cca. 2/3 din spațiul rural german sînt destinate practicării turismului rural. Sejururile se petrec în demipensiuni sau pensiuni complete. Gazda propune călătorilor astfel de itinerarii precum: cicloturismul, călare, cu căruța, vizite în atelierele artizanilor etc. Specificul sejururilor constă în aceea că turiștii își petrec timpul în cadrul serbărilor berii, poveștilor din copilărie a fraților Grim etc. Deși pare că germanii pot propune o cazare „sobră”, realitatea se prezintă a fi alta. Gazdele germane creează o atmosferă călduroasă și prietenoasă. O surpriză plăcută pentru călători va fi vorbirea de către gazde a limbilor engleză și franceză. Aceasta e unul din semnele care aduce aminte de prezentul modern. În rest, gazdele germane propun o ambianță plăcută de petrecere a timpului într-un spațiu rural.

Franța se caracterizează printr-un turism rural bogat în tradiții, diverse moduri de organizare și promovare. În această țară turismul rural este dezvoltat din anul 1970, în regiunile Bourgogne, Bretagne, Alsace etc. Reprezentanții de bază ai turismului rural francez sînt: Gites de France, Station Vertes de vacances, Relais et Chateau, Relais et Silance, Tourisme en espace rural. Marea parte a echipamentelor franceze pot fi numite case rustice. În cadrul acestora gazdele oferă alimentație specifică franceză, precum: tartinele muiate în ceașca de cafea cu lapte, ineditul preparatelor din melci sau a brînzeturilor, renumitele vinuri de calitate. În promovarea turismului rural francez un rol deosebit îl joacă statul care oferă credite de lungă durată, cu o dobîndă mică și reduceri celor care promovează acest gen de activitate.

În **Austria** turismul rural are o istorie veche. Deși evoluția lui a fost frînată de cele două războaie mondiale, totuși de fiecare dată reînvierea acestuia a fost mai rapidă și mai puternică. Se datora aceasta dezvoltării economice rapide a țării, creșterea numărului populației, dezvoltarea transportului și infrastructurii, dezvoltarea sistemelor de comunicare etc.

Turismul rural în Austria începe să se dezvolte stabil din 1979, fapt datorat creării în această perioadă a „Organizației Turistice Sătești” și organizației „Planul Verde”, inițiate de Ministerul Agriculturii și al Comerțului, care acordă credite pe termen lung, cu o dobîndă scăzută persoanelor sau familiilor care doreau să inițieze o afacere în turismul rural.

Datorită acestor eforturi, la etapa actuală, în Austria funcționează cca. 25 de comune turistice dotate corespunzător. Cea mai dezvoltată regiune austriacă în domeniul turismului rural este Tirolul, care în prezent găzduiește cca. 1/3 din gospodăriile turistice rurale.

Promovarea activităților turistice rurale în Austria are loc prin intermediul: mass-media, organizarea târgurilor și expozițiilor, camerei de Comerț Exterior, birourilor liniilor aeriene, oficiilor turistice etc.

Oferte specifice ale turismului rural austriac la nivel de locuințe sînt: unități mici cu caracter familial, dotate la nivel calitativ cu echipament hotelier, precum și dotări pentru practicarea sportului în orice anotimp.

Belgia devine renumită în domeniul turismului rural din 1973, cînd se constituie asociația turistică „Les Gites de Wallonie”, situată în partea de sud a Belgiei. Cea mai dezvoltată regiune în acest domeniu este Walonia, care, pe lîngă faptul că este o regiune a pădurilor, rezervațiilor naturale, a rîurilor, posedă muzee, construcții vechi bine conservate și echipamente de vacanță confortabile. De asemenea, sectorul dat are gazde ospitaliere, vesele, mereu gata să organizeze o petrecere.

În **Danemarca** turismul rural se dezvoltă în Skandenbourg și este reprezentat de organizația „Landsforeningen for Landboturisme”. La etapa actuală în acest domeniu acti-

vează 22 de așezăminte. Cazarea este asigurată în demipensiune, pensiune completă, locuințe la fermă, apartamente independente, camping-uri. Din ofertele speciale pot fi menționate reduceri între 40-50% pentru copii sub 12 ani și prețuri speciale practicate în extrasezon.

Finlanda poate propune condiții favorabile de odihnă amatorilor de natură, aer pur, proaspăt, dar mai răcoros, datorită faptului că țara dată pare a fi constituită din lacuri, aer și aburi. Deși este considerată țara fiordurilor și a lui Moș Crăciun, gazdele sînt foarte ospitaliere, călduroase, atente, calme, modeste, disciplinate. Echipamentele turistice cu care sînt dotate așezămintele par a fi aduse din povești: micile cabane, castele din lemn, luntri din lemn etc., așezate cu precădere în zona lacurilor. În cadrul gospodăriilor, turiștii pot participa la viața așezărilor rurale, pot duce grija gospodăriei sau pot practica diverse tipuri de sport de iarnă. Din ofertele speciale se pot menționa reduceri de 50% pentru copiii de la 2 la 11 ani.

Turismul rural în **Irlanda** se dezvoltă preponderent pe litoralul vestic și în partea de centru în astfel de regiuni precum: Galway, Dublin, Unabhan, Carlow Country etc. La etapa actuală funcționează cca. 500 de ferme cu oferte variate, în dependență de zona în care sînt amplasate. Dacă ferma aparține unei zone montane, atunci aici există posibilități de a face drumeții sau escalade, iar dacă este o zonă de litoral, atunci oaspeții vor beneficia de numeroase plaje cu nisip, unde poate fi practicat înotul.

În general, gospodăriile sînt dotate cu echipamente pentru echitație, pentru pescuit, sînt amenajate terenuri pentru golf etc.

Din ofertele speciale, pot fi menționate acordarea reducerilor de 25% pentru familiile cu copii și oferirea serviciilor „baby sitter”.

În **Italia** turismul rural cunoaște o dezvoltare impresionantă din 1965 prin crearea la Roma a organizației „L'Associazione Nazionale per l'Ambiente e il Territorio”. Anual această organizație editează broșuri în care oferă informații despre vacanța la ferme, despre dotările și echipamentele acestora. La etapa actuală Italia se bucură de cca. 15000 de așezăminte în diferite regiuni precum: Piemonte, Lombardia, Veneto, Toscana, Lazio etc. Locuințele propuse sînt fermele, pensiunile, casele de odihnă, locuințe antice renovate.

Turiștii sînt atrași nu doar de peisajul și tradiția italiană, dar și de bucătăria tradițională italiană, renumitele vinuri, dansuri, obiceiuri, cîntece, legende ale fiecărei regiuni în parte.

Turismul rural în **Portugalia** începe să se dezvolte din 1986. Organizarea acestuia ține de responsabilitățile organizației „Turismo no Escapo Rural”, care propune ca așezăminte case particulare, castele din sec. al XVII-lea, case rustice sau ferme în activitatea sa deplină. Dezvoltarea turismului rural se datorează Ministerului Comerțului și Turismului, care oferă credite nerambursabile și pe perioade lungi celor care vor să desfășoare această activitate, de asemenea acordă ajutor și celor care doresc să-l practice.

La etapa actuală turismul rural al Portugaliei se bucură de cca. 100 de echipamente, numeroase campinguri și cca. 18 hanuri pentru tineret.

Cele mai dezvoltate regiuni în acest domeniu sînt: Costa de Lisabona, Costa Verde, Costa de Prata, Montanhas, Azorele, Madeira.

Gazdele vorbesc 1-2 limbi de circulație internațională și deviza lor este:

„Un turist = un prieten. Zimbește!”

Din cele expuse, generalizăm:

- Țările europene își „construiesc” turismul rural valorificînd potențialul său natural, tradițional, cultural, culinar;
- Dezvoltarea turismului rural în aceste țări este posibilă și grație ajutorului acordat din partea statului atît celor ce doresc să inițieze o afacere în acest domeniu, cît și celor care doresc să-l practice;

- Gazdele țărilor respective țin să satisfacă necesitățile de odihnă a turiștilor prin organizarea și amenajarea așezărilor sale cu echipamente și dotări necesare pentru petrecerea timpului liber, practicarea sporturilor;
- Toate gazdele pun accentul pe o primire călduroasă și ospitalieră a oaspeților;
- Un factor important de menținere a numărului clienților este, pe lângă acordarea unor servicii calitative, promovarea prețurilor speciale.

Dacă e să ne referim la Republica Moldova, atunci putem menționa că în țară turismul rural are o dezvoltare puțin evidentă, deși posibilități de dezvoltare sînt.

În Moldova se pot găsi localități rurale care, în mare măsură, ar corespunde cerințelor dezvoltării turismului rural. Ele pot fi depistate cu precădere în zona de centru și de nord. Gazdele ar putea fi fie țăranii împroprietăriți, fie fermierii care dispun de așezămințele amenajate adecvat pentru oaspeți, cît și de produsele agricole necesare pentru satisfacerea cerințelor respective. În acest caz, gazdele au posibilitate să-și demonstreze capacitățile de preparare a bucatelor naționale foarte variate, cu care Moldova se poate mîndri.

Inventarierea potențialului atractiv al mediului rural din Republica Moldova permite să afirmăm că în republică turismul rural are șanse reale de dezvoltare în viitorul cel mai apropiat, avînd în vedere că în proprietatea privată se află 1.5 mil. hectare de pămînt, că sectorul privat produce 70% din toată producția agricolă și că majoritatea țăranilor împroprietăriți practică diferite forme de gospodărie, dispun de produse alimentare destinate vînzării la piață¹⁴⁶.

Este îmbucurător și faptul că în 2001 pe lângă Mișcarea Ecologistă din Republica Moldova a fost fondată Asociația națională pentru turism rural, ecologic și cultural, care își propune drept scop dezvoltarea fără amînire a acestor genuri de turism în republică, susținerea lor pe toate căile legale posibile¹⁴⁷.

Turismul rural poate fi relansat cu succes cu condiția valorificării maxime a tuturor obiectivelor și activităților atractive pentru oaspeți – a monumentelor naturale și a celor antropice, a unor activități economice și artistice specifice acestui mediu, cu tangențe la cultura și tradițiile populației băștinașe.

De asemenea, prin turism are loc valorificarea tezaurului cultural tradițional: folclorul, obiceiurile, ritualurile locale, evenimentele semnificative în viața comunității. Prin intermediul turismului rural sînt puse în aplicație proiecte de restabilire, restaurare, conservare a monumentelor și a anumitor teritorii locale și de amenajare a acestora cu dotări specifice turistice pentru recreație, agrement, practicarea sporturilor. În regiunile unde se practică turismul rural sînt create noi locuri de muncă prin comercializarea spațiilor de locuit din curtea țărănească, produsele preparate din materie primă naturală, prestarea serviciilor de transport și de însoțire, producerea obiectelor tradiționale de artizanat și a altor bunuri specifice, necesare persoanelor aflate în călătorie. Turismul rural contribuie la sporirea veniturilor locuitorilor odată cu valorificarea patrimoniului turistic rural. Contactul interuman cu persoanele din localități generează noi cerințe față de stilul de viață, iar calitatea vieții în sate se ameliorează simțitor, se formează anumite calități omenești frumoase: ospitalitate, bunăvoință, prietenie, receptivitate etc. Această formă de turism stimulează crearea în mediul rural a unor unități economice cu activități complementare agriculturii, bazate pe servicii generate de valorificarea potențialului turistic, produselor agricole ecologic pure și a posibilităților gospodăriei țărănești. Practicarea turismului rural contribuie la dezvoltarea infrastructurii în mediul rural, precum și la ridicarea nivelului de trai a populației băștinașe.

¹⁴⁶ Jolondovschi Al., Florea S., *Turismul ecologic și rural: realități și perspective*, p. 44.

¹⁴⁷ Jolondovschi Al., Florea S., *Turismul ecologic și rural: realități și perspective*, p. 4.

Bibliografie

1. Jolondovschi, Alexandru, Florea, Serafim, *Turismul ecologic și rural: realități și perspective*, Chișinău, Editura Prometeu, 2001.
2. Miron, Viorel, *Turismul rural în Moldova. Îndrumar pentru autoritățile publice locale*, Chișinău, Editura Știința, 2002.
3. [http// www.google.agroturismul.com/](http://www.google.agroturismul.com/)

CERTIFICATUL BANCAR DE DEPOZIT

Pelțu Carina, studentă,

Coordonator științific: **Baciurin Liuba**, asist. univ.

Recenzent: **Trusevici Ala**, dr., conf. univ.

Abstract: *Banking Certificate of Deposit is an investment as secure as a bank deposit. It is a financial instrument that helps its clients to obtain an interest (income) exactly as an usual deposit and, at the same time, offers the holder the possibility, if necessary or as desired, to sell it or pass it to a third party on the secondary market.*

„Banii care aduc bani”, așa a fost numit certificatul bancar de depozit – un nou produs pe piața valorilor mobiliare din Republica Moldova. Actualmente, din luna mai 2006, prerogativa exclusivă de emisiune a certificatelor bancare o deține o singură bancă din țară: BC „Victoriabank” S.A.

Certificatul bancar de depozit este o valoare mobilă care atestă depunerea mijloacelor bănești într-o bancă și dreptul deținătorului certificatului de primire, la expirarea termenului stabilit (perioada de scadență), a sumei depunerii și a dobânzii aferente.

Acesta are forma unei hîrtii cu peste zece grade de protecție și în orice moment poate fi schimbat pe o sumă egală cu cel puțin echivalentul acestei valori mobiliare plus o dobîndă, „cel mai mare avantaj al acestui CBD fiind faptul că banii rămîn „aproape” la client, prin intermediul valorii mobiliare și plus la aceasta, dînsul mai primește și o dobîndă”.

BC “Victoriabank” S.A. emite certificate de depozit nominative, la purtător, cu dobîndă și cu scont doar în moneda națională a Republicii Moldova.

Certificat bancar de depozit nominativ – în formă dematerializată – reprezintă un înscris în Registrul băncii privind deschiderea unui cont, din care se eliberează un extras. Deținătorul unui certificat nominativ îl poate vinde doar prin intermediul băncii, care trebuie să înregistreze în registru modificările ce vizează schimbarea proprietarului. Așadar, ele sînt „legate” de un proprietar concret.

Certificat bancar de depozit la purtător – în formă materializată – se tipărește pe un formular special, ce are peste 10 elemente de protecție. Certificatul la purtător poate trece de la o persoană la alta fără careva restricții (pe el nu se indică numele deținătorului).

Certificat bancar de depozit cu dobîndă – este un certificat bancar de depozit în care este stipulată condiția de calculare a dobînzii la valoarea nominală (dobînda este de pînă la 16,5%).

Certificat bancar de depozit cu scont este un certificat bancar de depozit în care nu este stipulată condiția de calculare a dobînzii, care se vinde inițial la un preț mai mic decît valoarea nominală și se răscompără la scadență la valoarea nominală (de ex.: clientul cumpără un CBD în valoare de 5000 de lei cu 4175 de lei, diferența fiind venitul său).

Valoarea nominală a CBD emise de bancă variază între o mie și 100 mii lei, cu un termen de circulație cuprins între 3 și 12 luni, iar periodicitatea achitării dobînzii aferente CBD este aleasă la dorința clientului, ea (dobînda) pufînd fi achitată trimestrial, cu interval de 1 lună sau 3 luni sau la scadența certificatului emis.

Ratele dobânzilor la emiterea CBD nominative variază între 12,5% anual și 16,5% anual, iar la CBD la purtător acestea sînt cuprinse între 12% anual și 16% anual (vezi Tabel 1).

Tabel 1

Ratele dobânzilor la emiterea CBD nominative și la purtător

Termenul de plasare a CBD	Ratele propuse la CBD nominative (% anual)	Ratele propuse la CBD la purtător (% anual)
3 luni	12,5	12
6 luni	16,1	15
9 luni	16,2	15,5
12 luni	16,5	16
Total	15,33	14,63

SURSA: www.victoriabank.md

Totodată, trebuie menționat și faptul că certificatul bancar de depozit nominativ poate fi răscumpărat de bancă la data scadenței, iar certificatul de depozit la purtător va fi răscumpărat în decurs de 3 (trei) zile lucrătoare după data prezentării spre plată, dar nu mai devreme de data scadenței.

Dacă data achitării valorii nominale și/ sau data plății dobânzii aferente certificatelor de depozit coincide cu o zi nelucrătoare, plata se va efectua în prima zi de lucru ce urmează, fără calcularea venitului pentru zilele nelucrătoare. După expirarea termenului de circulație a certificatului de depozit dobînda nu se mai calculează.

În cazul răscumpărării înainte de termen a certificatelor de depozit, reieșind din necesitățile optimizării structurii activelor și pasivelor și conjunctura pieței, banca poate anunța cotări la certificatele emise, asigurînd astfel deținătorii de certificate de depozit răscumpărarea acestora înainte de termen.

Astfel, ratele dobânzilor la răscumpărarea de către bancă a CBD proprii înaintea termenului lor de scadență sînt reflectate în Tabelul 2:

Tabel 2

Ratele dobânzilor la răscumpărarea de către bancă a CBD proprii înaintea termenului lor de scadență

Termenul de circulație a CBD	Rata dobânzii în prima zi după vînzarea CBD de către bancă (la sută anual)	Pasul de majorare a ratei dobânzii pentru fiecare următoare zi de circulație a CBD (puncte)	Ratele dobânzii cu o zi pînă la scadență
3 luni	1,00	0,005	1,45
6 luni	0,005	0,005	1,9
9 luni	0,005	0,005	2,36
12 luni	1,00	0,005	2,82

Actualmente, experții BC „Victoriabank” S.A. susțin că certificatele bancare de depozit devin tot mai solicitate, aceasta din luna mai 2006 pînă în prezent emișind circa 700 de certificate bancare de depozit în valoare totală de peste 17 milioane de lei, din care mai sînt în circulație certificate în valoare de 16,4 mln. de lei.

Avantajele produsului respectiv pentru cei care doresc să-și păstreze și „să-și înmulțească banii” prin intermediul certificatului bancar de depozit, sînt evidente. Ceea ce poate fi ilustrat în următorul exemplu: „Un client procură un CBD în valoare de 1000 lei cu un termen de scadență de 12 luni la o dobîndă de 16,5%. Peste o perioadă de două luni

dînsul are nevoie urgentă de bani. În cazul respectiv, există posibilitatea de a gaja acest certificat, primind creditul necesar și păstrînd dobînda destul de înaltă pentru un astfel de „instrument” financiar sau – o altă alternativă care constă în posibilitatea de a vinde acest certificat unei alte persoane, beneficiind de aceeași dobîndă, ceea ce nu este posibil în cazul unui depozit obișnuit.

Așadar, banii sînt păstrați și, plus la asta, posesorul CBD mai primește suplimentar o dobîndă esențială. De asemenea, acest certificat poate fi un cadou original pentru cei cărora le place și care știu să numere banii. Adică, fiecare deținător al unui certificat de depozit nominativ poate beneficia gratuit de un card *VISA Electron* sau *Cirrus Maestro*. Alte avantaje ale certificatului bancar de depozit se rezumă la faptul că CBD reprezintă o investiție sigură, probabil la fel de sigură ca un depozit bancar, discrepanța dintre acestea constînd în faptul că CBD implică nu numai caracteristicile unui depozit simplu, dar mai este și o valoare mobilă, care poate fi vîndută oricînd.

Astfel, posesorul de depozit are posibilitatea de a-l vinde, pînă la expirarea termenului, unei persoane terțe, primind banii depuși și dobînda calculată.

Un alt beneficiu al acestui instrument derivă din faptul că CBD poate servi ca gaj la obținerea unor împrumuturi. Mai mult, acesta mai poate fi făcut cadou, iar posibilitatea de a alege termenul de plasare și valoarea nominală a CBD cît și rata dobînzii iarăși reprezintă un avantaj destul de mare de care pot să profite clienții băncii. Mai pot fi nominalizate și alte avantaje, precum beneficierea de carduri bancare gratuite *VISA Electron* sau *Cirrus Maestro* și alte venituri obținute din contul dobînzilor la certificatele bancare de depozit sînt scutite de impozite.

În concluzie, menționăm că certificatul bancar de depozit reprezintă unul din cele mai profitabile instrumente de păstrare a banilor, care aduc proprietarului său numeroase beneficii și, totodată, reprezintă o investiție sigură și fără riscuri chiar și în perioada de criză.

Bibliografie

1. Regulament cu privire la condițiile, modul de emisiune și circulație a certificatelor bancare de depozit și a cambiilor bancare aprobat prin Hotărîrea Consiliului Nr. 21/11 din 21 aprilie 2005, Nr. 94, din 31 martie 2005 (Monitorul Oficial al RM, nr. 67-68 din 06.05.2005)
2. www.victoriabank.md
3. www.allmoldova.com

FACULTATEA DE ȘTIINȚE ALE NATURII ȘI AGROECOLOGIE

VALOAREA DIDACTICĂ A INTUITIVITĂȚII SPAȚIAL-VIZUALE LA LECȚIILE DE BIOLOGIE ÎN ȘCOALĂ

Berzan Virginia, masterandă

Coordonator științific: **Pulbere V.**, dr., conf. univ.

Recenzent : **Nicorici M.**, dr., conf. univ.

Abstract: *The present research highlights the problem dealing with didactic value of space intuition at the lessons of anatomy and physiology in high schools and at the university level.*

The research focuses on the necessity of meaning of visual intuition of space and plants.

The simultaneous visualization with plants character coming through the teacher's word is less efficient.

The form of space visualization combined with the teacher's commentary is a source less efficient of achieving the knowledge about space sharing of volume structural components.

Cunoștințele obținute în instituțiile de învățămînt timp îndelungat au fost și continuă să fie axate pe explicarea pasivă, uneori nedeterminată, a informației stocate în text.

În școală, iar mai tîrziu și în timpul formării profesionale – în instituțiile medii speciale, precum și la facultăți, procesul de învățare continuă prin scris și citit. Conspectele și alte surse (manuale ș. a.) conțin o informație destul de vastă, pentru ca mai apoi această informație să fie utilizată în vederea evaluărilor curente sau finale. Manualele și alte surse didactice sînt în continuă perfecționare, de aceea informația adusă de autori este expusă succint, pentru a fi mai ușor asimilată de către elevi și studenți.

Dar analiza rezultatelor evaluărilor ne demonstrează cu prisosință un nivel nesatisfăcător de însușire a materiei în general.

Comunicarea cunoștințelor cere implementarea diferitor principii – unul din ele fiind intuitivitatea vizuală. Să recunoaștem că lecțiile asistate, în marea lor majoritate, conțin un scenariu mai mult mecanic, pe cînd elevii pierd interesul față de materialul predat chiar din primele minute ale lecției. Fiecare din elevi, studenți se programează la scrisul automat în timpul dictării conspectelor, fără ca să se implice în esența conținutului.

În timpul evaluării orale, cînd se cere povestirea temei, predate anterior, observăm o reproducere seacă a conținutului din conspect sau manual.

Pe parcursul practicii de muncă, modestă încă, am observat cu cîtă greutate copiii se implică în analiza și înțelegerea materialului, cu toate că mijloacele didactice, referitoare la temele respective sînt prezentate în mod suficient.

De remarcat că pentru obținerea de la elevi a deprinderilor, aptitudinilor, competențelor nu e suficientă doar oratorica convingătoare a profesorului, mai este nevoie de îmbinarea celor spuse de profesor cu iscusința lui de a demonstra grafic sau de a caracteriza informația de pe planșe, scheme, mulaje, mijloace tehnice.

În condițiile social-economice de tranzit, de rînd cu probleme socio-politice și economice, care au afectat grav societatea, cel mai mult a suferit și suferă învățămîntul. Acest nefast s-a adîncit și mai mult în legătură cu invazia crizei financiare mondiale. Baza materială a majorității școlilor din țară este profund deteriorată.

Lipsa materialelor didactice performante provoacă multe dificultăți nu doar la obiectele din ciclul biologic, ci și la altele. Mai mult ca afit, calitatea materialelor intuitive, în general, iar la anatomie și fiziologie, în particular, lasă mult de dorit. La anatomie și

fiziologie intuitivitatea reflectată în manuale, atlasele școlare, chiar și în planșele universitare au reprezentarea mai mult schematică și planică.

Psihologii ne conving că vizualizarea obiectelor planice nu contribuie la dezvoltarea reprezentărilor, închipuirilor și imaginațiilor reale. Elementele de structură reflectate într-un desen planic la anatomie nu reflectă în conștiința elevului topografia reală și corpurile dintre elemente.

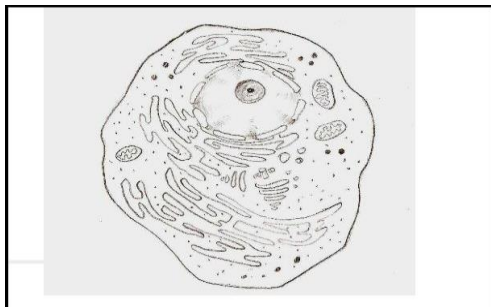

Figura №1. *Reprezentarea planică a celulei animale*

Ce-i drept, în ultimul timp, au început să apară tot mai multe mijloace intuitive, inclusiv și la anatomie, care au un caracter volumetrico-spațial [1, 2, 3]. Mai sînt multe manuale cu reprezentări de acest gen, dar, deprinși cu caracterul planic de demonstrare a materialului intuitiv, profesorii încă n-au însușit pe deplin arta demonstrării vizualității volumetrice.

„Învățarea vizuală” ușurează considerabil procesul de învățămînt, spune A. N. Leoniev [4]. El definea învățarea ca fiind „procesul dobîndirii experienței intelectuale de comportare”, înțelegînd prin aceasta asimilarea de informație și mai mult decît altă, formarea gîndirii, a voinței și a personalității.

Confucius spunea:

„Ascult și voi uita,
Văd și voi ține minte,
Fac și voi înțelege” [5].

Principiul intuitivității vizuale, în general, exprimă necesitatea de a se asigura un substrat concret perceptibil în cunoașterea elevilor. „Totul pe cît este posibil să se prezinte simțurilor vizuale”, spunea Comenski [6]. I. N. Pestalozzi apreciază intuiția ca „un suport absolut al oricărei cunoașteri” [7].

Acest înțeles este atribuit și astăzi principiului intuitivității vizuale. Vizualitatea este un factor activ în procesul complex al cunoașterii la orice nivel de abstracțiune și se desfășoară în felul următor: „În gîndirea abstractă este întotdeauna inclus un conținut senzorial, fie el cît de redus, care formează substratul ei” [8].

Imaginea mentală trebuie să fie înțeleasă ca un desen executat interior, cînd subiectul o evocă, deci, ca o fotografie, ivită dintr-un adînc misterios (din „memorie”, din „subconștient”) în momentul evocării sale [9].

Imaginea intuitivă este, așadar, rezultatul interiorizării acțiunii perceptive, la care au concurat experiența cognitivă, acumulată anterior de elev, plus operațiile mentale, puse în funcțiune prin participarea efectivă a acestuia în actul cunoașterii și învățării.

Funcționalizarea imaginilor intuitive se explică prin asamblarea lor în structuri capabile să sugereze operațiile mentale, care fac posibilă evocarea lor interioară [10].

Imaginea vizuală constituie astfel un simbol al operațiilor, a cărui percepere sau reprezentare permite elevului să evoc operația totală [11].

Astăzi putem vorbi de condiții optime, prin folosirea unei mari varietăți de mijloace intuitive. Odată cu îmbogățirea experienței cognitive și a dezvoltării capacităților intelectuale ale elevilor, desigur se vor schimba și strategiile în formarea și asimilarea imaginilor intuitive, în cazul dat, perfectarea imaginilor intuitive constă în spațializarea lor.

Funcțiile intuitivității sînt acelea de a favoriza elevilor formarea imaginilor intuitive despre însușirile și relațiile exterioare, a fenomenelor, obiectelor, despre relațiile dintre elementele interne în cazul reprezentărilor volumetrice, ale realităților obiective.

Alt scop al intuitivității se exercită pentru a-l ajuta pe elev să-și formeze imagini despre relații de esență ale lucrurilor, proces mult mai ușor de atins în cazul folosirii materialelor intuitive volumetrice, care mai clar reprezintă relațiile lucrurilor.

Una din funcțiile intuitivității este de a ilustra unele reprezentări spațiale, cîștigate pe cale verbală, avînd rolul de a le concretiza, a le întări, a le demonstra legătura și astfel intuitivitatea sprijină calea deductivă a elevilor.

De mare valoare este intuitivitatea spațială, cînd exercită funcția de sprijinire a drumului spre abstracțiuni, sugerînd schemele operatorii pentru activarea gîndirii. Aici intuitivitatea, cu atît mai mult cea spațială, reprezintă liantul dintre concret și abstract, dintre imagine și concept, dintre aspectul figural și cel operațional al cunoașterii. Modelele și schemele volumetrice la biologie sînt astfel construite, ca să-l facă pe elev să vadă legăturile de bază și să extragă esențialul din particular, adică să raționalizeze.

Pentru o strategie didactică optimă se impune adoptarea unei „măsuri raționale a intuitivității”. Nu intuitivitatea ca scop în sine, de dragul folosirii materialelor didactice, ci selectarea și folosirea unor materiale perfecte în funcție de sarcina didactică. În elaborarea materialelor intuitive se cere să se evidențieze notele definitorii ale unui obiect sau fenomen pentru a-l ajuta pe elev în precizarea acelor imagini, care pot intra cu ușurință în analiza întreprinsă pentru formarea noțiunilor. O mare importanță în acest caz o are acțiunea de îndrumare a actului de observare, întreprins de elevi prin cuvînt. Cuvîntul profesorului, prin dialog și explicații, are rolul de a face inteligibilă intuitivitatea [10].

Elevii trebuie să pătrundă în esența legităților pentru a conștientiza necesitatea unui gen mai performant de intuitivitate vizuală – cea spațială. Forma de vizualizare planică, orientată prin cuvîntul profesorului are eficiență minimă, de aceea îmbinarea imaginii spațiale cu cuvîntul profesorului contribuie la conștientizarea distribuirii spațiale a componentelor structurilor volumetrice date.

Deci, în cadrul vizualității se remarcă preponderența succesivă a proceselor psihice: primei modalități de cunoaștere îi corespunde cunoașterea dată de senzații și percepții, celei de-a doua modalități îi corespunde cunoașterea dată de reprezentări și imaginație, apoi, într-o ultimă fază, este implicat procesul superior al gîndirii – abstractizarea.

Vizualizarea planică și volumetrică este o condiție semnificativă de dezvoltare la elev a concretului și abstractului.

Dacă concretul înseamnă ceva, aparținînd unei modalități reale, atunci abstractul este o realitate, aparținînd spațiului conceptual, este prelucrarea concretului și transformarea lui într-un produs nou, care reflectă proprietățile concretului și nu poate avea existență concretă. Spre exemplu: planșele demonstrate la anatomie sînt doar niște abstracții ale unor organe, țesuturi, reprezentate într-un plan simplu, fără multe detalii, care ar încurca la înțelegerea conținutului, structurii elementului dat, pe cînd real, elementul are natură volumetrică, ce reflectă coraportul dintre elementele concrete ale organului, țesutului dat.

Dacă dăm o definiție relativă concretizării și abstractizării, vom obține următoarele:

- a) Concretizare – operație a gîndirii, ce poate fi înțeleasă în trei sensuri:
 1. recunoașterea sau identificarea a ceea ce este specific într-un obiect concret;
 2. ilustrarea sau exemplificarea ideilor și principiilor generale și
 3. reconstituirea dintr-o multitudine de idei abstracte a obiectului real.

b) Abstractizarea – un proces al gândirii, o operație prin care se extrag și se rețin însușirile și datele esențiale ale obiectelor, fenomenelor și situațiilor. Este un produs al gândirii, rezultat al proceselor de analiză, construcție, de reflectare, multiplicare și simplificare; de asemenea, și al prelucrării logice de idei, ipoteze, relații. În același timp, abstractizarea reprezintă un salt în cunoaștere, dar și o limitare a ei, deoarece nu rămâne posibilitatea reflectării obiectelor în multitudinea determinărilor sale concrete [12].

Aspectul real al organului este modelul concret de observare a formei, structurii, a altor calități și reprezentări a acestuia și modul tridimensional ne va permite de a-l înțelege mai ușor.

La acest nivel de cunoaștere se va folosi concretizarea, deoarece toate structurile, studiate în parte, trebuie să fie combinate de către elev într-un tot întreg. La combinarea părților, la formarea întregului vine în ajutor profesorul, care stabilește coraportul între elemente și, verbal, exprimă această legătură.

Cum încă Aristotel afirma, prima necesitate a cercetării în știință este de a stabili, dacă obiectul de cercetat există încă. În acest sens, numele și descrierile fenomenului trebuie decodificate, luând ca punct de reper conceptul pe care îl vehiculează [13]. Același lucru trebuie realizat și cu explicația care s-a dat intuitivității volumetrice.

O pagină interesantă, imprimată în culori, îl determină pe elev doar pentru a deschide cartea și a o privi. Ea nu-l stimulează pentru a o citi și a o cerceta îndeaproape, bineînțeles, nu întărește activitățile care condiționează o reținere categorică a celor văzute. Într-un sistem de învățământ bine conceput, lucrurile interesante ar trebui să survină după ce elevul a fost captat, după ce el a citit o pagină, a ascultat sau a examinat ceva cu atenție. Pagina în culori ar trebui să devină interesantă după ce a fost citit textul ce o însoțește [14].

Intuitivitatea volumetrică este un procedeu mai performant decât cea planică, este o modernizare a intuitivității planice în vederea creșterii calității tehnicilor didactice.

Materialul intuitiv volumetric din literatura didactică curentă la biologie poate fi utilizat în demonstrații prin scheme, ilustrații, diagrame, grafice, poate fi aplicat în timpul conversațiilor, explicațiilor, exercițiilor de observare, de comparare, de analiză a elementelor, modelării, pe parcursul lucrului individual etc.

Intuitivitatea spațială asigură vizualizarea triaxială a obiectelor, unde sînt reprezentate volumetric organele, organitele, raporturile acestora; în așa mod, în conștiința elevului se va produce imaginea volumetrică, care poate fi „atinsă”, „schimbată” și „modelată”. Astfel îi permitem elevului să se afunde mai adînc în studierea organului dat. Plus la asta, o descriere complexă a imaginii îi va permite să abtractizeze un volum mai vast de cunoștințe.

Ca exemplu, prezentăm pentru comparație două imagini, care ne arată microstructura pielii:

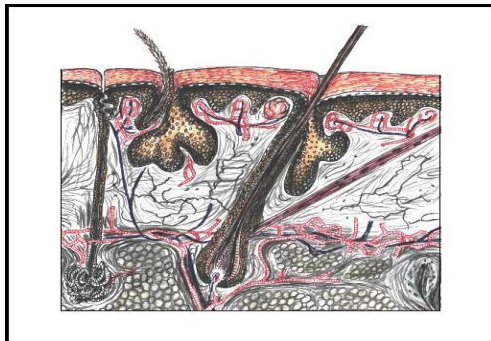

Figura № 2. Structura microscopică a pielii, reprezentată în aspect planic

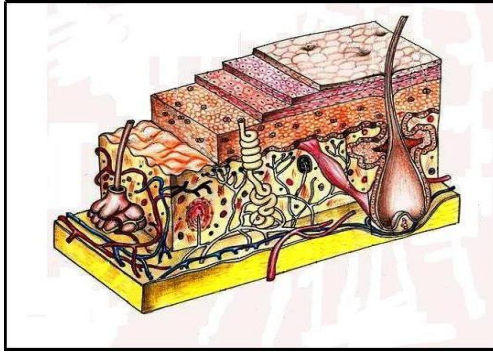

Figura № 3. Structura microscopică a pielii, reprezentată în aspect triaxial (volumetric)

Aceste două imagini sînt identice după conținut, dar diferite după modul de reprezentare. Imaginea № 2 reprezintă planic structura pielii, pe cînd imaginea № 3 o reprezintă spațial.

Făcînd o descriere detaliată a fiecărei figuri, chiar dacă conținutul textului va fi identic, totuși reprezentarea № 3 ne dă o informație mai vastă doar prin intuitivitatea performantă. Procesul de percepție a spațiului facilitează înțelegerea imaginii, informației, cuprinse în această reprezentare. În așa mod, intuitivitatea spațială aprofundează imaginațiile elevilor, motiv pentru care procesul de asimilare, de învățare, împreună cu explicațiile profesorului, devin mult mai eficiente.

Relațiile evidente între cele trei planuri sesizate concret ușurează la maxim conștientizarea și asimilarea informației.

Pe linia dezvoltării mecanismului complex neurodinamic al percepției vizuale spațiale are loc o modificare a structurii sale senzoriale. Se complică legăturile și circuitele nervoase la nivelul cortexului între nucleii corticali ai receptorilor vizuali, pe căile cărora s-au receptat diferitele însușiri ale obiectelor [15].

Bertrand Schwartz spunea în cartea sa „Educația mîine”, meditînd asupra posibilităților acestui instrument didactic – intuitivitatea: „În viitor elevul va fi realmente un explorator, un cercetaș la pîndă pe acest imens teren, care va fi universul său de cunoaștere” [16].

Bibliografie

1. Bernaz Secorschi, Nina, Leșanu, Mihai, *Manual de biologie*, clasa VIII, Chișinău, Editura Prut-internațional, 2003.
2. Alexeiciuc, Angela, *Compendiu la biologie*, Editura ARC, Chișinău, 2006.
3. Ungureanu, Ion, Postolache-Călugăru, Ana, *Manual de biologie*, clasa X, Editura Bons Offices, Chișinău, 2007.
4. Леонтьев, А. Н., *Восприятие и деятельность*, изд. МГУ, 1976.
5. Constantinov, N. A., *Istoria pedagogiei*, Lumina, Chișinău, 1978.
6. Comenius, I. A., *Didactica Magna*, traducere P. Gîrboviceanu, București, 1921.
7. Pestalozzi, I. H., *Cum își învață Gertruda copiii* în vol. *Din istoria gîndirii pedagogice universale*, vol. I. E.D.P., București, 1959.
8. Rubenștein, S. L., *Existență și conștiință*, Editura Științifică, București, 1960.
9. Piaget, J., *La représentation de l'espace chez l'enfants*, Paris, Presses Universitaires de France, 1948.
10. Giurgea Maria, *Principiul intuiției în lumina didacticii moderne*, Revista de pedagogie, 1979/3.
11. Aebli, H., *Didactica psihologică*, E.D.P., București, 1973.

12. Şchiopu, Ursula, *Dicţionar de psihologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1997.
13. Haranguş, Cornel, *Intuiţie şi cunoaştere*, Editura Facla, Bucureşti, 1980.
14. Skinner, B. F., *Revoluţia ştiinţifică a învăţămîntului*, E.D.P., Bucureşti, 1971.
15. Şchiopu, Ursula, *Curs de psihologie a copilului*, E.D.P., Bucureşti, 1963.
16. Schwartz, Bertrand, *Educaţia mîine*, E.D.P., Bucureşti, 1976.

PRODUCTIVITATEA GRÎULUI DE TOAMNĂ ÎN DEPENDENŢĂ DE ROTAŢIA CULTURILOR, SISTEMELE DE LUCRARE ŞI FERTILIZARE A SOLULUI ÎN ASOLAMENT ÎN STEPĂ BĂLŢULUI

Cecan Dumitru, student, Facultatea de Ştiinţe ale Naturii şi Agroecologie
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălţi

Conducător ştiinţific: **Boincean Boris**, dr. hab., USB „Alecru Russo”

Recenzent: **Stadnic Stanislav**, dr., lect. sup., USB „Alecru Russo”

Abstract: *The yield of winter wheat in the agricultural year 2008 – 2009 was significantly higher after alfalfa, on the third year after first cutting, relatively to winter wheat after corn for silage. Fertilization with farmyard manure and farmyard manure + NPK doesn't increase the yield of winter wheat which is following alfalfa, but it increases the yield of winter wheat after corn for silage.*

By respecting crop rotation it is possible to reduce production expenditures connected with the application of moldboard plow and mineral fertilization.

Introducere

Agricultura Republicii Moldova analogic agriculturii majorităţii ţărilor din lume se confruntă cu probleme majore de ordin economic, ecologic, energetic şi social. Noi nu dispunem de sursele noastre energetice nerenovabile (gaz natural, petrol, cărbune) şi nu avem la fel întreprinderi industriale pentru sintetizarea derivatelor surselor energetice (îngrăşăminte minerale de azot, pesticide ş.a.). Limita acestor resurse în lume duce la scumpirea lor continuă şi a derivatelor produse din ele. Modul de intensificare a agriculturii bazat pe folosirea pe scară largă a inputurilor din exteriorul gospodăriei în formă de îngrăşăminte minerale, pesticide, seminţe etc. face agricultura o ramură vulnerabilă nu numai la condiţiile climatice, dar şi la conjunctura surselor energetice pe piaţa mondială sau regională. Sînt bine cunoscute consecinţele aplicării mijloacelor chimice în agricultură asupra mediului ambiant şi sănătăţii oamenilor. Depopularea satelor în rezultatul migraţiei, în deosebi a tineretului şi populaţiei de vîrstă medie, contribuie la fel la instabilitatea comunităţilor rurale.

Astfel, agricultura Republicii Moldova n-a asigurat o dezvoltare durabilă, iar problema asigurării dezvoltării durabile rămîne una din cele mai acute pentru noi şi generaţiile următoare.

Scopul cercetărilor întreprinse de noi în cadrul unei experienţe polifactoriale de lungă durată efectuată de Centrul Ştiinţifico-Practic „Selecţia” a fost de a studia posibilităţile tranziţiei la un sistem de agricultură durabil prin optimizarea rotaţiei culturilor, sistemelor de lucrare şi fertilizare a solului în cadrul asolamentului. În calitate de cultură de cîmp de bază a fost luată cultura grîului de toamnă.

Metodele şi condiţiile efectuării cercetărilor

După cum a fost menţionat anterior, cercetările au fost efectuate într-o experienţă polifactorială de lungă durată cu studierea a trei factori de bază pentru orice sistem de agricultură:

1. Două scheme de alternare a culturilor
2. Două sisteme de lucrare a solului
3. Trei sisteme de fertilizare a solului.

În experiență nu sînt folosite mijloacele chimice în combaterea bolilor, dăunătorilor și buruienilor. Suprafața unei parcele experimentate constituie 264 m². Experiența este înfăptuită în 3 repetiții. Numărul total de parcele în experiență - 252. Suprafața totală a experienței – 8,7 ha.

Concomitent cercetările se petrec în cultura permanentă a grîului de toamnă și altor culturi pe fonduri similare de lucrare și fertilizare a solului.

Sub grîul de toamnă la amplasarea lui după lucernă, anul III de viață după prima coasă, se aplică P₃OK₃₀ kg. s.a./ha, iar la amplasarea lui după porumb la siloz se aplică N₆₀P₃₀K₃₀ kg. s.a./ha (1/2 din doza de azot se folosește în toamnă, iar altă 1/2 se folosește în formă de hrană suplimentară primăvara).

În cultura permanentă doza de îngrășăminte minerale constituie N₆₀P₃₀K₃₀ kg. s.a./ha cu o divizare similară a azotului, iar odată în trei ani se aplică gunoi de grajd a cîte 40 t/ha. De menționat că gunoii de grajd în aceeași normă se aplică în asolament, dar sub sfecla de zahăr.

Solul din experiență este reprezentat de cernoziom obișnuit luto-argilos cu un conținut de substanță organică de 4- 4,5 %. Conținutul de elemente nutritive mobile constituie NO₃ – 40-70 ml/kg sol., P₂O₅ – 80-110 ml/kg sol., K₂O- 180-230 ml/kg sol. Reacția solului este neutră pH= 6,8 – 7,0.

Rezultatele obținute și discuții

Condițiile climaterice din anul agricol 2008-2009 comparativ cu media multi-anuală sînt prezentate în diagramele următoare:

Fig. 1 Temperaturile medii pe luni din anul agricol 2008-2009 și media multianuală

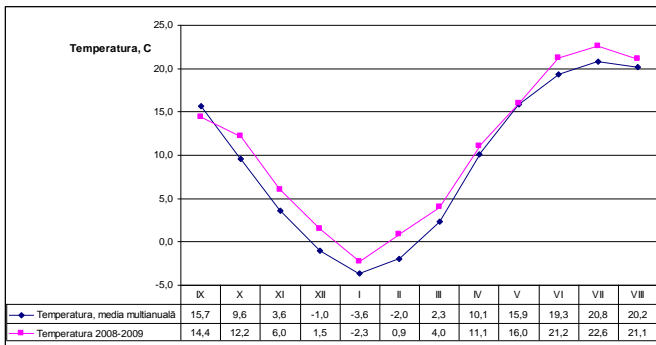
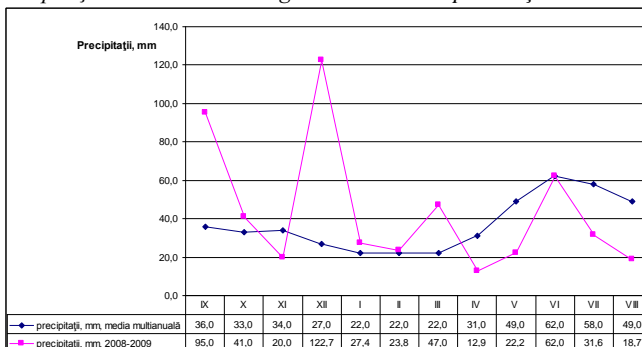

Fig. 2 Precipitațiile medii din anul agricol 2008-2009 pe luni și media multianuală

Analiza comparativă a Temperaturilor și precipitațiilor pentru anul 2008-2009 și media multianuală obținute de Stațiunea Meteorologică a Centrului Științifico-Practic „Selecția” mărturisesc următoarele:

Temperaturile medii pe lunile din anul 2008-2009 sînt mai ridicate față de cele multianuale.

Suma precipitațiilor din anul agricol 2008-2009 este mai mare comparativ cu suma precipitațiilor multianuale, constituind 445 mm și 524,3 mm corespunzător. Precipitații suficiente au fost în perioada de toamnă către termenii optimi de însămînțare a grîului de toamnă. S-a simțit un deficit de precipitații începînd cu luna aprilie cu excepția lunii iunie.

Producția grîului de toamnă pe variantele studiate în asolament este prezentată în tab.1, iar în cultura permanentă în tab. 2.

Este evidentă prioritatea amplasării grîului de toamnă după lucernă anul III de viață comparativ cu porumbul la siloz.

Datele cu privire la producția obținută la cultura grîului de toamnă în experiența polifactorială sînt prezentate în tab. 1.

Producția grîului de toamnă după lucernă anul III de viață pe fond nefertilizat a constituit 3,53 – 3,68 t/ha, comparativ cu 2,11 – 2,33 t/ha la amplasarea după porumb la siloz. Metoda de lucrare a solului pe fond nefertilizat n-a avut o influență determinată asupra nivelului de producție a grîului de toamnă. Se observă doar prioritatea arăturii față de afinare la amplasarea grîului de toamnă după porumb la siloz.

Tab.1

Producția grîului de toamnă (soiul Căpriana) în experiența polifactorială de lungă durată a Centrului Științifico – Practic „Selecția”, anul 2009, t/ha.

Fond de fertilizare	Premărgător – lucerna anul III de viață, după prima coasă		Premărgător – porumb la siloz	
	Arătură la 25-27cm	Afinare la 25-27cm	Arătură la 25-27cm	Afinare la 25-27cm
Fără fertilizare	3,53	3,68	2,33	2,11
Gunoii de grajd	3,53	3,59	3,06	2,44
Gunoii de grajd + NPK	3,38	3,40	3,32	3,22

Folosirea gunoiului de grajd, atît separat cît și în amestec cu îngrășămintele minerale, nu contribuie la majorarea nivelului de producție a grîului de toamnă amplasat după lucernă anul III de viață, după prima coasă, dar contribuie esențial la majorarea nivelului de producție a grîului de toamnă amplasat după porumb la siloz. Sporul de producție constituie de la aplicarea gunoiului de grajd – 0,33-0,73 t/ha, iar a gunoiului de grajd împreună cu NPK - 0,99-1,11 t/ha. Analogic fondului fertilizat observăm avantajul arăturii cu plug cu cormană față de afinare la amplasarea grîului de toamnă după porumb la siloz. Concomitent aplicarea îngrășămintelor organo-minerale duce la reducerea nivelului de producție a grîului de toamnă amplasat după lucernă anul III de viață, după prima coasă. Presupunem că acest fapt este cauzat de dezvoltarea unei biomase abundente, care în lipsă de umiditate n-a fost în stare să asigure necesitățile sporite a boabelor în apă, ba chiar contribuind la formarea boabelor șișevite.

Tab. 2

Producția grîului de toamnă (soiul Căpriana) în cultura permanentă în dependență de sistemul de lucrare și fertilizare a solului, anul 2009, t/ha.

Fond de fertilizare	Cultură permanentă	
	Arătură la 25-27cm	Afinare la 25-27cm
Fără fertilizare	0,75	1,07
Gunoii de grajd	1,13	1,31
Gunoii de grajd + NPK	1,38	1,00

În cultura permanentă nivelul de producție a fost de 3,3 – 4,7 ori mai mic comparativ cu asolamentul, la amplasarea grâului de toamnă după lucernă anul III de viață, după prima coasă, și de 2,0 – 3,1 ori mai mic comparativ cu asolamentul la amplasarea grâului de toamnă după porumb la siloz.

Fertilizarea atât organică cât și organo-minerală a contribuit la majorarea nivelului de producție în cultura permanentă pe fondul arăturii, dar a fost puțin efectivă pe fondul afinării solului.

Concluzii

1. Producția grâului de toamnă în condițiile anului agricol 2008-2009 a fost net superioară la amplasarea culturii după lucernă anul III de viață după prima coasă, comparativ cu amplasarea culturii după porumb la siloz.
2. Fertilizarea organică și organo-minerală a solului nu contribuie la majorarea nivelului de producție comparativ cu matorul nefertilizat la amplasarea grâului de toamnă după lucernă (anul III de viață, după prima coasă), dar asigură un spor considerabil de producție la amplasarea grâului de toamnă după porumb la siloz.
3. Arătura comparativ cu afinarea solului nu are avantaje în cazul amplasării grâului de toamnă după lucernă, dar ele apar la amplasarea grâului de toamnă după porumb la siloz.
4. Amplasarea grâului de toamnă după lucernă, anul III de viață, după prima coasă permite de a reduce cheltuielile legate de folosirea suplimentară a îngrășămintelor minerale și folosirea arăturii în locul afinării solului. Astfel, doar la respectarea asolamentului poate fi realizată mișcarea spre o agricultură mai durabilă.

Bibliografie

1. Boincean, B., *Ecological soil management for sustainable agriculture* // Materials of the II-nd Symposium. Advanced Biological Technologies and their impact on Economy. Natural Products: Technologies for their Capitalization in Agriculture, Medicine and Food industry. Chișinău, 2005, March 22 – 24, p. 95.
2. Stadnic, S., *Fertilitatea solului în funcție de asolament și sistemele de fertilizare pe cernoziomul tipic din stepa Bălțului*, Teză de doctor în agricultură, 2006, 155 p.
3. Boincean, B., Stadnic, S., Voloșciuc, L., Jigău Gh., *Impactul activităților economice asupra mediului înconjurător: Agricultura și industria alimentară* // Starea mediului în Republica Moldova în anul 2005 (raport naț.), Chișinău. Inst. de Ecologie și Geografie, 2006, p. 27-31.

PROGNOZA DEMOGRAFICĂ ȘI IMPORTANȚA EI ÎN ELABORAREA STRATEGIILOR SOCIO-ECONOMICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Grițunic Vadim, student,

Conducător științific: **Capucea Victor**, asist. univ.

Recenzent: **Nicorici Maria**, dr.

Abstract: *This scientist article is an investigation that has on the base the diections of effective people and demographic phenomenon in the Republic of Moldova. It is done by the demographic situation that was established in the XX century.*

According to the demographic prognosis in Republic of Moldova in the period of 2005-2020 there were some important results: the anaysis results of demographic situation in the end of XX century; The evoluion results of demographic situation of people in the administrative units from the 1994 year; the experience of the experts from Bucharest in the problem of the people to be prognosticated in Romania until 2050; the last results of census of population in October 2004; the tendency of migration of population in the period of 1997-2004 years.

This investigation is addressed to all specialists in economy, psychology, demography and all people that are interested in the demographic problems from Republic of Moldova.

Cercetările de prognoză ale populației, anticipațiile asupra dezvoltării ulterioare a societății în ansamblu ei, au în prezent ca și în trecut, un pregnant caracter ideologic și economic.

Prognoza demografică stă la baza identificării direcțiilor principale ale evoluției efectivului populației și fenomenelor demografice în perspectivă. După părerea profesurului M. Țarcă, prognozele sociale și demografice sînt orientate spre:

- relevarea rolului prognozei în alegerea unei strategii;
- păstrarea caracterului de continuitate și de discontinuitate ale unor fenomene sociale;
- identificarea unor căi noi și valorificarea lor sistematică prin intermediul unor decizii optime.

Prognoza demografică, actualmente, servește pentru trasarea direcțiilor de cercetare și de activitate socială și economică, prin preconizarea tendințelor evoluției efectivului populației. Prognozele demografice sînt cele mai vechi prognoze social-economice și, de aceea, beneficiază de cea mai vastă experiență și metodologie. Primele prognoze demografice au fost efectuate în secolele XVII-XVIII și au stat la baza dezvoltării științei demografice și a prognozelor demografice actuale. Primele încercări de prognoză demografică sînt efectuate de G. Riccioli și T. Malthus.

Lucrările de pregătire pentru elaborarea primelor prognoze demografice în Republica Moldova au început încă în anii 1972-1974 și au inclus¹⁴⁸:

- calcularea tabelor de mortalitate a populației, a ratei de supraviețuire și a ratei probabilității de deces;
- calcularea evoluției ratei de natalitate a populației, a ratei de supraviețuire și a ratei probabilității de deces;
- elaborarea conceptului evoluției migrației interne a populației Republicii Moldova în baza conceptului de dezvoltare economică a Republicii Moldova;
- elaborarea conceptului despre reformele teritorial-administrative în perioada prognozată. Sistemul informațional al prognozei demografice este destul de complicat și cuprinde un număr mare de indicatori demografici. Cele mai însemnate grupe de indicatori supuși, în prealabil, prognozei selective sînt:
 1. Elementele mișcării naturale a populației (natalitatea și mortalitatea);
 2. Elementele migrației populației (emigrația, imigrația, sporul migratoriu);
 3. Migrația populației între unitățile administrative ale Republicii Moldova;
 4. Transformările administrativ-teritoriale.

Un rol important în elaborarea prognozei demografice îl ocupă formarea bazei demografice a populației pentru primul an de prognoză, care cuprinde structura sexe și vîrste la ultimul recesămînt al populației. Analiza prognozei demografice efectuate în Republica Moldova în anii 70 ai secolului al XX-lea ne mărturisește despre un mare grad de probabilitate a rezultatelor obținute pentru o perioadă destul de îndelungată.

Comparînd numărul populației, conform prognozei demografice efectuate în anii 1975-1976 pentru perioada anilor pînă în 2001, observăm că pînă în 1990 datele prognozei demografice și datele statistice sînt destul de apropiate ca valori. Reformele și transformările politice, sociale și economice începute în anii 1989-1990 s-au reflectat asupra evoluției fenomenelor demografice în Republica Moldova. Dacă în 1990 decalajul dintre rezultatele prognozei și datele statistice nu depășea 2-3%, apoi către anul 1995 erorile erau de 5-7%, iar în anul 2001-circa 10%. Destul de vădite sînt aceste deosebiri

¹⁴⁸ Constantin Matei, Ana Matei, Andrian Grozavu, Vlad Gonța, *Prognoza demografică și importanța ei în elaborarea strategiilor socio-economice*, Chișinău, 2006, p.15.

pentru populația urbană. Până în 1990 evoluția populației urbane decurgea conform concepției elaborate¹⁴⁹.

Tabelul 1

Politica migraționistă și rezultatele preconizate

Anul	Numărul total		Inclusiv			
	prognoza	datele statistice	mediul urban		mediul rural	
			prognoza	datele statistice	prognoza	datele statistice
1975	3819	3919	1370	1370	2449	2449
1979	3948	3947	1550	1551	2397	2396
1985	4129	4111	1780	1838	2348	2373
1990	4303	4361	2009	2069	2299	2292
1995	4501	4348	2254	2033	2247	2315
2001	4703	4280	2499	1968	2204	2313

Sursa: *Problemele metodologice ale prognozei demografice, Chișinău, 2002, p.145.*

Începînd cu anul 1990, tendința evoluției numărului populației urbane se schimbă și în realitate constituia aproape 10%, iar în 2001 depășește 26%. Mai aproape de adevăr sînt rezultatele prognozei numărului populației rurale, diferența fiind mai mică de 3% în 1995 și de circa 5% în 2001 (tab.1).

După această primă încercare, destul de reușită a prognozei populației, s-au efectuat mai multe variante de prognoză a efectivului și structurii populației pentru anii 2005, 2015 și 2030.

Tendențele generale ale evoluției populației cu unele abateri se păstrează. De aceea, legitățile evoluției ca sistem sînt destul de stabile și pot devia, în funcție de situația economică, socială și politică a spațiului geografic concret.

Pentru Republica Moldova perioada anilor 1990-2000 a fost nu numai o perioadă de tranziție politică și economică, dar și o etapă de tranziție demografică. Transformările în evoluția fenomenelor demografice au fost atît de imprevizibile, încît era greu de prezis că ele se vor schimba într-o perioadă atît de scurtă. Aceasta s-a reflectat și asupra rezultatelor prognozelor efectuate în perioada actuală (tab. 2)¹⁵⁰.

Tabelul 2

Prognoza populației Republicii Moldova (mii locuitori)

Anul Varianta	Numărul total	Inclusiv	
		mediul urban	mediul rural
1990 (date statistice)	4362	2069	2292
Varianta I	4303	2010	2299
Varianta II	4318	2203	2115
1998 (date statistice)	4304	1990	2313
Varianta I	4501	2254	2247
Varianta II	4518	2563	1955
Varianta III	4372	2016	2356
2001			
Varianta I	4703	2499	2204
Varianta II	4595	2695	1900

¹⁴⁹ *Problemele metodologice ale prognozei demografice, Chișinău, 2002, p.14.*

¹⁵⁰ *Problemele metodologice ale prognozei demografice, Chișinău, 2002, p. 147.*

Varianta III	4415	2035	2380
2005			
Varianta I	4705	2849	1856
Varianta II	4514	2094	2420
2010			
Varianta II	4876	3038	1838
Varianta III	4675	2190	2485
2015			
Varianta II	5017	3177	1840
Varianta III	4828	2283	2545
2020			
Varianta III	4952	2363	2485
2025			
Varianta III	5050	2430	2620
2030			
Varianta III	5145	2493	2652
Varianta I pentru perioada anilor 1975-2001 Varianta II pentru perioada anilor 1986-2016 Varianta III pentru perioada anilor 1992-2030			

Sursa: *Problemele metodologice ale prognozei demografice, Chişinău, 2002, p. 147.*

După anul 1990, decalajul dintre datele statistice și rezultatele prognozei crește destul de mult. Pentru numărul total al populației prognozate pentru anul 1998 diferența este de 4,5%, iar pentru populația urbană peste 13%. Și mai mari sînt erorile prognozei demografice pentru varianta II (perioada anilor 1986-2015). Pentru o perioadă de 10-12 ani erorile depășesc 25%, ceea ce face ca rezultatele variantei III nu corespund rezultatelor statistice. Deși erorile pentru perioada 1992-1998 nu depășesc 2-3%, în anii următori ele pot căpăta valori mai mari¹⁵¹.

Analiza succintă a rezultatelor ultimelor variante de prognoză a numărului și structurii populației în Republica Moldova ne mărturisește despre:

- necesitatea studiilor continue ale fenomenelor demografice;
- perfecționarea bazei demografice și a metodelor prognozei demografice;
- necesitatea pregătirii bazei informative pentru efectuarea prognozei demografice a efectivului, structurii populației și a repartiției ei teritoriale în noile condiții economice, sociale și politice ale Republicii Moldova.

La baza efectuării prognozei demografice în Republica Moldova, pe perioada anilor 2005-2020, au stat¹⁵²:

- rezultatele analizei situației demografice din ultimul deceniu al sec. al XX-lea;
- rezultatele evoluției fenomenelor demografice ale populației în perioada anilor 1997-2005;
- rezultatele prognozei efectivului și structurii populației pe unități administrative din anul 1994;
- experiența specialiștilor de la București în problema prognozei populației în România pînă în anul 2050;
- rezultatele preliminare ale recensămîntului populației din octombrie 2004;

¹⁵¹ *Problemele metodologice ale prognozei demografice, Chişinău, 2002, p.147.*

¹⁵² *Problemele metodologice ale prognozei demografice, Chişinău, 2002, p.14.*

- tendințele migrației populației în perioada anilor 1997-2004.

Pentru analiza situației demografice au fost folosite datele statistice ale evidenței demografice curente a populației începînd cu anul 1997, fapt determinat de lipsa informației statistice demografice pe raioanele din stînga Nistrului. Totodată, pentru perioada 1997-2004 au fost utilizate datele statistice pe unitățile administrative, stabilite conform ultimei reforme administrative.

Prognoza demografică cuprinde următoarele aspecte¹⁵²:

- prognoza efectivului populației, în ansamblu, pe Republica Moldova și pe mediile urbane și rurale;
- prognoza populației pe unități administrative;
- prognoza pe sexe și pe grupe de vîrstă a populației.

Prognoza efectivului populației, în ansamblu, pe Republica Moldova și pe cele două medii s-a realizat în două variante (tab.3).

Conform prognozei în cauză, se evidențiază că pînă în anul 2010 efectivul populației Republicii Moldova, în același timp a populației urbane și rurale, se micșorează destul de lent.

Tabelul 3

Prognozarea evoluției populației Republicii Moldova în perioada anilor 2005-2020

	Total		Mediul urban		Mediul rural	
	mii locuitori	în % față de anul 2005	mii locuitori	în % față de anul 2005	mii locuitori	în % față de anul 2005
2005						
Varianta II	3386,0	100	1308,8	100	2077,2	100
Varianta I	3386,0	100	1308,8	100	2077,2	100
2007						
Varianta II	3322,4	98,1	1277,0	97,6	2045,4	98,5
Varianta I	3345,2	98,8	1298,4	99,2	2048,1	98,6
2010						
Varianta II	3297,3	97,4	1277,2	97,6	2026,2	97,5
Varianta I	3293,6	97,3	1277,1	97,6	2016,5	97,1
2015						
Varianta II	3262,6	96,4	1273,9	97,3	1988,7	95,7
Varianta I	3228,6	95,4	1247,5	95,3	1981,1	95,4
2020						
Varianta II	3189,8	94,2	1277,3	97,6	1912,5	92,1
Varianta I	3164,4	93,5	1222,7	93,4	1941,7	93,5

Sursa: *Problemele metodologice ale prognozei demografice*, Chișinău, 2002, p.148.

(2,0-2,5%), comparativ cu anul 2005, pe cînd în perioada 2010-2020 ritmurile de reducere ale efectivului populației cresc. Această concepție este determinată de faptul că, începînd cu anii 2009-2012, în vîrsta fertilă intră generațiile născute după 1995, care numeric sînt cu 25-30% mai mici decît generațiile trecute. Astfel, numărul de generații nou-născute va fi cu mult mai mic, chiar dacă fertilitatea populației se va păstra la nivelul anilor 2002-2004¹⁵³.

Consecințele acestei evoluții se vor reflecta, atît asupra numărului nou-născuților, cît și asupra întregului efectiv al populației Republicii Moldova.

¹⁵³ *Impactul migrației populației asupra situației demografice din Republica Moldova*, Chișinău, 2002, p. 149

Efectivul populației Republicii Moldova în perioada anilor 2005-2020 se va micșora de la 3386,0 mii la 3189,8 mii locuitori (varianta I) sau de la 3386,0 mii la 3164,4 mii (varianta II), ca rezultat al evoluției mișcării naturale și a migrației populației. Deci, efectivul populației se va reduce cu 196,2 mii sau 5,7% și respectiv cu 221,6 mii locuitori sau 6,5% față de anul 2005.

În evoluția efectivului populației urbane și rurale se păstrează aproximativ aceleași proporții. Deosebiri mai evidențiate sînt pe cele două variante. Varianta I prevede o micșorare neînsemnată a efectivului populației urbane în limitele de 2,6%, pe cînd varianta II-de 6,6%.

Efectivul populației rurale în Republica Moldova s-a păstrat mărit pe parcursul multor decenii pe baza sporului natural pozitiv. În perioada de după 1999-2000, cînd sporul natural al populației rurale a devenit negativ, efectivul populației a început vădit să se micșoreze. Astfel, pe parcursul întregii perioade de prognoză se va păstra tendința de reducere a efectivului populației, și anume cu 135,5 mii locuitori sau cu 6,5% (varianta II) și cu aproximativ 164-165 mii locuitori (varianta I).

Această diferență este determinată de evoluția sporului natural și migrației populației din spațiul rural. În concepția variantei II se presupune că în perioada de după 2015 spațiul rural va pierde din efectiv în baza migrației populației spre localitățile urbane sau peste hotarele Republicii Moldova.

În evoluția efectivului populației pe unitățile administrative se prevăd următoarele tendințe¹⁵⁴:

- localitățile urbane mari (Chișinău, Bălți, Orhei, Soroca, Ungheni, Cahul, Comrat) vor rămîne mai atractive pe parcursul perioadei prognozate, datorită numărului mare de locuri de muncă, instituțiilor de învățămînt, condițiilor de viață și muncă mai favorabile;
- localitățile urbane mai mici (pînă la 20 mii de locuitori) vor pierde atractivitatea lor și corespunzător se va micșora efectivul populației în proporții mai mari, comparativ cu urbele mari;
- efectivul în localitățile rurale nordice se va micșora în proporții mici, deoarece, practic, potențialul de migrație al populației se va epuiza, cu atît mai mult cît multe raioane nordice (Ocnița, Dondușeni, Șoldănești, Briceni ș.a.) au spor natural negativ pe parcurs de mai mult de 15-20 ani.
- Localitățile rurale din centru și sudul Republicii Moldova au un potențial migratoriu mai mare, datorită faptului că aceste raioane s-au evidențiat cu un spor natural pozitiv pînă în ultimii ani.

În evoluția structurii pe sexe a populației, transformări esențiale nu se vor înregistra. Se va păstra tendința de creștere lentă a ponderii populației de sex masculin și, corespunzător, lentă a ponderii populației de sex feminin (tab. 4, 5).

Ritmurile lente de îmbătrînire a structurii pe sexe în perioada prognozată este determinată de mai mulți factori¹⁵⁵:

- diminuarea numărului de născuți-vii;
- păstrarea diferenței pe sexe în rîndul migranților;
- rata speranței de viață mult mai mare la femei decît la bărbați.

¹⁵⁴ Constantin Matei, Ana Matei, Andrian Grozavu, Vlad Gonța, *Prognoza demografică și importanța ei în elaborarea strategiilor socio-economice*, Chișinău, 2006, p. 24.

¹⁵⁵ *Problemele metodologice ale prognozei demografice*, Chișinău, 2002, p. 152.

Tabelul 4

Structura pe sexe a populației Republicii Moldova

Anul	Numărul populației (mii locuitori)			În % față de total	
	total	masculin	feminin	masculin	feminin
2007	3322,4	1594,7	1727,7	48,0	52,0
2010	3297,3	1583,2	1714,1	48,0	52,0
2015	3262,6	1569,5	1693,1	48,1	51,9
2020	3185,8	1537,5	1652,3	48,2	51,8

Sursa: Constantin Matei, Ana Matei, Andrian Grozavu, Vlad Gonța, *Proгноza demografică și importanța ei în elaborarea strategiilor socio-economice*, Chișinău, 2006, pag. 26.

Parametrii principali ai evoluției structurii pe grupe de vîrstă se caracterizează prin mai multe transformări (tab.26)¹⁵⁶:

- reducerea ponderii grupelor de vîrstă tînăra. Dacă în 2005 ponderea grupei de vîrstă 0-19 ani va constitui 30,7% din totalul populației, apoi în anul 2020 - doar 19,5%. Deci, se va micșora cu 36% față de anul 2005;
- reducerea esențială a efectivului în grupa de vîrstă 0-4 ani, ca rezultat al scăderii natalității populației;
- ponderea populației în grupele de vîrstă 15-60 ani va rămîne stabilă în limita de 65%, ca rezultat al transformărilor de vîrstă;

Tabelul 5

Structura pe sexe a populației Republicii Moldova

Grupa de vîrstă, ani	2005		2010		2020		Anul 2020 în % față de anul 2005
	mii locuitori	%	mii locuitori	%	mii locuitori	%	
0-4	173,9	5,1	165,9	5,0	144,3	4,5	83,0
5-9	227,9	6,7	166,5	5,0	152,6	4,8	67,0
10-14	298,9	8,8	219,7	6,7	160,9	5,0	53,8
15-19	342,8	10,1	291,5	8,8	153,6	5,2	47,7
20-24	300,4	8,9	331,4	10,0	213,3	6,7	71,0
25-29	273,7	8,1	291,5	8,8	282,9	8,9	103,4
30-34	209,7	6,3	264,1	8,0	321,1	10,1	153,1
35-39	220,1	6,5	201,4	6,3	281,9	8,8	128,1
40-44	272,6	8,0	210,3	6,3	252,4	7,9	92,6
45-49	252,3	7,4	254,4	7,6	189,6	5,9	74,9
50-54	230,5	6,8	235,1	7,1	194,0	6,1	84,2
55-59	110,4	3,3	210,4	6,3	224,5	7,0	203,3
60-64	141,1	4,2	94,6	2,9	221,3	6,6	149,8
65-69	120,8	3,6	121,4	3,7	176,4	5,5	146,0
70-74	99,8	2,9	97,6	3,2	56,4	1,8	57,0
75-79	65,0	1,9	72,3	2,2	79,3	2,5	122,0
80-84	32,5	1,0	46,8	1,4	54,5	1,7	167,7
85 și peste	13,8	0,4	22,4	0,7	30,8	1,0	223,2
Total	3385,5	100	3297,3	100	3189,8	100	-

Sursa: Constantin Matei, Ana Matei, Andrian Grozavu, Vlad Gonța, *Proгноza demografică și importanța ei în elaborarea strategiilor socio-economice*, Chișinău, 2006, pag. 26.

¹⁵⁶ Constantin Matei, Ana Matei, Andrian Grozavu, Vlad Gonța, *Proгноza demografică și importanța ei în elaborarea strategiilor socio-economice*, Chișinău, 2006, p. 26.

- creșterea ponderii populației de peste 60 de ani de la 14,0% în 2005 la 19,1% în 2020. Astfel, procesul de îmbătrânire demografică a populației va fi și mai pronunțat.

Concluzii

- Conform prognozei demografice pînă în anul 2010 efectivul populației Republicii Moldova se va micșora destul de lent, pe cînd în perioada 2010-2020 ritmul de reducere a efectivului populației va crește.
- În evoluția efectivului populației urbane și rurale se păstrează aproximativ aceleași proporții.
- Efectivul populației rurale în Republica Moldova s-a păstrat mărit pe parcursul multor decenii doar pe baza sporului natural pozitiv.
- În perioada prognozată au loc ritmuri lente de îmbătrînire a structurii pe sexe.
- Transformări esențiale în evoluția structurii pe sexe a populației nu se vor înregistra. Se va păstra tendința de creștere lentă a ponderii populației de sex masculin și, corespunzător lentă a ponderii populației de sex feminin.

Bibliografie

1. Țarcă M., *Introducere în prognoza demografică*, Iași, 1974.
2. Constantin Matei, Ana Matei, Andrian Grozavu, Vlad Gonța, *Prognoza demografică și importanța ei în elaborarea strategiilor socio-economice*, Chișinău, 2006.
3. *Problemele metodologice ale prognozei demografice*, Chișinău, 2002.
4. *Impactul migrației populației asupra situației demografice din Republica Moldova*, Chișinău, 2006.

AZOTUL MINERAL DIN SOL ÎN ECOSISTEMELE AGRICOLE

Lazari I., Manole A., Nicora S., Stratulat A., Stadnic S.

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific: **Stadnic Stanislav**, dr., lector superior, USB „Alec Russo”, cercetător științific (prin cumul), IP CȘP „Selecția”

Recenzent: **Boincean Boris**, dr. hab., șef de secție IP CȘP „Selecția”, USB „Alec Russo”

Abstract: *The use of mineral fertilizers contributes to increase the productivity of agricultural ecosystems. Also the nitrogen fertilizer application is a danger of environmental pollution. Doses of fertilizers used in fertilization systems studied do not contribute significantly to increase the content of mineral nitrogen forms in the lower layers of the profile studied (0-200 cm).*

Introducere

În condițiile contemporane foarte acută este problema ecologizării agriculturii. Ecosistemele agricole, spre deosebire de cele naturale, au pierdut capacitatea de autoreglare și menținere a echilibrului biologic. În agroecosisteme mult depinde de intervenția chibzuită și competentă a omului [1, 2, 4].

Un factor important al impactului antropogen asupra ecosistemelor agricole îl reprezintă folosirea îngrășămintelor. De ele sînt legate, în mare măsură, succesele agriculturii contemporane. Ar fi ideal ca pentru menținerea lanțului trofic și productivității ecosistemelor agricole să se introducă în sol o cantitate de elemente biogene, echivalentă cu cea exportată cu recolta. În realitate, indiferent de doză, nu toată cantitatea de îngrășăminte introduse în sol se folosește de către plante, contribuind la poluarea mediului.

Deosebit de acută este problema folosirii îngrășămintelor cu azot, deoarece azotul este un element foarte dinamic, iar circuitul lui în natură este legat de activitatea bacteriilor amonificatoare, nitrificatoare, denitrificatoare și de biosinteză. În situația cînd conținutul azotului

în aerul atmosferic constituie circa 78%, iar deasupra fiecărui hectar se află circa 70000-78000 t azot molecular (Donald, 1960, citat de Davidescu, 1981), deseori unul din factorii care limitează nivelul de producție în agricultură este insuficiența azotului [3]. Totodată, excesul azotului mineral în sol contribuie la poluarea apelor subterane și a producției agricole.

Plantele folosesc azot, predominant sub forme minerale de NO_3^- și NH_4^+ , care în condiții fără aplicarea îngrășămintelor provin din materia organică din sol sau prin biosinteză. În condiții naturale, majoritatea NH_4^+ din sol provine din mineralizarea materiei organice, fapt ce depinde de activitatea microbiologică (umiditate, temperatură, humus). NH_4^+ , asemănător cu cationii, poate să fie reținut adsorbiv de către mineralele argiloase sau „fixat” între straturile interlamelare ale mineralelor argiloase. Acesta face ca între NH_4^+ adsorbit și NH_4^+ din soluția solului să se stabilească un echilibru, foarte dinamic, deoarece NH_4^+ aflați în soluția solului sînt oxidați în NO_3^- . Ca urmare, concentrația NH_4^+ în soluția solului este în mod natural foarte scăzută. NO_3^- , fiind anion, nu este reținut adsorbiv de către mineralele argiloase și circulă în sol prin procesul de difuziune și cel de curgere liberă. Dacă nu este consumat de plante, în condiții de umiditate se levigă din sol pînă în pinza de apă freatică. În cursul perioadei de vegetație, concentrația soluției solului în NO_3^- poate să varieze extrem de mult [3].

Nitrații în sol și în producție nu prezintă pericol, fiindcă ei reprezintă una din formele existenței azotului [5]. Acțiunea negativă a nitraților este determinată de nitriți – produsele reducerii nitraților de microflora tubului digestiv și de fermenți. Gradul toxicității nitriților e de 10-20 ori mai mare ca cel al nitraților. Însă mai toxice sînt nitrozaminele, care se formează în prezența nitriților și aminelor secundare [6].

Acțiunea dăunătoare a concentrațiilor sporite de nitrați în producție asupra organismului omului și animalelor se manifestă sub formă de toxicitate acută, otrăviri cronice și methemoglobinemiei. Pericolul acumulării în exces a nitraților în produsele fitotehnice se agravează la sinteza endogenă a compușilor de azot cu acțiune cancerigenă, la fel și acțiunii mutagene a produselor intermediare a metabolismului nitraților [6, 7].

După părerea lui V. G. Mineev, acumularea sporită a nitraților în sol și plante are loc nu numai și nu doar din cauza folosirii îngrășămintelor minerale, dar în primul rînd în rezultatul mineralizării intense a substanței organice din sol, mai ales cu o structură bună. De aceea, nivelul conținutului nitraților în sol determină gradul lor de valorificare, iar înlocuirea îngrășămintelor minerale cu cele organice creează doar condiții pentru obținerea producției cu conținut redus de nitrați, dar nu rezolvă problema în măsură deplină [6].

Materiale și metode

Pentru aprecierea valorilor optime ale conținutului azotului mineral în cernoziomurile Moldovei pot fi folosite datele obținute în staționarul de lungă durată a CȘP „Selecția”.

Cercetările s-au efectuat în experiența de lungă durată a echipei de lucru „Agrochimie” IP CȘP „Selecția”, fondată în anul 1971 pe cernoziom tipic, moderat gros, argilo-lutos pe argilă cu grosimea orizontului de humus 92 cm. Adîncimea efervescenței carbonaților – 65 cm.

Indicii agrochimici ai solului sînt următorii:

- conținutul humusului în stratul 0-20 cm – 4,65%, 20-40 cm – 4,12%, 40-60 cm – 2,73%;
- valoarea $\text{pH}_{\text{H}_2\text{O}}$ – 6,6-7,1, pH_{KCl} – circa 6,2;
- conținutul rezervelor totale de azot – 0,24-0,26%; fosfor – 0,12-0,13%; potasiu – 1,20-1,40%.

Începînd cu anul 1991 în experiență se cercetează patru sisteme de fertilizare în asolament cu 6 sole:

- naturală (fără îngrășăminte);

- minerală (130 kg NPK s.a./ha suprafață de asolament, inclusiv N – 50 kg s.a./ha suprafață de asolament);
 - organo-minerală (130 kg NPK s.a./ha suprafață de asolament, inclusiv N – 50 kg s.a./ha suprafață de asolament și 10 t/ha suprafață de asolament gunoi de grajd cu conținutul circa 57 kg N);
 - organică (15 t/ha suprafață de asolament gunoi de grajd cu conținutul circa 86 kg N).
- Toate îngrășămintele se introduc toamna cu excepția solei, ocupate cu grâu de toamnă, unde ½ din doza de azot mineral se introduce toamna, înainte de semănat, iar ½ – primăvară, în calitate de hrană suplimentară.

În experiență se folosește agrotehnica zonală tradițională, recomandată pentru cultivarea plantelor de cultură în asolament cu 6 sole:

1. Borceag pentru masă verde.
2. Grâu de toamnă.
3. Sfecla de zahăr.
4. Porumb pentru boabe.
5. Orz de primăvară.
6. Floarea-soarelui.

Conform programei cercetărilor științifice în experiență se determină un șir de parametri biologici, agrochimici și agrofizici ai fertilității solului, inclusiv:

- conținutul de nitrați prin metoda potențiometrică cu electrodul selectiv;
- conținutul de azot amoniacal prin metoda fotocolorimetrică cu reactivul Nessler.

Scopul cercetărilor constă în stabilirea valorilor medii conținutului de $N-NO_3^-$ și $N-NH_4^+$ în ecosisteme agricole la diferite sisteme de fertilizare și aprecierea perioadelor critice în conținutul de $N-NO_3^-$.

Rezultate obținute și discuții

Rezultatele analizelor efectuate în anul 2008 (tab. 1) ne permit de a observa în ce limite variază conținutul de $N-NO_3^-$ și $N-NH_4^+$ la diferite sisteme de fertilizare.

Conținutul mediu de $N-NO_3^-$ în diferite perioade determinate variază de la 1,1 (sistemul organo-mineral, stratul 40-60 cm) până la 131,8 mg/kg sol uscat (sistemul organic, stratul 0-20 cm). Însă conținutul de $N-NO_3^-$ în stratul 0-200 cm crește la aplicarea îngrășămintelor în comparație cu martorul nefertilizat cu 35-77 % în funcție de doza de fertilizare.

Tabelul 1.

Conținuturile medii, maxime și minime de $N-NO_3^-$ (numitor) și de $N-NH_4^+$ (numărător) (mg/kg sol uscat) în profilul solului la diferite sisteme de fertilizare în asolament, anul 2008 (n=10)

Stratul, cm	Sistemul de fertilizare											
	Natural			Mineral			Organo-mineral			Organic		
	X_{media}	X_{min}	X_{max}	X_{media}	X_{min}	X_{max}	X_{media}	X_{min}	X_{max}	X_{media}	X_{min}	X_{max}
0-20	16,9	1,5	41,3	19,2	3,5	40,3	31,4	4,7	109,8	32,8	2,9	131,8
	13,3	0,0	25,3	25,0	0,0	52,5	24,8	0,0	41,1	32,3	0,0	65,8
20-40	16,0	1,3	38,9	18,1	1,6	35,8	23,8	3,1	75,9	22,9	2,9	45,5
	12,4	0,0	26,5	22,6	0,0	51,2	22,3	0,0	36,2	29,8	0,0	63,0
40-60	13,1	2,6	30,2	17,6	1,9	34,9	22,5	1,1	73,8	21,2	1,3	41,8
	10,8	0,0	25,4	19,4	0,0	45,7	18,5	0,0	32,4	27,2	0,0	61,3
60-80	10,4	4,3	24,5	17,3	1,6	36,8	24,6	1,8	87,3	18,1	1,4	40,6
	9,1	0,0	21,0	16,8	0,0	43,8	15,6	0,0	27,5	25,0	0,0	53,8
80-100	12,2	4,1	27,2	16,9	2,1	30,6	22,0	1,7	58,4	15,9	2,0	40,8
	7,2	0,0	18,1	14,5	0,0	40,6	13,7	0,0	26,2	20,8	0,0	50,7
100-120	11,8	4,1	26,0	16,1	2,4	32,8	19,7	1,7	43,8	15,6	2,0	40,8
	5,3	0,0	13,7	12,2	0,0	38,5	11,7	0,0	23,4	18,1	0,0	48,2

120-140	9,6 3,9	4,2 0,0	22,0 10,2	14,5 9,1	3,0 0,0	29,1 28,3	17,2 8,8	2,1 0,0	37,6 16,4	14,9 14,6	1,7 0,0	40,6 43,0
140-160	9,6 2,8	3,7 0,0	20,9 7,9	13,6 7,5	3,6 0,0	28,4 26,1	16,6 6,1	2,0 0,0	35,5 10,7	15,0 11,5	1,5 0,0	39,1 31,4
160-180	9,0 2,1	3,6 0,0	19,5 5,6	13,0 5,1	3,8 0,0	28,7 16,2	14,9 4,3	3,4 0,0	29,4 8,2	14,8 9,0	1,5 0,0	38,9 34,3
180-200	8,7 1,4	3,1 0,0	20,8 4,0	12,5 4,0	3,3 0,0	28,7 10,2	15,5 3,6	3,1 0,0	33,8 5,9	14,1 6,3	1,5 0,0	36,8 20,6
0-200	117,4 68,3			158,8 136,2			208,3 129,4			185,3 194,5		

Cantitățile maxime de $N-NO_3^-$ au fost înregistrate în sola 1 după recoltarea orzului de primăvară. Lipsa vegetației în condițiile favorabile pentru desfășurarea procesului de nitrificare contribuie la acumularea în cantități mari a nitraților, care pot prezenta pericolul de poluare a apelor subterane.

Diferențele semnificative în conținutul mediu de $N-NO_3^-$ la diferite sisteme de fertilizare se observă în primele 0-20 cm (fig. 1). Sistemul organo-mineral și organic de fertilizare, în care doza totală de azot introdus constituie, corespunzător, circa 107 și 86 kg/ha suprafață de asolament, depășesc în acest strat după conținutul de $N-NO_3^-$ varianta minerală (cu 50 kg N/ha suprafață de asolament) și martorul absolut fără aplicarea îngrășămintelor (sistemul natural). În orizonturile inferioare conținutul $N-NO_3^-$ rămâne destul de înalt fără diferențele semnificative dintre sistemele de fertilizare.

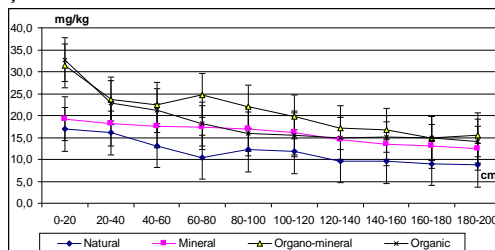

Fig. 1. Conținutul mediu de $N-NO_3^-$ (mg/kg sol uscat) în profilul solului la diferite sisteme de fertilizare în asolament, a. 2008

Aceleași tendințe se observă și în conținutul de $N-NH_4^+$ (fig. 2). Dacă în straturile superioare aplicarea îngrășămintelor, și îndeosebi a celor organice în doza de 15 t/ha suprafața de asolament, contribuie la majorarea semnificativă a conținutului de $N-NH_4^+$ în comparație cu martorul nefertilizat (sistemul natural), atunci începând cu stratul 100-120 cm aceste diferențe practic se nivelează.

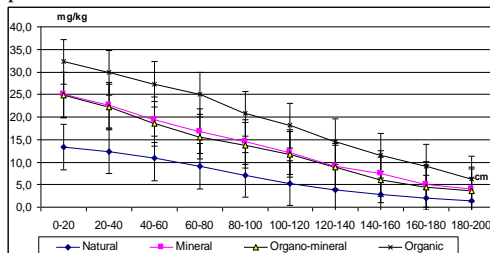

Fig. 2. Conținutul mediu de $N-NH_4^+$ (mg/kg sol uscat) în profilul solului la diferite sisteme de fertilizare în asolament, a. 2008

Conținutul azotului mineral în profilul solului, în primul rând, este condiționat de condiții de umiditate și, ca rezultat, de nivelul consumului lor de către plantele de cultură în diferite condiții de umiditate.

O poziție deosebită îl ocupă grâul de toamnă, în semănăturile căruia primăvara devreme (reînceperea vegetației) în stratul de activitate a sistemului radicular (primele 100 cm) conținutul de N-NO₃ este scăzut.

Aplicarea îngrășămintelor în dozele studiate permite de a spori nivelul de productivitate a ecosistemelor naturale (tab. 2).

Tabelul 2.

Productivitatea asolamentului la diferite sisteme de fertilizare, t/ha unități cerealiere, anul 2008

Sistemul de fertilizare	Sfecla pentru zahăr	Floarea soarelui	Grâu de toamnă	Borceag (masa verde)	Porumb pentru boabe	Orz de primăvară	Media, t/ha	Spor, %
Natural	6,88	4,47	4,61	5,85	3,86	3,78	4,91	-
Mineral	9,56	4,92	4,48	7,72	4,63	4,05	5,89	19,9
Organo-mineral	11,21	5,00	3,87	7,82	4,31	3,62	5,97	21,6
Organic	10,49	4,65	4,09	7,73	2,63	3,98	5,60	14,1

Sistemul organo-mineral de fertilizare, în care se restituie în lanțul trofic al ecosistemului agricol cea mai mare cantitate de elemente biogene, asigură cea mai înaltă productivitate a asolamentului, care cu 21,6 % depășește varianta fără aplicarea îngrășămintelor și cu 1,4 % - sistemul mineral de fertilizare.

În condițiile anului 2008 sistemul organic de fertilizare n-a demonstrat avantaje după nivelul de producție față de cel mineral și mixt.

Concluzii

1. Valorile medii de conținutul de N-NO₃⁻ și N-NH₄⁺ adâncimi ai profilului cernoziomului tipic slab humifer în agroecosisteme fără aplicarea îngrășămintelor variază în limitele 1,3-41,3 mg/kg sol uscat.
2. Aplicarea îngrășămintelor minerale și/sau organice sporește conținutul mediu de N-NO₃⁻ și N-NH₄⁺, în funcție de doza de fertilizare, cu 35-77 % și, corespunzător, cu 89-185 %.
3. Începând cu straturile 100-120 cm diferențele în conținutul de N-NO₃⁻ și N-NH₄⁺ la diferite sisteme de fertilizare se nivelează.
4. Cultivarea plantelor de primăvară timpurii contribuie, în funcție de condițiile meteorologice, după recoltarea lor, la acumulări în profilul solului a cantităților mari de N-NO₃⁻, care, fiind nevalorificate de către plantele de cultură, pot prezenta pericol de poluare a apelor subterane.
5. Aplicarea îngrășămintelor la diferite sisteme de fertilizare permite de a spori productivitatea ecosistemelor agricole cu 14,1-21,6 %.

Bibliografie

1. Boincean, B., *Ecological soil management for sustainable agriculture* // Materials of the II-nd Symposium. Advanced Biological Technologies and their impact on Economy. Natural Products: Technologies for their Capitalization in Agriculture, Medicine and Food industry, Chișinău, 2005, March 22 – 24, p. 95.
2. Boincean, B., Stadnic, S., Voloșciuc, L., Jigău Gh., *Impactul activităților economice asupra mediului înconjurător: Agricultura și industria alimentară* // Starea mediului în Republica Moldova în anul 2005 (raport național), Chișinău, p. 27-31.
3. Davidescu, P., Davidescu, V., *Agrochimia modernă*, București, 1981.

4. Stadnic, S., *Fertilitatea solului în funcție de asolament și sistemele de fertilizare pe cernoziomul tipic din stepa Bălțului*, Teză de doctor în agricultură, 2006, 155 p.
5. *Агроэкология* / Под ред. В. А. Черникова, А. И. Чекереса. Москва: Колос, 2000, 536 с.
6. Минеев, ВГ., Дебречени, Б., Мазур, Т. *Биологическое земледелие и минеральные удобрения*. Москва: Колос, 1993, 415 с.
7. Роуэлл, Дэвид. *Почвоведение: методы и их применение*. Москва: Колос, 1998, 486 с.

PRODUCȚIA LA BOABE A PORUMBULUI ÎN ASOLAMENT ȘI CULTURA PERMANENTĂ ÎN STEPA BĂLȚULUI

Pînzari Lilian, student, Facultatea de Științe ale Naturii și Agroecologie
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Abstract: *The yield of corn in crop rotation is higher than in permanent crop on unfertilized plots. Fertilization increases the level of yield for corn in permanent cropping, but doesn't influence the yield of corn in crop rotation.*

The positive influence of fertilization in permanent cropping is related to the “root health” of corn. Higher rates of chemicals (mineral fertilizers and pesticides) help to compensate problems with “root health”, but this way isn't sustainable for agriculture.

Introducere

Agricultura contemporană se confruntă cu un șir de probleme de ordin economic, ecologic, energetic și social. Aceasta are loc preponderent din cauza nerespectării unor legi fundamentale agronomice și ecologice. Printre ele se numără și nerespectarea legii alternării culturilor.

Asolamentul rămîne pînă la moment cel mai complex, ieftin, dar cel mai efectiv procedeu de influență benefică asupra factorilor de creștere și dezvoltare a plantelor. În literatura de specialitate este bine documentată acțiunea pozitivă a asolamentului asupra proprietăților agrofizice a solului (rezervele de umiditate productivă, structura solului etc.), proprietățile agrochimice (rezervele de materie organică, inclusiv labilă în sol, formele accesibile de nutriție minerală pentru plante etc.) și proprietățile biologice ale solului (cantitatea și masa de rîme de ploaie, activitatea fermentativă a solului, biomasa microbină etc.). Concomitent respectarea asolamentului contribuie la majorarea nivelului de producție comparativ cu culturile permanent.

Doar în cazul respectării unui asolament științific argumentat este posibilă tranziția la un sistem de agricultură durabilă.

Condițiile și metodele de cercetare

Cercetările se efectuează într-o experiență de lungă durată cu studierea a 8 asolamente fiecare a cîte 10 cîmpuri. Asolamentele se deosebesc prin gradul de saturare cu culturi prășitoare. Ca obiect de studiu, noi am folosit un singur asolament cu un grad de saturație cu culturi prășitoare în mărime de 60%, dar amplasat pe două fonduri de fertilizare-martor (fără fertilizare) și doza recomandată de fertilizare cu gunoi de grajd și NPK (80 t gunoi de grajd /ha+N78,7 P97,5 K63,2 kg.s.a/ha). Cultura de bază în studiu a fost porumbul la boabe. Cercetările au fost efectuate atît în asolament, cît și în cultura permanentă pe fond fertilizat și nefertilizat. Normele de fertilizare în cultură permanent constituie – gunoi de grajd 14,1t/ha. N60, P88,2, K30,6 kg s.a./ha. Suprafața parcelei experimentale în asolament constituie 283 m.p. Fiecare asolament este desfășurat în timp și spațiu și se înfăptuiește în trei repetiții. Suprafața parcelei, în culturi permanente constituie 450 m.p, fără repetiții. Solul pe terenul experimental este reprezentat de cernoziom, obișnuit pe argilă grea. Conținutul de substanță organică după metodele lui I.V. Tiurin în stratul de 0-20 cm constituie 4,8-5,0%,

pH în extrasul de apă și sare constituie -7,3 și 6,2 , corespunzător; conținutul total de azot, fosfor și potasiu alcătuiește -0,21-0,25%, 0,9-0,11% și 1,22-1,28%, corespunzător.

Rezultate și discuții

Condițiile climaterice din anul agricol 2008-2009 sînt prezentate în diagrame Nr1.

Este evident că temperaturile medii lunare practic pe tot parcursul anului agricol 2008-2009 au fost mai comparativ cu media multianuală.

Cît privește precipitațiile, apoi o abundență a fost observată în lunile septembrie, decembrie și, parțial, în martie, comparativ cu media multianuală. Celelalte luni ale anului s-au caracterizat printr-un grad diferit de umiditate.

Rezultatele obținute și discuții

Fig. 1 Diagrama temperaturilor medii pe luni din anul agricol 2008-2009 și multianuale

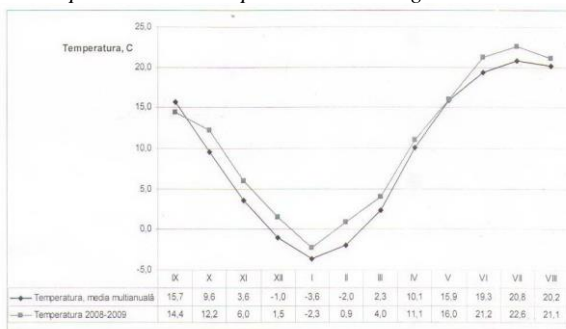
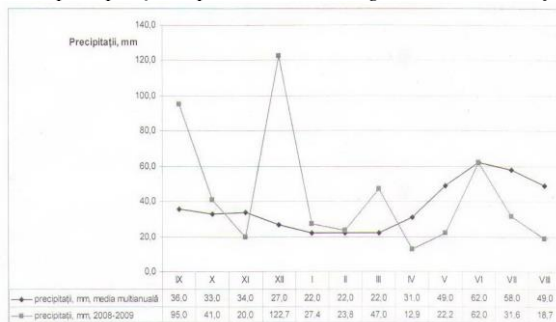

Fig. 2 Diagrama precipitațiilor pe luni din anul agricol 2008-2009 și multianuale

Producția obținută pe variantele studiate este prezentată în tabelul 1.

Producția porumbului la boabe (în șticleți) în asolament și cultura permanentă pe diferite fonduri de fertilizare, t/ha, a. 2009.

Tabelul

Fond de fertilizare	Asolament	Cultură permanentă
Nefertilizat	7,86	7,42
Fertilizat	8,19	8,35

Din rezultatele obținute, observăm că porumbul asigură un nivel de producție mai înalt în asolament, comparativ cu cultura permanentă pe fondul nefertilizat – 7,86 și 7,42 t/ha, corespunzător.

Fertilizarea contribuie la majorarea nivelului de producție în asolament, dar în deosebi în cultura permanentă – 8,19 și 8,35 t/ha, corespunzător. Sporul de producție a constituit – 0,23 și 0,93 t/ha, corespunzător.

Astfel, fertilizarea practic nu influențează asupra nivelului de producție în asolament, dar contribuie la o creștere a nivelului de producție în cultura permanentă. O astfel de influență a fertilizării în cultura permanentă este determinată de starea sănătății solului și corespunzător a sănătății rădăcinilor. Foto 1 demonstrează diferențe evidente în sistemul radicular al plantelor de porumb la boabe în asolament și cultura permanentă. Dacă în asolament epidermisul este alb și majoritatea rădăcinilor sînt funcționabile către momentul recoltării porumbului, apoi în cultura permanentă stratul superficial de celule are o culoare întunecată, ceea ce mărturisește despre o intensitate mai mare a proceselor de putrefacție. Concomitent, dacă țesutul rădăcinilor de bază sînt sănătoase în asolament, apoi în cultura permanentă ele pot fi foarte ușor strivite printr-o simplă presiune cu degetele mîinii. Drept rezultat, eficacitatea îngrășămintelor este mai mare în cultura permanentă, unde sistemul radicular nu este capabil să asigure plantele cu hrana necesară comparativ cu asolamentul.

Concluzii

1. Producția porumbului la boabe este mai înaltă în asolament comparativ cu cultura permanentă.
2. Fertilizarea contribuie la o sporire considerabilă a nivelului de producție în cultura permanentă comparativ cu asolamentul.
3. Reacția pozitivă a fertilizării porumbului în cultura permanentă este determinată de starea sănătății sistemului radicular și corespunzător a solului, care necesită investigații suplimentare pentru viitor.

IMPACTUL ANTROPOGEN ASUPRA HABITATULUI ȘI UNELE MANIFESTĂRI ECOLOGICE ALE ȘARPELUI-DE-CASĂ (NATRIX NATRIX)

Prodan Anatolie, student, Facultatea de Științe ale Naturii și Agroecologie
Conducător științific: **Vasile Buzdugan**, dr., conf. univ.

Abstract: *The material represents the results of research populations of species - **Natrix natrix** in the dearial fragment located in the valley of Raut, administrative boundaries within the limits of the city Floresti, Moldova. It is observed some legitimacy of density dependence and activism of this snake in natural conditions on the two different sides,*

depending on the influence of ecological factors such as temperature and cloudiness weather, and the degree of anthropogenic influence on ecosystems in this segment.

E cunoscut faptul că șerpii sînt animale, care, pe de o parte, mai continuă să provoace unor oameni frică, respingere, dezgust, dar totodată, pe de altă parte, și un interes ridicat. Atitudinea negativă față de ei este mai degrabă tradițională și neargumentată, fiind provocată de cunoașterea insuficientă a biologiei și etologiei lor. Astăzi, cînd este bine cunoscut rolul important al acestor reptile în structurile trofice din ecosisteme și folosul enorm pe care îl aduc ele omenirii, devine actuală necesitatea de a le proteja, de a labiliza atitudinea subiectivă a multor oameni față de ele și de a face susținute eforturi pentru a păstra diversitatea lor în condițiile actuale. În prezent, această problemă este deosebit de actuală în Republica Moldova, unde numărul acestor specii e infim – 8 specii din cele circa 2300-2500 specii [1, 6] ce trăiesc în lume. Totodată, circa 80% din teritoriul republicii noastre îl constituie terenurile agricole, și puține locuri și-au mai păstrat aspectul natural, problemă ce șerpăță în prezent au un caracter global. De regulă, astfel de locuri se mai află în văile rîurilor și mai pot servi drept refugiu pentru majoritatea speciilor rare de animale, inclusiv pentru șerpi, dar și ele sînt supuse acțiunii negative a factorilor antropici (deranj, suprapășunat, tăierea pădurilor, extragerea calcarului etc.).

Necesitatea restabilirii comunităților de stepă este rezonabilă atît din punct de vedere al conservării mediului, cît și din punct de vedere economic. Fragmentarea și suprafețele reduse ale habitatelor bine păstrate împiedică răspîndirea plantelor și mișcarea animalelor, în special a șerpilor, care nu sînt așa de mobili. Totodată, lipsa coridoarelor ce ar lega ariile naturale și subnaturale limitează posibilitățile de sporire a biodiversității pe terenurile subnaturale. Astfel crearea fizică a rețelei ecologice în aceste situații este una din priorități.

Acești factori, cît și atitudinea specifică puțin agreabilă și chiar adesea necruțătoare a populației față de șerpi, impun niște măsuri de cunoaștere mai profundă a ecologiei și etologiei lor, pentru a putea realiza măsuri eficiente și științific argumentate de ameliorare a situației complexului faunistic din fiecare regiune. În acest sens, Societatea Ornitologică-Herpetologică din Republica Moldova, efectuînd investigații referitor la răspîndirea, ecologia și protecția acestor animale, cu susținerea financiară a Centrului Regional de Mediu din Republica Moldova, deja a întreprins unele acțiuni cu scopul de a familiariza populația cu acest grup de animale și a-i demonstra rolul lor. Astfel, în decursul anilor 2004 și 2005, ONG „BIOTICA” a realizat proiectul *Conservarea speciilor periclitare de șerpi și restabilirea habitatelor de stepă în zona „Nistrul de Jos”*, susținut de către Societatea Zoologică din Frankfurt, Germania [7].

Cunoașterea particularităților ecologice și a celor comportamentale ale animalelor în diferite anotimpuri și condiții meteorologice în perioade ale vieții lor în cadrul unui sau altui mediu influențat de om. Acești indici sînt de importanță primordială datorită faptului că ei atestă despre starea populației și capacitățile ei de a se adapta la condițiile în schimbare, inclusiv în legătură cu activitatea antropogenă în ecosistemele naturale și cele subnaturale.

Anume aceste incontestabile raționamente științifice au servit ca motivație pentru declanșarea cercetărilor noastre asupra stării populației speciei date de șerpi cu arealul cel mai extins din Moldova – *Natrix natrix*. Investigațiile de acest gen, concluziile și datele obținute pot avea o importanță mare în evaluarea stării populațiilor speciei date în habitatele din cadrul ecosistemelor amenajate și a celor naturale influențate de activitatea umană. Ele mai pot servi și ca un eventual suport în organizarea unor strategii de protecție a acestor reptile în cadrul republicii noastre.

Scopul - studierea unor particularități ale ecologiei populației speciei *Natrix natrix* în habitatul văii râului Răut și manifestărilor lor ecologice în dependență de unii factori ecologici de mediu. Pentru realizarea acestui scop au fost elaborate următoarele **obiective**:

- Studierea publicațiilor științifice la aspectele sistematicii, biologiei și ecologiei speciei;
- Determinarea densității populației în condiții de diferit grad de influență antropogenă de pe malul drept și stîng al râului;
- Stabilirea dependenței activismului șerpilor de starea unor factori ecologici meteorologici (temperatura, nebulozitatea).

Specia *Natrix natrix* e una din cele 60 de specii ale genului *Natrix* – specia cea mai răspândită atât în lume cît și în țara noastră, care se deosebește de celelalte specii prin două dungii albe sau portocalii în formă de semilună pe de o parte și de alta a capului. Au fost însă și cazuri cînd s-au întîlnit indivizi lipsiți de aceste dungii [2, 3].

Culoarea spatelui este variată: între sur-închis și culoarea neagră. Abdomenul este alb, cu dungii negre, formînd o mozaică asemănătoare cu tabla de șah. Lungimea corpului poate ajunge la 1,5m, dar, de obicei, se încadrează pînă la 1m [2]. Femelele sînt mai mari ca masculii [3,2,8]. Această specie populează zona Africii de Nord, toată Europa, cu excepția zonelor de nord și Asia pînă în Mongolia Centrală (vezi fig.2).

Fig. 2. Arealul de răspîndire a speciei *Natrix natrix* [9].

Habitusul de răspîndire este foarte variat, dar e neapărat să fie optimal de umed. Specia este foarte răspîndită pe malurile rîurilor liniștite, lacurilor, mlaștinilor, dar cîteodată se întîlnesc în stepele deschise sau chiar și în munți. Acești șerpi foarte des trăiesc și prin grădinile agricole, în preajma omului. Această conviețuire se datorează prezenței șoarecilor, ce le servesc ca hrană. Primăvara, cînd solul conține o umiditate ridicată, se pot îndepărta de rîu la distanțe mari, drept loc de ascunziș folosind vizuinele rozătoarelor, gropile în tulpina arborilor etc. Uneori se pot ascunde în subsolul caselor oamenilor, în gunoști sau în resturile animaliere [4]. Este o specie foarte activă, ce se tîrăște rapid, se cațără pe copaci, de asemenea, bineînțeles, înotă, făcînd niște mișcări ondulatorii caracteristice numai șerpilor și se pot menține zeci de minute sub apă, în timpul înotului ținînd capul afară. Aceste reptile sînt active mai ales ziua, vînzînd vertebrate dimineața și seara, iar noaptea se adăpostesc în diferite ascunzișuri. Ziua, la amiază, *Natrix natrix* iubește să se expună la soare, iar în regiunile sudice, în perioada caldă a zilei, acesta se ascunde în locuri mai răcoase sau se scufundă în apă, unde stă un timp îndelungat.

Trezirea se face prin luna martie –aprilie, cînd ies din vizuină și se încălzesc la soare uneori în grup. Odată cu mărirea și încălzirea zilei, ei devin tot mai activi. În estul și nordul Europei perioada de hibernare durează pînă la 8-8,5 luni, iar în partea sudică – ceva mai puțin [2].

Specia dată se hrănește îndeosebi cu broaște și mormolocii lor (Барабаш-Никифоров, Павловский, 1948; Попов, Лукин, 1949; Параскив, 1956; Маркузе, 1964; Гаранин, 1977, 1983; Janev, Obradovic, 1994, 1997; Filippi, 1996; Luiselli, 1997 citați de Г. В. Шляхтин) [5]. Uneori prada lor poate să devină și păsările mici, șoareci, șobolani de apă sau chiar puii de ondatră (Попов, Лукин, 1949; Параскив, 1956; Киреев, 1983; citați de aceeași sursă). Șerpii tineri se hrănesc cu insecte. Este răspîndită afirmația că această specie consumă mult pește, de aceea e considerată un dăunător al gospodăriilor piscicole [2]. Peștele mic este rar prins de șarpe. Chiar și în locurile unde sînt mulți pești mici, acesta înoată pe lîngă ei, dar nu-i consumă. În orice caz, în stomacul șerpilor prinși, nu a fost găsit pește, ci doar mormolocii și broaște. Ca și alte specii, ei sînt capabili să supraviețuiască multă vreme fără hrană. Este cunoscut cazul cînd șarpele fără efecte negative asupra corpului a stat fără hrană 300 zile [2].

Natrix natrix are foarte mulți dușmani: vulturii-șerpari, cocostîrcii și multe mamifere ca, de exemplu, enoții, vulpile, nurcile, ondatrele. Dușmani serioși se consideră și șobolani, care consumă șerpii tineri sau ouăle lor. De la om, șarpele unde sînt mulți pești mici, acesta înoată pe lîngă ei, dar nu-i consumă. Fiind înconjurat din toate părțile, se încolăcește în ghem și produce un sîsîit. Dacă sînt prinși încep a mușca, însă mușcătura nu este mortală.

Prin unele cercetări minuțioase s-a constatat că specia *Natrix natrix* conține conform unor surse 9 subspecii [9], iar alte surse [10] prezintă un număr de 15 subspecii.

Cercetările noastre au fost axate pe populația speciei - *Natrix natrix* din fragmentul de areal situat în valea râului Răut, în limitele hotarelor administrative ale orașelului Florești. Fragmentul are forma literei „S” și se întinde pe malul stîng pe o lungime de 1,5 km (prezintă aspect de șes drept cu o vegetație bogată de stufării, care a căpătat proporții mai mari în legătură cu construirea barajului pentru bazinul de acumulare, în scopul realizării lucrărilor de irigație) și malul drept (pe majoritatea lungimii sale este abrupt) pe o lungime de 1,7 km (vezi fig.4).

Datele obținute în urma cercetărilor au fost colectate în perioada aprilie-septembrie 2009, iar unele observări au fost începute încă din 2007. Rezultatele noastre, precum și suportul teoretic și metodică cercetărilor, au fost confruntate și comparate cu cele din sursele bibliografice și internet.

Observările și cercetările vizînd activismul șarpelui de casă în condițiile raionului menționat se efectuau de 3-4 ori pe săptămîină, începînd cu orele 7 predominant pe malul stîng, unde abundența acestor șerpi este mai mare.

Determinarea densității a fost realizată folosind metoda vizuală prin evidența liniară a numărului de indivizi întîlniți pe un segment de deplasare liniară prin biotopul studiat. Datele vizînd densitatea populațiilor acestei specii se colectau stabilind numărul de întîlniri cu șarpele pe o distanță liniară de 100m parcursă și se realiza cîte o ieșire pe fiecare mal al râului în fiecare anotimp, în zile cu vreme bună între orele 12 și 15).

Deși metoda e destul de aproximativă, totuși ea permite de a ne face impresie despre abundența (frecvența întîlnirii) speciei. Așa un indice a fost suficient pentru a stabili variațiile numărului de animale (șerpi) pe diferite sectoare ale raionului cercetat, precum și dependența valorii acestui indice de unii factori ecologici ai mediului ca: temperatura, nebulozitatea, zgomotul, perioada zilei, anotimpul etc.

Datele obținute sînt prezentate în tabelul ce urmează.

Tabelul 1. Densitatea populației șarpelui de casă în diferite anotimpuri.

Anotimpurile	Malul stîng	Malul drept
Primăvara	2 șerpi la 100m	1 șarpe la 100m
Vara	6 șerpi la 100m	2 șerpi la 100m
Toamna	1 șarpe la 100m	0 șerpi la 100m

Aceste date au fost apoi exprimate în formă cartografică (vezi fig.4) și ele denotă că densitatea populației diferă după anotimpuri și, de asemenea, ea e diferită pe cele două maluri în sectorul cercetat (mai mare pe malul stîng – marcată cu linia mai îngroșată).

Fig. 4. Regiunile cu densitatea mai mare și cele cu densitatea mai mică a șarpelui de casă (*Natrix natrix*) [11].

Considerăm că această repartizare neuniformă a densității poate fi explicată prin următoarele: în primul rînd, malul stîng este un șes favorabil pentru șerpi, deoarece aici este o vegetație bogată de stuf și alte ierburi, care le permit la necesitate să se ascundă sau să vîneze. Anume aici este din belșug hrana lor de bază – broaștele de lac. În al doilea rînd, în această regiune este mai multă liniște, cu excepția unor zile, cînd aici se joacă fotbal. Malul drept este mai abrupt, aici vegetația este mai săracă decît pe malul stîng și, în afară de aceasta, de cîteva ori pe zi, pe aici trec turme de oi și cirezi de vaci la pășunat, ceea ce provoacă la șerpi un deranj. De asemenea, și arealul ocupat de broaște aici este mai restrîns – deci e mai mică baza alimentară pentru acești șerpi. Și, în sfîrșit, practic în fiecare zi, pe acest sector sînt mulți pescari, ce, eventual, de asemenea deranjează liniștea acestor reptile. O altă cauză ce ar putea determina densitatea pe ambele maluri ar putea fi încă un factor de natură ecologică (prezența unui număr crescînd de gunoiști), care an de an amenință cu micșorarea efectivului populației speciei *Natrix natrix* nu numai în regiunea cercetată de noi, dar și în întregime în toată republica noastră.

Totodată, cercetările noastre au demonstrat că activismul șarpelui de casă mai este în funcție și de starea unor așa factori ecologici naturali ca factorii climatici, aspect la care au atras atenție și unii cercetători ruși din Povolgia [6].

În acest sens, un obiectiv al investigațiilor noastre a urmărit stabilirea gradului de dependență a activismului șarpelui față de temperatură, nebulozitate și determinarea manifestării acestui activism în condițiile presiunii factorului antropic. Observările s-au efectuat pe parcursul a 6 luni, începînd cu aprilie, observările efectuîndu-se de 3-4 ori pe săptămînă, de la ora 7 pînă la ora 21.

Datele totalizate vizînd activismul șarpelui de casă în diferite condiții de temperatură, exprimate în formă grafică, sînt prezente în fig. 5 și 6.

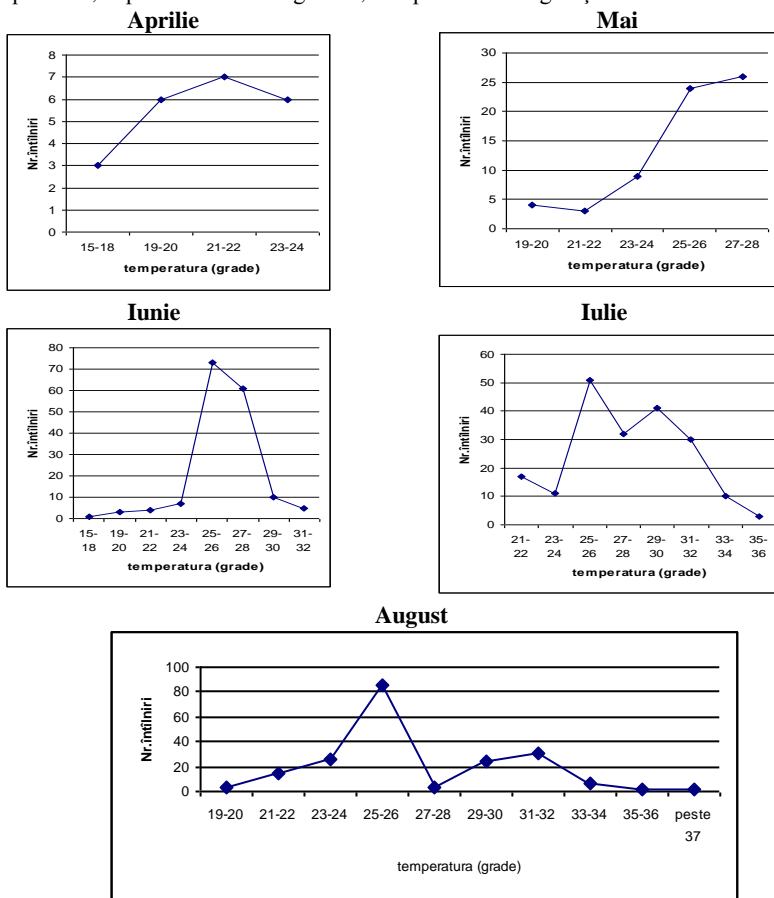

Fig.5. Numărul de întîlniri cu șarpele de casă în dependență de temperatură pe luni aparte

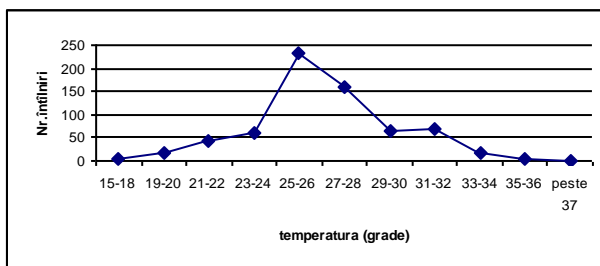

Fig. 6. Dinamica numărului mediu de întîlniri cu șarpele de casă în dependență de temperatură pe întreaga perioadă de observări

După cum vedem, atât în cadrul lunilor aparte, cât și pe întreaga perioadă, se observă o clară corelație între mărimea temperaturii și activismul șerpilor pînă la limitele de 25-28 °C. La această temperatură s-au înregistrat cele mai multe întîlniri - peste 200, probabil aceasta fiind temperatura optimă la care șarpele de casă (*Natrix natrix*) este cel mai activ. Trecînd de temperatura de 28 °C, se observă și o micșorare a numărului de întîlniri pînă la 33-34 °C, iar la temperatura de peste 36 °C, numărul de întîlniri devine nul. Excepție face doar luna aprilie, în care maximum de întîlniri a fost înregistrat la 21-22 °C. Aceasta se lămurește probabil prin faptul că însăși temperatura în această lună nu s-a ridicat mai mult de 22-24 °C, de aceea numărul maxim de întîlniri și a fost înregistrat la însăși temperatura maximă a acestei luni. De asemenea, mai ales în luna august, se observă o cădere bruscă a numărului de întîlniri la 27-28 °C, după care urmează o nouă ușoară creștere pe la 30-32°C, fenomen care se pare că nu are o explicație plauzibilă.

Un alt obiectiv al cercetărilor noastre a vizat studiarea eventualei corelații între activismul acestei specii și starea vremii (nebulozitatea). Datele la acest subiect sînt prezentate în tabelul 4, iar expresia lor grafică – în fig. 6.

Tabelul 4. Numărul de întîlniri la diferite stări ale vremii cu șarpele de casă (Natrix natrix) pe luni

Starea cerului	Aprilie	Mai	Iunie	Iulie	August	Total întîlniri
Senin	5	41	100	121	112	379
Semisenin	8	27	47	37	34	153
Posomorît	4	5	32	19	16	76

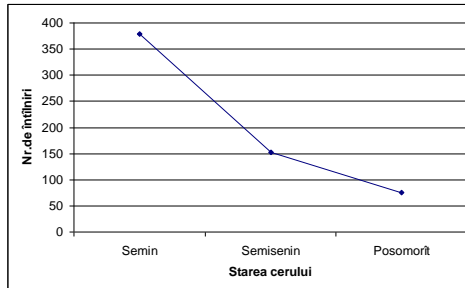

Fig. 6. Dependența activismului șarpelui de casă (Natrix natrix) de starea vremii pe perioadă aprilie - august

După cum vedem din fig. 6, este evident că șarpele de casă preferă zilele senine, pe întreaga perioadă în aceste zile înregistrîndu-se maximum de întîlniri - peste 350. În zilele posomorîte, respectiv s-a produs numărul cel mai mic de întîlniri - sub 80 pe întreaga perioadă. Tabloul este puțin altul în cadrul lunii aprilie, cînd activismul șerpilor era aproape egal de coborît în zilele senine ca și în cele posomorîte, fiind ceva mai ridicat în zilele semisenine.

Bibliografie

1. Наумов С.П., Зоология вертебратор, Кишинэу, 1989, 489 p.
2. Зенкевич Л.А., Жизнь животных, том 4, 2-я часть Пресмыкающиеся, земноводные. М., 1971, 486 стр.
3. Cozari T., Usatii M., Vladimirov. M., *Lumea animală a Moldovei*. Vol. 2: *Pești. Amfibii. Reptile*, Chișinău, 2003, 149p.
4. GEO, nr.50, mai 2002, pag. 124-126.

5. Шляхтин Г.В., Табачишин В.Г., Завялов Е.В., *Экология питания обыкновенного ужа (Natrix natrix) на севере нижнего Поволжья* // Современная герпетология. 2005. Том 3/4. С.111-116.
6. http://en.wikimedia.org/wiki/Gras_Snake
7. <http://www.biotica – moldova.org/md/index.htm>
8. <http://www. Zooland.ro/Reptile.html>
9. <http://www.vita water.ru/terra/serpent/colubrid/nat1.shtml>
10. <http://www.latifa.ro/reptile/serpi/specii/natrix-natrix>
11. <http://earth.google.com>

INFLUENȚA DIFERITOR PROCEDEE TEHNOLOGICE ASUPRA UNOR INDICATORI BIOLOGICI AI CERNOZIOMULUI TIPIC DIN STEPĂ BĂLȚULUI

Tăbîrța Alina, masterandă, Facultatea ȘNA

Conducător științific: **Nicorici Maria**, dr., lector sup.,

Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți

Recenzent: **Hropotinschi Petru**, dr. în științe agricole, conf. cercetător

Summary: *To the purpose of studying different agrotechnical methods over the fertility of messenger and productivity of cultures, different biological indicators were taken into the experiment, that were very sensible at the conditions of cultivating of plants and which reflect the actual state of messenger's processes.*

This article highlights such indicators of messenger's fertility as: respiration and messenger's celluloseous activity.

Introducere

„Respirația solului” este unul din indicii de bază ai activității biologice a solului. Emanarea dioxidului de carbon din sol poate fi considerat ca un indicator obiectiv al intensității descompunerii substanțelor organice a solului, care oferă posibilitatea de a caracteriza intensitatea circuitului substanțelor în sol. Pe solurile de țelină, emanarea CO₂ este de 2-3 ori mai mare, comparativ cu cele arabile. Solurile Moldovei emană în decursul lunilor calde a anului aproximativ 38 mln. tone de CO₂, diferența dintre diferite soluri fiind de la 32 pînă la 110 kg/ha/24 ore [Ursu, 2000]. Încorporarea în sol a îngrășămintelor organice influențează pozitiv, iar, în unele cazuri, poate chiar și dubla emisia de CO₂. Emisia CO₂ depinde nu numai de proprietățile solurilor și condițiile climaterice, ci și de culturile agricole de pe aceste soluri [Tănas, 2001].

Activitatea biologică a solurilor și dinamica de emisie a CO₂ depind și pot fi modificate prin aplicarea diferitor procedee agrotehnice [Ursu, 2000].

Deopotrivă cu așa indicatori ca respirația solului, biomasa microbiană, acumularea elementelor biogene, prezintă un interes deosebit așa indice valoros ca activitatea celulozolică a solului.

Degradarea celulozei în sol se realizează sub influența activității ciupercilor, actinomisetelor, bacteriilor celulozolitice, cât și a enzimelor hidrolitice (I. Săghi, 1983). Carbonul ca component de bază a celulozei la degradarea sa asigură solul cu humus. Activitatea celulozolică a solului contribuie în mare măsură la imobilizarea azotului și a altor elemente biogene importante în sol (Likov, 2004; Ștefanic, 2006).

I. Zaharov (1969) a menționat, că cele mai bogate soluri din R. Moldova, în asociații de microorganismele celulozolitice, sînt cernoziomurile obișnuite, în care cantitatea bacteriilor este de 1,5 ori mai mare ca cea a ciupercilor celulozolitice (Zaharov, 1969).

V. Ungureanu și L. Fedotov (1995) au demonstrat că activitatea celulozolică este mai intensă în agroecosistemele fertilizate cu gunoi de grajd, iar cea mai mică activitate

celulozitică s-a constatat în agroecosistemele înrăutățite – arătură nefertilizată timp de 42 de ani (Ungureanu, Fedotov, 1995).

Scopul cercetării noastre a constituit studierea influenței asolamentului, culturii permanente și a fertilizării asupra unor indicatori biologici ai fertilității cernoziomului tipic din stepa Bălțului, în experiențele de lungă durată, pe asolamente și culturi permanente a ICC „Secția”.

Materiale și metode

În calitate de obiect de studiu a servit veriga asolamentului: ogor ocupat (borceag de primăvară) – grâu de toamnă – sfeclă de zahăr, pe fond nefertilizat și fertilizat. Concomitent, cercetările au fost efectuate și în cultura permanentă la cultura grâului de toamnă și a sfecele de zahăr, în țelină și pe ogor negru, pe ambele fonduri de fertilizare.

Solul experiențelor este cernoziom tipic cu un conținut de substanță organică în stratul 0-20 cm de 4,48-5,59 %, cu o valoare a pH_{H2O} de 6,0 -7,2 și a pH_{KCl} de 6,2, suma bazelor cationice (Ca și Mg) constituie 32-33 mg ekv 100 g sol și cu un conținut de N total de 0,24 – 0,26 %, de P de 0,12 - 0,13 % și de K de 1,20 -1,40 %. Asigurarea cu forme mobile de fosfor este bună, iar cu potasiu – medie.

Activitatea celulozitică în sol a fost determinată după Vostrov, Petrov (1961), respirația solului la cromatograful cu gaz-Crom-5, care prevede inhibiția solului cu antibiotic. Probele de sol au fost prelevate din stratul de 0 - 20 cm, pe faze de vegetație (pentru grâul de toamnă – formarea paiului, înflorirea, maturizarea boabelor; iar pentru sfecla de zahăr – faza de două frunzulițe, perioada intensivă de dezvoltare a rizocarpilor și recoltare), în trei repetiții. Probele medii au fost supuse analizei în aceeași zi.

Analiza rezultatelor obținute

1) Emanarea dioxidului de carbon

Valorile studiate diferă după cantitatea de CO₂ emanată. Este evidentă prioritatea sfeclei pentru zahăr în emanarea de CO₂ comparativ cu cultura grâului de toamnă pe ambele fonduri de fertilizare, indiferent de modul de cultivare a culturilor. La rîndul său, fertilizarea contribuie la o emanare mai abundentă a dioxidului de carbon față de fondul nefertilizat în cadrul fiecărei culturi. Aceasta indică la intensificarea proceselor de descompunere a materiei organice a solului, gunoiiului de grajd și respirația unei cantități mai mari de rădăcini, formate sub influența fertilizării.

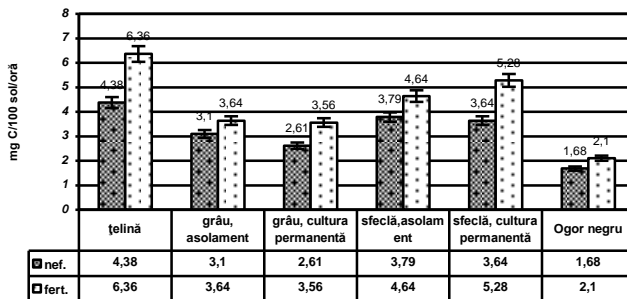

Fig. 1. Emanarea dioxidului de carbon (mg C - CO₂/100 g/ sol/ora), media 2005-2007

Este evidentă la fel prioritatea asolamentului comparativ cu cultura permanentă în emanarea dioxidului de carbon pentru ambele culturi.

Cele mai mici valori de emanare a CO₂ sînt caracteristice pentru ogorul negru, iar cele mai mari – pentru țelină.

2) Activitatea celulozolică a solului

În baza rezultatelor obținute (fig. 2), menționăm că valorile medii a degradării pînzei de in sînt mai mari în cultura permanentă la sfecla pentru zahăr pe fond fertilizat și constituie 52,7 % sau de 2 ori mai mari față de varianta nefertilizată. La sfecla pentru zahăr în asolament media a constituit 28,6 % sau cu 1,1 ori mai mult față de varianta nefertilizată.

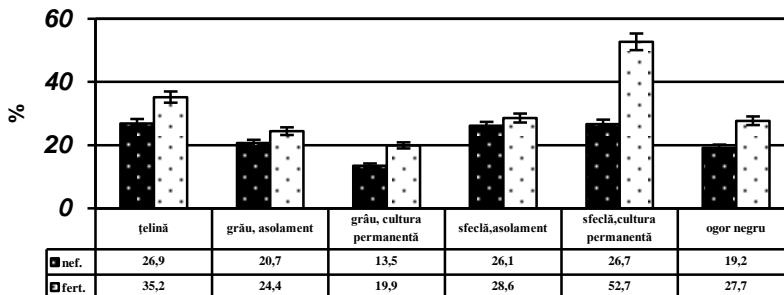

Fig. 2. Activitatea celulozolică a solului (%), media 2005- 2007

În parcelele cu grâu de toamnă, degradarea pînzei de in este mai mare în asolament pe fond fertilizat și constituie 24,4 %, iar pe cel nefertilizat 20,7 %. În cultura permanentă la fel se evidențiază varianta fertilizată cu 19,9 % față de 13,5 % în varianta nefertilizată.

Probabil că valorile sporite de descompunere a pînzei de in în variantele fertilizate atît la grîul de toamnă, cît și la sfecla de zahăr pot fi argumentate analogic proceselor de „respirație” a solului prin crearea condițiilor optime pentru dezvoltarea microflorei celulozolitice.

Ogorul negru fertilizat are un potențial celulozolic mai evidențiat ca cel din agrocezoa grîului din asolament și cultura permanentă pe ambele fonduri de fertilizare. Aceasta se datorează faptului că umiditatea solului din ogorul negru a fost mai mare în comparație cu cea din varianta grîului de toamnă și procesul de degradare a pînzei de in, inclusiv, și a substanțelor organice se realizează mai intens.

Cel mai înalt potențial celulozolic s-a manifestat în varianta sfecele pentru zahăr din cultura permanentă pe fond fertilizat, dar aceasta nu corespunde condițiilor optime de cultivare pentru această cultură.

Concluzii

4. Indicatorii biologici ai fertilității solului pot servi ca instrument de diagnosticare a stării solului sub influența diferitor procedee agrotehnice.
5. Cele mai mari valori absolute de emanație a dioxidului de carbon pe variantele studiate s-au stabilit în țelină (4,38 și 6,36 mg CO₂ /100 g sol/oră), iar cele mai mici în ogorul negru (1,68 și 2,1 mg CO₂/ 100 g sol/oră) pe fond nefertilizat și fertilizat, corespunzător. Asolamentul și cultura permanentă ocupă o poziție intermediară cu prioritatea asolamentului și fondului fertilizat față de cultura permanentă și fondul nefertilizat.
4. Fertilizarea influențează în mare măsură activitatea celulozolică a solului. Fondul fertilizat posedă un potențial celulozolic mai mare față de fondul nefertilizat. Conform valorilor medii acumulate variantele fertilizate pot fi distribuite în următoarea ordine descrescînd: sfeclă de zahăr din cultura permanentă - țelină-sfeclă de zahăr din asolament - ogor negru - grâu de toamnă din asolament - grâu de toamnă din cultura permanentă.

Bibliografie

1. Ursu, A., *Rolul solului în emisia CO₂. Schimbarea climei. Cercetări, studii, soluții.* Culegere de lucrări, Chișinău, 2000, p. 151-154.
2. Tănas, T., *Biota solului din diverse tipuri de biocenozе.* Lucrările conferinței științifico-internaționale. Solul și viitorul, Chișinău, Moldova 9-10 august 2001, p. 267-269.
3. Ștefanic, G.H., Săndoiu, D., Gheorghită, N., *Biologia solurilor agricole*, Editura Elisavaros, B., 2006.
4. Ungureanu, V, Fedotov, L., *Activitatea celulozolică a cernoziomurilor diferitor agroecosisteme // Analele Universității Agrare din Moldova*, 1995, nr. 3, p. 52-54.
5. Захаров, И.С., *Целлюлозоразлагающая микрофлора почв Молдавии и её участие в образовании гумусовых веществ*: Автореф. дис.д-ра биологических наук. – Киев, 1969, 25с.
6. Лыков, А. М., Еськов, А. Н., Новиков, М. Н., *Органическое вещество пахотных почв Нечерноземья*, М., 2004, 630 с.

МЕТОДИКА HF-СЕКЦИОНИРОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ СТЕКОЛ

Крышмару Г., Факультет Естественных Наук и Агрэкологии
Шарагов В. А., д. хаб., конф.

Abstract: *The method of a HF-division is proposed to be used for the analysis of the superficial layers of the industrial glasses. The data for the dissolving rate of the industrial glasses surface layers at the depth of not more than 10 μm are given here. The graphs of the dissolving rate of glasses in dependence to the duration of one etching are analyzed. The possibility of the revealing of the stratified structure in the industrial glasses of different purpose is discussed.*

Введение

Состав и структура поверхностных слоев стекла оказывают значительное влияние на такие его важные эксплуатационные свойства, как химическую стойкость, механическую прочность, твердость, термостойкость и др. Для исследования поверхностных слоев стекла толщиной менее 0,1 мкм привлекаются многие методы физико-химического анализа [1-2]. Исследование более толстых слоев стекла (толщиной от одного до нескольких десятков мкм) сопряжено с целым рядом методических и технических сложностей.

В работах [3-5] показано, что промышленные стекла в процессе формирования образуют слоистую структуру. Разработаны различные методы для определения показателя неоднородности стекла [6]. Однако все эти методы позволяют установить степень неоднородности стекла для всего объема образца. В то же время во многих случаях важно знать характер неоднородной структуры поверхностных слоев стекла. Важной задачей является определение характера и параметров слоистой структуры неорганических стекол.

Цель проведенных экспериментов заключалась в разработке методики анализа поверхностных слоев промышленных стекол разных составов и назначений с помощью метода HF – секционирования.

Подобные исследования в литературе не описаны.

Методика эксперимента

Объектами исследований являлись следующие промышленные стекла: листовое, тарное обесцвеченное, темно-зеленое бутылочное, прозрачное бесцветное

медицинское, светотехнические прозрачное бесцветное и молочное.

Химические составы листового и тарных стекол близкие между собой, в то время как стекла молочное, медицинское и прозрачное бесцветное светотехническое имеют существенно иные составы. Условия варки стекломассы и формирования стеклоизделий разного назначения сильно отличаются друг от друга.

Химический состав листового стекла (массовые доли, %): 72,55 SiO₂, 1,83 Al₂O₃, 0,10 Fe₂O₃, 7,65 CaO, 3,61 MgO, 13,57 Na₂O, 0,46 K₂O, 0,31 SO₃.

В качестве образцов тарного стекла использовались банки и бутылки разного ассортимента. Банки вместимостью от 0,2 до 1,0 л вырабатывались на машинах секционного типа IS-8-2. Банки отбирались из секций № 1 и № 8, то есть из форм, расположенных ближе всего к леру и на наибольшем расстоянии от него. Это объясняется тем, что банки, отформованные в этих секциях, при перемещении их к леру охлаждаются в наибольшей и наименьшей степени. Первоначально допускалось, что разная степень охлаждения свежесформованных банок может повлиять на процесс формирования структуры стекла. Бутылки вместимостью 0,5 л вырабатывались на роторных машинах типа ВВ-12-2. Образцы для исследований вырезались из стенок стеклоизделий в виде пластинок.

На первой стадии исследований химический состав тарного стекла был следующим (массовые доли, %): 72,02 SiO₂, 1,97 Al₂O₃, 0,07 Fe₂O₃, 7,07 CaO, 4,79 MgO, 13,68 Na₂O, 0,32 SO₃. В последующих экспериментах компоненты SiO₂, Al₂O₃, CaO, MgO и Na₂O отличались от вышеприведенного состава не более, чем на ± 0,1 %.

Молочное и прозрачное бесцветное стекло применяются для ручной выработки светотехнических рассеивателей и сортовых изделий. Химический состав светотехнических стекол (массовые доли, %): молочное – 68,77 SiO₂, 7,10 Al₂O₃, 0,09 Fe₂O₃, 4,65 CaO, 17,26 Na₂O, 4,42 F; прозрачное бесцветное - 71,52 SiO₂, 4,43 Al₂O₃, 0,03 Fe₂O₃, 6,75 CaO, 0,15 MgO, 16,67 Na₂O, 0,25 K₂O, 0,20 SO₃. Образцы светотехнических стекол готовились следующим образом. Вначале из стекломассы отливались лепешки толщиной около 5 мм, а затем они отжигались. В экспериментах также применялись пластинки стекла, вырезанные из стенок рассеивателей.

Заданный химический состав прозрачного бесцветного медицинского стекла для производства ампул следующий (массовые доли, %): 72,8 SiO₂, 4,5 Al₂O₃, 6,1 CaO, 0,8 MgO, 8,1 Na₂O, 1,7 K₂O, 6,0 B₂O₃.

Метод HF-секционирования разработан в Будапештском университете им. Л. Этвеша [7-8] и нашел применение для анализа модельных стекол простых составов [9-11]. Сущность метода заключается в послойном растворении стекла в растворе HF. Методика HF-секционирования промышленных стекол в литературе не описана.

Нами установлено, что скорость растворения стекла зависит от многих факторов: состава и структуры стекла, однородности образцов, концентрации, объема и температуры раствора HF, гидродинамических условий и др. Учитывались следующие требования при разработке методики HF-секционирования образцов многокомпонентных стекол.

1. Толщина отдельного анализируемого слоя за одно травление должна варьироваться в широком интервале значений - от сотых долей до нескольких мкм.
2. Объем раствора HF и количество растворенных в нем щелочных катионов должны обеспечивать концентрацию, которая приемлема для анализа на планном фотометре.
3. Масса растворенного стекла за одно травление должна точно устанавливаться с помощью микроаналитических весов.

4. Продолжительность одного травления не должна быть малой (резко возрастает погрешность эксперимента), но и не должна быть большой (увеличивается время опытов).
5. При травлении все поверхности образца должны растворяться с одинаковой скоростью.
6. Для исключения случайных промахов необходимо одновременно травить не менее трех образцов стекла.
7. Температура раствора HF должна быть несколько выше комнатной.
8. Методика анализа должна быть простой и доступной, в т. ч. для заводских анализов.

Методика травления стекла следующая. В пластмассовый стакан наливается 1 л 0,1 % (массовая доля) раствора HF квалификации "ОСЧ", а затем в него помещается мешалка, представляющая собой фторопластовый круг, к которому прикреплены фторопластовые кассеты. С другой стороны фторопластовый круг соединен с металлическим кругом. Устройство крепления образцов стекла подсоединено к валу электродвигателя. Стакан с раствором и мешалка вставляются в ультратермостат и выдерживаются до тех пор, пока раствор не нагреется до температуры $(30 \pm 0,1) ^\circ\text{C}$. После этого мешалка вынимается из раствора HF и в кассеты быстро вставляются пластинки стекла. Затем устройство для крепления образцов вновь опускается в стакан с раствором HF, включается электродвигатель и отмечается время травления образцов.

После окончания травления образцы вынимались из кассеты и промывались дистиллированной водой, сушились, охлаждались и взвешивались на микроаналитических весах.

Одновременно травилось три пластинки размером 33x33x3 мм. Продолжительность одного травления варьировалась в ходе эксперимента и составляла от 5 до 60 мин. В некоторых опытах образцы травились в стационарном положении.

Толщина растворенного слоя рассчитывалась по формуле:

$$h = \frac{\Delta m \cdot 10}{S \cdot \rho},$$

где h – толщина стравленного слоя стекла, мкм;

Δm – потери массы стекла, г;

S – площадь поверхности травления стекла, см^2 ;

ρ – плотность стекла, г/см^3 .

Скорость растворения стекла определялась с помощью выражения:

$$v = \frac{\Delta m \cdot 100}{S \cdot \tau},$$

где v – скорость растворения стекла, $\text{мг/}[\text{дм}^2(\text{поверхности стекла})\cdot\text{мин}]$;

τ – продолжительность травления, мин.

Максимальная относительная погрешность определения толщины растворенного слоя не превышала $\pm 5 \%$, а скорости травления $\pm 4 \%$.

В вытяжках после травления стекла на пламенном фотометре определялась концентрации Na^+ , K^+ и Ca^{2+} . Применялась общепринятая методика анализа.

Полученные результаты и их обсуждение

В данной работе при анализе поверхностных слоев стекла за одно травление растворялся слой толщиной от 0,1 до 1,0 мкм. Толщина растворенного слоя стекла регулировалась путем изменения только продолжительности травления. Все другие

параметры (объем, концентрация и температура раствора, гидродинамические условия и др.) оставались при этом неизменными. При расчете толщины растворенного слоя и скорости его растворения делались следующие допущения: все поверхности образца растворяются с одинаковой скоростью, плотность образца во всем его объеме одинакова.

Графики скоростей растворения тарного и листового стекол при продолжительности одного травления 10 мин представлены на рис. 1.

v , $\text{mg}/(\text{dm}^2 \cdot \text{min})$

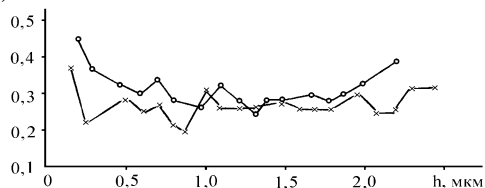

Рис. 1. Скорость растворения поверхностных слоев тарного и листового стекол
Продолжительность одного травления 10 мин.
O – листовое стекло; X – бутылка.

Полученные данные свидетельствуют о следующем.

1. Графики скоростей растворения двух серий образцов промышленных стекол имеют нестабильный характер.

2. **Средние скорости** растворения листового стекла и образцов тарного стекла находятся приблизительно на одном и том же уровне.

Многочисленные травления образцов разных промышленных стекол, отобранных, как в одно и то же время, так и в разные дни, подтвердило нестабильный характер скорости растворения стекла. Такая закономерность наблюдалась при травлении промышленных стекол на глубину до 10 мкм и более. Следовательно, значительный разброс данных для скорости растворения поверхностных слоев промышленных стекол можно объяснить только его неоднородной структурой.

В последующих экспериментах длительность одного травления была увеличена до 20 мин. Некоторые данные о скорости растворения промышленных стекол на глубину до 2,5 мкм представлены на рис. 2.

v , $\text{mg}/(\text{dm}^2 \cdot \text{min})$

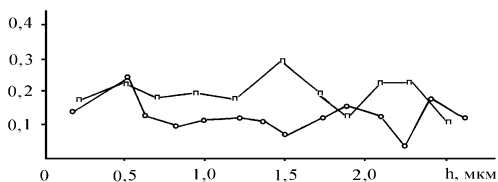

Рис. 2. Скорость растворения поверхностных слоев тарного стекла
Продолжительность одного травления 20 мин.
П – листовое стекло; O – бутылка.

Сопоставление результатов, приведенных на рис. 1 и рис. 2, наглядно демонстрирует, что с увеличением продолжительности одного травления в два раза толщина растворенного слоя также возросла примерно в два раза. Однако разброс данных для скорости растворения стекла при длительности одного травления 20 минут существенно уменьшился.

Травление образцов всех серий на глубину до 10 мкм не изменило закономерность изменения скоростей растворения стекол. Отсюда следует, что структура исследованных стекол имеет примерно один и тот же характер в слое толщиной 10 мкм. По данным разброса скорости растворения образцов можно ориентировочно оценить степень неоднородности промышленных стекол разного назначения.

При дальнейшем увеличении времени одного травления до 60 минут графики скоростей растворения всех видов стекол (разных по составу и назначению) сглаживаются и принимают вид, приближенный к прямым линиям, о чем свидетельствуют данные рис. 3.

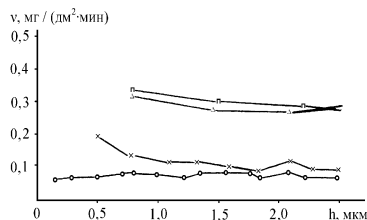

Рис. 3. Скорость растворения поверхностных слоев промышленных стекол
Продолжительность одного травления 60 мин.

X – светотехническое стекло; □ □ □ листовое стекло;
П – тарное стекло; O – медицинское стекло.

Полученные данные позволяют утверждать, что листовое и тарное стекло имеют близкие средние скорости растворения. Следовательно, подобные химические составы стекол являются более важным фактором, чем различия в условиях варки стекломассы и способах формования стеклоизделий.

Скорости растворения медицинского и светотехнического стекол примерно в 3-4 раза меньше скоростей растворения листового и тарного стекол. Высокая химическая стойкость медицинского стекла обеспечивается наличием в его составе V_2O_5 , повышенным содержанием Al_2O_3 и пониженным содержанием щелочных оксидов. Менее очевидным является влияние химического состава на скорость растворения светотехнического стекла.

Форму графиков на рис. 1 - рис. 3 можно объяснить слоистой структурой промышленных стекол. Толщина отдельных слоев ориентировочно изменяется от долей мкм до нескольких мкм. Полученные результаты хорошо согласуются с работами [3-5], в которых доказано наличие в промышленных стеклах слоистой структуры. Наиболее оптимальным временем травления является 20 мин. В этом случае можно более точно оценить толщину отдельных слоев стекла (см. рис. 2).

Эксперименты показали, что разная степень охлаждения свежесформованных банок (на стадии транспортирования их на отжиг) практически не влияет на процесс формирования структуры поверхностных слоев тарного стекла.

Анализ вытяжек после травления показал, что тесная корреляция между скоростью растворения поверхностных слоев стекла и концентрацией в них щелочных катионов отсутствует.

Заключение

Впервые выполнен послойный анализ стекол промышленного назначения на глубину до 10 мкм.

Получены графики для скоростей растворения разных видов стекол (листового, тарного обесцвеченного, темно-зеленого бутылочного, светотехнических

прозрачного бесцветного и молочного, медицинского прозрачного бесцветного) в зависимости от разной продолжительности одного травления (от 10 до 60 мин).

Значение скорости растворения поверхностных слоев промышленных стекол зависит от толщины слоя, растворенного за одно травление. С увеличением толщины растворенного слоя за одно травление графики скоростей растворения всех стекол сглаживаются.

Полученные результаты свидетельствуют о наличии в промышленных стеклах слоистой структуры. Данные по HF-секционированию позволяют ориентировочно оценить характер и толщину отдельных слоев стекла.

Литература

1. Rupertus V., Bange K., *Sophisticated techniques for studying glass surfaces* // Extended Abstracts of the International Congress on Glass.- 2001. - Vol. 1. - P. 1-10.
2. Mazzoldi P., *Discovery of glass surface through analytical techniques* // Proceedings of the International Congress on Glass. - Madrid, 1992. - Vol. 1. - 197-217.
3. Короткова В. Н., Смирнов Е. И., *О слоистости листового стекла, вырабатываемого различными способами* // Стекло и керамика. – 1978. – №4. – С. 9-11.
4. Смирнов Е. И., Короткова В. Н., *Метод определения однородности листового стекла по его слоистости* // Стекло и керамика.– 1974.– №11.– С. 6-7.
5. Ящишин И. Н., Вахула Я. И., Скрипец М. М., Горбай З. В., *Исследование однородности и слоистой структуры листового стекла* // Стекло и керамика. – 1978. – №4. – С. 6-7.
6. Шелюбский В. И., *Контроль однородности и постоянства состава стекла.* – М.: Стройиздат, 1990. – 197 с.
7. Csakvari B., Boksay Z., Bouquet G., *Investigation of surface layers on electrode Glasses for pH measurement.* // Anal. Chim. Acta. –1971- V.56. - P. 279-284.
8. Чаквари Б., Бокшай З., Букэ Г., Ивановская И., *Структура поверхностных слоев стекла Мак-Иннеса и Дола при его взаимодействии с растворами* // Стеклообразное состояние. Труды V Всесоюз. совещ. – Л.: Наука. Ленингр. отд., 1971. – С. 310-313.
9. Белюстин А. А., *Современные представления о строении поверхностных слоев щелочно-силикатных стекол, взаимодействующих с растворами* // Физика и химия силикатов / Сб. науч. работ. – Л.: Наука. Ленингр. отд., 1987. – С. 223-242.
10. Шольце Х., *Изучение поверхностных слоев выщелоченных натриевокальцевосиликатных стекол методами секционирования и ИК - спектроскопии* // Физика и химия стекла. – 1975. – Т.1, №6. – С. 567-571.
11. Белюстин А. А., *Концентрационное распределение ионов в поверхностных слоях щелочно-силикатных стекол, обработанных щелочными растворами* // Физика и химия стекла. – 1985. – Т.11, №3. – С. 257-277.

FACULTATEA DE FILOLOGIE

POLITICALLY CORRECT LANGUAGE: DISABILITY AND GENDER ISSUES

*If thought corrupts language,
language can also corrupt thought.*

George Orwell

CORECTUTUDINEA POLITICĂ: ASPECTE PRIVIND DEZABILITATEA ȘI PROBLEMA GENDER

Cuzmina Marina, studentă, Facultatea de Filologie
Conducător științific: **Varzari Elena**, lector superior
Recenzent: **Ceh Oxana**, lector superior

Adnotare: *Tema lucrării de față vizează un domeniu mai puțin cunoscut și studiat și poate din acest motiv cu atât mai fascinant. Documentarea bibliografică pe care am efectuat-o ne-a condus spre concluzia că nu există cercetări referitoare la existența limbajului corect politic.*

Lucrarea de față își propune să analizeze diversitatea opiniilor făcînd referire la cazuri tradiționale și specifice de utilizare a anumitor cuvinte și expresii. Portul și limba sînt semnele exterioare ale celui care păstrează și respectă tradițiile, obiceiurile, dar totuși acceptă și anumite inovații. Interesul în creștere față de problematica expresiilor corecte este interesul ce se traduce într-o diversitate de atitudini, între care respingerea suspicioasă sau acceptarea fără discernămint constituie punctele de bază a acestei disputate tematici.

Natural languages have no author. It is a system that enables us to communicate with one another which appeared many years ago and is still in a permanent process of pro- or regress. Some words are not used anymore, others enter the language on a regular basis because the language has become a polyfunctional tool, and its usage sometimes raises doubts.

There is a new linguistic concept known as *Politically Correct Language* which has provoked a lot of discussion. This kind of language aims to be as correct as possible in order not to offend anyone and to transform the words that have negative meaning into more tolerant. Linguistically and practically, however, words cannot only show brighter parts of our life as there are many opposites. Words with negative meaning simply exist and our everyday life is full of such oppositions.

This paper intends to show the function of Politically Correct language, some examples and, obviously, the advantages and disadvantages of its usage. Some politically correct choices seem tolerant but insincere: e.g. the politically correct solution of writing s/he, his/her, etc is respectful but tiresome and useless.

Following the natural process, PC language has brought many contradictions. Now we can be convinced that instead of so many opinions pro- and against the existence of PC language, it is still finding its advocates or opponents, new expressions, many works appear to support or devalue its usage. It might be either highly preferred or undesirable but it exists. While the Politically Correct movement continues to influence our lives, we are going to understand whether it is so necessary or only some of its proposed examples can be more suitable instead of the previously used.

Political correctness (often abbreviated to PC) is a term used to describe language or behavior which is intended, or said to be intended, to provide a minimum of offense, particularly to racial, cultural, or other identity groups. A text that conforms to the ideal of political correctness is said to be politically correct. The term "political correctness" is used almost exclusively in a pejorative (offensive) sense.[1] However, terms such as

inclusive language and civility (respect, care, politeness) are often used to praise language that is seen by critics as “politically correct”.[1]

Those who use the term in a critical fashion often express a concern about dilution (mixture, suspension) of freedom of speech, intolerance of language, and the avoidance of a discussion of social problems.[1]

No doubts, this double face of political correctness introduces some obstacles to previously normal life and ways people have communicated for so many years. Obviously, it makes people think before pronouncing something. It gives them some time not to offend anybody. It gives people the opportunity to feel themselves equal in rights, possibilities, chances, etc. [7:5] The following examples of Politically Correct Lexicon will show the advantage of its usage: if previously the word “policeman” was often changed into “cop” or “pig” now the phrase “law enforcement officer” is preferred. “Bum” sounds nowadays like “homeless person”, “insane” has the better form of “selectively perceptive”, “dorm” - “residence hall”, “gang” - “youth group”,etc. [9], [10].

These examples of PC lexicon show that the words with negative meaning used everywhere have a chance to find some suitable representative. Politically correct phrases do not disturb the moral order of the person they are addressed and, in general, are free of any kind of suppression. On the other hand, language has to preserve the words with negative meaning even if they may offend someone. Language is the tool through which a person is transforming the perceptions of life and some negative “appliances” are simply needed. For example, the word “gang” includes in its meaning “youth group” that is “aggressive or does not respect certain rules”. Certainly, this word has a connotation of negativity. Language is a strong and multiform construction. Instead of using the whole phrase of “young people who are sometimes aggressive and share certain interests” we have the choice of using the politically incorrect word “gang”. The following are some more PC words and phrases:

Traditional Politically Correct

Older Students	New traditional students
Tree-hugger	Environmental activist
Midget, dwarf	Little people
Elderly	Senior citizens
Stewardess	Flight attendant [10], [2:398]

Some of the proposed words e have already entered into our every-day life, others are simply strange and awkward. They are accepted by PC standards, however, can provoke nothing but laugh and disillusion. For example:

Woman	Women, Vaginal-American
Girl	Pre-woman
Housewife	Domestic engineer
Bald	Comb-free
Obese, fat	Gravitationally challenged
Cattle ranch	Cattle concentration camp
Tree	Oxygen exchange unit [10]

Attempts to change politically incorrect words or “insensitive terms” with politically correct “preferred terms” can cause many problems. As it can be easily understood judging by the above mentioned examples of PC lexicon, words that seem normal and cannot offend anybody (e.g. “tree”; “cattle ranch”, “housewife”) have to be substituted by more extraordinary and too scientific. Another doubtful situation is that a person trying to be politically correct, is actually choosing between a normal word and a word that

seems to be preferential but sounds funny and arises sarcasm: no wonder bald people will prefer calling themselves “bald” rather than “comb-free people”. Or a housewife will remain a simple mother that takes care of her children and home than she becomes “domestic engineer”. Moreover there will hardly be many women that are going to quarrel with strangers calling them so, instead of choosing a weird and suppressive title of “Vaginal-Americans/Egyptians/Brazilians”, etc., etc. [9], [10]

We further present a list of miscellaneous politically correct words and phrases with no commentaries at all. The reader here obtains a preferential right to think about this realia called political correctness:

Traditional	PC
Cheeseburger	Adding insult to Injury
Delicatessen	Corpse farm
Mercy Killing	Euthanasia putting down
Used book	Recycled book
Library	Information center
Hunter	Animal assassin (Meat Mercenary), Bambi butcher
Poor	Economically unprepared
Rich	Economically maximized
Misunderstand	Personalized interpretation
Individualism	Uncooperative spirit
Incorrect	Alternative answer
Failure	Non-traditional success
Criticism	Unjust self-esteem reducer
Mankind / human / person	Earth children
Slum	Economic oppression zone
Race	<u>PC people do not recognize the term “race” as valid</u>
Prostitute	Sex surrogate / teen victim
Drunk / Trashed / Wasted	Spatially perplexed
Postman	Postperson
Prisoner	Client of the correctional system
Tall	Vertically gifted, altitudinally endowed
Teacher	Volunteer knowledge conveyor
Teaching	Personality repression
Broken Home	Dysfunctional family
Handicapped	Differently abled / handicapable (Blind: optically darker; Deaf: visually oriented)
China (not the country)	Porcelain
Ugly	Under-attractive
Waiter	Waitron
Waitress	Waitron

Thus, understanding what Political Correctness really means and accepting its advantages and disadvantages will help us not to be fooled in the process of becoming politically correct citizens. While political correctness creates a list of acceptable and unacceptable words plus socially intolerable words, these can be manipulated depending on circumstance. It also creates an environment where people are made to disguise their thoughts finding more suitable words. Nevertheless, as it is so widely discussed that we have to understand what preferences it can give us and teach us without entering in our life just because it is in vogue. [2:399]

Words are powerful. People communicate sharing their opinions, thoughts, ideas using words, sentences, phrases, but sometimes they can let us down. Old, inaccurate descriptions used without thinking are able to hurt people. Certainly, our language is changing very quickly. It is a “creature” that is growing discovering something new and these new treasures are kept within this “creature”. Language is always the search of extraordinary, brand-new methods of expressing our thought, our personal images of life, nature, feelings, etc. Language is a mediator between us and the whole world. Thus, the importance of correctly chosen words is obvious. [2:404]

Sadly, people seldom think about the words they use. Many inaccurate descriptions concerning age, gender, nationality, along with the inappropriate use of medical diagnoses are able even to destroy people's self-esteem. But why not ask ourselves whether we want to be known primarily by ours psoriasis, our great-grandmother's cousin's nationality or age, or any other condition? Unfortunately, age, nationality, race, disability diagnoses may be often used to define a person's value and potential. Once we know a person's diagnosis, race, we (mistakenly, for sure) consider that we know something very important about him, and this information is then used to decide how or where the person will be educated, what type of job he will / won't have, where and how he will live, and including what “services” he needs. And those “special” services frequently result in the social isolation and physical segregation of millions of children and adults. With all this “important” information in hand, we work on people's bodies and brains, while paying no attention to their hearts and minds. For too often, the misuse of the right word can lead to harm instead of help and can ruin people's relationship and even lives. [6:21], [7]

Nowadays, we often hear about Political Correctness, words that are accepted and have the value of being politically correct. The interviews on TV or on a newspaper page are full of such terms. Every journalist considers his/her duty to mention Political Correctness in his every article. Even our every-day speech is already enriched by this charismatic but unknown term, and especially the events it owes its birth.

The often quoted usage of the term (in the form “not politically correct”) comes from the V.S. Supreme Court decision *Chisholm V. Georgia* (1793) where it clearly means that the statement it refers to is not literally correct, owing to the political status of the United States as it was understood at that time. That was the first mentioning of a negative “not” politically correct expression. The alternative term “ideologically sound” followed a similar destiny. In the 1990s, the term became part of a conservative challenge to curriculum and teaching methods on college campuses in the United States. The phrase “politically correct” has become popular in other countries as well, including several Scandinavian countries (politik korrekt), Spain and Latin America (politicamente correcto), England, New Zealand (politically correct), France (politiquement correct), Germany (politisch korrekt), The Netherlands (politiek correct), Italy (politicamente corretto) and Russia (политкорректный). [9:37]

As for Moldova, we are still too far to accept this term. Moldova is a small country; however, over 120 ethnic groups have found shelter within the borders of the republic. So far, some conflicts concerning nationality and language have appeared but it did not result into any progressive changes. Some old and inaccurate expressions are being used without provoking any social nervousness or fight. Who knows, maybe this strange way of our acceptance of political correctness has its advantages that were not known by the above mentioned countries.

Ivars Balodis states that "the goal of changing language and terminology consists of several points. The first is that people have rights, opportunities and freedoms. By

labeling people, we are made to think consciously about how we describe someone. The other point is based on the idea that labeling is a conscious activity, we either want to hurt a person and provoke some of disastrous changes". [4:8]

In Linguistics there is a hypothesis that grammatical categories control its speakers' possible thoughts. While few support the hypothesis in its strong form, many linguists accept a more moderate version, namely that the ways in which we see the world may be influenced by the kind of language we use. [6:41]

The situation is complicated by the fact that members of identity groups (disabled, minorities, etc.) sometimes accept the terms that others seek to change. For example, deaf culture has always considered the label "Deaf" as an affirming statement of group membership and not insulting or disparaging in any way. The term now often substituted for the term "deaf"- hearing-impaired was developed to include people with hearing loss due to aging, accidents, and other cause, while a more accurate form "hearing-impaired" is used. The term "hard of hearing" however, is considered an acceptable descriptive term for a limited or a non-hearing person. A further issue is that terms selected by an identity group as more acceptable descriptions will then pass into common use, including people whose attitudes are associated with words which the new terms were designed to supersede. Obviously, not only disability or nationality causes so many problems but the attitude of people. There is a new term called People first language invented to attract attention to personality and not to circumstances a person faces. [4:9]

People first language is a linguistic concept related to political correctness which has been proposed by several organizations representing disabled people. The basic idea is to replace the phrase "disabled people" with "people with disabilities", "deaf people" with "people who are deaf", etc., thus emphasizing that they are people first (hence the concept's name) and anything else second. Further, the concept favors the use of "having" rather than "being", as in "they have a learning disability" instead of "they are learning disabled". [6: 5]

The rational behind people first language is that it recognizes that someone is a person, a human being, or a citizen first, and that the disability is a part, but not all of them. Thus, people first language has been created to respect the disabled community as first and foremost *a community of people*. It is also supposed to confirm the right of the concerned group to define themselves and choose their own name. [6:7]

Since the late 1980s, people first language has gained considerable acceptance with "people with disabilities" as well as professionals working with term or people otherwise interested in the topic. Adherence to the rules of people first language has become a requirement in some academic journals. By extension, "people first" is a common part of the name of organizations representing people with disabilities in the United States and internationally. [9:346]

Critics have objected that people first language is awkward, repetitive and makes for tiresome writing and reading. Also, there is no tangible evidence for any of its proclaimed political benefits, neither for the assumption that a majority of concerned actually prefer it. [9:346]

C. Edwin Vaughan, a sociologist and longtime activist for the blind, argues that since "in common usage positive pronouns usually precede nouns", "the awkwardness of the preferred language focuses on the disability in a new and potentially negative way". Thus, according to Vaughan, it only serves to "focus on disability in an ungainly new way".

Here are some examples of people first language that provoke so much discussion and, on the other hand, can be fairly positive and helpful.

Proposed usage	Conventional usage
People with disabilities	The handicapped or disabled
Paul has cognitive disability	Paul is mentally retarded.
Kate has autism	Kate is autistic
Ryan has Down syndrome	Ryan is Down's
Mary is of short stature / she is a little person	Mary is a dwarf / midget
Tom has a mental health condition	Tom is emotionally disturbed / mentally ill
Nora uses a wheelchair / mobility chair.	Nora is confined to / is wheelchair bound
Children without disabilities	Normal / health / typical children
Hugh communicates with her eyes / device / etc.	Hugh is non-verbal
Customer	Client, consumer, recipient, etc.
Congenital defect	Birth defect
Brain injury	Brain damage
Accessible parking, hotel room, etc.	Handicapped parking, hotel room, etc.
She needs... or she uses...	She has problems / special needs.

Those were some examples to show both positive and negative ways of its usage. People stick to old, archaic expressions which sometimes lose their negative meaning and we get used to this. But, accepting the idea that language can firmly educate us, we start to change it with hope to change ourselves and our own reactions to normal, double-sided world. [9:358]

Kathie Snow in her article "People First Language" shares her ideas about stereotypical perceptions. According to them, so-called "handicapped" or "disabled" are: "People who suffer from the tragedy of birth defects, paraplegic *heroes* who struggle to become normal again, *victims* who fight to overcome their challenges". Our language keeps many words to describe these people, they are "categorically called retarded, autistic, blind, deaf, learning disabled, etc. But, in fact, they are someone's Moms and Dads, Sons and Daughters, Employees and Employers, Friends and Neighbors, Students and Teachers, Leaders and Followers, Scientists, Doctors, Actors, Presidents, and more. They are people. They are people, first". People with disabilities constitute "American nation's largest minority group (one of five Americans has a disability)". It is also the most inclusive and most diverse: genders, any sexual orientation, and all ages, religions, ethnicities, and socioeconomic levels are represented. Yet people who have been diagnosed with disabilities are all different from one another. The only thing they have in common is being on the receiving end of societal misunderstanding, prejudice and discrimination. Furthermore, states Kathie Snow, this largest minority group is the only one which any person can join at any time! You can join at birth or later, through an accident, illness, or the aging process. If and when it happens to you, asks Snow, will you have more in common with other who have disability diagnoses or with family, friends, and co-workers? How will you want to be described? And how will you want to be treated? [6:4]

This article shook the society. It is, obviously, touching. People of different age, professions, with and without disabilities shared their admiration and wrote that they show it to people and the article has been used during lectures, discussion and that it has been added by teachers to their educational kits. [3:5]

Kathie Snow has used very simple examples. She has meditated upon the words that seem to be normal. She comments that "disabled" is not appropriate as well as "handi-

capped”. Traffic reporters frequently say, “disabled vehicle”. They once said, “stalled car”. Sports reporters say, “the disabled list”. They once said, “injured reserve”. Other uses of this word mean “broken / non-functioning”. People with disabilities are not broken! Or, giving another example, the author calls to our minds, saying that if a new toaster doesn't work, we say it is “defective” or “damaged” and return it. Shall we return babies with “birth defects” or adults with “brain damage”? The accurate and respectful descriptions in this case are “congenital disability” or “brain injury”. [6:11]

Now it can simply be explained why Kathie Snow's article has been appreciated by so many people. People want changes. A change in attitude can change everything. And if only we accepted these “negative” parts of our world, we simply could focus on what is really important instead of living in the world where isolation segregation, poverty and hopelessness are the norm and where problems concerning gender issues do not appear.

During the last decades of the 20th century, there is a rise in the use of gender-neutral language in western word. Gender-neutral language, as a part of political correctness, is the avoidance of gender-specific job titles, non-parallel usage, and other usage that is felt by some to be sexist. Supporters feel that having gender-specific titles and gender-specific pronoun implies a system bias to exclude individuals based on their sex. Gender – neutral language reflects at least two different schools:

- One is aimed at clarifying the inclusion of both sexes and genders (gender inclusive language).
- The other proposes that gender as a category is rarely worth marking in language (gender – neutral language). [5:253]

Gender-neutral language is sometimes described as non-sexist language by advocate and politically correct language by opponents. [5:194]

An example of language that may contain assumptions regarding biological sex of a human referent is:

- “Tomorrow I will meet my new doctor, I hope he is friendly”.

If the speaker has no certainty that the doctor is male, the sentence above may be interpreted to include an assumption that the doctor will be male, even if the speaker did not intend it.

Some believe that language (as in the examples) reflects a speaker's belief in, or support of, traditional gender role stereotyping. Gender-neutral language would recommend the following kinds of alternatives:

- “Tomorrow I will meet my new doctor, who I hope is friendly”
- “Tomorrow I will meet my new doctor, I hope the doctor is friendly”
- “Tomorrow I will meet my new doctor; I hope he or she is friendly”

Various forms of gender-neutral language became a common feature in written and spoken versions of many languages in the late 20th century. Gender-neutral language is widely prescribed by certain types of business and educational institutions. Its stated purpose is typically social or ethical, such as promoting diversity or opportunity. For example, gender-neutral language has gained support from major textbook publishers, and from professional and academic groups. Many law journals, psychology journals, and literature journals do not print articles or papers that use gender-inclusive language. [5:305], [8:17]

There is a growing awareness that language does not merely reflect the way we think: it also shapes our thinking. If words and expressions that imply 'women are inferior to men' are constantly used, that assumption of inferiority tends to become part of our mindset language is a powerful tool: poets and propagandists know this – as, indeed, do victims of discrimination. [2:408]

Conclusion

We have followed some examples of PC language and had the opportunity to find out the opinions of some of the critics. The quoted examples showed both preference and strong objection to their usage. Political language modifications can, undoubtedly, help us in our every day need to communicate with different people and not to touch the problems they struggle. On the other hand, replacing an old, usual word with a politically correct one we can generate sarcasm or unpleasant consequences as the term reflects the problem and does not avoid it.

Language renewal is as essential as life. It is one of its rules. In the long process of people's life and activity some words are disappearing and the new ones replace them. That means that language reflects all the changes and keeps them for the further use. And as language is the reflection of the world, it simply cannot lack the descriptions that some of us find useless or disgusting.

In order not to blindly follow various opinions and not to be fooled by the wish of being polite and correct, we have to understand that there is always a choice of words we can use. Homeless people still exist and old people did not disappear. There is nothing wrong in using words that call to pity or respect. Words have to provoke sentiments and images. Sometimes they are too abstract and they do not have any possibility to help us to imagine and feel their meaning. Every word can be correct and incorrect and it depends both on speaker and the listener. It depends on our perception, understanding and attitude.

References

1. *Thesaurus*, Oxford University Press, 2003.
2. George Orwell, *Orwell and Politics*, Penguin Books, 2001.
3. Guntars Catlaks, Stephen Heyneman, *A Passport to Social Cohesion and Prosperity*, publishing House AGB, Riga, 2001.
4. Ivars Balodis, *Person and Disability*, Apeirons, Riga, 2001.
5. Sally Mac Connell- Ginet, *Language and Gender*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.
6. Kathie Snow, *People First Language, Disability is Natural: Revolutionary Common Sense for Raising Successful Children with Disabilities*, 2nd edition, 1991.
7. *All Different – All Equal, Education Pack*, European Youth Centre, 1st edition.
8. Ann Weatherall, *Gender, Language and Discourse*, Routledge, London, 2002.
9. Rush H. Limbaugh, *See, I Told You So*, Political Science, Pocket Star Book, USA, 1994.
10. Henry Beard, *The Official Politically Correct Dictionary and Handbook*, Language Art & Disciplines, 1992.

ON REQUESTS IN THE ENGLISH AND ROMANIAN LANGUAGES

Margarint Rodica, studentă, Facultatea de Filologie
Conducător științific: **Varzari Elena**, lector superior
Recenzent: **Ceh Oxana**, lector superior

Abstract: *Articolul dat conține cercetarea din perspectivă pragmatică a rugămintii, în special particularitățile acestor acte de vorbire atît în limba engleză, cît și în cea română și manifestarea acestora în procesul de traducere. Rugămintea este un act de vorbire indirect, care este formată utilizînd verbele modale sau cu ajutorul verbului a ruga, pentru a accentua nivelul de politețe a rugămintii. Politețea este, de fapt, caracteristica esențială a acestor acte de vorbire, deoarece orice rugăminte presupune cooperarea și respectarea de către participanți a unor norme de politețe stabilite de societate. La structurarea rugă-*

minților în orice limbă nu poate fi neglijat aspectul psihologic, care determină forța rugă-minții. De asemenea, am urmărit dificultatea procesului de traducere, deoarece traducătorul este impus să urmărească variate aspecte, și modalitățile utilizate de traducători pentru a obține o traducere reușită.

The topic of our investigation deals with the speech act of request in English and ways of its translating into Romanian. The speech act of request is studied by Pragmatics which is the science that studies the language and ways of its usage applied by real members of a community for achieving certain goals. It is interested in the speakers, the speech acts and the circumstances that influence the process of communication. According to Longman Dictionary of Contemporary English Pragmatics is “the study of how words and phrases are used with special meaning in particular situations” [1:1284]. A simple word with basic meaning can seldom be a source of misunderstanding if it is used inappropriately.

As we have mentioned before Pragmatics studies the speech acts which consist of three related acts: locutionary act, which is based on the producing of a meaningful linguistic expression; illocutionary act, which states the purpose of the speech act and perlocutionary act, that emphasizes the effect of the speech act upon the listener. George Yule offers a general classification of the speech acts:

- Declarations- the speaker has special institutional status that gives him the right to perform a declaration in a specific situation: *I pronounce you husband and wife.*
- Representatives- these speech acts are statements of facts, conclusions, assertions; they are formed using such verbs as: *affirm, believe, conclude, report.*
- Expressives - the speaker expresses his attitude and feelings while the speech act occurs: *I am so sorry!*
- Commissives- the speech acts express the speaker’s intention, his future actions: promises, refusal, threats, etc.
- Directives- the speaker tries to make another person to do something. They include: commands, orders, suggestions, requests. [2:53]

Such linguists as J. Searle and G. Yule distinguish *direct speech acts* and *indirect speech acts*. *Direct speech acts* are based on a direct relationship between the structure and the function of the speech act. But this relation can be an indirect one, in such a case we deal with *indirect speech acts*. Thus the request which can be either direct or indirect, presents a great interest for linguists. In Longman Dictionary of Contemporary English request is defined as “a polite or formal demand for something”, and the action “to ask for something in a polite or formal way.” [1:1397]. The imperative structure of the request is the single possible form of the direct speech act: *Move out of the way!* All the other forms of the request are indirect speech acts. “Because a request is an imposition by the speaker on the hearer, it is better, in most social circumstances, for the speaker to avoid a direct imposition via a direct request.”[2:57]. As an indirect speech act request doesn’t occur directly but through intermediate acts. The example: *Can you borrow me a pen?* Is a question, but it should be understood by the hearer as a request. The real purpose of the speech act is hidden in a question and the hearer should be able to decode this purpose and react in an adequate way.

Request implies two aspects:

- Preparatory condition that concerns future actions that the hearer will perform the action;
- Content condition that is based on the hearer’s ability to perform the action.

G. Yule emphasizes the existence of a pre-request stage produced by speakers, seldom they do not simply make a request. The advantage of the pre-request is that it can receive a “go-ahead” response and a “stop” response. There are situations when pre-request is treated as request, and the hearer acts without hearing the request properly:

-Do you have a spare pen? -Here.

Speaking about the structure of the request it should be mentioned that it consists of the head of the request that has the function of requesting, and the peripheral elements that determine the force of the request and its level of politeness. A. Thomson and A. Martinet classify requests according to the modal verbs used for their formation:

1. Requests with **can/ could/ may/ might I/ we**:

● **Can** is the most formal and sounds more confident than **could I/we**: “Can I have wine with the meals?” I asked her.[4:95];

● **Could** is the most generally useful form: “Could I have a drink of water?” I asked.[4:95];

● **May** and **might** are more formal than **could**, but is possible both in spoken and written English: “May I borrow the book?”;

2. Requests with **could/ will/ would you**:

● **Could you** is a very useful request form, possibly can be added to show that the speaker is asking for something extra: “Could I see her just for a moment?”[4:60];

● **Couldn't** expresses the speaker's hopes for a more favourable answer than has just been indicated: “Couldn't you take me no place else?”[4:55];

● **You couldn't...could you?** Expresses a not very hopeful request, the speaker doesn't really expect a favourable answer: You couldn't help me, could you?

● **Will/would you(please)**. **Will you** is more authoritative and less polite, **would you** has the same meaning as could you: “Will you have the menu brought up?”[4:144]. **Will/would** can also be used for third person requests: “Would you go out and buy me an outfit of civilian clothes?” [4:215]. Placed at the end of the sentences they are used to express very friendly relaxed situations.

● **You'll...won't you?** Is a persuasive type of request used mainly among friends: “You'll phone me, won't you?”

● **Perhaps you would** implies confidence that the other person will perform the service.

● **I would be very grateful if you would** is a formal request form found chiefly in letters but possible in speech: “I would be very grateful if you would let me know if you have any vacancies”.

● **I wish you would**, this request form implies that the other person should be helping or have offered to do it: “I wish you would come here”.

3. Requests with **might**:

● You **might** can express a very casual request, but it is used only in relaxed friendly situations: “You might do the room for me”.

● With a certain intonation and a strong stress on the important word **might** can express a reproachful request: “You might help me”.

Can, could, may, might are usually used for formation of the requests of permission. Constantin Paidos emphasizes that such modal verbs as: **can, could, will, would** are used in polite requests. **Might** is used in phrases that express a persuasive request: You might go there at once.[9:74] While asking for something straight forward and not difficult to do, the speaker can be more direct and use such expressions as: Can you..? Could you..? Will you..? If the speaker is talking to someone he does not know well, or he wants to ask something that might be difficult for the hearer to do, he usually uses more indirect expressions: Would you mind? Do you think you could? I wonder if you could? So an essential aspect of the requests is the politeness strategy. Politeness, as a pragmatic term, means to pay enough attention to the hearer and to have some responsibilities connected with the interlocutor during the whole process of verbal interaction. The participants of a discussion should cooperate and be aware of some norms and principles of politeness

stated by the society. "Politeness strategy regulates the normal occurrence of a verbal communication, especially the efficient interlocutor's participation at the speech acts through keeping some polite relations between the speakers." [3:74].

Geoffrey Leech defines politeness as forms of behaviour that establish and maintain community. It is an ability to communicate in an atmosphere of relative harmony. He considers that there are some politeness maxims which influence the degree of politeness in a communication: tact maxime, generosity maxime, approbation maxime, modesty maxime, agreement maxime, sympathy maxime [5:47]. Two types of politeness strategies according to the interlocutor's attitude can be observed in the process of performing speech acts both in the English and Romanian languages: positive politeness and negative politeness. Positive politeness makes the requester to appeal to a common goal, to be friendly and gracious with the addressee. Negative politeness is based on the social distance between the speaker and the hearer and becomes an obstacle in the favourable occurrence of the request. The most typical form used is a question containing a modal verb: could you lend me a pen? "More elaborate negative politeness work can sometimes be heard in extended talk, often with hesitation." [2:65]. The main features specific for negative politeness are:

- Hedging: Er, could you, perhaps switch off, um, the music?
- Pessimism: I don't suppose you could switch off the music, could you?
- Indicating deference: Excuse me, sir, would you mind if I asked you to switch off the music?
- Apologizing: I'm terribly sorry to put you out, but could you switch off the music?
- Impersonating: The manager requires switching off the music.

The speech act of request has a set of particularities of formation that are common for the English and Romanian languages. Request uses a certain linguistic code that should be known by both the participants in the process of interaction in order to make the communication effective. Requests should be formed according to the maxim of manner, the speaker should avoid ambiguous expressions, words with figurative meaning. It can contain a figurative meaning if it can be understood from the situational context by the speaker. Request is formulated using the first verbal person and is addressed to the second person (singular or plural). In the Romanian language requests can be formed using:

- imperative structures, imperative intonation:

"-Doamne-Dumnezeule, am zis, scoate-mă de-aici!" [6:94];

"-Doamne, mi-am zis, scapă-mă de aici!" [7:59], ("Oh, God, I said, get me out of here." [4:71]).

- peripheral mitigation devices (please/te rog):

"-Deschide, te rog, o sticlă, ceru el" [6:291];

"-Fii atît de bun și destupă-ne o sticlă, zise el." [7:240], ("Open one bottle please, "he said. [4:229]).

- metapragmatical elements that express opposition or disapproval: *Mă opun! Închide televizorul!*

- positive politeness maxims:

"-N-ai vrea să te îmbraci chiar acuma și să mergi cu barca în Elveția?" [6: 297];

"-Vrei să te îmbraci chiar acum și să plecăm cu barca în Elveția?" [7: 244], ("Would you like to get dressed right now and go in a boat to Switzerland. " [4: 233]).

- negative politeness maxims:

"-N-aș putea fi văzut și de un alt chirurg?" [6:135];

"-Puteți să invitați un alt chirurg?" [7:95], ("Could I ask another surgeon to come and see me?" [4:104]).

"-Pune-le acolo. Dacă ești bun, te rog să ne servești masa în cameră și să ne aduci două sticle de "Capri" alb și sec la gheață." [6:340];

“-Pune, te rog, aici. Și fii atît de drăguț să ne servești masa pentru două persoane și să ne aduci două butelii de Capri alb la gheață.” [7:282]. (“Put it down there. Serve dinner for two, brought up here and two bottles of dry white Capri in ice.” [4:268]). [3:141]

It is worth mentioning that in the English language negative politeness strategy prevails in usage: “Couldn’t you take me no place else?” [4:55].

Requests formed with a modal verb situated at the beginning of the sentence are not so spread in Romanian as in English: Vrei să-mi aduci niște căpșuni? The explanation is that the stylistic function is rendered by the principal verb, while in English this function is realized by modal verbs: “Would you hand me the brush?” [4:227].

The word order in the requests is fixed in English: “Would you give me the bailer? I said.” [4:239]. In Romanian the word order is free and the same sentence can be translated using the modal verb: “-Vrei să-mi dai și mie găleata? Am întreat-o.” [6:304]; or using peripheral mitigation devices: “-Dă-mi, te rog cutia, i-am spus.” [7:252].

Both in English and Romanian the speech act of request should be formulated in a way that will impress the hearer and make him do the action, he should be able to decode the message and react in a certain way. The psychological insights specific for the hearer and the speaker is not a less important fact, and it can influence a lot the process of interaction. There are cases when the speech act offers us information about the participants: their attitude, their mood and even personality. The following example suggests us that the speaker is an authoritative person: “Mă opun! Închide televizorul!” (I oppose! Switch off the TV!). But another example presents us a calm and polite person, who tries to avoid conflicts: “Vrei să-mi aduci niște căpșuni?” (Would you like to bring me some strawberries?).

Summing up we can say that the effectiveness of the indirect speech act of request is the result of the chosen politeness strategy, because “much of what we say, and a great deal of what we communicate, is determined by our social relationships. A linguistic interaction is necessarily a social interaction.” [2:59].

Another topic that we intend to investigate is the translation of requests. The translation of different speech acts is a quite laborious process, because the translator should focus his attention on the speech act and on introducing it in an appropriate context. He shouldn’t modify the meaning and the style. Speaking about the translation of the indirect speech act of request we can mention that each translator has his own variant of translating the original sentence and each of them tries to respect the particularities of request in order not to lose too much from the original work. Most of provided examples are taken from two translations of Ernest Hemingway’s novel “A Farewell to Arms”. We intend to compare the way two different translators translated the requests from English to Romanian.

We know that requests are formed using modal verbs and peripheral mitigation devices. Requests formed using the word “please” are translated differently from English in Romanian:

“Please put your hand there again.” [4:51]. Radu Lupan translated it using the expression “te rog” for emphasizing the force of the request and the higher level of politeness: “-Ține-mă, te rog, de mînă.” [6:68]. While N. Bershtein ignored this expression and the request has an imperative tone: “-Pune din nou mîna aici.” [7:36].

English requests, where the peripheral mitigation device “please” is absent, are translated word by word or using “please”: “No. Don’t go.” [4:84]; “-Nu, Nu pleca încă.” [6:110]; “-Nu, te rog, nu pleca.” [7:74].

Another aspect worth to be discussed is requests expressed through a question: “Will you tell her how sorry I am?” [4:60]. It can be translated through a question as well “-Ai să-i spui cît de rău îmi pare, nu?” [6:79]. The word “nu”, which emphasizes the speaker’s strong wish to make the addressee react positively on his request has a great

importance. This request could be also translated in the following way: “Îi vei spune cât de rău îmi pare?”, but this variant doesn’t express the same strong emotion, that is why R. Lupan has chosen the first variant. N. Bershtein has chosen to translate this request as a simple sentence with the help of the word “please”: “-Spune-î, te rog, că-mi pare foarte rău.” [7:46]. Another example could be: “*Would you hand me the brush?*” [4:227]; “-Vrei să-mi dai peria de cap?” [6:290]; “-Dă-mi, te rog, peria” [7:238].

We have identified several examples when both the translators have chosen to translate the English form of request with “please”: “*Give me a drink of water, will you?*” I said. [4:241];

“-Dă-mi, te rog, să beau puțină apă.” [6:306];

“-Dă-mi, te rog, o înghițitură de apă,- am rugat-o pe Catherine.” [7:254].

“*Come in here, please.*” [4:273];

“-Veni-ți aici, vă rog.” [6:346];

“-Veniți, vă rog, incoace.” [7:287].

“*Please go out of the room,*” the doctor said. [4:286];

“-Vă rog să poftiți afară, spuse medical.” [6:362];

“-Vă rog să ieșiți din cameră, -zise medical.” [7:302].

We have also found cases when the request doesn’t offer variants of translation:

“*Will you please undress and get into bed?*” [4:271];

“-Vă rog să vă dezbrăcați și să vă culcați în pat.” [6:343];

“-Vă rog să vă dezbrăcați și să vă culcați în pat.” [7:285].

“*Loan me fifty lire.*” [4: 38];

“-Împrumută-mi cincizeci de lire.” [6:50];

“-Împrumută-mi cincizeci de lire.” [7:19].

It may seem interesting to mention that there are a set of verbs that are used both in English and Romanian for the formation of requests: can- a putea, wish- a dori, let- a permite; and the translator seldom uses the equivalent of the English modal verb in order to translate the request into Romanian. **Can- a putea:**

“*Can I have wine with the meals?*” I asked her. [4:95];

“-As putea căpăta vin la masă? o întrebai.” [6:125];

“-S-ar putea să capăt puțin vin la masă? am întreat-o” [7:86].

To Wish- a dori:

“*I wish you to do something for me. Do not tell any one you have seen me. It is very important.*” [4:213];

“-As vrea să faci ceva pentru mine: să nu spui nimănui că m-ai văzut. E foarte important.” [6:272];

“-Vreau să vă rog ceva. Să nu spuneți nimănui că m-ați văzut. E foarte important.” [7:221].

To Let- a permite:

“*Let me go finish him*” he said. [4: 185];

“-Dați-mi voie să-l achit eu, îmi ceru el.” [6:237];

“-Lăsați-mă să-i fac felul, zise el.” [7:189].

“*Let me pay something for the boat now.*” [4: 236];

“-Lasă-mă să-ți plătesc acuma ceva și pentru barcă.” [6:300];

“-Dă-mi voie să-ți plătesc măcar ceva pentru barcă.” [7:248].

“*Don't let her die. Oh, God, please don't let her die*” [4: 285];

“-N-o lăsa să moară, oh, Dumnezeu, te rog, n-o lăsa să moară” [6:360];

“-Doamne, Dumnezeu, n-o lăsa să moară.” [7:300].

We consider relevant to touch upon the way pronouns which appear in requests are translated, especially the pronoun *you* that is used to express both the singular and the plural form of the second person. This is known as the **T/V distinction**. In Romanian *tu* is used to express more familiar and friendly relations and it is used by persons of the same age, or status. But *dumneata, dumneavoastra* express a higher level of politeness and emphasize the different status of the persons who communicate. During the process of translating from English into Romanian the translator is free to choose the appropriate variant, according to the degree of politeness offered by the context. "The choice of one form will certainly communicate something (not directly said) about the speaker's view of his or her relationship with the addressee" [2:10]. But the interpretation of the text is a subjective process and it explains different choices made by the two translators:

"*I'm so unreasonable. Please don't mind me.*"[4:220];

"-Sînt chiar fără minte. Vă rog să nu vă supărați pe mine."[6:280];

"-Sînt grozav de nerezonabilă. Te rog, nu mă lua în serios."[7:230].

"*Please*" *I brought out some coopers. "For pleasure."*[4:131];

"-Te rog... și-I întinsei nișta bani de aramă. Fă-mi plăcerea să-I iei."[6:170];

"-Vă rog. Am scos cițiva bănuți de aramă. Faceți-mi plăcerea"[7:127].

Studying the classification of request strategies in Hemingway's novel we can trace out requests based on bald-on record (direct) strategies when the other person is directly asked for something, "bald on record expressions are associated with the speech events where the speaker assumes that he or she has power over the other (for example, in military contexts) and can control the other's behavior with words" [2:64]:

"*You will please stay where you are, the lieutenant said.*" [4: 244];

"-Vă rog să așteptați puțin, spuse locotenentul." [6:311];

"-Vă rog să vă mai rețineți aici, zise letenantul." [7:258].

In this case the word "please" is used to soften the request and is kept by translators.

We have also mentioned the presence of some requests based on (indirect) on- record positive politeness:

"*How about some sandwiches?*" [4:217];

"-Aș putea lua niște sanvișuri?" [6:277];

"-Ai niște sandvișuri?" [7:226]. The degree of politeness is various, the first translation is more polite and formal, the second one is more friendly.

The third type of request strategy is based on (indirect) on- record negative politeness:

"*Maybe you'd better call up the doctor, Catherine said.*" [4:270];

"-Poate c-ar fi mai bine să chemi medical, mi-a zis Catherine." [6:342];

"-Poate, ai să telefonezi medicului,- zise Catherine." [7:284].

However we can observe a bold on-record English request that is translated using the same method by R. Lupan: "*Open one bottle please,*" he said. [4:229];

"-Deschide, te rog, o sticlă, ceru el." [6:291], and it is translated as an (indirect) on- record negative politeness based request by N. Bershtein: "-Fii atît de bun și destupă-ne o sticlă, zise el." [7:240].

Linguists are suggesting that requests have the tendency to be either hearer-oriented or speaker-oriented. Hearer-oriented requests imply the hearer's activity in order to realize the request and the hearer can also benefit from its realization, not only the speaker. For example:

"*Will you cut the sausage?*" [4:196];

"-Vrei să tai salamul?"[6:250];

"-Taie cîrnațul."[7:202].

Speaker oriented requests are usually requests for permission, as the speaker is the only beneficiary in that situation. For example:

“*Could I have a drink of water?*” I asked.[4:95];

“-Aș putea să beau un pahar cu apă? Întrebai.”[6:124];

“-Aș vrea să vă rog să-mi aduceți un pahar cu apă.”[7:85].

Usually during the process of translation this specific feature is kept in order not to lower the specificity of the request. We can provide the following example:

“*Can I have the barber before breakfast?*”[4: 98]. This variant emphasizes that the speaker wants to benefit. The subject who receives the effects of the action is expressed through the pronoun *I* and it coincides with the speaker. The Romanian variant of translation offered by R. Lupan is: “-N-ar putea să vină frizerul înaintea de a lua micul dejun?” [6:127]. The action has *the barber* as a subject and we can indirectly observe that this request is speaker- oriented. N. Bershtein’s version is a request for permission properly: “-Nu s-ar putea ca frizerul să vină pînă la micul dejun?”[7:88]. Both the Romanian variants are formed with the negative form of the modal verb and this expresses the lack of assurance that the request will be satisfied. We can also mention the following example:

“*Could I ask another surgeon to come and see it?*”[4:104];

“-N-aș putea fi văzut și de un alt chirurg?”[6:135];

“-Puteți să invitați un alt chirurg?”[7:95].

The first translator opted for a negative form of the modal verb, the second one has chosen the form “Puteți...”. Both variants are polite, but the second one is more direct and firm, it expands a stronger force. Anyway the main feature of the request is kept in every case- politeness, though it has different intensity, as politeness means to be “tactful, generous, modest, and sympathetic towards others” [2:60].

In conclusion we can say that the indirect speech act of request presents a lot of difficulties in the process of translation as the translator should take into account the request itself, the context in which the request appears, some external factors that help to identify the level of politeness, specific particularities for the original language and the language of translation.

References

1. *Longman Dictionary of Contemporary English*, Pearson Longman, 2005.
2. Yule George, *Pragmatics*, Oxford, Oxford University Press, 2003.
3. Bălănescu, Olga, *Pragmatica*, București, Ariadna’ 98, 2005.
4. Hemingway, Ernest, *A Farewell to Arms*, Moscow, Progress Publishers, 1976.
5. Leech, Geoffrey, *Principles of pragmatics*, London, Longman, 1983.
6. Hemingway, Ernest, *Adio, arme*. Traducere și prefață de Radu Lupan, București, Editura pentru Literatura universală, 1961.
7. Hemingway, Ernest, *Adio, arme*. Traducere N. Bershtein, Chișinău, Editura Literatura artistică, 1977.
8. Thomson, A. J., Martinet. A. V., *A Practical English Grammar*, Oxford, Oxford University Press, 2003.
9. Paidos, Constantin, *English Grammar. Theory and practice*, Iași, Polirom, 2001.

RELAȚIA ATRIBUTIVĂ: ASPECTE DIDACTICE

Ocinșcaia Violina, masterandă, Facultatea de Filologie
Coordonator științific: **Novac Adela**, conf. univ., dr.

Recenzent: **Cantimir Grigore**, conf. univ., dr.

Abstract: *In the Romanian language and in didactics, the attribute problem was not fully elucidated.*

The main components of conferring paradigm are: attribute, name predicative and predicative element additonal. In the Romanian language and literature curriculum these concepts are dealt with very vogue or missing entirely.

În lingvistica, precum și în didactica românească, problema atributivității rămîne a fi încă neelucidată.

La etapa actuală mai persistă neclarități ce vizează conceptele de atribut și de atributivitate. Mai mult chiar: unele componente ale paradigmei atributive nu sînt incluse în conținuturile prezentate în *Curriculum* și deci nu se studiază în gimnaziu.

Atît atributul, cît și atributivitatea, în sens larg, sînt niște abstracții de nivel superior. Atributivitatea exprimă, de fapt, calitatea, care e un termen de natură filozofică ce i-a interesat pe cercetători din cele mai îndepărtate timpuri. Astfel, filozofii defineau calitatea drept „deosebirea substanței” [Aristotel, p. 187].

Conceptul de atribut trebuie tratat nu izolat, ci într-un sistem de concepte similare, dat fiind faptul că noțiunea de atributivitate acoperă mai multe fenomene lingvistice stabilite de tradiția sintactică. E vorba de predicat, nume predicativ, element predicativ suplimentar, apozitie, vocativ, atributul numelui, atributul verbului, subordonatele atributive, construcții atributive suspendate etc., care formează un sistem sau o paradigmă atributivă. Deci, paradigma atributivă se constituie din elementele sintactice ce comportă semantică atributivă.

Astfel, unii lingviști consideră că paradigma atributivității ar avea la bază un sistem triadic (atributul, numele predicativ și elementul predicativ suplimentar), fapt care admite studierea lor în comun [Ungureanu, p. 13].

În acest sens, elementul de bază al paradigmei atributive este, fără îndoială, *atributul propriu-zis*, care ocupă cel mai important loc în sistemul atributiv și este interpretat diferit în literatura de specialitate. Astfel, unii îl consideră parte principală de propoziție [Ețcu, p. 182], alții îl includ în clasa părților secundare de propoziție [Dimitriu, p. 1342; Constantinescu-Dobridor, p. 165].

Gramaticile tradiționale abordează atributul ca parte secundară de propoziție, în dependență obligatorie de un regent de tip nominal (substantiv, pronume, numeral întrebunțat pronominal), exprimînd cele mai variate caracteristici semantice ale regentului (locul, timpul, modul, cantitatea, agentul etc.).

Un alt constituent al paradigmei este *numele predicativ*. Viziunea cercetătorilor asupra acestui concept este diferită. Unii consideră că în gramatica limbii române este atestat predicatul nominal care este alcătuit dintr-un verb copulativ (semicopulativ) și un nume predicativ [Irimia, p. 375]¹⁵⁷, alții, dimpotrivă, neagă existența acestuia, considerînd că verbul copulativ la o formă personală se constituie în predicat verbal, iar numele predicativ „este o poziție sintactică aparte, care ar putea eventual să fie contopită cu elementul predicativ suplimentar [Neagoe, p. 97]. Avantajul de a admite predicatul nominal este, pe de o parte, de *natură* semantică: prin acceptarea funcției sintactice unice de predicat nominal se asigură comunicarea conformă cu intenția comunicativă a vorbitorului care (vorbitorul) conferă copulativului un anumit sens lexical (compară *soarele este* (= *are calitatea / caracteristica de*) *strălucitor* cu *soarele este* (= există)). Pe de altă parte, admiterea predicatului nominal unic e avantajoasă din punct de vedere gramatical: funcția unică de predicat nominal face ca verbul copulativ să se constituie în marcă a raportului sintactic de inerență [Dimitriu, p. 1300]. De asemenea, în procesul de predare și de însușire a relației atributive în gimnaziu, ar trebui să se insiste mai mult asupra numelui predicativ exprimat prin atribut (structuri de tipul: *studentul este inteligent*, care este, de fapt, un atribut actualizat).

¹⁵⁷ D. Irimia numește predicatul alcătuit din verb copulativ (semicopulativ) + nume *predicat analitic*.

Din același sistem paradigmatic face parte și *elementul predicativ suplimentar*. Acest termen a fost introdus în sintaxa românească pentru a desemna o poziție sintactică purtătoare a unei predicatii logice, alta decât predicatia sintactică, lipsită, în raport cu ultima, de mărcile sintactice ale predicatiei. Conceptul de element predicativ suplimentar este interpretat diferit de către lingviști. Astfel, unii lingviști au negat existența elementului predicativ suplimentar, afirmând că „elementul predicativ suplimentar nu se impune, așadar, ca o categorie sintactică necesară în gramatica limbii române, iar cuvintele care par că țin în același timp de grupul subiectului, cât și de cel al predicatului intră în realitate numai într-un grup sau în celălalt” [Pană-Dindelegan, p. 286]. Alții, dimpotrivă, semnaleză prezența acestei funcții atît la nivel propozițional, cît și la nivelul frazei [Irimia, p. 486-489; Dimitriu, p. 1478-1491].

Relația atributivă e reflectată și în *Curriculum pentru învățămîntul gimnazial*. Ținînd cont de faptul că un Curriculum este documentul școlar, reglator și orientativ, de primă importanță, el ar trebui să servească drept suport sigur, în predarea relației atributive.

În această ordine de idei, Elena Ungureanu semnaleză mici divergențe: autorii Curriculumului nu divizează *Sintaxa* în *Sintaxa propoziției* și în *Sintaxa frazei*, compartimentul *Sintaxa propoziției* incluzînd anumite tipuri de subordonate (doar circumstanțiale! care, vezi bine, s-ar referi, chipurile, la compartimentul *Sintaxa propoziției*), or susține autoarea, „în conținuturi, ar fi fost de așteptat să figureze subordonatele necircumstanțiale (care sînt, pentru acest nivel de școlarizare: propoziția subordonată predicativă și propoziția subordonată atributivă)” [Ungureanu, p. 37].

Mai mult ca atît: constatăm erori ce țin de didactica relației atributive. De exemplu, în clasa a V-a, elevii însușesc temele predicatului nominal, numele predicativ (simplu și multiplu), precum și atributul (adjectival și substantival). Lasă de dorit faptul că autorii curriculumului trec sub tăcere și alte exprimări (pronume, numerale, verbe etc.), nu mai puțin importante, ale atributului. De asemenea, studiind conținuturile compartimentului *Educația lingvistică*, observăm că nu se insistă asupra relației atributive și că unele noțiuni lingvistice sînt conturate foarte vag, unicele teme asupra cărora se insistă fiind *Predicatul nominal. Atributul, exprimarea lui. Valorile lui expresive*.

Analizînd conținuturile pentru clasa a VIII-a, ne convingem, încă o dată în plus, că studierii relației atributive nu i se acordă spațiu și deci nici importanță și că principiul consecutivității și sistemativității nu funcționează în procesul predării gramaticii (conținuturile rămînînd a fi aceleași precum în clasa a VII-a). Rămîne doar să contăm pe responsabilitatea profesorilor de limba română care vor actualiza aceste concepte în clasa a IX-a la compartimentul *Expansiune și contragere*. În acest sens, e important ca însușirea relației atributive să se bazeze pe principiul corespondenței părții de propoziție cu propoziția subordonată, ceea ce va contura un spațiu și mai larg al relației atributive.

O problemă importantă a Curriculumului este absența totală a conceptului de element predicativ suplimentar și respectiv a celui de subordonată predicativă suplimentară. Primul, îl găsim sub masca circumstanțialului de mod. Interesant e sub ce mască se ascunde subordonata predicativă suplimentară. Considerăm că acest concept nu prezintă mari dificultăți și că însușirea lui de către elevi e foarte importantă, or ar fi de neînțeles să nu numim fenomenele lingvistice cu numele lor adevărate. Mai mult chiar: elementul predicativ suplimentar este aproape unanim recunoscut de către specialiști, ceea ce ne îndreptățește să cerem introducerea lui în curriculumul și manualele școlare, să pretîndem măcar recunoașterea unora dintre aspectele lui mai simple și mai frecvente, iar cît privește cultivarea vorbirii să-l avem în vedere pentru a putea evita anumite sfîngăcii sau erori de exprimare.

Nu putem reflecta mai bine nici în ce privește studierea subordonatei atributive și a celei predicative. Și aceste două conținuturi se impun în proiectarea didactică de lungă

durată. Același lucru îl putem menționa și despre atributul circumstanțial, un alt concept al relației atributive, care exprimă unele caracteristici ale numelui regent și care, din păcate, nu se studiază la orele de limba română.

Curriculumul gimnazial a fost elaborat în baza mai multor principii. Unul dintre ele ar fi cel al coerenței „manifestat atât la nivelul relației dintre curriculum și finalitățile sistemului de învățământ, cât și la nivelul diferitelor componente intrinsece ale curriculumului” [Guțu, p. 7], cu toate acestea, urmărind sincronic traseul relației atributive în învățământul gimnazial, descoperim o abatere de la acest principiu, ce nu poate decât să dea naștere unor neclarități și confuzii.

Referințe bibliografice

1. Aristotel, *Metafizica*, București, 1965.
2. Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, vol. II, București, Editura Științifică, 1998.
3. D. Drașoveanu, *Despre elementul predicativ suplimentar* // CL, XII, 1967, nr. 2.
4. C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002.
5. I. Ețcu, *Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în sintaxologie*, Chișinău, 2000.
6. V. Guțu, *Dezvoltarea și implementarea Curriculumului gimnazial: limba și literatura română. Clasele V-IX*. Ghid metodologic, Chișinău, Litera, 2000.
7. Limba și literatura română. Curriculum pentru învățământul gimnazial (clasele a X-a – a XII-a), Chișinău, Editura Univers Pedagogic, 2006.
8. Limba și literatura română. Curriculum pentru învățământul liceal (clasele V-a – a IX-a), Chișinău, Editura Univers Pedagogic, 2006.
9. E. Neagoe, *Observații asupra definiției verbului copulativ* // Cercetări de lingvistică, XIV, 1969, nr. 1.
11. G. Pană Dindelegan, *Specificul gramatical și logico-semantic al clasei adjectivului. Relația lui cu substantivul, verbul și adverbul* // Studii și cercetări lingvistice, 1991, nr. 1-2.
12. E. Ungureanu, *Decongestionarea Curriculumului de Limba și Literatura Română* // Semn, 2008, nr. 1.
13. E. Ungureanu, *Elemente pentru o teorie a atributivității*, Institutul de Lingvistică al A.Ș.N., Chișinău, Editura CEUSM, 2002.

„CODRULE, MĂRIA TA” – MITOLOGIE ÎN LIMITELE TEXTUALITĂȚII

Procofiieva Olga, studentă, Facultatea de Filologie,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Răciula Lilia**, lect., dr.

Abstract: *Linguistics, as a science of the language, includes its poetical function. According to the author's intention, this function is expressed through a variety of lingual forms and categories which deals with the spatiality, the temporality and the personality of a coherent and cohesive text. This article is dedicated to the examination of the text elements in the poem “Codrule, Măria Ta”, by Mihai Eminescu, in order to prove its mythological meaning.*

„Știința limbajului, afirmă R. Jakobson, nu are dreptul să neglijeze funcția poetică, co-prezentă în vorbirea fiecărei ființe omenești încă din prima copilărie și care joacă un rol capital în structurarea discursului. Această funcție comportă o atitudine introvertită față de semnele verbale în unitatea lor dintre semnificant și semnificat și dobândește o

poziție dominantă în limbajul poetic” [Jakobson, p. 485]. În cazul textului, funcția poetică este mediată prin formele și categoriile limbii care, în conformitate cu intenționalitatea autorului, instituie spațialitatea, temporalitatea și personalitatea unui text coerent și coeziv, marcat de tipuri și de grade diferite de informativitate. Analizând configurația textuală a categoriilor lingvare, convertite în categorii textuale, textualitatea poemului „Codrule, Măria Ta” oferă o cale de acces spre mitologia lui.

Pentru a realiza analiza, e cazul să ne concentrăm asupra textului propriu-zis al poemului:

Codrule, Măria Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica
Fără num-o rămurea,
Să-mi atîrn armele-n ea.
Să le-atîrn la capul meu
Unde mi-oi așterne eu
Sub cel teiu bătut de vînt
Cu floarea pîn-la pămînt,
Să mă culc cu fața-n sus
Și să dorm dormire-aș dus;
Dar s-aud și-n visul meu,
Dragă codri, glasul tău,
Din cea rariște de fag,
Doina răsunînd cu drag,
Cum jelind se tragăna
Frunza de mi-o leagăna,
Iară vîntul molcomit
De-a vede c-am adormit,
El pîn teiu va viscoli
Și cu flori m-a coperi.

Din punct de vedere informativ, textul este structurat în două părți, care reprezintă două lumi diferite: lumea codrului (de pînă la somn) și lumea somnului.

Codrul, cu sensul de pădure mare, nepătrunsă, cu arbori seculari, vegetație bogată, este un simbol al spațiului securizant, o adevărată cetate naturală. În credința arhaică a acestora era considerat un *axis mundi*, un punct de întîlnire între *Cer*, *Pămînt* și *Infern*. Imaginea arhetipală a codrului justifică trecerea, în partea a doua a poemului, în lumea somnului, care, la Eminescu, se identifică cu moartea, sau, mai exact, moartea este interpretată ca un somn, unde lipsește „delirul universal și noțiunea spațialității” [Călinescu, p. 268].

Elementele spațializante din prima parte: *codrule, sub poala ta, sub cel teiu, pîn la pămînt* conturează ideea de protecție, de apărare, cea de care are atîta nevoie eul liric. O semnificație deosebită în acest caz o are conjuncția de loc *sub*, care întreține ideea de spațiu închis, în care se află doar eul liric. Această închidere a spațiului îi oferă protecție și siguranță (sugerată de substantivul *poala*, care îl acoperă ca o găoace) și confort și împăcare cu sine (sugerate de substantivul *tei*, arbore care simbolizează prietenia și fidelitatea statornică).

Prin urmare, în prima parte a poemului, identificăm imaginea unui spațiu aparent închis, solicitat de eul liric, care are nevoie de protecție, – un spațiu-adăpost. Pe de altă parte, acest spațiu este unul semideschis. Deschiderea parțială a spațiului se realizează prin imaginea „poala” (codrului), care este, de fapt, „margine a unei păduri situată, de obicei, mai în vale” și deci, deschisă în partea de sus, adică receptivă la influențele cerești. Un alt indiciu al deschiderii spațiului este imaginea teiului. Fiind un arbore, acesta reprezintă comunicarea între cele trei nivele ale cosmosului: cel subteran (prin rădăcinile ce

răscolesc adîncurile în care se împlîntă), terestru (prin trunchi și crengile de jos), celestul-înalț (prin ramurile dinspre vîrf, atrase de lumina cerului).

Dacă în prima parte a poemului elementele spațializante indică niște locuri concrete, specifice unei lumi reale, atunci în partea a doua identificăm elemente ale spațialității care se referă la niște „locuri abstracte”, specifice unei lumi proiectate: *în visul meu, din cea rariște, pin teiu*. Prepoziția *pin(prin)* este foarte sugestivă în acest sens. Fiind o prepoziție de mișcare, ne duce cu gîndul la ideea de permeabilitate, incompatibilă cu limitele unui spațiu, și deci, aspațială. Aceeași idee de mișcare și permeabilitate e de regăsit în substantivul *rariște*. Acesta pare să indice un loc concret într-o pădure unde copacii sînt foarte rari, dar anume această „raritate” oferă oportunitatea de mișcare și încălcare a limitelor de spațiu. Elementul spațializant *în visul meu* plasează eul liric în interiorul unui spațiu (prepoziția *în*), dar acest spațiu exclude existența oricărui granițe. Substantivul *visul* denumește o realie mitologică, reflectînd angoasa fundamentală și universală a morții inițiatice, în cazul căreia este imposibil de vorbit despre un început și un sfîrșit, atît din punct de vedere al timpului, cît și al spațiului. Astfel, ajungem la concluzia că spațiul reflectat în a doua parte a poemului este unul aspațial.

În acest fel, semideschiderea și deschiderea totală a aspațialității presupun traversarea unui spațiu tranzitoriu: în prima parte, trecerea din spațiul real în spațiul securizant al codrului (eul liric se adresează acestuia, cerîndu-i permisiunea); în partea a doua, spațiul visului este unul tranzitoriu de la adormirea propriu-zisă spre o altă lume, o altă viață, de dincolo de moarte.

Lumile textului se desfășoară în instanțe de timp diferite (trecut, prezent, viitor), dezvăluindu-se prospectiv în ambele părți, dar cu diferite grade de prospecție.

Lumea din prima parte, lumea codrului, se circumscrie unui fragment temporal avînd un început clar marcat: imperativul prezent *lasă-mă*, prin caracterul său de rugă-minte, cerință, funcționează ca un indiciu al începutului, începutul a ceea ce se va întîmpla în lumea codrului. Verbul conține implicit ideea de timp și de spațiu – *lasă-mă (aici și acum)* – și, fiind alăturat adresării *Codrului, Măria Ta*, realizează „transpoziția” eului liric dintr-un timp și spațiu real, al contingentului, în timpul și spațiul securizant al codrului. Prin urmare, forma de prezent a verbului indică raportul de coincidență a timpului istoric cu cel al textului, conturîndu-se o perspectivă temporală introspectivă.

Dar, așa cum am menționat, acesta este doar începutul din care fuzionează desfășurarea ulterioară a timpului textual. Cu excepția acestui verb, între timpul istoriei și timpul textului se stabilește un raport de posterioritate, perspectiva temporală prospectivă conturîndu-se prin forme de viitor: *n-oi strica, oi așterne*. Avînd ca primă trăsătură semantică posterioritatea față de momentul vorbirii, viitorul marchează procese care se desfășoară pe toată durata unui interval de timp, avînd precizări doar în ceea ce privește începutul acestora. Formele de viitor funcționează ca indicatori a ceea ce se va întîmpla după “momentul *lasă-mă*”. Perspectiva temporală stabilită nu este alterată de formele de prezent din text: *să atîrn, să mă culc, să dorm*. Exprîmînd o acțiune nerealizată, dar care se poate realiza, conjunctivul instituie un prezent prospectiv. O importanță coloratură stilistică o are forma inversată de condițional-optativ *dormire-aș*. Pe lîngă faptul că indică o dorință a eului liric, plasată alături de expresia **a dormi dus**, această formă verbală vine parcă să închidă un aspect al temporalității și să ne introducă într-un alt timp.

Lumea somnului din partea a doua a poemului se construiește și ea într-o perspectivă temporală prospectivă prin forme de viitor (*va viscolî, m-acoperi*) alternate cu forma de prezent prospectiv (*s-aud*). E de remarcat însă faptul că nu este aceeași posterioritate ca și în prima parte. Formele verbale din partea a doua evocă acțiunile care vor avea

loc nu după același moment inițial „*lasă-mă*”, ci după unul mai apropiat deja – momentul „*să dorm*” de la sfârșitul primei părți. Prin urmare, am putea vorbi în partea a doua a poemului de o posterioritate de gradul al doilea. Formele de prezent *se tragăna* și *mi-o leagăna* reliefează un prezent extins, validitatea enunțului acoperind în aceeași măsură trecutul și prezentul sau chiar și viitorul. Adunând valoarea de extindere a formelor verbale cu sensul lexical al acestor verbe – **a se trăgăna** „a face să se prelungească”, **a legăna** „a se mișca (continuu) într-o parte și în alta” – obținem o formă perfectă de omnitemporalitate.

Perfectul compus *am adormit* sugerează starea de complinire a eului liric, accentuată și de aspectul perfectiv al verbului. Momentul „*am adormit*” reflectă împlinirea procesului, care urmează după momentul „*să dorm*” și evadarea deplină a eului liric din timpul lumii codrului în timpul lumii somnului.

Conjugate cu persoana, formele verbale temporale din cele două părți instituie și moduri diferite de manifestare a acesteia. Prima parte, care descrie aflarea eului liric în lumea codrului, își perimetrizează forme de persoana I singular, iar în partea a doua, unde este descrisă evadarea eului liric în spațiul compensator al somnului, formele de persoana I singular alternează cu cele de persoana a III-a singular.

Fiind expus din perspectiva eului liric, textul este centrat pe persoana I. Formele de persoana a III-a apar cu funcția de a crea un cadru-fundal de manifestare a eului liric – (*s-aud eu*) *cum se tragăna; de-a vede (c-am adormit eu)*. O importantă valoare stilistică în acest sens o are dativul etic din versul „*Frunza de mi-o leagăna*”. „Marcind, într-un registru popular de limbă, participarea intensă a vorbitorului, precum și interesul de captare a interlocutorului” [Pană-Dindelegan, p. 94], forma de dativ etic vine să accentueze prevalența eului liric, care apare într-o stare de comuniune cu natura. Frunza este substituit întregii nature, creatoarea tuturor, spre care eul liric s-a întors în clipa morții. Acesta revine în veșnicie, în circuitul ei, prin integrarea în natură, idee sugerată de versul „*Și cu flori m-a coperi*”, în structura verbală a căruia se unește persoana I (pronumele personal **m-**) cu persoana a III-a (forma verbului **a coperi**), ceea ce accentuează contopirea eului cu natura.

Persoana I apare în poem într-o dublă postură: de actant-agent al acțiunii, în prima parte (*să-mi atîrn, oi așterne*) și actant-pacient al acțiunii, în partea a doua (*m-a coperi*), conținând astfel două puncte de vedere integrate aceleiași persoane.

Deși este un text liric, poemul poate fi analizat în termeni de „personaj din poezie”, textul construindu-se ca un discurs cu locutor și interlocutor. Vocativul-adresare, *Codrul, Măria Ta*, și forma verbală de imperativ *lasă-mă*, sînt indicii ai naratorului (eul liric se adresează Codrului, cerîndu-i permisiunea, rugîndu-l să-l adăpostescă) și ai naratarului (codrul căruia i se adresează eul liric). Prin urmare, descoperim în textul liric un adevărat act de comunicare cu actanții respectivi. Deși este „un construct pur textual” [Prince, p. 121], în poezie, naratarul are un rol important în actul de comunicare. Între el și narator se stabilește nu doar o relație interlocutivă, ci și una afectivă, naratarul fiind antrenat în „discuție” printr-o altă adresare – *Dragă codri*.

Acești doi actanți ai comunicării pot fi plasați la poluri opuse: eul lirico-narator-actant activ al comunicării, pe de o parte, și codrul-naratar-actant pasiv al comunicării, pe de altă parte. Ambii însă sînt supuși aceluiași registru superior – Natura – circuitului căreia i se integrează.

Progresia rematică (informațională) a textului se realizează prin înlănțuirea cataforică a două superfraze, care corespund formal, celor două părți ale poemului, într-un singur bloc sintactico-semantic.

Înlănțuirea presupunînd egalitatea termenilor, superfrazele textului se instituie ca termeni cu importanță egală. Acestea sînt legate prin conjuncția *dar*, care stabilește un raport de coordonare adversativă.

Superfrazele ce constituie blocul sintactico-semantic dezvoltă microteme ale textului care vin într-o aparentă relație de opoziție, deși derivă una din alta. Prima superfrază (versurile 1-11) dezvoltă microtema **codrului** ca spațiu securizant. Acesta este investit cu simbolismul arhitectonic al centrului. Situat în centrul Cosmosului, codrul reprezintă punctul de întâlnire a celor trei sfere cosmice: Cerul, Pământul și Infernul. El nu este doar un punct de pe Pământ, ci și „buricul Pământului”, locul din care a început creația. Paradisul în care Adam a fost creat dintr-o mână de lut se află în centrul Cosmosului. După ce a parcurs etapele vieții pămîntești, Adam a fost îngropat exact în locul în care fusese creat. Astfel, eul liric vine să repete cosmogonia, alegînd să se integreze Naturii din care a fost creat el, omul.

Codrul, ca simbol al Centrului este, deci, zona sacrului, prin excelență, acea a realității absolute. De aceea drumul care duce spre Centru, atît rătăcirile prin codru, cît și dificultățile celui care caută drumul către sine, către centrul ființei sale, este unul anevoios și plin de pericole, pentru că este, de fapt, un rit de trecere de la profan la sacru, de la efemer și iluzoriu la realitate și eternitate, din moarte în viață, de la om spre divinitate. „Accesul la centru echivalează cu o consacrare, cu o inițiere; unei existențe, ieri profane și iluzorii, îi succede acum o nouă existență, reală, durabilă, eficace” [Eliade, p. 275]. Iată de ce, eul liric, ființa umilă, se roagă Măriei Sale, Codrul să fie primit sub ocrotirea lui.

Ideea de Centru în această suprefrază este accentuată și de imaginea teiului „*cu floarea pin la pământ*”, înflorirea simbolizînd înapoierea spre Centru, spre unitate, spre starea primordială. Fiindcă floarea se identifică Elixirului vieții, eul liric „își așterne” sub teiul înflorit. Acesta își dorește să acceadă la o anumită stare spirituală, floarea înfățișîndu-se adesea ca o figură arhetip a sufletului, ca un cadru spiritual.

Calea spre centrul spiritual, spre centrul ființei sale, este parcursă printr-o lume a somnului, idee reflectată în superfrază a doua (versurile 12-21). Somnul trebuie înțeles ca o compensare a existenței și o cale de recuperare a ființei lăuntrice înstrăinate. Prin somn, ființa ajunge în cadrul protector al spațiului oniric. Aflîndu-se în universul compensativ al somnului, eul liric este în stadiul întîi al morții, cînd sufletul, neputîndu-se smulge din contingent, așteaptă înfiorat acel moment fără cuvînt al trecerii către cele veșnice. În această lume paradisiacă se poate ajunge doar printr-o ordine a visului, visul funcționînd ca un „mecanism de transportare” a eului liric într-o altă lume.

Se face remarcat faptul că superfrază a doua este, de fapt, o verbalizare a visului, care descrie imaginile ce-i apar subiectului și stările pe care acesta le resimte. Psihanaliza demonstrează că subiectul are un Eu Corporal Imaginar care acționează într-o lume fantastică asupra căreia își proiectează structurile Eului Arhaic. Revenind la textul propriu-zis, deducem că visul eului liric este unul inițiativ, încărcat de eficiență magică și menit să-l poarte pe acesta într-o altă lume printr-o cunoaștere și o călătorie imaginară. Fiind un revelator al Eului și al Sinelui, visul are rolul de a stabili un echilibru compensator. Procesul de revelație se produce prin intermediul vîntului, care, în tradițiile biblice, este sinonim cu suflul și, în consecință, cu Duhul, cu influxul spiritual de origine cerească. Vîntul este suflul Domnului care a organizat haosul primordial și l-a însuflețit pe primul om. Prin urmare, eul liric apare în visul său în ipostaza Eului Arhaic, care a fost însuflețit de vînt și urmează să fie re-însuflețit de către acesta. Conform credințelor arhaice, apariția vîntului în vise anunță pregătirea unui eveniment important, urmînd să se producă o schimbare, schimbarea fiind revenirea Eului Corporal la Eul Arhaic, acesta reintegrîndu-se naturii, universului din care a fost creat. Gradul suprem de reintegrare este iarăși marcat de imaginea florii. Identificîndu-se cu Centrul Spiritual, florile îl acoperă pe eul liric, acoperirea semnificînd dizolvarea totală a acestuia în nucleul de viață al omului, ființa în stare pură care urmează să devină ceva.

Privite în ansamblu, cele două superfraze se integrează unui bloc sintactico-semantic, configurând tema mioritică a morții inițiatică. Moartea, în acest caz, este singura cale posibilă pentru a aboli durata timpului, altfel spus, existența istorică. Eul liric își ucide existența profană, istorică, uzată deja, pentru reintegrarea unei existențe imaculate, neatinsă de Timp. Deducem deci, că moartea inițiatică a eului semnifică lichidarea trecutului și a existenței profane pentru a începe o altă existență, regenerată. Prin urmare, moartea este un început și nicidecum un sfârșit, fiind considerată ca o supremă inițiere, ca începutul unei noi existențe spirituale. În toate credințele arhaice *generarea, moartea și regenerarea* au fost înțelese ca cele trei momente ale aceluiași mister și orice efort spiritual al omului arhaic a încercat să arate că între aceste momente nu există rupturi: „Nu te poți opri pe unul dintre aceste trei momente, nu te poți instala undeva în moarte, de exemplu, sau în generare. Mișcarea, generarea continuă mereu: se reface fără încetare cosmogonia pentru a fi sigur că un lucru e bine făcut...” [Eliade, p. 307]

Revenind la structurile esențiale ale textului (spațială, temporală, personală, sintactică), conchidem că acestea se subordonează intențiilor artistice ale autorului. Punând în valoare mecanismele interne (analizabile) ale discursului, lectura lingvistică poate furniza lectorului sugestii pentru o interpretare potrivită cu gramaticalitatea asumată textului. „Căci numai pe temeiul conceperii sub specia limbajului, mai exact al „rostirii”, afirmă Al. Boboc, putem să delimităm următoarele niveluri: „ceea ce a fost rostit”; „arta acelei rostiri”; comprehensiunea „rostirii” și ajungerea „dincolo de ceea ce a fost rostit” [Boboc, p. 90]

În concluzie, putem afirma că mitologia și textualitatea sînt doar aparent incompatibile. Ele pot „coexista” într-un text liric, în care textualitatea deschide calea spre mitologie, iar mitologia își găsește locul în textualitate.

Referințe bibliografice

1. Alexandru Boboc, *Hermeneutică și ontologie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1999.
2. George Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, V. II, Chișinău, Editura Hyperion, 1993.
3. Mircea Eliade, *Eseuri: Mitul eternei reînnoiri*, București, Editura Științifică, 1991.
4. Roman Jakobson, *Questions de poetique*, Paris, Editura Seuil, 1973.
5. Gabriela Pană-Dindegan, *Elemente de gramatică*, București, Editura Humanitas Educațional, 2003.
6. Gerald Prince, *Dicționar de Naratologie*, Iași, Editura Institutul European, 2004.

THE PROBLEM OF CONNOTATION IN TRANSLATION

Țurcan Victoria, Facultatea de Filologie
Coordonator științific: **Călăraș Angela**, lector superior
Recenzent: **Puiu Rodica**, lector superior

Abstract: *Language is not „a bag of words”. It is more than just erroneous to assert words as „labels” for certain objects and the process of translation as a „label-exchange”. Translation is a science, an art and a skill.*

(R. Jakobson)

Roman Jakobson's study of equivalence gave new impetus to the theoretical analysis of translation since he introduced the notion of "equivalence in difference". Jakobson goes on saying that from the grammatical point of view languages may differ from one another to a great or less degree. It should be mentioned that a lot of scientists have emphasized the complexity of word meaning. According to linguists opinions the meaning of every word forms part of the semantic system of each particular language and

thus are always determined by the peculiarities of its vocabulary. So, we can say that the lexical meaning of the word may be defined as the realization or naming of a notion, emotion or object by means of a definite language system subject to the influence of grammar and vocabulary peculiarities of that language. The words that express notions may also have some emotional or stylistic colouring or express connotations suggestive of the contexts in which they often appear. Expressing the notion is one of the word's functions but not the only one. We can say that it is one of the problems in translating from English into Romanian.

Translation has been viewed as the rendering of a Source language text into a Target language text so as to ensure that the surface meaning of the two will be approximately similar and that the structure of the Source text will be preserved as closely as possible unless they do not affect the Target text structures. As, a Romanian scholar, V. Dimitriu asserts: "this does not mean that a translation cannot be possible, in other words, the translator may face the problem of not finding a translation equivalent" [4, 2006, p. 50]. Translation can never be impossible since there are several methods that the translator can choose. These methods are: transference, naturalization, using cultural equivalents, using synonyms, descriptive equivalents, using recognized translation, reduction, expansion, deletion, modulation and literal translation.

Dwelling on this subject, a well-known scholar S. Bassnet-Mcguire said that: "translation involves far more than the replacement of lexical and grammatical items between languages and in translation of idioms and metaphors, the process may involve discarding the basic linguistic elements of the Source language text" [2, 1988, p. 25].

It is worth mentioning that the analysis of the translation process implies the determination of the exact nature of equivalence levels which include: the support of communication; the situation; the method of description; the syntactic meaning; the word semantics. Translation gives the linguist an opportunity to understand how texts are constructed and how to go about making meanings. In this respect, we can say that the negotiations of the meaning of the Source text and the Target text are a psycholinguistic and sociolinguistic matter. So, a famous linguist, C. Buga considers that "a good translator should:

- attend only the sense and spirit of the original text;
- convey the style and manner of writing of the original, therefore, it is necessary to preserve even the blemishes and defeats" [3, 2006, p. 32].

Full translation adequacy includes as an obligatory component the Target language to substitute for those observed in the Source text. The problem of translation equivalence is closely connected with the stylistic aspect of translation- one can not reach the required level of equivalence if the stylistic peculiarities of the Source text are neglected. This means that in translation one is to find proper stylistic variations of the original meaning rather than only the meaning itself. The expression of the stylistic peculiarities of the Source text in translation is necessary to fully convey the communication intent of the Source text. Special media securing the desirable communication of the text are called *stylistic devices* or *expressive means*. First of all, a translator is to distinguish between neutral bookish and colloquial words and word-combinations, translating them by relevant units of the Target language, which is usually a routine task. Sometimes it is hard to determine the correct stylistic variety of a translation equivalent. But, as in almost all instances of translation, the final decision is taken on the basis of the context, situation and background information. For many years translation has been considered a secondary activity, a "mechanical" rather than a creative process. But there are cases when it is necessary to translate stylistic devices, in a creative manner. This is done to show the author's real emotions and feelings.

As linguistic literature proves stylistic devices are based on the comparison of primary (dictionary) meaning and that which is dictated by the contextual environment; on the contradiction between the meaning of the given word and the environment; on the association between words in the minds of the language speakers and on the purposeful deviation from the accepted grammatical and phonetic standards.

- According to C. Buga, there are three “laws” of a good translation of the stylistic devices [3, 2006, p. 32]:
- the translation should give a complete transcript of the ideas of the original text;
- the style and manner of writing should be of the same character with that of the original;
- the translation should give all the ease of the original composition. It is natural that in each work the reader evokes some personal association images and thoughts. It is because of the flexibility of the semantic structure that great classical works have been found by different nations and different generations [5, 2007, p. 17]. The following stylistic devices and expressive means are most common and frequently dealt with in artistic texts:

Metaphor (especially clichés) is translated either by keeping to semantic similarity (ray of hope-lumina speranței) or by choosing an appropriate pragmatic equivalent (flood of tears-o mare de lacrimi).

Metonymy may be called “similarity by associations”. As a rule, translators keep to literal translation when translating the cases of metonymy. For example, *crown* is usually translated as *coroană*, *hand-mină* (e.g. *He is the right hand of the president*).

Irony is based on the simultaneous realization of the opposite meaning. Cases of irony do not present a serious problem for translation and the approach similar to semantic or pragmatic equivalence are commonly used. For example, the ironical expression *paper war* may be translated as *lupta hîrtilor* or *lupta de hîrtie*.

Zeugma is a result of the simultaneous realization of the literal and figurative meaning of a word. Here again the translator’s task is to try to render this ironical comment either by finding a similar irregularity in the Target language or, failing to show a zeugma and irony of the Target language meaning (i.e. separate the two actions *El a fotografiat-o și a mai băut o cană de cafea* or try to render them as a zeugma as well *El făcu poza și încă o înghițitură de cafea din ceașcă*).

Allegory is a typical feature of proverbs containing generalizations (expressing some moral truths): *All is not gold that glitters* is translated as *Nu tot ce zboară se mănincă*.

In English personification is often represented grammatically by the choice of masculine or feminine pronouns for the names of animals, inanimate objects or forces of nature. The pronoun *he* is used for *the Sun*, *the Wind* and *she* for *the Moon*, *Nature*, *Silence*, *Beauty* and *Hope*. While translating the cases of personification and traditional use of personal and possessive pronouns, a translator should render the English pronouns in accordance with the norms of the Target language.

Scholars claim that the most basic condition for translating the stylistic devices, for example from English into Romanian, is to keep the meaning [8, 2008, p.22]. We can also use different synonyms, but they have to fit in keeping the meaning of the word.

Speaking about idioms, it is sometimes very difficult to find out the moment or the source when they appeared or were borrowed. Translating the idioms, the translator should be very careful because they consist of a group of words whose meaning is different from the meanings of the individual words.

C. Avadanei mentions that “there are a lot of English and Romanian common idioms that have been generated by the same logical and psychological factors” [1, 2000,

p. 120]. The most similar idioms are those which illustrate the social sphere and they are frequently used. They can be classified by the specific domain: **house** (*a arăta cuiva ușa – to show the door to; a merge ca ceasul – to go like a clock*); **feed** (*a trăi de la mână pînă la gură – to live from hand to mouth*); **agriculture** (*a nu face nici o ceapă degerată – not to be worth of a straw*); **animals and domestical birds** (*a călca / merge pe ouă – to walk upon eggs; oaie neagră – black sheep*); **fishing** (*a bea ca un pește – to drink like a fish*); **wild birds and animals** (*a-i pune sare pe coadă – to put salt on a bird's tail; cuib de viespi - bee's nest*); **trades** (*a căuta acul în carul cu fin – to look for a needle in a haystack*); **commerce** (*a semna în alb - to give a blank cheque*); **transport** (*a pune bețe în roate – to put a spoke in someone's wheel*); **instruction** (*a citi printre rînduri – to read between the lines; a vorbi ca din carte – to speak by the book*); **medicine** (*a înghiți un hap – to swallow the pill; a-și pierde mintea – to loose one's mind*); **weather** (*a ploua cu găleata – to rain cats and dogs*); **cart playing** (*asul din mîneacă – an ace in the hole; a juca ultima carte – to play one's last cart*); **army** (*a bate în retragere – to beat a retreat; alarmă falsă – a false alarm*); **physical and moral traits** (*a arunca praf în ochii cuiva – to throw dust in someone's eyes; a-și mușca buzele – to bite one's lips; a-și băga nasul în – to poke one's nose into*).

It is also important to touch upon the fact that grammatical imagery plays such a considerable role in the formal arrangement of units of speech as to deserve special attention. The system of the English verb offers its own difficulties for a translator. So, the most troublesome problems are concentrated on tenses, aspects, modal auxiliary usage. N. M. Rayevska, a famous Russian linguist, [7, 1976, p. 137] considers that “another major question in translating is to look for the difference of distribution in various contexts, linguistic or situational, where the verb- form occurs”

The reserve force of language lies in the power of connotation of the grammatical forms.

Anyway, there are many cases when equivalence in translation can be best achieved if the translator does not try to mirror the grammatical forms in the Source text. There are no permanent grammatical equivalents and the translator can choose between the parallel forms and various grammatical transformations. He may opt for the latter for there is never an absolute identity between the meaning and usage of the parallel forms in the Source language and Target language.

The verbal tenses preserved from the Source text represent a correct and an adequate transfer. For example: *Dumnezeu are să-ți aducă lumină și are să-ți aducă pace.* - *God will bring it all to light and give you peace.* We can see that the Romanian scholar C. Avadanei adds the fact that “the Romanian writer uses a dialectal form of future constituted with the verb “to be”, but the translator prefers the literal form of Future Simple” [1, 2000, p. 160]. This fact can represent a loss of the stylistic effect: *Like these, got out of hand: fermenting.* - *Ca și astea, i-au scăpat lui din mînă: fermentează.* Another example of this fact could be: *Lovi-o-ar moartea de bisisică! Mormăi Niculae, apropiindu-se de o oaie neagră și cornută...* - *May the devil take that plague of Bisisica! Muttered Niculae...* [1, 2000, p. 162].

Speaking about the negation, it can be preserved as in the following example:

We are not going to hurt you. - *N-o să-ți facem nici un rău.* The content of communication must be translated correctly even in such situations when it consists of interrogations: *Are you a smart Alec or something? He asked Yossarian.* - *Bă, tu te crezi deștept sau ce? Îl întrebă pe Yossarian* [1, 2000, p. 161].

A dissimilarity of the English and Romanian infinitives can be also found in the functions they perform in the sentence. It should be remarked that the Infinitive in English might denote a following action: *Parliament was dissolved, not to meet again for eleven years.* - *Parlamentul a fost dizolvat și nu s-a mai reorganizat timp de unsprezece ani.*

A similar difference can be observed if one compares the finite forms of the verb in English and Romanian. In English the passive forms are more numerous and are more often used. As a result, the meaning of the passive verbs in the Source text is often rendered by an active verb in the translation: *This port can be entered by big ships.* - *În acest port pot intra corabii mari.*

It must be mentioned that the Source language may have a number of grammatical forms and structures which have no analogues in the Target language. The scientist V. N. Komissarov notices that “even if some grammatical categories are present in both languages, subcategories may not be the same” [6,1990, p. 102]. Both the English and Romanian verbs have their aspect forms but there are equivalent relationships between them: *I have lived in London since 1940.* - *Eu trăiesc în Londra din anul 1940.* The meaning of the verb “should”, for example, in the sentence *You should go and see him* may be rendered in various circumstances by one of the Romanian verbs expressing obligation: *Sînteți dator să-l vizitați.; Trebuie să-l vizitați.; Ar trebui să-l vizitați.; Ar fi bine să-l vizitați.*

It has been noticed that the English mood forms give relatively little trouble to the translator since he can, as a rule, make use of the similar moods in Romanian. The translator should be aware that there are no permanent grammatical equivalents and the translator can choose between the parallel forms and various grammatical transformations.

In conclusion we could say that the art of translating fiction is rather difficult, because in order to get the message the translator ought to become a cooperor of a literary work. He should open not only his soul, but also his mind to the flood of images in his own imagination understanding interpretation; the reader is at the same time to pass to judgment upon them, to get through the images to the author’s outlook to the so-called images of the author reflected in his writing.

Studierea procesului traducerii oferă oportunitatea de a conștientiza modul de construcție a textului, înțelesul cuvintelor și ideea cuprinsă în mesaj. Echivalența în traducere include obligatoriu echivalența lexicală, stilistică și gramaticală. Traducerea figurilor de stil, a expresiilor idiomatice și a formelor gramaticale necesită o atenție deosebită pentru că acestea pot conține o informație conotativă largă. Arta de a traduce ficțiune este câteodată destul de dificilă, întrucît traducătorul trebuie să devină cooperor al operei literare.

Bibliography

1. Avadanei Constanța, *Construcții Idiomatice în Limbile Română și Engleză*, Iași, Ed. Univ. „Al. I. Cuza”, 2000, 187 p.
2. Bassnet-Mcguire Susan, *Translation Studies*, London, Routledge, 1988, 168 p.
3. Buga C., *Translation of the Stylistic Devices*// Symposia Studentium, Filologie, Materialele Sesiunii Științifice din 14-15 Aprilie 2006, Chișinău, 2006, p. 32- 34.
4. Dimitriu V., *Translation Procedures from a Native Speaker’s Perspective*// Symposia Studentium, Filologie: Materialele Sesiunii Științifice din 14-15 Aprilie 2006, 2006, p. 49- 53.
5. Goumovskaya Galina, *Translation and Style* // English, 2007, nr. 8, p. 17- 20.
6. Komissarov V. N., Korolova A. L., *A Manual of Translation from English into Russian*, Moscow, 1990, 127 p.
7. Rayevska N. M., *Modern English Grammar*, Kyiv, 1976, 304 p.
8. Ruga E., Vasilachi S., *The Theory of Translation*, Chișinău, Arc, 2003, 22 p.

ОСОБЕННОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МЕТАФОРИЧЕСКИХ ЗНАКОВ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ С. А ЕСЕНИНА

Мелентий Кристина, студентка, Филологический Факультет
Научный руководитель: Мигирина Н. И., конференциар
Рецензент: Сирота Е. В., конференциар

Rezumat: *Lucrarea noastră analizează metafora ca figură de stil. Vom acorda atenție studierii metaforei în lingvistică și în textul artistic: în poeziile și poemele lui S. Esenin. Vom vedea că sensul și definiția metaforei se schimbă. Vom stabili ce funcție are metafora în textul artistic.*

В лингвистической науке проблема метафоры – и как процесса создающего новые значения языковых выражений в ходе их переосмысления и как уже готового метафорического значения – рассматривалась издавна и всегда скорее как лингвистическое средство или художественный приём, реже как средство номинации, ещё реже – как способ создания языковой картины мира. [7; 3]

Отношение к употреблению метафоры в научной терминологии и теоретическом тексте менялось в зависимости от многих факторов – от общего контекста научной культурной жизни общества, от оценки научной методологии, от понимания самой метафоры. [1; 10]

Для большинства людей метафора – поэтическое и выразительное средство, принадлежащее скорее к необычному языку, чем к сфере повседневного обычного общения. Более того, метафора обычно рассматривается исключительно как принадлежность естественного языка – то, что относится к сфере слов, но не к сфере мышления или действия. Именно поэтому большинство людей полагает, что они превосходно могут обойтись в жизни и без метафоры. Однако, в противоположность этой расхожей точке зрения Джордж Лакофф и Марк Джонсон в своей работе «Метафоры, которыми мы живём» утверждают, что метафора пронизывает всю нашу повседневную жизнь и проявляется ни только в языке, но и в мышлении и действии. «Наша обыденная жизненная понятийная система, в рамках которой мы мыслим и действуем метафорична по самой своей сути». [1; 387]

Как в общественных так и в зарубежных исследованиях обращает на себя внимание взгляд на метафору как на нестандартное языковое явление, противостоящее стереотипности и неподчиняющееся логике.

Так в генеративной семантике с точки зрения логико-лингвистического анализа и с позиции теории референции метафору вообще относят к разряду «аномалий» или «ненормативных» явлений. [6; 59]

Рассмотрим определение метафоры в толковых и литературоведческих словарях.

В «Толковом словаре» Владимира Даля читаем следующее определение метафоры: «Метафора – риторический троп перенос прямого значения к косвенному? по сходству понятий». [4; 127]

В «Словаре литературоведческих терминов» метафора – вид тропа, в котором отдельные слова или выражения сближаются по сходству их значений или по контрасту. [9; 134]

Как только метафора была осознана, вычленена из ряда других языковых явлений и описана сразу возник вопрос об её двоякой сущности: быть средством языка и поэтической фигурой. «Подобно тому как одежда, сперва изобретённая для защиты от холода, впоследствии стала применяться и для украшения тела и как знак отличия, так и метафорические выражения, введённые из-за недостатка слов,

стали во множестве применяться ради услаждения», - говорил Цицерон. Из этого высказывания видно, что именно языковая метафора первозданна и первична, но однако в дальнейшем учёные пошли по пути «украшений» и «знаков отличия» - вслед за Аристотелем, разработавшим поэтическую теорию метафоры, - и так вплоть до XX века, когда метафора впервые была выведена из области поэтики и описана уже не как фигура художественной речи, а как феномен языка.

Сейчас никем не оспаривается, существование двух типов метафор – поэтической и языковой; первая является объектом поэтики, одной из её основных эстетических категорий, вторая в лингвистике и понимается как комплексная проблема, имеющая отношение к разным специальностям: лексикологии, семасиологии, теории номинации, психолингвистике, лингвистической стилистике.

Различия между языковой и поэтической метафорой могут быть сведены к следующему. Семантические различия в том, что языковая отражает очевидный признак (кисель – липкая грязь) или выражает «ходячие коннотации» (осёл – упрямый человек).

В художественной метафоре происходит сближение самых отдалённых сущностей, устанавливается нетривиальное подобие, что придаёт такой метафоре алогичный характер и создаёт впечатление семантической аномалии (Глупая воля воображения [В. Маяковский]; Приливы и отливы рук [Мандельштам]);

Различия в номинативном аспекте таковы: языковая метафора воспроизводит, в то время как художественная представляет собой единичный акт наименования. Это в свою очередь обуславливает их функциональные отличия: языковая метафора выполняет коммуникативную функцию, художественная – эстетическую. [6; 58]

Блумфильд: «Язык – море увядших метафор».

«Неологичность» метафоры особенно отчётливо прослеживается при сравнении с метонимией. Метонимия часто рассматривается совместно с метафорой. И этому есть основания, поскольку метафора и метонимия – это различные виды одного переносного типа значения. Однако, различия между ними глубже и важнее, чем их сходство.

Метафора – результат глубокого внутреннего преобразования слова; метонимия образуется на основе мыслительных связей менее сложного типа – ассоциации по смежности. Семантическая мотивированность метафоры, как правило, на одном или нескольких конкретных признаках исходного значения и через них связана со всем содержанием слова; семантическая мотивированность метонимии основана на смежности предметов и явлений, и следовательно, связана с исходным значением не отдельными признаками, а всем объектом значения. [10; 87]

С понятием метафоры связано понятие аллегории. Тут мы имеем дело уже с целым произведением, построенным по принципу метафоры, то есть с перенесением значений одного круга явлений на другой, как например в басне, где животные замещают человека и где условные действия и отношения их соотносятся с определёнными выводами («моралью») уже из области человеческих отношений. [8; 220]

Особым видом метафоры является олицетворение. Олицетворение переносит признаки живого существа на явления природы, предметы и понятия. [2; 161]

Часто в произведениях поэзии мы встречаем такие выражения, как «железный стих», «сны золотые», «шёлковые ресницы». В этих случаях метафоричны только определения. Они одновременно выполняют функции эпитетов и метафор и называются метафорическими эпитетами. [2; 160]

В книге «Теория метафор » под редакцией Н.Д Арутюновой высказана мысль о том, что близость к метафоре образного сравнения не вызывает сомнений.

Исключение из сравнения компаративной связки *как (подобно, точно, словно, будто, как будто)* или предикатов *подобен, сходен, похож* часто считается основным приёмом создания метафоры. Этот ход имеет своим следствием существенное изменение синтаксической структуры. Предложение подобия преобразуется в предложение тождества, точнее, таксономической предикации: *Эта девочка похожа на куклу – Эта девочка как кукла – Эта девочка - настоящая кукла*. Поэтому формальные и семантические различия между образным сравнением и метафорой в большей мере связаны с различием этих двух видов логических отношений.

Переход в разряд предложений таксономической предикации предопределяет смысловую специфику метафоры: если сравнение указывает на подобие одного объекта другому, а метафора выражает устойчивое подобие, раскрывающее сущность предмета. Поэтому метафорические высказывания не допускают обстоятельство времени и места. Не говорят *Вы сейчас медведь или На той неделе он был в лесу заяц*. Напротив, ограничение временным отрезком или определённым эпизодом очень характерно для сравнения: *В ту минуту он был похож на разъярённого тигра*. Подобие может быть иллюзорным. Метафора – это то, что есть.

Особенно категорически не допускает метафора указания на то свойство, которое дало повод для уподобления: *Своей косолапостью Собакевич был как медведь*. Метафора сама занимает то синтаксическое место, которое предназначено для экспликации основания сравнения, а именно позицию предиката: *Собакевич неуклюж, тяжеловесен и косолап как медведь - Собакевич настоящий медведь*. [1; 27-28]

Если отношения между сравнением, метафорой, занимающими в предложении предикативную позицию, могут быть охарактеризованы как прагматические, то метафора и метонимия позиционно распределены и находятся между собой в синтагматических отношениях. Метонимия тяготеет к позиции субъекта. Она не может быть употреблена в функции предиката. Метафора, напротив, в своей первичной функции прочно связана с позицией предиката.

Метонимия обращает внимание на индивидуализирующую черту, метафора же даёт сущностную характеристику объекта. Например: *Читали про конференцию по разоружению? – обращался один пикейный жилет к другому пикейному жилету. – Выступление графа Бернстрофа? – Бернстроф – это голова... - отвечал спрошенный жилет...*

В приведённом фрагменте метонимии (*пикейные жилеты, жилет*) употреблены в идентифицирующей позиции субъекта, а метафора (*голова*) стоит в предикате. [1; 31]

Для того чтобы лучше понять сущность метафоры обратимся к творчеству С.А. Есенина.

В палитре изобразительных средств Есенина особое место занимает метафора – важнейший способ создания переносных значений слов и словосочетаний.

Есенин часто прибегает к метафоре как средству изобразительности, подвергая метафорическому уподоблению названия живых существ и природные явления. Посредством метафоры он создаёт замечательные словесные образы – портреты, образы-картины, передаёт Больше всего у Есенина глагольных метафор, которые использованы для яркого и точного изображения явления природы:

Поёт зима аукает,

Мохнатый лес баюкает

Стзвоном сосняка;

Тихо дремлет река;

Грезит над озером рыжий овёс; [3;54]

Описывая природу, Есенин наделяет её антропоморфными чувствами. Все глаголы метафоричны («завывает», «дремлет», «улыбнулась», «шепчет», «пляшет»);

Они обозначают действия присущие человеку, но не дереву, дороге, реке, месяцу и т.д.[3; 56]

В метафоре сопоставляется не только человеческое и природно-комическое, но и космическое и земное:

Ягнёночек кудрявый-месяц

Гуляет в голубой траве.

Тихо в чаще можжевеля по обрыву

Осень рыжая кобыла – чешет гриву. [3; 57]

Часто метафора представляет собой нерасчленённое сравнение, в котором легко усматриваются оба члена:

Со снопом волос своих овсяных

Отоснилась ты мне навсегда...[9;186]

Наша новизна состоит в том, что мы будем рассматривать метафору в ранних и поздних произведениях С. А Есенина: стихотворения и поэмы «Анна Снегина» и «Чёрный человек».

Больше всего в его ранних стихах деревенских праздников и гуляний, картин сельского приволья. Своё понимание трагических коллизий жизни, свой гуманистический идеал Есенин раскрывал не путём прямого показа социальных контрастов, а иными способами: использованием метафор, сравнений, эпитетов. [5; 4]

Так можно заметить, что в ранних произведениях Есенина в основном используется метафора-олицетворение: В окна *бьют* без промаха

Вороны крылом,

Как метель *черёмуха*

Машет рукавом.

Колокол дремавший

Разбудил поля,

Улыбнулась солнцу

Сонная *земля*.

Бесконечная *дорога*

Убегает лентой в даль.

Замечаем, что перенесение наименования происходит с человека на животное, с человека на предмет, с человека на природу, с животного на природу и т.д. Причём, используются зрительные, обонятельные, аудитивные метафоры, а так же метафоры восприятия.

В поздних произведениях в основе метафоризации лежит общее эмоциональное отношение. Мир стал восприниматься как железный, дружеский. В поэме «Анна Снегина» встречаем следующие метафоры:

И девушка в белой накидке

Сказала мне ласково: «Нет!»

Далёкие, милые были.

Тот *образ* во мне *не угас*.

На корточках *ползали слухи*

Судили, решали, шепча.

Луна хохотала, как клоун.

В поэме «Чёрный человек» метафоры усиливают мрачные и скорбные мысли о распаде нравственных устоев жизни. «Чёрный человек» - трагизм человека, лишённого связи с миром, отданного во власть сил зла и не находящего в окружающем опоры для борьбы с этим злом:

Это ничего,
Что много мук
Приносят изломанные
И лживые **жесты**.

Где-то **плачет**
Ночная зловещая **птица**.

В произведениях 1924-1925 годов гуманистический пафос человеколюбия и милосердия раскрылись со всей полнотой и приобрели новую, ещё более глубокую основу. Если в стихах первых лет это было связано с сочувствием, сопереживанием человеку, с мечтой о «счастье ближнего», то в поздних произведениях – совсем иное. Окружающее предстаёт юным, растущим, обретающим новую жизнь, ликующим и счастливым. [5; 12]

Каждое новое поколение открывает для себя в Есенине нечто близкое и дорогое, потому что его поэзия рождена любовью к человеку, сочувствием и высокими гуманистическими идеалами.

Библиография

1. Аругтюнова Н. Д., *Теория метафоры*, Москва, 1989.
2. Абрамович Г. Л., *Введение в литературоведение*, Москва, 1975.
3. Галкина-Федорук Е. М., *О стиле поэзии С.А Есенина*, Москва, 1989.
4. Даль В., *Толковый словарь русского языка*, Москва, 1881.
5. Козловский А., *С. Есенин. Стихи. Поэмы*, Москва, 1984.
6. Склярская Г. Н., *Языковая метафора в словаре. Опыт системного описания*, Вопросы языкознания, №2, 1987.
7. Телия В. Н., *Метафора в языке и тексте*, Москва, 1988.
8. Тимофеев А., *Основы литературы*, Москва, 1966.
9. Тимофеев Л. И., *Словарь литературоведческих терминов*, Москва, 1975.
10. Черникова Н. В., *Филологические науки*, 2001, №1.

ФИЛОСОФЕМА КАК ФЕНОМЕН ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО И ФИЛОСОФСКОГО НАЧАЛА В ТВОРЧЕСТВЕ А. ПЛАТОНОВА (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА «СЧАСТЛИВАЯ МОСКВА»)

Романтовский А., студент, Филологический Факультет, БГУ им. А. Руссо
Научный руководитель: **Бортэ Л. В.**, доктор хаб., БГУ им. А. Руссо
Рецензент: **Сирота Е. В.**, доктор конференциар, БГУ им. А. Руссо

Abstract: *The paper touches upon the relations between artistic and philosophical methods characteristic of Platonov's style. We reveal the specific function of the "phylosofema" in Platonov's novel "Happy Moscow".*

Андрей Платонович Платонов принадлежит к тем русским писателям, которым суждено было занять своё истинное место в истории литературы лишь в конце 80-х годов XX века, когда читатели получили доступ ко всем его произведениям и творчество этого художника, наконец, вошло в историю русской и мировой литературы как неотъемлемая часть культуры новейшего времени. Всё жанровое многооб-

разие произведений Платонова, подлинные сокровища художественной мысли, стали сегодня предметом пристального внимания филологов, культурологов, философов. Но и при современных разнонаправленности и глубине исследований, посвящённых ему, вселенная этого художника только открывается перед нами.

Платонов родился в 1899 году близ Воронежа в многодетной семье. Его юность пришлась на революционное время. Платонов с энтузиазмом осваивает технические дисциплины, он мелиоратор и электротехник, с его участием роятся каналы и возводятся электростанции. Молодой энтузиаст считает, что в эпоху фундаментального переустройства жизни писательский труд не должен быть первой и главной профессией. Коммунизм для него был понятием не столько социально - политическим, сколько философским и религиозно-практическим, как десять заповедей. Он вступает в коммунистическую партию, но состоит в ней всего год: с 1920-го по 1921-й, и вскоре лишается кандидатского статуса как «шаткий и неустойчивый элемент». Что-то тревожило начинающего писателя в грандиозном размахе социалистической перделки человека и общества. Сильнейший творческий импульс Платонова пришелся на рубеж 20-х – 30-х годов, время активизации сталинского единовластия. За расходящуюся с официальными установками зоркость художник стал личным врагом вождя. Вот пример рассекреченного документа советских спецслужб:

«СВОДКА
СЕКРЕТНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ОТДЕЛ ОГПУ
11 июля 1931 г.

<...>
Потом (П. Васильев (24). — В. Г., В. Н.) сообщил, что СТАЛИН прислал письмо в "Красную Новь" (25) из трех слов: "Дурак, идиот, мерзавец" — это относилось к ПЛАТОНОВУ. ВАСИЛЬЕВ сказал, что ПЛАТОНОВ может быть кем угодно, только не дураком. Такие дураки не бывают. <...> Потом он опять вернулся к ПЛАТОНОВУ, сказал, что ПЛАТОНОВ это предсказатель, что он гениален <...>

<Верно:> Уполномоченный СПО ОГПУ <подпись>
(Ф. К 1 ос. Он. 11. Д. 52. Л. 5-6. Копия. Машинопись)» [1].

В период с 1926 по 1936 год Платоновым были созданы крупнейшие произведения: «Чевенгур», «Котлован», «Ювенильное море», «Счастливая Москва», в которых он представил своё понимание кардинальных перемен, происходящих на родине.

В докладе мы не будем касаться многочисленных версий о тяготении творческого метода писателя к модернистскому, реалистическому или даже особому соцреалистическому типу. Нас интересует присущая авторскому стилю установка на взаимопроникновение художественного и философского начал. Актуализация подобного взаимодействия характерна для исканий философии и литературы первой половины 20 века: «Древнее взаимодействие художественного и философского слова в XX в. приобрело знаковый характер устойчивого встречного движения и становится все более значительной проблемой для исследователей словесности. Имея общий корень в духовно-языковом рече- и мыслетворчестве, литература и философия с некоторых пор разошлись в своих специфических, закреплённых традицией языковых формах. Если о философской мысли можно сказать, что она обитает в небе универсалий и решает проблему выражения в сфере логики, в логических формах, то мысль художественная ангажирована конкретным человеческим существованием и находит свое выражение в сфере поэтики, в которой ак-

туальны не столько логические, сколько аналогические формы мышления, сохраняющие его многозначность и человеческий объем» [2].

«Приходит время, - писал Жиль Делез, - когда писать философские книги так, как это делалось издавна, будет невозможно... Поиск новых средств философского выражения был начат Ницше и должен быть сегодня продолжен...» [2].

Выделить подобного основоположника среди писателей вряд ли возможно. Литература всегда чувствовала своё родство с философией, но одно дело – изображать, интерпретировать философские идеи, и совсем другое – при создании художественного произведения синхронизировать процесс выражения и проблематизацию явлений – размышление о том, что изображаешь. Аналитизм и «трудность» выражения в стиле Платонова отметили С. Семенова и С. Бочаров:

«Проблема Платонова состоит в том, чтобы своим выражением, в своем слове передать процесс выражения, совершающийся «без сложности слов» и мучающийся по слову. Выражение – внутренняя проблема одновременно платоновской жизни и платоновской прозы» [3]. «Стиль речи Платонова – глубоко аналитический. У него мысль о мире формирует сам окружающий мир. Мысль идет наикратчайшим путем, не обращая при этом внимания на необходимые логико-грамматические швы» [4].

Это особенности того взаимодействия, о котором продолжает цитировавшийся выше автор: «Литература в свою очередь вступила в эпоху критики своего языка (на Западе эта тенденция воплотилась в литературно-критической теории - М. Фуко, Ж. Деррида, Ж-Ф. Лиотар, Т. Адорно и др.), неаутентичности его готовых форм внутреннему опыту художника, который сознавал, что наиболее адекватное и интимное схватывание-установление реальности происходит не столько в сочинении нарративных историй, сколько в тех «сорванных потоком жизни нечаянных восклицаниях души, что сошли с нее без переработки, без цели, без преднамеренья» [9]. Застывшие и отвердевшие («засмысленные» по выражению М. Пришвина) семиотические реалии-конвенции «объективного мира» подвергаются «перепадке» в тигле авторского сознания и предстают как бы в своей первозданности. Критическое отношение к пластическому жизнеподобию, к традиционной, формировавшейся не без влияния научной модели сущего как представления (Vorstellung, вспоминая термин Хайдеггера) языковой картине мира, которая уже «не помнит» своего первого дня творения, побуждала сгущать выражение мысли («Сущностью, сухой струей, прямым путем надо писать» [Платонов А.П. Деревянное растение. Из записных книжек. М., 1990. С. 11.]), что засвидетельствовали такие жанровые формы, как интеллектуальный и новый романы, романы «потока сознания» и «культуры», роман-миф и роман-притча» [2].

К последним названным жанрам, в особенности к роману-мифу, относят исследователи (Х. Костов) роман Платонова «Счастливая Москва», фабулу которого упрощенно можно представить как историю девушки, названной в честь советской столицы. Приводимый ниже фрагмент носит характер автономной притчи в контексте романа и позволяет в рамках относительно замкнутого по смыслу отрезка выделить философы - характерные единицы платоновского стиля:

«Один раз Москва захотелось винограда, но весной он не вырастает. Самбикин обходил колхозные окрестности, однако всюду виноград уже давно был превращен в вино. Москва сильно опечалилась - после потери ноги и болезни у нее появилась разная блажь, в виде нетерпенья по поводу какого-нибудь пустяка. Она, например, каждый день мыла себе голову, потому что все время чувствовала в волосах грязь и даже плакала от огорчения, что грязь никак не проходит. Когда Москва, как обычно,

мыла однажды вечером голову над чашкой в саду, к изгороди подошел пожилой горец и стал молча смотреть.

- Дедушка, принеси мне винограду! - попросила его Москва. - Или у вас нет его?

- Нету, - ответил горный человек. - Откуда он теперь!

- Ну тогда не гляди на меня, - сказала Честнова. - Неужели у вас ни одной ягодки нету, ты же видишь - я хромая...

Горец *ушел без ответа*, а наутро Москва увидела его снова. Он дождался, когда Москва вышла на крыльцо дома, и подарил ей новую корзину, где под свежими листьями лежал бережно отобранный виноград, весом более пуда. После корзины горец подал Москве маленькую вещь - цветную тряпочку; Москва развернула ее и увидела там человеческий ноготь с большого пальца. Она не понимала.

- Возьми, русская дочка, - объяснил ей старый крестьянин. - *Мне шестьдесят лет, поэтому я дарю тебе свой ноготь. Если б мне стало сорок, я бы принес тебе свой палец, а если б тридцать, я тоже отнял бы себе ту ногу, которой и у тебя нету.*

Москва нахмурилась, чтоб спокойно сдержать свою радость, а потом повернулась, чтобы убежать, и упала, *ударившись в камень порога неживым деревом ноги.*

Горец не хотел знать про человека все, а только лучшее, поэтому он сейчас же ушел в свое жилище и больше не был никогда.

Прошло время отдыха и лечения, Москва оправилась окончательно и освоила деревянную ногу, как живую. По-прежнему каждый день ее провожал Самбикин на берег моря и оставлял одну.

Движение воды в пространстве напоминало Москве Честновой *про большую часть ее жизни, о том, что мир действительно бесконечен и концы его не сойдутся нигде, - человек безвозвратен.*

Ко дню обратного отъезда любовь Самбикина к Москве *уже превратилась для него в такую умственную загадку*, что Самбикин *всецело принял за ее решение и забыл в своем сердце страдальческое чувство*. [5].

Изначально философема – это «философское утверждение» или даже «философское учение» [6]. Одно из современных определений – «идеологема, несущая философскую нагрузку, философский смысл, часто поучительный» [7]. Применение этого понятия в исследовании стиля А. Платонова основано на приведенных дефинициях, но обладает своей спецификой. То, что формально считается у Платонова «корявостью», нарушением норм литературного языка, является, как правило, философемами – сгустками новой истины о мире,ступающими из феномена настоящего момента (в развитии сюжета) со всеми его составляющими – от физических ощущений познающего субъекта до присутствия глубоких тайн окружающей Вселенной. В текстовой ткани, воплощающей эти философемы, слово, лексема формально остается автономной единицей, – Платонов не экспериментирует с морфемным уровнем, - но содержательно, на уровне каждой семы, части значения, с присущими ей синтаксическими валентностями, идет сложный смысловой отбор, стремящийся адекватно передать именно целостность философемы, пренебрегая необходимостью sobлюсти строгие пропорции формально – содержательной структуры языковой единицы.

Исследователь М. Михеев, задавшись строго лингвистической целью дифференциации значений внутри «корявых» словосочетаний Платонова, в нашем рассмотрении – философем, пришел к скрупулезному семному и контекстуальному анализу методом «предположения», фактически, своей читательской интуиции, подкрепленной данными словарей, что, на наш взгляд, никогда не увенчается иным

синтезом, кроме самого платоновского текста, лишний раз доказывающего свою герметичность для обобщений в той области, где автор добивался обращения к феномену индивидуального читательского освоения.

Библиография

1. „Страна философов” Андрея Платонова: проблемы творчества, М., 2000. Вып. 4 (Юбилейный). Электронная версия: www.hrono.ru/proza/platonov_a/nkvd.html.
2. Бальбуров Э. А., *Взаимодействие художественного и философского слова в аспекте дискурса* // Критика и семиотика, Вып. 10, Новосибирск, 2006, С. 46-51. Электронная версия: <http://moy-bereg.ru/obschee-literaturovedenie>
3. Бочаров С. Г., *Вещество существования* // О художественных мирах, М., 1985.
4. Семенова С., *Преодоление трагедии: «Вечные вопросы» в литературе*, М., 1989.
5. Платонов А. П., *Счастливая Москва* // Новый мир, №9, 1991, с. 44.
6. *Философский энциклопедический словарь*, ред-сост. Губский Е. Ф. и др., М. 2000.
7. Ильинский С., *Нейролингвистическое программирование*, электронная версия на: <http://vocabulary.ru/dictionary/14>.

FACULTATEA DE LIMBI ȘI LITERATURI STRĂINE

ASPECTS OF IMPERIALISM IN THE NOVEL „HEART OF DARKNESS” BY JOSEPH CONRAD

Antonciuc Lia, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine,
Universitatea de Stat „A.Russo” din Bălți
Conducător științific: **Muntean Ana**, lector sup., USB
Recenzenț: **Aladin Lara**, lector sup., USB

Abstract: *Articolul în cauză examinează rolul romanului „Heart of Darkness” scris de J. Conrad în inițierea unui discurs anti-imperialist. Prin prisma personajelor de bază sînt analizate atitudinea și sentimentele autorului vizavi de fenomenul imperialismului britanic.*

It was the evident duty of civilized nations to confer the benefits of civilization (Christianity, education, law and order, trade) on those benighted heathen with their barbaric ways”
- Lord Salisbury (*Heart of Darkness*)

Imperialism has been the most powerful force in the world history over the last four or five centuries dividing indigenous peoples and removing entire civilizations. Throughout history, the subject of imperialism, if not entirely ignored, has been sanitized, so that empires become „commonwealths”, and colonies become „territories” and „dominions”. Imperialism has been regarded as a „mission of civilization,” in its effects upon „lower” or alien peoples. [7] The present article aims to discuss the place and role of J. Conrad’s novel “Heart of Darkness” as the one which announces the anti imperialist literary movement of the beginning of the 20th century.

The tremendous wave of imperial activity during the nineteenth century, though physically taking place in areas distant from British shores, had a broad and pervasive impact on British culture. In the view of many critics, irrespective of the direct involvement of individual literary works with the colonial enterprise, the overall contours of Victorian literature are consistently shaped by the influence of colonial ideology, which informed the collective unconscious of the British public during the entire period. The most obvious influence of colonialism on Victorian literature is evident in the colonial novels of writers like H. Rider Haggard, Rudyard Kipling, and Joseph Conrad. The novels written by these authors, which include works like Haggard’s *She* (1889) and Kipling’s *Kim* (1901), are usually set in the distant lands that Britain colonized and attempt to expose the insular domestic public to the exotic strangeness of their country’s colonial possessions. The reality of colonialism enters these texts as the necessary background that makes possible their narratives of adventure and romance. The linking of colonialism with the genre of the romantic adventure story is also evident in the abundant children’s fiction of the time, which includes works by Robert Louis Stevenson and R. M. Ballantyne. While using Britain’s colonial enterprise as the setting of their narratives, such novels also participate in the construction and propagation of colonial ideology by providing an implicit justification for British imperialism.

The *Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles* defines the word ‘Imperialism’ from the point of view of its etymology. Its first meaning refers to „the rule of an emperor, in a country”, and secondly, dating back to 1881 it meant „the principle or spirit of empire, advocacy of imperial interests”. The same dictionary brings forward L.D. Rosebery’s defining imperialism as „The greater pride in Empire which is called a larger patriotism”. [9]

Oxford Advanced Learner's Dictionary (2007) gives two definitions of Imperialism:

1. „The process whereby the dominant politico-economic interests of one nation expropriate for their own enrichment the land, labor, raw materials and markets of another people”;
2. „A system in which one country controls other countries, often after defeating them in a war”. [8]

Webster Dictionary defines the term ‘Imperialism’ as „The fact of a powerful country increasing its influence over other countries through business and culture”. [11]

A detailed description of what Imperialism is we may find in the World Book Encyclopedia (1995): „Imperialism is the policy of action by which one country controls other countries or territories. Most such control is achieved by military means to gain economic and political advantages. Such a policy is also called expansionism. An expansionist state that obtains overseas territories follows a policy usually called ‘colonialism’. An imperialist government may wish to gain new markets for its exports, plus sources of inexpensive labor and raw materials. A far- flung empire may satisfy a nation’s desire for military advantage or recognition as a world power. The rise and decline of vast empires such as: Persia, Rome, Great Britain. Imperialism has been the driving force behind most wars, territorial expansion and cultural exchange”. [10]

Thus, imperialism comes to associate with such key words as ‘dominion’, ‘expropriation’, ‘enrichment’, ‘exploitation’, ‘war’. These can not confer to ‘imperialism’ but an entirely negative connotation, related to gaining both economical and political advantages.

Many theories attempt to explain the motives for British Imperialism. One of the best – known theories focuses to seek foreign territories. According to T.Eagleton „Industrialized nations can produce more manufactured goods than their people need or can afford to buy. Colonies may serve as markets for these unsold products. They also may provide cheap land, valuable natural resources, and investment opportunities for surplus capital.” [4] However this theory does not fully explain the British Imperialism, because many colonies were not economically profitable.

The subject of imperialism has been of great interest to many authors who stood on opposite sides of imperialistic oppression. Chinua Achebe, one of the most important living African writers, expressed himself on the nature, importance and consequences of British Imperialism. Many of his novels deal with the social and political problems facing his country, including the difficulty of the post-colonial legacy.

Joseph Conrad was one who addressed the theme of Imperialism and his interest in the subject may have had various reasons. One of the reasons might be his origin. J. Conrad was a Polish- born English novelist. He was born in 1857 in a part of Poland that had been taken over by Imperial Russia, and was christened Jozef Teodor Konrad Nalecz Korzeniowski. His parents, members of the landed aristocracy, were Polish patriots who deeply resented the way Russian, Prussian, and Austrian powers had dismantled and claimed parts of the Polish homeland. When Conrad was only four, Russian authorities arrested his father and sent him to rural Russia. Conrad and his mother accompanied his father into exile, but his mother died only three years later. Conrad’s father was able to return to Poland, but he died when Conrad was eleven. [2]

Harold Bloom highly valued Joseph Conrad’s merits as English prose writer. He said: „To make up a new language at the age of twenty, as Joseph Conrad did, is to accept a challenge. To make a career as a professional, indeed a creative writer in the new language is an act of hardihood, and Conrad did that, too. More, he became one of the masters of English prose style, in a highly adjectival vein disastrous to imitate, but eminently

right for Conrad himself in his heavily atmospheric tales.” [2] The literary critic also appreciated J. Conrad as a great symbolist. Cheng Yan- Jung added” Joseph Conrad’s „Heart of Darkness” merits a place in any collection of literary works related to the sea and maritime law. Conrad was a sea man who sailed under several European flags before beginning his literary career and critics of his own era after treated him as a novelist of the sea.

„Heart of Darkness” is evaluated by Yan-Jung as Conrad’s best known work. He considers that it does cost law as one of the central features of nineteenth century European Imperialism. Most importantly, „Heart of Darkness” exposes Imperialism exploitation of foreign lands and people, leaving the imperialism agents themselves empty and deranged.

In order to fully understand the relation between racism and imperialism in „Heart of Darkness” the reader should consider Marlow’s relation to these focuses. Conrad and Marlow seem to be pulled in two directions. On the one hand, each thoroughly loathes the exploitative nature of Imperialism as he saw it first hand in Congo. On the other hand, each seems to feel racism disgust with the Africa”. [3]

The novel begins in London on board the British ship „Nellie”. The anonymous narrator listens to Marlow’s tale of his journey up to the Congo River together with the Director of Companies, the Accountant and the Lawyer. From a very young age Marlow was always fascinated with maps and in particular Africa with its large areas of unexplored territory.

He had a talk with his Accountant and he first learns about their best agent, Kurtz, who is in charge of the Company’s Inner Station. After all, Marlow has to travel overland for some two hundred to reach the Company’s Central Station where he will join his steamboat. On arrival he finds that it has been wrecked and has sunk. He will have to wait some time at the Central Station until the boat is repaired. Unlike the other whites Marlow enjoys hard work and he is determined to have his boat up and running as soon as possible. He was also encouraged to come in the Africa by his aunt to help the natives to bring the salvation. He is not concerned with personal gain out of his visit to this Dark Continent. There he was together with Kurtz. Marlow finds an English book and keeps this as a tenuous link with salvation. The Russian Trader has become a great admire of Kurtz, who is broadened the Trader’s mind. Kurtz reads his mail, which was brought up on the steamboat, and there is a letter concerning Marlow. He feels he can trust him and he gives Marlow some personal papers.

Despite the protests from the natives the boat leaves and there Kurtz dies with the words „The Horror!” on his lips, symbolizing his realization that he degenerated from an upstanding European to a private despot. Marlow does not have the Heart to tell Kurtz’s fiancé the truth about degeneration and tells that her husband’s last words were her name.

In „Heart of Darkness” it is clearly evident that the Congo becomes victim to British imperialism through being conquered economically, geographically, and spiritually. In Conrad’s novel the British sincerely believe that they are offering a better way to the Congolese. The Congo is also conquered economically in terms of its resources. Marlow on his way to his post mentions: „It had known the ships and the men... The dreams of men, the seed of commonwealths, the germs of empires.” [4, 67] Marlow refers to the Congo and the many conquerors who have travelled through it in search of gold or fame. The author in this sentence tried to emphasize the word Empires, because the main problem which seems to bother him is the negative side of imperialism, which is why he comes to the point that men can become independent only in dreams. It is worth mentioning that the key word in this sentence is „Commonwealths”, as it became synonymous to the word Imperialism.

Marlow examines the oppression of the Congo spiritually: „The conquest of the earth, which mostly means the taking it away from those who have a different complexion

or slightly flatter noses than ourselves, is not a pretty thing when you look into it too much.” [4, 69]. He also talks about his aunt’s beliefs and says, „She talked about 'weaning those ignorant millions from their horrid ways,'” [4] These examples all show that the Congolese are conquered spiritually because they are taken advantage of due to their physical appearance and are forced to transform from their innately „savage” ways to „civilized” ways. This is spiritually degrading because the transformation forces them to believe that their ways of living are wrong.[6] The geographic conquering of the Congo is probably the most obvious form of oppression imposed on the country. When Marlow reminisces about the continent’s history he is aware of its lengthy and complicated past: „I was thinking of very old times, when the Romans first came here, nineteen hundred years ago...” [4, 71] This clearly portrays the simple fact that white imperialists have been coming to the Congo to conquer for centuries and display ownership over it. Therefore, in “Heart of Darkness” it is apparent that the British have been imposing on the Congo for many ages attempting these civilizations however, not always for its benefit.

Another sentence which reveals the author’s attitude towards Imperialism is: „The danger is in Europe”. [4] Here Joseph Conrad used the word „Europe” in order to point out that Imperialism affected all Europe, and then the entire world and that was the dangerous thing which scared the people, and made them feel frightened.

Joseph Conrad was writing at the beginning of what was called „the new imperialist crisis”, a period of emerging doubt about the imperialist adventure. Furthermore, Conrad’s indictment of imperialism is not simple and limited but rather complex and far-reaching. In real life, Conrad had especially harsh words for the Belgian despoliation of the Congo during the reign of Leopold II. In the novel, Conrad takes steps to generalize imperialism.[3] Even though the company for which Marlow works is clearly Belgian, it is named the Continental Trading Company and, suggesting imperialism in general, Conrad frequently refers to it simply as „the Company”. Kurtz may have had a German name, but Conrad reports that Kurtz’s father was half-French and his mother half-English.

In conclusion, we may say that J. Conrad expressed his views on British Imperialism quite eloquently using the characters of *Heart of Darkness*. The novel marked the first pangs of doubt about British Imperialism. By the Edwardian era, the anti-Imperialist movement was in full swing, and the Imperialist Adventure genre of literature was in swift decline.

Bibliography

1. Achebe, Chinua, *An Image of Africa: Racism in Conrad’s Heart of Darkness* in *Heart of Darkness: An Authoritative Text, Backgrounds and Sources, Criticism*, ed. Robert Kimbrough, New York, W. W. Norton & Company, 1988.
2. Bloom, Harold, (ed.) *Marlow*, New York, Chelsea House Publishers, 1992.
3. Cheng, Yuan-Jung, *Heralds of the Postmodern: Madness and Fiction in Conrad, Woolf, and Lessing*, New York, Peter Lang Publishing, 1999.
4. Conrad, Joseph, *Heart of Darkness*, Penguin Books, 1995.
5. Eagleton, Terry, *Criticism and Ideology: A Study in Marxist Literary Theory*, London, reprint edition, 2006.
6. Parke, D. R., *Journal of Maritime Law & Commerce*, Vol. 31, No. 4 (October 2000).
7. Parenti, Michael, *Against Empire*, chapter 1 in *Imperialism 101*
<http://www.michaelparenti.org/Imperialism101.html>

Dictionaries

8. *The Oxford Advanced Learner’s Dictionary*, 7th edition, Oxford University Press, 2007.

9. *The Shorter Oxford Dictionary on Historical Principles*, vol. 1, Oxford University Press, 1995.
10. *The World Book Encyclopedia*, vol. 2, Cambridge, 2000.
11. *Webster Dictionary*, 4th edition, New York, 2000.

DESTINUL FATAL AL FEMEII ÎN LITERATURILE ENGLEZĂ, FRANCEZĂ ȘI ROMÂNĂ

Braescu Elena, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
Conducător științific: **Panagăța Tamara**, lector superior

Abstract: *The topic of woman is widely spread in literature. Regarded from different perspectives, like a creature, theme, symbol, the woman is still an unexplored miracle, generating controversies. Although she is sung by poets, adored by sculptors, worshiped and appreciated, people always associate a certain degree of inferiority to a woman, when compared to man. This stereotype determined a limitation of her rights, set by the force of men. The subject of this injustice-the creature who possesses the gentleness of an angel-the woman, doesn't dear to evaluate her own potential, preferring to play the dramatic role of a sacrifice. Thus being a captive of this irreversible situation, she realizes the fatality of her own destiny.*

The topic of woman's tragic fate was analyzed by the representatives of various cultures, being reflected in the character of Ophelia, as well as in Shakespeare's tragedy Hamlet, Gustave Flaubert's Madam Bovary. A similar idea is presented in the Romanian novel Ion by Liviu Rebreanu. None of the three women achieved happiness, being the victims of the circumstances, like Ophelia and Ann, or being a prisoner of her own fantasies like Madam Bovary.

Femeia este un subiect practic inepuizabil din punct de vedere literar, deoarece literatura este o reproducere a vieții, iar esența vieții o constituie femeia. Astfel, privită din multitudinea de perspective posibile, ca ființă, temă, simbol, femeia rămâne totuși o enigmă indescifrabilă, un mister generator de controverse.

Cântată de poeți, admirată de sculptori, idolatrizată, venerată și apreciată, femeii i-a fost totuși dintotdeauna atribuit un grad de inferioritate în raport cu bărbatul. Acest stereotip sudat de-a lungul timpului evaluează în primul rând capacitățile femeii, însoțite de o delicatețe și emotivitate excesivă, precum și modalitățile ei de a se manifesta, care o plasează inevitabil pe un loc inferior. În această ordine de idei, se poate afirma că libertatea femeii a avut limite bine stabilite, impuse brutal de forța masculină, care nu oferă alternative. Subiectul acestei nedreptăți – ființa de o sensibilitate și o gingășie de proporții angelice – femeia, nu îndrăznește să-și valorizeze propria feminitate, preferând să joace rolul dramatic de sacrificiu. Captivă a acestei situații ireversibile, ea conștientizează fatalitatea propriei vieți, inaptitudinea de a reforma un viitor previzibil. Antoine de Saint Exupery s-a pronunțat asupra acestui aspect într-un mod obiectiv, considerând că „*Femeia este iubită așa cum e iubită muzica, e iubit luxul. Este spirituală sau este sentimentală și este dorită. Dar ceea ce ea crede, ceea ce simte, ceea ce poartă în gând...nu interesează pe nimeni*”. Prin urmare, pe baza principiilor enumerate anterior, s-a creat o tendință generală de a asocia termenului „femeie” o nuanță de fatalitate, care sugerează ideea unui destin implacabil.

Tematica „destinul fatal al femeii” a fost analizată în cadrul artei cuvântului de către reprezentanții diverselor culturi, regăsindu-se în persoana Ofeliei, în tragedia lui Shakespeare intitulată „Hamlet”. O idee similară este reflectată într-un mod expresiv în litera-

tura franceză de doamna Bovary, reliefată de Flaubert. Nu în ultimul rînd, literatura română ne-o propune pentru această ipostază pe Ana, personaj aparținînd romanului „Ion” de Liviu Rebreanu. Destinul acestor femei se caracterizează prin elemente profund tragice, prin eşecuri sentimentale deprimante și o singură apăsătoare. Nici una dintre cele trei eroine n-a dobîndit fericirea pe plan sentimental, fiind victimele circumstanțelor, ca Ofelia și Ana, sau captivă propriilor fantezii iluzorii, ca doamna Bovary. Cele trei opere prezintă analogii frapante, în pofida apartenenței lor la perioade istorice diferite și culturi distincte.

Prima operă din punct de vedere cronologic, „Hamlet”, îl include în prim-plan pe prințul Danemaricii, orbit de setea de a răzbuna moartea tatălui său. Odată cu descoperirea adevărului crud, Hamlet pierde încrederea în mama sa, complice în organizarea crimei abominabile. În consecință, Ofelia îi insuflă, prin însăși natura ei feminină, ideea unui potențial pericol, întruchiparea unei alte trădătoare. Ea devine un simplu instrument, indispensabil în aplicarea unui plan de răzbunare, forțată să creadă în accesele de nebunie prefăcută jucate de Hamlet. Fiind considerată inferioară din perspectiva apartenenței sociale, influențată de tatăl și fratele său, dar nu în ultimul rînd și de însăși Hamlet, Ofelia percepe o dilemă reală, redată prin situația de a alege între dragoste și familie, între chemare și datorie. Destinul tragic capătă amploare odată cu moartea lui Polonius, provocată involuntar de către iubitul Ofeliei. Astfel, contrapunerea violentă a celor două lumi atît de diferite condiționează manifestări de nebunie în comportamentul eroinei, a căror fatalitate rezidă în moartea ei ulterioară. Merită a fi menționat în acest caz faptul că Hamlet își exprimă sentimentele abia după moartea Ofeliei, ca o manifestare a regretelor tardive, estimîndu-și sentimentele la un grad aproape exagerat:

*„I loved Ophelia: forty thousand brothers
Could not, with all their quantity of love,
Make up my sum. What wilt thou do for her?”*

„Doamna Bovary” este un roman de o factură realistă, o frescă a societății burgheze din secolul XIX. Personajul central, Emma Rouault, își creează o imagine idolatrizată a viitorului său, urmînd a fi concretizată ulterior prin alte detalii și specificări, toate avînd o conotație materială, fiind asociate cu luxul și evenimentele mondene. Dar căsătoria ei cu Charles devine o antiteză a acestei lumi imaginare, și fatalitatea destinului o aduce la disperare. Emma găsește consolare în brațele unui moșier care o părăsește ulterior. O altă escapadă n-a făcut decît să intensifice dramatismul situației deja existente, care oferea primele indicii spre un deznodămînt tragic. Astfel, asistînd impasibil la propria decădere, femeia devine conștientă de propria neputință, începe să privească realitatea prin prisma obiectivității.

Greșeala fatală a protagonistei lui Gustave Flaubert constă în formularea unor obiective mercantile din categoria irealului. Pe parcursul întregului roman se poate remarca evoluția blamabilă a acestor impulsuri materialiste. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie descrierea impactului unui eveniment social important asupra personalității personajului central:

„Son voyage à la Vaubyessard avait fait un trou dans sa vie, à la manière de ces grandes crevasses qu'un orage, en une seule nuit, creuse quelquefois dans les montagnes. Elle se résigna pourtant; elle serra pieusement dans la commode sa belle toilette et jusqu'à ses souliers de satin, dont la semelle s'était jaunie à la cire glissante du parquet. Son coeur était comme eux: au frottement de la richesse, il s'était placé dessus quelque chose qui ne s'effacerait pas”.

Fericirea doamnei Bovary tinde să se realizeze în afara familiei. Anume această atitudine visătoare, lipsită de sens, îi conturează un portret fatal atît la propriu, cît și la fi-

gurat. Femeia a ajuns să datoreze sume enorme de bani, dar, respinsă și abandonată, depășind limitele admisibile ale disperării, ea optează pentru sinucidere. Pe plan intern, universul iluziilor ei s-a destrămat, iar realitatea îi pare atât de crudă, încât moartea se prezintă ca unicul mijloc de evadare, ca o asigurare a reputației sociale. Finalul indică o conotație formată pe antiteză, redată printr-o „salvare prin condamnare”, protejarea unei demnități demult pierdute prin intermediul unui pas fatal. În pofida caracterului dramatic de final, eroina privea moartea ca pe o ispășire:

„- Ah! c'est bien peu de chose, la mort! pensait-elle; je vais m'endormir, et tout sera fini!”

Liviu Rebreanu, reprezentant al realismului românesc, prezintă în romanul „Ion” o panoramă a spațiului rural, însoțit de o dublă tematică: viața satului, redată prin însăși denumirea primei părți: „Glasul pământului” și respectiv iubirea, care domină partea a doua: „Glasul iubirii”. Femeia blestemată să se conformeze unui destin fatal este Ana. Asemeni Ofeliei, Ana este folosită ca instrument în atingerea unui scop perfid. În contextul dat, Ion este imaginea unui țăran tipic, care formează o obsesie din dorința de a poseda pământ. Pentru el, Ana e unicul mijloc de a-și forma un statut social. Realizându-și obiectivul primordial, Ion aduce fatalitatea în viața ei, condamnând-o la o existență lipsită de sens, maltratându-și soția:

„Atunci, cu o poftă neînfrînată, ridică mîna și o lovi greu peste obrazul drept, și apoi cu dosul palmei, repede, peste obrazul stîng”.

Ca și în cazul doamnei Bovary, copilul nu-i aduce împlinire. Mai mult chiar, eroina își vede fiul ca pe un inamic, ca un moștenitor al artei de a manipula, de a profita de ea. Ana sfîrșește asemeni Ofeliei și doamnei Bovary: prin sinucidere. Unul din aspectele vieții sociale tratate detaliat în romanul lui Liviu Rebreanu este atitudinea comunității față de personajul feminin. Ana este privită cu invidie ca fiind moștenitoare a unor bunuri materiale, dar respinsă instantaneu pentru încălcarea unor legi morale nescrise. La un moment dat, un personaj episodic îi acordă un sfat banal, prin intermediul căruia extinde noțiunea de fatalitate la destinul femeii în general:

„-Taci și rabdă, că femeia trebuie să sufere dac-așa a lăsat-o Dumnezeu...Taci”.

Există probabilitatea ca anume acest îndemn la tăcere și supunere necondiționată să-i fi insuflat protagonistei o disperare superlativă, împingînd-o în brațele fatale ale morții.

Termenul „destin fatal”, în cazul celor trei eroine, prezintă unele elemente de tangență. În primul rînd, nici una dintre ele nu împărtășește o dragoste reciprocă cu perspective de viitor. Ele nu găsesc armonie și echilibru decît în lumea lor interioară, ceea ce le determină să se izoleze în propriile gînduri, respingînd ideea unei vieți sociale. Bariera dintre femeia torturată de un destin fatal și lumea reală este construită fie de mediul social, ca în cazul Anei, fie de propriile dubii, ca pentru Ofelia, sau de visele himerice pentru doamna Bovary. Dar, indiferent de atitudinea lor asupra vieții, rezultatul este același: fatal. Sinuciderea celor trei femei nu este altceva decît stabilirea unor extreme, prima și ultima încercare de a domina propriul destin. Nici una dintre ele nu tinde spre o metamorfozare a concepțiilor personale, spre o revalorificare a obiectivelor, spre redefinirea propriului „eu”. Acest caracter pasiv are un efect de catalizator în cursa fatală a celor trei personaje feminine, condamnată la o existență dezolantă.

Pompiliu Constantinescu afirma că „fatalitatea, cînd o vedem oriunde, e sigur o formă a neputinței noastre”. Dacă raportăm această ipoteză la firea sensibilă și lipsită de apărare a personajelor feminine, se poate ajunge la concluzia că femeia jertfă a destinului fatal este o victimă a circumstanțelor, un caz izolat, o voce neauzită care aspiră inutil la evadarea din realitatea dură.

Bibliografie

1. Flaubert, Gustave, *Madame Bovary*, Ed. en Langues Etrangères, 1952, 379 p.

2. Rebreanu, Liviu, *Ion*, București, 1966, 440 p.
3. Shakespeare, William, *Hamlet Prince of Denmark*, Ed. Pandora-H., Tîrgoviște, 2003, 364 p.
4. Michele Gueret-Laferte, Dorian Astor, *Manuel de littérature française*, Breal/Gallimard, 2004, 647 p.
5. Xavier Darcos, Brigitte Agard, Marie-France Boireau, *Le XIXe siècle en littérature*, Hachette, Paris, 1988, 544 p.

L'ACTE DE SIGNIFIER DANS LE DISCOURS

Buznea Maria, masterandă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Coordonator științific: **Dragan Elena**, dr., conf. univ.

Recenzenț: **Cabac Ludmila**, dr., conf. univ.

Abstract: *Propositions with the same truth conditions are not the contents of the same attitudes of human agents, there are intentional actions which are different. In order to see these facts, we make the difference between significant acts and illocutionary acts. A significant act in discourse is a conceptual, special act of thought, which has a presentative aspect and a representative aspect. The difference consists also in the fact that significant acts are private and have a successful result. We analyse also the linguistic meaning and the agent's meaning, the first is an extension of the agent's intentionality, which is conventional.*

Dans les sciences du langage, de la pensée et de l'action, on reconnaît à présent le rôle essentiel en toute communication des actes de discours, comme les actes d'énonciation, de référence et de prédication, les actes illocutoires et perlocutoires, ainsi que des attitudes des interlocuteurs comme leurs croyances, désirs et intentions. On a aussi compris l'importance cruciale des jeux de langage que les interlocuteurs entendent poursuivre ensemble, des formes de vie qu'ils partagent et de leur arrière-plan conversationnel. Selon la théorie des actes de discours, les unités premières de signification et de communication dans l'usage et la compréhension du langage ne sont pas des propositions isolées pourvues de conditions de vérité mais plutôt des actes *illocutoires* pourvus de conditions de félicité [1, 1962, p. 65]. Les actes illocutoires élémentaires ont une force et un contenu propositionnel. Ce sont les énoncés et non pas les mots, qui sont les unités principales de signification d'un langage. La signification des mots réside simplement dans la contribution qu'ils font à la signification des énoncés à l'intérieur desquels ils ont une occurrence. Ainsi les énoncés sont les instruments syntaxiques minimaux pour accomplir des actes de discours dans les contextes d'emploi des langues naturelles. Leur fonction c'est servir avant tout à converser. Il est indéniable que pour bien analyser la signification et la communication linguistique, il faut analyser comment le langage représente le monde. Dans l'optique de Grice, Searle et bien d'autres, c'est l'intentionnalité de l'esprit qui est à la base de toute représentation des choses et des faits du monde. Elle est donc à la base de la signification et de la communication humaines. Depuis l'analyse de Grice¹⁵⁸, la signification a franchi les frontières de la philosophie du langage et est rentrée dans le terrain de la philosophie de l'esprit et de la philosophie de l'action. Grice analyse la signification en termes mentaux. Elle est liée aux intentions, aux croyances et aux actions des interlocuteurs. Les mots sont porteurs de signification en vertu de conventions adoptées par la communauté des agents qui les utilisent. Mais la signification et la communication de toute énonciation dépendent des

¹⁵⁸ Dans son article «Meaning» paru dans *The Philosophical Review*, 66, 1957, p. 677-688, il vise réduire la signification des énoncés du langage aux intentions de signification des locuteurs.

intentions du locuteur. Grice défend l'idée que la signification et la communication d'une énonciation sont ontologiquement dépendantes de l'intentionnalité du locuteur. Sa notion de *signification du locuteur* est fondée sur des *attitudes propositionnelles* qu'il appelle *intentions de produire certains effets chez l'auditeur*. Celui qui fait une assertion entend, selon Grice, convaincre (acte perlocutoire) l'interlocuteur de la vérité du contenu propositionnel qu'il veut communiquer. Elle est une propriété intentionnelle.

Chez Austin¹⁵⁹, tout agent qui utilise le langage (parlé ou écrit) avec le but de signifier quelque chose, a en plus de l'intention de produire des sons ou des signes graphiques, l'intention d'accomplir des actes de discours. Selon Austin, il a l'intention d'accomplir, en particulier: des *actes locutoires*, *illocutoires* et *perlocutoires*. Par exemple, en prononçant les mots qui forment la phrase «Le thé est bouillant» un agent a l'intention d'accomplir: 1) un *acte locutoire* (se référer à du thé et lui attribuer la propriété d'être bouillant); 2) un *acte illocutoire* (affirmer que le thé est bouillant); et 3) un *acte perlocutoire* (prévenir l'interlocuteur de faire attention). Austin est le premier à contribuer à la clarification des traits illocutoires de la signification. Il a eu le génie de distinguer les énoncés *performatifs* des énoncés *constatifs*: grâce aux performatifs le locuteur a le pouvoir non de décrire mais de transformer le monde. Lors de l'usage performatif, le locuteur *fait des choses avec des mots*. Il accomplit l'acte qu'il dit accomplir par le seul fait de le dire. Par la suite, Austin a généralisé sa théorie. Même en utilisant des énoncés constatifs, le locuteur accomplit des actes illocutoires (dans ce cas des assertions). Austin donne ainsi à la signification une dimension pragmatique. Elle est associée surtout aux types d'actions que nous pouvons faire en parlant. Grice, Austin et à leur suite d'autres philosophes contemporains comme Searle et Vanderveken, ont contribué à l'analyse systématique des aspects *mentaux* et *illocutoires* de la signification. Selon ces auteurs, les unités de base de la signification sont des actes illocutoires plutôt que des propositions. Dans leur optique, la signification et l'usage du langage sont indissociables. L'une des conséquences de cette approche est la suivante: pour qu'on puisse parler une langue on doit la comprendre on doit d'abord et avant tout être capable d'accomplir et de comprendre des actes illocutoires. Toute analyse adéquate de la signification et de la communication doit reconnaître que l'esprit, le langage et l'action sont étroitement liés. D'une part, l'esprit a besoin du langage pour décrire et agir dans le monde. D'autre part, le langage a besoin de l'intentionnalité pour qu'il y ait signification et communication. En particulier, pour signifier les agents doivent *avoir* certains types d'*états mentaux* (surtout des croyances, des intentions et des désirs) et également *faire* certains *actes* (surtout des actes de discours comme les actes d'énonciations, de référence, de prédication et des actes illocutoires). C'est pourquoi nous pensons que signifier est plus qu'avoir des intentions. C'est plutôt agir intentionnellement. Car quiconque signifie quelque chose tente d'accomplir un acte de pensée conceptuelle.

Traditionnellement, la signification linguistique est considérée comme une relation entre le langage et le monde. Les mots sont des outils syntaxiques servant à représenter les choses. Cependant, les mots n'ont pas *en soi* de la signification. De même, les choses dont nous parlons n'ont pas *en soi* de la signification. Quelle est donc la nature de la signification? Le courant logique explique comment le langage est lié au monde et analyse la signification grâce à la théorie de la référence et de la vérité. Dans la théorie traditionnelle de la vérité par correspondance, un énoncé exprime une proposition vraie quand il représente un fait existant dans le monde. Selon le courant logique, l'objectif principal de la sémantique est d'analyser les conditions de vérité des propositions.

¹⁵⁹ Dans *How to Do Things with Words*, 1962, *Op. cit*

Nombreux sont ceux¹⁶⁰ qui défendent l'idée selon laquelle la signification des énoncés est déterminée par les conditions de vérité des propositions qu'ils expriment. Dans cette conception, nous comprenons la signification d'un énoncé quand nous comprenons ses conditions de vérité. C'est à dire, la compréhension de la signification d'un énoncé dépend de la compréhension des conditions de vérité des propositions qu'il sert à exprimer. Cependant, dans l'optique de Grice, Austin, Searle et Vanderveken, les locuteurs qui représentent quelque chose lient les contenus propositionnels au monde avec l'intention d'accomplir des actes illocutoires lesquels ont des conditions de félicité plutôt que des conditions de vérité. Dans cette conception, la signification est donc liée à la compréhension des conditions de succès qui doivent être remplies lors de l'accomplissement des actes de pensées conceptuelles et à la compréhension des conditions de satisfaction de pareils actes. Il faut donc analyser en plus des aspects vériconditionnels, d'autres aspects *mentaux* et *illocutoires* afin de mieux caractériser la signification. Grice et Austin ont été les premiers à contribuer à l'analyse des aspects mentaux et illocutoires de la signification. Searle continue en perfectionnant leur analyse. Au départ, son approche était dans la même veine que celle de ses deux maîtres. Il soutient que la signification est logiquement liée à l'usage du langage: plus particulièrement à l'accomplissement des actes illocutoires. Il s'éloigne d'eux au fur et à mesure qu'il développe sa philosophie de l'esprit. Par exemple, Searle critique Grice quand il distingue l'intention de signifier de l'intention de communiquer:

«Nous avons besoin d'avoir une claire distinction entre représentation et communication. Caractéristiquement un homme qui fait une assertion entend à la fois représenter certains faits ou états de choses et entend communiquer cette représentation à ses auditeurs. Mais son intention de représenter n'est pas la même que son intention de communiquer. Communiquer c'est une affaire de produire certains effets sur nos auditeurs, mais on peut avoir l'intention de représenter quelque chose sans se soucier de produire des effets sur nos auditeurs.»[4, 1969, p. 165.]

Dans sa perspective, nous pouvons exprimer des pensées sans pour autant vouloir les communiquer. Par exemple: on peut faire une assertion sans avoir l'intention de produire conviction ou croyance chez l'auditeur ou même sans vouloir qu'il croit que le locuteur croit ce qu'il dit ou même qu'il arrive à lui comprendre tout court »[Searle, 1983, p. 165]. Par conséquent, nous pouvons en notre for intérieur représenter comment les choses sont sans vouloir le dire à quiconque. Pour cette raison, la relation entre les deux types d'intentions n'est pas symétrique. Car on peut avoir l'intention de représenter sans avoir l'intention de communiquer, par contre on ne peut avoir l'intention de communiquer sans avoir l'intention de représenter. Donc, il y a une relation de dépendance de la communication vis-à-vis de la signification et pas l'inverse.

En bref, Searle analyse l'intention de communication de l'agent comme étant simplement celle que l'interlocuteur comprenne son intention de signification. Parfois l'acte illocutoire visé (par exemple, une promesse ou un ordre) est essentiellement dirigé vers quelqu'un. Dans ce cas, l'agent ne peut signifier sans avoir l'intention de communiquer. Néanmoins, les deux intentions peuvent être distinguées logiquement: elles ont différentes conditions de satisfaction. Suppose que notre promesse d'aider quelqu'un n'a pas été comprise par lui, à cause d'un bruit qui l'a empêché d'entendre nos mots. Nous avons quand même tenté de faire cette promesse. Nous avons donc réussi à signifier même si nous n'avons pas réussi à communiquer.

¹⁶⁰ Par exemple D. Vanderveken dans son article (chapitre 15): *Attempt, Success and Action Generation: a Logical Study of Intentional Action* dans le livre, *Logic Thought and action*, Springer, 2005, pp. 315-342.

Par la suite, Searle adopte un point de vue évolutionniste pour la signification. Il soutient que la signification est un type d'intentionnalité d'un niveau très sophistiqué dont seuls les êtres humains sont pourvus. Dans son optique, le langage et la signification sont des facultés propres à l'être humain. En particulier, la signification est possible seulement via la compréhension des conditions de félicité des actes illocutoires que les agents tentent d'accomplir. C'est pourquoi il défend l'idée que la signification est une affaire d'imposition de conditions de satisfaction à des conditions de satisfaction:

“L'élément clé dans l'analyse des intentions de signification est simplement ceci: Pour la plupart des actes de discours, les intentions de signification sont au moins en partie des intentions de représenter, et l'intention de représenter est un des événements physiques qui font partie des conditions de satisfaction (dans le sens des choses nécessaires) de l'intention lesquels devraient eux-mêmes avoir des conditions de satisfaction (dans le sens d'exigence).» [4, 1969, p. 168]

Dans son approche, l'agent impose aux conditions de satisfaction de sa première tentative (réussir à bien faire une énonciation) les conditions de satisfaction de sa seconde tentative (réussir à accomplir un acte illocutoire). Il profère des mots avec l'intention d'accomplir un certain type d'acte (illocutoire) et cet acte tenté est ce qu'il signifie dans le contexte. Nous trouvons chez Searle une théorie plus unifiée: la théorie des actes de discours est fondée dans la théorie de l'intentionnalité et la théorie de la signification est fondée dans les deux précédentes.

Dans notre approche, les tentatives d'accomplir des actes de discours comme les actes d'énonciation, les actes de référence et de prédication et les actes illocutoires sont des actions intentionnelles que les agents accomplissent plutôt que des intentions qu'ils ont. C'est pourquoi nous parlons autant de conditions de succès que de conditions de satisfaction. Selon nous, signifier c'est d'abord tenter d'utiliser certains mots (mentalement, oralement ou graphiquement) afin de faire un acte d'énonciation. Pour que cette première tentative soit réussie, il faut bien proférer ou écrire les mots choisis. Si par exemple, l'agent se trompe de mots (il fait un lapsus) sa première intention n'est pas satisfaite: il ne réussit pas à faire l'acte d'énonciation visé. L'énoncé voulu n'est pas proféré ni écrit. En faisant l'acte d'énonciation, l'agent donne en plus une signification aux mots qu'il utilise dans le contexte. Il les profère ou les écrit en tentant d'accomplir un certain acte de pensée conceptuel que peut être mental ou illocutoire. Donc, il ajoute aux conditions de succès de la première tentative (dont le seul but est de proférer ou d'écrire des mots), les conditions de succès de la seconde tentative celle d'accomplir un acte illocutoire. Bref, l'agent utilise des mots afin d'accomplir un acte de pensée conceptuelle.

Selon la théorie des actes de discours, les actes illocutoires sont des actions intrinsèquement intentionnelles. Nous ne pouvons les accomplir sans les tenter. Toute tentative d'accomplir une action est elle-même une action intentionnelle, elle a donc des conditions de succès. Voici les conditions de succès de l'acte de signifier. Tout agent qui tente d'accomplir un acte illocutoire élémentaire avec une certaine force F et un certain contenu propositionnel P, doit faire plusieurs actions:

1. Avant tout il doit tenter d'émettre des signes (acoustiques ou graphiques) exprimant cet acte illocutoire. Pour cela il doit faire certains mouvements corporels. Dans le cas verbal, par exemple, il doit activer les cordes vocales, le larynx, les muscles de la bouche (la langue, les lèvres, les maxillaires), et dans le cas écrit, il doit bouger la main. Pareilles tentatives de bouger le corps sont des présentations plutôt que des représentations de l'acte tenté. Elles sont par nature des actions non conceptuelles.

2. En utilisant ces signes, il doit exprimer le contenu propositionnel P, de l'acte illocutoire tenté. Pour cela, il doit faire ce que Searle appelle un acte propositionnel. C'est-à-dire

qu'il doit faire des actes de référence (se référer à des objets) et des actes de prédication (prédiquer des propriétés et/ou des relations des objets de référence). Et surtout il doit comprendre dans quelles conditions la proposition est vraie.

3. Simultanément, il doit aussi tenter d'accomplir l'acte illocutoire F(P) visé. Pour cela il doit tenter d'atteindre le but illocutoire de la force F sur le contenu propositionnel P avec le mode d'atteinte de la force. (Par exemple, celui qui demande doit donner une option de refus à l'interlocuteur).

4. Le contenu propositionnel exprimé doit satisfaire les conditions sur le contenu propositionnel de la force. (Par exemple, le contenu d'une demande doit représenter une action future de l'interlocuteur).

5. Il doit aussi présupposer que les conditions préparatoires sont remplies. (Celui qui demande doit présupposer que l'interlocuteur est capable de faire l'action demandée).

6. Enfin, il doit tenter d'exprimer les états mentaux qui correspondent aux conditions de sincérité. (Celui qui demande doit manifester le désir que l'interlocuteur fasse l'action demandée).

En vertu de son caractère intentionnel, l'acte de signifier est dirigé vers la réalité. Il a des conditions de satisfaction. Nous avons déjà distingué les types d'actions que l'acte de signifier comprend: des tentatives de bouger le corps et d'accomplir des actes de discours (des actes d'énonciations et des actes illocutoires). Pour tenter d'accomplir pareilles actions l'agent doit en avoir l'intention. L'intention est satisfaite quand la tentative est réussie. Donc les conditions de satisfaction de l'acte de signifier sont liées aux conditions de succès des tentatives d'accomplir l'acte d'énonciation et l'acte illocutoire visé. Cet acte de signification a une direction d'ajustement entre l'esprit et le monde. Puisqu'il constitue des tentatives, nous pensons qu'il a le même type de direction d'ajustement des tentatives c'est-à-dire la direction d'ajustement qui va des choses à l'esprit. Dans ce cas, pour que l'acte de signification soit satisfait il faut que les choses signifient ce que l'esprit pense pour se conformer à la pensée. La satisfaction des pensées conceptuelle avec ce type de direction d'ajustement exige plus que la correspondance, il faut en plus que la pensée elle-même soit la cause de sa propre satisfaction. Pour cette raison, elles ont des conditions de satisfaction sui référentielles. Donc, les tentatives causent l'action tentée. Les tentatives de signifier causent donc l'acte de signification tenté. En vertu de leur nature, les mots tout seuls ne peuvent faire de la signification. Seulement les agents en les utilisant comme moyens d'expression et de communication de leurs pensées leurs donnent intentionnellement de la signification. La signification linguistique est ainsi une extension de l'intentionnalité de l'agent. Lorsque nous utilisons les mots pour signifier ce que nous voulons, ils deviennent des entités ayant des propriétés sémantiques et donc des propriétés intentionnelles. Remarquons cependant que cette intentionnalité est seulement conventionnelle.

Sources bibliographiques

1. Austin, J. L., *How to do things with words*, Oxford University Press, 1975.
2. Grice, P. H., *The Philosophical Review*, article «Meaning», Oxford University Press, 1957.
3. Kerbrat-Orecchioni, C., *Les actes de langage dans le discours. Théorie et fonctionnement*, Paris, Nathan, 2001.
4. Searle, J. R., *Intentionality*, Cambridge, Cambridge University Press, 1969.
5. Vanderveken, D., *Logic Thought and action*, Londres, 2005.

DEFINING DISCOURSE

Condrat Viorica, masterandă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Rezumat: *În ultimii ani studiul discursului a devenit o preocupare importantă a cercetătorilor din diferite domenii, care încearcă să-l definească. Dificultatea de a găsi o definiție care ar satisface pe toată lumea se datorează faptului că discursul cuprinde atât vorbirea orală, cât și pe cea scrisă. Mai mult, el nu se rezumă doar la actul verbal în sine, el cuprinde și contextul în care a fost produs. În așa fel, el înglobează absolut totul: gesturile, mimica, locul, timpul, etc. În plus, discursul poate fi o simplă enunțare, dar și un roman complex; o știre, dar și o conversație, chiar și tăcerea poate fi discursivă. Articolul de față are drept scop de a găsi o definiție optimă a discursului în urma comparării mai multor opinii asupra conceptului discurs.*

In recent years the study of discourse has gained popularity in linguistic circles, whereas the term itself has become a “fashionable” [6, p.1] one. The linguists’ interest is due to the new perspective discourse offers in the comprehension of the human interaction, including its end results. When we say “human interaction” we do not only refer to the oral communication but also to the written communication, as our belief is that a text created by an author with an intention to arouse a specific response from the reader is also a means of communication. However, a text (be it written or oral) will be fully decoded on condition the context is taken into consideration. Indeed, the context provides the necessary information which leads to the enactment of the schemata in the interlocutor’s mind while understanding and then responding to a specific discourse.

The contextualized language seizes to be abstract as it carries the concrete meaning intentionally encoded by the addresser and inferred by the addressee. Thus, discourse appears to be language within context, or as Guy Cook puts it “language in use” [3, p.6] whose primary aim consists in the realization of the speaker’s / writer’s communicative intention who seeks to influence the hearer’s / reader’s mentality and behaviour.

It turns problematic to give an optimal definition to discourse as this term is now used in different ways by different schools. M. Jorgensen and L. Phillips claim that “the concept has become vague, either meaning almost nothing, or being used with more precise, but rather different, meanings in different contexts” [6, p.1].

This vagueness is due to the polysemantic nature of the word. Thus, the *Webster’s* dictionary entries give the following definitions to discourse: “**1.** communication of thought by words; talk; conversation. **2.** a formal discussion of a subject in speech or writing, as a treatise or sermon. **3.** any unit of connected speech or writing longer than a sentence” [14, p. 193]. The *Oxford Advanced Learner’s Dictionary* defines discourse as: “**1.** a long and serious treatment or discussion of a subject in speech or writing; **2.** the use of language in speech and writing in order to produce meaning; language that is studied, usually in order to see how the different parts of a text are connected” [13, p.331]. The *Cambridge International Dictionary of English* terms discourse as: “**1.** communication in speech or writing. **2.** a discourse is also a speech, piece of writing, or discussion about a particular, usually serious, subject” [12, p.391]. There are three entries for discourse in the *Longman Dictionary of Contemporary English*: “**1** [countable] a serious speech or piece of writing on a particular subject; **2** [uncountable] serious conversation or discussion between people; **3** [uncountable] the language used in particular types of speech or writing” [15, p.1].

These definitions, however, do not cover all the spectrum of the linguistic meaning of the word discourse. Yet, we should retain from here that discourse is any unit of **connected** speech or writing [underlined V. C.] and that it is applied to both the written and oral lan-

guage. Another common word for all these definitions is communication. Thus, discourse should be analyzed as a connected unit of language from the communicative perspective.

Another obstacle in defining discourse is to be found in the fuzzy boundary between the terms “discourse” and “text”. David Crystal, for example, asserts that “both “Discourse” and “Text” can be used in a much broader sense to include *all* language units with a definable communicative function, whether spoken or written” [5, p.116].

There is a tendency to consider discourse as a process (relating to the oral communication) and text as a product (relating to the written language). K. Hausenblas states that discourse is closely connected to the communicative act which is a set of linguistic acts, regulated and used in the individual act of communication. Although it is a proof that discourse is a process, the linguist also speaks about it as a result of a communicative act which is graphically fixed [see 8, p.47].

Guy Cook views discourse as both a product and a process [3, p.44]. He refers to text as “the linguistic forms in a stretch of language, and those interpretations of them which do not vary with the context” [4, p.24]. Thus, text is invariable as opposed to the variable discourse which is “taking on meaning in context for its users, and perceived by them as purposeful, meaningful and connected” [4, p.25]. The author emphasizes that “a discourse is a coherent stretch of language” [ibid.]. He states: “What matters is not its conformity to rules, but the fact that it communicates and is recognized by its receivers as coherent” [3, p.7].

Gillian Brown and George Yule use the term text as a technical one referring to “the verbal record of a communicative act” [2, p.5] whose perception and interpretation is “essentially subjective” [2, p11]. They believe that the text, whether written or spoken, is the representation of discourse. They state: “the discourse analyst treats his data as the record (text) of a dynamic process in which language was used as an instrument of communication in a context by a speaker / writer to express meanings and achieve intentions (discourse)” [2, p. 26].

Thus, discourse is primarily seen as an act of producing utterances, while text appears to be its formal realization. W. Kintsch and T. A. Van Dijk state that “the text is the formal, grammatical structure of discourse” [8, p. 47], which means that discourse implies text.

N. D. *Arutyunova* affirms that “discourse is a connected text in conjunction with the extralinguistic - pragmatic, sociocultural, psychological and other factors; a text, considered in the event-related aspect; speech viewed as purposeful social action, as a component participating in the interaction of people and the mechanisms of their consciousness (cognitive processes); speech – “submerged in life”. Therefore the term discourse, in contrast to the term text, is not applied to the ancient texts, whose connection with life cannot be directly restored” [11, p.96].

As far as we can see, text appears to be the abstract component of discourse. It implies that discourse is text in context: $D=T+ConT$. Richard Bradford speaks of discourse as “a general name for the vast network of linguistic and contextual elements that affect the “message”” [1, p. 55]. He states that: “DISCOURSE is linguistic communication seen as a transaction between speaker and hearer, as an interpersonal activity which is affected, sometimes determined, by its social or cultural purpose. TEXT is the unit of communication, the words transmitted from addresser to addressee” [ibid]. The author uses Leech and Short’s diagram to assert his statement:

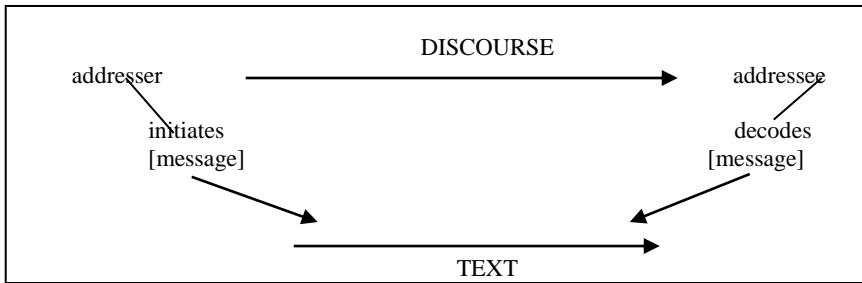

Figure 1

There is also a tendency to see discourse either from a structural or functional perspective. Deborah Schiffrin affirms that: “discourse has often been viewed in two different ways: a structure, i.e. a unit of language that is larger than the sentence; and the realization of functions, i.e. as the use of language for social, expressive, and referential purposes” [9, p. 339]. The author makes a comparison between the structural and functional approaches to defining discourse and comes to the conclusion that we cannot separate one from another and that it is better to analyze the discourse from both perspectives: “all the different approaches to discourse analysis try to bridge or somehow combine the two analytical worlds of structure and function” [ibid].

Paul Simpson situates discourse “above the core levels of language” [10, p.7]. He points to the looseness of the term which is “used to encompass aspects of communication that lie beyond the organization of sentences” [10, p.7]. The author also signals out the importance of the context: “Discourse is context – sensitive and its domain of reference includes pragmatic, ideological, social and cognitive elements in text processing” [10, p.7].

Tim O’Sullivan and John Hartley state that discourse “is used in linguistics to refer to verbal utterances of greater magnitude than the sentence”. Again an emphasis is put on aspects that go beyond the mere study of wording in a sentence. It is a reference to the generally acknowledged definition that discourse is “language above the sentence or above the clause”. The authors also point to the interpersonal factor in discourse processing: “Discourse is the social process of making and reproducing sense(s)”.

This opinion is close to Michel Foucault’s theory on discourse. He studied discourse as “the societal process of understanding and self-definition”, and his main interest was in “the procedures and social interactions that shape communication”. The French philosopher considered discourse “always related to concrete examples of language being used in specific area of knowledge” [7, p.142]. This proves the variability of discourse which can change from one institution to another, one society to another, etc.

M. Foucault was also interested in power as a constituent of discourse. He believed that: “It is in power that our social world is produced and objects are separated from one another and thus attain their individual characteristics and relationships to one another” [6, p. 13]. In his opinion: “Power is responsible *both* for creating our social world *and* for the particular ways in which the world is formed and can be talked about, ruling out alternative ways of being and talking. Power is thus both a productive and a constraining force” [6, p. 14]. The philosopher believed that it is discourse that shapes the society and not the other way round. It is true when it comes to ideology, i.e. a specific regime determines the discursive practices of a society. Yet, the subject, as an individual, can also construct his/her own discourse.

All this considered, discourse is a context – sensitive, coherent stretch of language with a definable communicative function whose production and understanding involves pragmatic, ideological, social and cognitive elements. It is intentionally structured by the addresser to influence the addressee’s mentality and behaviour.

References

1. Bradford, Richard, *Stylistics. The New Critical Idiom*, Routledge, 1997.
2. Brown, Gillian, Yule, George, *Discourse Analysis*, Cambridge University Press, 1983.
3. Cook, G., *Discourse*, Oxford: OUP, 2000.
4. Cook, G., *Discourse and Literature*, Oxford University Press, 1995.
5. Crystal, D., *Advances in Spoken Discourse Analysis*, Routledge, London, 1987.
6. Jorgensen, M., Phillips, L., *Discourse Analysis as Theory and Method*, SAGE Publications, 2002.
7. Peck, John and Coyle, Martin, *Literary Terms and Criticism*, London: Macmillan, 1993.
8. Plămădeală, Ion, *Opera ca text. O introducere în știința textului*, Chișinău: Prut Internațional, 2002.
9. Shiffrin, Deborah, *Approaches to Discourse*, Wiley-Blackwell, 1994.
10. Simpson, P., *Stylistics*, Routledge, 2004.
11. Левицкий, Ю. А., *Лингвистика текста*, Москва, Высшая школа, 2006.
12. *Cambridge International Dictionary of English*, Cambridge University Press, 1995.
13. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, Oxford University Press, 2000.
14. *The New Webster's Encyclopedic Dictionary of English Language*, New-York, Gramercy Books, 1997.
15. http://www.ldoceonline.com/dictionary/discourse_1.

COMPETENȚELE DISCURSIVE – NORME DE REUȘITĂ A ACTULUI DE COMUNICARE

Gaideec Olga, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine
Coordonator științific: **Gheorghiză Liliana**, lector universitar

Nici o cercetare lingvistică nu se poate lipsi de noțiunea de **normă**. Aceasta a suscitat dintotdeauna interesul cercetătorilor din domeniul lingvisticii generale și discursive.

În concepția lui Jean Dubois, norma implică orice element sau fenomen de uzaj comun, curent într-o comunitate lingvistică și corespunde astfel unei instituții sociale constituite prin limbă [1].

În terminologia lui R. Escarpit, norma este definită ca un grup de *sisteme de evidență*: „Societățile – națiunile, grupurile culturale, clasele, familiile etc. – conțin sisteme de evidență de natură diversă (intelectuală, afectivă, morală, practică), ce sînt un fel de biblie a existenței comune a membrilor acestei societăți” [2, p. 93]. Viața civilizată, consideră cercetătorul francez, ar fi imposibilă fără aceste automatisme mintale, care pot fi asemuite cu niște *pilotaje automate* ale comportamentului nostru: „Întrucît evidențele definesc și cimentează coeziunea corpului social, acesta le constituie într-o doctrină, o credință, un principiu insuflat indivizilor sub formă de reflexe condiționate și protejat de diverse sancțiuni” [2].

În perspectivă semiotică, J.-M. Klíkenberg consideră norma *un cod semiotic standard*: „o varietate semiotică, căreia toți membrii comunității acceptă să-i recunoască o înaltă legitimitate și care li se impune, indiferent de prezența sau lipsa consimțămîntului lor față de această suprație” [3]. Eugen Coșeriu aduce la un numitor comun definițiile propuse mai sus referitoare la noțiunea de normă, rezumîndu-le și reducîndu-le la una simplă, dar cuprinzătoare: „un sistem de realizări obligatorii acceptate de o cultură dată într-o societate dată” [4].

Studiind relația normă – abatere de la normă, stilisticianul C. Dolinin constată: „Referitor la comportamentul uman și la activitatea omenească în general, norma poate fi determinată ca niște reguli de comportament social recunoscute și acceptate în circumstanțe

concrete, ca niște procedee de activitate într-o anumită sferă și în anumite condiții sancționate de o societate sau grup social. Prin urmare: 1) norma este întotdeauna relativă, ea funcționează numai în cadrul unor limite stabilite – ceea ce este permis în unele circumstanțe se interzice în altele; 2) norma presupune, obligatoriu, posibilitatea de a fi încălcată și se recunoaște prin încălcare; 3) normele și predispozițiile de roluri sînt două părți ale unuia și aceluiași fenomen: în conștiința individului normele sociale funcționează în formă de *predispoziții* de roluri” (sau roluri instituționale) [5].

Dezvoltînd această idee, C. Dolinin accentuează că nu există normă care ar fi acceptabilă pentru toate situațiile de comunicare. Există doar un sistem de norme diferențiate în baza unor caracteristici discursive, întrebuințate în diverse situații de comunicare. De aceea, în cadrul limbii, se deosebesc, de regulă, patru tipuri de normă [Ibid.]:

- norma ce cuprinde *limba* ca un „sistem de semne vocale specifice membrilor unei comunități”;
- norma ce cuprinde *limba* ca un sistem de structuri lingvistice care înglobează totalitatea posibilităților de realizare a unităților limbii. Norma, în acest sens, determină limitele mijloacelor (posibilitățile) de exprimare ale limbii-sistem și de asociere logică a unităților acesteia în plan lexical, gramatical, sintactic, versus corectitudinea exprimării. Această normă este supusă celor patru principii logice: identitatea, non-contradicția, terțul exclus, temeiul suficient, care se referă la raționamentele asertorice, dar nu și la cele modale. Încălcarea acestor norme va fi, în primul rînd, o eroare de judecată (sofism) și, apoi, eroare de limbă;
- *norma literară* numită de francezi „le bon usage”, care se deosebește de cea precedentă prin stabilitatea formelor permise, prin prelucrarea, conștientizarea și aprecierea lor din punctul de vedere al principiului model/nemodel. Norma literară este concepută de lingviști ca „un sistem de instrucțiuni definind ceea ce trebuie să fie ales din întrebuințările unei limbi atunci cînd este înregistrată tendința de a se conforma unui ideal estetic sau socio-cultural” [6, p. 342].

Norma literară constituie fundamentul manifestării modal-artistice a sensului. Încălcarea acesteia se produce însă intenționat și creativ-artistice, valorificînd opozițiile marcat – nemarcat, corect – incorrect, acceptabil – neacceptabil, obișnuit – neobișnuit [7, p. 17-19] ale procedeelelor verbale. Acestea, creative de felul lor, își datorează conotația transgresării autorizate și recunoscute a principiilor stilistico-literare sus-numite.

- *norma genurilor*, ce funcționează atît în cadrul normei literare, cît și în afara ei și reunește totalitatea formelor de comunicare specifice unor situații de comunicare concrete, realizate în cadrul unor categorii sociale concrete. În acest sens, se deosebesc normele dialectale, argotice, ale vorbirii populare, ale stilurilor funcționale etc.

Delimitarea normei genurilor de norma literară este de o importanță primordială în opinia lui J.-M. Kliebenberg care insistă asupra necesității de a distinge *norma obiectivă* și *norma evaluativă*: „Norma obiectivă este dimensiunea practicilor reale; ea este un ansamblu de cunoștințe ce exprimă consensurile sociale preexistente și se organizează într-un cod” [3].

Norma obiectivă reprezintă un ansamblu de varietăți de comportare și de exprimare, determinate de anumiți factori geografici, sociali, logici, etici, estetici, comunicativi. Atunci cînd un grup își alege o varietate a normei obiective ca model, ca etalon, ca o legitate de comportare și de exprimare, această varietate începe să dețină monopolul legitimității și se transformă în normă *evaluativă* (de exemplu, argoul, jargonul, dialectul). Astfel, se creează situația cînd norma obiectivă se constituie dintr-un ansamblu de norme evaluative și orice normă evaluativă devine obiectivă în cadrul grupului social ce a legitimizat-o.

Această idee ne face să concludem că norma este un fenomen relativ: „fiecare societate și, în cadrul acesteia, fiecare grup social își are principiile sale normative” [7]. Fiecare grup social își are norma sa relativă, iar transgresarea oricărei norme este conotativă sau comunicativ-semnificativă.

C. Kerbrat-Orecchioni numește sistemul de norme „ansamblu de competențe universale” [8], subscrise la competențele enciclopedice, logice, lingvistice și pragmatico-retorice, fapt ce implică participarea subiectului în conturarea normelor, dând o dimensiune pragmatică interpretării discursului.

Norma enciclopedică, conform cercetătoarei C. Kerbrat-Orecchioni, se definește ca „un vast rezervor de informații extraenunțiative care formează contextele globale; un ansamblu de cunoștințe și convingeri, un sistem de reprezentări, interpretări și evaluări ale universului referențial numit „bagaj cognitiv”. Pe parcursul operațiilor de codare și decodare, competențele [N.A. normele] lingvistice și enciclopedice cooperează și o continuă navetă se efectuează între informațiile interne și externe în interiorul discursului care devine un teren de exploatare a cunoștințelor prealabile, dar nu fără a genera, în același timp, neîncetat, cunoștințe noi” [8].

Norma logică joacă un rol primordial în funcționarea limbajului, deoarece asigură activarea și a celorlalte norme. Incontestabil, toate raționamentele umane se fac în baza unor operații logice formale, naturale sau praxiologice. Pentru a decoda un discurs, un text, agentul vorbirii face inconștient apel la așa-numitele *moduri de gândire*: deducția, explicația, asociația, alegerea alternativă, concesiunea restrictivă etc. Datorită acestor operațiuni logice se realizează decodarea și interpretarea discursului. Atunci însă când se încalcă aceste reguli ce asigură coerența interpretării informației noi, când „așteptările” praxiologice sînt nesatisfăcute, când modurile de gândire sînt derutate și confuze, atunci asistăm la producerea unui efect comic.

Importanța **normelor lingvistice** în procesul de comunicare este incontestabilă prin faptul că anume „limbajul mediază, în mare parte, experiența actanților în lumea exterioară a simțurilor și pe cea din lumea interioară a minții” [6]. Anume limbajul este acel sistem complex care permite comunicarea informațiilor afiț de ordin cognitiv, cît și emotivo-expresiv prin intermediul minisistemelor sale constitutive: lexical, sintactic, fonetic, prozodic, stilistico-discursiv, care formează *hipercodul lingvistic* [5]. Toate aceste minisisteme verbale impun multiple reguli funcționale în baza cărora se conturează norma literară, sau norma standard, ce se caracterizează prin corectitudine și perspicacitate.

Este recunoscut caracterul eterogen al codului prin prezența variantelor dialectale, socio-dialectale și idiolectale, însă este recunoscută, de asemenea, existența și activitatea unei variante idealizate de dihotomie limbă – normă, care asigură unicitatea codului prin tendința sa de a influența și de a standardiza dialectele, fapt ce este realizat prin concursul unui procedeu complex, numit *instituționalizare* [6]. Aceasta nu este altceva decît recunoașterea stilurilor funcționale ce furnizează modelele de folosire corectă a limbii și contribuie la afirmarea normei literare drept un standard lingvistic.

Această normă, deopotrivă cu patrimoniul enciclopedic, achiziționat pe parcursul activității individului în societate, devine, prin statutul său de cod semiotic, o parte componentă a competențelor sale și reprezintă bagajul lingvistic al fiecărui individ, bagaj lingvistico-semiotic ce asigură procesarea informațiilor receptate.

Remarcăm că, în procesul comunicării, limba ne apare în două ipostaze: în primul rînd, ea este un cod ideal, fiind parte componentă a limbii-normă, constituind, astfel, obiectul-sistem, și, în al doilea rînd, este un microsistem, un cod ocazional, individual, specific subiectului. Transgresarea normelor lingvistice poate să se realizeze în planurile: fonetic, lexical, sintactic, stilistic.

Normele retorico-pragmatică constituie ansamblul de cunoștințe ale unui vorbitor despre funcționarea „principiilor discursive”, care, fără a fi imperative, la fel ca și regulile sintactico-semantică, trebuie să fie luate în seamă de cei care vor să realizeze în mod onest jocul comunicării verbale. Aceste principii sînt numite, de regulă, „reguli conversaționale” sau „legi discursive” [8] și fac parte din sistemul discursiv al limbii.

Pragmatica distinge principiile de cooperare, de relevanță, de sinceritate, de informativitate, de exhaustivitate și de instituționalitate. Reușita discursului este direct proporțională cu respectarea acestor principii, iar transgresarea lor antrenează, de cele mai dese ori, lacune serioase în comunicare. În anumite cazuri însă transgresarea se face intenționat, în scopul generării unor valori conotative. Aceste valori, fiind de natură diferită (pozitivă sau negativă), reflectă diferite intenții.

Bibliographie

1. Dubois J. et autres, *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Paris, Larousse, 1973.
2. Escarpit R., *L'Humour*, Paris, PUF, coll. Que sais-je?, 1967.
3. Klinkenberg J.-M., *Précis de sémiotique générale*, De Boeck Université.
4. Coseriu E., *Introducere în lingvistică*, Ediția a II-a, Cluj, Echinoc, 1999.
5. Долинин К. А., *Стилистика французского языка*, Москва, Просвещение, 1978.
7. Ducrot O., Todorov Tz., *Dictionnaire encyclopédique des sciences de langage*, Paris, Le Seuil, 1972.
8. Marin V., *Stilistică și cultivare a vorbirii*, Chișinău, Lumina, 1991.
9. Kerbrat-Orecchioni C., *L'Implicite*, Armand Colin, Paris, 1986.

LES CIBLES STÉRÉOTYPÉES ET RACISTES DANS LES BLAGUES ETHNIQUES

Dragan E., dr., conf. univ.

Gradinari E., masterandă, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Rezumat: *Realizat din perspectiva culturologiei lingvistice, prezentul articol ține să identifice noțiunea de „glume etnice”, să determine factorii care au condiționat apariția acestora în circuitul verbal actual și să ilustreze faptul cum relațiile interetnice de ierarhie contribuie la fabricarea stereotipurilor rasiale, valorificate, prin urmare, în glume etnice. În calitate de suport ilustrativ se vor propune diferite fragmente de interacțiuni verbale dintre reprezentanții diferitor grupări etnice, angajați în diferite sfere de activitate, discursuri caracterizate printr-un profund colorit umoristic.*

Une blague ethnique est une remarque humoristique liée à un groupe ethnique, racial ou culturel, se référant souvent à un stéréotype du groupe en question. *Ce sont des discours anonymes, sans statut officiel, sous forme verbale, ou sous forme écrite non reconnue, et dans tous les cas fugaces*, comme le précisent Salah-Eddine Bariki et Jean-Robert Henry [Bariki, Henry, 1998, p.2]. Elles sont souvent considérées en tant qu'offensives et en tant qu'une forme du langage de la haine (hate speech). Conçues en tant que telles, elles peuvent être référées comme raciales ou racistes.

Les blagues ethniques commencent à circuler dès le moment où l'ethnocentrisme et le concept de l'identité ethnique ont apparus. Ces blagues s'appuient sur la différence et les distinctions (non seulement ethnique, bien sûr) entre les hommes et si l'une des fonctions des blagues ethniques est de ridiculiser et de déprécier ces groupes minoritaires, l'autre fonction est de maintenir et de fortifier le sens de l'identité d'une personne appartenant à un groupe majoritaire.

Parmi tout une série de facteurs qui ont contribué à l'apparition des blagues ethniques dans la circulation verbale actuelle, tels que la nature multiculturelle des sociétés, les mariages interracialisés, le répandissement de l'éducation, des croyances et des valeurs de différents groupes ethniques à l'intérieur de la culture dominante, soyons d'accord avec RAPPAPORT, qui fait signaler la priorité des stéréotypes les plus répandus et compréhensibles, dont la satire et la ridiculisation constituent la base de la plupart des blagues ethniques d'aujourd'hui. BARIKI et HENRY, à leur tour, soutiennent le fait que *Ces discours semblent dans tous les cas avec une formulation à l'état brut des stéréotypes, négatifs ou positifs, autour du terme «arabe», mot unique, central, sans synonyme, à forte connotation ethnique, renvoyant implicitement tout à la fois à l'image d'un type physique ou ethnique, à une mémoire coloniale et à une réalité présente* [BARIKI, HENRY, 1998, p.2]. En guise d'exemple, voyons quelques stéréotypes sexistes axés sur l'appartenance au genre féminin et masculin: *Les femmes ne savent pas conduire et sont dangereuses en voiture* ou *Les hommes sont des machos, ont le monopole de la violence conjugale* etc; quelques stéréotypes professionnels axés sur le métier ou l'activité professionnelle: *Les garagistes sont des voleurs* ou *Les policiers sont des pourris ou des fachos, Les militaires sont cons, Les prêtres sont frustrés sexuellement, les artistes et les fonctionnaires sont des glandeurs*, etc. Signalons quelques exemples de stéréotypes raciaux les plus répandus actuellement: *Les Noirs-Africains sont des sauvages, les Arabes sont des voleurs*¹⁶¹, *les Antillais sont des fainéants, les Portugais font le ménage, les Russes sont portés sur la bouteille, les Allemands sont stupides et disciplinés, les femmes occidentales sont dépravées, les filles de l'Est sont des prostituées, les Bretons perdent leur contrôle, les Chinois sont gentils, les Irlandais sont des perdants, les Juifs sont très rusés et entreprenants*¹⁶² etc.

Les blagues ethniques sont souvent dirigées contre les minorités de l'intérieur de certaines régions ou contre les peuples des aréals voisins. Avant de passer à la détermination des cibles raciales, il faut que nous donnons une explication à de telles notions comme les *minorités visibles* et les *communautés ethnoculturelles*. Au Canada, les *minorités visibles*, comme le cite Mylène JACCOUD, sont désignées en tant que des «*personnes, autres que les autochtones, qui ne sont pas de race blanche ou qui n'ont pas la peau blanche*» (*Gouvernement du Canada, 1995*) [JACCOUD, 2004, p.70]. Il s'agit donc des Noirs, des Chinois, des Philippins, des Japonais, des Coréens, des Asiatiques du Sud et des Indiens de l'Est, des Asiatiques du Sud-Est, des Asiatiques de l'Ouest non blancs, des Nord-Africains non blancs ou Arabes, des Latino-Américains non blancs et des personnes d'origine mixte, c'est-à-dire dont l'un des parents provient de l'un des groupes précités. Mylène JACCOUD précise quant même le fait qu'*une grande confusion règne dans les tentatives de désigner certains groupes-cibles à l'intérieur de l'État-nation canadien. L'absence de cohérence est évidente puisque l'on fait référence à un espace géocontinental (sud-asiatique), à la langue (arabe), à la nationalité (Coréens) ou à la couleur de la peau (Noirs). La notion de minorités visibles est très explicitement empreinte de critères racialisants* [JACCOUD, 2004, p.71]. La notion de communauté ethnoculturelle reste très ambiguë. La Commission des droits de la personne du Québec (Bauer, 1994) laisse entendre, quant à elle, qu'une communauté ethnoculturelle est composée de personnes originaires de l'Europe.

¹⁶¹ «*Mamadou et Mohammed sont dans une voiture. Qui conduit ? — La police*» (*tous milieux*); «*Quel est le héros qui vole de ville en ville pour sauver le monde? — Superman. Qui grimpe de mur en mur comme une araignée pour sauver ses semblables? — Spiderman. Qui vole la nuit de supermarché en supermarché? — Musulman (en prononçant le n final)*» [BARIKI, HENRY, 1998, p.5].

¹⁶² *Pourquoi le violon est-il l'instrument favori des musiciens juifs? Parce que c'est plus facile à emporter qu'un piano en cas de pogrom.*

Le format d'une blague ethnique commune est représenté par les blagues sur «les personnes stupides», où le personnage dont on se moque appartient au groupe ethnique signalé comme abusant. De telles blagues sont souvent interchangeables, le groupe stigmatisé variant d'une région à l'autre. Par exemple, les anglais racontent de telles blagues à propos des irlandais, les français - à propos des belges, les canadiens - à propos des habitants de la Province de Newfoundland, les russes - à propos des tchouktsches, etc. Dans les autres blagues ethniques le groupe ethnique ciblé est l'un qui a été historiquement associé avec la classe privilégiée gouvernante, ainsi que dans les blagues sur «Jan Van der Merwe» de l'Afrique du Sud, qui font des plaisanteries sur les africains (Jan Van der Merwe étant le nom stéréotypique des néerlandais). Les blagues sur les blondes représentent des blagues ethniques typiques pour les États-Unis. Les hommes d'une couleur différente peuvent figurés dans les blagues insultantes, les noirs étant, par exemple, la cible commune dans nombre de pays. Les descendants des indiens, des pakistanais, des bangladaïchiens, qui représentent le groupe minoritaire substanciel en Angleterre, sont des cibles dans les blagues similaires. Les juifs (et parfois les polonais) sont de même la cible des blagues ethniques dans l'intérieur de l'Europe et de l'Amérique du Nord.

Nicolas JOUNIN, dans son étude *L'ethnicisation en chantiers. Reconstructions des statuts par l'ethnique en milieu de travail*, observe et analyse les échanges verbaux entre les ouvriers de chantier de différents groupes ethniques, identifie l'origine ethnique en tant qu'argument de plaisanteries et insultes «amicales» et constate, par conséquent, les cibles raciales des blagues lancées par les ouvriers.

Il est courant sur les chantiers d'appeler ou d'interpeller quelqu'un «**de Portugais**», «**l'Arabe**», «**de Noir**». L'utilisation de catégories ethniques semble répondre ici à un impératif pratique de désignation des personnes, et côtoie d'autres catégories génériques comme l'âge ou le métier. La méconnaissance des prénoms, qui pousse à user de ces catégories génériques, semble davantage provoquée par les formes précaires d'emploi, le caractère provisoire du passage sur le chantier des uns et des autres, bref par l'absence de liens ou de collectivité (phénomène que décrit Lionel Duroy dans son expérience en usine, *Embauché dans une usine* [DUROY, 1996, p.38-47]), que par des mouvements de communautarisation distincts et hostiles.

Mais l'identification ethnique des individus va au-delà du besoin de nommer. Elle contribue à deviner leur position et leur devenir dans la hiérarchie du bâtiment. L'enquêteur blanc, d'origine française, qui se présente sur un chantier comme manœuvre intérimaire ou stagiaire coffreur en reçoit de multiples témoignages, suscitant des incompréhensions à la limite de l'inquiétude (une conductrice de travaux: «**Je pensais trouver un grand Noir**»; un coffreur: «**T'es Portugais, Français, Arabe... Turc? — Français. — Ah, futur chef!**»).

Afin de prouver le statut raciste des plaisanteries des ouvriers, prenons en guise d'exemple des interactions verbales entendues et puis mises sous l'analyse par Nicolas JOUNIN: «**Avec les Arabes, on a notre quota d'handicapés!**»; «**Si c'est un Noir qui tombe, c'est pas grave**»; «**Pourquoi vous êtes tous cons, les Portugais?**»; à la réflexion d'un collègue portugais, un boiseur maghrébin répond en riant: «**Eh oui, qu'est-ce que tu veux, c'est du travail d'Arabe!**». *Toutes ces plaisanteries et insultes sont lancées, et généralement reçues, sur un ton jovial; elles sont partie intégrante de la socialisation par l'humour en chantier* [JOUNIN, 2004, p.119]. Une question alors se laisse envisager, notamment: *Faut-il prendre l'humour au sérieux?* Si oui, c'est en relevant son ambiguïté: dans les plaisanteries ethnicisantes, la frontière ethnique est soulignée, et en même temps elle est écartée par une communion dans le rire sur cette frontière. Yves CLOT considère

ainsi que le rire au travail est révélateur pour l'observateur, parce qu'il est pour le travailleur un **acte d'affranchissement des dissonances ou des conflits d'une activité (...) résolutive de tensions vitales** [CLOT, 1998, p.28].

Dans la dernière partie de son étude, JOUNIN essaie de voir comment on passe du concret d'une activité de travail et de relations aux autres ouvriers à la fabrication d'un stéréotype ayant pour attribut l'ethnicité voire la «race». L'hypothèse est que les stéréotypes ne sont pas des représentations tout simplement fausses, ou retardataires, ou irrationnelles, sans fondement matériel. Les stéréotypes ont bel et bien un fondement matériel: non une substance telle que l'origine ethnique ou la «race», comme ils le laissent entendre; mais des relations concrètes entre individus, en l'occurrence de domination et d'exploitation. Deux exemples y sont sollicités: les Portugais et les manœuvres africains, souvent appelés **Mamadou**.

Dans son étude *Les frontières «ethniques» au sein de la police*, Mylène JACCOUD, professeure et chercheuse au Centre international de criminologie comparée à Montréal, met sous l'analyse l'expérience des policiers minoritaires. *Les données existantes sur la situation des policiers minoritaires font état d'une double marginalisation: marginalisés par leurs collègues «blancs», ces policiers seraient aussi ostracisés par les communautés minoritaires* [JACCOUD, 2003, p.71]. Diverses formes de discrimination et de racisme dont ils seraient l'objet une fois en fonction sont mises en évidence: chances restreintes de promotion, assignations à des tâches spécifiques et à des quartiers à prédominance ethnique, *plaisanteries à caractère raciste*, insultes, attitudes de suspicion, rejet. On retrouve l'idée que ce policier développe *une attitude de négation à l'endroit de son appartenance ethnique* [ALEX, 1969, p.24], *utilise des pratiques plus répressives* [LEINEN, 1984, p.84] ou moins répressives [WALKER, 1983, p.20-28] à l'endroit des communautés minoritaires, *adopte certaines caractéristiques de la culture policière dont l'humour* [BENOÎT, 1998, p.67], voire *abandonne la carrière policière* [ONIFADE, 2002, p.53].

Le genre de problème auquel les policiers ont dû faire face de la part des collègues ou des supérieurs, ou le genre de situation défini comme problématique pour ces policiers, est varié. *Les problèmes les plus fréquemment cités sont les commentaires sur les liens entre l'origine et la facilité d'embauche (par exemple, les policiers minoritaires entendent sur une base régulière qu'ils sont des «voleurs de job» ou que les critères d'embauche ont été abaissés dans leur cas ou qu'ils ont bénéficié de passe-droits ou encore que les promotions leur sont plus accessibles), ainsi que les blagues à connotation racialisante, blagues que le jargon policier nomme le «tirage de pipe» (par exemple un policier d'origine italienne est surnommé «le Mafioso», un policier d'origine arabe «le conducteur de chameau»)* [JACCOUD, 2003, p.82]. Les répondants de ce sous-groupe sont également confrontés à des commentaires sur leur formation académique, considérée comme incompatible avec la fonction policière; ils font état de commentaires émis sur leur physique (petite taille, manque de force, couleur de peau) ou sur leur manière de s'exprimer (par exemple, une policière italienne anglophone se fait dire de se «faire checker le oreilles»). Ils relatent avoir vécu des démonstrations ouvertes d'incompréhension à l'endroit des habitudes culturelles.

En guise de conclusion, mentionons que les blagues racistes sont contre les minorités ethniques et c'est surtout la majorité ethnique qui les trouvent amusantes. Il est certain que les blagues racistes mettent en évidence les stéréotypes négatifs ou la différence culturelle. Bien sûr que pas tout le monde contre qui les blagues racistes sont menées sera insulté par elles. Vraiment, certaines personnes vont raconter des blagues racistes contre elles-mêmes. Mais pourtant ce fait ne neutralise pas la validité de ce que les autres sont offensés. Donc, pour ne pas créer de problèmes, il vaut mieux que les générateurs des blagues soient conscients des conséquences dangereuses produites par cet état de faits.

Références bibliographiques

1. ALEX, N., *Black in blue: a study of negro policemen*, New York, Century Crofts, 1969.
2. BARIKI, S.-Ed., HENRY, J.-R., *Imaginaires «populaire» et stéréotypes: à propos des histoires arabes*, CNRS, Institut de Recherches et d'Études sur le Monde Arabe et Musulman (Iremam), 1998.
3. BENOÎT, E., *Les policiers et policières noir-e-s d'origine haïtienne: étude exploratoire sur leurs pratiques de travail*, Mémoire de maîtrise, Département de criminologie, Université d'Ottawa, 1998.
4. CLOT, Y., *Le travail sans l'homme? Pour une psychologie de milieux de travail et de vie*, Paris, La Découverte, 1998, 274 p.
5. DUROY, L., *Embauché dans une usine // Actes de la recherche en sciences sociales*, n° 115, 1996, p. 38-47.
6. JACCOUD, M., *Les frontières «ethniques» au sein de la police*, Université de Montréal, 2003, p.70-86.
7. JOUNIN, N., *L'ethnisation en chantiers. Reconstructions des statuts par l'ethnique en milieu de travail // Revue européenne des migrations internationales*, vol. 20 - n°3, 2004, p. 103-126.
8. LEINEN, S., *Black police, white society*, New York, New York University Press, 1984.
9. ONIFADE, D., *The experience of black/minority ethnic police officers, support staff, special constables and resigners*, Edinburgh, The Stationery Office Ltd., 2002.
10. WALKER, D.B., *Black police values and the black community // Police Studies*, 5 (4), 1983, p.20-28.

COMPLIMENTING IN MODERN ENGLISH

Ignatiuc Alexandru, student, Facultatea de Limbi și Literaturi străine
Universitatea de Stat „Alecru Russo” din Bălți
Conducător științific: **Cebotaros Viोरica**, lector univ., USB

Rezumat: *Complimentele constituie o componentă importantă a limbii pe care o folosim zi de zi, ele fiind o modalitate de a ne exprima admirația și respectul față de cineva. Prezentul articol abordează unele aspecte ce țin de specificul complimentării în limba engleză.*

To be able to communicate in a foreign language one should know what the culturally accepted ways of saying things are. Thus one should know what to say and how to say it. In English, like in any other language, there are several strategies that contribute to making communication authentic. These are special formulas that help people express feelings and intentions, such as agreement or disagreement, admiration, sympathy, condolences, complaints, excuses, regret, etc. We should know what the English say or never say under certain circumstances. It follows that to be successful in the field of communication we should get a better cultural awareness of how English people express themselves.

One of the important verbal strategies refers to complimenting. Oxford Advanced Learner's Dictionary defines the compliment as an expression of praise, admiration or approval. Everybody likes to get compliments because they make people feel better and more self-confident. According to Manes compliments are viewed as “an expression of certain cultural values” [in: 11]. Complimenting is often seen as a tool for establishing friendship that creates ties of solidarity. It is also considered an important social strategy due to the fact that it functions as an opener for a conversation and creates the conditions for a meaningful social interaction [3].

Compliments are not used to express praise only. People use them for a great variety of reasons [2] to express admiration or approval:

- a) to maintain social harmony;
- b) to sustain social interaction;
- c) to express gratitude;
- d) to open or close a conversation;
- e) to soften a criticism or request;
- f) to reinforce desired behavior.

Compliments often serve to strengthen or to replace apologies, thanking and greetings. Most often compliments are addressed to people of similar age and social position or to those who are younger or of a lower social position. We should be careful when complimenting someone older or someone who has a higher status so as not to be misunderstood or considered cheeky. It is also worth remembering that exaggerated compliments are a sign of tactlessness. Sometimes exaggeration in complimenting may produce an opposite effect. Thus instead of making someone feel good we may humiliate him. In such cases the compliments will not perform their function. They will maintain neither social harmony nor interaction. Allan Pease and Allan Garner [5] advise the following:

- a compliment should be made at an interval of several days;
- it should not be very complex;
- it should not be eulogistic;
- it should not accompany a request;
- it should not refer to things that are already evident;
- it should be honest.

Complimenting is a pleasant activity and it should always be sincere. If not, it turns into flattery that is a negative activity. Usually people flatter somebody when they are after something and want to use the person. There are sometimes awkward situations when a person is searching for a compliment. He or she may directly ask:

How do you like my new coat?

In such cases one should be very careful not to hurt the author of the question. If we like it (the coat) we should answer honestly that it is really nice. It is worse when we do not like the thing. If so, we should try to find at least one aspect that we like, for example:

I like the color (or the style).

It makes you look different.

In terms of topics, compliments may be classified into several categories. Thus we are usually complimented and we ourselves compliment others on the following topics:

1) Physical appearance

These are the most common type of compliments and we can hear them very often:

You look gorgeous tonight!

I love the way you wear your hair!

I can't help admiring you!

2) Talents

These compliments are common too. The compliment giver praises the addressee on his/her skills or abilities:

You are so good at playing football!

Your essay is the best!

You are really talented!

You are such a wonderful singer!

3) Accomplishments

When someone has done something very well we pay him/her a compliment:

Your party was wonderful!

Congratulations! Your report was excellent!

You've done a good job! The sweater looks like new!

4) Personality traits

We do not hear such compliments very often though they are really important.

You are so considerate towards other people!

Nice of you to have done it for me!

Your kindness has no limits!

5) Possessions

Compliments on possessions are very frequent in everyday life:

You have a fantastic garden!

Your room is so cosy!

What a beautiful coat you have!

It is nice to get a compliment and we should know how to respond to it. In fact, people react differently to compliments. There are some who neither like to get compliments nor make them as they do not believe in their sincerity. Others accept them eagerly.

Most often they would respond using the following structures:

Thank you!

It's so nice of you to say this!

Do you really like it?

I 'm glad you enjoyed it!

It was a pleasure!

All these responses are used when the addressee accepts the compliments. Sometimes, however, the addressee may reject the compliment. Then he is likely to say:

I don't think it's really nice.

No, I didn't like it.

I think it's not my color.

Shy and timid people may simply smile when they are complimented. In other cases, people return the compliment. Thus if you tell your friend you like his new computer he may say:

Yours is also very good.

The Jazz Chants in "Small Talk" by Carolyn Graham are a good example for students of English to learn how to give and receive compliments:

1.1 You look wonderful today.

So do you.

1.2 That's a nice color on you.

Thanks a lot.

I'm glad you like it.

2. You speak English very well.

Oh no, not really.

Yes, you do, you really do.

No, I don't...

Yes, you do.

No, I don't.

That's not true.

3. I'm afraid my English is not very good.

Don't be silly.

It's wonderful...
It's terrible.
Don't be silly.

In (1.1) the speaker makes a compliment on appearance and gets a return compliment. In (1.2) the compliment on appearance is accepted but in (2) the compliment on accomplishment is rejected. Both the speaker and the addressee are very persistent, the first in complimenting and the second in rejecting the compliment. The third chant is a good example of someone who is fishing for a compliment.

Compliments in English usually have a formulaic nature. Most of them include a few frequently used adjectives (beautiful, good, great, nice and pretty) and the verbs "like" and "love". According to Manes and Wolfson [in: 2] the top three compliment formulas are:

- 1) Noun Phrase + is (look) + (really) + Adj:
Your blouse is really beautiful!
Your hair looks great!
- 2) I + (really) + like/love + Noun Phrase:
I really like your dress!
I love your new apartment!
- 3) Pronoun + is + (really) + Noun Phrase:
That's a really nice ring!
That's a great looking car!

Analyzing different compliments we came across other formulas too:

- 4) Sentences with fronted "What" or "How":
What a beautiful hat you have!
How pretty you are!
- 5) Negative questions:
Isn't your car splendid?
- 6) Sentences containing a pronoun + (really) + Verb + Adverb:
You really sang beautifully!
- 7) Nominative sentences:
Nice shirt!
Good job!
- 8) Phraseological Expressions
I take my hat off to you!
You're wasted here, if you ask me!
Come on, give him a big hand!

Complimenting plays an important role in communication. It is a very positive activity as when we compliment somebody we mean we like him and most often compliments generate nice responses from those we are complimenting. Thus compliments serve as positive connectors between people. They help establish friendly relations and make people feel better and more confident. So let's make compliments and respond nicely to them.

References

1. Arbekova T. Y., *English for all Occasions*, Moscow, Vissaja Shkola, 1981.
2. Cedar Payung, *Thai and American Responses to compliments in English* in: *Linguistic Journal*, June 2006, vol. 2.
3. Golato A., *Compliments and Compliment Responses*, John Benjamin Publishing Company, 2005.
4. Graham C., „*Small Talk*” *More Jazz Chants*, Oxford University Press, 1986.
5. Pease A., *Limbajul vorbirii-arta conversatiei*, Polimark, 2002.

6. Plutkina Y.F., *The Way the British Communicate*, Moscow, Vissaja Shkola, 1980.
7. Wall A. P., *Say It Naturally*, Holt, Rinehart and Winston Inc., 1987.

Dictionaries

8. *Dictionary of English Language and Culture*, Longman, 1992.
9. *Dictionary of Contemporary English*, Langenscheidt, Longman, 1987.
10. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Fifth Edition, Oxford, Oxford University Press, 1997.
11. <http://exchanges.state.gov/media/oelp/teaching-pragmatics/giving.pdf>

TEMA DECLINULUI FAMILIEI ÎN LITERATURILE ENGLEZĂ, ROMÂNĂ ȘI FRANCEZĂ

*O familie este un loc unde principiile sînt ciocnîte
și ascuțite pe nicovalea vieții de zi cu zi.*

(Charles Swindoll)

Moroșan Lina, studentă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Conducător științific: **Cabac Ludmila**, dr., conf. univ.

Abstract: *The family as the stage of civilization is one of the themes treated from different points of view by the art of writing. It becomes the mediator which denotes the destiny of the man, as an initiator, speaking about the family - the environment in which he was born and as a reflector, speaking about the family which he builds, based on the family-model in which he grew up.*

*The theme of family decline is treated in English, Romanian and French literatures as a loss of qualities inherited ancestrally, which form the ground of the families. The system of values created by the „founder” of the dynasty on the base of life principles is ruined under the power of indifference, helplessness, fatal faults of the descendants. As a veritable example of family decline can be considered the work of John Galsworthy – *The Forsyte Saga* (English literature), Marin Preda – *Moromeții* (Romanian literature) and Henri Troyat – *Les Eygletière* (French literature). The family decline begins with the decay of the values temple and that of the soul cathedral, because „the family is a small church”, the value of the beginning which, in case that it's forgotten, finds a refuge in the declension.*

Familia ca stadiu de civilizație prezintă una din temele tratate multilateral de către arta scrisului. Ea devine intermediarul care marchează destinul fiecărui individ, fiind inițiatorie, vorbind de familie ca mediu în care se naște individul și reflectorie, vorbind de familia pe care el însuși o întemeiază, luînd drept model familia în care a crescut.

Deci, familia constituie intersecția generațiilor, ca reunire a vîrstelor și, totodată, punct al potențialelor divergențe dintre ele. Ca parte componentă a societății („*Society is built on marriage*”, *came from between her father's close lips*; „*marriage and its consequences*.”, *The Forsyte Saga*), ea devine simbol al stabilității, fiind protejată prin legi scrise și nescrise. Echilibrul din cadrul familiei se datorează, pe de o parte, statului – cel ce-și asumă responsabilitatea reglării relațiilor tensionante dintre indivizi în interiorul familiei, așa cum „familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea statului” (*Declarația Universală a Drepturilor Omului, art.16*) și, pe de altă parte, bisericii – cea care consfințește etapele importante în evoluția unei familii (prin botez și cununie, ce sînt, de fapt, două dintre cele șapte Sfînte Taine).

Declinul unei familii reprezintă o decădere a moravurilor, o pierdere a continuității, o renegare a legăturilor de sânge. Considerat ca moment crucial, acesta caracterizează într-un fel sau altul, în plan sincron, dar și diacronic, o anumită civilizație, reliefând particularitățile acesteia din punct de vedere social, cultural și economic.

E necesar să menționăm că acest declin familial e văzut în mod diferit în dependență de cultură, națiune, pătură socială și felul în care se face remarcabil acesta pe plan moral, spiritual, dar și material.

Tema declinului familiei e tratată atât în literatura engleză, română, cât și cea franceză, ca o pierdere a calităților moștenite ancestral, care au constituit pilonii familiilor temeinice date. Sistemul de valori creat de către „fondatorul” dinastiei în baza principiilor de viață se ruinează sub puterea indiferenței, neputinței, erorilor fatale ale continuitorilor de neam.

În acest context, ca veritabil exemplu al declinului familial poate fi considerată opera lui John Galsworthy *The Forsyte Saga* (literatura engleză), Marin Preda *Moromeții* (literatura română) și Henri Troyat *Les Eygletière* (literatura franceză).

Aceste opere devin fresci ale realității epocii date, prin obiectivismul de care dau dovadă; deci, prin reliefaarea aspectelor negative ale familiei, ca focalizator malativ al societății, se tinde spre o continuă perfecționare, spre obținerea unei ameliorări a situației.

Protagonistii, ca și scriitorii, provin din clase sociale diferite, fapt ce e oglindit în textul operelor: *Forsyte Saga* – reprezentativă pentru burghezia superioară; *Moromeții* – reprezentativă pentru clasa de țărani; *Les Eygletière* – reprezentativă pentru clasa burgheză.

Specific acestor trei familii le e „fondatorul” (Jolyon Forsyte, Ilie Moromete, Philippe Eygletière), caracterizat prin muncă asiduă, sîrguință și dorința de a asigura o bunăstare ascendenților săi.

Jolyon Forsyte, întemeietorul dinastiei Forsyte, dă dovadă de un simț dezvoltat de proprietar, prin construirea caselor și asigurarea unei vieți decente familiei sale: „*After all was said and done there was something real about land, it didn't shift. Land, and good pictures! The values might fluctuate a bit, but on the whole they were always going up - worth holding on to, in a world where there was such a lot of unreality, cheap building, changing fashions, such a „Here to-day and gone tomorrow” spirit*”); Ilie Moromete, capul familiei Moromete, tinde spre o „*viață independentă*” pentru a o putea transmite ca moștenire urmașilor săi: „*Atîta timp cît trăiesc eu, ori faceți cum zic eu, ori dacă nu, să plecați. Am muncit și am trudit și am luat pămînt ca să trăiți voi bine! De ani de zile mă zbat să nu vînd din el, să plătesc foncierea fără să vînd, ca să vă rămîie vouă întreg, orbilor și sălbaticilor la minte! Și [...] acum săriți la mine că v-am furat munca voastră! Bolnavule după avere! O să-ți manînce capul averea, să ții minte de la mine!*”; Philippe Eygletière, avocat prosper cunoscut atât în Franța, cât și peste hotarele ei, e cel ce asigură familia din punct de vedere material, neglijînd latura spirituală: „*Philippe n'aimait pas les infusions familiales.[...] Pourtant il était sûr de tenir profondément à ses enfants. Il les aimait à sa manière, avec retenur, avec fierté.*”

E de remarcat tipul de familie bazat pe afacerea comună (ex., „*[...] il pensait à son fils aîné, Jean-Marc qui avait voulu faire une licence ès lettres et qui faisait son droit pour lui complaire. Maintenant il était content. Encore deux ans d'études, le service militaires, et on pourrait le prendre au bureau. [...] Sans doute, un jour ou l'autre succéderait-il à son père à la tête du cabinet.*”, *Les Eygletière*), ce tinde spre prosperare prin intermediul ascendenților (ex., „*Pour les affaires, je t'expliquerai. Tu profiteras de mon expérience. Ainsi, tu arriveras encore plus vite et plus haut que moi!*”, *Les Eygletière*), dar care, din anumite motive, e sortită ruinării: concepțiile de viață ale generațiilor nu coincid, ele depinzînd de diferite niveluri de intelectualitate, de cultură și de felul de a gîndi (ex., „*It's*

their sense of property," he said, "which makes people chain things. The last generation thought of nothing but property; and that's why there was the War. ", The Forsyte Saga).

Astfel, destinul unei întregi dinastii e supus unui lent declin, care are loc pe parcursul mai multor generații:

În Forsyte Saga, acest declin familial afectează toate cele 4 generații. Afacerea familiei, fundamentul ei e pus de către strămoș, cel ce ridică templul familial spiritual și material. Ascendenții sînt cei ce pierd acest simț al responsabilității continuității de neam, devenind excesiv de posesivi, eșuînd în relațiile de cuplu. Propriul interes devine primordial și pentru a-și atinge scopul, sistemul de valori al ancestralilor e supus decăderii, prin pierderea de principii și moravuri: „*For all men of great age, even for all Forsytes, life has had bitter experiences. The passer-by, who sees them wrapped in cloaks of custom, wealth, and comfort, would never suspect that such black shadows had fallen on their roads*”.

Moromeții ne transpune într-un mediu cu colorit puternic al spațiului rural românesc. Ilie Moromete, cel ce se situează între „*tinerete și bătrînețe, cînd numai nenorociri sau bucurii mari mai pot schimba firea cuiva*”, e tatăl ce menține echilibrul în cadrul familiei. Însă setea de înavuțire a urmașilor săi e cauza declinului familial, căci aceștia detestă lucrul din greu al părintelui, fugind ca niște trădători spre inima capitalei, decizîndu-se de pămîntul considerat de tatăl lor drept „*simbol al libertății materiale și spirituale*”.

Familia Eygletière, reprezentată în numele lui Philippe Eygletière și a mamei vitrege, Carole Eygletière, se distinge prin egocentrism, cinism și pierdere de valori umane. Anume indiferența și ipocrizia distruge idealul format în concepția copiilor, văzut în persoana tatălui. Discrepanța dintre generații devine evidentă și declinul unei familii reușite („*Une famille solide, unie, qui marchait du même pas.*”) e inevitabil: „*Evidemment elle avait refusé de demeurer dans l'indivision après la mort de Philippe. Tout avait été vendu sur la demande – cabinet, appartement, maison de Bromeilles, les meubles – et l'actif partagé par moitié entre elle et les enfants. Un vrai désastre!*”.

În cadrul operelor, e de remarcat prezența mezinilor (Jon, Niculaie Moromete și Daniel Eygletière), „*cei de la urmă*”, ce sînt cei mai sensibili, așa cum depărtarea de la valorile familiei și de la familie, în genere, duce la o slăbire a firii și a corpului, marcată printr-un puternic dezechilibru sufletesc; deși, ei sînt acei ce mai păstrează ceva din reminescentele cadrului familial (ex., „*In a homeopathic age, when boy and girls were co-educated, and mixed-up in early life till sex was almost abolished, Jon was singularly old-fashioned. His modern school took boys only, and his holidays had been spent at Robin Hill with boy friends, or his parents alone. He had never, therefore, been inoculated against the germs of love by small doses of the poison.*”, *The Forsyte Saga*).

Destinul thanatic al „fondatorilor” familiilor marchează, gradual, declinul acestora: tatăl Eygletière moare în lipsa copiilor săi, luîndu-și singur viața („*Dans la glace qui surmontait le lavabo, son visage s'inscrivit, isolé, attentif et gras. Il inclina le flacon et fit glisser tous les comprimés dans le creux de sa main*”), pe cînd Ilie Moromete moare nu pentru că „*[suferea] de vreo boală, dar [pentru că] i s-a scurs viața*”.

Acest declin al familiei are loc atît în plan spiritual, cît și material. Casa, ca un punct de plecare, dar și un punct de convergență a tuturor drumurilor-întoarceri, ce păstrează în sine căldura căminului familial, statornicia și permanența unei spiritualități, în contextul dat, marchează sfîrșitul unei familii: casa părintească a familiei Forsyte e sortită închirierii („*Here are houses whose souls have passed into the limbo of Time, leaving their bodies in the limbo of London*”), iar lucrurile ce-i aparțin, sînt vîndute la licitație; casa familiei Eygletière sortită și ea vînzării, renaște însă, în casa Françoisei, devenind locul de reunire a membrilor acestora, un pod de peste uitare, ce e lipsit de cîrmuitor –

Philippe Eygletière; casa familiei Moromete, ca spațiu sacralizat în concepția stăpînului său, devine simbolică încheierii ciclului existențial.

În concluzie, declinul familiei începe de la ruinarea templului de valori și cea a catedralei sufletului, căci „*căminul e o mică Biserică*”, e valoarea începutului care, în caz că e dată uitării, își găsește refugiu în decădere: „*Cînd omul uită de Dumnezeu, uită și Dumnezeu de el și îl lasă singur în fața păcatelor.*” (Moromeții)

Bibliografie

1. Troyat, Henry, *Les Eygletière*, vol. I, Ecole Supérieure, Moscow, 1977, 168 p.
2. Troyat, Henry, *Les Eygletière*, vol. II, Ecole Supérieure, Moscow, 1980, 167 p.
3. Troyat, Henry, *Les Eygletière*, vol. III, Ecole Supérieure, Moscow, 1981, 181 p.
4. Galsworthy, John, *The Forsyte Saga*, I vol., Progress Publishers Moscow, 1974, 383 p.
5. Galsworthy, John, *The Forsyte Saga*, II vol., Progress Publishers Moscow, 1974, 304 p.
6. Galsworthy, John, *The Forsyte Saga*, III vol., Progress Publishers Moscow, 1975, 256 p.
7. Preda, Marin, *Moromeții*, vol. I, Editura Cartex Serv, 2004, 304 p.
8. Preda, Marin, *Moromeții*, vol. II, Editura Cartex Serv, 2004, 396 p.
9. Michele Gueret-Laferte, Dorian Astor, *Manuel de littérature française*, Breal/Gallimard, 2004, 647 p.
10. Xavier Darcos, Brigitte Agard, Marie-France Boireau, *Le XIXe siècle en littérature*, Hachette, Paris, 1988, 544 p.

PECULIARITIES OF ENGLISH GERUND (AS COMPARED TO ITS RUSSIAN EQUIVALENTS)

Nacioglo Natalia, MA Student, Comrat State University

Scientific Supervisor: Chirdeachin Alexei, PhD, Senior Lecturer, Academy of Economics

Резюме: *Герундий - неличная формы английского глагола, изучение, овладение и употребление которого, вызывают у русскоязычных студентов определенные трудности, поскольку в грамматике русского языка нет аналогичных форм. В статье рассматриваются происхождение герундия в древнеанглийский период, его развитие в среднеанглийском периоде и в современном английском языке, морфологические и синтаксические характеристики этой неличной формы глагола. Наряду с этим, проводится сравнения английского герундия с его эквивалентами в русском языке, а именно автор указывает на то, какими частям речи в русском языке может соответствовать английский герундий и какие функции в предложении они могут выполнять.*

Studying the structure of present-day English is quite actual, since comprehension of the language is one of the most significant aspects while studying the target language, for all the languages differ from the point of view of their morphological and syntactical structure. While studying English Russian speaking learners cannot avoid making mistakes since English and Russian belong to different language families. English belongs to the Germanic group of languages, while Russian to the Slavic one. Therefore, it is important on the bases of a comparative study to identify and acquire these facts, to get a profound understanding of the real nature of both languages, and to get an overall picture of the regulations for the correct ways of expression, proper to each language.

One of the most striking features of Modern English is the system of the non-finite forms of the verb. This is due to the fact that in whole there is a great divergence between the Russian and English verbal systems, especially in the case with the gerund because there is no analogous verbal form in the Russian language. Therefore it is important, on the one hand, to investigate origin of the English Gerund, main peculiarities of Modern English

gerund, trying to define its form, meaning and basic syntactic functions, as well as to investigate gerundial constructions; and, on the other hand, to determine similarities and distinctions of the English Gerund and its Russian equivalents from the point of view of their syntactic functions, to investigate the ways of rendering the English Gerund in Russian.

Many linguists state that the Gerund is believed to be a descendant of the Old English verbal noun and the present participle, what reveals the double nature of the gerund and its verbal and noun characteristics. The ancestor of gerund, which was formed by attaching the suffix *-ung, -ing* to a verb, did not have verbal properties in Old English at all. The original function of the suffix *-ung, -ing* was to derive feminine abstract nouns from action verbs, for example, *acsung (asking)* from *acsian (to ask)*, *bodung (preaching)* from *bodian (to preach)* and *ræding (reading)* from *rædan (to read)*, etc. In Old English the more usual form was *-ung*, but *-ing* was also frequent. In early Middle English, *-ung* rapidly died out, being scarcely found after 1250. These *-ung, -ing* forms were pure nouns syntactically as well as morphologically in Old English. Thus, the verbal properties are unknown in Old English and early Middle English until the 14th century.

It is the Middle English period when the rise of the so-called verbal gerund takes place. Its verbal meaning grew stronger so that it was sometimes modified by an adverb and might take a subject or object instead of the prepositional modifier: *'The ship's coming', 'stealing the horse'*. It was also extended widely in use until it became possible to make a gerund of almost any verb in the language. The action type gerund connected or coincided with the present participle in Middle English. During the Early Modern English period grammarians were mostly concerned with spelling and pronunciation. From the 18th century onwards-prescriptive grammarians have also been interested in syntactic structures of the gerund.

Thus, we can say that the Gerund is a descendant of the Old English verbal noun and the present participle, here from its double nature and its noun and verb characteristics.

As a natural result of its origin and development, the Gerund has nominal and verbal properties. The *nominal* characteristics of the Gerund are the following:

1. As a noun the Gerund is used as the subject or object (direct or prepositional) of the sentence. When used as an attribute or adverbial modifier, the gerund also clearly shows its nominal character; it is always preceded by a preposition, which is a formal mark of the noun:

e.g. On approaching nearer to him, I discovered that he was not so entirely without occupation as I had at first supposed. (adverbial modifier)

"You said, I think, that she denied belonging to this place?" (direct object)

"No. Questioning him will only put him on his guard - watch him, and wait. " (subject)

"It is a question — perhaps a very important one - of gaining or losing a day." (attribute)

2. When the Gerund is associated with the doer of its action (forming a complex), the noun or pronoun expressing that doer is used grammatically as an attribute (possessive) to the Gerund, and this attribute relation strengthens the noun character of the Gerund.

e.g. It was, by my watch, nearly an hour and a half from the time of our leaving the station.

The *verb-characteristics* of the Gerund are as follows:

1. The Gerund has tense forms: indefinite and perfect. The tenses of the Gerund comprise relative time indication.

e.g. "You will be tired, my dear Philip, of hearing perpetually about my school and my scholars."

Perhaps I was now conscious for the first time of having enjoyed our drive too much in the character of a guest, and too little in the character of a drawing-master.

2. The Gerund of transitive verbs expresses voice; it has special forms for the active and passive voice.

e.g. "I don't put you to the pain of confessing it in so many words, because I see and know that you are too honest to deny it." (Active Voice)

"Till you came here she was in the position of hundreds of other women, who marry men - without being greatly attracted to them or greatly repelled by them." (Passive Voice)

As the passive voice is of later development, we still find in Modern English instances when the active form of the Gerund is passive in meaning; those constructions are "survivals" of the time when one and the same form was used with active and passive meaning.

3. In common with the finite forms of the verb, the Gerund is modified by an adverb. e.g. e.g. "Listen to me", she said, considerately avoiding all notice of my loss of self-control.

4. The Gerund of transitive verbs can take a direct object.

e.g. [...] my cheek, as we bent together over the sketch-book, almost touching hers.

The gerund has only two grammatical categories, those of voice and perfect or tense. The intransitive verbs have two forms in Active Voice, whereas the transitive ones have four forms in Active and Passive Voice. One of the specific gerund patterns is its combination with the noun in the possessive case or its possessive pronominal equivalent expressing the subject of the action. This gerundial construction is used in cases when the subject of the gerundial process differs from the subject of the governing sentence-situation. Thus, the gerundial construction is a predicative construction in which the verbal element expressed by the gerund is in predicative relation to the nominal element expressed by a noun or pronoun.

e.g. "Burns, I insist on your holding your head up[...](Ch. Bronte)

Besides combining with the possessive noun-subject, the gerund can also combine with the noun in the common case or its objective pronominal equivalent.

e.g. I read in yesterday's paper about the hostages having been released.
You insisted on his coming here.

I can't bear to think of you living in that horrible, filthy attic.

Do you mind John's smoking in the room?

A gerundial construction is a predicative complex which may perform several syntactic functions, those of the (1) subject, (2) the object (direct and indirect prepositional), (3) the attribute and (4) the adverbial modifier.

(1) Your coming here is very desirable. Ваш приезд сюда очень желателен.

It's no use my telling you a lie. Мне бесполезно говорить вам неправду.

(2) Forgive my saying it. Простите, что я сказал это.

He insisted on her returning home. Он настаивал на ее возвращении домой.

(3) I don't know the reason of your leaving. Я не знаю причины вашего отъезда.

(4) I entered the room without his seeing it. Я вошла в комнату так, что он и не увидит этого.

The gerund performs the functions of all the types of notional sentence-parts, i.e. the subject, the object, the predicative, the attribute, the adverbial modifier.

e.g. Repeating your accusations over and over again doesn't make them more convincing. (subject)

No wonder he delayed breaking the news to Uncle Jim. (direct object)

Joe felt annoyed at being shied by his roommates. (prepositional object)

You know what luck is? Luck is believing you're lucky. (predicative)

Fancy the pleasant prospect of listening to all the gossip they've in store for you! (attributive)

He could not push against the furniture without bringing the whole lot down. (adverbial of manner)

As it has been mentioned above, there is no verbal form in Russian similar to the English gerund. The double nature of this non-finite form of the verb is reflected on the

ways it is rendered in Russian. The gerund may be expressed in Russian in various ways, namely by:

1. a noun;
2. an infinitive;
3. a finite verb (in this case gerund with its complements is expressed by a subordinate clause often introduced by the demonstrative pronoun 'mo' and conjunction 'что (чтобы)')
4. an adverbial participle (деепричастие);

1. Noun

e.g. *The buyers examined the goods carefully before concluding the contract.*
Покупатели тщательно осмотрели товар перед заключением контракта.

2. Infinitive

e.g. *The storm prevented the steamer from leaving the port.*
Буря помешала пароходу выйти из порта.

3. Finite verb

e.g. *She reproached herself for having said it.*
Она упрекала себя за то, что сказала это.

Adverbial participle

e.g. *After sleeping for about an hour, he was awakened by a loud noise in the street.*
Проснав около часу, он был разбужен громким шумом на улице.

Translation of the gerund depends on its syntactical function. One should differentiate between the use of the gerund with preposition and the use of the gerund without a preposition. The gerund used **without any prepositions** may perform the following syntactical functions:

- subject;
- predicative (nominal part of a compound nominal predicate);
- direct object.

Subject: *Reading books is useful. - Читать книги полезно.*

Predicative: *My favourite occupation is reading. - Мое любимое занятие - чтение.*

Direct Object: *I like reading technical books. - Я люблю читать технические книги.*

NOTE: Complex forms of the gerund, namely, perfect gerund and passive gerund are expressed by a clause in Russian.

e.g. *I remember having seen this film. - Я помню, что смотрел этот фильм.*
I remember having been given some instructions. - Я помню, что мне дали указания.

The **prepositional gerund** may function as:

- an attribute;
- an indirect prepositional object;
- an adverbial modifier (of time, manner and purpose).

1. Attribute (with prepositions of or for following a noun)

e.g. *I had the pleasure of knowing him personally.*
Я имел удовольствие знать его лично.

2. Prepositional object (with prepositions of, in, on, at, to, from, with after a predicative or a verb predicate)

e.g. *We succeeded in repairing these parts ahead of time.*
Нам удалось отремонтировать эти части до срока.

3. Adverbial modifier of time (with prepositions on, in, upon, after, before)

e.g. *In copying the text he made a few mistakes.*
Списывая текст, он сделал несколько ошибок.

4. Adverbial modifier of manner (with the preposition without)

e.g. They walked quickly without stopping to rest.
Они шли быстро, не останавливаясь для отдыха.

5. Adverbial modifier of manner (with the preposition by)

e.g. We enrich our knowledge by reading books.
Мы обогащаем свои знания, читая книги.

6. Adverbial modifier of purpose (with the preposition for)

e.g. We came here for mastering this speciality.
Мы пришли сюда для овладения этой специальностью.

To sum up, the English gerund is more often rendered in the Russian language with the verb both non-finite (thus being a part of a compound verbal predicate) and finite form of the verb, a noun and adverbial participle (деепричастие). The gerundial constructions are more often rendered by a clause in Russian.

The Russian equivalents of the gerund syntactically function more often as the predicate (simple verbal, a part of a compound verbal and a part of a compound nominal predicates), object, attribute and adverbial modifier, and seldom as adverbial participial construction (деепричастный оборот) and participial construction (причастный оборот).

Fig. 1. The Parts of Speech the Gerund is rendered by in the Russian Language (%)

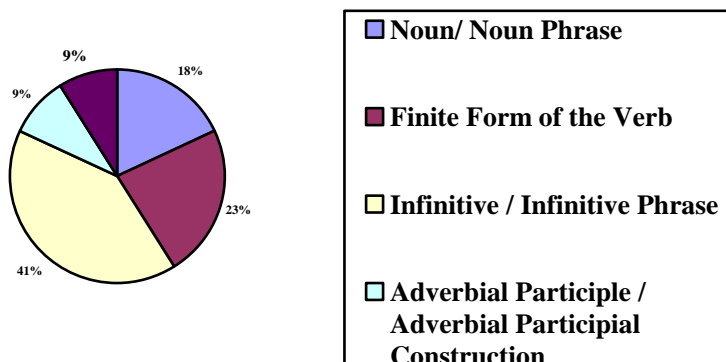

Fig. 2. The syntactic functions of the gerund equivalents in Russian

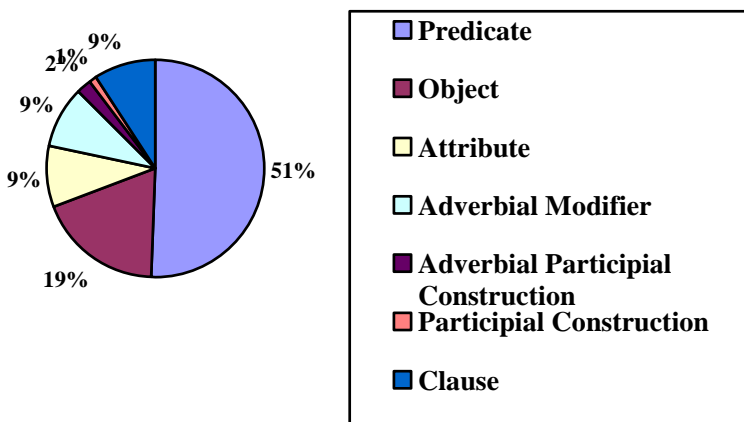

Fig. 3. Gerund equivalents performing the function of the Predicate in Russian

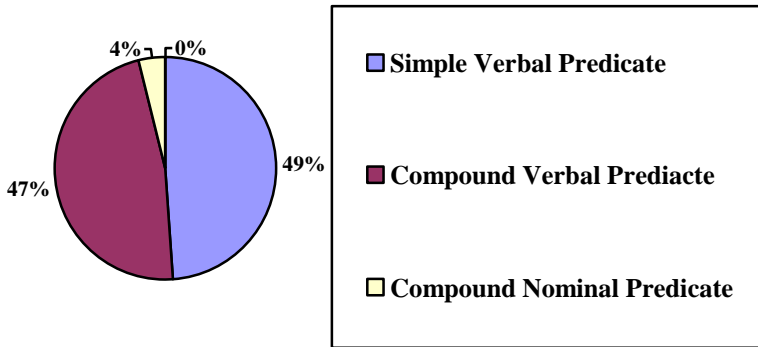

Fig. 4. Gerund equivalents functioning as the Object in Russian

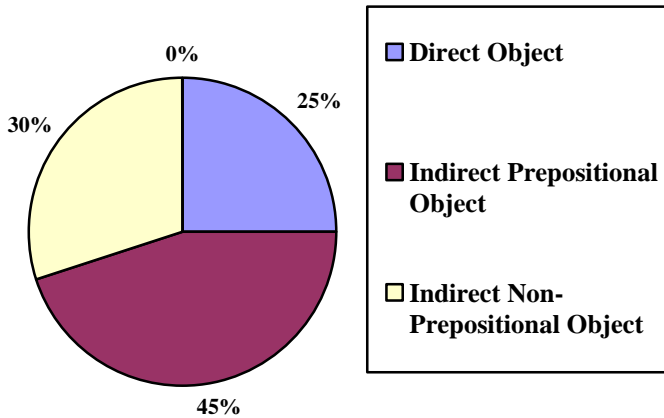

Fig. 5. The syntactic functions of the Gerund and Gerundial Phrases

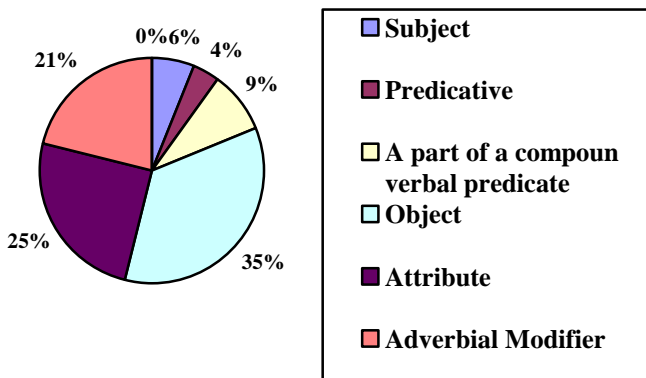
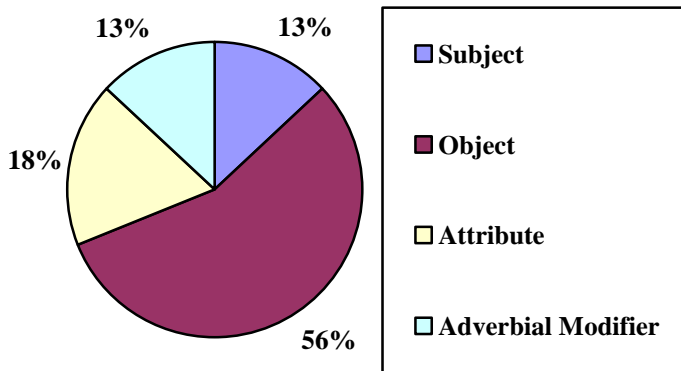

Fig. 6. The syntactic functions of the Gerundial Constructions

Bibliography

1. Blokh M. A., *Course in Theoretical English Grammar*, Moscow, 1983.
2. Bronte Ch., *Jane Eyre*. (eBook).
3. Gordon E. M., Krylova I. P., *A Grammar of present day English*, Moscow, 1980.
4. O. Henry, *41 Stories*, Signet Classics, New York.
5. Volkova L. M., *Theoretical Grammar of Modern English*, Kyiv, KNLU, 2007.
6. Бронте Ш., *Джен Эйр*, Москва, Правда, 1988.
7. Гузеева К. И., Костыгина С. И., *Грамматика английского языка: герундий*, СПб, Союз, 2004.
8. Каменский А. И., Каменская И.Б., *Практическая грамматика английского языка*, Харьков, ИНЭМ, 2002.
9. Каушанская В. Л., *Грамматика английского языка*, Москва, 2006.
10. Кобрин Н. А., Корнеева Е. А., Оссовская М. И., Гузеева К. А., *Грамматика английского языка: Морфология. Синтаксис*, СПб, Союз, 1999.
11. Мельник О. Г., Тарасенко О. С., Нечаева Н. В., Краснощекова Г. А., *The Non-Finite Forms of the Verb*, Таганрог, Изд-во ТРТУ, 2001.
12. Моэм У.С., *В львиной шкуре* (Перевод с английского Вознякевич), Д., 1985 (электронная книга).
13. Моэм У.С., *Луна и грош* (электронная книга).
14. О. Генри., *Рассказы*, Москва, Мир книги, Литература, 2006.
15. Хведченя Л. В., Хорень Р. В., Крюковская И. В., *Практическая грамматика современного английского языка*, Книжный Дом, 2005.

PECULIARITIES OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN GAGAUZIAN AND ENGLISH (ON THE BASIS OF SPECIALITY LITERATURE)

Tabanova Irina, MA Student, Comrat State University

Scientific Supervisor: **Chirdeachin Alexei**, PhD, Senior Lecturer, Academy of Economics

Rezumat: *Articolul de față abordează problema unităților frazeologice în limbile găgăuză și engleză. Deși cele două limbi nu sînt înrudite se observă anumite asemănări structural-semantice la nivel de principiu. În acest material se prezintă studierea asupra premiselor și preliminariilor teoretice ale subiectului în cauză.*

In this modern globalized world keeping national identity is one of the priorities for most minorities by preserving the culture, language and traditions. Nevertheless, change, innovations and improvements are the main components of the progress. For the last twenty years the sphere of the Gagauzian language usage has increased greatly: Gagauzian newspaper and journals are published, new TV and radio programmes appeared; besides, the Gagauzian National theatre has a lot of successful productions. These are the results of growing national identity of Gagauzian people. One of the most significant facts is the teaching of native language in Gagauzian villages and towns. The Gagauzian language was declared as one of the official languages in UTA. In the last two decades the Gagauzian language has come in contact with many other languages and as a result of these interactions a big number of borrowings and neologisms appeared in the Gagauzian language.

In 1993 the Gagauzian language adopted the Latin alphabet. Furthermore, in 1995 the new orthographic rules were approved. On the other hand English has become the most important foreign language in Moldova, due to the growing perception that knowing English can increase one's economic and social mobility. Enthusiasm for English language learning has been growing at a fast pace in recent years among Gagauzian learners. In accordance with all these innovations, the need for publishing new dictionaries appeared: they would reflect the lexical-cultural wealth of modern English and Gagauzian languages.

The fact that the English and Gagauzian languages are very rich in various phraseological units is of no doubt. In our every day life we usually come across numerous set expressions, sayings, idioms, popular phrases, adages, proverbs, epigrams and so on. Phraseological units stand out against the others forming a quite considerable number of language units that serve to make our speech much more emphatic, colourful, bright and vivid and in English and Gagauzian.

Language is a universal means of communication used individually; it is an uninterrupted activity of spirit, which tends to transform the articulate sound in the expression of the mind. Phraseological units are those elements of the language that reflect the historical background of people, their working activities, way of life and culture. Deep practical knowledge of set expressions could help us understand better their literary translation.

Today the fluency in foreign language means ability of using specific expressions of this language: idiomatic expressions, sayings, slang etc. Phraseological units appear in every language and English has thousands of them. They are often confusing for EFL/ESP students because the meaning of the whole group of words taken together has little, often nothing, to do with words translated one by one.

EFL/ESP students sometimes find it difficult to understand idiomatic expressions and slang in authentic spoken and written English. Another aspect is that they cannot memorize and use them correctly in spoken and written English.

Designing special exercises, which intended to reinforce meaning and the ability to use the idiomatic expressions and phraseological units properly and creatively in different situations and context. The lexical stock of any spoken language includes a fair number of so-called complex clichés, i.e. set word-combinations, which are reproduced in a stable form. These include various idiomatic phrases (e.g. at one's finger-tips), complex terms (e.g. atomic weight), all kinds of proverbs, proverbial phrases, quotations, folk aphorisms, newspaper and literary clichés and the like.

Since phraseological units are widely used in the English and Gagauzian languages it is quite important to collect more data about their functions, characteristics, usage and ways of translation. The study of phraseological units can help to provide more vivid and colourful descriptions than any other means and their better understanding ensures the more

accurate translation and usage of language. Hence, the outcome of this research project implementation is finding out the differences and similarities in the usage and ways of translation of Gagauzian and English phraseological units.

Phraseology is considered to be a part of lexicology which is a comparatively new linguistic discipline and, in its turn, it is a part of linguistics dealing with the vocabulary of a language and the properties of words as the main units of a language.[1] But as C. F. Hockett states “to an American observer, the strangest thing about Soviet Lexicology is that it exists. No corresponding discipline is officially distinguished in Western European or American linguistics.”[2]

With regard to phraseology, such scholars as N. Amosova [3], A. V. Koonin [4] and the others have turned phraseology into a full-fledged linguistic discipline. But in English and Gagauzian linguistics the situation is very different. There is no special branch of study and the term “phraseology” is a stylistic one and denotes according to Webster’s dictionary: “Mode of expression, peculiarities and diction; i.e. choice and arrangement of words and phrases characteristic of some literary work”.

Thus, it is obvious that there are divergences in the understanding of the notion “phraseology”. Therefore, being the subject matter of phraseology the term “phraseological unit” undergoes the same difficulties in its definition in the Gagauzian language. Phraseological units make up a big part of a language stock, that is why the profound knowledge of set expressions can assist bilingual students in understanding better their translation and as a result in correct and pertinent usage in speech.

Another interesting and controversial issue is the place of proverbs in, and saying with respect to set expressions. Some consider that they must be studied together with phraseological units Among these scientists are I. Casares, N. N. Amosova and V. P. Felitchina. But their opponents V. V. Vinogradov, A. V. Kunin, I. V. Arnold and others have quiet opposite opinion. Anyway linguists touch upon them because they introduced in the act of communication ready-made. And the point they support depends on their believes. There is a lot of to be investigated in this difficult subject and many things to be tough about in Gagauzian and English languages.

There is also great necessity to study and summarize the most popular classifications of methods and techniques of translation of phraseological units, to distinguish the following methods, by means of which English proverbs can be translated into the Gagauzian language and vice versa: absolute equivalent, relative equivalent, analogue, antonymic translation and calque or loan translation. While translating phraseological units the most frequent are relative equivalent and analogue, whereas absolute equivalent, calque and antonymic translation are less widely spread. As we know the Gagauzian language is rather young and demands careful research and profound investigation. The other nuance consists that Gagauzian people and their language were exposed to long assimilation that has in turn left the big mark on vocabulary components, structure of language and accordingly and on phraseological units

On the whole phraseological units in the Gagauzian language play an important as they can transfer popular wisdom which has remained unfortunately only in folklore and at native speakers. They give us advice, instruct us, help to overcome difficulties and teach us how to live, represent the history, culture and traditions of the nations; they are embodiment of folk wisdom of Gagauzian and English people.

References

1. Hockett C. F., *Course in Modern Linguistics*, New York, 1958.
2. Melenciu D., *Seminars in Modern English Lexicology*, Chişinău, 2000, P. 3.

3. Амосова А., *Основы английской фразеологии*, Ленинград, 1963, P. 127.
4. Кунин А. В., *Основы понятия английской фразеологии*, Ленинград, 1963, P. 109.

PARENTS – CHILDREN RELATIONSHIPS IN JANE EYRE BY CHARLOTTE BRONTË VERSUS THE STEREOTYPED IMAGE CREATED BY THE VICTORIAN SOCIETY

Țentiu Snejana, masterandă, Facultatea de Limbi și Literaturi străine
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți
Coordonator științific: **Muntean Ana**, lect. sup.

Rezumat: *Articolul în cauză reprezintă un studiu al societății Victoriene, punând accentul mai mult pe imaginea stereotipizată dintre părinți și copii propagată de politica Victoriană, care contrazicea realitatea secolului al nouăsprezecelea.*

Romanul „Jane Eyre” de Charlotte Brontë oferă o imagine veridică a societății de atunci, mai ales, scoțînd în evidență absența tatălui în educarea copilului și relația, distantă și autoritară, care se păstra între părinte și copil.

Family is the nucleus of the society. It is the basis of everything. As a result, children represent the future of any nation. They reflect the values of any time and through them any traditions would continue to exist. That's why the values that are appreciated in a family play an extremely important role in the development of the moral views of the society. On the other hand, the changes that take place within a society - economic, political, educational - all of them influence the image of the family as well.

The present article aims at analyzing parents – children relationships as illustrated in one of the well known novel of the British novelist Charlotte Brontë, *Jane Eyre*. Taking into consideration the importance of the family in any nation and in any time, I decided that it will be interesting to analyze the family from this point of view. How to educate a child and how to be a good parent are questions that almost every man would like to find the answer to. Even nowadays, in the 21st century, the problem of upbringing remains a vital one.

Moreover, the analysis is worth doing as the image that Charlotte Brontë created in her novel, comes in contrast with that of the typical Victorian family. Under close reading we can deduce the image of the real father and the relation that existed between an upper-class father and his child.

The Victorian Period refers to the period of Queen Victoria's rule between 1837 and 1901. The Victorian era was a period of dramatic change that brought England to its highest point of development as a world power. Many critics, like Robert Carlsen, observed that, on the one hand, optimism was the result of the progress. On the other hand, poverty, alienation, and injustice revealed the negative sides of the rapid industrialization. [4, p. 921]

Although the Victorian age was a great period in the history of Great Britain, it was the age of economic, social and scientific achievements, its dogmas, principles and conventional respectability, its philosophy of practicalness contradicted and suppressed human nature. The value system of Victoria was: respectability, earnestness, hard work, self-confidence, and doing what was fit and right. Robert Carlsen affirms in his book *English Literature. A Chronological approach* that Victoria herself was eminently respectable, and she was devoted to Prince Albert, her husband, and their family of nine children. The example set by her life-style was completely different from those of the preceding occupants of the throne, and according to Carlsen's words, "respectability" might be the word that best characterizes the age. [4, p. 601]

M. H. Abrams, however, points out in *The Norton Anthology of English Literature* that Victorian values were coming into question in this period. [1, p. 1542]

The 19th century is often regarded as a high point in British literature. One innovation of Victorian novelists was Realism, which presented a detailed portrait of life in 19th century England. Victorian novels, influenced as they were by the large irregularly developed novels of sensibility of the preceding age, tended to be idealized portraits of difficult lives in which hard work, perseverance, love and luck win out in the end; virtue would be rewarded and wrongdoers are suitably punished. They tended to be of an improving nature with a central moral lesson at heart. Through it, we enter a kind of dream world.

Reading novels aloud was a popular form of family entertainment at the time, that is why a successful novelist was expected to produce something wholesome, enlightening, and entertaining for every member of the family.

Charlotte Brontë (21 April 1816 – 31 March 1855) was an English novelist, the eldest of the three Brontë sisters, whose novels are English literature standards. [3, p. I] Charlotte Brontë bravely contradicted society through her writing. Her novels advocate for the oppressed woman; thus establishing Charlotte Brontë as one of the first modern women of her time. [8]

Through her best novel, *Jane Eyre*, Ch. Brontë exhibits resentment toward a society that has scorned her, while maintaining a detachment toward humanity as a whole. [3, p. III] Brontë, wrote of simple women, who relied upon the respect of themselves, rather than society, to provide fulfillment in their lives. Through her characters, Brontë gave the gift of the modern woman, a woman determined to make her own way, and live her life by her own set of standards, dictated not by society but by herself, and herself alone.

Jane Eyre is a first-person narrative of the title character. The main character is a small, plain-faced, intelligent and honest English orphan. The novel goes through five distinct stages: Jane's childhood at Gateshead, where she is abused by her aunt and cousins; her education at Lowood School, where she acquires friends and role models but also suffers privations; her time as the governess of Thornfield Manor, where she falls in love with her Byronic employer, Edward Rochester; her time with the Rivers family at Marsh's End (or Moor House) and Morton, where her cold clergyman-cousin St John Rivers proposes to her; and her reunion with and marriage to her beloved Rochester at his house of Ferndean.

With a new kind of heroine defiantly virtuous, morally courageous and fiercely independent, Charlotte Brontë brought about change in the style of fiction of the day, presenting an unconventional woman to be admired for her ability to overcome adversity. Throughout the whole novel we can observe glimpses of a typical Victorian society, with all its principles and dogmas. Moreover, under deeper analysis we can deduce an important aspect of family life, the relationship between children and parents.

Charlotte Brontë points out the way it really worked in the 19th century Victorian society through the relationship between Mr. Rochester and his protégée Adèle.

Adèle Varens was the daughter of Céline Varens, a French opera-dancer, who had a lot of admirers. One of them was Mr. Rochester who did almost everything for her, until he found out that she had another lover. When Céline ran away with a musician to Italy, she abandoned Adèle informing Mr. Rochester that Adèle was his child. Mr. Rochester didn't believe Adèle to be his daughter, as he himself mentioned "Pilot is more like me than she". [3, p. 126]

Questioning his fatherhood, he never referred to Adèle as "my daughter", as everybody in the house did in fact. Mrs. Fairfax called Adèle "Mr. Rochester's ward", the guests who came to Mr. Rochester "his protégé", while Mr. Rochester himself referred to her as "a brat", "child", "that foolish little child Adèle", "the bairn", "genuine daughter of Paris". Even from this we can already deduce that he didn't love this child at all. He was very rarely at home and he spent almost no time with Adèle.

Besides, while speaking to her he always was distant and authoritative: „Take your „boite” into a corner and amuse yourself with disembowelling it. And mind, don’t bother me with any details of the anatomical process. [...] tiens-toi tranquille, enfant; comprends-tu?” [3, p.113] „Away!” he cried harshly; ‘keep at a distance, child; or go in to Sophie!’” [3, p. 125] “Adèle wanted to take a seat on my (Jane’s) knee but she was ordered to amuse herself with Pilot”. [3, p.106]

He never spoke of Adèle positively or praising her, as any parent would do: „She is not bright, she has no talents.” [3, p.106] He was not fond of children, and he was not fond of Adèle, as he once mentioned: „I am not fond of the prattle of children. [...] It would be intolerable to me to pass a whole evening tête-à-tête with a brat.” [3, p. 113]

From this perspective Mr. Rochester was not an ideal father, or even protégé. He didn’t prove to be loving nor careful nor attentive, as was the typical Victorian image of the father. He was rather characterized by „physical absence, emotional distance, tyranny, and intimacy” as Claudia Nelson mentioned in her book, when pointing to middle-class fatherhood. [5, p. 65]

On the other hand, Mr. Rochester wanted Adèle to be an educated person. He took the responsibility to take care of her, when her real mother abandoned her. He brought her to England and hired a governess for her. In fact it was a cult of the Victorian society to have a governess responsible for the education of the children and Mr. Rochester, rich as he was, and busy and almost absent, didn’t forget about Adèle. Education was very important for him, as it was for his society, that’s why he intended to send Adèle to school, in order to provide a better education for her.

Although Mr. Rochester was very distant, Adèle was always waiting for him, and was very happy each time he sent for her: „Adèle had been in a state of ecstasy all day.” [3, p. 148] She was never angry with him. She called him even her „ami”. [3, p. 103] Before going to bed, she always kissed him. Although these kisses were very unpleasant for Mr. Rochester, that again proves his indifference and his disgust towards this little creature: „he endured the caress, but scarcely seemed to relish it more than Pilot would have done, nor so much.” [3, p. 111]

Adèle was conscious about the fact that she shouldn’t be too close to Mr. Rochester and that she shouldn’t bother him too much. That’s why even when he sent for her, Adèle always took a seat near Jane, in one of the corners of the room, usually far from Mr. Rochester.

All these details prove that the parent – child relationship was far from being an example. The relation between Mr. Rochester and Adèle was more based on duty than on love and affection. Fear was the feeling that Adèle felt for Mr. Rochester. The idea to protect Adèle was the only thing that made Mr. Rochester think of her.

Is this an ideal family? Is this a Victorian family? Is Mr. Rochester a stereotyped father of the Victorian society? Does Adèle prove to be a typical child brought in a Victorian family?

The answer to all these questions will be „No!”. The values that Queen Victoria accepted in a family were far from what we noticed in the novel. And the fact that she called *Jane Eyre* „really a wonderful book” emphasizes only that she didn’t understand the novel till the end, or didn’t read between the lines. [7]

In conclusion we may say that Charlotte Brontë managed to display skillfully in her novel glimpses of the real Victorian society. Moreover, she pointed out the main aspects of 19th century parents – children relationships, fatherhood being characterized by emotional distance, tyranny and physical absence. That’s why I am sure that her novel *Jane Eyre* offers a realistic view of the 19th century England, with all its principles and dogmas.

Bibliography

1. Abrams, M.H., ed. *The Norton Anthology of English Literature*, Vol. 2 of 2. 5th ed. New York, W.W. Norton, 1986, 2238 p.
2. Berry, Laura C., *The Child, the State and the Victorian Novel*, Charlottesville, University of Virginia Press, 2000, 220 p.
3. Brontë, Charlotte, *Jane Eyre*, Hertfordshire, Wordsworth Editions Limited Cumberland House, 1992, 404 p.
4. Carlsen, Robert G., Carlsen, Ruth Christoffer, *English Literature: A Chronological Approach*, USA, Treasury Edition, 1985, 960 p.
5. Nelson, Claudia, *Family Ties in Victorian England*, Greenwood Publishing Group, Inc., 2007, 196 p.
6. http://en.wikipedia.org/wiki/Charlotte_Bront%C3%AB
7. http://en.wikipedia.org/wiki/Jane_Eyre

СЕМАНТИЧЕСКАЯ СТРУКТУРА ПОСЛОВИЦ С КЛЮЧЕВОЙ ЛЕКСЕМОЙ *FRIEND/FREUND/PRIETEN/ДРУГ* В АНГЛИЙСКОМ, НЕМЕЦКОМ, РУМЫНСКОМ И РУССКОМ ЯЗЫКАХ

Процюк Валентин, студент, Факультет иностранных языков и литератур,
Научный руководитель: Скиба В. П., д-р филологии
Рецензент: Игнатюк Ю. С., д-р филологии

Abstract: *The given article presents a lexicographical comparative description of the proverbs based on the lexeme Friend in the English, German, Romanian and Russian languages.*

The author analyses its semantics and shows their semantic subgroups, underlining different types of relations between friends. The investigated proverbs show the mental peculiarities of different nationalities, relations manifested in their perception of friendship.

Предметом настоящего исследования является отражение отношений, обозначенных лексемой *друг*, в пословицах носителей английского, немецкого, румынского и русского языков. Пословицы, как концентрация мудрости народов в сжатой, в ёмкой языковой форме, могут передавать разноаспектную гамму отношений в человеческом сообществе [5;9]. Поэтому имеющиеся в литературоведении (фольклористике) и языкознании определения пословиц отмечают наличие в них передаваемых из поколения в поколение сентенций, воплощающих нормы морального поведения и жизненный опыт, приобретенный людьми в аналогичных житейских ситуациях [2]. Этим содержанием определяется социальная значимость пословиц. Художественная природа данных лингвистических образований в значительной мере влияет на их структурную устойчивость/стабильность, большую частотность употребления и быструю фиксацию в памяти (запоминание). Лаконичность, краткость и произносительная лёгкость пословиц как цельного высказывания способствуют их употребительности.

Значительная часть пословиц обращена к нравственной сути человека, его качеств и к восприятию им таких моральных категорий как добро и зло, правда и ложь, честность и обман, трудолюбие и лень, жестокость и сострадание, заносчивость и скромность, ум, просвещённость и глупость, дружба и вражда. Вдумчивое прочтение и сравнение пословиц из разных языков как одной из ярчайших форм языкового творчества народов даёт основание полагать, что в них фиксируется как общечеловеческое, так и национальное видение перечисленных выше и других качеств людей, их моральных принципов, быта и истории.

В лингвистических и литературоведческих исследованиях пословицы подвергаются различным классификациям с целью определения времени их возникновения, исследования синтаксического построения, а также наличия в них рифмы и ритма как организующего начала, образности и наглядного представления жизненных ситуаций, стилистических фигур и тропов [11;12].

Многие лингвисты делают попытки классифицировать пословицы по тематическому принципу. Мы исследуем семантику пословиц с ключевой лексемой *friend/Freund/prieten/opyг* и привлекаем для этой цели многие лексикографические источники. В содержании рассматриваемых пословиц обнаруживаются различные семантические подгруппы.

В английском языке пространство пословицы со значением *friend* получили довольно широкое распространение [1;2]. Их семантика очень разнообразна, она охватывая огромный диапазон отношений и чувств. Сравнения, встречающиеся в этих пословицах чрезвычайно наглядные; они возвышают друга в ранг святости. Так, в пословицах *friend* сравнивается с ангелом, поцелуем ангела, звездами, бриллиантами и даже четырехлистным клевером, который обладает значимой символикой, особенно, в западной культуре. Существует поверье, что данное растение приносит удачу его нашедшему, в особенности, если оно найдено случайно. По легенде каждая из пластинок четырех пластинчатого листа обозначает следующие понятия: первая — надежду, вторая — веру, третья — любовь, а четвертая — удачу. Все пословичные сравнения дают четко понять степень значимости подобного рода отношений.

Пословицы на английском языке предписывают уважительное отношение к старым друзьям. Поговорка *Make new friends, but keep the old, one is silver, the other is gold* сравнивает друзей с драгоценными металлами, однако подчеркивается, что старый друг является более ценным, хотя новый друг тоже многого стоит.

Большое количество пословиц в английском языке семантически воплощает поддержку со стороны друга, и следующие пословицы являются подтверждением этому:

- Friends are angels who lift our feet when our own wings have trouble remembering how to fly.
- My best friend is the one who brings out the best in me.
- When it hurts to look back, and you're scared to look ahead, you can look beside you and your best friend will be there.
- A good friend is cheaper than therapy.
- Friends are quiet angels who lift us to our feet when our wings have trouble remembering how to fly.
- A real friend is a person who, when you've made a fool of yourself, lets you forget it.
- A simple friend expects you to always be there for them. A real friend expects to always be there for you!
- Good friends are like stars.... You don't always see them, but you know they are always there.

С учётом положительных качеств друга и его необходимости, его крайне трудно найти. Именно эта идея выражена в ряде пословиц:

- A best friend is like a four leaf clover, hard to find and lucky to have.
- True friends are like diamonds, precious and rare. False friends are like leaves, found everywhere.
- True friends are like diamonds, precious but rare; false friends are like autumn leaves, found everywhere.
- Friends are kisses blown to us by angels.

- Everyone has a "best friend" during each stage of life-only a precious few have the same one.

Возвращаясь к идее о клевере, нужно отметить, что четырехлистное растение клевера встречается одно на десять тысяч растений обычного клевера. Но не только идея редкости важна в этих пословицах, а также и то, с чем сравнивается друг: ведь это не просто сравнения, а скорее способы выражения своего восхищения другом.

Сопереживание, помощь, взаимность чувств, объективность и честность также являются согласно поговоркам английского языка доминирующими качествами друга. Всё это доказывает в высшей степени положительное отношение к другу, высокую оценку его качеств. Следует упомянуть существующее сходство друзей. Английский язык подтверждает идею сродства друзей, они как бы являются отражением друг друга. Вот как это нашло своё выражение в пословицах:

- The best mirror is an old friend.
- True friends have hearts that beat as one.

На ряду с этим существуют и предостережения по поводу друзей. Народная мудрость советует не подпускать друзей слишком близко. В этом просматривается некое опасение, сомнение в искренности друга.

- Friends are like fiddle strings, they must not be screwed too tight.

Практически весь спектр дружественных отношений от позитивных (значимость и необходимость, взаимная поддержка, сопереживание) до негативных (предостережение, недоверие) нашел отражение в английских пословицах; однако, основываясь на наших примерах, можно с уверенностью утверждать, что положительное отношение к другу, его сравнения с ангелом как хранителем и защитником, доминируют. Основания для отрицательных высказываний не очень убедительны. Имел ли тот, кто высказывался отрицательно о друге, нужные качество для дружбы, был ли он сам хорошим другом? Каждый должен задать в первую очередь себе вопрос, что он сделал для дружбы или как говорит английская пословица: If you were another person, would you want to be a friend of yours?

Немецкие пословицы с семантическим наполнением Freund характеризуют друзей по их важности для жизни, по верности, длительности дружеских взаимоотношений, их наличия после испытаний трудными обстоятельствами [3;4;5;6;13]. В пословицах утверждается, что друг окрашивает и продлевает жизнь, делает её светлой и богаче.

Жизнь без друга приравнивается миру без солнца. Не деньги делают человека богатым, а наличие друзей. Жизнь без друзей укорачивается на половину. Вино вкуснее, если его пьешь вместе с другом.

- Ein Leben ohne Freund ist eine Welt ohne Sonne.
- Wer ohne Freund ist, lebt nur halb.
- Der ist reich, der Freunde hat.
- Der Wein schmeckt nie so gut, als wenn man ihn mit Freunden trinkt.

Хороший друг приравнивается хорошему врачу, он предупреждает об опасности, он приходит без приглашения, т.к. ему всегда рады.

- Ein guter Freund, ein guter Arzt.
- Ein guter Freund warnt.
- Ein guter Freund kommt ungebeten.

Как старое (немолодое) вино, старые (изведанные) дороги, старая (уже привычная) одежда, так и старые друзья, проверенные бедой, лучше всего нового, ещё не испробованного.

- Alte Freunde und alter Wein sind am besten.
- Alte Freunde und Wege soll man nicht verlassen.
- Die alten Freunde halten in der Not.
- Ein alter Freund ist besser als zwei neue.

Новому непроверенному другу доверять нельзя, как и качеству нового молодого вина.

- Altem Haus und neuem Freund ist nicht leicht zu trauen.
- Neuer Freund, neuer Wein.

Неискренность, фальшь друга наносит глубокие раны: друзья, обладающие такими качествами, поступают хуже открытого врага.

- Ein falscher Freund ist schlimmer als ein offener Feind.
- Freund unter Augen, Feind hinterm Rücken.

Друзья проверяются на верность и преданность несчастьем, поступками, откровенностью, большим количеством совместного преодоленных трудностей, бедственным положением, их наличием для своей поддержки в трудную минуту.

- Glück erwirbt Freunde, Unglück bewährt sie.
- Ein Freund in der Not ist ein Freund in der Tat.
- Der ist mein Freund, der es redlich mit mir meint.
- Man muss erst einen Scheffel Salz mit einem essen, ehe man ihn zum Freunde nimmt.
- Man muss auch in der Hölle einen guten Freund haben.
- Im Unglück zeigt sich der Freund.

Неискренние друзья стремятся воспользоваться деньгами и другим богатством, обильным угощением, гостеприимством и щедростью друга, извлечь выгоду из его благополучия. Если к нему приходит несчастье и он находится в бедственном положении, то друзья оставляют, покидают его быстро.

- Wer Pfennige hat, hat auch Freunde.
- Ein reicher Mann kennt seine Freunde nicht.
- Arme Leute haben keinen Freund.
- Einer guten Küche fehlt's nie an Freunden.
- Nach dem Schmaus gehen die Freunde nach Haus.
- Wenn das Unglück anklopft, schlafen die Freunde.
- In der Not sind die Freunde tot.
- Gebende Hand hat viele Freunde.

Для друзей нет преград, им всё по плечу, не в тягость.

- Dem Freunde ist eine Meile kein Umweg.
- Freunden ist keine Tür verschlossen, потому что они единомышленники, их объединяет равенство, родство интересов, вкусов; они зеркальное отражение друг друга.
- Einerlei Sinn macht Freunden.
- Was mir nicht schmeckt, das schmeckt meinem Freunde auch nicht.
- Ein Freund ist der andere Spiegel.
- Gleich und gleich macht gute Freunde, поэтому *Zu guten Freunden ist der Weg nicht weit.*

В дружбе надо быть снисходительным к другу (закрывать глаза на его проступки), не подчеркивать его недостатки, доверять ему и хвалить.

- Bei Freunden muss man ein Auge zudrücken.

- Vertrauen macht Freunde.
- Lob macht Freunde.

Кто сам себя хвалит, но в то же время жадный и хочет извлечь побольше пользы для себя, тот другом никогда не станет.

- Wer sich selbst lobt, hat gewiss keinen Freund.
- Geiz ist niemands Freund.
- Wohl dem, dem's nicht an Freunden fehlt; weh dem, der zu sehr auf sie zählt.

Привязанность к ограниченному числу людей, к одному человеку – основа выбора друзей. Нельзя быть другом всех и каждого. Много знакомых, значит мало друзей.

- Jedermanns Freund, jedermanns Narr.
- Viel Bekannte, wenig Freunde.

Исследовав семантику пословиц с лексемой *prieten* в румынском языке, можно выделить как положительные, так и отрицательные его черты. [7;8;9;10] Там, где говорится о друге позитивно, в первую очередь отмечается его ценность. Высшая оценка другу, по нашему мнению, дана в пословице *Prietenul bun – poarta raiului*. Здесь друг возводится в степень святости. В других пословицах друг оценивается как клад: *Prietenul adevarat – avere neprețuită; Cine a aflat în lume prieten adevărat, e comoară; Nici o avere mai bună decât prietenul cel mai bun*.

В некоторых пословицах подчеркивается, что друга нельзя купить, что также свидетельствует о высокой оценке друга и его неподвластности меркантилизму и замены его материальными благами. Пословицы с подобной семантикой, бесспорно, являются одними из убедительных и обладают воспитательным воздействием.

Довольно распространенными являются пословицы о проверенных и старых друзьях. Обе эти характеристики схожи, так как старые друзья всегда проверены временем. Разумеется, проверка временем является наиболее достоверной. Приводим примеры таких пословиц:

Проверенный друг

- Prietenul la nevoie se cunoaște;
- Pe aur focul, iară pe prieten primejdia ispitește.

Старый друг

- Prietenul vechi îi ca vinul: cu cât se învechește, cu atât e mai bun;
- Prieteni noi să-ți faci, dar d-ai bătrâni să nu te lași

Особое место в ряду пословиц о друге занимают пословицы, в которых говорится об идентичности друга. Для каждого он должен являться отражением собственного **Я** и только в этом случае, согласно народной мудрости, людей может связывать дружба. По этому поводу пословицы утверждают:

- Cine are un prieten bun nu mai are nevoie de oglindă.
- Cei ce se potrivesc lesne se-mprietenesc.

Однако существует и другое мнение на этот счет. Возможно, друзья не одинаковы вначале, но меняются в процессе взаимодействия между собой. Таким образом, пословица *Cu prieteni răi, rău te faci, cu cei de omenie mâineci colaci* дает чётко понять, какое сильное воздействие оказывают друзья друг на друга.

Вместе с тем существуют пословицы с отрицательной семантикой. В них подчеркивается корысть и неблагодёжность друзей, а также непродолжительность/краткосрочность дружбы и распри на материальной почве. Примерами извлечения корысти из дружбы могут служить следующие пословицы:

- Prietenul cu interes nu este prieten.

- Prieteni ai mesei, iar nu ai nevoii.
- Nu e bun prieten acela care nu vede pentru tine ceea ce vede pentru el.
- Cînd omul e în proastă stare, nici un prieten nu are.

Деньги всегда считались главным врагом дружественных отношений, что нашло своё отражение в народных изречениях:

- Nu împrumuta la cel ce voiești prieten să-l dobîndești.
- Decît să-ți dau și să ne sfădim, mai bine tot prieteni să fim.

Принимая во внимание всё выше изложенное, можно заключить, что слово *prieten* имеет как положительную семантическую окраску, так и отрицательную. Семантические нюансы обусловлены разнообразием отношений между людьми, которые в силу значимой роли возвели его в ранг святости и в то же время принизили его достоинства, поставив его на одну ступень с врагами.

В народном творчестве на русском языке пословицы занимают огромное мыслительное пространство [14;15]. Проявления разной степени дружественных отношений зафиксированы в них чётко и свидетельствуют о большой степени житейского внимания к этой сфере человеческих отношений.

В пословице *Дерево живет корнями, а человек – друзьями* воплощена возможность физического существования отдельно взятого человека только благодаря живительным силам, исходящим от друзей. Эта мысль развивается дальше подчёркиванием необходимости иметь друга:

- Без друга в жизни туго.
- Без друга жить, самому себе постылым быть.

Если имеют друга, то меняется даже статус человека, он возрастает:

- Без друга – сирота, с другом – семьянин.

Семейный человек воспринимается моралью, особенно деревенской, на много уважительнее, чем холостой мужчина или незамужняя женщина.

Исходя из этого, друга, как непреложную ценность, надо беречь и нельзя позволять говорить о нем дурно:

- Друга ищи, а найдешь – береги.
- На себя не наговаривай, а с друга сговаривай.

Это объясняется тем, что настоящий, верный друг встречается нечасто и его очень трудно найти и сохранить:

- Верный друг – редкая птица.
- Легче друга потерять, чем найти, потому что он, как опора в жизни ни на деньги, ни на материальные блага, даже на родственников обменен быть не может. В этом его бесценность:
- Верному другу цены нет.
- Не будь сыт кусом, а будь сыт другом.
- Добрый друг лучше ста родственников.
- Друг другу терем ставит, а недруг недругу гроб ладит.
- Друг научит, а недруг проучит.

Ответная реакция на бескорыстное поведение друга характеризуется жертвенным отношением к нему, щедростью, отсутствием жадности:

- Больше той любви не бывает, как друг за друга умирает.
- Для милого друга и коней из плуга.
- Для хорошего друга не жаль ни хлеба, ни досуга.

Отсюда проистекает предупреждение:

- Друга иметь – себя не жалеть.
- Не будь другу запасен, будь другу рад.

Если друг поступает по выше приведенным рекомендациям, то тогда как результат восхищение его угощением:

- Был я у друга, пил я воду лучше недругова мёду.
- Для настоящих друзей и вода сладкая.

Вместе с тем предупреждается:

- Делай другу добро, да себе без беды.
- Будь друг, да без убытку.

Путь, чтобы стать другом, довольно длинный:

- Вдруг не станешь друг.
- Дальний путь, да ближний друг.

Истинным другом за короткое время не становятся. Им можно стать только после прохождения испытанный нуждой, несчастьем, горем и временем:

- Испытанный друг познается в нужде.
- Конь познаётся при горе, а друг при горе.
- Коня в рати узнаешь, а друга в беде.
- Друга узнаешь в беде, а обжору в еде.
- Не узнавай друга в три дня, узнавай в три года.
- Изведан друг, куль соли вместе съешь.

Если друг прошел через все возможные испытания, тогда он причисляется к числу верных друзей:

- Друг верен, во всём измерен.
- В друзья выбирают тех, кто честный в общении и не подхалимничает:
- Не тот тебе друг, кто в глаза льстит, но тот тебе друг, кто заочно добро говорит.
- Друзья прямые, что братья родные.

Выбрав нового друга, не надо отказываться от старых проверенных жизненными испытаниями друзей:

- Нового друга желай, а старого не забывай.
- Не изведан – друг, а изведан – два.
- Друг неиспытанный, что орех нерасколотый.

В русских пословицах даётся чёткое определение ненастоящих, фальшивых друзей:

- Друг до поры – тот же недруг.
- Плохи друзья на пол часа.
- Плохой друг, что тень: в солнечный день не отвяжется, в ненастный не найдешь.

Но ещё хуже иметь ограниченного в умственном отношении друга:

- Дай бог недруга, да умного; а друг да дурак – наплачешься с ним.
- Не бойся умного врага, а бойся глупого друга.

В заключение процитируем те русские пословицы, которые предупреждают, что отсутствие возможности извлечь выгоду из материального положения друга, ведёт к исчезновению дружков, если они не могут есть, пить пировать:

- Будет друг, коли хлеба есть круг.
- Друзья – до первой кости.
- Есть пирожки – есть и дружки; нет пирожков – нет и дружков.

- Скатерть со стола – и друзья со двора.
- На пиру много друзей.
- Называет другом, а обирает кругом.

В основе истинной дружбы не может лежать корыстолюбие и бесчувственность, она базируется на сочувствии и сопереживании:

- В друге стрела, как во мне, а в себе, как в сердце.
- В недруге стрела - что во пне, а в друге что во мне.

На основе представленной семантической классификации изученных пословиц представляется возможным сделать следующие выводы:

- Пословицы с ключевой лексемой *friend/Freund/prieten/druz* в английском, немецком, румынском и русском языках – это распространенные в народе изречения с глубоким поучительным смыслом. Они – завершённые философские размышления.
- Осуществленная нами классификация пословиц построена на основе воплощенной в них семантике, определяющей человеческие качества, состояния и отношения.
- В сознании носителей исследуемых нами языков не имеется ни одного аспекта отношений между истинными и ложными друзьями, которых не затронули бы изучаемые нами пословицы. В пословицах о друге на всех четырех языках подчеркивается высокая ценность друзей, их преданность, поддержка, сочувствие, самоотверженность, открытость, что делает их необходимыми в жизни. Вместе с тем в них осуждается извлечение корысти/выгоды из дружбы, ложь и лицемерие в отношениях, выдаваемых за дружеские.
- Логически выраженные в рассматриваемых пословицах суждения имеют как прямое значение, так и переносный смысл, иносказание. Они содержат также указания, пожелания и советы.
- Лаконизм, краткость пословиц является следствием наличия в них двух -, трёх- и реже многочленных структур.
- Характеристики дружественных отношений носят со стилистической точки зрения как нейтральный, так и образный характер, что определяет широту их употребления.

Источником пословиц является, естественно, народ. Именно поэтому тематика пословиц с лексемой *друг* столь разнообразна, так как каждый народ, каждый человек вложил в них свои чувства, переживания и опыт, которые, разумеется, могут найти отклик у других переживших подобное или же не совпадать с мудростями, отражающие восприятие окружающего мира другими народами и царящие между людьми отношения.

Библиография

1. *Cambridge Idioms Dictionary*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006, 522p.
2. *The Oxford Dictionary of English Proverbs*, Oxford, Oxford University Press, 1970, 950 p.
3. Agricola, Erhard, *Wörter und Wendungen*, Wörterbuch zum deutschen Sprachgebrauch, VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1981. 818 S.
4. Beyer, Horst und Annelies, *Sprichwörterlexicon, Sprichwörter und sprichwörtliche Ausdrücke aus deutschen Sammlungen von 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1984, 712 S.
5. *Duden Deutsches Universalwörterbuch*, Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich, Dudenverlag, 1989, 1816 S.

6. *Harenberg Lexikon der Sprichwörter und Zitate*, Dortmund, Harenberg Kommunikation Verlags- und Medien GmbH und Co, KG, 2002, 1600 S.
7. Carare, Valentina, *Dicționar de proverbe românești*, București, Editura ALL, 2003, 160 p.
8. Dobrescu, Alexandru, *Dicționar de expresii și locuțiuni*.
9. *Dicționar explicativ al limbii române*, București, Univers Enciclopedic, 1998, 1192 p.
10. Roman, Alexandru, *Dicționar frazeologic German-Român*, București, Teora, 1997, 296 p.
11. Аникин, В. П., *О книге и знаниях. Пословицы и поговорки русского народа*, М, Книга, 1970, 31 с.
12. Аникин, В. П., *К мудрости ступенька: О русских песнях, скаках, пословицах, загадках, народном языке*, М, Дет. мб., 1988, 175 с.
13. Бинович, Л. Э., Гришин Н. Н., *Немецко-русский фразеологический словарь*, Москва, Изд-во «Русский язык», 1975, с.656
14. Даль, В. И., *Пословицы русского народа*. В 2-х т. Т. 2. Москва, Художественная литература, 1989, 447 с.
15. *Пословицы. Поговорки. Загадки*, Москва, Современник, 1986, 510 с.

FACULTATEA DE PEDAGOGIE, PSIHLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
STRATEGIA FORMĂRII COMUNICĂRII MANAGERIALE
LA ETAPA CONTEMPORANĂ

Pelevaniuc Ludmila, masterandă, Facultatea PPAS
Socoliuc Nina, dr., conf. univ.
Conducător științific: **Socoliuc Nina**, dr., conf. univ.
Recenzenț: **Ciobanu Lora**, dr., conf. univ.

Abstract: *The article presents theoretical substantiation and practical aspects of the formation of managerial communication at the managers from the preschool institutions.*

On the basis of the theoretical analysis and the results accumulated in the course of experimental investigation, authors have elaborated and detailed formative activities that are oriented to the formation of managerial communication.

The article presents the theme of the formative activities with the matters put under the discussion and the basis ideas. Also, in short are described the ways of launching oh the respective activities in order to form the managerial communication.

Problematika formării culturii pedagogice a devenit un element esențial nu numai pentru sistemele educaționale, ci și pentru ansamblul societății contemporane.

Mecanismul formării culturii manageriale constituie un domeniu mai puțin explorat în demersurile științifice produse în Republica Moldova.

Astăzi nu poți fi satisfăcut de acel manager care nu-și îndeplinește obligațiunile sale manageriale, nu dispune de calități ale unei personalități creatoare.

În prezent, un manager, mai mult ca oricând, trebuie să dispună de o cultură pedagogică pentru a forma un climat adecvat activității colectivului.

Managerii instituțiilor au un rol deosebit de important în promovarea reformelor învățământului, în pregătirea condițiilor și motivarea personalului didactic, pentru a participa cu competență și responsabilitate în aplicarea reformelor în învățământ.

Conducerea instituției preșcolare constituie astăzi o activitate tot mai complexă, care vizează toate domeniile și problemele de la activitatea instructiv-educativă la cea gospodărească, care-i obligă pe manageri să se adapteze continuu la cerințele managementului modern.

Munca managerului instituției preșcolare, ca și a altor manageri, se bazează pe cultura pedagogică, care ține, în primul rând, de cultura comunicării cu subalternii. Fiecare manager trebuie să-și promoveze o politică managerială bazată pe un sistem de comunicare eficientă, care să-i permită modelarea permanentă a structurii și a relațiilor organizatorice la condițiile unei societăți aflate într-o continuă schimbare.

Managerul eficient trebuie să fie în permanent contact cu cadrele instituției, să fie capabil să diferențeze în orice moment necesitățile de comunicare ale acestora, să formuleze și să transmită mesaje în funcție de caracteristicile lor și să urmărească reacția la primirea fiecăruia dintre mesaje.

Prezentarea acestor aspecte este materializată în lucrări de specialitate psihopedagogică (V. A. Kan-Kalik, L. Șoița, A. Leontiev, V. Mîndîcanu, L. Șofran ș. a.).

Analiza prealabilă de formare a comunicării manageriale ne-a permis să constatăm că la etapa actuală acestei probleme trebuie să-i acordăm o atenție deosebită, care ar avea drept scop formarea unui profesionalism de o înaltă măiestrie pedagogică, competență și capacități.

Conform problemei de cercetare, în cadrul experimentului, am urmărit scopul de a determina modalitățile de formare a comunicării manageriale la managerii instituțiilor preșcolare.

Studiul experimental a inclus patru instituții preșcolare din municipiul Bălți. Total supuși experimentului – 8 manageri (4 directori și 4 metodiști).

Am înaintat următoarele *obiective*:

- Aprecierea nivelului comunicării manageriale;
- Determinarea stilului de comunicare la managerii supuși experimentului;
- Depistarea cauzelor ce duc la dificultăți în formarea comunicării manageriale.

Am aplicat un chestionar pentru managerii supuși experimentului, conform următoarelor întrebări:

1. Vă aduce activitatea managerială satisfacție creativă?
2. Ce dificultăți întâmpinați în comunicarea cu subalternii?
3. Reușiți întotdeauna să manifestați tact pedagogic?
4. Ce stil managerial utilizați în comunicarea cu cadrele didactice?
5. Ce calități și valori spirituale aplicați în comunicare?

Răspunsurile la întrebările chestionarului ne-au permis să concluzionăm că managerii interogați într-o măsură oarecare conștientizează că profesionalismul și măiestria pedagogului depinde direct de cultura exprimării, de comunicarea managerială. Au fost depistate și unele dificultăți ce țin de formarea comunicării manageriale: nu toți managerii manifestă atenție maximală în alegerea stilului comunicării, a formelor de adresare. Comunicarea la o parte din managerii supuși experimentului poartă un caracter forțat.

Prin urmare, activitatea managerială implică comunicarea dintre persoane într-o măsură mai mare sau mai mică. Calitatea acestei comunicări este un factor important care determină succesul în activitate, climatul psihosocial favorabil. Din această perspectivă, se poate afirma că formarea unui manager competent necesită dezvoltarea competenței de a comunica.

Pentru a afla cauzele ce duc la unele dificultăți în formarea comunicării manageriale, am conversat cu managerii supuși experimentului după următoarele întrebări:

1. Simțiți nevoia de a vă forma cultura comunicării?
2. Numiți strategiile de formare a comunicării manageriale.
3. Aveți o programă individuală orientată la cultivarea vorbirii?

În rezultatul discuției am stabilit următoarele fapte: managerii interogați au menționat sincer că simt mereu nevoia de a-și forma cultura comunicării, deoarece competența comunicării este una dintre competențele caracteristice oricărui manager.

Majoritatea managerilor și-au expus părerea că la etapa actuală s-au acumulat numeroase probleme ce țin de noile standarde educaționale în domeniul învățămîntului, de noile planuri și programe de studii, conținuturi și tehnologii, adică de noile curriculum-uri și posibilități de evaluare, ce-i fac să fie mereu la curent cu tot ce este nou, modern, pentru a fi în pas cu timpul.

Vorbind despre strategiile de formare a comunicării manageriale, managerii supuși experimentului au pus accent pe orele metodice, seminarele practice, unde se discută despre: tehnica vorbirii, dicție, expresivitatea vorbirii, comunicarea managerială, procedeele interacțiunii pedagogice etc.

Din discuțiile cu managerii, am constatat că nu dispun de programe individuale orientate la formarea comunicării manageriale. Managerul nu se va realiza creativ, dacă nu-și va dezvolta cultura comunicării. De aceea stimularea funcției comunicative depinde, în primul rând, de orientarea voinței spre perfecțiune, de inteligența, creativitatea managerului.

Perfecționarea în acest domeniu, ca o obligațiune pentru activitatea profesională a managerului, sugerează crearea condițiilor optime pentru dezvoltarea continuă a culturii comunicării în procesul activității creatoare, cum ar fi:

- Utilizarea caracterului sistematic, de ansamblu, al procesului comunicării manageriale ce exprimă cultura sociabilității managerului eficient.

- Organizarea și desfășurarea ședințelor conform tehnologiilor educaționale moderne, care să orienteze cultura comunicării manageriale.
- Analiza procesului comunicării și modelarea noii situații comunicative.
- Instrumentarea conținutului, modalităților, metodelor și procedeele de influență pedagogică, alegînd în situația concretă tactul, stilul pedagogic.
- În scopul formării comunicării manageriale, a fost elaborat și desfășurat un program de antrenament. Acest program a fost implementat în cadrul orelor metodice, seminarelor teoretico-practice.

Activitățile formative orientate la formarea comunicării manageriale s-au desfășurat sub diverse forme: lecții-discuții, lecții-consultații, lecții-dialog, mese rotunde etc.

Vom prezenta tematica activităților formative cu subiectele puse în discuție și ideile de bază:

Nr. d/o	Subiecte	Idei de bază
1.	Concepte de comunicare managerială	Diverse abordări în definirea comunicării manageriale. Componentele esențiale ale comunicării. Scopul comunicării manageriale.
2.	Funcțiile și canalele comunicării	Funcția de informare. Funcția de comandă și instruire. Funcția de influențare și convingere, îndrumare și sfătuire. Funcția de integrare și menținere. Principalele canale de comunicare.
3.	Tipuri și modalități ale comunicării manageriale	Comunicarea verticală descendentă. Comunicarea verticală ascendentă. Comunicare orizontală. Comunicare oblică. Modalități de realizare a comunicării: orală, scrisă, nonverbală.
4.	Comunicarea și stilurile manageriale	Stilul relațiilor. Modele ale stilurilor comunicării manageriale. Eficiența stilului managerial în corelare cu echipele de lucru.
5.	Climatul și cerințele comunicării eficiente	Noțiunea de climat. Variabilele climatului comunicării: climatul defensiv, de cooperare. Respectarea unor cerințe într-o comunicare managerială.
6.	Comunicarea cu persoane conflictogene	Depistarea conflictelor. Tipuri și forme de manifestare a conflictelor. Strategii de prevenire și soluționare a conflictelor.

În procesul dezvoltării subiectelor, o atenție deosebită s-a atras ideilor de bază, conștientizarea cărora a contribuit la formarea bazelor teoretice, înțelegerii ridicării culturii personalității managerului contemporan.

În continuare vom descrie unele din modalitățile de organizare și desfășurare a activităților formative.

La prima activitate a fost pus în discuție subiectul *Comunicarea managerială*. Scopul urmărit a fost înțelegerea esenței și a structurii comunicării manageriale, cunoașterea tipurilor de comunicare și a blocajelor ei, a principiilor și a regulilor unei comunicări manageriale eficiente.

Prima parte a activității s-a desfășurat sub formă de comunicare scurtă. A fost pus în discuție planul, unde s-a dezvoltat ideile de bază: comunicare managerială și funcțiile sale; structura comunicării manageriale. Vorbind despre comunicarea managerială, s-a fo-

calizat atenția asupra faptului că scopul comunicării manageriale este foarte divers: obținerea și transmiterea informațiilor, stabilirea și soluționarea unei probleme, luarea unei decizii, stabilirea sarcinilor, motivarea personalului, dirijarea acțiunii, evaluarea activității unei persoane, exprimarea unei opinii, convingeri etc.

Activitatea cu subiectul *Funcțiile și canalele comunicării* s-a desfășurat sub formă de conversație, ce ne-a oferit posibilitatea de a-i include activ pe manageri în discuție.

Au fost analizate următoarele funcții ale comunicării: de informare, de comandă, de influențare și convingere, de îndrumare și sfătuire; de integrare și menținere.

În cadrul acestei activități participanților li s-au propus unele sugestii pentru desfășurarea comunicării eficiente:

- formarea unui climat confortabil;
- folosirea corespunzătoare a conflictului vizînd adresarea întrebărilor clarificatoare;
- ascultarea atentă, susținerea și încurajarea nonverbală (prin intermediul ținutei, privirii, mimicii, mișcărilor, sunetelor aprobative a ceea ce spun subalternii);
- privirea interlocutorului în față;
- folosirea pauzelor, oferirea interlocutorului posibilitatea să procedeze și să decodifice ceea ce a auzit și să-și pregătească răspunsul; să adreseze întrebări.

În concluzie, s-a accentuat că activitatea de comunicare oferă fiecărui participant un grad înalt de personalizare, feed-back, asigură eficiența mesajelor simple, obținerea informației nonverbale.

Activitatea cu subiectul *Tipuri și modalități ale comunicării manageriale* s-a desfășurat sub formă de masă rotundă. Din timp s-a anunțat tema și aspectele ce vor fi discutate.

Din punct de vedere teoretic s-au discutat tipurile comunicării manageriale, evidențiind comunicarea verticală descendentă, ce cuprinde fluxuri de informații generate de manageri de la nivelurile cele mai înalte ale instituției și adresate celor de la nivelurile inferioare. Ele se manifestă între manageri și subordonați și se caracterizează prin decizii, norme, rapoarte etc. S-a pus accent pe comunicarea verticală ascendentă, ce se stabilește între manager și subordonați, fiind caracterizată de fluxuri de informații orientate „de jos în sus”.

Discuții aprinse s-au încins la întrebarea ce ține de modalitățile prin care se realizează, de regulă, comunicarea managerială: orală, scrisă, nonverbală.

Activitatea cu subiectul *Comunicarea și stilurile manageriale* a urmărit scopul de a-i iniția pe manageri în discuția stilurilor manageriale. Managerii s-au inclus activ în discuția stilurilor manageriale, ce implică și diferite modalități de comunicare. După o caracteristică a stilurilor manageriale din punct de vedere teoretic, fiecare manager în parte a destăinuit despre stilul de care dispune.

Managerii au pus pe primul plan stilul democratic, argumentînd că managerul democrat are un stil de comunicare caracterizat prin următoarele:

- ia decizii în urma unor discuții cu subalternii, în cadrul cărora ține cont de părerea acestora;
- folosește feed-back-ul pentru aprecierea imediată a muncii bine făcute;
- apelează la comunicarea suportivă pentru sprijinirea angajaților în îndeplinirea muncii lor;
- îi informează pe angajați despre problemele instituției prin ședințe și întâlniri frecvente;
- folosește tehnici de comunicare pentru întărirea spiritului de echipă;
- prin modul de comunicare stimulează creativitatea grupului.

Vorbînd despre managerul autocrat, ascultătorii au menționat că comunicarea manager-subordonat are loc predominant de sus în jos. Puterea și autoritatea sînt impuse prin

măsuri represive, nu prin comunicare cu scop de convingere. De asemenea, s-a accentuat că comunicarea are caracter de dispoziție, este critică și orientată spre găsierea greșelilor. În comunicarea interpersonală managerul autocrat accentuează distanța superior/ subordonat și amintește în mod frecvent poziția și autoritatea sa.

La a doua parte a activității au fost evidențiate cauzele ce duc la formarea incorectă a stilurilor comunicării. Îndeosebi s-a subliniat că sînt nepedagogice următoarele stiluri de comunicare: comunicare înfricoșare, comunicare distanțare.

Managerii au ajuns la un numitor comun, precum că comunicarea-dialog este cea mai valoroasă din punct de vedere pedagogice fiindcă recunoaște rolul activ al managerului în procesul educațional.

În concluzie, s-a menționat că managerul eficient trebuie să fie în permanent contact cu cadrele instituției, să fie capabil să reacționeze în orice moment la necesitățile de comunicare ale acestora, să formuleze și să transmită mesaje în funcție de caracteristicile lor și să urmărească reacția lor la primirea fiecăruia dintre mesaje. Astfel, activitatea managerială productivă se va realiza într-o atmosferă de relații pozitive ale managerului față de subordonați, organizării democratice a lucrului, dirijării activității creative comune.

Activitatea cu subiectul *Climatul și cerințele comunicării eficiente* a avut o orientare practică. Scopul activității a fost orientat spre determinarea climatului și stabilirea cerințelor comunicării eficiente.

Au fost discutate variabilele climatului comunicării, așa cum ar fi: modul de participare la luarea deciziilor, sinceritatea, calitatea informației, care circulă în instituție; calitatea comunicării subordonatului cu superiorul; posibilitățile de comunicare în forma ascendentă, de jos în sus; încrederea în informație venită de la subordonat.

Astfel, s-a a juns la un numitor comun că climatul depinde de personalitatea managerului, de competențele subalternilor și de nivelul lor de compatibilitate, iar relațiile între persoanele care activează în cadrul colectivului și comportamentul acestora depind de mai mulți factori:

- a) externi (condițiile de trai, serviciu);
- b) personali (componența colectivului, vîrsta, vechimea în muncă, sex);
- c) de producție (condițiile de activitate, avansarea în post, relațiile în colectiv, salarizarea).

Au fost discutate de asemenea cerințele ce trebuie respectate într-o comunicare managerială. Pentru emițător – claritatea mesajului, exprimarea corectă, coerentă; folosirea unei forme adecvate de comunicare și a unui limbaj adecvat; repetarea mesajelor mai complexe; asigurarea unui climat adecvat; încurajarea feed-back-ului din partea receptorului. Pentru receptor – atenția din partea receptorului; ascultarea eficace; efortul de a înțelege semnificația mesajelor primite.

Managerii au ajuns la concluzia că problema climatului în instituție rămîne deschisă cercetării, reflecției managerului ca și personalului didactic, deoarece ea se corelează cu performanțele de nivel înalt.

La finele activității managerilor li s-au propus sarcini de lucru:

- să analizeze activitatea concretă a unui manager;
- să evidențieze cel puțin trei obstacole ce stau în calea unei activități eficiente;
- să prezinte în paralel calitățile personalității acestora cu ajutorul cărora va depăși problemele apărute în cadrul colectivului.

Interesant a decurs activitatea cu subiectul *Comunicarea cu persoane conflictogene*.

Prima parte a activității s-a desfășurat sub formă de comunicare scurtă. S-a discutat planul propus, unde s-au dezbătut ideile de bază, cauze, tipuri și forme de manifestare

a conflictelor; evoluția stadială a conflictelor; strategii de prevenire și soluționare a conflictelor.

Chiar de la începutul discuției am afirmat că din punct de vedere managerial, conflictul este definit ca o stare afectivă caracterizată prin neliniște, ostilitate, rezistență, agresiune deschisă, precum și toate tipurile de opoziție și interacțiune antagonistă, inclusiv competiția.

Am subliniat faptul că anume managerii sînt cele mai potrivite persoane, cei mai capabili să prevină și să soluționeze orice conflict și situație conflictuală. S-a accentuat că pentru a soluționa rapid și eficient conflictele din interiorul colectivului în raport cu comunitatea, managerul trebuie să cunoască în esență aspectele de negociere, tehnicile de negociere și etapele stadiale ale dezvoltării conflictelor.

Discuții aprinse s-au încins la întrebarea ce ține de strategiile de prevenire și soluționare a conflictelor. Managerii au ajuns la un numitor comun că o tehnică de soluționare a conflictelor este *tehnica de comunicare*. S-a subliniat că pentru obținerea unor relații calitative de comunicare este necesar ca părțile să utilizeze tehnici, cum ar fi: ascultarea activă, tehnicile de limbaj și restructurarea deprinderilor.

S-a menționat un moment important că în demersul soluționării conflictului o atenție deosebită trebuie acordată caracteristicilor comunicării, acestea reprezentînd cauza cea mai frecventă a construirii unor situații conflictuale:

- înțelegerea și perceperea diferită a unor situații și a elementelor sale;
- inexistența unui limbaj comun;
- blocaje și distorsiuni în comunicare;
- lipsa abilităților de a comunica etc.

La activitatea respectivă au fost soluționate un șir de situații-probleme de către managerii supuși experimentului.

În rezultatul participării active la activitățile formative, managerii au ajuns la următoarea concluzie: comunicarea de tip managerial în domeniul educației trebuie să se subordoneze aceluiași exigențe de eficiență ca orice alt act de conducere.

Arta de a comunica este arta de a spune adevărul, altfel riscăm să pierdem încrederea care ne-a fost acordată.

Bibliografie

1. Joiță, E., *Management educațional*, Iași, Polirom, 2000.
2. Cojocaru V., Socoliuc N., *Management educațional*, Editura Cartea Moldovei, Chișinău, 2007.
3. Stanton N., *Comunicarea*, Iași, SC Știință și tehnică, SA, 1998.
4. Shapiro Daniel, *Conflictele și comunicarea*, Editura ARC, Chișinău, 1998.
5. Șoitu L., *Pedagogia comunicării*, București, E.D.P., 1997.
6. Voicu M., Rusu C., *ABC-ul comunicării manageriale*, Brăila, 1998.

MANAGEMENTUL SITUAȚIILOR DE RISC EDUCAȚIONAL

Rusov Veronica, masterandă, Facultatea PPAS

Conducător științific: **Stupacenco Lidia**, dr., conf. univ., USB „Alec Russo”

Recenzent: **Bogdan Rodica**, lector sup., USB „Alec Russo”

Abstract: *At the moment, on the economical ground, the fact that I underline, served as turning point for the educational management, the problem of risk management becomes the way to the conceptual and applying maturity, in such a way the moment when the clasifying of the extence of the concept in the educational sphere is not far from the initial adoption of the conception and the economical dominant to that pedagogical one.*

Evenimentele de ultimă oră, atât în plan mondial cât și în cel național, conturează o societate unde guvernează frica de riscuri. Lumea contemporană semnalează creșterea numărului de tipuri noi de riscuri cu consecințe imprevizibile datorită vitezei de propagare (ex. pandemii). Multitudinea transformărilor radicale în toate sferile generează inevitabilitatea situațiilor de risc care afectează negativ mediul educațional contemporan. Școala secolului XXI se anunță a fi flexibilă, creativă, deschisă spre inovații, spre o învățare și redefinire continuă, caracteristici care ne-au determinat să căutăm răspunsul la întrebarea *Cum trebuie să acționăm atunci când mediul educațional se confruntă cu situații de risc?*

Riscurile – la scară mai mică sau mai mare – țin, după toate aparențele, de domeniul cotidianului, deci pentru ca ele să nu alimenteze permanent frica, tratarea lor trebuie să țină de același domeniu. La momentul actual, pe tărîmul economic, care amintim, a servit ca punct de plecare pentru managementul educațional, problema managementului riscurilor devine din ce în ce mai actuală, iar evoluția teoriilor și modelelor managementului riscului reflectă drumul spre maturizarea conceptuală și aplicativă, astfel nu e departe momentul cînd va fi posibilă clarificarea extinderii conceptului și în domeniul educațional, de la adoptarea concepției inițiale și dominant economică, la cea pedagogică. Cu atât mai mult că științele economice dețin deja „trusa de prim ajutor” în situații de risc și, totodată, dispun de metodele preventive eficiente. Ceea ce ne-am propus, în cercetarea noastră, este să demonstrăm faptul că astăzi, mai mult decît oricînd, universul educațional trebuie să fie în permanentă alertă, prin elaborarea activă a programelor de management al riscului educațional, pentru a fi astfel capabil să detecteze la timp și să trateze potențiale situații generatoare de risc, răspunzînd prompt presiunilor timpului.

Scopul cercetării constă în elaborarea modelului experimental care fundamentează adaptarea la mediul pedagogic a tendințelor managementului riscului modern în perspectiva asigurării dezvoltării continue a sistemului de învățămînt și a calității în educație.

Obiectul cercetării îl constituie impactul modelului experimental asupra gestiunii situațiilor de risc educațional la nivel de instituție preuniversitară.

Ipoteza cercetării rezidă în faptul că realizarea eficientă a modelului experimental la nivel de instituție preuniversitară va fi posibilă în condițiile cînd managerul școlar:

- va fi deschis spre inovațiile educaționale și manageriale;
- va utiliza drept bază conceptul teoretico-metodologic al managementului riscului educațional;
- va respecta etapele și consecutivitatea acțiunilor propuse de modelul experimental în procesul de gestiune a situațiilor de risc educațional;
- va însuși sistemul de competențe ale managementului situației de risc educațional;
- va evalua rezultatele activității proprii și ale școlii în general.

Pentru a realiza ipoteza dată am analizat minuțios conceptele de *risc, situație de risc, managementul riscului*, care permit să conștientizăm din punct de vedere teoretic și practic acțiunile manageriale orientate spre soluționarea situațiilor de risc educațional.

Ce este riscul? La ora actuală sînt cunoscute peste o sută de definiții ale noțiunii de risc. Dicționarul Webster definește riscul ca fiind „posibilitatea unei pierderi sau daune, hazard, pericol, primejdie” [11,1236]. Micul Robert atribuie noțiunii de risc două accepțiuni posibile: „pericol, inconvenient mai mult sau mai puțin probabil la care este expus cineva”, pe de o parte, iar pe de altă parte, „prejudiciu, sinistru eventual pe care o societate de asigurare îl acoperă” [7, 1720]. *Dicționarul explicativ al limbii române* definește riscul, în aceeași manieră, ca „posibilitatea de a ajunge într-o primejdie, de a avea de înfruntat un necaz sau de suportat o pagubă; pericol, posibil” [2, 929]. Prezentînd definițiile universale ale noțiunii de risc, nu vom intra în amănunte, doar comentăm două aspecte:

- Toate definițiile demonstrează că noțiunea de risc are conotații negative, referindu-se la posibilitatea apariției în viitor a unui eveniment nedorit, cu impact negativ asupra unei persoane, a unei organizații sau asupra întregii societăți.
- Noțiunea de risc este strâns legată de *probabilitatea* de apariție a evenimentelor cu consecințe nefavorabile. Acolo unde există riscul, consecințele unei acțiuni nu pot fi determinate cu precizie.

Lipsa de maturitate a studiului riscului se datorează și complexității sale topice. Riscurile nu sînt entități concrete, nu pot fi măsurate obiectiv, reprezentînd, mai degrabă, ambiguități a căror percepere este deseori confuză. Nici izomorfismul situațiilor de risc nu este prea dezvoltat, acesta fiind mai mult un deziderat decît o preocupare științifică permanentă. Cu toate că noțiunea de risc apare la intersecția mai multor domenii științifice, în prisma cercetării date se află riscurile educaționale, problema managementului acestora devenind extrem de actuală.

Riscul în activitatea școlii se referă la probabilitatea de a nu se respecta obiectivele stabilite în termeni de performanță (nerealizarea standardelor de calitate) și proiectare (nerespectarea termenului de efectuare a activităților proiectate).

O situație de risc se naște în momentul apariției a cel puțin două puncte de vedere diferite, care pot duce la soluționări particulare, fapt ce generează instabilitate și dubii în sîmul opiniei publice. Altfel spus, o situație de risc educațional se concretizează în dezaordul între interesele actorilor procesului educațional, care în timp poate avea efecte considerabile asupra funcționării sau randamentului organizației școlare. Deci, prin situație de risc putem înțelege toate pericolele care pot interveni în procesul de instruire și îi pîndesc pe elevi, părinți, cadre didactice și pentru prevenirea și rezolvarea cărora școala se poate implica cu speranța că prin eforturile concentrate ale tuturor celor interesați se va acționa astfel încît situațiile de risc să nu se transforme în situații de criză.

Conceptul **managementul riscului** este precăutat în contextul economic pe cînd în cel educațional, regretabil, nu este abordat. Noi am încercat să punem unele note definitorii în acest aspect, analizînd sursele domeniului economic care au definit noțiunea de management al riscului. Astfel, prin managementul riscului educațional vom desemna totalitatea acțiunilor sistematice din organizația școlară, care au drept scop asigurarea stabilității proceselor educaționale prin identificarea, analiza, evaluarea și abordarea riscurilor, precum și prin procesul de planificare și monitorizare a desfășurării acțiunilor de acest tip.

Nu e exclus faptul că poate apărea întrebarea: „De ce este necesar un management al riscului în organizația școlară?” Un răspuns general la această întrebare este indus de observația conform căreia atît în instituția școlară, cît și în mediul în care aceasta acționează, există amenințări în realizarea obiectivelor, iar dacă situațiile de risc sînt o realitate cotidiană, atunci și reacția la aceste situații trebuie să devină o preocupare permanentă. Orice manager școlar trebuie să conștientizeze că managementul situațiilor de risc educațional: permite dezvoltarea continuă a organizației școlare; asigură stabilitatea proceselor educaționale; ajută organizația școlară să realizeze obiectivele înaintate pe o cale eficientă; identifică oportunitățile care se ivesc în calea procesului educațional, deci poate fi privit ca o funcție generală a managementului educațional. Aceste idei ne-au determinat să abordăm tema dată în cercetarea noastră. Prima fază a cercetării se bazează pe abordările epistemologice privind universul conceptual al managementului riscului, iar cea de-a doua pe validarea experimentală a modelului de management a situației de risc educațional, care a debutat cu un șir de chestionare de constatare realizate pe tărîmul experimental. Datele obținute au stat la baza elaborării unei hărți a riscurilor ce pot afecta negativ școala experimentală, iar tipul de risc propus pentru gestionare este absentismul școlar, care este în creștere.

Elaborarea modelului managementului situațiilor de risc educațional nu a fost posibilă fără concretizarea, pe parcursul cercetării date, a răspunsurilor la următoarele întrebări:

- Care sînt obiectivele strategiei de management al riscului educațional în instituția școlară?
- Cine este responsabil de punerea în practică a strategiei, la diferitele nivele ale organizației?
- Ce acțiuni vor fi întreprinse pentru prevenirea situațiilor de risc?
- Cînd vor fi puse în practică măsurile planificate?
- Cum vor fi monitorizate și verificate activitățile de management al riscurilor în instituția școlară?

În urma analizei unor modele de management al riscului, existente pe tărîmul economic în diferite domenii de activitate [1, 3, 6, 9, 10], fiind ghidați de propria experiență și experiența managerilor organizațiilor școlare din municipiul Bălți, în continuare vom evidenția și vom explica etapele fundamentale care stau la baza modelului experimental descris în cercetarea noastră:

- Stabilirea obiectivelor corespunzătoare pentru toate nivelele instituției în dependență de strategia existentă;
- Identificarea riscurilor educaționale cuprinde un șir de metode de detectare, în mod regulat, a pericolelor care amenință instituția școlară. Este imposibilă determinarea exactă a tuturor riscurilor care pot apărea, trebuie identificate doar riscurile principale;
- Analiza riscurilor identificate permite clasificarea, determinarea factorilor generatori, gradului de complexitate, contextul și posibilele consecințe;
- Planificarea activităților de urmat în realizarea operațiunilor de zi cu zi ale procesului de management al riscurilor;
- Monitorizarea activităților se realizează în scopul evaluării eficienței funcționării elementelor componente ale managementului riscului puse în practică;

Putem afirma cu certitudine că nu este posibilă existența unei structuri standard a strategiilor de management al riscurilor educaționale la nivelul organizației școlare, fiindcă ea trebuie să difere de la școală la școală, în funcție de particularitățile fiecăreia.

Managementul riscului trebuie să fie o componentă permanentă a procesului de planificare la nivelul organizației școlare. Existența unui plan de management al riscului permite orientarea și concentrarea resurselor spre acele strategii care permit minimizarea probabilității de influențe negative. Un bun management al riscului asigură continuitatea activității organizației prin reducerea probabilității de apariție a situațiilor negative, ca și a impactului acestora.

Bibliografie

1. Cistelean Lazăr, *Managementul riscului între „concept teoretic” și „realitate” implicații în asigurări*, // Politici economice de integrare europeană. Conferința științifică internațională, 23-24 septembrie, 2005, Chișinău.
2. *Dicționarul Explicativ al limbii române*, ediția II, București, 1996.
3. Enicov Igor, *Orientări în managementul riscurilor bancare*, Editura A.S.E.M., Chișinău, 2001.
4. Enicov Igor, *Riscuri și instrumente financiare de acoperire*, Editura Evrica, Chișinău, 2002.
5. Gavriletea Marius, *Managementul riscului* // Studia Universitatis Babes-Bolyai, Netia, XLV, 2, 2000.
6. Hîncu Lilian, *Aspecte privind statistica riscului bancar în contextul integrării europene* // Politici economice de integrare europeană. Conferința științifică internațională, 23-24 septembrie, 2005, Chișinău.

7. *Le petit Robert*, 1991.
8. Луман Н., *Понятие риска* / Пер. А.Ф. Филиппова // THESIS, 1994, №5, С. 135-160.
9. Mosanu M., Shuster S., *Managementul proiectelor. Calea spre creșterea competitivității*, Editura ALL BECK, București, 2001.
10. Охрименко Сергей, *Управление риском в информационных системах* // Politici economice de integrare europeană. Conferința științifică internațională, 23-24 septembrie, 2005, Chișinău.
11. *Websters Encyclopedic Unabridged Dictionary*, 1989.

ФОРМИРОВАНИЕ ТОЛЕРАНТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Тучак С., магистрант,

Факультет Педагогики, Психологии и социальной работы

Антоню К., студентка,

Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы

Зорило Л., доцент,

Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы

Рецензент Соколюк. Н. М., доцент,

Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы

Abstract: *The question about juniors' tolerance formation in the process of artistic and aesthetic activity is discussed in the article. The content, criteria, levels of this process and stages of the teacher's work in this area are defined here. The objectives and methods of work for each step are described. Tolerance formation is shown on the material of polyethnic region.*

В современной педагогике Молдовы интерес к явлению толерантности как к одному из возможных путей преодоления социальной напряженности усиливается в связи с происходящими в республике демократическими преобразованиями.

Согласно статистике переписи 2004 года на территории севера Молдовы наряду с гражданами молдавской национальности проживают 50 процентов русскоязычных граждан, в их числе русские, украинцы, белорусы, гагаузы и другие. Поэтому возникает необходимость создания нового направления в отечественной педагогической науке — «педагогика толерантности», основное внимание которой было бы сосредоточено на исследовании сущности толерантности и путей ее внедрения в общественную практику как социальной нормы, социальной ценности и принципа межличностного и межнационального взаимодействия.

Таким образом, предъявляемые обществом требования и недостаточная теоретическая и практическая разработанность подтверждают актуальность **проблемы исследования**, заключающейся в необходимости изучения содержательных и сущностных моментов педагогического понимания толерантности, а также в необходимости выявления педагогических условий, способствующих формированию толерантности у учащихся начальных классов. С учётом проблемы нами была определена **тема исследования**: «Формирование толерантности у младших школьников в процессе художественно-эстетической деятельности».

Цель исследования — определить и экспериментально проверить педагогические условия, способствующие формированию толерантности у учащихся в образовательном процессе начальной школы в полиэтничном регионе севера Молдовы. Для исследования нами была избрана художественно-эстетическая деятельность младших школьников. Опытной-экспериментальной базой исследования стала школа села Данул, Глодянского района.

В своем исследовании мы исходим из гипотезы, согласно которой эффективное формирование толерантности у учащихся осуществляется, если обеспечены:

- 1) актуализация проблемы толерантности у всех субъектов образовательного процесса на основе осознанности и компетентности;
- 2) реализация педагогических условий, способствующих формированию толерантности (построение образовательного процесса с приоритетом толерантного отношения к детям; стимулирование исполнительской и творческой художественно-эстетической деятельности младших школьников; целенаправленное включение ребенка в художественно-эстетическую деятельность; обеспечение общения в контексте вариативно-диалоговой модели; развитие эмоционально-ценностной сферы ребенка).

Исходя из целей, задач и содержания становления толерантности младших школьников, на основе анализа литературы, мы выделили соответствующие критерии и показатели становления толерантности младших школьников (см. табл. 1).

Таблица 1 Критерии и показатели становления толерантности младших школьников

<i>Критерии</i>	<i>Показатели</i>
1.Эмоционально-волевой компонент	Способность учитывать интересы и желания других людей. Сформированность умения выслушивать людей, чье мнение не совпадает с собственным. Способность к произвольному регулированию собственного поведения с учетом интересов и возможностей других людей. Эмоциональная отзывчивость на общий успех. Способность радоваться успеху других. Проявление сочувствия к детям, пострадавшим от войн.
2.Потребностно-мотивационный компонент	Пробуждение к выработке уважительного отношения к лицам, чьи художественные предпочтения не совпадают с личными. Потребность в информировании окружающих об успехах других людей. Стремление к поиску компромисса во взаимоотношениях с другими людьми. Побуждение к общению с представителями других культур и национальностей. Проявление интереса к опыту людей, проявляющих толерантность.
3.Когнитивный компонент	Представление о толерантности и ее проявлениях. Практические знания и умения разнообразного художественного отражения окружающей действительности. Умение выработать объективные суждения в процессе оценивания явлений окружающего мира. Представление о существующем многообразии культур и религий. Представление о построении конструктивных взаимоотношений с детьми — инвалидами. Представление об отношении к пожилым людям и младшим детям. Представление о социальных взаимоотношениях богатых и бедных людей.

4. Деятельностный компонент	Способность к творческому восприятию объектов окружающего мира. Активность в преодолении трудностей при овладении каким-либо видом художественного творчества. Сформированность умения оценивать продукты художественно-творческой деятельности. Активность в сохранении доброжелательных взаимоотношений в творческой деятельности. Активность в объединении коллективных сил в противостоянии жестокости и нетерпимости. Способность к сдерживанию агрессивности в общении с детьми.
-----------------------------	---

Мы считаем, что для того, чтобы управлять процессом становления толерантности младших школьников в полиэтническом регионе, каким является север Молдовы, необходимо знать уровни ее сформированности. Основной подход в их разработке состоит в определении степени развитости толерантности, отраженной в критериях и показателях.

Нами, в целом, были выделены четыре уровня, где три из них характеризуют положительное проявление толерантности (высокий, достаточный, низкий) и один (критический) демонстрирует отсутствие у младших школьников толерантности в построении взаимоотношений. Мы считали, что для развития толерантности нужно сместить акцент с тренинга на коллективную художественно-эстетическую деятельность, что позволит повысить эффективность процесса становления толерантности у младших школьников. В этих целях была разработана и апробирована программа организации коллективной художественно-творческой деятельности учащихся.

На *первом этапе работы* учитель формировал группы так, чтобы они не повторяли стихийно сложившиеся объединения детей и были по-настоящему рабочими. Учитель при организации такой работы как «репортер» озвучивал происходящее в группах. Такой репортаж приучает детей обращать внимание на то, что происходит в группе, как ведут себя партнеры, а также выражать свои намерения, желания, чувства в словах. Учителю приходилось зачастую нейтрализовать ситуацию от предстоящего конфликта, демонстрируя при этом нестандартный подход к ее разрешению.

Такой репортаж приучает детей обращать внимание на то, что происходит в группе, как ведут себя партнеры, а также выражать свои намерения, желания, чувства в словах. Учителю приходится зачастую нейтрализовать ситуацию от предстоящего конфликта, демонстрируя при этом нестандартный подход к ее разрешению.

Использование средств художественно-эстетического воспитания в игре предельно освобождает ученика от механического накопления знаний и умений. Его внимание концентрируется на установлении личных, прочных, повседневных контактах с искусством и другими людьми, развитии умения понимать и допускать ценности другого и терпимо относиться к индивидуальным проявлениям других.

В коллективной художественно-творческой деятельности учащиеся учатся проявлять внимание к своим одноклассникам, учитывать их интересы и потребности, терпимо относиться к несовпадению взглядов и мнений. Постепенно дети приучаются видеть даже самых робких и застенчивых ребят. Смелые и активные учатся у робких спокойному и вдумчивому отношению ко всему окружающему, а застенчивые наполняются уверенностью от того, что их мнение слышат и ценят. Допущение иных взглядов и мнений закрепляется в отношениях между детьми.

На *втором этапе* принципиально изменяется метод комплектования групп. Лидирующая роль учителя в этом моменте утрачивается. Формирование групп

проходит по методу непредсказуемости их состава. Суть метода заключается в жребии и последующем составлении какого-то предмета из его частей, например, открытки из ее фрагментов. Применение этого метода уже позволяет объединять в одну группу детей, явно не симпатизирующих друг другу (подобное было исключено на первом этапе). Мы предположили, что мотивы коллективной деятельности, общая направленность художественного творчества послужат базой для выработки терпимого отношения между участниками группы.

Однотипное использование данного метода снижает его эффективность, поскольку дети улавливают принцип образования групп и стремятся влиять на ее состав. Для избежания подобных издержек мы исключали однотипность применения этого метода. Группы создавались, ориентируясь на такие параметры предметов: размер, цвет, принадлежность, функцию, форму, классификацию и др. Часто меняющийся состав групп, непредсказуемость ее состава, интересные разнообразные творческие задания заметно оживляют художественно-творческую деятельность детей. Появляющийся задор от невозможности перехитрить жребий снимает напряжение, тревожность, дети расслабляются и смеются, встречаясь друг с другом в новых группах. Этот момент положительного эмоционального реагирования на партнера определяет дальнейшее терпимое отношение к нему. Увлеченность общим делом стимулирует коллективное сотрудничество, где находят воплощение и дальнейшее свое развитие, различные умения: договариваться, объясняться, планировать, корректировать, принимать решения, находить компромиссы и др.

Роль учителя на этом этапе сводится к общей координации действий групп, вдохновению, рекомендациям выполнения проекта и организации его защиты. Применение данного метода активизирует общение среди одноклассников, способствует выработке умения сотрудничать с теми, кто не симпатичен по разным причинам (внешним, личностным, поведенческим и др.). В целях избежания закрепления стойкого неприятия первоначально даются задания небольшие по объему и краткосрочные по времени их выполнения. А именно, группы формируются на один урок, задание выполняется в течение 10-12 минут (возможны несколько заданий, суммарно требующих приблизительно такого же количества времени). Это могут быть задания на различных уроках, суть которых сводится к словесному рисованию, сравнению, анализу, иллюстрированию, инсценированию и т.д. Конкретные приемы работы начинаются с ключевых фраз: «Продолжите...», «Сочините...», «Измените...», «Отметьте достоинство...», «Найди отличие...» и пр.

Наблюдения показывают, что дети сначала испытывают трудности в планировании коллективной работы, ее распределении, возникают при этом коммуникативные сложности.

Выполнение, а порой, и демонстрация результатов таких работ выходит за рамки урока и приобретает характер внеурочной деятельности.

Эта деятельность переходит в коллективные игры, тематика игр соотносится с воспитательными задачами и возможностями классного коллектива, и способствует формированию толерантности.

Наши наблюдения показали, что коллективная художественно-творческая работа в постоянно сменяющихся группах создает оптимальные условия для выработки умения выносить объективную оценку, принимать во внимание мнение других людей, учитывать их интересы, что в целом способствует становлению толерантности.

Третий этап становления толерантности у младших школьников имеет некоторые отличительные особенности. Первое, развивающаяся коллективная дея-

тельность учащихся пробуждает у них художественные стремления и желания, что стимулирует самостоятельную индивидуальную и коллективную творческую деятельность учащихся. Второе, в силу возрастных особенностей младших школьников такая деятельность не может носить систематического характера, она проявляется эпизодически. Фрагменты такой работы могут проявляться и на предыдущих этапах формирования толерантности, не образуя при этом массового явления.

Наш опыт показал, что в реализации намеченных задач формирования у младших школьников толерантности, большое значение имеет учет региональной специфики и включение средств народной культуры. Это требует от педагогов овладения технологией использования традиций народной педагогики, умения выявлять пути и определять формы и методы организации культурно-досуговых и празднично-ритуальных видов деятельности в микросреде.

Не растерять, сохранить то богатство, каким испокон веков владел каждый народ, приобщать детей к народному творчеству - одна из задач современного обучения и воспитания. Только усвоив свои культурные национальные ценности, можно понять идеалы других времен и народов. Человеческие ценности не сводятся лишь к сумме накопленных материальных и духовных ценностей, а предполагают формирование у новых поколений способности быть творцом новых ценностей, новых систем отношений друг к другу.

Литература

1. Микляева А. В., Румянцева П. В., *Школьная толерантность*, СПб Речь, 2007 г, 248 с.
2. Акеева С. И., *Межнациональная толерантность в воспитании молодёжи*, Москва, РАО, 1999 г., 267 с.
3. Фопель К., *Сплочённость и толерантность в группе. Психологические игры и упражнения*, Перевод с нем., Москва, 2003 г., 336 с.

САМОВОСПИТАНИЕ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОГО КУРРИКУЛУМА

Зорило Лариса, доцент,

Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы

Гончар Марина, магистрант,

Факультета Педагогики, Психологии и Социальной работы

Баланко Татьяна, студентка,

Факультета Педагогики, Психологии и Социальной работы

Рецензент: **Перетятку М.**, доцент,

Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы

Abstract: *The question of pedagogical guidance of juniors' self-education is considered in the article. The program of actualization of juniors' self-education during after-school activities is described. The substantial aspect of the teacher's work is examined as well. Specific description of effective methods of work is given.*

Перспективы развития современного образования в Молдове ориентированы на свободные и ответственные отношения его участников, на активность и самостоятельность учащихся и требуют пристального внимания педагогической общественности. Акценты учебно-воспитательной работы перемещаются к личностному подходу с ориентацией на развитие субъектности и личностного потенциала ученика и в особенности младшего школьника, так как именно младший

школьный возраст является наиболее сензитивным периодом формирования и развития способностей к самовоспитанию.

Исходя из важности данной проблемы, мы избрали тему исследовательской работы «Самовоспитание младшего школьника в условиях реализации современного Куррикулума»

Гипотеза нашего исследования основана на предположении о том, что процесс актуализации самовоспитания младших школьников будет эффективным если:

Осуществляется на основе личностно-ориентированного подхода, который предполагает: субъект-субъектные отношения между педагогом и школьником; педагогическую поддержку, выражающуюся во встречной активности учителя, но проявляющуюся только в ответ на потребность ребенка во взаимодействии в рамках учебно-воспитательной работы начальной школы. Организована специальная познавательная деятельность, направленная на формирование знаний и умений в самовоспитании.

Мы, анализируя литературу по исследуемой проблеме, пришли к выводу о том, что проблема самовоспитания младших школьников недостаточно исследована и что эффективность самовоспитания зависит не только от самого субъекта, а и от условий среды и природных задатков.

Анализ психолого-педагогической литературы показал, что воспитание детей младшего школьного возраста играет по отношению к самовоспитанию ведущую роль. Именно воспитание определяет уровень и глубину процесса самовоспитания. От принципиальной позиции и стиля педагогического воздействия, от личности учителя начальной школы во многом зависит направление и эффективность самовоспитания ребенка.

В экспериментальной работе приняли участие учащиеся третьего класса села Ракария, Рышканского района и учащиеся третьего класса СШ №2 города Рышканы. Школьники села Ракария были определены, как экспериментальная группа, а учащиеся города Рышканы, как контрольная. В экспериментальной группе учащихся-23 человека, в контрольной группе- 22.

Разработанная нами программа по реализации педагогического процесса самовоспитания включает в себя задания, выполнение которых нацелено на развитие способностей младших школьников к саморегуляции поведения, которая предполагает самоанализ, самоопределение, планирование, самоутверждение, самореализацию. В целом такой подход способствует процессу самосовершенствования личности учащегося (см. рис.№1)

Программа актуализации самовоспитания младших школьников содержит 12 занятий.

1) отношение ребенка к обществу (патриотизм, интернационализм, чувство коллективизма, формирование румынской идеентичности, гражданственность);

2) отношение к окружающим (толерантность, общительность, отзывчивость, честность, вежливость, тактичность);

3) отношение к учебе (ответственность, дисциплинированность, целеустремленность, трудолюбие, настойчивость);

4) отношение к себе (самокритичность, саморегуляция, стремление к самосовершенствованию);

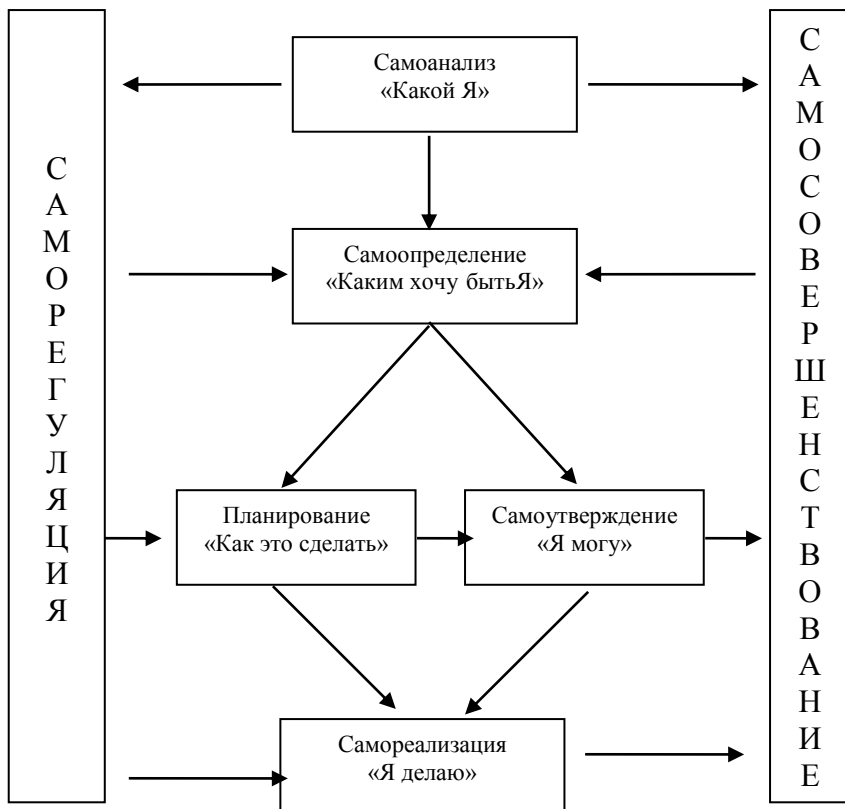
5) отношение к собственности (бережливость, аккуратность).

Предложенные в соответствии с программой занятия с учащимися младших классов имеют следующую структуру:

- организационный момент;

- создание психологического настроя;
- игра-разминка;
- изложение нового материала с элементами эвристической беседы;
- анализ проблемных ситуаций;
- самостоятельная работа (составление словаря новых терминов, правил поведения, планов самовоспитания);
- выводы;
- рефлексия;
- подведение итогов.

Рисунок №1. Структура педагогического процесса самовоспитания учащихся

На занятиях широко использовались средства арт-педагогике, что способствовало созданию определенного психологического настроя школьников к предстоящей работе.

Оригинальность программы по самовоспитанию состоит в том, что на этих занятиях оценки не выставляются, каждый школьник оценивает себя сам. Успех в самовоспитании зависит только от желания и способностей к самореализации и самосовершенствованию.

Вводная часть занятия, как правило, проводится в игровой форме. Игра-разминка позволяет взглянуть младшему школьнику на себя со стороны, оценить свои достоинства и недостатки, проанализировать черты характера. Так, на одном занятии проводилась игра «Хвастовство или правда», в которой третьеклассники называли лучшие черты своего характера. Для этого каждому ученику было дано задание закончить предложение: «Не хочу хвастаться, но я...» Другие участники игры могли выразить согласие или несогласие со своим одноклассником. Комментарии участников игры должны быть аргументированы. Свои положительные качества, признанные одноклассниками, участники игры записывали в тетрадь. В процессе игры выяснилось, что, по мнению младших школьников, многие дети вполне обоснованно заявили о себе: «Я хороший товарищ», «Я ответственный», «Я честный», «Я всегда приду на помощь другу», «Я никого не подвожу», «Я хорошо учусь» и т.д. В конце игры ее участники сделали вывод: в каждом человеке есть хорошие качества и каждый человек может развивать в себе лучшие черты характера и самосовершенствоваться.

В игре «Имена — черты характера» третьеклассники называли свои качества, способности и умения, начинающиеся на те буквы, из которых состоит имя участника игры и приводили примеры проявления этого качества, способности, умения.

В соответствии с правилами игры «Комплимент» ее участники разбиваются на пары и поочередно дают характеристику друг другу, начиная свою речь со слов: «Я тебя уважаю, за то, что ты...» По условию игры назывались только положительные качества и черты характера. В конце игры учащиеся пришли к выводу, что каждого человека есть за что уважать. Воспитательная ценность подобных игровых разминок заключается в том, что учащиеся задумываются о чертах своего характера, о характере своих одноклассников, и это способствует процессу актуализации самовоспитания. Признание, что на тебя можно положиться, что ты хороший друг, рождает стремление к саморазвитию.

На каждом занятии учащиеся пополняли свой словарь «Черты характера, качества и умения личности» и выполняли специальное задание по закреплению новых терминов. Так, например, на занятии по теме: «Ответственность» дети познакомились с понятием «моральная ответственность», «правовая ответственность», «социальная ответственность», «безответственность».

В целях расширения представлений младших школьников о сущности характера, его проявлений в действии и поведении, на занятиях были предложены поисковые задания по подбору различных признаков черт характера. Так, например, на занятии «Правила организованного человека» ученики дифференцировали признаки, относящиеся к организованному человеку и к неорганизованному человеку из следующего списка: планирует свой день, все делает по настроению, часто о чем-то забывает, продумывает порядок действий, не отдает отчета в своих поступках, склонен к самоанализу и т.д. Затем школьники добавляли те признаки в каждый из разделов, которые приходилось им самим наблюдать в действиях организованного и неорганизованного человека. Школьники дополнили список признаков организованного человека следующими определениями: «не пропускает уроки», «не разбрасывает вещи», «не опаздывает», «выполняет обещания», а к неорганизованному человеку отнесли такие действия как: «не выполняет домашнего задания», «часто опаздывает», «много забывает».

Оценить этическую направленность различных качеств и черт характера детям помогло знакомство с устным народным творчеством. Школьники вместе с

педагогами собирали пословицы, поговорки, афоризмы о характере человека, его положительных и отрицательных чертах, проводили обсуждение. Всего учащимися было собрано 112 пословиц и поговорок, свыше 36 афоризмов.

Ряд заданий имел выраженную направленность на формирование способностей к самоанализу младших школьников. Так например, на занятии «Мое представление о себе» третьеклассники описывали свою внешность, увлечение, привычки, способности. Кроме того, на занятиях по самоанализу третьеклассники пытались проанализировать собственное поведение, результаты своей учебной деятельности. В тетрадях они создавали таблицы, которые состояли из таких разделов, как «мои успехи», «мои неудачи», «черты моего характера». В достижении успехов, по мнению третьеклассников, им помогали такие черты характера, как трудолюбие, ответственность, дисциплинированность, настойчивость, а причинами неудач были лень, слабая воля, неаккуратность, неумение заботиться о своем здоровье. Цель такого самоанализа: не только получить субъективные данные о привычках учащихся, но и выявить причины, мотивы поступков.

В целях формирования и развития такого важного и структурного компонента самовоспитания, как самопознание, учащимся предлагалось проанализировать проблемные ситуации, возникающие в процессе общения людей в условиях многонационального региона.

В процессе выполнения таких заданий у учащихся развивалось эмоциональное отношение к себе, к своей способности анализировать ситуацию, стремление повысить свою самооценку, что в целом подтверждалось рефлексией учащихся.

В одном из заданий школьникам предлагалось проанализировать, в какой части хотели бы они изменить свой характер. Для этого заполнялся следующий алгоритм: «Я хочу изменить в себе... Для этого я должен...»

Для формирования и развития полезных привычек использовали такую игру-разминку, как «лестница успеха». Суть игры заключается в следующем: действия, формирующие привычку, все больше и больше усложняются, по мере их усложнения они наносятся на ступени лестницы, нарисованной школьниками, лестница ведет к «успеху».

Выполнение плана по самосовершенствованию, разработанного самим же учеником, требовало волевого усилия, самоконтроля, эмоциональной саморегуляции. Обсуждая с учителем ход выполнения своего плана, учащиеся говорили, что «часто бывает лень выполнить то или иное действие, но я убеждаю себя в том, что это мне нужно», «я себя заставляю выполнять план, ведь разработал его я сам».

В процессе экспериментальной работы были выявлены периоды «спада» и «подъема» активности учащихся по отношению к самовоспитанию. Очень важным в тот и другой период было оказание психолого-педагогической помощи для поддержания необходимого эмоционального состояния.

В ходе анализа экспериментального материала мы убедились, что предложенные задания по планированию и выполнению задач самовоспитания развивают у детей умение ставить цель, контролировать свою деятельность по ее достижению, овладевать методами саморегуляции, управлять своим поведением, эмоциональным состоянием, - все это способствует формированию умений и навыков самовоспитания.

На занятиях по программе актуализации самовоспитания учащиеся самостоятельно разработали для себя памятки, правила, нормы поведения. Среди них следует выделить такие, как «памятка оптимиста», «правила ответственного человека», «памятка организованного ученика», «мои личные правила здорового образа жизни»,

«шесть правил дисциплинированного человека». Позитивная динамика саморазвития учащихся отслеживалась в процессе выполнения планов самовоспитания, наблюдалась в учебе, поведении, в отношении к посещаемости уроков. Данные таблицы №8 свидетельствуют о том, что в процессе экспериментальной работы значительно возросло число школьников, склонных к самовоспитанию, к планированию своей деятельности с целью устранения недостатков и достижения поставленных задач.

Таблица №2. Динамика способностей младших школьников к самовоспитанию

№ Вопросы для анкетирования младших школьников	Варианты ответов учащихся					
	Да		Нет		Запрудняюсь ответить	
	Коснт. этап в %	Коснт. этап в %	Коснт. этап в %	Коснт. этап в %	Коснт. этап в %	Коснт. этап в %
Анализируешь ли ты свое поведение?	48	71	34	15	18	14
Регулируешь ли ты свои поступки?	15	63	56	21	29	16
Сложилось ли у тебя на сегодняшний день представление, каким ты хочешь быть?	73	85	12	8	15	7
Планируешь ли ты свой день?	12	72	78	21	10	7
Соотносишь ли ты свои планы с возможностями?	18	59	54	29	28	12
Всегда ли ты достигаешь поставленной цели?	27	54	45	30	28	16

Еще более убедительные позитивные изменения произошли в сфере мотивации самосовершенствования учащихся. Стремление достичь более высоких результатов в учебе, в различных видах спорта, в творческой деятельности и научиться управлять собой приобрело личностную значимость практически для всех учащихся экспериментальной группы.

Литература

1. Рувинский Л. И., *Теория самовоспитания*, М., 1993, 263 с.
2. Цукерман Г. А., Мастеров Б. М., *Психология саморазвития*, М., 1995, 288 с.
3. Шурко М. О., *О самовоспитании* // Народное образование, 1993, №1, с. 55-60.

ФОРМИРОВАНИЕ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ УМЕНИЙ САМООРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Перетяжку М., доцент,
Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы
Баланко Т., студентка,
Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы
Плаксиенко И., студентка,
Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы
Рецензент: **Зорило Л. И.**, доцент,
Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы

Abstract: *The issue of juniors' self-organization formation of educational activity is considered in the given article. The skills and basic components of the pupil's willingness to this activity are assigned. The methods of pedagogical influence on this process are also described.*

Современное начальное образование Молдовы находится в условиях модернизации и обновления: изменились его приоритеты, цели, содержание и ценности. От ценностей формирования предметных знаний и умений начальная школа переориентируется на ценности развития способностей, умений и желания учиться. «Умение учиться есть характеристика субъекта учебной деятельности, способного к самостоятельному выходу за пределы собственной компетентности для поиска общих способов действия в новых ситуациях» (Л.С.Выготский). Наблюдается тенденция к переводу содержания образования на уровень ключевых образовательных компетенций, что зафиксировано в концепции модернизации образования в Молдове на период до 2010 года.

В образовательном стандарте начального образования определено, что важнейшим приоритетом остается формирование общеучебных умений, навыков и способов познавательной деятельности младших школьников. Владение умениями самоорганизации учебной деятельности у младших школьников является обязательным минимумом. Высокий уровень освоения умений самоорганизации учебной деятельности в значительной мере определяет успешность обучения на последующих ступенях непрерывного образования, и в данном контексте проблема формирования умений самоорганизации, являющихся основой обобщенного способа организации учебной деятельности школьников, приобретает особую актуальность.

В условиях личностно ориентированного начального образования актуально формирование именно умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников как личностного, субъектного образования, так как они выступают средством продуктивного усвоения элементов содержания образования, обеспечивают развитие ключевой образовательной учебно-познавательной компетенции, влияют на воспитание личностных качеств.

В современном Куррикулуме начального образования предполагается формирование у школьников умений самоорганизации, однако не выделяется четко их состав, не определяется процесс формирования и требования к уровню овладения. Многолетние психолого-педагогические исследования и практика начального образования позволяют выделить разнообразные способы формирования умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников в образовательных программах систем развивающего обучения Д.Б. Эльконина - В.В. Давыдова, Л.В. Занкова, традиционной системе: «Гармония» (Н.Б. Истомина), «Начальная школа XXI века» (Н.Ф. Виноградова), «Школа 2100» (А.А. Леонтьев).

Изучение опыта работы школы, личного опыта работы в качестве учителя, психолого-педагогической, учебно-методической литературы позволило выявить и сформулировать проблему исследования, которая определяется наличием противоречия между возросшей потребностью в овладении обобщенными способами деятельности и недостаточной теоретической и методической разработанностью процесса формирования умений самоорганизации у младших школьников до уровня обобщенного способа организации учебной деятельности. Возникшее противоречие обусловлено, прежде всего, несоответствием между:

- потребностью общества в развитии творческой, созидательной личности младшего школьника, умеющего проявлять учебную инициативность, самостоятельность, с одной стороны, а с другой стороны, существующими подходами в отношении к младшему школьнику как к исполнителю, не способному определять цели учебного задания, планировать его, осуществлять контрольно-оценочные действия;

- ростом числа детей, испытывающих трудности в самоорганизации учебной деятельности уже с первых дней занятий в школе, и возможностями начальной школы формировать умения самоорганизации учебной деятельности на основе личностно ориентированного подхода;
- необходимостью оценки уровня сформированности умений самоорганизации у учащихся с первых дней обучения как способа коррекции и компенсации для регулирования успешности в самоорганизации и фактической диагностикой этих умений на завершающем этапе начального обучения как констатации результата начального образования.

Недостаточная разработанность отдельных аспектов проблемы формирования умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников как в теоретическом, так и в практическом планах обуславливает неэффективность процесса формирования умений и желания учиться, не обеспечивает реализацию возможностей в овладении умениями самоорганизации для личностного развития младших школьников.

Теоретическая актуальность и практическая значимость данной проблемы, ее недостаточная разработанность для начальной школы в современных условиях обусловили выбор темы нашего исследования: «Формирование умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников».

Цель исследования - разработка и внедрение форм и методов формирования у младших школьников умений самоорганизации до уровня обобщенного способа организации учебной деятельности.

Проанализировав литературу, мы выдвинули следующую гипотезу, согласно которой процесс формирования умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников, возможно осуществлять успешно, если:

- определено содержание и взаимосвязь умений самоорганизации учебной деятельности;
- применяется специальная технология формирования умений самоорганизации учебной деятельности, обеспечивающая овладение обобщенным способом организации учебной деятельности.

Мы следующим образом определили задачи нашей исследовательской работы:

1. На основе анализа психолого-педагогической литературы выделить умения самоорганизации учебной деятельности.
2. Разработать и экспериментально проверить методику формирования умений самоорганизации учебной деятельности младшего школьника.
3. Внедрить в практику работы начального звена теоретического лицея «Гаудеамус» города Дондюшень разработанную методику и методические рекомендации по формированию у младших школьников умений самоорганизации учебной деятельности.

Прежде всего, мы рассмотрели вопрос о характеристике данного феномена в современных психолого-педагогических исследованиях. При этом, мы можем констатировать, что в современном начальном образовании преодолено былое отношение к младшему школьнику как к исполнителю учебной деятельности (Ш.А. Амонашвили, Г.И. Вергелес, Н.Ф. Виноградова, Л.С. Выготский, В.В. Давыдов, Л.В. Занков, А.А. Леонтьев, А.Н. Леонтьев, Л.С. Рубинштейн, Г.А. Цукерман, Д.Б. Эльконин и др.). Сегодня младший школьник рассматривается как субъект учебной деятельности.

Наиболее значимые достижения в развитии младших школьников складываются в рамках учебной деятельности. Формирование учебной деятельности,

согласно образовательному стандарту начального образования в Молдове, является самостоятельной задачей школьного обучения наряду с приобретением младшими школьниками знаний и умений.

Мы также считали необходимым рассмотреть категорию **организация деятельности**. **Анализ литературы показал, что** «Организация» как понятие социальной философии и социологии применяется в нескольких смыслах. Мы ориентировались на то, что организация это - вид деятельности, процесс, связанный с целенаправленным воздействием на объект через констатацию соответствующих функций элементов системы, упорядочение связей, дефиницию целей и задач и т.д.

Ю.К.Бабанский определяет, что многообразные виды, формы, функции, строение и развитие деятельностей учащихся приобретаются ими путем овладения **инструментальной функцией деятельности** - средствами ее организации: планированием, контролем и оценкой, коррекцией и управлением ею. Благодаря этим средствам учащийся выделяет деятельность как объективный процесс, осознает ее строение, закономерности функционирования и развития, может регулировать и перестраивать ее и тем самым проявляться организатором собственной деятельности. действиями, позволяющими с разной степенью умелости организовывать свою учебную деятельность.

Одной из групп общеучебных умений исследователи выделяют учебно-организационные умения. **Организационными** называются умения, посредством которых человек самостоятельно упорядочивает и согласует процесс собственной деятельности.

Для обозначения организационных умений, приобретаемых учениками в процессе обучения под руководством педагогов, введен термин - учебно-организационные умения (Н.А. Лошкарева).

В нашей исследовательской работе мы предприняли попытку, на основе современных исследований, разработать и решить проблему формирования умений самоорганизации учебной деятельности через организацию учебных заданий.

В педагогическом эксперименте, начатом в 2008 году, участвовали школьники первых классов теоретического лицея «Гаудеамус» города Дондюшень.

Опытно - экспериментальная работа осуществлялась в естественных условиях начального образования.

Разделяя взгляды психологов и педагогов В.В. Давыдова, Н.А. Лошкаревой и Д.В. Татьянченко в определении состава умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников, мы к умениям самоорганизации учебной деятельности младших школьников относим следующие:

- умение определять цель учебного задания;
- умение планировать учебное задание;
- умение целесообразно выполнять учебное задание;
- умение контролировать ход и результаты учебного задания;
- умение оценивать ход и результаты учебного задания.

Концептуальная основа разработанной нами технологии включает следующие положения:

- деятельностьный и личностно - ориентированный подходы в обучении;
- учет возрастных особенностей организации деятельности младших школьников;
- учет нормативных требований образовательного стандарта начального образования к уровню овладения младшими школьниками умениями самоорганизации учебной деятельности.

Усвоение содержания умений самоорганизации и структуры процесса самоорганизации учебной деятельности младшими школьниками возможно при условии внесения учителем изменений, компенсирующих либо корректирующих выявленные недостатки процесса формирования умений самоорганизации у младших школьников до уровня обобщенного способа организации учебной деятельности.

Содержательное обеспечение технологии по формированию умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников включает:

- содержательные и операционные знания об умениях самоорганизации;
- содержательные и операционные знания о структуре процесса самоорганизации учебной деятельности.

Процессуальная часть технологии

Процесс формирования умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников осуществляется с момента поступления детей в начальную школу и не зависит от выбранной учителем обучающей программы. Умения самоорганизации, являясь системообразующими компонентами учебной деятельности, осваиваются младшими школьниками как инвариантные умения, на основе которых происходит овладение другими учебными умениями и навыками, решаются любые предметные учебные задачи.

Специальное формирование умений самоорганизации учебной деятельности потребовало от нас внести в действующий Куррикулум определенные изменения. Укажем основные из них.

1. Учебная деятельность младшего школьника сразу организуется учителем по алгоритму обобщенного способа организации учебной деятельности. Ребенок оперирует действиями самоорганизации, не выделяя их из естественного хода организации учебной деятельности, а лишь делая акценты на отдельных действиях с целью самонаблюдения и самосознания этих действий. Такой прием позволяет ребенку сознательно, в соответствии с индивидуальными возможностями открыть отдельность, различаемость действий в процессе организации учебной деятельности, не разрушая ее целостность, сознательно освоить содержательную и операционную части умений самоорганизации учебной деятельности.
2. Предметом специального усвоения младшими школьниками стали знания о целях учебного задания, плане учебного задания, исполнении, видах контроля и оценивания, последовательности в самоорганизации учебной деятельности. Необходимость овладения ими осознается как специальная учебная задача. Формирование этих знаний начинается с первых уроков при поступлении детей в школу.
3. Сообщение содержательных и операционных знаний каждого умения самоорганизации проходит последовательно, дети выделяют действия самоорганизации в процессе осуществления организации учебной деятельности, специально обучаются учебному действию моделирования этапов самоорганизации при выполнении различных учебных заданий, что позволяет наблюдать и осознавать их инвариантность, независимость от предметного содержания учебных заданий.

Для описания процессуальной части технологии мы выделили три этапа и в таблице 1 представили содержание этапов формирования умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников. Их реализация позволит обеспечивать овладение младшими школьниками умениями самоорганизации до уровня обобщенного способа организации учебной деятельности.

Мотивационный, ознакомительный и обобщающий этапы процесса формирования умений самоорганизации у младших школьников соответствуют этапам

процесса формирования обобщенных общеучебных умений и, следовательно, обеспечивают младшим школьникам овладение умениями самоорганизации до уровня обобщенного способа организации учебной деятельности.

Выделенные нами цели мотивационного, ознакомительного и обобщающего этапов реализуются с помощью методов и средств, разработанных для данной технологии.

Таблица 1

Содержание этапов процесса формирования умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников

№	Этапы формирования	Цель этапа	Содержание процесса формирования умений самоорганизации
1	Мотивационный	Осознание учащимися значения овладения умениями самоорганизации учебной деятельности. Определение цели овладения умениями, цели овладения каждым умением самоорганизации.	Анализ игровых ситуаций об организации деятельности и поведения, самоанализ, взаимонализ последовательности необходимых действий самоорганизации как условия успешного результата деятельности. Выявление последовательности в самоорганизации учебной деятельности при осуществлении любой деятельности (учебной и неучебной).
2	Ознакомительный	Уяснение научных основ структуры самоорганизации учебной деятельности. Определение основных структурных действий (операций) самоорганизации учебной деятельности, общих для широкого круга учебных задач. Построение модели (алгоритма) организации процесса учебной деятельности.	Осознание содержательных знаний: цель, план, выполнение, контроль, оценивание, виды целей, варианты планов, требования к выполняемой деятельности, виды контроля, варианты оценивания. Осознание операционных знаний об умениях: действий и операций, выполняемых при самоорганизации учебной деятельности; логической последовательности действий и операций по самоорганизации; осознанию связей между умениями самоорганизации. Оперирование структурными компонентами (ООД) самоорганизации учебной деятельности, моделирование алгоритма самоорганизации учебной деятельности.
3	Обобщающий	Организация выполнения учебных задач на основе самоорганизации, контроль учителем действий учащихся. Обучение учащихся методам самоконтроля при самоорганизации деятельности. Самостоятельное осуществление действий, входящих в умения самооргани-	Моделирование самоорганизации учебной деятельности в рамках разных заданий, одного задания, одного урока; анализ и обсуждение полученных результатов. Анализ содержания полученного результата, поиск образца для сравнения результатов, выбор способа проверки, осуществление проверки, сопоставление по-

	зации. Перенос обобщенного способа организации учебной деятельности на другие виды деятельности, осуществление самоорганизации на эвристическом и творческом уровне.	лученных результатов с образцом, с целью применения алгоритмов самоорганизации при выполнении учебных задач самостоятельно. Применение структуры самоорганизации учебной деятельности как системообразующего ядра при самоорганизации любой деятельности.
--	--	---

Для реализации разработанной нами модели мы использовали в работе с учащимися памятку «Организую себя». Приводим описание операций, которые должны были выполнить дети.

1. Подумаю, каковы цели моего задания.
2. Подумаю, что надо знать и уметь для выполнения задания.
3. Подумаю, какой будет последовательность моих действий при выполнении задания.
4. Вспомню, что надо последовательно и аккуратно выполнять задание.
5. Вспомню, что надо выполнять и сразу проверять выполненные действия.
6. Подумаю, как лучше проверить выполненные действия.
7. Вспомню, что надо оценить выполнение и полученный результат. Предложенная в памятке система заданий отображает все операции, входящие в структуру самоорганизации учебной деятельности, и, следовательно, является ее моделью.

Для реализации задачи формирования полноценных операционных знаний о процессе формирования умений самоорганизации учебной деятельности мы сочли целесообразным установление субординации операций в действиях самоорганизации: центральной является операция выбора и осознания цели предстоящего учебного задания, его дальнейшее планирование, реализация, контроль, оценивание. Ученик осознает связи между совершаемыми действиями, их логическую последовательность. Для этого нами была разработана памятка «Мои действия». Приводим ее описание.

1. Цель моей работы... 2. Составляю план... 3. Выполняю... 4. Проверяю... 5. Оцениваю...

В памятке запрограммирована структура полноценной самоорганизации учебной деятельности.

Анализ проведенной исследовательской работы показал, что использование учителем выше перечисленных памяток-моделей в процессе формирования умений самоорганизации учебной деятельности обеспечивает младшему школьнику целенаправленное овладение содержательными и операционными знаниями об умениях самоорганизации, освоение и применение структуры самоорганизации учебной деятельности; создает условия для того, чтобы основные усилия ученика были направлены на усвоение знаний, характеризующих сущность объектов, на овладение обобщенным способом организации учебной деятельности, то есть способствует формированию обобщенных умений на любом содержательном материале изучаемых предметов. Использование моделей в качестве средства обучения позволяет обеспечить первоначальное протекание самоорганизации учебной деятельности в форме внешней, практической, причем направленной на объект усвоения с целью осознания младшим школьником собственных действий в процессе выполнения учебной деятельности.

На обобщающем этапе процесса формирования умений самоорганизации у младших школьников реализуются цели, способствующие отработке и применению самоорганизации для выполнения различных учебных заданий по всем предметам

начального обучения, переходу учеников к самоорганизации, переносу обобщенного способа организации учебной деятельности на другие виды деятельности, осуществление самоорганизации на эвристическом и творческом уровнях. Учитель мотивирует потребности отдельных детей в самоорганизации любых учебных заданий: на уроках регулярно анализируются учебные задания, либо этот процесс организуется в группах, в парах, Учитываются успехи в самоорганизации учебной деятельности одних детей и оказывается помощь менее успешным.

Наши наблюдения показали, что создание ситуации успеха для учащихся по применению умений самоорганизации во время учебы, в творческих работах улучшает овладение учащимися умениями самоорганизации до уровня обобщенного способа организации учебной деятельности. Школьники постепенно учатся выделять и анализировать типы ошибок при решении учебных заданий: организационные, связанные с низким уровнем выполнения действий самоорганизации, либо предметно-содержательные ошибки. Дети, успешные в самоорганизации учебной деятельности, реализовывают свои способности в творческих конкурсах, предметных олимпиадах, в других делах.

Для реализации учителем технологии формирования умений самоорганизации нами были разработаны дидактические приемы, позволяющие компенсировать и корректировать процесс овладения младшими школьниками умениями самоорганизации учебной деятельности:

1. Дидактические приемы компенсации и коррекции процесса овладения младшими школьниками умением определять цель учебного задания:

- аннотирование, сообщение темы следующего урока заранее;
- считывание темы урока с доски, в учебнике;
- определение перспективы в усвоении темы урока;
- выбор и аргументация целей урока из многообразия предложенных;
- повторение структурной последовательности изучаемого учебного материала;
- определение цели учебного задания;
- определение личностных возможностей выполнения учебного задания.

2. Дидактические приемы по компенсации и коррекции процесса овладения младшими школьниками умением планировать выполнение учебного задания:

- обсуждение последовательности предстоящих действий;
- обсуждение средств, необходимых для выполнения учебного задания;
- обсуждение способов выполнения учебного задания, выбор рациональных;
- применение готовых алгоритмов;
- анализ структуры и последовательности готовых алгоритмов;
- составление алгоритмов после выполненных учебных заданий;
- составление алгоритмов до выполнения учебного задания, обсуждение их достаточности после выполнения учебного задания;
- нахождение лишнего, недостающего в алгоритме;
- участие в обсуждении плана урока, в анализе выполнения плана урока;
- пересказ планов и алгоритмов в паре, в группе, внеурочно дома.

3. Дидактические приемы компенсации и коррекции процесса овладения младшими школьниками умением целесообразно выполнять учебное задание:

- создание условий для применения учениками необходимых планов, алгоритмов, памяток, способствующих успешному и сознательному самостоятельному выполнению учебного задания;

- создание условий для выполнения учащимися учебного задания до конца, получение результата;
 - обеспечение условий выполнения учащимися деятельности обобщенным способом (вспомните, какие задания уже выполнялись так же, но с другим содержанием?).
4. Дидактические приемы компенсации и коррекции процесса овладения младшими школьниками умениями контролировать, оценивать ход и результаты учебного задания:
- комментирование выполнения учебного задания;
 - обеспечение условий для пооперационного контроля хода выполнения учебного задания;
 - сверка полученного результата с образцом (итоговый контроль);
 - организация взаимопроверки;
 - применение отсроченной проверки;
 - определение возможности выполнения учебного задания другими способами;
 - уточнение причин, по которым произошло отклонение от цели учебного задания;
 - обсуждение реализации намеченного плана выполнения задания;
 - обсуждение реализации плана урока;
 - освоение оценочных суждений;
 - применение различных критериев оценивания;
 - применение различных шкал (линеечка достижений, лесенка успеха) для оценивания уровня выполнения учебного задания, его результата;
 - применение различных видов оценки;
 - применение личностной и нормативной стратегии оценивания для определения уровня продвижения в обучении и развитии.

Таким образом, разработанная нами технология формирования умений самоорганизации учебной деятельности у младших школьников нацелена на освоение младшими школьниками умений самоорганизации учебной деятельности. Статистическая обработка данных исследовательской работы показала достаточно высокую ее эффективность и доказывает выдвинутую нами гипотезу.

Литература

1. Воронцов А. Б., *Основные составляющие развивающего эффекта образовательной системы* Д. Б. Эльконина- В.В. Давыдова, М., 2000 г.
2. Лошкарёва Н. А., *Учебно-организационные умения младшего школьника.*, М., Владос, 2007 г.
3. Скороходова Л. Ю., *Учебные умения младшего школьника*, СПб, 2003 г.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПРИОБЩЕНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ К СЕМЕЙНЫМ ТРАДИЦИЯМ

Гынжу Татьяна, ассистент,
Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы
Онофрей Жанна, студентка,
Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы
Мертикару Светлана, студентка,
Факультет Педагогики, Психологии и Социальной работы

Рецензент: **Зорилло Л.**, доцент, Факультет Педагогики, Психологии и социальной работы

Abstract: *The article touches upon the question about juniors' familiarization with family traditions taking into accounts the following requirements.*

*To form a motivated attitude of juniors and their parents relations to the family traditions.
To inherit sociocultural values based on the principle of continuous traditions that provide generation interconnections.*

To preserve and develop family traditions that are accomplished on personal parents' examples, taking into account the age peculiarities of the juniors.

Семья является необходимым условием социализации личности, где человек обучается социальным ролям, получает определенное образование, навыки поведения, усваивает правила, устои, обычаи и традиции.

Семейный уклад является воспитательным пространством, в котором из поколения в поколение передаются, сохраняются и развиваются традиции, способствующие непосредственному формированию личности ребенка, умению жить семьей. Семейные традиции — это составляющая характеристика уклада жизни семьи, характеризующаяся устойчивыми пространственно-временными отношениями, нравами и нормами поведения, ценностями семьи, накопленным опытом прежних поколений.

Анализ психолого-педагогической литературы по данной проблеме позволил нам сделать вывод о том, что многие известные педагоги и практические работники считают необходимым сохранение семейных традиций для успешного воспитания подрастающего поколения, и указывают на потребность родителей в знаниях по вопросам воспитания детей. В тоже время проведенный нами анализ состояния данной проблемы в практике показал недостаточную методическую подготовленность педагогов к работе в данном направлении.

В связи с этим мы следующим образом сформулировали цель нашего исследования: выявление педагогических условий приобщения младших школьников к семейным традициям.

Мы выдвинули гипотезу, согласно которой приобщение младших школьников к семейным традициям осуществляется при соблюдении следующих условий:

- сформировано мотивационно-ценностное отношение младших школьников и их родителей к семейным традициям как составляющей характеристике семейного уклада;
- идет передача социокультурных ценностей на основе принципа преемственности традиций, обеспечивающего взаимосвязь поколений;
- сохранение и развитие семейных традиций осуществляется на личном примере и авторитете родителей с учетом возрастных особенностей младших школьников;
- организация психолого-педагогического просвещения родителей способствует гуманизации детско-родительских отношений, повышению ответственности за воспитание детей и переходу родителей, педагогов от стихийно-эмпирического знания о традициях к научно-педагогическому.

Обратившись к специальной литературе, и подвергнув ее анализу, мы видим, что в качестве традиции могут выступать определенные общественные установления, нормы поведения, ценности, идеи, обычаи, обряды и т.п.

Мы разделяем точку зрения исследователей в том, что традиция выполняет функцию сохранения накопленного знания, опыта и является формой социокультурного наследования, имеет историко-культурный потенциал, который можно использовать в качестве эффективного средства решения современных проблем.

Следовательно, задачей родителей является создание таких условий, при которых учащиеся активно приобщаются к традициям своей семьи, у них развиваются личностные качества: увлеченность, творчество, самостоятельность и другие.

В ходе исследования, с учетом проанализированной литературы, нами были определены критерии и показатели приобщения младших школьников к семейным традициям (см. схему 1).

Схема 1

Критерии и показатели приобщения младших школьников к семейным традициям

Констатирующий эксперимент по изучению педагогических условий приобщения младших школьников к семейным традициям был проведен в С.Ш.№ 14 города Бэлць. В эксперименте приняли участие 48 младших школьников, учащиеся первых классов и 37 семей. Суть констатирующего эксперимента — выявить педагогические условия приобщения младших школьников к семейным традициям в современных семьях города Бэлць, позволяющих определить: а) отношение детей и их родителей к семейным традициям, б) мнения учащихся и их родителей о необходимости сохранения традиций, в) ценностные ориентиры современной семьи, г) методы, применяемые в семейном воспитании. Проведение анкетирования по изучению традиций в семье обнаружило значимость различий семейных традиций в представлениях детей и их родителей.

Полученные результаты на вопрос: «Какие семейные традиции есть в Вашей семье?» свидетельствуют о том, что мнения младших школьников и их родителей более всего расходятся по следующим показателям: семейные обеды (учащиеся - 34,5% и родители - 56,4%); совместные прогулки, походы (учащиеся ~ 49,0% и родители - 75,6%); домашнее чтение (учащиеся - 40,9% и родители — 17,9%); коллекционирование (учащиеся - 21,8% и родители - 8,9%).

Данные опроса (см. рис, 2) демонстрируют расхождения мнений детей и взрослых по следующим параметрам: вручение подарков на праздники (учащиеся -

77,6% и родители - 94,2%); совместные прогулки, походы (учащиеся — 33,7% и родители — 64,4%); традиции гостеприимства (учащиеся — 14,3% и родители — 37,9%).

Рисунок 1. Результаты опроса детей и их родителей о семейных традициях 1 А класс

Самыми распространенными семейными традициями являются: вручение подарков на праздники (84,9%), просмотр телефильмов (59,2%), совместные прогулки, походы (51,1%), годовщины свадьбы (31,2%).

Результаты опроса о родословной семьи показали, что около трети респондентов не знают своей родословной. Ответы родителей (в среднем -18,5%), в отличие от детей, на поставленный вопрос показывают, что они хотели бы лучше узнать историю своей семьи. Младшие школьники подобного интереса не высказывают.

Проследить наличие православных традиций в семьях младших школьников позволил вопрос: «Посещаете ли Вы церковь?».

Полученные ответы свидетельствуют, что в большинстве семей (65,2%) православные традиции сохраняются. Около одной трети опрошенных школьников (24,6%) добавляют, что они посещают церковь не только с родителями, но и с бабушкой. Треть респондентов (29,8%) на заданный вопрос ответили «нет».

Большой интерес представляет для нас вопрос: «Как влияют семейные традиции на воспитание ребенка?».

Родители, отвечая на поставленный вопрос, отмечают прежде всего такие качества, как уважение к старшим (84,3%), доброта (73,1%), взаимопомощь (72,3%), самостоятельность (71,3%), честность (70,4%), трудолюбие (67,8%), эмоциональная отзывчивость (62,6%), солидарность (57,4%), сострадание (57,4%), дисциплинированность (53,1%). По одному разу были названы: чувство долга, порядочность, целеустремленность, любовь к семье.

На основе современных исследований по данной проблеме, а также результатов констатирующего эксперимента нами была разработана программа приобщения младших школьников к семейным традициям, которая может быть представлена в следующей последовательности:

Первый этап — включение элементов исследования в ходе освоения ребенком определенной структуры семейных традиций. В этом случае он не только попытается раскрыть и осознать возможности семейных традиций в отношении собственного «Я», но предметом его исследования становятся и другие члены семьи. С этой целью при ознакомлении с семейными традициями должны быть выделены особые формы взаимодействия с членами семьи, в которых будет предусмотрена их совместно-разделенная творческая деятельность.

Второй этап — насыщение процесса ознакомления детей с семейными традициями выразительно-символическим содержанием. Ребенок должен видеть и

«прочитывать» эмоции взрослого, тем самым создается основа для активной сопричастности другому в его переживаниях.

Третий этап - внесение этического начала в семейные традиции. Основной акцент при этом должен быть сделан на способы построения взаимоотношений между взрослыми и детьми в процессе их совместной деятельности.

В нашей опытно-экспериментальной работе с родителями исследовательская деятельность была нацелена на создание установки на успешность воспитания детей, на изменение родительской позиции. Она осуществлялась через родительские собрания, конференции, семинары, педагогические практикумы и т.д. Основным критерий ее эффективности — результативность деятельности родителей, как воспитателей по приобщению младших школьников к семейным традициям.

Для повышения психолого-педагогической культуры родителей был разработан лекторий «Школа для родителей».

Сущность работы с родителями, имеющими благоприятный уклад жизни и высокий уровень психолого-педагогической культуры (33%), состояла в обмене опытом семейного воспитания, в активном участии в совместных делах, занятиях, направленных на возрождение и сохранение семейных традиций.

В работе с родителями из семей с противоречивым укладом и средним уровнем психолого-педагогической культуры (54%) акцент делался на расширении и углублении у них недостающих знаний. На занятиях с этой группой родителей проводились беседы, практикумы по решению педагогических задач, служившие для закрепления изучаемого материала, углубления его, давались советы по использованию семейных традиций в воспитании детей, вырабатывались общие рекомендации, предложения для родителей.

Суть работы с родителями, имеющими неблагополучный уклад жизни и низкий уровень психолого-педагогической культуры (13%), строилась на том, чтобы вооружить их необходимыми знаниями и сформировать элементарные умения, пробудить интерес к вопросам воспитания детей, основанном на семейных традициях. Из-за неоднородности данной группы важное значение имел индивидуальный подход к каждому ее представителю через беседы, консультирования, задания практического характера.

Таким образом, деятельность родителей заключалась в приобщении детей к социальному опыту семьи, к кругу нравственных ценностей через освоение культурных семейных традиций, в совершенствовании семейного уклада, в создании воспитывающей среды через повышение психолого-педагогической культуры.

Специфика работы с педагогами по приобщению младших школьников к семейным традициям заключалась в обобщении передового педагогического опыта (семинары, конференции), разработке методического обеспечения (комплекс развивающих заданий для детей, сценариев праздников, игр, консультаций для родителей и т.д.), вхождение в контакт с членами семьи, диагностику семей и отслеживание результатов опытно-экспериментальной работы. Деятельность педагогов в рамках данной программы предусматривала организацию совместной деятельности детей и взрослых, в результате которой у детей повышался интерес к традициям и истории своей семьи.

Результатом программы опытно-экспериментальной работы по приобщению младших школьников к семейным традициям явилось создание благополучного эмоционально-психологического климата в семье, совершенствование семейного уклада, способствующего сплочению семьи и укреплению ее поколенных связей.

Решению этих задач способствовали различные дела, участниками которых стали младшие школьники, их родители, бабушки и дедушки, братья и сестры.

Об эффективности данной модели свидетельствует сопоставительный анализ диагностических данных на разных этапах опытно-экспериментальной работы: улучшение эмоционально-психологического климата в семье, межпоколенных отношений; изменение отношения родителей к воспитанию: они стали более педагогически грамотными и личностно-ориентированными.

Опытно-экспериментальная работа позволила констатировать определенную взаимосвязь между укладом жизни семьи, уровнем психолого-педагогической культуры родителей и процессом приобщения младших школьников к семейным традициям: чем благоприятнее взаимоотношения в семье и чем положительнее влияние родительского примера, а также всего семейного уклада на ребенка, тем успешнее осуществляется процесс приобщения к семейным традициям.

Как показало исследование, приобщение младших школьников к семейным традициям способствовало воспитанию нравственных качеств, трудовых навыков, физическому развитию и подготовке к будущей семейной жизни.

Литература

1. Азаров Ю. П., *Семейная педагогика*, М., Аргументы и факты, 1993, 605 с.
2. Гаспарян Ю. А., *Семья на пороге XXI века*, СПб, 1999, 320 с.
3. Куликова Т. А., *Семейная педагогика и домашнее воспитание*, М., Академия, 2000, 232 с.
4. Лодкина Т. В., Маркова Т. А., *Традиция как социокультурный и этнопедагогический феномен*, М., 2005, 295 с.

DEZVOLTAREA SIMȚULUI RITMIC LA ELEVI PRIN INTERMEDIUL CÎNTECELOR FOLCLORICE

Graneșkaia Lilia, dr., lector superior

Grejdieru Tatiana, studentă,

Facultatea Muzică și Pedagogie muzicală

Abstract: *In this article is researching the problem of the development of the feeling of the rhythm at the children through the learning of the folk music. The authors find the rich rhythmical variety of the Romanian folk music a good effective means in the development of the given ability.*

Prin specificul și conținutul său, cânt și prin virtuțile sale formative muzica trebuie să solicite nu numai intelectul elevului, ci și mai ales afectivitatea, cu implicații directe în declanșarea unor stări, a unor trăiri și sentimente, pregătindu-l pentru vibrația în fața marilor probleme ale vieții. Arta muzicală trebuie să acționeze și asupra dimensiunii morale a personalității, contribuind la creșterea unui „*suflet frumos*”, armonios, cu o aleasă sensibilitate pentru valorile etice și spirituale. Arta *interpretativ-corală* constituie un mijloc de formare la elevi a culturii muzicale ca parte componentă a culturii spirituale. Dezvoltarea aptitudinilor muzicale este necesară prin faptul că *competența de a „face” muzică* se datorează prezenței sau lipsei lor. Prin aceasta remarcăm rolul major al *simțului ritmic* în activitatea muzicală a elevilor.

I. Gagim consideră primare și fundamentale următoarele trei aptitudini: **simțul ritmic**, *auzul melodic*, *sensibilitatea emoțională la muzică*. Această clasificare autorul o fundamentează pe următoarele considerente: *ritmul* și *melodia* sînt primele elemente ale muzicii, celelalte venind suplimentar la fazele ulterioare pentru a îmbogăți și dezvolta

limbajul muzical. Unul dintre scopurile care le înaintează curriculum-ul școlar este „educarea dragostei față de cultura muzicală populară, a deprinderilor de apreciere valorică a muzicii profesioniste naționale”. Studiarea tezaurului muzical național constituie un mijloc, cale eficientă în rezolvarea acestui obiectiv. *Cîntecele* fiind o formă de manifestare spontană a sentimentelor, a fost și este cel mai răspîndit gen al artei muzicale, accesibil copiilor. *Cîntecele folclorice*, după considerațiile lui D.Kabalevski este materialul fundamental pe care se înțepe educația muzicală a elevilor.

Așadar, considerăm actual și important în arta interpretativ-corală de a dezvolta simțul ritmic prin repertoriul folclorului muzical.

Despre necesitatea dezvoltării simțului ritmic au vorbit mulți profesori, muzicieni, interpreți, psihologi – E.-J. Dalcroze, K. Orff, D.Kabalevski B.Teplov, K.Tarasova, H.Neuhaus, G.Cegolea, I.Gagim, N.Giscă și alții. Despre etnomuzicologie, folclor și rolul lui în dezvoltarea/educarea personalității au scris B.Bartok, C.Brailoiu, E.Comișel, T. Alexandru, Z. Dejeu, V.Galaicu, R.Ghircoiașiu etc.

Interpretarea muzicii este o artă. Fiecare nouă interpretare constituie un nou proces creativ, o nouă *image*, un nou joc de culori. În fiecare din aceste interpretări este reflectată lumea interioară a interpretului, dispoziția, înțelegerea subiectivă a concepției artistice a lucrării muzicale. Interpretul însuflețește partitura, el dă sens expresiv frazelor, el declanșează acele rezonanțe interioare care se vor transmite apoi ascultătorilor, el creează momentele, emoționale, dozează contrastele, obține o agogică inteligentă, respectă rînduilele stabilite de o îndelungată practică interpretativă. Compozitorul a dăruit lumii o operă în aparență inertă. Interpretul o re-crează.

Dirijorul D.Botez, în „Tratatul de cînt și dirijat coral” demonstrează că „interpretul este cel care pune în valoare indicațiile compozitorului, îl deslușește și-i traduce intențiile, pune în tălmăcirea operei întregul său talent, puterea de muncă, experiența, muzicalitatea, capacitatea sa creatoare.” [1]

Vocea omului reprezintă o înzestrare a naturii. Ea se folosește ca mijloc de exprimare a ideilor și sentimentelor umane. Dacă auzul este mijlocul de percepere, atunci vocea este principalul mijloc de exprimare în această artă.

Vocea este o manifestare interioară, pe cînd instrumentul este un „mecanism” exterior. Vocea acționează implicit, atunci cînd nu constituie principalul mijloc de interpretare. În aceste cazuri ea apare sub forma unor sunete ce nu au întotdeauna claritate firească, ci seamănă mai mult cu un suspin sau geamăt, ceea ce dovedește un anumit fel de participare la actul interpretării. Vocea umană este mai mult decît „o comoară dăruită de natură”, ea este mai mult decît un instrument de comunicare între oameni, în anumite cazuri ea exprimă temperamentul și caracterul, în altele - vocea este o expresie a gradului de cultură și inteligență. Capacitatea expresivă a vocii depășește pe cea a instrumentelor muzicale, deoarece vocea constituie o manifestare interioară. Așadar, cîntul este un element viu al muzicii, deoarece el a fost creat de om și pentru om, pentru comunicarea sufletească.

La ora de educație muzicală un rol important îi revine *cîntului vocal-coral*, care are drept scop formarea *culturii muzicale* a elevilor. Justificăm termenul complex „cînt vocal-coral”, prin faptul că se cîntă cu vocea, iar coral, deoarece se interpretează în comun. Dar aceste două aspecte trebuie să fie studiate și realizate din punct de vedere artistic și nu tehnic, lucru care de multe ori se neglijează. Cîntul vocal-coral tradițional a fost considerat un mijloc de comunicare și educație. Cei mai de vază compozitori, printre care și cei ruși, vedeau în propagarea cîntului vocal-coral mijlocul principal de educație a poporului.

Muzica e legată de *mișcare* prin însăși geneza sa. Elementul ce pune în mișcare muzica este *ritmul*. Ritmul în muzică vine de la ritmul vieții, al Universului. Toate se

desfășoară într-o ordine strictă. Lipsa ritmului duce la haos. Ritmul în muzică mișcă sunetele în mod organizat, într-o anumită direcție, cu anumită periodicitate. În momentul contactării omului cu o lucrare muzicală, ritmul pune în mișcare sufletul, îl duce după sine, conferindu-i o anumită stare, dispoziție.

Muzica prin *ritmul* său pune în mișcare omul atât în aspect afectiv-interior, cât și fizic-exterior. Aceste două feluri de mișcare se află în strânsă legătură, se influențează reciproc: mișcările exterioare redau starea interioară. Ritmul în muzică este o categorie nu numai temporală ci și emoțională, expresivă, poetică. Se spune că ritmul dă viață melodiei. Ritmul se află în strânsă legătură cu substratul fiziologic. Elementul melodic și cel ritmic sînt centrale într-o lucrare muzicală. Calitatea lor determină valoarea estetică a cîntecelor și a lucrărilor muzicale în general. Fiecare din aceste elemente influențează pe celălalt. [2]

Simțul ritmic este una din calitățile fundamentale ale muzicianului, dar cultivarea lui în practica muzicală întîmpină serioase dificultăți. Unii autori privesc în general sceptic la perspectiva cultivării simțului ritmic. Aceste dificultăți sînt condiționate de următoarele considerente. Această aptitudine este „simț”, iar simțul se cultivă greu. Dar în esență nu există aptitudini care nu se dezvoltă pe parcurs. Însuși noțiunea de aptitudine este noțiune „dinamică”, în mișcare (B.Teplov, A.Leontiev). „Totul în sfera nervoasă superioară există în dezvoltare și poate fi perfecționat, în cazul cînd sînt create condițiile prielnice.” Așadar simțul ritmic se dezvoltă. Măsura, în care se dezvoltă această aptitudine depinde de gradul profesionalismului pedagogului și eficiența metodelor utilizate. În activitatea vocal-corală simțul ritmic la copii poate fi dezvoltat cu succes. Dezvoltarea aceasta se datorează în primul rînd **repertoriului vocal-coral vast și foarte variat cu structuri ritmice diferite**. *Simțul ritmic* primar este legat de așa categorii ca 1) tempou, 2) accentul, 3) corelația duratelor în timp.

Dezvoltarea simțului ritmic va începe de la simțirea, conștientizarea și redarea vocală și instrumentală a acestor categorii muzicale. Dezvoltarea simțului ritmic poate parcurge pe două căi. Calea exterioară o constituie pedagogul, dirijorul metronomul. Calea interioară – trăirea interioară a creației muzicale pătrunderea în pulsul viu al muzicii, care e imposibil de redat prin cuvinte dar poate fi simțit. Din metodele care contribuie la dezvoltarea acestei aptitudini putem numi: 1. Numărarea aritmetică a duratelor, interpretarea cu accente, simțirea gestului de dirijor în timpul interpretării; 2. Dirijarea de către pedagog în timpul interpretării elevului; 3. Intonarea melodiei concomitent cu bătaia din palme a desenului ritmic; 4. În timpul interpretării se fac opriri speciale și se numără în glas cu respectare ritmică discursul muzical, apoi din nou se revine la interpretare; 5. La dezvoltarea simțului ritmic în mare măsură contribuie interpretarea în ansamblu: duet, trio, cvartet, cor.

Un mare loc în dezvoltarea simțului ritmic îl ocupă, în opinia noastră, **repertoriul folcloric**.

Folclorul este parte inseparabilă din viața unui popor și oglindind-o în aspectele sale diverse și se impune ca un important mijloc de cunoaștere a omului, a vieții sociale, a cadrului național în care se desfășoară acesta. Este legat de momentele cele mai importante din viața *colectivităților și individului*: muncă, sărbători, naștere, căsătorie, moarte etc., și îl însoțește pe om la bucurie și necaz, îl ajută în muncă și îl întărește în lupta pentru o viață în colectivitate. Folclorul a îndeplinit și îndeplinește mereu multiple și importante funcții: *magice, funcție utilitară, funcție de felicitare și urare, ceremonială, istorică, de alinare a durerii, distractive, estetice etc.* Este însuși *modul de viață* al oamenilor de-a lungul istoriei și exprimînd în forma *imaginilor artistice* necazurile și bucuriile de a se integra în identitatea unei țări, unui neam, năzuințele de libertate ale lui și comunității din care face parte.

Diversitatea conținutului artistic al folclorului muzical s-a reflectat și în diversitatea *sistemelor ritmice* folosite în cântecele folclorice. Folclorul muzical folosește – în afară de sistemul apusean numit *divizionar* alte 3 sisteme ritmice apărute și în muzica *literată** la începutul secolului al XIX-lea. Ele sînt:

- *sistemul ritmic giusto – silabic* ce are următoarele caracteristici: posedă două valori ritmice – pătrimea și optimea, în care, unei silabe îi pot fi repartizate o durată lungă – pătrimea, sau, una scurtă - optimea. Prin urmare, denumirea sistemului ritmic giusto - silabic certifică o interpretare justă (pe silabă) a cîte unei valori din cele două, definindu-se astfel un ritm bicron. Metrica are totuși timpul exprimat la nivelul unei optimi, în combinații, compuneri metrice de măsuri simple binare și ternare eterogene, astfel că, coroborat cu agogica unui tempo moderat - specific muzicii vocale găsim măsurile: 5/8, 7/8, 8/8 (3 +3+2 sau variante ale acestora), 9/8 (3+2+2+2 și variante ale acestora), ș.a.m.d.
- *sistemul ritmic aksak* este bicron la rîndu-i cu optime și șaisprezecime, specific muzicii de dans, de joc popular prin tempo rapid (allegro), cu aceleași elementele organizatorice simple heterometrice binare și ternare compuse: 5/16, 7/16, 8/16, 9/16, 10/16 – ș.a.m.d.
- *sistemul parlando – rubato* desemnează cîntarea vocală vorbită și liberă „vorbit liber”[3] Este apanajul melodiei *doinei* - cîntare specifică folclorului muzical românesc, în care o *valoare lungă*, de obicei cu o *fermata*, este precedată sau/și urmată de diverse formule melodice, totul ansamblat cu *melisme* - note melodice ornamentale.

În afară de aceste sisteme, considerăm un studiu pe criteriile *ritmicii copiilor*, mai ales că el este valabil pe coordonatele muzicii vîrstelor mici, același în tot universul muzicii copilăriei.

Ritmica și **gen vocal**. *Ritmica* specifică fiecărui *gen muzical folcloric vocal* folosește *legi ale versificației*. *Legile versificației* în limba română și structura ritmică a melodiei determină *accentul* în folclorul românesc. În literatura folclorică [4], în limba orală poetică, cele 3 *accente tonice* ale limbii române sînt: 1 – *oxitonic* – de pe ultima silabă; 2 – *paraxitonic* – de pe silaba penultimă; 3 – *proparoxitonic* – *de pe silaba antepenultimă*, evidențiază o singură silabă dintr-un cuvînt, devenind astfel și *accent muzical*. Practic, elementul fundamental al ritmului este *accentul metric*.

Accentul metric împarte versul popular în picioare metrice alcătuite din 2 silabe, prima accentuată a doua neaccentuată, *atonă*. Nu este necesară ca în unele refrene, în folclorul copiilor ca accentul să cadă și după 3 silabe. Astfel, nu este obligatorie concordanța dintre *accentul metric* cu cel *tonic*. Același cuvînt poate avea accente diferite precum *pădure* sau *pădure* în același vers, fenomen ce este atribuit picioarelor metrice antice. [4]

Constantin Brăiloiu, în lucrarea *Versul popular românesc cîntat* [5] scrie despre folclorul românesc că „folosește mai multe sisteme de versificație...conduse de legi diferite, după cum este vorba de versuri recitate sau de versuri asociate cu muzica”. E o altă *natură muzicală* prin care înțelegem categoriile sistemice ordonatoare ale înălțimilor – modurilor, cu legi specifice de întrupare a unui *gen muzical folcloric* unitar: *recitarea scandarea* sau *recitativul* ritmat..

Analizînd sistemele ritmice ale folclorului muzical am constatat varietatea și complexitatea lor. Etnomuzicologia evidențiază următoarele **sisteme ritmice** în folclorul muzical: *giusto silabic*, *parlando rubato*, **ritmul aksak**, *ritmul copiilor*, *sistemul distributiv*.

* Termenul a fost împrumutat din *Psihologia folclorului muzical* al Gabrielei Sulițeanu, înlocuind astfel expresia *muzică cultă*.

Astfel, putem conchide că studiul repertoriului folcloric pune în fața elevilor și a profesorului multiple probleme, rezolvarea cărora poate contribui și la dezvoltarea simțului ritmic inclusiv. În activitatea vocal-corală a elevilor *folclorul muzical* poate îndeplini un rol semnificativ: a cultiva simțul frumosului, gustul artistic, dragostea față de patrie și tezaurul istoric-cultural al ei.

Un rol deosebit îl capătă folclorul muzical și în vederea dezvoltării *aptitudinilor muzicale* ale elevilor. În special, considerăm, că studierea repertoriului folcloric influențează mult asupra dezvoltării/formării la elevi a simțului ritmic. Acest fapt se explică prin prezența în melodiile populare a multiplelor formule ritmice, prin caracterul pasionat și atractiv al muzicii populare, prin diversitatea genurilor și formelor muzicale etc.

Bibliografie

1. Botez D., *Tratat de cînt și dirijat coral*, Editura ICED, București, vol., 1982, v. II, 1985
2. Vacarciuc, M., *Dezvoltarea spirituală a micului școlar prin muzică și cînt*, Chișinău, 2002, p.20-21.
3. Giuleanu, V., *Principii fundamentale în teoria muzicii*, Editura muzicală, București, 1974, pag. 420.
4. *Dicționar de termeni muzicali*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984 pag. 13.
5. Brăiloiu, C., *Opere, vol. I*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S. R., București, 1967, cu *Traducere și Prefață* de Emilia Comișel, pag. 17.

НОВАТОРСКИЕ ЧЕРТЫ И ОСОБЕННОСТИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ ФОРТЕПИАННЫХ СОНАТ Л. БЕТХОВЕНА

Colițova Aliona, masterandă,

Conducător științific: Gupalova Elena, lector sup., dr. în studiul artelor

Summary

Abstract: *In sight the author of given clause is creative экспериментирование Beethoven in the field of a piano sonata as forms of the closest for expression of its main art aspirations.*

Many sonatas anticipate the different parties of symphonic and камерно-tool style of the composer. It сонатный the cycle appears a complete organism in which all parts and themes are incorporated among themselves by deep internal communications.

По своему удельному весу в творческом наследии Л.Бетховена фортепианные сонаты занимают то же место, что и «Хорошо темперированный клавир» в наследии И.С.Баха. Все основные художественные проблемы его творчества так или иначе затронуты в его фортепианных сонатах. Из семнадцати больших фортепианных сонат, законченных Бетховеном в 1795 – 1802 годы, почти каждая заключает в себе индивидуальные, своеобразные черты.

Строгая, рациональная классическая соната явилась для Бетховена формой наиболее ему близкой. В этой области развернулось его творческое экспериментирование. Бетховен мыслил «сонатно»: он даже импровизировал чаще всего в сонатной форме. Характерные признаки сонаты — контрастные темы в драматическом противопоставлении, ладотональные конфликты, динамичная разработка, целеустремленность и целостность развития в крупном масштабе — открывали широкие возможности для выражения излюбленных бетховенских образов движения и борьбы. Настолько органичным для Бетховена было мышление в русле сонатности, что элементы сонатного развития часто пронизывали его творчество и в других жанрах (например, вариации или рондо).

Неисчерпаемая фантазия композитора и титаническая сила его чувств никогда не вступали в противоречие с сонатной формой. Гениальное постижение выразительных возможностей этой формы позволяло композитору с глубочайшей виртуозностью и гибкостью видоизменять её в полном соответствии с художественным замыслом. Каждый новый образ порождал не только новую тему, но и своеобразные приемы формообразования в пределах единой сонатной схемы. Даже разные оттенки в трактовке единой «программы» трёх героико-драматических симфоний Бетховена непосредственно отразились на индивидуальных особенностях их сонатной формы.

Фортепианная соната была для Бетховена наиболее непосредственной формой выражения волновавших его мыслей и чувств, его главных художественных устремлений. В творчестве многих композиторов обнаруживается какой-либо один вид искусства, который отражает наиболее смелые замыслы и искания художника, подготавливая тем самым выразительные особенности его творческого стиля в целом. Такова была, например, роль органичных хоральных прелюдий для Баха, песни для Шуберта, мазурки для Шопена.

Именно подобной сферой творческих дерзаний была для Бетховена фортепианная соната. Его влечение к этому жанру было особенно устойчивым. Если симфонии появлялись у него как итог и обобщение длительного периода исканий, то фортепианная соната непосредственно отражала всё многообразие творческих поисков. Напомним, что этот выдающийся виртуоз на фортепиано даже импровизировал чаще всего в сонатной форме. В пламенных, оригинальных, необузданных импровизациях Бетховена зарождались образы его будущих больших произведений.

Фортепианную сонату можно было бы назвать «творческой лабораторией» композитора, если бы не одно важнейшее обстоятельство. При всей необычности и смелости бетховенских фортепианных сонат, ни одной из них не свойствен характер экспериментальной незаконченности. Нет в них и следа рыхлости формы, недостаточной откristаллизованности тематизма или его перегруженности, что бывает свойственно искусству импровизационного или «лабораторного» склада. Каждая бетховенская соната – это завершённое художественное произведение; все вместе они образуют подлинное сокровище классической мысли в музыке.

Бетховен трактовал фортепианную сонату как всеобъемлющий жанр, способный отразить всё разнообразие музыкальных стилей современности. В этом плане его можно сравнивать с Филиппом Эмануэлем Бахом. Этот композитор, почти забытый в наше время, первый придал клавирной сонате XVIII века значение одного из ведущих видов музыкального искусства, насыщая свои клавирные произведения глубокими мыслями, разрабатывая в них темы широкого художественного диапазона, перекликающиеся с самыми разнообразными музыкальными исканиями своей эпохи. В большей мере, чем любой другой вид современного инструментального творчества, сонаты Ф.Э.Баха повлияли на формирование сонтно-симфонического стиля Гайдна и Моцарта. Тем не менее клавирное творчество ранних классиков уступало по разнообразию охваченных явлений сонатам их признанного «учителя».

Бетховен первый пошёл по пути Ф.Э.Баха, превзойдя, однако, своего предшественника широтой, разнообразием и значительностью идей, выраженных в фортепианных сонатах, их художественным совершенством и значимостью. Огромный диапазон образов и настроений — от мягкой пасторали до патетической торжественности, от лирического излияния до революционного апофеоза, от высот философской мысли до народных жанровых моментов, от трагедии до шутки —

характеризуют тридцать две фортепианные сонаты Бетховена, созданные им на протяжении четверти столетия.

Именно в сфере фортепианной музыки Бетховен раньше и решительнее всего утвердил свою творческую индивидуальность, преодолел черты зависимости клавирного стиля XVIII века. Фортепианная соната настолько опережала развитие других жанров Бетховена, что к ней, по существу, неприменима обычная условная схема периодизации бетховенского творчества. Когда и в симфонии, и в камерно-инструментальной музыке Бетховен оставался приверженцем классической школы конца XVIII века, в фортепианных сонатах уже давно проявился его новый драматический стиль, многогранность образов, психологическая глубина.

Характерные для Бетховена темы, манера их изложения и развития, драматизированная трактовка сонатной схемы, новая ритмика, новые тембровые эффекты и др. впервые появились именно в фортепианной музыке. Напомним, что *«Патетическая»* соната была написана до Первой симфонии, *«Лунная»* — до Второй. Около двадцати фортепианных сонат предшествовало появлению *«Героической симфонии»*.

Путь от первой до последней бетховенской сонаты знаменует целую эпоху в истории мировой фортепианной музыки. Бетховен начал со скромного классицистского фортепианного стиля (еще во многом связанного с искусством клавесинной игры) и кончил музыкой для современного рояля, с его огромным звуковым диапазоном и многочисленными новыми выразительными возможностями. Называя свои последние сонаты «произведением для молоточкового инструмента» (*Hammerklavier*). Композитор подчеркивал их современную пианистическую выразительность.

Л. Бетховен много работал над проблемами фортепианной виртуозности. В поисках своеобразного звукового образа он неустанно выработывал свой оригинальный фортепианный стиль. Ощущение широкого воздушного пространства, достигаемое сопоставлением далеких регистров, массивные аккорды, уплотненная, насыщенная, многоплановая фактура, темброво-инструментальные приемы, богатое использование эффектов педали (в частности, левой педали) — таковы некоторые характерные новаторские приемы бетховенского фортепианного стиля. Начиная с первой сонаты Бетховен противопоставил камерности клавирной музыки XVIII века свои величественные звуковые фрески, написанные смелыми, крупными мазками. Бетховенская соната стала походить на симфонию для фортепиано.

Любая бетховенская соната — самостоятельная проблема для теоретика, занимающегося анализом структуры музыкальных произведений. Все они отличаются друг от друга тематическим материалом, его многообразием или единством, большей или меньшей степенью лаконичности или пространности в изложении тем, их завершенности или развернутости, уравновешенности или динамичности. В разных сонатах Бетховен акцентирует различные внутренние разделы. Видоизменяется и построение цикла, его драматургическая логика. Бесконечно-разнообразны и приемы развития: видоизмененные повторения, мотивная разработка, тональное развитие, оstinатное движение, полифонизация, рондообразность. Иногда Бетховен отклоняется от традиционных тональных соотношений. Его сонатный цикл оказывается целостным организмом, в котором все части и темы объединены между собой глубокими; часто скрытыми от поверхностного слуха внутренними связями.

В духе разных жанровых традиций преломляет Бетховен и общий художественный облик отдельных сонат. Так, некоторые свои сонаты (или отдельные

части их) Бетховен трактует то в духе симфонии («*Аппассионата*»), то квартета (Девятая), то фантазии («*Лунная*», Тринадцатая), то увертюры (Пятая, «*Патетическая*», Семнадцатая), то вариации (Двенадцатая), то концерта (Третья), то скерцо (финал Шестой), то похоронного марша (медленная часть Двенадцатой), то ранней клавишинной музыки (медленная часть Десятой), то фуги (финалы Двадцать восьмой, Двадцать девятой, Тридцатой) и т. д.

Вместе с тем многие из них предвосхищают разные стороны симфонического и камерно-инструментального стиля композитора. Так, например, прообраз первого симфонического скерцо есть уже в Третьей сонате, «*Похоронный марш*» из «*Героической симфонии*» близок не только *Largo* Седьмой сонаты, но и «*Похоронному маршу на смерть героя*» из Двенадцатой (в стиле французских революционных маршей).

Именно в силу своего огромного разнообразия бетховенские сонаты с трудом поддаются обобщенной типизированной характеристике. По необходимости мы вкратце остановимся лишь на нескольких из них — тех, которые на протяжении полутора столетий своего существования завоевали наиболее устойчивую популярность в профессиональной среде, и в широких кругах любителей музыки.

Первая фортепианная соната f-moll (1796) начинается с собой линию трагических и драматических произведений Бетховена. В ней ясно проступают черты «зрелого» стиля, хотя хронологически она находится всецело в рамках раннего периода. Ее первой части и финалу свойственны эмоциональная напряженность, трагическая острота. *Adagio*, перенесенное из более раннего произведения, и *Менуэт* характеризуются еще чертами «чувствительного» стиля. В первой и последней частях привлекает внимание новизна тематического материала (мелодии, построенные на крупных аккордовых контурах, «возгласы», резкие акценты, отрывистые звучания).

Исполнение бетховенских сонат предъявляет трудно выполнимые требования к пианисту и со стороны виртуозной и, главным образом, со стороны художественной. В творчестве Бетховена гармонично сочетаются два, казалось бы, противоположных качества: яркая эмоциональная насыщенность и безукоризненное чувство меры. Исполнение уже в первых трех сонатах (соч. 2) приблизило стиль фортепианной сонаты к стилю симфонии.

В отличие от И.Гайдна и В.Моцарта, сонаты которых обычно трехчастны, иногда двухчастна, уже первые три сонаты Л.Бетховена чехырѣхчастны. Если Гайдн вводил иногда менуэт в качестве заключительной части, то у Бетховена менуэт (а во второй и третьей сонатах, так же как в ряде позднейших сонат, — скерцо) — всегда одна из средних частей. Примечательно, что в ранних фортепианных сонатах Бетховен мыслит оркестрово в большей степени, чем в более поздних (особенно в сонатах так называемого «третьего» периода своего творчества), где изложение становится всё более типично фортепианным.

Принято устанавливать преемственную связь между В.Моцартом и Л.Бетховеном. Такая связь между их творчеством несомненна. Тем не менее Бетховен с первых же своих опусов (трио соч. 1 и сонаты соч. 2) проявляет в своем творчестве яркие индивидуальные черты. Не следует, однако, забывать, что первыми опусами Бетховен отметил уже совершенно зрелые сочинения. Более ранние — опусов не имеют. Но даже в первой из сонат Бетховен в равной мере не терпит холодной «академической» рассудочности и безудержного темперамента («во что бы то ни стало»).

Композитор всегда с необыкновенной точностью выражал в тексте своих произведений свои художественные намерения. Уметь прочесть их сквозь мѣртвые

нотные знаки и довести до слушателя — трудное искусство. Очень распространено мнение, что исполнитель, старающийся разгадать и передать слушателям намерение автора, рискует потерять при этом свою индивидуальность. Так могут думать только те, кто не понимает, в чем проявляется индивидуальность исполнителя. Менее всего она проявляется в том, чтобы пренебрегать намерениями автора и заменять написанное им чем-то иным, чуждым его замыслу.

Всякое обозначение в нотах, указание динамических или ритмических оттенков — только схема. Живое воплощение любого оттенка всецело зависит от индивидуальных качеств исполнителя. Можно очень точно соблюдать авторский текст и в то же время обладать яркой индивидуальностью; можно вносить в этот текст всяческие «коррективы» — и никакой яркой индивидуальностью не обладать.

При работе над сонатами Бетховена совершенно необходимо тщательно и точное изучение и воспроизведение их текста. Творческая свобода исполнения никогда не должна вырождаться в произвол. Мы знаем, что гениальный пианист Антон Рубинштейн и его замечательный ученик Иосиф Гофман настойчиво проповедовали точное выполнение авторского текста, что не мешало им быть ярко выраженными и абсолютно друг на друга не похожими артистическими индивидуальностями.

Литература

1. АЛЕКСЕЕВ, А., *История фортепианного искусства*, (ч. 1-2), М., Музыка, 1981, С. 124-143.
2. АЛЬШВАНГ, А., *Бетховен* (очерк о жизни и творчестве), М., Музыка, 1966.
3. ВАВЕРКО, Л., *Работа над музыкальным произведением*, Методическая разработка, Кишинёв, КГУ, 1987.
4. ГОЛЬДЕНВЕЙЗЕР, А., *Тридцать две сонаты Бетховена*, Исполнительские комментарии / Сост., ред., авт. ст. Д.Благой, М., Музыка, 1966.
5. КРЕМЛЁВ, Ю., *Фортепианные сонаты Бетховена* (2-е изд.), М., Музыка, 1970.
6. ЛЮДВИГ ВАН БЕТХОВЕН, *Эстетика, творческое наследие, исполнительство* (сб. статей), Л., Музыка, 1970.
7. НИКОЛАЕВА, Н., *Людвиг Ван Бетховен (1770-1970)*, М., Знание, 1970.

РОЛЬ МУЗЫКАЛЬНОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ В СОЗДАНИИ ДЕКОРАТИВНОЙ КЕРАМИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РАБОТЫ «ЛИБЕРТАНГО»)

Герца Яна, магистрант,

Академия музыки, театра и изобразительного искусства

Научный руководитель: Старцева Алла,

доктор (кандидат) искусствоведения, доцент

Организационный координатор: Алексей Кирдякин,

др. (канд.) филол. наук, ст. преп., МЭА

Abstract: *This article is dedicated to Libertango sculpture composition elaborated by the author of the article. The study reflects an examination of influence of music upon aesthetic and artistic performance of the author. There are observed several parallels between music and sculpture.*

Скульптурное произведение «Либертанго», состоящее из двух декоративных форм, выполнено из белого шамота в два обжига, глазуровано только в пораз (Ил. 1).

Произведение получается более интересным и пластичным при нехватке материалов декорирования (глазури, пигменты). Скульптура может быть такой динамичной и экспрессивной, что совершенно не будет нуждаться в декорации. Отсутствие глазури и пигментов «заставляет» художника больше внимания уделить форме и пластике скульптуры.

Ил. 1. Скульптурная композиция «Либертанго» (итоговая работа в материале, шамот, автор Яна Герца, 2009 г.)

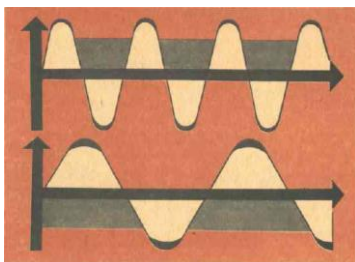
Идеей скульптурной композиции «Либертанго» послужило музыкальное произведение «Либертанго» в стиле джаз-фьюжн в обработке испанского гитариста Олл ди Меола. Автор скульптур поставил перед собой конкретную задачу обратить внимание на ритм музыкального произведения, высоту звуков, тембр музыкальных инструментов, громкость, динамику развития темы в музыкальном произведении, характер инструментов, форму и сила звука.

Джазовому стилю музыки присущ рваный ритм, стилю фьюжн – фактурность. Этим объясняется большая разница в размерах этих двух скульптур. Контраст между глазурированными порами и шероховатостью на поверхности скульптур, а также диалоги между инструментами в музыкальном произведении побуждают к идее создать такой же диалог форм в скульптуре, где отдельные друг от друга объёмы сливаются в единую пластику.

Мы можем и не видеть инструмента. Звук для нашего уха – это всего лишь колебания воздуха. Значит, в этих колебаниях содержится все, что отделяет музыкальный звук от шума. И все, что отличает один музыкальный звук от другого (Газарян, 1885, с. 5). В нашем восприятии музыкальные звуки действительно вызывают чувство пространства, которое не имеет ничего общего с расположением источников звука, если иметь в виду только высоту (Газарян, 1885, с. 6).

Высота звука – это не просто условность, а обозначение места в музыкальном пространстве, которое существует лишь в нашем восприятии (Газарян, 1885, с. 6). Не имея возможности пощупать звук, мы чувствуем, толстый он или тонкий (Газарян, 1885, с. 6). Не видя звуков, мы можем назвать их светлыми или темными. У контрабаса они темные, у свирели светлые. И все это опять же связано с высотой: чем выше звук, тем он тоньше и светлее (Газарян, 1885, с. 6).

Физики, описывая звук, оперируют более точными определениями, чем низ и верх. В науке речь идет о частоте колебаний воздуха: чем больше число колебаний в секунду, тем выше звук (Ил. 2) (Газарян, 1885, с. 6).

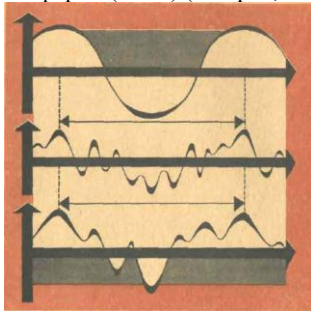
Ил. 2. Так физики условно изображают звук, сверху частота колебаний вдвое больше, а значит, и звук вдвое выше, чем внизу (Газарян, 1885, с. 7).

В скульптурной композиции «Либертанго» в большей по размеру скульптуре звук располагается в самой верхней её точке, а множество вертикальных линий, находящихся близко друг от друга, отражают частоту колебаний, показывающих высоту звука в музыкальном произведении. То есть, высокие ноты, звук которых можно охарактеризовать как светлый, тонкий и высокий, занимают место в верхней части высокой скульптуры, которая одновременно является и грифом музыкального инструмента, издающего этот звук.

Внимательно прислушиваясь к тембру инструментов, можно определить его как густой, глубокий, насыщенный, бархатистый, прозрачный, жесткий-мягкий, лёгкий-тяжёлый, тёплый-холодный, матовый, блестящий (Газарян, 1885, с. 9).

Множество инструментов позволяют музыке выразить всё. Ей доступны и движения мысли, и любое чувство, и малейшие оттенки настроения. И если что-то не может передать один инструмент, это делает другой. Это уже относится к характеру инструмента (Газарян, 1885, с. 9).

Одинаковая высота у трёх разных инструментов, одинаковой остаётся частота колебаний воздуха, но не форма (Ил. 3) (Газарян, 1885, с. 10).

Ил. 3. Вверху – звук «без тембра», или, как его называют, чистый тон. В середине – звук скрипки (упрощенно). Внизу – звук кларнета. Как видно на рисунке, частота во всех примерах одинакова, следовательно, все три звука имеют одну и ту же высоту (Газарян, 1885, с. 10).

Если изобразить звук «без тембра» на бумаге (а физики и математики умеют изображать почти все, в том числе и звук), получится правильная, безукоризненная синусоида. Она отражает то, что происходит при этом звуке в воздушной волне, достигающей нашего уха: уплотнения и разрежения воздуха совершенно одинаковы (Газарян, 1885, с. 10).

Но если мы изобразим на бумаге звук такой же высоты взятый на скрипке, симметричная форма синусоиды нарушится. Расстояния между ее вершинами останутся такими же, поскольку частота одинакова, но линия синусоиды образует какие-то новые выпуклости и углубления, поменьше основных. Значит, при звуке скрипки основные уплотнения в воздушной волне чередуются с дополнительными, более слабыми. Изображение звука кларнета тоже даёт неправильную синусоиду, но дополнительные выпуклости будут другой формы и величины, не такой, как у звука скрипки (Газарян, 1885, с. 11).

Как известно, тембр с точки зрения физики – это звуковые воздушные волны определенной формы (Газарян, 1885, с. 13). Звук, который физики рисуют, скульптор может изобразить в объёме. И эта цель была поставлена перед автором скульптурной композиции «Либертанго».

Длительность звуков, издаваемых инструментами, разная. Говоря о длительности звука, нельзя не вернуться к тембру: очень часто между этими двумя характеристиками есть прямая связь.

Музыкальное произведение «Либертанго» очень выразительно благодаря частоте ритма и уровню громкости.

Сила звука — четвертая и последняя его характеристика (Газарян, 1885, с. 16). Звуковая волна складывается из уплотнений и разрежений. Чем громче звук, тем плотнее уплотнения. В синусоиде (Ил. 4), изображённой на бумаге, вершины становятся выше: увеличивается амплитуда согласно данным физики (Газарян, 1885, с. 17).

На большинстве инструментов сила звука изменяется просто. По клавише рояля можно ударить слабо и сильно. Струну гитары можно защипнуть слегка или с силой. Смычок скрипки, альты, виолончели, контрабаса можно прижимать к струне сильнее или слабее. Громкость обычных музыкальных инструментов никогда не бывает чрезмерной (Газарян, 1885, с. 18).

Ил. 4. Два звука одной и той же частоты и формы, но на верхней графике звук более громкий (Газарян, 1885, с. 17).

Таким образом, работа над скульптурной композицией «Либертанго» показала, что звук можно выразить не только аудитивно через музыку, но и визуально в объёме через скульптуру. Однако скульптурная композиция «Либертанго» – один из многочисленных возможных вариантов такого изображения. Полёту творческой мысли нет предела, и другой автор, в зависимости от таланта, вдохновения, профессиональной подготовки и жизненного опыта, может воспринять и выразить то же самое по-другому.

Литература

1. Bălțeanu I., *Avem nevoie de renașterea meșteșugurilor populare* // Cultura, Oct. 2003, P. 6.

2. Вуйор Р., *Artiști ce cîntă simfonia lutulu i*// Cultura, Oct. 2003, P. 6.
3. Газарян С. С., *В мире музыкальных инструментов*, Москва, Просвещение, 1985, 223 с.
4. *Декоративно-прикладное искусство* // Советский Энциклопедический Словарь, Москва, Советская Энциклопедия, 1989, С. 373.
5. Ланг Й., *Скульптура*, Москва, Внешсигма, 2000, 79 с.
6. Маркевич В. И., *Далёкое-близкое*, Кишинёв, Тимпул, 1985, 167 с.
7. де Моран А., *История декоративно-прикладного искусства*, Москва, Искусство, 1982, 577 с.

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ИНТОНАЦИОННО-ОБРАЗНОГО СЛУХА У УЧАЩИХСЯ МЛАДШИХ КЛАССОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Cեսnocova Tamara, studenă,

Conducător științific: Sicur Olga, asist. univ., magistru în muzică

Abstract: *In the article are theoretically analyzed the problems of the development of the intonatsionno-shaped hearing. The authors propose specific methods in the development of the intonatsionno-shaped hearing at the pupils of the primary school.*

Общеобразовательная школа Республики Молдова призвана осуществлять всестороннее развитие и воспитание подрастающего поколения. Однако решение проблемы уровня музыкальной культуры учащихся всё-таки находится в неудовлетворительном состоянии. Всестороннее изучение и анализ опыта учителей, осуществляющих эстетическое воспитание и развитие общемузыкальной культуры, приводят к убеждению, что главной причиной неудовлетворительного состояния педагогической эстетики являются недостаточный уровень используемых приёмов и методов, влияющих на развитие музыкальной культуры учащихся.

Цель музыкального воспитания, сформированная в школьном kurikulumе, разработанном видными молдавскими специалистами в данной области (Гажим И., Корой Е., Борш А., Кроитору С.) сосредоточена вокруг необходимости формирования у учащихся музыкальной культуры как составной части их духовной культуры.

Самыми важными разделами музыкального воспитания в общеобразовательной школе являются слушание, исполнение музыки, а также связанное с ними детское музыкальное творчество. Большую роль в этой триаде играет широко развитый, так называемый интонационно-образный слух учащихся, ибо нельзя всерьёз говорить об освоении детьми различных жанров музыки, если по окончании школы он не будет иметь слухового опыта, элементарных навыков исполнять школьные песни, уметь анализировать музыку и др.

По мнению некоторых известных современных исследователей (Л.В.Школяр, М.С.Краевский, В.А.Школяр, И.Ф. Гажим) музыка говорит на языке интонаций. Поэтому разработка методов постижения музыки на интонационной основе и развитие у учащихся интонационно-образного слуха как важнейшего средства её постижения представляется наиболее перспективным направлением, так как позволяет свести к минимуму «околомузыкальные» приёмы, ввести детей в музыку наиболее естественным путём, сообразным природе искусства.

Интонация (от лат. *intono*- «громко», «по-разному») – одно из важнейших музыкально-теоретических и эстетических понятий. В широком смысле под интонацией понимают воплощение художественного образа в музыкальных звуках. В этом смысле интонация – едва ли не самый значительный компонент музыкального текста, наиболее близкий к содержанию, наиболее непосредственно и полно выражающий его.

Большой вклад в развитие науки об интонации внёс академик Б.Асафьев. В своих научных трудах, например «Музыкальная форма как процесс» содержится множество определений интонации – и в общеэстетическом плане, и в частных контекстах.

Первоначальным для Асафьева было наиболее общее значение термина «интонация» – качество звучания, прежде всего связанное с речевой интонацией. В этом случае он приобретает смыслообразующее значение как показатель эмоциональной, логической, волевой окраски речи, её зависимости от психологической ситуации, национальной и социальной принадлежности и личностных свойств говорящего.

Следует напомнить, что интонирование для Асафьева означало реализацию музыки в широком смысле слова, в том числе и посредством внутреннего слухового представления, а отнюдь не только сиюминутный акт слушания, за пределами которого произведение не существует. По словам же Б.Асафьева: «Пока произведение не звучит, не интонируется, оно всё равно, что не существует» – лишь полемическое заострение проблемы... К музыке, как искусству интонационному, в какой-то мере приложимо и значение слова в речи. Это – «единство обобщения и общения, коммуникации и мышления».

Кроме общих, Асафьев даёт множество частных определений:

Интонация – конкретный музыкальный материал; в противовес форме – схеме¹⁶³.

Интонация – исполнительская реализация, обнаружение содержания, вне которого музыка не является социальным фактором¹⁶⁴. Здесь имеется в виду осмысление нотного текста, противоположное его механическому произведению.

Интонация – форма, интонационная форма как противопоставление выразительной драматургии – схематичной, индифферентной конструкции.

Интонация – гармония; противопоставление естественно возникающей осмысленной гармонии автоматизму функциональных последовательностей.

Интонация – тембр; противопоставление образной, смысловой роли тембра искусственной формальной «оркестровке». Асафьев...особо подчёркивает значение тембровой интонации в современной музыке.

Интонация – ритм; противопоставление «живого» ритма ритмическому автоматизму. В таком контексте термин «ритмо-интонация» имеет совсем другое значение, чем тогда, когда он употребляется для обозначения единства звуковысотной и временной сторон мелодического фрагмента.

Интонация – жанр; например вальсовая интонация – в противоположность абстрагированному от жанровых корней сухому рациональному конструированию. В данном случае под жанром подразумевается его семантика, сфера образности.

Интонация – мелодия, мелодический фрагмент; наиболее часто встречающееся сочетание, где мелодия как выразительное единство формы и содержания противопоставлена чистой форме, понятию мелодии (мотива) как чисто конструктивной категории.

Б.Асафьев часто употребляет термины, отождествляющие «интонацию и образ». Однако, по мнению других авторов (В. Ванслов, 1954) мелодическая интонация не есть образ, а есть лишь одно из музыкальных средств создания художественного образа, наряду с гармонией, полифонией, инструментовкой и т.д. Асафьев говорит, например: «Музыка отражает действительность через интонацию»¹⁶⁵, в то время, как музыка отражает действительность через художественные

¹⁶³ Асафьев, Б. В., *Музыкальная форма как процесс*, Ленинград, 1971, с. 91

¹⁶⁴ Там же

¹⁶⁵ Асафьев, Б. В., *Речевая интонация*, Москва – Ленинград, 1965, с.53

образы, созданные с помощью материально-технических средств, имеющих в своей первооснове интонационную природу.

Музыкальная деятельность учащихся, как и всякая другая человеческая деятельность, регулируется, как говорил И.М.Сеченов, чувствами, т.е. определённого рода ощущениями и восприятиями. Соответственно этому можно полагать, что важнейшее значение в осуществлении и развитии музыкальной деятельности имеют дифференцирующие её сенсорные процессы и прежде всего процессы музыкального слуха. Музыкальный слух, подразумевая все его разновидности и уровень развития представляет собой как бы центральное звено, доминирующий компонент всей системы музыкальных способностей субъекта (учащегося).

Музыкальный слух является специфической формой слуховых ощущений человека. Под музыкальным слухом часто понимается узкая способность ребёнка или взрослого различать отдельные звуки и звуковые комплексы по их высоте. Такое понимание было распространено в практической музыкальной педагогике. Передовые педагоги ещё в XIX веке протестовали против приёмов и методов развития слуха сводившихся к развитию у ученика умения развивать только высоту звука. Некоторые из них эмпирически доходили до вполне правильной, с научной точки зрения мысли, что в музыкальном слухе слиты в неразрывное целое восприятие не только высоты, силы и тембра, но и более сложных элементов – фразировки, ритма, формы и т.д. Это дало возможность понимать музыкальный слух, как способность воспринимать не только высоту, силу и тембр, но и воспринимать и представлять **музыкальные образы**.

Музыкальный слух в широком смысле слова выходит не только за пределы ощущений, но и за пределы восприятия. Это даёт нам основание прийти к более полному пониманию, что такое **интонационно-образный слух**.

Согласно нашим представлениям, интонационно-образный слух – это высокоорганизованный музыкальный слух (мелодический, гармонический, тембровый, эмоциональный, перцептивный, интонационный, внутренний и др.), позволяющий воспринимать и воспроизводить музыку в музыкальных образах.

Музыка отражает в художественных образах объективную жизнь, окружающую школьников, и является в музыкальном воспитании первоисточником особого своеобразного художественно-образного познания, которое приобретает через внешние органы чувств и путём различных слуховых ощущений. Это первая ступень чувственного познания. Музыка, вызывая многообразное настроение, чувства, эмоции учащегося под влиянием близких, знакомых ему художественных образов музыкального мышления, определяет своеобразие наглядно-слуховых методов в музыкально-эстетическом воспитании.

Методы музыкального воспитания детей включая и развитие музыкального слуха, сложны и многообразны. Как и в преподавании других предметов, они объединяют познавательные процессы с практическими умениями. Методы связанные с развитием музыкального слуха и всех его основных компонентов, включая и интонационно-образный слух, также опираются на процессы музыкального мышления, воображения, музыкальной (эмоциональной) памяти. Известные на сегодня методы и приёмы развития музыкального слуха и его основных компонентов являются итогом многолетнего теоретического и практического опыта многих педагогов. Однако было бы малоэффективным такое обучение, которое основывается на одном единственном методе. Неоспоримо то, что учитель музыки должен в совершенстве владеть различными приёмами и методами обучения, включая и развитие музыкального слуха и уметь их применять в соответствующих ситуациях.

Для формирования **интонационно-образного слуха** нами были предложены и использованы следующие **методы**:

1. **Чтение пословиц и скороговорок** с различным эмоциональным подтекстом;
2. **Метод «мелодрамы»**, применяемый в театральной педагогике. Суть данного метода заключается в том, что он позволяет осуществлять переход из речевой интонации в певческую. Согласно данному методу («мелодрамы») учащиеся вначале выразительно говорят или читают музыкальную фразу из песни, затем начинают её петь. С помощью метода «мелодрамы» мы требовали, чтобы учащиеся говорили музыкально, ритмично, **выразительно**, в соответствии с тем, что написано в нотном тексте музыкальной фразы или музыкального отрывка, и вместе с тем, просо и органично.
3. **Интонационно-речевой метод**.¹⁶⁶ Данный метод позволяет за относительно короткое время выявить и развить лучшие качества певческого голоса и слуха учащихся, а также устранить различные голосовые нарушения и дефекты, особенно у тех учащихся, у которых нарушена координация певческого голоса и слуха («гудошников»). Суть данного метода в том, что развитие певческого голоса начинается и первоначально строится на основе развитого декламационно-распевного речевого голоса и, в частности, развития выразительной речевой интонации, её мелодии, ритма, темпа и др.
4. **Метод информационно-слухового и интонационного анализа**. Согласно разработанному нами методу учащиеся должны получить более полное представление об интонационно-образной природе музыки, на примере анализа конкретных вокальных и инструментальных произведений. Опираясь на концепцию В. Медушевского (В. Медушевский, 1988) мы подразделили интонации на следующие разновидности и категории:
 - а) эмоционально-экспрессивные интонации – интонации вздоха, томления, радости, плача, горя, героического подъёма, веселья и т.д.
 - б) предметно-изобразительные (изображение движений) – имитирующие, например, журчание ручья, приливы волн, скачку коня, птичье пение, колокольный звон, перебор струн и т.д.
 - в) музыкально-жанровые интонации – воспроизведение черт марша, вальса, баркаролы и т.д.
 - г) музыкально-стилевые интонации – воссоздание типичных черт музыки Бетховена, Баха, Моцарта. В ходе такого анализа учащиеся учились выявлять характерные интонации, присущие тому или иному произведению.

Информативно-слуховой анализ – это раскрытие музыкально-выразительного индивидуального в музыкальных произведениях. Он первостепенно важен для понимания воспринимаемого смысла музыки, для показа индивидуальной неповторимости отдельного произведения и его автора.

2. **Метод «невербального интонационного диалога»**. Идея данного метода заимствована из актерского циркового искусства, где актеры-клоуны общаются между собой жестами, мимикой и при помощи выразительного свиста. Упоминание об отдельных элементах данного метода встречается также у некоторых педагогов-инструменталистов (С. Савшинский, 1961). Однако, природа «доречевой» формы коммуникации имеет свое более раннее происхождение – когда ребенок учится

¹⁶⁶ Сикур, П. И., *Воспою тебе. Основы вокальной техники и исполнительства*, М., Русский Хронограф, 2006, с.158.

говорить, он выражает свои желания в форме мелодической интонации: писк, крик, плач, радость, протест (Т. Калужникова, 2004). Суть данного метода в том, чтобы учащиеся учились общаться между собой на языке бессловесных звуковых интонаций и при помощи мимики и жестов.

3. **Метод интонационно-образного перевоплощения.**¹⁶⁷ Суть данного метода в том, чтобы учащиеся с помощью слухового представления и воображения, эмоциональной памяти на примере характерных мелодических попевок научились воспроизводить интонациями голоса тот или иной образ песни. Согласно данной концепции учащийся-исполнитель, как и профессиональный актёр и певец живёт в двух мирах: воображаемом и реальном. Это доставляет ему радость творчества и способствует раскрытию содержания произведения.

Кроме перечисленных методов мы также использовали различные (вокализированные и невокализированные) приёмы и способы произношения словесного текста (А.П. Ментюков, 1986 г.). Основные из них:

1. *мелодекламация* – произношение текста на фоне музыки;
2. *нотированная декламация* – произношение текста на фоне музыки с соблюдением метрической и звуковысотной организации;
3. *sprechgesang* – с немецкого переводится как разговорное пение, но означает способ произношения словесного текста с эффектом речевого скольжения.

Таким образом, для решения задач музыкального воспитания школьников, развития у них музыкального слуха и общей музыкальной культуры поставило перед нами решение ряда задач: оптимального выбора приёмов и методов, в зависимости от индивидуальности каждого учащегося, от своеобразия разучиваемых произведений, а также от особенности музыкальной деятельности и возможностей учащихся. Поэтому ни одна, даже самая хорошая разработка приёмов, упражнений и методов не использовалась нами механически. Ибо известно, что успех способствует тому педагогу, который учитывая реальные условия творчески подходит к делу – обдумывает различные варианты совместной деятельности с учащимися, умеет включать в работу не только активных, но и малоинициативных учеников. Поэтому, нами была поставлена задача правильно выстроить план действий, чтобы свободно ориентироваться в неожиданных ситуациях, возникающих на уроке и при необходимости переходить к импровизации. Такой творческий подход позволяет нам каждый раз по-новому проводить работу над одним и тем же упражнением и произведением, варьировать и перестраивать в зависимости от обстоятельств, чтобы достичь реализации его воспитательных, образовательных, развивающих возможностей и успешного решения задач музыкального воспитания школьников.

В завершение можно подвести некоторые итоги и сделать следующие выводы:

- разнообразие методов и форм работы с учащимися, а также содержание программ («куррикулум») и учебников – всё это решающие средства и факторы для создания прочных основ музыкально-эстетического воспитания школьников, формирование у них слуховых и исполнительских навыков интонирования (исполнения) музыки и уровня их общей музыкальной культуры.
- ведущую роль в процессе музыкального обучения младших школьников играют их музыкально-слуховые представления об исполняемой и восприни-

¹⁶⁷ Сикур, П. И., *Воспою тебе. Основы вокальной техники и исполнительства*, М., Русский Хронограф, 2006, с.162.

маемой музыке, и в особенности развития у них мелодического или так называемого интонационно-образного слуха.

- основной материал обучения школьников – классические и народные вокальные произведения (в основном для слушания и анализа музыки) а также школьная песня. В последней, как в фокусе собраны разнообразные средства интонирования музыки а также средства музыкального развития и эстетического воспитания учащихся.
- современная музыкальная методика слухового воспитания учащихся рассматривает интонирование в двух аспектах: с одной стороны – это способ исполнения, восприятия и осмысления музыки, с другой – одно из средств воспитания музыкального слуха. Решающее значение в этом вопросе играет уровень развития интонационно-образного слуха.
- рассматривая выработку навыков интонирования в тесной связи с общими задачами музыкального воспитания учащихся, современная педагогика видит в самом интонировании действенное средство воспитания всех компонентов музыкального слуха, включая и интонационно-образный слух.
- большую роль в развитии музыкального (интонационно-образного) слуха и формировании музыкальной культуры учащихся играют приемы и методы обучения.

Библиографический список использованной литературы

1. Gagim, I., *Știința și Arta Educației muzicale*, Editura ARK, Chișinău, 1996.
2. Асафьев, Б. В., *Видение мира в духе музыки. В кн. Блок и музыка*, Ленинград – Москва, 1972.
3. Асафьев, Б. В., *Музыкальная форма как процесс*, кн. 1 и 2, Ленинград, 1971.
4. Асафьев, Б. В., *Речевая интонация*, Москва–Ленинград, 1965.
5. Блинова, М., *На пути к физиологическому изучению интонационной выразительности*. В: Вопросы теории и эстетики музыки вып. 5, Л., Музыка, 1967, с. 170-190.
6. Ванслов, В., *Об отражении действительности в музыке*, Музгиз, Москва, 1953.
7. Гарбузов, Н., *Внутренний интонационный слух и методы его развития*, Москва, Ленинград, 1961
8. Кабалевский, Д. Б., *Основные принципы и методы программы по музыке для общеобразовательной школы*. В кн: Педагогические размышления, Москва, 1987.
9. Корой, Е., Борш, А., Кроитору, С., Гажим, И., *Музыкальное воспитание. Школьный курс*, Изд-во CARTIER Educational, 2000.
10. Майкапар, С. М., *Музыкальный слух. Его значение, природа, особенности и метод правильного развития*, М., 1959.
11. Медушевский, В. В., *Интонационная форма музыки*, Москва, 1993.
12. Незванов, Б.А., *К воспитанию внутреннего слуха*, Советская музыка, 1980.
13. Переверзев, Н., *Проблемы музыкального интонирования*, Москва, 1966.
14. Ручьевская, Е. А., *Интонационный кризис и проблемы переинтонирования*, Сов. Музыка, 1975, № 5.
15. Сикур, П. И., *Воспою тебе. Основы вокальной техники и исполнительства*, М., Русский Хронограф, 2006.

Bun de tipar 25.10.2010. Garnitura Times New Roman. Comanda nr. 134. Tiraaj 100.

Tipografia Universității de Stat «Alec Russo» din Bălți. mun. Bălți, str. Pușkin, 38